

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. J. Goossens en
prof. dr. A. Hagen

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 1: huisslachter en bakker

DR. H. CROMPVOETS
met medewerking van J. van Schijndel

1986
VAN GORCUM, ASSEN/MAASTRICHT

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

INLEIDING OP DEEL II Niet-agrarische vakterminologieën

KORT VOORWOORD

Deel II van het Woordenboek van de Limburgse dialecten (WLD) inventariseert de terminologieën van beroepen of vakken die in de Limburgse samenleving een belangrijke plaats innamen en soms nog innemen. In de zestiger en zeventiger jaren kwam het traditionele ambacht zoals dat van de smid, molenaar, kleermaker, onder zware druk te staan. In een geïndustrialiseerde samenleving werd het ambacht zoals het tot dan toe werd uitgeoefend, al snel een anachronisme. Het werd de hoogste tijd om de vakterminologie van deze uitstervende beroepen vast te leggen, hetgeen o.a. door prof.dr. A. Weijnen en enkele van zijn medewerkers aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde begrepen werd. Talloze vragenlijsten, waarvan heel vele werden samengesteld door drs. P.H. Vos, gingen naar de medewerkers in het veld en kwamen in dialect ingevuld terug.

Nu, in de jaren tachtig, blijkt dat sommige beroepen de tand des tijds (nog) hebben doorstaan (b.v. timmerman, metselaar, bakker) en andere als een bezigheid of hobby terugkeren (b.v. mandenmaker, mutsenmaakster, spinner); maar of er van deze twee groepen nog dialecttermen te verwachten zijn, hangt af van het feit of deze ambachts- of bezigheidslieden dialectsprekers zijn. Voor het verzamelen van de vaktermen in dialect lijkt het echter wel kort dag te worden.

INDELING

Deel II van het Woordenboek van de Limburgse dialecten sluit aan bij deel I, dat de agrarische vakterminologie behandelt. Beide delen inventariseren dus vakterminologieën, terwijl deel III in de algemene woordenschat aan bod komt. Kleine wijzigingen voorbehouden ziet de inhoud van WLD deel II er als volgt uit:

Beroepen in verband met levensmiddelen, t.w. huisslachter, bakker, brouwer, stroopstoker, molenaar I 1,2,3

Beroepen in verband met delfstofwinning, t.w. mijnwerker, ertsontginner, turfstecker I 4,5

Lederbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. schoenmaker, zadelmaker

Textielbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. spinner, handwever, kleermaker, naaister, kantwerkster, mutsenmaakster, hoedenmaker, pettenmaker, touwslager

Houtbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. houtzager, timmerman, meubelmaker, stoel- en houtdraaijer, stoelmattenvlechter, rad- en wagenmaker, kuiper, hoepelmaker, mandenmaker, borstelmaker, bezembinder, klompenmaker

Metaalbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. smid, slotenmaker, loodgieter en koperslager

INLEIDING-II

Andere stoffen bewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. kaarsenmaker, sigarenmaker, pottenbakker

Beroepen in verband met de huizenbouw, t.w. steenbakker en pannenbakker, metselaar, stucadoor, dakdekker, stro- en rietdekker, leidekker, huisschilder

Beroepen in verband met landbouw, veeteelt, tuin- en bosbouw, t.w. imker, groentekweker, druiventeelt, bloemkweker, boomkweker, bosbouw

Beroepen in verband met de jacht en visserij, t.w. riviervisser, jager en stroper

Restgroep van beroepen, t.w. lantaarnopsteker, kolenboer, voerman, vuilnisop-haler, schoorsteenveger, sluiswachter, stratenmaker, kantonnier, polderwerker, duikwerker, grondwerker, grindbaggeraar enz..

Bij de weergave van het dialectmateriaal in de verschillende afleveringen zullen deze groepen systematisch aan de orde komen. Een aflevering kan bestaan uit één of meer vakterminologieën. Per aflevering begint men opnieuw vooraan te pagineren. Er is dus geen dorrlopende paginering door de afleveringen heen. Hetzelfde geldt voor een nummering van illustraties: bij iedere aflevering begint men deze te nummeren met nummer 1.

METHODE VAN BEWERKING

Voor de manier van bewerking van de stof geldt wat in de INLEIDING van het Woordenboek van de Limburgse dialecten geschreven is (zie dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse dialecten, Inleiding en I Agrarische terminologie, afl. 1*, Assen 1983). Men zal in deel II rekening moeten houden met lemmata die een gering aantal dialectvarianten bevatten, omdat verschillende beroepen maar een beperkte geografische verspreiding kenden. Niet iedere plaats had een hoedenmaker, terwijl andere beroepen aan een bepaalde streek gebonden waren (b.v. turfsteker, mijnwerker).

Ten opzichte van de spelling van de dialectvarianten gelden de voorschriften zoals die in de INLEIDING van het WLD vermeld zijn (zie vooral de bladzijden 48, 49 en 55). Om de leesbaarheid van de dialectvariant visueel te vergroten zijn in deel II enkele vereenvoudigingen op die voorschriften toegepast:

1. De assimilatiekens (< en >) worden slechts dan gebruikt, wanneer assimilatie door de informant is aangegeven;
2. geëxponeerde klanken als *a*, *i*, *u*, *y*, *ʃ* en *ʒ* worden in de regel geplaatst (b.v. *balək* wordt *balək*, *gōt* wordt *gōtj*);
3. de halfvocaal *u* wordt als *w* gespeld en de halfvocaal *i* als *j*.

Door deze vereenvoudigingen ontstaat er een minder perfecte fonetische weergave van een aantal dialectvarianten dan mogelijk zou zijn. Echter twijfelgevallen of door de informant wat betreft klank niet voldoende geavanceerde opgaven zouden de redacteur kunnen verleiden tot een foutieve interpretatie die het gevolg is van een dwang naar perfectie. Aan een schriftelijke enquêtering kleven nu eenmaal bezwaren met het oog op een goede fonetische weergave van een woord. Niet iedere informant is een fonetisch geschoolde, integendeel. En toetsing door de redacteur van ieder op te nemen woord aan de plaatselijke uitspraak is voor een project als het WLD een onbegonnen werk. Uiteraard blijft het echter voor de samenstellers van het woordenboek een taak de klank van een dialectvariant binnen de gegeven

mogelijkheden zo goed mogelijk weer te geven.

Wat betreft de vertaling in het Duits, Engels en Frans van het lemma-opschrift valt nu niet te garanderen, dat voor iedere aflevering van deel II deze service geboden kan worden. Bezuiniging, tijdgebrek en het vinden van de juiste vertaling voor de vaak technische en gedetailleerde gegevens zijn factoren die een garantie voor vertaling van de lemma-opschriften nu bijna onmogelijk maken. Dat in aflevering I van dit deel vertalingen voorkomen is te danken aan het voorwerk bij het redigeren van aflevering I van deel II van het Woordenboek van de Brabantse dialecten.

Het ligt in de bedoeling om in deel II woordkaarten op te nemen, al zal het aantal per aflevering beperkt blijven, omdat het net van informanten voor de verschillende vakterminologieën niet steeds de dichtheid heeft die nodig is voor een verantwoord kaartbeeld van de dialectgegevens voor een bepaald begrip.

Dat deze woordkaarten geplot kunnen worden, is het werk van Jan van Schijndel die alle plaatsen in het Limburgse gebied van coördinaten heeft voorzien en die daarnaast in samenwerking met Bert Statema van het Universitair Rekencentrum te Nijmegen de benodigde programmatuur heeft ontwikkeld.

AFBAKENING VAN DE STOF

In WLD deel II streeft de redactie in principe naar een zo volledig mogelijke inventarisering van dialecttermen per beroep. Onder vaktermen verstaat zij (zie o.a. H. Cromptvoets, *Veenderijterminologie in Nederland en Nederlands-talig België*, Amsterdam 1981, blz. 375) „woorden waarvan vakmensen zich bedienen om zaken, handelingen, levende wezens enz. te benoemen die tot hun vakgebied behoren, ook die woorden welke in dezelfde betekenis bekend zijn bij en gebruikt worden door niet-vakmensen m.a.w. woorden die ook tot de algemene woordenschat behoren”. Het voorkomen van een term in een bepaalde betekenis in de algemene woordenschat moet geen reden zijn om die term buiten een vakterminologie te houden en omgekeerd. Een stringente norm voor het al of niet behoren van een term tot de algemene woordenschat of tot een vakterminologie is moeilijk te geven. De benamingen voor de vakman, het bedrijf en het product horen eigenlijk in de algemene woordenschat thuis. Maar in een systematisch opgezet woordenboek zal men bij de weergave van de vaktermen om psychologische en ideologische redenen niet graag de benamingen voor de vakman en het bedrijf onvermeld laten. Producten zijn vaak het resultaat van specifieke vervaardigings- of behandelingsprocédés en als zodanig ook moeilijk uit een bepaalde gebruikssfeer los te weken. Of men de benaming voor een product in de algemene woordenschat dan wel in de vakterminologie onderbrengt, kan men per vak verschillend beoordelen. Zo zal men soorten kolen eerder bij de mijnwerkerterminologie onderbrengen dan vleesproducten bij de terminologie van de huisslachter. Het blijft echter een gevoelsmatige keuze. In deel II worden zeker de benamingen voor halfproducten behandeld.

Omdat veelal traditionele beroepen geënquêteerd zijn, ligt het hoofddaccent meer op het ambachtelijke dan op het mechanische en machinale. Toch kunnen bij bepaalde beroepen termen in verband met moderne procédés aan

INLEIDING-II

bod komen. Dat hangt af van het feit of het beroep nu nog uitgeoefend wordt en uiteraard van de enquêtevragen.

BEWERKT GEBIED

Het gebied dat WLD deel II bestrijkt, beslaat de beide provincies Limburg en een aantal plaatsen in het noordoosten van de provincie Luik. Voor een beschrijving van de precieze omgrenzing van het onderzochte gebied zij verwezen naar de INLEIDING op het WLD (blz. 7 e.v.). Omdat met deel II een nieuw deel begint van het WLD, wordt hier mede uit het oogpunt van gebruiksvriendelijkheid de lijst van alle plaatsen volgens het *Systematisch en alfabetisch register* (zie INLEIDING op het WLD, blz. 9-31) voor de beide Limburgen nog eens gegeven. De spelling van de plaatsnamen is ook volgens die van voornoemd register.

Alfabetische lijst van plaatsen in het WLD-gebied

De in deze lijst tussen haakjes opgenomen plaatsen konden om „plottechnische” redenen niet op de woordkaarten worden verwerkt.

Aaien, Aijen, Ayen	L 192b	Bocholts, Bocholtz	Q 211
Aalst-bij-St-Truiden	P 179	Boekend	L 269b
Achel	L 282	Boeket	L 287
Afferden	L 191	Boekhout	P 224
Aldeneik	L 372a	Boekoel, Boukoel	L 331b
Alken	P 120	Boekt	K 361a
Alt-Hoeselt	Q 77a	Bokrijk	Q 2c
Altweert	L 318d	Bolderberg	P 51a
Altweertterheide	L 318e	Bommershoven	Q 160
Ambie, Ambij, Amby	Q 102	Booien	L 423a
Amerika, America	L 244c	Boorseme	Q 11
Amstenrade	Q 38	Borgharen	Q 96a
Arsen, Arcen	L 250	Borgloon	Q 156
As	L 417	Borio	P 218
Asselt	L 331a	Born	L 428
Astenet	Q 258	Bos	L 357
Aubel	Q 249	Boshoven	L 289*
Azenraai, Asenraij	L 333	Bree	L 360
		Bret	Q 4
Baaksem, Baexem	L 324	Broekhuizen	L 247
Baarlo	L 295	Broekhuizenvorst	L 0247
Balen, Baelen	Q 279	Broekom	Q 159
Banholt	Q 196a	Broeksittard	L 434a
Batsheers	P 221	Brunsum, Brunssum	Q 35
Bauts, Bautsch	Q 120	Brustem	P 178
Beegden	L 327	Buchten	L 426
Beek	Q 19	Buggenum	L 323
Beek (bij Bree)	L 359	Bunde	Q 96
Belveld, Belfeld	L 297	Buvingen	P 182
Bemelen	Q 106		
Benzenrade	Q 113b	C. . . zie K. . . of S. . .	
Berbroek	P 53		
Berg	Q 163	Del (bij Gulpen)	Q 203c
Berg aan de Maas	L 429a	Diepenbeek	Q 71
Berg en Terblijt	Q 103	Diergaarde	L 381c
Bergen	L 192	Dieteren	L 431
Beringen, Beringe	L 265c	Diets-Heur	Q 242
Beringen (Belg. Limb.)	K 358	Dilsen	L 421
Berkelaar	L 378*	Doenrade	Q 27
Berlingen	P 187	Donk	P 49
Beverlo	K 318	Dorne	L 415a
Beverst	Q 72	Duras	P 115
Bevingen	P 176b		
Bezel, Beesel	L 300	Echel, Egchel	L 290a
Bilzen	Q 83	Echt	L 381
Binderveld	P 113	Eigelshoven, Eijgelshoven,	
Bingelrade	Q 29	Eygelshoven	Q 119
Bisselt	L 0115	Eigenbilzen	Q 86
Bleiberg, Bleyberg,		Einatten, Eynatten	Q 262
Plombières	Q 253a	Eind	L 288c
Bleierheide, Bleijerheide	Q 121c	Eis, Eijs, Eys	Q 202
Blerik, Blerick	L 269	Eisden (Belg. Limb.)	Q 7
Blitterswijk, -wijk	L 215	Eisden, Eijsden	Q 198
Bocholt	L 317	Ekkelrade, Eckelrade	Q 193a

INLEIDING-II

Eksel	L 353	Hamont	L 286
El, Ell	L 320a	Haren	Q 160a
Elen	L 419	Hasselt	Q 2
Ellikom	L 363	Hauset	Q 261
Elslo, Elsloo	Q 17	Hechtel	L 352
Engelmanshoven	P 185	Heek	Q 110
Engsbergs	K 353b	Heel	L 328
Enikhuizen, Einighausen	L 430	Heer	Q 105
Epen	Q 207	Heerlen	Q 113
Erpekom	L 355b	Heerlerbaan	Q 120
Eupen	Q 284	Heerlerheide	Q 112a
Eversel	K 358a	Heers	P 197
		Hees	Q 94
Gasthuis	Q 106a	Heesveld-Eik	Q 81a
Geisteren, Geijsteren, Geysteren	L 214a	Hegelsom	L 246c
Geistingen	L 371a	Heibloem	L 293a
Geleen	Q 21	Heien, Heijen, Heyen	L 165
Gelieren	Q 4	Heienrade, Heijenrade, Heyenrath	Q 206a
Gelinden	P 186	Heikant	K 361a
Gellik	Q 87	Heiselt	P 219a
Gemmenich	Q 251	Heisterstraat, Heijsterstraat	L 287
Genendijk	K 314a	Heithuizen, Heijthuizen, Heythuysen	L 292
Genhout	Q 19b	Heks	Q 164
Genk	Q 3	Helchteren	L 413
Gennep	L 164	Helden	L 291
Genoelselder	Q 173	Hendrieken	P 191
Genoo(i), Ohé	L 380	Hendrik-Kapelle, Henri- Chapelle	Q 254
Gerdingen	L 360a	Henis	Q 158a
Geul, Geulle	Q 18	Heppen	K 316
Geverik	Q 019	Heppeneert	L 419a
Gingelom	P 175	Herbestal, Herbesthal	Q 278a
Godschei	Q 2a	Herderen	Q 174
Gors-Opleeuw	Q 153	's-Herenelderen	Q 168
Gorsent	P 116	Hergenraat, Hergenrath	Q 257
Goten	P 190	Herk-de-Stad	P 50
Grashoek	L 265d	Herkenbos, Herkenbosch	L 384
Gratem, Grathem	L 326	Herstappe	Q 243
's-Gravenvoeren	Q 200	Herten (Belg. Limb.)	P 121a
Grazen	P 108	Herten (Ned. Limb.)	L 330
Grevenbicht	L 425	Heugem	Q 187a
Griendsveen, Griendtsveen	L 244b	Heukelom	Q 175a
Gronsveld	Q 193	Heusden	K 360
Groot-Gelmen	P 184	Hoelbeek	Q 85
Groot-Loon	Q 156a	Hoensbroek	Q 39
Grote-Brogel	L 356	Hoepertingen	P 188
Grote-Spouwen	Q 170	Hoeselt	Q 77
Grubbenvorst	L 249	Hoeven	L 314a
Gruitrode	L 366	Holtum	L 0426
Guigoven	Q 79	Holzet, Holset	Q 208b
Gulpen	Q 203	Homburg, Hombourg	Q 250
Gutshoven	P 195	Hontem, Honthem	Q 193b
Guttehoven, Guttecoven	L 429	Horn	L 325
		Horpmaal	Q 165
Haanrade	Q 121d	Horst	L 246
Haasdal	Q 98a	Houtblerik, Hout-Blerick	L 269a
Halen, Haelen	L 322	Houtem, Houthem	Q 100
Halen (Belg. Limb.)	P 48	Houthalen	L 414
Haler	L 320c		
Halmaal	P 173		

INLEIDING-II

Hulsberg	Q 109	Krawinkel	Q 16*
Hulst	K 353c	Kronenberg	L 265b
Hunsel	L 320	Kunrade	Q 112c
Hushoven	L 289a	Kuringen	P 57
		Kuittekoven	P 187a
		Kwaadmechelen	K 314
IJsselstein, IJsselsteijn, Ysselsteijn	L 244d		
IJzeren	Q 101a	Laak	L 379
Illikhoven	L 426a	Laar	L 288b
Ingber	Q 203b	Lafelt	Q 171a
Itteren	Q 96b	Lanaken	Q 88
Ittervoort	L 321a	Lanklaar	L 422
		Lauw	Q 240
Jabeek	Q 28	Leeuwen	L 332a
Jesseren	Q 157	Lemiers	Q 208a
Jeuk	P 2199	Leopoldsburg	K 317
		Leuken	L 289b
Kaalheide	Q 121e	Leunen	L 211
Kaberg, Caberg	Q 95a	Leut	Q 6
Kadier en Keer, Cadier en Keer	Q 191	Leverooi, -roij, -roy	L 292a
Kanne	Q 188	Limbrecht	L 434
Kapel in 't Zand	L 329a	Limmel	Q 104a
Kastenraai, Castenray	L 245a	Linde	L 355a
Kaulille	L 316	Linkhout	P 46
Kaumer, Caumer	Q 120	Linne	L 376
Keent	L 318a	Loksbergen	P 47
Kelmis, Kalmis, La Calamine	Q 255	Lom, Lomm	L 0250
Kelmond	Q 019	Lommel	K 278
Kelpen	L 320b	Lontsen, Lontzen	Q 259
Kerensheide	Q 15b	Lottum	L 248
Kerkhoven	K 317a	Lozen	L 316a
Kerkom	P 180	Lummen	P 51
Kerkrade	Q 121	Lutterade	Q 16
Kermt	P 55		
Kerniel	Q 152	Maalbroek	L 333
Kessel	L 298	Maasbracht	L 377
Kesseleik	L 298a	Maasbree	L 267
Kesselt	Q 94a	Maaseik	L 372
Kessenich	L 370	Maasniel	L 332
Ketsingen	Q 176a	Maastricht	Q 95
Kettenis	Q 283	Makset, Maxet	L 292a
Kiewit	Q 2b	Mal	Q 180
Kinrooi	L 369	Margraten	Q 192
Klein-Gelmen	P 194	Martenslinde	Q 89
Kleine-Brogel	L 315	Mechelen	Q 204a
Kleine-Spouwen	Q 92	Mechelen-aan-de-Maas	Q 9
Klimmen	Q 111	Mechelen-Bovelingen	P 220
De Kluis, La Clouse	Q 249a	Meer, Mheer	Q 196
Koersel	K 359	Meerlo	L 217
Kolonie	L 281a	Meers	Q 15a
Konijnsberg	K 353c	Meerssen, Meerssen	Q 99
Koningsbos, -bosch	L 432a	Meeswijk	L 424
Koningslust	L 265e	Meeuwen	L 364
Koninksem	Q 167	Meiel, Meijel	L 265
Kortenbos	P 118b	Melderslo	L 246b
Kortessem	Q 74	Meldert	P 45
Kortijs	P 215	Melik, Melick	L 383
Kotem	Q 11a	Melveren	P 176a
Kozen	P 118	Membach	Q 282
		Membruggen	Q 169

INLEIDING-II

Merkelbeek	Q 34	Ophoven	L 371
Merselo	L 209	Opitter	L 362
Mes, Mesch	Q 198a	Opoeteren	L 415
Meterik	L 245	Ordingen	P 177a
Mettekoven	P 193	Ospel	L 288a
Middelaar	L 159a	Ottersum	L 163
Mielen-boven-Aalst	P 183	Oud Valkenburg	Q 114
Millen	Q 177	Oud Vroenhoven	Q 94b
Milsbeek	L 163a	Oud-Waterschei	Q 3a
Moelingen	Q 199	Oud-Winterslag	Q 1a
Moerslag	Q 0195	Overpelt	L 314
Molenbeersel	L 319	Overrepen	Q 157a
Montenaken	P 214		
Montfort	L 382	Paal	K 357
Montsen, Montzen	Q 253	Palemig	Q 113d
Mook	L 115	Panheel	L 328a
Moorveld (Waalsen)	Q 18a	Panningen	L 290
Mopertingen	Q 90	Papenhoven	L 425
Moresnet	Q 252	Partei, Partij	Q 204
Moresnet-Eikskan, Moresnet- Chapelle	Q 252a	Peer	L 355
Muizen	P 181	Pei, Peij, Pey	L 381b
Munsterbilzen	Q 82	Pirigen	Q 161
Munstergeleen	Q 22	Posterholt	L 387
		Put, Puth	Q 32a
		Putbroek	L 381a
Nattenhoven	L 0427		
Nederstraat	Q 77b	Ransdaal	Q 111*
Nederweert	L 288	Rapertingen	Q 72a
Neer	L 294	Raren, Raeren	Q 263
Neerbeek	Q 19a	Raren (bij Vaals)	Q 222*
Neerglabbeek	L 367	Reimerstok, Reijmerstok	Q 203a
Neerharen	Q 96c	Rekem	Q 12
Neeritter	L 321	Remersdaal	Q 248
Neeroeteren	L 368	Reppel	L 358
Neerpelt	L 312	Retersbeek	Q 0112
Neerrepen	Q 155a	Reuver	L 299
Nerem	Q 182	Riemst	Q 175
Niel-bij-As	L 418	Rijkel	P 189
Niel-bij-St.-Truiden	P 213	Rijkholt, Rijckholt	Q 194
Nieuw-Moresnet, Neu- Moresnet	Q 256	Rijkhoven	Q 168a
Nieuwenhagen	Q 117	Riksingen	Q 158
Nieuwerkerken	P 117	Rimburg	Q 117b
Nieuwstadt, Nieuwstadt	L 433	Roermond	L 329
Nijswijler, Nijswiller	Q 205*	Roggef	L 293
Noorbeek	Q 197	Romershoven	Q 76
Nunem, Nunhem	L 322a	Roosteren	L 373
Nut, Nuth	Q 36	Het Root, 't Rooth	Q 106a
		Rosmeer	Q 93
Oler	L 326*	Rotem, Rothem	Q 99*
Onderspekholts, -holz	Q 121e	Rotem (Belg. Limb.)	L 420
Oorlo, Oirlo	L 216	Rukkelingen-Loon	P 223
Oorsbeek, Oirsbeek	Q 33	Rukker	Q 120
Oost-Maarland	Q 198b	Rummen	P 107a
Oostham	K 315	Rumpen	Q 35a
Oostrum	L 216a	Runkelen	P 114
Opbicht, Obbicht	L 427	Rutten	Q 241
Opglabbeek	L 416		
Opgrimbie	Q 10	Schaasberg, Schaesberg	Q 118
Opheers	P 222	Schakkebroek	P 58a
		Schalkhoven	Q 81

INLEIDING-II

Scheulder	Q 201a	Ubachsberg	Q 112b
Scheveimont, Chèvremont	Q 121a	Uikhoven	Q 13
Schimmert	Q 98	Ulbeek	P 121
Schin op Geul	Q 115	Ulestraten	Q 97
Schinnen	Q 32	Urmond	Q 14
Schinveld	Q 30	Vaals	Q 222
Schoonbeek	Q 72b	Vaasrade, Vaesrade	Q 37
Schoot	K 353a	Val-Meer	Q 178
Schulen	P 52	Valkenburg	Q 101
Sibbe	Q 101a	Vechmaal	Q 166
Siebengewald	L 192a	Velden	L 268
Simpelveld	Q 116	Veldwezelt	Q 91
Sinselbeek	Q 204	Velm	P 174
Sint Geertruid	Q 195	Ven-Zelderheide	L 163b
Sint-Huibrechts-Hern	Q 154	Venlo	L 271
Sint-Huibrechts-Lille	L 313	Venraai, -raij, -ray	L 210
Sint Joost	L 377a	Veulen	P 196
Sint-Lambrechts-Herk	P 119	Veulen (bij Venraai)	L 244a
Sint-Martens-Voeren	Q 247	Vijlen	Q 208
Sint Odiliënberg	L 385	Vilt	Q 107
Sint Pieter	Q 187	Vliermaal	Q 80
Sint-Pieters-Voeren	Q 247a	Vliermaalroot	Q 75
Sint-Truiden	P 176	Vlijtingen	Q 171
Sippenaken, Sippenaeken	Q 210	Vlodrop	L 386
Sittard	Q 20	Voerendaal	Q 112
Slenaken	Q 206	Voorshoven	L 368a
Sluizen	Q 181	Voort	P 192
Smakt	L 212a	Vorsen	P 227
Smeermaas	Q 96d	Vreren	Q 183
Spalbeek	P 54	Vroenhoven	Q 172
SpaubEEK	Q 31	(Vrussemig, Vruschemig)	Q 113c)
(Spekholterheide, Spek- holzerheide)	Q 121b)	Vucht	Q 8
Stal	K 359a	Waalwijler, Wahlwiller	Q 205
Steil, Steijl, Steyl	L 296	Waasmont	P 211
Stein	Q 15	Walhorn	Q 260
Stevensvennen	K 278a	Walsbets	P 210a
Stevensweert	L 378	Walshoutem	P 212
Stevoort	P 58	Waltwilder	Q 84
Stokkem	L 423	Wansum, Wanssum	L 214
Stokkem, Stockem (bij Eupen)	Q 284a	Waterloos	L 368b
Stokrooie	P 56	Waubach	Q 117a
Stramprooi, -roij, -roy	L 318	Weert	L 289
Susteren	L 432	Wel	L 213
Sw. . . zie Zw. . .		Welkenraat, -raedt	Q 278
Tegelen	L 270	Wellen	Q 78
Tenessen, Ten Esschen	Q 0112	Wellerlooi	L 215a
Terlinden	Q 197a	Welten	Q 113a
Tervant	K 358b	Werm	Q 155
Terwinselen	Q 118a	Wessem	L 375
Tessengerlo	K 353	Weustenrade	Q 0112
Teuven	Q 209	Wezeren	P 211a
Tienraai, -raij, -ray	L 245b	Widooie	Q 164a
Tongerén	Q 162	Wijchmaal	L 354
Tongerlo	L 361	Wijer	P 118a
Torn, Thorn	L 374	Wijk	Q 104
Treebeek	Q 39a	Wijler, Wijlre	Q 201
Tungelrooi, -roij, -roy	L 318b	Wijnandsrade	Q 108
		Wijshagen	L 365
		Wilderen	P 172

INLEIDING-II

Wimmertingen	Q 73	Zichen-Zussen-Bolder	Q 179
Wintershoven	Q 79a	Zolder	K 361
Wittem	Q 204	Zonhoven	Q 1
Wolder	Q 94b	Zussen	Q 179a
Wolfhaag	Q 222*	Zutendaal	Q 5
Zammelen	Q 153a	Zwalmen, Swalmen	L 331
Zelem	P 44	Zwartberg	L 417a
Zelk	P 48a	Zwartbroek, Swartbroek	L 318c
Zepperen	P 177	Zweikhuizen, Sweikhuizen,	Q 32b
Zevenum, Sevenum	L 266	Sweykhuizen	L 246a
		Zwolgen, Swolgen	

Lijst van WLD-plaatsen, gerangschikt naar codenummer

De in deze lijst tussen haakjes opgenomen plaatsen konden om „plot-technische” redenen niet op de woordkaarten worden verwerkt.

K 278 Lommel	L 214a Geisteren
K 278a Stevensvennen	L 215 Bitterswijk
K 314 Kwaadmechelen	L 215a Wellerlooi
K 314a Genendijk	L 216 Oorlo
K 315 Oostham	L 216a Oostrum
K 316 Heppen	L 217 Meerlo
K 317 Leopoldsburg	L 244a Veulen
K 317a Kerkhoven	L 244b Griendsveen
K 318 Beverlo	L 244c Amerika
K 353 Tessenderlo	L 244d IJselstein
K 353a Schoot	L 245 Meterik
K 353b Engsbergs	L 245a Kastentraai
K 353c Hulst/Konijnsberg	L 245b Tienraai
K 357 Paal	L 246 Horst
K 358 Beringen	L 246a Zwolgen
K 358a Eversel	L 246b Melderslo
K 358b Tervant	L 246c Hegelsom
K 359 Koersel	L 247 Broekhuizen
K 359a Stal	L 0247 Broekhuizenvorst
K 360 Heusden	L 248 Lottum
K 361 Zolder	L 249 Grubbenvorst
K 361a Boekt/Heikant	L 250 Arsen
L 115 Mook	L 0250 Lom
L 0115 Bisselt	L 265 Meiel, Meijel
L 159a Middelaar	L 265b Kronenberg
L 163 Ottersum	L 265c Beringen
L 163a Milsbeek	L 265d Grashoek
L 163b Ven-Zelderheide	L 265e Koningslust
L 164 Gennep	L 266 Zevenum
L 165 Heien	L 267 Maasbree
L 191 Afferden	L 268 Veiden
L 192 Bergen	L 269 Blerik
L 192a Siebengewald	L 269a Houtblerik
L 192b Aaien	L 269b Boekend
L 209 Merselo	L 270 Tegelen
L 210 Venraai	L 271 Venlo
L 211 Leunen	L 281a Kolonie
L 212a Smakt	L 282 Achel
L 213 Wel	L 286 Hamont
L 214 Wansum	L 287 Boeket/Heisterstraat

INLEIDING-II

L 288	Nederweert	L 332	Maasniel
L 288a	Ospel	L 332a	Leeuwen
L 288b	Laar	L 333	Azenraai/Maalbroek
L 288c	Eind	L 352	Hechtel
L 289	Weert	L 353	Eksel
L 289*	Boshoven	L 354	Wijchmaal
L 289a	Hushoven	L 355	Peer
L 289b	Leuken	L 355a	Linde
L 290	Pannningen	L 355b	Erpekom
L 290a	Echel	L 356	Grote-Brogel
L 291	Helden	L 357	Bos
L 292	Heithuizen	L 358	Reppel
L 292a	Leverooi/Makset	L 359	Beek
L 293	Roggel	L 360	Bree
L 293a	Heibloem	L 360a	Gerdingen
L 294	Neer	L 361	Tongerlo
L 295	Baarlo	L 362	Opitter
L 296	Steil	L 363	Ellikom
L 297	Belveld	L 364	Meeuwen
L 298	Kessel	L 365	Wijshagen
L 298a	Kesseleik	L 366	Gruitrode
L 299	Reuver	L 367	Neerglabbeek
L 300	Bezel	L 368	Neeroeteren
L 312	Neerpelt	L 368a	Voorshoven
L 313	Sint-Huibrechts-Lille	L 368b	Waterloos
L 314	Overpelt	L 369	Kinrooi
L 314a	Hoeven	L 370	Kessenich
L 315	Kleine-Brogel	L 371	Ophoven
L 316	Kaulille	L 371a	Geistingen
L 316a	Lozen	L 372	Maaseik
L 317	Bocholt	L 372a	Aldeneik
L 318	Stramprooi	L 373	Roosteren
L 318a	Keent	L 374	Torn
L 318b	Tungelrooi	L 375	Wessem
L 318c	Zwartbroek	L 376	Linne
L 318d	Altweert	L 377	Maasbracht
L 318e	Altweert(er)heide	L 377a	Sint Joost
L 319	Molenbeersel	L 378	Stevensweert
L 320	Hunsel	L 378*	Berkelaar
L 320a	El	L 379	Laak
L 320b	Kelpen	L 380	Genoo(i)
L 320c	Haler	L 381	Echt
L 321	Neeritter	L 381a	Putbroek
L 321a	Ittervoort	L 381b	Pei
L 322	Halen	L 381c	Diergaarde
L 322a	Nunem	L 382	Montfort
L 323	Buggenum	L 383	Melik
L 324	Baaksem	L 384	Herkenbos
L 325	Horn	L 385	Sint Odilienberg
L 326	Gratem	L 386	Vlodrop
L 326*	Oler	L 387	Posterholt
L 327	Beegden	L 413	Helchteren
L 328	Heel	L 414	Houthalen
L 328a	Panheel	L 415	Opoeteren
L 329	Roermond	L 415a	Dorne
L 329a	Kapel in 't Zand	L 416	Opglabbeek
L 330	Herten	L 417	As
L 331	Zwalmen	L 417a	Zwartberg
L 331a	Asselt	L 418	Niel-bij-As
L 331b	Boekoel	L 419	Elen

INLEIDING-II

L 419a	Heppeneert
L 420	Rotem
L 421	Dilsen
L 422	Lanklaar
L 423	Stokkem
L 423a	Booien
L 424	Meeswijk
L 425	Grevenbicht/Papenhoven
L 426	Buchten
L 0426	Holtum
L 426a	Ijikhoven
L 427	Opbicht
L 0427	Nattenhoven
L 428	Born
L 429	Guttehoven
L 429a	Berg aan de Maas
L 430	Enikhuizen
L 431	Dieteren
L 432	Susteren
L 432a	Koningsbos
L 433	Nieuwstad
L 434	Limbricht
L 434a	Broeksittard
P 44	Zelem
P 45	Meldert
P 46	Linkhout
P 47	Loksbergen
P 48	Halen
P 48a	Zelk
P 49	Donk
P 50	Herk-de-Stad
P 51	Lummen
P 51a	Bolderberg
P 52	Schulen
P 53	Berbroek
P 54	Spalbeek
P 55	Kermt
P 56	Stokrooie
P 57	Kuringen
P 58	Stevoort
P 58a	Schakkebroek
P 107a	Rummen
P 108	Grazen
P 113	Binderveld
P 114	Runkelen
P 115	Duras
P 116	Gorseme
P 117	Nieuwerkerken
P 118	Kozen
P 118a	Wijer
P 118b	Kortembos
P 119	Sint-Lambrechts-Herk
P 120	Alken
P 121	Ulbeek
P 121a	Herten
P 172	Wilderen
P 173	Halmaal
P 174	Velm
P 175	Gingelom
P 176	Sint-Truiden
P 176a	Melveren
P 176b	Bevingen
P 177	Zepperen
P 177a	Ordingen
P 178	Brustem
P 179	Aalst-bij-St.-Truiden
P 180	Kerkom
P 181	Muizen
P 182	Buvingen
P 183	Mielen-boven-Aalst
P 184	Groot-Gelmen
P 185	Engelmanshoven
P 186	Gelinden
P 187	Berlingen
P 187a	Kuttehoven
P 188	Hoepertingen
P 189	Rijkel
P 190	Goten
P 191	Hendrieken
P 192	Voort
P 193	Mettehoven
P 194	Klein-Gelmen
P 195	Gutshoven
P 196	Veulen
P 197	Heers
P 210a	Walsbets
P 211	Waasmont
P 211 a	Wezeren
P 212	Walshoutem
P 213	Niel-bij-St.-Truiden
P 214	Montenaken
P 215	Kortijs
P 218	Borlo
P 219	Jeuk
P 219a	Heiselt
P 220	Mechelen-Bovelingen
P 221	Batsheers
P 222	Opheers
P 223	Rukkelingen-Loon
P 224	Boekhout
P 227	Vorsen
Q 1	Zonhoven
Q 1a	Oud-Winterslag
Q 2	Hasselt
Q 2a	Godschei
Q 2b	Kiewit
Q 2c	Bokrijk
Q 3	Genk
Q 3a	Oud-Waterschei
Q 4	Gelieren/Bret
Q 5	Zutendaal
Q 6	Leut
Q 7	Eisden
Q 8	Vucht
Q 9	Mechelen-aan-de-Maas
Q 10	Opgrimbic
Q 11	Boorseme
Q 11a	Kotem
Q 12	Rekem

INLEIDING-II

Q 13	Uikhoven	Q 91	Veldwezelt
Q 14	Urmond	Q 92	Kleine-Spouwen
Q 15	Stein	Q 93	Rosmeer
Q 15a	Meers	Q 94	Hees
Q 15b	Kerensheide	Q 94a	Kesselt
Q 16	Lutterade	Q 94b	Wolder/Oud Vroenhoven
Q 16*	Krawinkel	Q 95	Maastricht
Q 17	Elslo	Q 95a	Kaberg
Q 18	Geul	Q 96	Bunde
Q 18a	Moorveld (Waalsen)	Q 96a	Borgharen
Q 19	Beek	Q 96b	Iteren
Q 019	Geverik/Kelmond	Q 96c	Neerharen
Q 19a	Neerbeek	Q 96d	Smeermaas
Q 19b	Genhout	Q 97	Ulestraten
Q 20	Sittard	Q 98	Schimmert
Q 21	Geleen	Q 98a	Haasdal
Q 22	Munstergeleen	Q 99	Meersen
Q 27	Doenrade	Q 99*	Rotem
Q 28	Jabeek	Q 100	Houtem
Q 29	Bingelrade	Q 101	Valkenburg
Q 30	Schinveld	Q 101a	Sibbe/IJzeren
Q 31	Spaubeek	Q 102	Ambie
Q 32	Schinnen	Q 103	Berg en Terblijt
Q 32a	Put	Q 104	Wijk
Q 32b	Zweikhuizen	Q 104a	Limmel
Q 33	Oorsbeek	Q 105	Heer
Q 34	Merkelbeek	Q 106	Bemelen
Q 35	Brunsum	Q 106a	Gasthuis/Het Root
Q 35a	Rumpen	Q 107	Vilt
Q 36	Nut	Q 108	Wijnandsrade
Q 37	Vaasrade	Q 109	Hulsberg
Q 38	Amstenrade	Q 110	Heek
Q 39	Hoensbroek	Q 111	Klimmen
Q 39a	Treebeek	Q 111*	Ransdaal
Q 71	Diepenbeek	Q 112	Voerendaal
Q 72	Beverst	Q 0112	Tenessen/Weustenrade/ Retersbeek
Q 72a	Rapertingen	Q 112a	Heerterheide
Q 72b	Schoonbeek	Q 112b	Ubachsberg
Q 73	Wimmeringen	Q 112c	Kunrade
Q 74	Kortessem	Q 113	Heerlen
Q 75	Vliermaalroot	Q 113a	Welten
Q 76	Rommershoven	Q 113b	Benzenrade
Q 77	Hoeselt	(Q 113c	Vrussemig)
Q 77a	Alt-Hoeselt	Q 113d	Palemig
Q 77b	Nederstraat	Q 114	Oud Valkenburg
Q 78	Wellen	Q 115	Schin op Geul
Q 79	Guigoven	Q 116	Simpelveld
Q 79a	Wintershoven	Q 117	Nieuwenhagen
Q 80	Vliermaal	Q 117a	Waubach
Q 81	Schalkhoven	Q 117b	Rimburg
Q 81a	Heesveld-Eik	Q 118	Schaasberg
Q 82	Munsterbilzen	Q 118a	Terwinselen
Q 83	Bilzen	Q 119	Eigelshoven
Q 84	Waltwilder	Q 120	Heerlerbaan/Kaumer/ Bauts/Rukker
Q 85	Hoelbeek	Q 121	Kerkrade
Q 86	Eigenbilzen	Q 121a	Chèvremont
Q 87	Gellik	(Q 121b	Spekholterheide)
Q 88	Lanaken	Q 121c	Bleierheide
Q 89	Martenslinde		
Q 90	Mopertingen		

INLEIDING-II

- Q 121d Haanrade
 Q 121e Kaalheide/Onderspek-
 holts
 Q 152 Kerniel
 Q 153 Gors-Opleeuw
 Q 153a Zammelen
 Q 154 Sint-Huibrechts-Hern
 Q 155 Werm
 Q 155a Neerrepn
 Q 156 Borgloon
 Q 156a Groot-Loon
 Q 157 Jesseren
 Q 157a Overrepn
 Q 158 Riksingen
 Q 158a Henis
 Q 159 Broekom
 Q 160 Bommershoven
 Q 160a Haren
 Q 161 Piringen
 Q 162 Tongeren
 Q 163 Berg
 Q 164 Heks
 Q 164a Widooie
 Q 165 Horpmaal
 Q 166 Vechmaal
 Q 167 Koninksem
 Q 168 's-Herenelderren
 Q 168a Rijkhoven
 Q 169 Membruggen
 Q 170 Grote-Spouwen
 Q 171 Vlijtingen
 Q 171a Lafelt
 Q 172 Vroenhoven
 Q 173 Genoelselderren
 Q 174 Herderen
 Q 175 Riemst
 Q 175a Heukelom
 Q 176a Ketsingen
 Q 177 Millen
 Q 178 Val-Meer
 Q 179 Zichen-Zussen-Bolder
 Q 179a Zussen
 Q 180 Mal
 Q 181 Sluizen
 Q 182 Nerem
 Q 183 Vreeren
 Q 187 Sint Pieter
 Q 187a Heugem
 Q 188 Kanne
 Q 191 Kadier en Keer
 Q 192 Margraten
 Q 193 Gronsveld
 Q 193a Ekkelrade
 Q 193b Hontem
 Q 194 Rijkholt
 Q 195 Sint Geertruid
 Q 0195 Moerslag
 Q 196 Meer
 Q 196a Banholt
 Q 197 Noorbeek
 Q 197a Terlinden
 Q 198 Eisden
 Q 198a Mes
 Q 198b Oost-Maarland
 Q 199 Moelingen
 Q 200 's-Gravenvoeren
 Q 201 Wijler
 Q 201a Scheulder
 Q 202 Eis
 Q 203 Gulpen
 Q 203a Reimerstok
 Q 203b Ingber
 Q 203c Del
 Q 204 Wittem/Partei/
 Sinselbeek
 Q 204a Mechelen
 Q 205 Waalwijler
 Q 205* Nijswijler
 Q 206 Slenaken
 Q 206a Heienrade
 Q 207 Epen
 Q 208 Vijlen
 Q 208a Lemiers
 Q 208b Holzet
 Q 209 Teuven
 Q 210 Sippenaken
 Q 211 Bocholts
 Q 222 Vaals
 Q 222* Wolfhaag/Raren
 Q 240 Lauw
 Q 241 Rutten
 Q 242 Diets-Heur
 Q 243 Herstappe
 Q 247 Sint-Martens-Voeren
 Q 247a Sint-Pieters-Voeren
 Q 248 Remersdaal
 Q 249 Aubel
 Q 249a De Kluis
 Q 250 Homburg
 Q 251 Gemmenich
 Q 252 Moresnet
 Q 252a Moresnet-Eiksken
 Q 253 Montsen
 Q 253a Bleiberg
 Q 254 Hendrik-Kapelle
 Q 255 Kelmis
 Q 256 Nieuw-Moresnet
 Q 257 Hergenraat
 Q 258 Astenet
 Q 259 Lontsen
 Q 260 Walhorn
 Q 261 Hauset
 Q 262 Einatten
 Q 263 Raren
 Q 278 Welkenraat
 Q 278a Herbestal
 Q 279 Balen
 Q 282 Membach
 Q 283 Kettenis
 Q 284 Eupen
 Q 284a Stokkem

BRONNEN

Tussen ronde haken wordt aan het begin van elk lemma aangegeven, welke bronnen voor dat lemma zijn gebruikt. De INLEIDING op het WLD geeft een verantwoording van de voor deel I belangrijke bronnen (blz. 23-31). Per aflevering zullen er, zeker voor deel II, aanvullingen nodig zijn voor deze bibliografie. Wanneer de bronnen voor de afleveringen van deel II niet vermeld staan in de INLEIDING, zullen ze genoemd worden in het TEN GELEIDE van de betrokken aflevering.

De afkorting *monogr.* bij de bronvermelding van het lemma duidt erop dat monografisch materiaal in het lemma verwerkt zit. Een diplomatische weergave van de monografische opgave bij een bepaald woordtype met de omschrijving erbij zoals die in de monografie voorkomt, is erg tijdrovend en eigenlijk dubbel werk, omdat variant plus omschrijving te vinden zijn in de bewuste monografie. De redactie volstaat met het weergeven van de dialectvariant uit de monografie die echter omgespeld wordt naar de voor het WLD deel II gebruikelijke spelling.

MEDEWERKERS

Een aflevering van het WLD kan niet gemaakt worden zonder de steun van medewerkers in het veld. Voor deel II is het de bedoeling dat de namen van alle medewerkers c.q. zegslieden die per beroep de vragenlijsten hebben ingevuld of beantwoord, in het TEN GELEIDE van de betreffende aflevering vermeld worden. Bij de vermelding van de namen kunnen fouten ingeslopen zijn, doordat sommige niet goed leesbaar waren in de vragenlijst.

ALFABETISCH REGISTER

Per aflevering wordt achteraan een alfabetisch register van de betrokken woordtypen opgenomen. Voor WLD II. 1 heeft drs. H.H.A. van de Wijngaard het register samengesteld in samenwerking met dhr. Jan van Schijndel en het Universitair Rekencentrum te Nijmegen.

BEGELEIDING EN FINANCIËLE STEUN

Door het feit dat het provinciebestuur van Nederlands Limburg een arbeidsplaats beschikbaar stelde voor het Woordenboek en door het feit dat ze fl. 100.000,00 subsidie gaf voor niet-personele kosten, zijn de werkzaamheden voor het WLD deel II voor jaren verzekerd. Vanaf 16 mei 1983 is dr. H.J.G. Crompvoets, formeel verbonden aan het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg te Maastricht, op deze arbeidsplaats aangesteld, maar hij is gedetacheerd aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. Daarnaast zet drs. P. Goossens, met financiële middelen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen, zijn werkzaamheden voort aan het WLD deel I. Rondom het WLD deel II is een begeleidingscommissie gevormd uit de verschillende belangengroeperingen. Als vertegenwoordiger van Nederlands Limburg en het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg hebben in deze commissie zitting prof. dr. J. Jansen en dr. J. Tans, namens Belgisch Limburg prof. dr. J. Goossens en dr. J. Cajot, namens de vereniging V.e.l.d.e.k.e. mr.

INLEIDING-II

drs. P.W. Houben, namens de Katholieke Universiteit te Nijmegen prof. dr. A. Hagen en em. prof. dr. A. Weijnen als initiatiefnemer van het Woordenboek van de Limburgse dialecten en oud-directeur van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. Als wetenschappelijke projectleiders fungeren uit deze commissie prof. dr. J. Goossens en prof. dr. A. Hagen.

De Katholieke Universiteit te Nijmegen stelt werkruimte en diensten beschikbaar. Hopelijk zullen ook in de komende jaren de provincie Belgisch Limburg en de Nederlandse Taalunie enige financiële steun bijdragen voor het vele werk dat nog gedaan moet worden. Daarnaast is de hoop gerechtvaardigd dat de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.) de drukkosten zal blijven behartigen. In ieder geval is dank op zijn plaats voor de daadwerkelijke en de nog te verwachten steun voor het Woordenboek van de Limburgse dialecten.

Oktober 1986

dr. H. Crompvoets

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door
prof. dr. J. Goossens en prof. dr. A. Hagen

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 1: huisslachter en bakker

DR. H. CROMPVOETS
met medewerking van J. van Schijndel

1986
VAN GORCUM, ASSEN/MAASTRICHT

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door
prof. dr. J. Goossens en prof. dr. A. Hagen

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 1: huisslachter en bakker

DR. H. CROMPVOETS
met medewerking van J. van Schijndel

1986

VAN GORCUM, ASSEN/MAASTRICHT

TEN GELEIDE

Met de terminologie van de huisslachter en de bakker begint het nieuwe deel (deel II) van het Woordenboek van de Limburgse dialecten. Bij het bereiden van deze aflevering had de samensteller veel steun aan de reeds verschenen aflevering I van deel II van het Woordenboek van de Brabantse dialecten die de terminologieën van de huisslachter en bakker voor geheel Brabant inventariseert (zie Drs. P.H. Vos, drs. W.A.M.M. Janssen Steenberg, dr. A. Weijnen, *Woordenboek van de Brabantse dialecten, deel II, Aflevering 1*, Assen 1979). Als gevolg van een zekere parallellie tussen WLD II.1 en WBD II.1 zijn de illustraties voor WLD II.1 van de hand van de heer B.A. Fekkes, hoofd van de tekenkamer van de Audiovisuele Dienst van de Katholieke Universiteit, en zijn de vertalingen van de lemma-opschriften van de hand van prof.dr. F.C.M. Stoks, drs. Th.J.W.M. Kruijssen en P.J.E. Hyams, voor respectievelijk het Duits, Frans en Engels. Voor de vertaling van de lemma-opschriften die in het WBD II.1 niet voorkomen, is dr. H. Crompvoets verantwoordelijk. Het voorbereidend werk voor het plotten van de woordkaarten geschiedde door Jan van Schijnsel, terwijl het plotten van de kaarten door het Universitair Rekencentrum te Nijmegen ter hand werd genomen. Niet te vergeten valt voor deze aflevering het werk van Irene Meeuws die een groot aantal lemmata over de huisslacht vóórbewerkt had in het kader van haar doctorale studie. Het uittypen van de lemmata is het werk van Jan van Schijndel en Gertje Jaspers, waarbij eerstgenoemde vaak nog een corrigerend oog over het manuscript moest laten gaan.

SPELLING

Alleen voor deze aflevering van het WLD geldt dat men de klanken *o*, *e*, en *ø* konsekvent door heel de aflevering heen als *o*, *e* en *ø* moet lezen.

BRONNEN BETREFFENDE DE TERMINOLOGIE VAN DE HUIS-SLACHTER

Tussen de ronde haken worden aan het begin van het lemma de voor dat lemma van belang zijnde bronnen opgegeven. De belangrijkste bron is vragenlijst nr. 28 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. Voor de bron van de monografische gegevens van een bepaalde plaats zie men de INLEIDING op het WLD. Nieuw bronnenmateriaal en nieuwe geraadpleegde literatuur met het oog op aflevering I van II.1 zijn de volgende:

drs. P.H. Vos, drs. W.A.M.M. Janssen Steenberg, dr. A. Weijnen, *Het Woordenboek van de Brabantse dialecten, deel II, Afl. 1*, Assen 1979.

I. Meeuws, *Vragenlijst voor het onderzoek naar de slachtersvaktal*. Kandidaatsscriptie K.U. Nijmegen 1966.

Voor Limburg zijn hier gegevens opgenomen uit de plaatsen Venlo (L 271), Blerick (L 269) en Horst (L 246). Ze worden als monografische gegevens beschouwd.

II.1

W.A.M.M. Janssen Steenberg, *De vakterminologie van de huisslachter in het gebied van het WBD*. Doctoraalscriptie K.U. Nijmegen 1973.

Frans Ramaekers, Baeker Sjspraak, in: *De Nuutsbaeker*, 9de jaargang, 9, 10, 11. Beek 1983.

Hierin zijn gegevens opgenomen uit het dialect van Beek (Q 19). Deze artikelen worden als monografisch materiaal beschouwd.

Zoals gezegd zijn verreweg de meeste gegevens ontleend aan vragenlijst nr. 28 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. De vragen naar Joodse vaktermen in verband met de huisslacht leverde voor Limburg nauwelijks materiaal op. Daarom zijn daar ook geen gegevens van opgenomen. Iedere aflevering is afhankelijk van de informanten in de provincie. Dat niet voor iedere plaats dialectgegevens verwerkt zijn, komt door het feit dat niet iedere plaats een informant heeft. Onze dank gaat uit naar de personen die vragenlijst N 28 ingevuld hebben of die als zegsman of zegsvrouw daarvoor hebben gefunctioneerd.

LIJST VAN ZEGSLIEDEN EN MEDEWERKERS BETREFFENDE DE HUISSLACHTER

Alken	P 120	Van Heers, W., Mellemans J., Ottenburgs R.
Berg en Terblijt	Q 103	Sleijpen J., Tagage S.
Beringen	K 358	Lemmens I., Theunis G., Wellens L.
Beverlo	K 318	Aerts J., Wellens A.
Beverst	Q 72	Vandormael A., Vandormael G., Vandormael P.
Bilzen	Q 83	dhr. Hubrechts, Lambregs J., Nulens J., Nulens M.
Bleijerheide	Q 121c	Crombach C., Kockelkorn E.
Blerick	L 269	dhr. Aerts, Aerts-Smits W., dhr. Jansen
Boekend	L 269b	Gubbels J., Gubbels L.
Borgloon	Q 156	Werelds A., Werelds H.
Buchten	L 426	Schwillens H., dhr. Van Sloun
Diepenbeek	Q 71	Bruggen R., Danek M., Meeuwissen K., Vanaken H.
Eijs	Q 202	Huntjens J., Weerts J., Wijnhausen W.
Eijsden	Q 198	Theunissen J., Wolfs R.
Ell	L 320a	Driessen J.
Geulle	Q 18	Kengen F.
Grazen	P 108	Naris E., Petitje an A., Thiry A.
Gruitrode	L 366	Aendekerk H., Schreurs Gh.
Gulpen	Q 203	Coenjaerts J., Collijn H., Lahey A.
Hasselt	Q 2	Lujts E., Vanhamel M.
Heerlen	Q 113	Janssen J., Kisters P.
Heesveld-Eik	Q 81a	Cornelis L., Vuerstaek N.
Heythuysen	L 292	Gubbels J., Vossen H.
Helchteren	L 413	Van de Bosch J., Van Stiphout J., Vrijzen R.
Helden	L 291	Engels G., Hermans J.
Herk-de-Stad	P 50	Demeer J., Demeer Joz., Gaekens A.
Herten	L 330	Linssen M., Verheesen M.
Heugem	Q 187a	Custers Fr., Custers P., Lardenoy A., Satijn P.
Hoensbroek	Q 39	dhr. Boshouwers, Van der Loo H., dhr. Rademakers, Zwarts G.
Horn	L 325	dhr. Kanters, Parren C.
Kaulille	L 316	Bloemen A., Cornelissen M.
Kerkrade	Q 121	Krekels J., Merckx H., Plüger M., Vreuls N., Zimmermanns M.
Kortesseem	Q 74	Bosmans Ph., Roeffaers L.

Kotem	Q 11a	Merlo G.
Kuringen	P 57	Droogmans C., Vincken R.
Leunen	L 211	Michels M., Verkoejen Fr.
Linkhout	P 46	Droogmans H., Vanhaeren V.
Lommel	K 278	Maes J., Maes L., Swinnen M.
Lummen	P 51	Swinnen S., Tureluren A.
Maasbracht	L 377	Smeets A., Stassen C. en M.
Maaseik	L 372	Broens J.
Maastricht	Q 95	Bonnemayer A., Coenegracht P., Donselaar P., Hesemans J., Kamps G., dhr. Wesly
Mal	Q 180	Bertrand F., Croughs G., Piette H., Piette J.
Mechelen	Q 204a	Delnoy J., Van Loo M., Nijst J.
Mechelen-a/d-Maas	Q 9	Segers S., Vinken Th.
Meijel	L 265	Gielen G., Van de Heuvel G., Hoeben L., Knapen A., mevr. Lenders, Van Rijt S.
Mesch	Q 198a	dhr. Huynen, Warnier B.
Neerharen	Q 96c	Maenen H., Martens H., Martens M.
Neeritter	L 321	fam. Theulen, Van der Veer C.
Neerpelt	L 312	Bergmans J., Grobben A., Grobben J., Lehaen J.
Nieuwerkerken	P 117	Cuypers H., Sterken J.
Noorbeek	Q 197	Slenter J.
Nuth	Q 36	Kusters M., Ritterbex L.
Oirsbeek	Q 33	Bemelmans, H., Kusters J., Meulenbergh M.
Opglabeeek	L 416	Martens C., Martens H., Vandereycken C.
Opitter	L 362	Bosmans P., dhr. Teuwen
Otersum	L 163	Akkers A., fam. Van Bergen, fam. Kersjes
Panningen	L 290	Claessen J., Rutten J.
Rekem	Q 12	Bunkens M., Sauwen L.
Riemst	Q 175	Konings K., Meers J., Neven Fr., Neven W., Tans G.
Riksingem	Q 158	Daenen E., Swennen Tr., Timmermans N.
Roggel	L 293	Raemaekers A.
Rotem	L 420	Eerdekens F., Janssen A.
Rotem	Q 99*	Dolmans H., Dolmans J., Schroeders J.
Rummen	P 107a	Remels O.
Schinveld	Q 30	Geraets M.
Sint-Truiden	P 176	Claes P., Dufraux J., Herbots I., Herbots R., Joa- chims L., Nolmans J., Pierquet R., Stas J., Vossius H.
Sittard	Q 20	Laudy A.
Susteren	L 432	Klinkers T., Schulpen Th.
Swalmen	L 331	Simons H., Stienen P.
Tegelen	L 270	Broks C., Dings A., Houx J. Jacobs A.
Terwinselen	Q 118a	dhr. Engels, Arets N.
Tongeren	Q 162	Box J., Loesberg G.
Tungelroij	L 318b	Beelen L., Van Deuren J., Kiggen S., Kiggen W.
Veldwezelt	Q 91	Gerrits W., Vuurstaek H.
Venlo	L 271	Haanen K., Scheepers J.
Vliermaal	Q 80	Leyssen J., Vandeweyer L.
Waasmont	P 211	Sevemans H.
Waterschei	Q 3a	Hoste O., dhr. Houben
Waubach	Q 117a	Goossens H., Smeets W.
Weert	L 289	Adriaens P., dhr. Brunenberg
Wellen	Q 78	Mellen M., Voets J.
Zepperen	P 177	Vaes G.

II.1

BRONNEN BETREFFENDE DE TERMINOLOGIE VAN DE BAKKER

De belangrijkste bron voor deze terminologie is de Nijmeegse vragenlijst 29. Andere, nieuwe bronnen vergeleken met die in de INLEIDING op het WLD en geraadpleegde literatuur zijn:

OB2 = *Vragenlijst nr. 2 van het Openluchtmuseum te Bokrijk*, opgesteld door J. Weyns (Konservator van het Openluchtmuseum Bokrijk) in verband met het onderzoek naar het bakhuis in de Kempen (1 december 1956).

P.M. van Hoof, *Vragenlijst van de bakkerstaal*. Kandidaatsscriptie K.U. Nijmegen, z.j.

Hierin zijn gegevens opgenomen uit de plaatsen Amstenrade (Q 38) en Reuver (L 299). Ze worden als monografische gegevens beschouwd.

C.J. Schoep, *Eenvoudige theorie van het bakkersvak. Opleiding tot gezet. Eerste deel. Voorgescreven leerstof voor de cursussen van de Stichting voor vakopleiding en examens in het bakkersbedrijf te 's-Gravenhage*. Deventer 1950.

G. de Schutter en J. Taeldeman, *De Ovenpaal*. Een kommentaar bij de kaart voor het Nederlandse taalgebied, in: *Bijdragen en mededelingen der dialecten-commissie XLIII*, Amsterdam 1972.

A. Stevens, *Zwaalde*, een Zuidoostnederlandse dialectbenaming voor de broodschieter of ovenpaal, in: *Taal- en Tongval V* (1953), blz. 94-128.

V. Versteegen, *Woordgeografische Studiën van de Zuidnederlandse Dialectencentrale XXI – De Mutsaard*, in: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie XIII* (1939), blz. 361-384.

J. Weyns, *Bakhuis en broodbakken in Vlaanderen*. *Uitgave Verbond voor Heemkunde*, St. Martens-Latem 1963.

In het bijzonder gaat onze dank uit naar de personen die vragenlijst N 29 van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde hebben ingevuld of die als zegsman of zegsvrouw daarvoor hebben gefungeerd.

LIJST VAN ZEGSLIEDEN EN MEDEWERKERS BETREFFENDE DE BAKKER

Arcen	L 250	Backes H., Frissen C.
Beek	Q 19	Elands E., Martens J.
Belfeld	L 297	Van de Voort M.
Beverst	Q 72	Lormans E., Vandormael A., Vandormael G.
Bevingen	P 176b	Hayen B., Vanleuvenbergen G.
Bilzen	Q 83	Lambregs C., Lambregs J.
Bleijerheide	Q 121c	Crombach C., Derix J., Vroomen A.
Blerick	L 269	Aerts P., Aerts-Smits W., Verhoeckx J.
Bocholt	L 317	Jansen J., Knapen J., Weltens J.
Brunssum	Q 35	Chorus J., Van Eeghem J., Hendrix W., Raets J., Smeets L., Smeets T.
Cadier en Keer	Q 191	Klynen H.
Eijs	Q 202	Huntjens J., Starmans M.
Eijsden	Q 198	fam. Jeukens, Theunissen J.
Geleen	Q 21	Elzinga E., Kusters M.
Genk	Q 3	Ubachs M.
Geulle	Q 18	Kengen F.
Gronsveld	Q 193	Dodemont L., Houten H., Jacobs J., Van de Weerdt Th.
Gulpen	Q 203	De la haje L., Lahey A.

Hasselt	Q 2	Verpoorten H.
Heerlen	Q 113	Crombach Ch., Janssen J.
Heijthuisen	L 292	Bongers A., Vossen H.
Herten	L 330	Hannen P., Linssen M.
Heugem	Q 187a	Meys L., Overhaf P.
Hout-Blerick	L 269a	Geomini J., Grubben L.
Houthalen	L 414	Janssen M., Janssen P.
Jabeek	Q 28	Knooren G., Knooren J.
Kaalheide	Q 121e	Franssen L., Scheeren F.
Kerkrade	Q 121	Benjamins F., dhr. Fischer, Heyen J., Koelen K., dhr. Ploum, Vreuls P.
Koersel	K 359	Beck M., Quintens Th.
Koningsbosch	L 432a	A Campo M., Van Kruchten H., Van Kruchten P.
Kwaadmechelen	K 314	Aerts P., Flebus G., Martens A.
Leuken	L 289b	Brunenberg J.
Linne	L 376	Engelen E., Engelen H., Smeets A.
Lommel	K 278	Van den Eynde J., Swinnen M.
Maaseik	L 372	Broens J., Broens R., Smeets J., Thomassen W.
Maastricht	Q 95	Hoeberechts C., dhr. Jacobs, Loons J., dhr. Min- gels, Van Noorden M., Postma J.
Mal	Q 180	Bertrand F., Duchateau B., Lowet J.
Meijel	L 265	Gielen G., Knapen W., Trines L.
Melick	L 383	Bakkes P., Wolters G.
Melveren	P 176a	Philippaerts A., Vranken L.
Munsterbilzen	Q 82	Danek M., Stulens H.
Neeritter	L 321	Dehing M., Hendriks L., Van der Veer C.
Neerpelt	L 312	Joosten B., Spooren Fr.
Noorbeek	Q 197	Slenter G., Slenter R. br., Strijthagen J.
Nuth	Q 36	Clahsen W., Ritterbex L.
Obbicht	L 427	Op den Kamp Th.
Oirsbeek	Q 33	Bemelmans H., Kusters J., Meulenberg M.
Oost-Maerland	Q 198b	Van de Berg J., Janssen J.
Ottersum	L 163	Akkers A., Arts Th., Mooren A.
Panningen	L 290	Claessen J., Engels G., Janssen A., Peeters E., Peeters G., Ueberbach H.
Posterholt	L 387	Schoenmakers H.
Rekem	Q 12	Bunkens M., Kusters H.
Rotem	Q 99*	Dolmans H., Lonis J.
Rumpen	Q 35a	Merkx H.
Schinveld	Q 30	Geraets M.
Sint-Truiden	P 176	Bex J., Bonneux L., Duchateau R., Goffin A., Joachims G.
Sittard	Q 20	Laudy A.
Stein	Q 15	Bours H., Steinbusch L.
Stokrooic	P 56	Vincken N., Vicken R.
Susteren	L 432	Ophelders (Holtum), Peters (Susteren), Schwil- lens H.
Swalmen	L 331	Engelen H., Simons H.
Tegelen	L 270	Driessen Chr., Driessen L., Houx J., Jacobs A.
Tungelroij	L 318b	Beelen L., Kiggen S., Kiggen W.
Ubachsberg	Q 112b	Hamers H.
Ulestraten	Q 97	Eggen C., mevr. Jacobs
Venlo	L 271	Haanen K., Hendriks H., Hendriks W.
Voerendaal	Q 112	Muijs H., Zweers J.
Waubach	Q 117a	Gielen J., Goossens H.
Wittem	Q 204	Kockelkoren J., Nijst J.
Wolder/Oud Vroenhoven	Q 94b	Paping H., dhr. Van Weert
Zeperen	P 177	Vaes G.

oktober 1986

dr. H. Cromvoets

VAKTERMINOLOGIE IN VERBAND MET LEVENSMIDDELEN

Terminologie van de huisslachter en de bakker

HUISSLACHTER EN BAKKER

Bij lemmata voorzien van een * is een kaart opgenomen.

HUISSLACHTER	1	bijl waarmee men het slachtvee verdooft	13
Algemeen	1	houten hamer waarmee men het slachtvee verdooft	13
<i>Varia</i>	1	ijzeren hamer waarmee men het slachtvee verdooft	13
slachten*	1	ijzeren pin waarmee men het slachtvee verdooft	14
slachtklaar*	2	mesje waarmee men het slachtvee verdooft	14
verslachten	2		14
slachtverlies	4	Doden	14
merken*	4	<i>Algemeen</i>	14
merk	4		14
<i>Belasting</i>	4	doden	14
accijnsgewicht	4	doodsteken	14
aangeven	5	stuiptrekken	15
frauderen	6	stuiptrekking	15
naasten	6	plaats waar men het varken of rund steekt om het te doden	15
<i>Gereedschap</i>	6	Rund	16
mes – afb. 1 –	6	het ruggemerg doorsnijden of -steken	16
slijpstaal – afb. 2 –	8	neksteek	16
slijpsteen	8	de ruggegraat stukslaan	16
vijl	9	de slokdarm afsluiten	16
leren schede – afb. 3 –	9	Verbloeden	17
houten schede	9	<i>Algemeen</i>	17
slachtbank	10		17
<i>Folklore</i>	10	pompen	17
op de borrel gaan	10	bloed opvangen	17
varkensfeest	10	bloed roeren*	17
varkensfeest houden	10	vaste bloedmassa	19
pastoorsstuk	11	Varken	19
Verdoven	11	niet meteen leegbloeden	19
<i>Algemeen</i>	11	Rund	20
verdoven	11	slagader inkorten	20
afschampen	11	Krabben en afhuiden	20
afschamper	12		20
plaats waar men het slachtvee treft om het te verdoven	12	Varken	20
<i>Gereedschap</i>	12	broeien*	20
schietmasker – afb. 4 –	12	met de poten roeren	22
kogel	13	controleren	22
		niet goed gebroeid	22
		krabben*	23
			IX

II.1

nagieten	23	Rund	33
nascheren	23		
branden	24	slachtzaag – afb. 8 –	33
schrabsel	25	hamer	34
vaste varkenshuid	25	tang	34
		slachtbijl – afb. 9 –	34
Rund	25	Leren en ophijsen	34
de huid doorsnijden	25	<i>Algemeen</i>	34
afhuiden	26	pezen	34
blauw slachten	26		
viller	26	Varken	34
de poten spannen	27	pezen blootleggen	34
de huid oprollen	27	ladder	34
<i>Gereedschap</i>	27	het varken ophangen	34
Varken	27	Rund	34
afb. 5 – slachtbak	27	ophijsen	34
pan of ketel met het hete gietwater –	27	het hijstouw vastbinden	34
metalen broeibak	28	<i>Gereedschap</i>	34
krabber* – afb. 6 –	28	slachthout*	34
haartrekker	28	spanhout	34
voorwerp waarmee men de laatste		spanijzer	34
haren van het varkenslijf brandt	30	hijswerktuig	34
Rund	30	katrol	34
slachtbrug – afb. 7 –	30	klamp	34
mes met de spitse punt waarmee		knoop	34
men de runderhuid doorsnijdt	31	Verwijderen van de organen en de	
mes waarmee men de huid losmaakt		ingewanden	
van het runderlijf	31	<i>Algemeen</i>	
Verwijderen van de ledematen en de		de buik opensnijden	
kop	31	ingewanden van geslacht vee	
Varken	31	ingewanden verwijderen	
oorkernen verwijderen	31	darmen	
oren verwijderen	31	darmvet	
nagels verwijderen	31	de organen verwijderen	
Rund	32	Varken	
horens verwijderen	32	blaas van een geslacht varken	
kop verwijderen	32	pezerik*	
poten verwijderen	32	reuzel	
hoeven verwijderen	33	Rund	
<i>Gereedschap</i>	33	slokdarm	
Varken	33	<i>Gereedschap</i>	
haak waarmee men de varkensna-		darmenbak*	
gels verwijdert	33		
mes met de spitse punt waarmee			
men de varkensoren verwijdert	33		
het ronde mes waarmee men de			
varkensoren verwijdert	33		

Kloven	44	gereedschap waarmee men de dar- men schoonmaakt	59
<i>Algemeen</i>	44		
kloven	44	BAKKER	61
<i>Gereedschap</i>	45	Algemeen	61
bijl waarmee men het slachtvee klooft	45	<i>werkkleding</i>	61
Afslachten	46	bakkersmuts	61
<i>Algemeen</i>	46	bakkersjas	61
het vlees laten besterven	46	voorschoot	61
te snel verwerkt	46	bakkershemd	61
het vlees in stukken snijden	47	bakkersbroek	62
ribben in stukken delen	47	zweetdoek	62
werveluitsteeksels losmaken	48	bakhandschoenen	62
		schoeisel	62
<i>Conserveren</i>	48	<i>Werkruimte</i>	62
vlees conserveren*	48	bakkerij	62
ingezouten	48	banketbakkerij	62
pekkel	50	meelopslagplaats	63
bederven, gezegd van pekkel	50	droogzolder	63
inkuipen	50	opslagplaats voor brood	63
		opslagplaats voor deeg	64
<i>Worst maken</i>	51	afkoelplaats	64
worst maken*	51	voorraadmazijn	64
worstvlees en -vet kleinmaken	51	stookplaats	64
darmen schoonmaken*	51	ruimte voor brandstof	64
darmen met worstvlees vullen	54	asplaats	64
		wastokaal	64
<i>Gereedschap</i>	54	<i>Varia</i>	64
pekkelkuip*	54	meelworm	64
hakbak	56	bakkerstor*	64
wiegblok	56	bakkerskrekkel	66
spekhaak	56	bovenkant van het brood	66
vleesmolen*	56	onderkant van het brood	66
worsthoren	58	broodkorst	66
bijl waarmee men het vlees in kleine stukjes hakt	58	broodslot	67
zaag waarmee men het vlees in stukken zaagt	58	bovenbeschuit	67
bijl waarmee men de ribben in stuk- ken hakt	58	onderbeschuit	67
zaag waarmee men de ribben in stukken zaagt	59	bovenkant van een peperkoek	67
mes waarmee men de darmen schoonmaakt	59	onderkant van een peperkoek	67
lepel waarmee men de darmen schoonmaakt	59	zijanten van een peperkoek	67
balein waarmee men de darmen schoonmaakt	59	Stoken en reinigen van de oven	68
speld waarmee men de darmen schoonmaakt	59	<i>De oven</i>	68
		broodoven	68
		oven waarbij men in dezelfde ruimte stookt en bakt	69
		steensoort die bij het bouwen van de oven is gebruikt	69
		ovenmond*	71

II.1

ovendeur	71	<i>Het mengen en kneden</i>	89
sluiting aan de ovendeur	71		
ovengewelf	72	bloem mengen	89
ovenvloer	72	menggereedschap — afb. 16 —	89
vuurvaste tegels	73	mengmachine voor deeg	90
onderoven — afb. 10 —	73	baktrog* — afb. 17 —	90
inrichting om de onderoven te verwarmen	74	deksel van de baktrog	93
ovenverlichting	74	deeg kneden	93
		deeg kneden met de voeten	94
<i>Het stoken van de oven</i>	75	krabsel	94
		deegkrabber — afb. 18 —	94
bakkershout*	75	machine om roggebrooddeeg te maken	95
oppoken	77	manege	95
ovenkrabber — afb. 11 —	78		
de oven op temperatuur brengen	78	<i>Het rijzen</i>	95
ovenschoop	79		
kolenriek	79	gist*	95
		vloeibare gist	97
<i>Het reinigen van de oven</i>	79	zuurdeeg*	97
		zuurdeeg maken	99
houtskool	79	zuurtijd	99
houtskool verwijderen	79	het voorrijzen in de trog	99
werktuig waarmee de oven wordt leeggehaald — afb. 12 —	80	het voorrijzen buiten de trog	100
doofpot — afb. 13 —	80	beginnen te rijzen	100
ovenveger — afb. 14 —	81	rijzen	100
de oven reinigen	82	nog niet uitgerezen deeg	101
		te lang gerezen deeg	101
Deeg en de bewerking ervan	83	deegkleed	102
		klaar om gebakken te worden	102
<i>Algemeen</i>	83	op de juiste temperatuur	102
		ongeschikt*	103
bijbaksel	83	te nat	105
		uitdrogen	105
<i>Het zeven van meel</i>	83	uitgedroogd	105
		<i>Enkele verdere bewerkingen van het deeg</i>	105
zemelen*	83		
uitzeven van de zemelen	85	werkbank	105
meelzeef — afb. 15 —	85	werktafel	105
wan	85	bakplank	106
gemalen, niet gezuiverd graan	85	deegkleedje	106
gemalen en gezuiverd graan	85	bewerken van het deeg op de werktafel	106
bloem	86	strooien	107
bloem van zeer harde, droge tarwekorrels	87	strooimeel	107
witte, buitenlandse bloem	87		
met sterke werking	87	<i>Verdelen, wegen, opbollen en opmaken</i>	107
met zwakke werking	88		
compact	88	het deeg op de werkbank verdelen	107
vers	88	deegmes	108
met een bepaalde kleur	88	deeg afwegen	108
koude bloem	88	weegtoestel — afb. 19 —	108
muf	88	gewichtssteen	109
baktrog waarin bloem bewaard wordt	88	opbollen	109
bloemkist	89	deegbollen wegzetten om ze te laten rijzen	110
bloemton	89	bolrijs	110
bloemkuip	89	rijkskast	110
bloemzak	89		
silos	89		

werkbank	110	broodrek	125
rijsplank	111	<i>Onvolkomenheden in het bakproces</i>	125
onderoven	111	verbranden	125
deegbollen hun broodvorm geven	111	gebarsten en zwartgeblakerde korst	126
<i>In pannen, bussen of mandjes leggen</i>	111	gebarsten en zwartgeblakerd	126
bakblik	111	te nat	126
bakpan	112	ongaar stuk deeg	127
invetten	112	inzakken	127
smeermiddel	112	brood met gaten in de kruim	127
gereedschap waarmee men invet	112	gaten in de kruim	128
narijs	113	met afgebarsten korst, gezegd van brood	128
rijskast	113	inzakken of inzakking	129
onderoven	113	leng	129
rijsplank	113	Speciale bewerkingen	130
werkbank	113	<i>Het bakken van beschuit</i>	130
<i>Afwerking en versiering van het deegbrood</i>	114	beschuitmeel	130
brood netten	114	vloeistof voor het bereiden van beschuitdeeg	130
netborstel	114	beschuitgelei	130
netvloeistof	114	beschuitdeeg	131
stempel -- afb. 20 --	115	opbollen van beschuitdeeg	131
broodprikker -- afb. 20 --	115	beschuitdoppen	131
aanbrengen van gaatjes in het deegbrood	115	de eerste keer bakken	131
strepen maken op het deegbrood -- afb. 21	116	beschuitbol	131
een gleuf aanbrengen in het deegbrood	116	doormidden snijden van beschuitbollen	132
knipbrood	116	beschuitmes	132
kleine uitsteeksels op de broodkorst	117	beschuitsnijmachine	132
Het bakken	117	beschuitsnijplank	132
<i>Algemeen</i>	117	doormidden gesneden beschuitbol	132
baksel*	117	de tweede keer bakken	132
loonbakken	117	<i>Het maken van taai-taai, peperkoek en speculaas</i>	133
loonbak	118	taai-taaideeg	133
bakloon	119	meel dat gebruikt wordt voor taai-taaideeg	133
<i>Het bakken van brood</i>	119	taai-taai-kruiden	133
inschieten	119	zoetstof voor taai-taai	134
ovenpaal* -- afb. 22 --	119	peperkoekdeeg	134
handschieter -- afb. 23 --	123	meel dat gebruikt wordt voor peperkoekdeeg	134
bakplaat	123	peperkoek-kruiden	134
gewicht verliezen	123	zoetstof voor peperkoek	134
gewichtsverlies	124	braken	135
het bakproces ten einde brengen	124	braak -- afb. 24 --	135
brood uit de oven halen	124	speculaasplank*	135
vocht waarmee het brood wordt gewassen	124	taai-taaiplank	137
borstel waarmee het brood wordt gewassen	124	<i>Het maken van kadetjes</i>	137
brood uit het blik of van de plaat halen	125	omkeren	137
		handschieter	137

II.1

<i>Overige speciale bewerkingen</i>	138
opbakken	138
Het bezorgen van het brood	138
bezorgen	138
broodkar	138

HUISSLACHTER

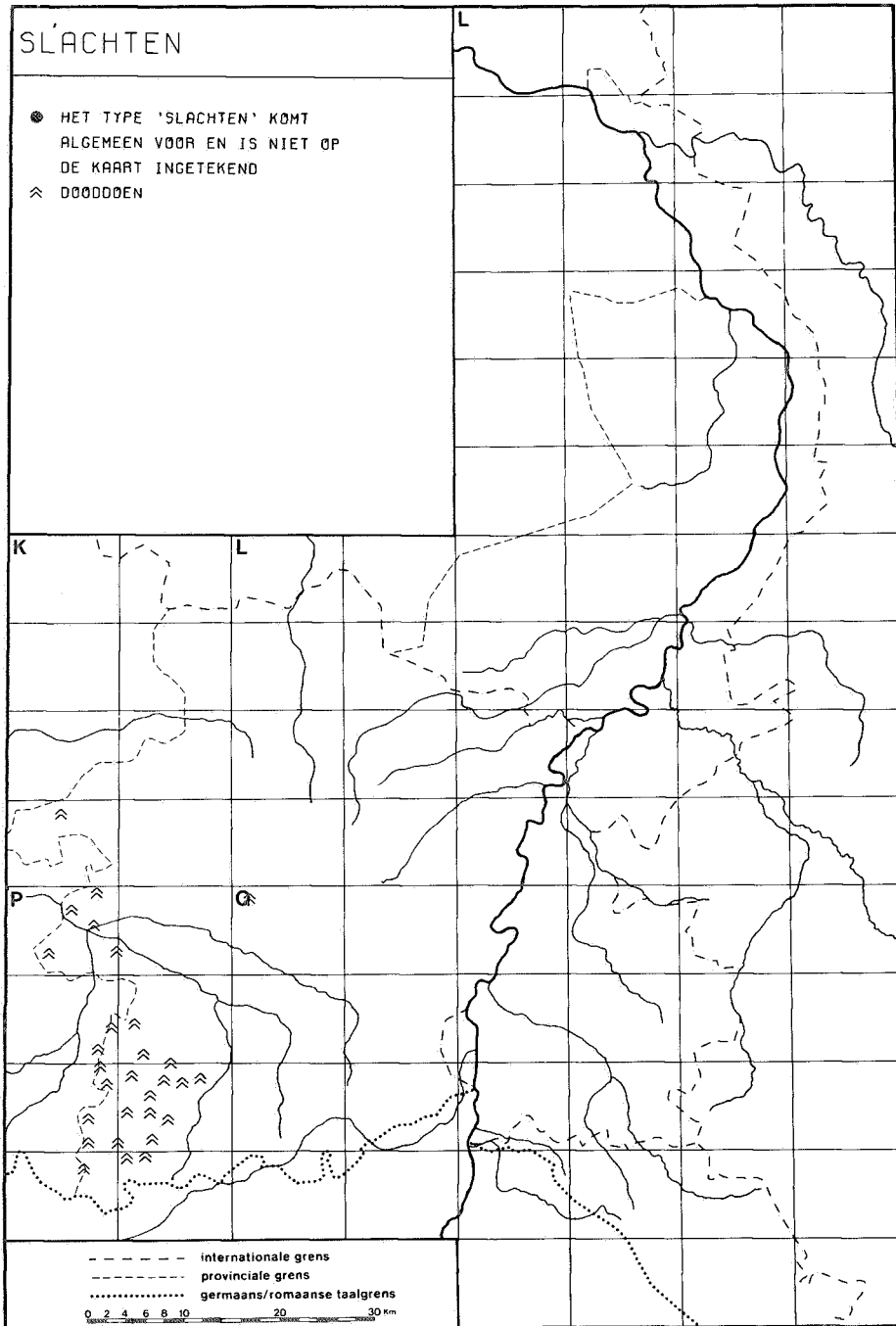
Algemeen

Varia

SLACHTEN (zie kaart)

Schlachten – to slaughter – abattre
(JG 1a + 1b + 2c: R 14, 23l add.; S 33;
monogr.)

[Doden van vee met de bedoeling het als
voedsel te gebruiken. Wat het woordtype
„dooddoen” betreft, merken verschillende in-

II.1

formanten (in K 353, P 50, P 177, P 179, P 180, P 185) op, dat het verouderd is.]

slachten: *slaxtə* K 317a, L 164, 191, 209, 210, 211, 213, 215a, 249, 267, 269, 289, 295, 300, 310, 317, 318, 319, 321, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 427, 431, 434a, P 185, Q 2a, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 71, 72, 81a, 82, 84, 88, 90, 81, 94, 95, 96c, 155, 171, 172, 174, 175, 177, 178, 179, 188; *sla.xtə* P 220, Q 1, 76, 168a; *slāxtə* K 314, 315, 316, 318, 357, 358, 359, 360, 361, L 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 354, 355, P 47, 48, 50, 51, 56, 57, 115, 121, 173, 174, 176, 176a, 177, 177a, 179, 180, 184, 186, 188, 192, 195, 197, 218, 219, Q 2a, 73, 78, 79, 79a, 83, 87, 152, 153, 154, 157, 157a, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 181, 182, 240, 241, 242; *slā.xtə* L 282, 286, P 52, 53, 55, 187, Q 2, 74, 80, 89, 156, 169; *slaxtən* K 278, L 419, Q 75; *sla.xtən* Q 76; *slaxtŋ* Q 77; *slāxtə* L 165, 214, 214a, 215, 217, 244b, 245, 245b, 246, 246a, 248, 250, 266, 268, P 223, Q 5; *slā.xtə* P 58, 118, 118a, 119, 120, 220, 224; *slaxtə* L 296, 297, 298, 299, 323, 325, 327, 329, 330, 331, 333, 382, 387, 425, 426, 429, 430, 432, Q 16, 17, 20, 22, 27, 29, 30, 32, 32a, 33, 35, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 113, 116, 117b, 118, 198, 202, 203, 204a, 207, 208; *slōxtə* L 265c, 290, 291; *slājtə* Q 196; *slāwtə* L 288; het type *slachten* in: L 216, 385, 427, P 49; **dooddoen:** *duətun* K 353, P 47, 50, 113, 115, 117, 172, 173, 176, 176a, 177, 179, 180, 214; *dūətun* P 174, 175, 177a, 178, 182, 218; *duətdun* P 183; *du(t)duə* Q 1; *dutdun* P 50; *duətown* P 44, 45; *dūətown* P 219; *dūtoun* P 46; *dōwtujn* P 188; *dōtdōn* P 185; *dawt dōn* P 189; **doden:** *dījə* P 227 (ouder); **kapotmaken:** *kapot mā.kə* L 418; **koezen:** *kuzə* Q 196, 196a; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **geslacht:** *gəslax* Q 95; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **geslacht:** *gəslax* L 329, Q 20, 201; *gəslaxt* L 381; *gəslaxt* L 299, Q 208.

SLACHTKLAAR (zie kaart)

Schlachtreif – fit for slaughter – prêt à abattre (N 3a, 78)

[Bij het lezen van dit lemma moet men beseffen dat het begrip „slachtklaar” door de respondenten verschillend opgevat kan zijn. De betekenis kan zijn „vet genoeg om geslacht te worden” of „gereed staande voor de slachter of het slachthuis”.]

vet: *vet* K 278, L 332, 355, 369, 374, P 55, 58, 138, 213, 222, Q 76, 95a, 99*, 111*, 158, 197, 203a; *vət* L 372; **slachtvet:** *slaxvet* Q 35; **vet genoeg:** *vet gənōx* Q 187a; *vet gənēx* L 0426;

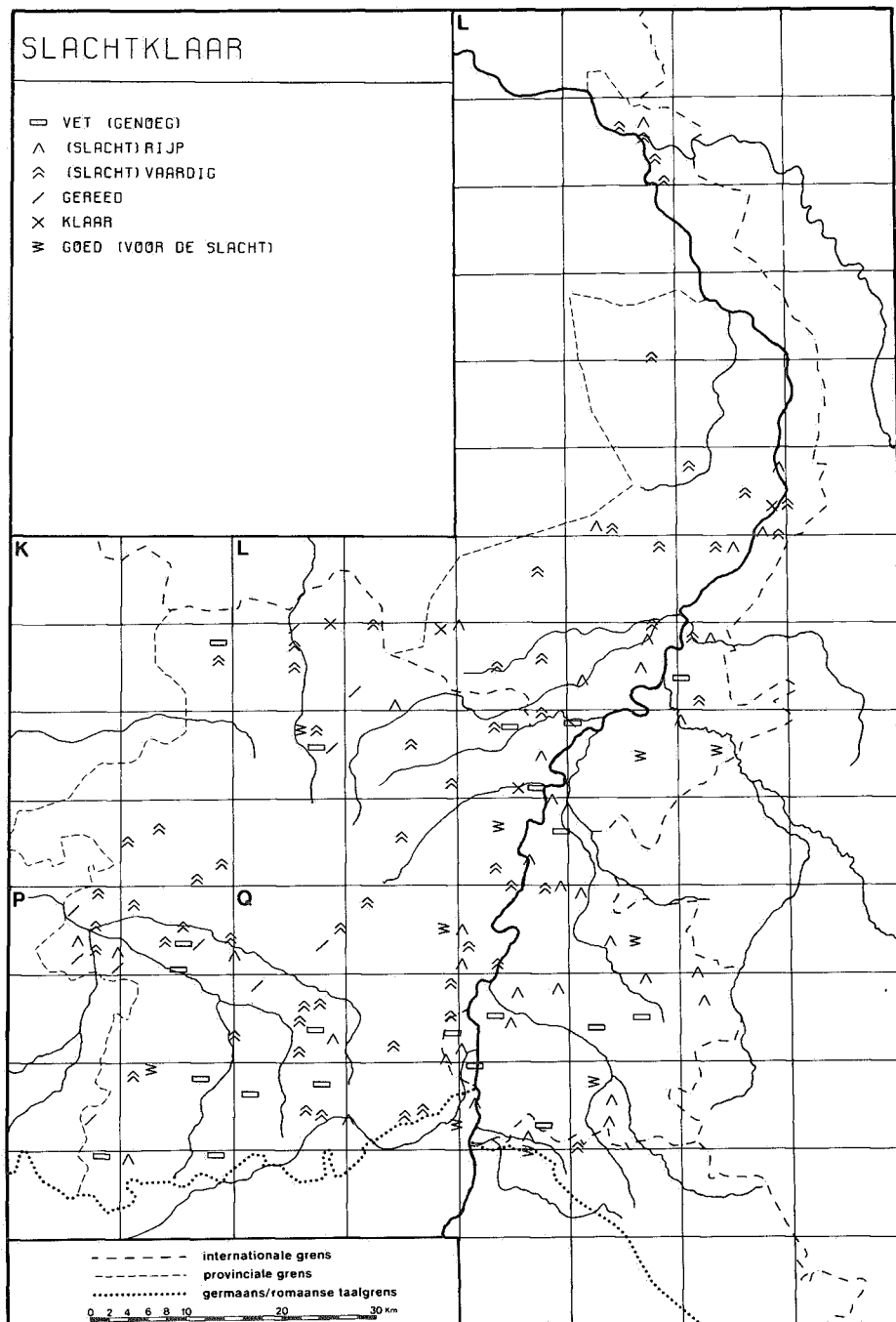
vət gənux Q 156; *vət gənōx* Q 113a; **vetgemest:** *vetgəməst* P 107a; **rijp:** *rijp* L 163a, 268, 289*, 295, 317, 325, 371, 373, 383, 430, Q 9, 33, 94b, 95, 98, 99*, 112a, 117a, 119, 197, 198b, 204a, 207; *rip* L 265; *riəp* L 270, Q 12; *rēp* P 48, 50, Q 2; *rejp* Q 77; **slachtriip:** *slaxtriip* L 322, 326; *slaxtriip* L 332; *slaxriip* L 268; *slaxriip* L 427, Q 20, 97; *slāxriip* Q 9; *slaxraip* Q 180 *slaxrēp* P 218; **rijp voor de slacht:** *riř vjər dər slax* Q 211; **rijp voor de kop af:** *riř vjər dər kəp əf* Q 111; **vaardig:** *vərdəx* L 290, 318b, 320a, 321, 360, 369, 430, Q 18; *vərdəx* L 270, 295, 322a, 331, 332, 368b, 416, 422, Q 96c, 96d; *vərdəx* L 422; *verdəx* Q 11; *verdəx* L 269b, Q 3a; *vərdəx* L 424; *vjardəx* Q 2; *vjārəx* Q 80; *vərəx* K 278; *vjērex* Q 158; *vejrex* K 361; *vērex* K 357, L 266, 271, 312, 314, 360; *vjērex* K 358, 361, P 51; *vjērəx* Q 77; *vejərəx* P 46; *vērəx* L 286, 314, 355, P 176, Q 3; *verəx* L 159a, 163a, 164, 165, 211, 265, 288a, P 45; *vjadəx* P 54, Q 78, 93, 178; *fjadəx* Q 179; *vjādix* P 55, *vejdx* Q 72; *vējədex* P 49; *vejədx* Q 209; *vjedəx* Q 162; *vjodəx* Q 76; **slachtvaardig:** *slaxvjērəx* Q 77; **vaardig voor te slachten:** *vjadəx vər tə slaxtə* L 156; *vərdəx vjər tə slaxtə* L 372; **gereed:** *gərīt* P 55, Q 2, 72a; *gəriət* L 316, P 44, 48, 48, 174; *gəriət* L 312; *gərīt* L 355, Q 2; *xəriət* P 48; *grit* P 50; **gereed voor te slachten:** *gerējt vjər tə slaxtə* L 420; **klaar:** *klōr* L 269, 289*, 372; *klōr* L 282; **goed:** *gut* L 355, P 176; *gōt* L 382, 386, Q 33, 198b; *gōt* Q 9; **goed voor te slachten:** *gōt fūrtə slaxtə* L 420; **goed voor de slacht:** *gōt vər dər slax* Q 197, 203a; **mestvaardig:** *masvejrdəx* Q 7; **goed voor het slachthuis:** *gūt vərət slaxhəəs* P 188; **ree:** *rēj* P 177; *rej* Q 156; **bekwaam:** *bəkwām* L 360; de volgende woordtypen zijn een zelfstandig naamwoord: **vetbeest:** *vetbes* Q 162; **vetweider:** *vetvejər* Q 20; **slachtbeest:** *slaxbīəs* Q 97; **vleesbeest:** *vlejšbīəs* Q 97; de volgende woordtypen zijn een zelfstandige woordgroep: **vette koe:** *vetə ku* L 377; *vetə kō* Q 193, 204a; **vette beest:** *vetə best* L 312; het volgende woordtype is een werkwoordelijke uitdrukking: **zich laten krijgen:** de koe – *litzəx krīgə* Q 33.

VERSLACHTEN

An Gewicht einbüßen beim Schlachten – to lose weight as a result of slaughtering – réduire en poids à cause de l'abattage (N 28, 97)

[Verminderen in gewicht van het vlees ten gevolge van het slachten.]

afslachten: *əfslaxtən* L 211, 316, Q 71; *əfslaxtə* L 269, 289, 318b, 362, 377, 413; *əfslaxtə* L 270, 292, Q 33, 202; *əfslōxtə* L 290; *əfslaxtə* Q 175; het type *afslachten* in: P 120; het varken heeft – *əfgəslaxt* L 265; *əfgəslax* L 331; *əfgəslaxt* L 426; **zich afslachten:** *zəg əfslaxtə* Q 12; het

varken — *slax zex äf* L 270; **verslachten:** *værslaxtø* L 416, P 50, 51, 107a; het type *verslachten* in: Q 71; **opdrogen:** *opdrÿgø* L 269b; het vlees — *drog op* Q 162; **indrogen:** *endrwøgø*

Q 99*; *endrÿgø* Q 204a; het vlees is — *engædryx* Q 187a; **uitdrogen:** *ütdrygø* Q 113; *ätdrøgø* P 176; het vlees — *drøxti üt* Q 30; *drÿxti øt* K 358; **inwegen:** *enwøgø* L 291; **uitlopen:** *øtløpm* K

II.1

278; **uitlichten**: *ūtłextā* L 289, 321; *ūtłıxtā* L 290; *ūtłextā* L 163; het vlees — *lēxt otj* L 265; het type *licht uit* in: K 358; **lichter worden**: het vlees — *wet lextar* P 176; **lichten**: het vlees — *lext* L 318b; **vermindere**: het vlees — *fārmendart* P 117; **erafgaan van de rabat**: de rabat — *got ar vanāf* L 312; **verliezen**: *vōrlizā* P 177; de koe — *vōrlārt* P 108; het vlees — *het vōrlūrā* Q 198; **gewicht verliezen**: *gəwıxt vōrlēzā* L 366; **de procent verslaan**: *dā persēnt vōrslōn* P 176.

SLACHTVERLIES

Gewichtsverlust beim Schlachten — weight loss as a result of slaughtering — réduction de poids à cause de l'abattre (N 28, 97)

[Het gewicht dat ten gevolge van het slachten verloren gaat.]

afslag: *āfslāx* Q 9; het volgend woordtype is een zelfstandig gebruikt voltooid deelwoord: **afgeslachte**: *āfslaxlaxtā* Q 156; **afslaggewicht**: *āfslaxāwīāt* Q 118a; **verloren vlees**: *vōrlōrwārā vlejš* Q 78; **geslacht gewicht**: *gəslaxtj gəwext* L 320a; *gəslaxt gəwext* Q 29; *gəslax gəwex* L 432; **ingewicht**: *ejngəwēx* Q 78; **slachtgewicht**: *slaxgəwīāt* Q 121; **rabat**: het type *rabat* in: L 330; de volgende woordtypen geven aan wat men na aftrek van het slachtverlies overhoudt: **zuiver vlees**: *zījvār vlejš* Q 20; **koud gewicht**: *kōt gəwex* Q 18; **netto gewicht**: *netō gəwīāt* Q 121; **rein gewicht**: *reṅ gəwīāt* Q 121.

MERKEN (zie kaart)

Zeichnen (das Rind mit einem Stempel versehen) — to brand (with stamp or label as proof of registration) — coter (N 28, 2)

[Het rund merken ten teken dat het bij de belastingdienst is aangegeven.]

merken: *merkā* L 269b, 318b, 320a, Q 81a, 96c, 202; *merākā* Q 187a; *merākn* L 312; *mērka* Q 91; *merkā* Q 20, 33, 179; het rund wordt — *gəmerkt* L 265; *gəmerk* L 426; **oormerken**: *ōrmerkā* Q 180; *ūwrmerkā* L 325; **stempelen**: *stempālān* L 413; *stempālā* L 320a, 413, P 107a, 117, 120, 176, Q 9, 71; *stēmpālā* Q 175; *stempālā* L 270, Q 39, 203; *stēmpālā* P 51, Q 80; *stēmpālā* L 312; **stempelen**: *stempālā* P 177; *stēmpālā* P 176; **stempel geven**: *stempār gēvā* K 278; *stembār gēvā* K 278; **stampen**: *stāmpā* Q 204a; **keuren**: *kārān* P 57; *kārā* Q 175; *kjārā* Q 162; *kjōrā* Q 180; *kērā* L 366; **loden**: *ludā* Q 95; *lōdā* L 426; *lūtā* L 292; *lījā* L 269; *lōjan* L 211; **loodje in de staart doen**: *lūtjā en dā štert dōn* L 291; **loodje aanhangen**: *lūtšā ānhanā* Q 99*; **loden in de staart**: het rund wordt — *gəlūt en dā start* Q 95; **plomberen**: het rund wordt —

gəblombērt Q 121; **branden**: *branā* P 117; het type *branden* in: L 271; **matrikelere**: *mātrekylērān* L 420; **kratsen**: *kretsān* Q 96c; **tekenen**: *tākānā* P 50; *tejkānā* Q 72; **verifiëren**: *vērifiērā* Q 121c; *vāreviērā* L 265; *vōrviērā* Q 113; **verificeren**: *vērefesirā* L 289; **ringen**: *riṅān* K 358; *riṅā* L 312; *reṅā* Q 156; **zien**: het rund is — *gəzīn* P 176; **cachet opzetten**: *kāšet upzetā* P 108.

MERK

Stempel — stamp or label as proof of registration — cachet

(N 28, 2)

[Het merk dat een rund krijgt, als het aangegeven wordt.]

loodje: *lūtjā* L 291; *lūtšā* Q 99*; *lūtjā* Q 39; **lood aan de stutz (d.)/stots**: *lūt an dār stutz* Q 204a; **loodje aan/in de staart**: *lūtjā an dār štats* Q 121; *lūtjā ān dā start* L 432; *lūtjā ān dā stert* L 289; *lūtjā īn dā start* L 163; het type *loodje in de staart* in: Q 36; **loodje aan staart**: *lūtjā ān štārt* L 321; **loodje aan een staart**: *lūtjā ān ā štert* L 290; **lood aan de zwans**: *lōt ān dār šwants* Q 121; **loodmerk in de staart**: *lūtmerk en dā štārt* Q 103; **staartlood**: *startlūt* Q 18; **plaat**: *plāt* Q 187a; **ring**: *riṅ* L 316; **ring in het oor**: *riṅ īn dūr* L 316; **stempel**: *stempār* K 278; *stembār* K 278; **oormerk**: *urmerk* Q 198a; *dārmērķ* L 330.

Belasting

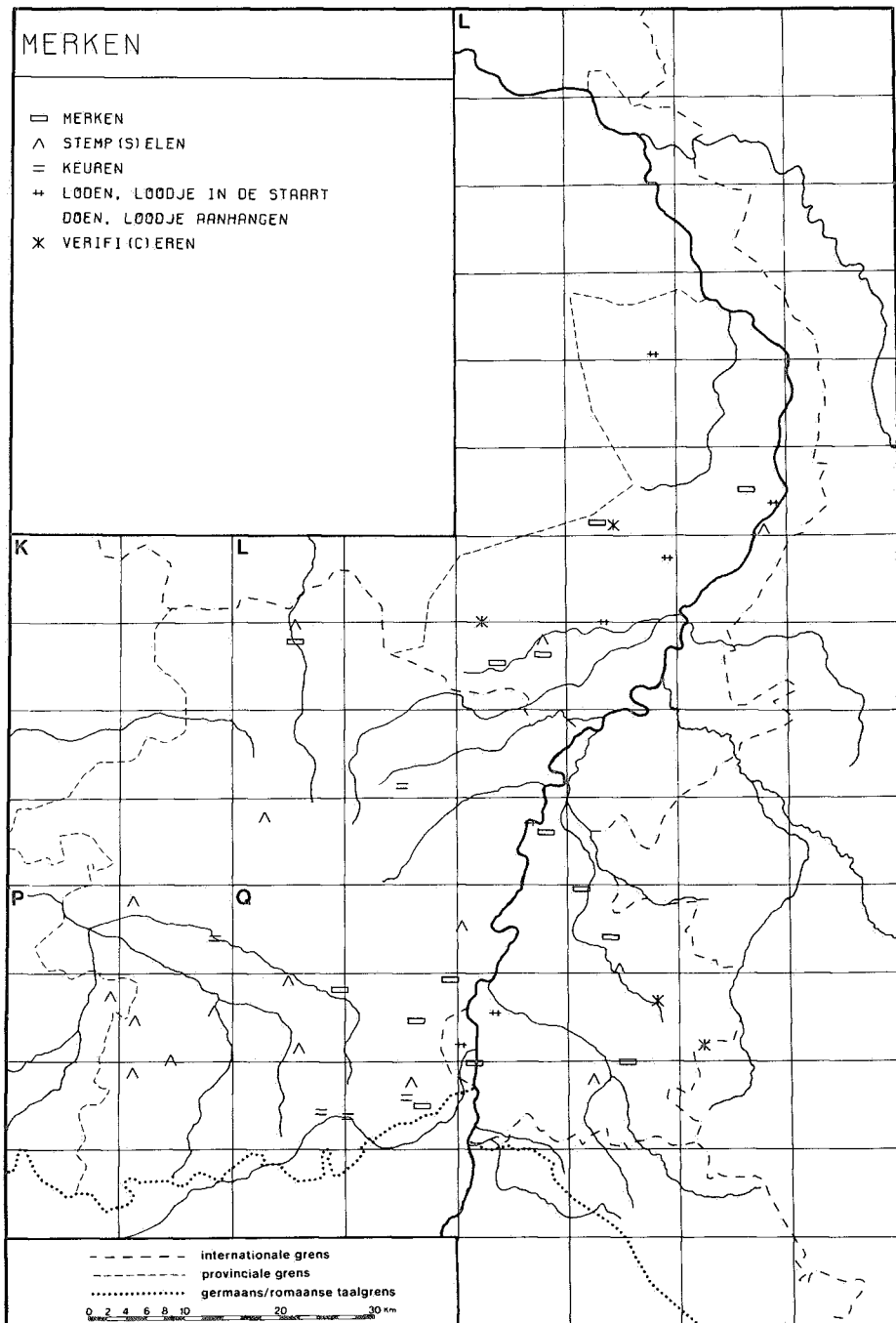
ACCIJNSGEWICHT

Gewicht, nach dem die Verbrauchssteuer erhoben wird; Lebendgewicht; Schlachtgewicht — excisable weight — le poids de boeuf à abattre en vue de l'octroi

(N 28, 1)

[Het gewicht van een te slachten rund, zoals dat bij de belastingdienst moet worden aangegeven.]

geslacht gewicht: *gəslaxt gəwext* K 358; *gəslaxtj gəwext* L 289; *gəslaxt gəwēt* Q 121; *gəslax gəwex* L 269, 260b, Q 18; *gəslax gəwex* Q 39; **accijnsgewicht**: *aksejnsgəwext* Q 20; **rauw gewicht**: *rōw gəwex* L 269; **schatting**: *šatēṅ* Q 9, 204a; **schatting door de artist**: *sxatēṅ dōr dān artis* L 413; **taxatie**: *taksāsī* L 289; **aangifte**: *qwāngeftā* P 50; **passavant**: *pazavāṅ* L 316; **zwaarte**: *zwīrdjā* L 318b; het volgende type is een voltooid deelwoord: **geschat**: *gəšāt* L 290, Q 103, 121; *gəšet* Q 103; het volgende type is een bijvoeglijk naamwoord: **lewendig (du.)**: *lēwendāx* L 331.

AANGEVEN

Das Gewicht, nach dem die Verbrauchssteuer erhoben wird, deklarieren – to declare the

excisable weight – déclarer le poids du boeuf à abattre en vue de l'octroi (N 28, 1)

II.1

[Aangeven van het gewicht van een te slachten rund bij de belastingdienst.]

aangeven: *āngēvā* L 426, Q 99*; *āngēvā* L 321; *ōwngēvn* L 312; *engēvā* L 163; *āgēvā* Q 33; het rund wordt – *ājōgēvā* Q 121; **geslacht gewicht aangeven:** *gāslaxt gāwex āngēvā* L 270; **markeren:** *markārā* P 108; **verifiëren:** *vōrvi-jērān* Q 39; het gewicht wordt – *gāvērviert* Q 203; *gāvērfiert* Q 36.

FRAUDEREN

Defraudieren (auf Grund einer zu niedrigen Gewichtangabe Kürzung der Steuerzahlungen erschleichen) – to practise fraud; to commit a fraud – frauder

(N 28. 3)

[Bij de belastingdienst een te laag gewicht van het te slachten rund aangeven om daardoor minder belasting te hoeven betalen.]

frauderen: *frodejērān* P 211.

NAASTEN

Konfiszieren – to seize (the value of the overweight) – confisquer

(N 28. 3)

[Als bij controle blijkt dat het gewicht van het te slachten dier niet juist, d.w.z. te laag, door de eigenaar is opgegeven bij de belastingdienst, mogen de kommiezen de waarde van het overwicht zelf houden.

Volgens de informant van L 321 hangt dit naasten van de te lage prijs af en niet van het gewicht.]

benaderen: *bānādārān* L 211; *bānādārā* L 163, 269, 269b, 270, 271, 291, 292, Q 113; *bānōdārā* Q 18, 99*, 121, 121c, 202; men wordt – *bānādārt* L 321, Q 204a; *bānōrdārt* Q 39; het type *benaderen* in: L 377; **aanslaan:** *ānslōn* Q 11a; *ōnslōn* P 176; *ānslūn* L 420; *ōnslōn* Q 71; *onslōn* Q 80; *āslōā* Q 33; *ōnslwōn* Q 91; **schat-ten:** *šatā* L 362, 426, Q 81a; **op de poot schat-ten:** *optā pōt šatā* Q 162; **in beslag nemen:** *en bāslax nēmā* Q 9; *en bāslax nōmā* L 426, Q 121; het wordt – *en bāslax gānomā* L 265; **beslag deropleggen:** *bāslāx dārop legān* Q 198a; **komen zien van de baskuleur:** *dan – kōm dā baskylōr zīn* P 176; **knopen:** *knūpā* Q 203; **bijbetalen:** het type *bijbetalen* in: Q 36; **verschil delen:** *vārsxel dēlā* P 51; **spectie maken:** *speksī mākā* P 108; **ophogen:** *ophyāgā* P 117; de volgende typen duiden op een zelfstandig begrip: **rabat:** *rābat* Q 203; **aangeslagen goed:** *āngāslāgā guwt* K 278; **benaderd gewicht:** *bānādārtj gāwext* L 289.

Gereedschap

MES

Schlachtmesser – (butcher's) knife – le couteau

(N 28. 10a; N 28. 10b; N 28. 28b; N 28. 33a; N 28. 41; N 28. 43; N 28. 45; N 28. 47; N 28. 49; N 28. 52; N 28. 57; N 28. 60; N 28. 70a; N 28. 70b; N 28. 90; N 28. 99; N 28. 105; monogr.)

[In dit lemma zijn 17 vragen uit vragenlijst 28 samengesmolten die vroegen naar bepaalde soorten messen. Omdat bleek dat in die 17 lemmata een grote overeenkomst bestond wat betreft de voorkomende woordtypen, leek samsmelting van die zeventien vragen lexicografisch een verantwoorde zaak. Uit het woordmateriaal blijkt dat de benamingen van de messen bepaald niet vastliggen. Men geeft een mes vaak niet een benaming die verband houdt met de vorm maar men benoemt het vooral onder invloed van de handeling die men ermee verricht. En omdat een slachter met één mes verschillende handelingen verricht, kan eenzelfde soort mes toch door diezelfde slachter verschillend genoemd worden. De gebruiksmogelijkheid domineert bij de naamgeving van het object boven de vorm ervan. Zo zou men kunnen concluderen aan de hand van de voorkomende varianten. Daarom is ter verduidelijking van dit lemma differentiatie naar gebruiksmogelijkheid noodzakelijk.

Hieronder worden de verschillende gebruiksmogelijkheden (soms ook de vorm) van de messen opgesomd zoals die in de 17 vragen naar voren komen. Achter elk woordtype wordt met één of meer hoofdletters A, B, C enzovoorts, tussen ronde haken geplaatst, verwezen naar onderstaande lijst. Wanneer een woordtype meerdere functies in zich heeft dan één, dan is de functie niet voor iedere variant en per plaats apart aangeduid. Het feit dat een woordtype meerdere functies kent, wil dus niet zeggen dat iedere opgave binnen dat woordtype al die vooraf genoemde functies heeft, maar wil wel zeggen dat alle opgaven tezamen binnen zo'n woordtype die genoemde functies vertegenwoordigen.

Hieronder volgt de lijst van gebruiksmogelijkheden:

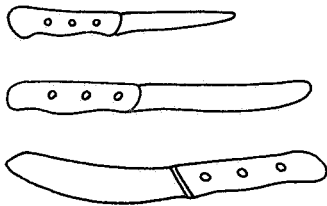
A) het mes met de kromme punt waarmee men het slachtvee doodt (N 28. 10a)

B) het aan beide zijden scherp geslagen mes waarmee men het slachtvee doodt (N 28. 10b)

C) het mes waarmee men de geweekte haren en opperhuid van het varken verwijdert (N 28. 28b)

D) het mes waarmee men de laatste haren van het varkenslijf verwijdert (N 28. 33a)

- E) het mes met de spitse punt waarmee men de runderhuid doorsnijdt (N 28, 41)
 F) het mes waarmee men de runderhorens verwijderd (N 28, 43)
 G) het mes waarmee men de runderkop verwijderd (N 28, 45)
 H) het mes waarmee men de runderhoeven verwijderd (N 28, 47)
 I) het mes waarmee men de runderpoten verwijderd (N 28, 49)
 J) het mes waarmee men de huid losmaakt van het runderlijf (N 28, 52)
 K) het mes waarmee men de buik doorsnijdt (N 28, 57)
 L) het mes waarmee men de ingewanden uit de buik lossnijdt (N 28, 60)
 M) het mes met de spitse punt waarmee men de varkensoren verwijderd (N 28, 70a)
 N) het ronde mes waarmee men de varkensoren verwijderd (N 28, 70b)
 O) het mes waarmee men het slachtvee klooft (N 28, 90)
 P) het mes waarmee men het vlees (van varken of rund) in (grote) stukken snijdt (bij het begin van de verwerking na het versterven) (N 28, 99)
 Q) het mes waarmee men de ribben in stukken deelt (N 28, 105).
 De woordtypen zijn niet naar de gebruiksmogelijkheden geordend, maar worden alfabetisch gerangschikt. Zie afb. 1.]

Afb. 1. messen

afgeslepen mes: (A) *āfgaslēpə mes* L 316; **afhuidmes:** (J) *afhōjimes* L 265; **afsteekmes:** (P) *āfstēkmes* L 211; **aftrekmes:** (E, J) *āftrejkmes* Q 9; *āftrekmes* L 432; **beenhouwersmes:** (I) *bīnuarsmes* P 176; **beenmes:** (G, I, M, P) *binmes* P 51; *bejnmes* L 292; 330; **blokmes:** (A, N, P) *blōkmes* L 269, 321; *blōkmes* Q 203; **dabmes:** (C) *dapmes* Q 162; **darmenmes:** (L) *dermāmes* P 57; **désosseur (fr.):** (M) *dizersōr* Q 180; **disséqueurmes:** (P) *desōkejrmes* P 176; **dolk:** (B) *dōlk* L 269; *dōlāk* L 289; *dolx* Q 118a; het type *dolk* in: L316, 318b, Q 180; **dolkmes:** (B) *dōlkmes* L 420; **flankemes:** (J, K) *flankēmes* L 290, Q 33; **gebogen mes:** (J, K, L, N, P) *gəbōgə mes* K 278; *gəbōxə mes* K 278; *gəbōgə mets* L 291; het type *gebogen mes* in: Q 202;

giel: (A) *gil* L 372, **groot mes:** (G, O) *grūt mes* L 420; **kapmes:** (P) *kapmes* P 108; **keelmes:** (B) *kialmes* P 177; **kerfmes:** (E) *kerfmes* L 330; **klein steekmes:** (L, H) *klejn steākmes* Q 156; **knikmes:** (B) *knekmes* L 211; **koosjer mes:** (B) *kowšər mets* Q 113; **kortmes:** (G) *kortmes* L 330; **krabmes:** (C, D, N) *krabmes* K 358, L 420, P 176, Q 11a; *krabmas* Q 180; *krebmes* L 312; *krapmes* L 316, P 51; *krapmes* Q 96c; **krommes:** (A, G, J, N) *kromes* L 163; *krompmes* L 362; *krompmets* L 270; *krōmpmes* L 331; *kromets* Q 12, 36; *krōmpmes* Q 95; 204a; **kwartiermes:** (P) *kāīrimes* P 57; **mes:** (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q) *mes* L 163, 246, 265, 289, 312, 318b, 366, 416, 420, P 50, 107a, 108, 117, 176, 211, Q 3a, 9, 11a, 71, 83, 156, 162, 175; *mēs* L 312, Q 158, 175; *mejs* Q 71; *mējās* P 177; *mets* L 269, 270, 271, 291, 292, 320a, 330, 331, 432, Q 20, 36, 39, 91, 95, 117a, 121, 121c, 187a, 197, 203; het type *mes* in: P 46; **mes met kromme punt:** (A, J) het type *mes met kromme punt* in: Q 3a, 83; **mes met ronde punt:** (J) *mes met rondə pōnt* L 316; het type *mes met ronde punt* in: Q 198; **mes met scherpe punt:** (A, E) *mes met sxeppə pōnt* Q 3a; **moekmes:** (L) *mukmes* L 413; **nikmes:** (A, B) *nekmes* Q 103; *nikmes* Q 121; *nikmes* Q 204a; **ontbeenmes:** (P) *ontbeānmes* L 316; **pelmes:** (J) *pelmes* K 278; **picot:** (A) *pikə* Q 2; **ponjaard:** (B) *punjār* Q 71; **priem:** (B, H) *prīm* K 318, L 413, P 108; *prēm* Q 39; **puntmes:** (A, E, G, I, K, L, M, P) *pōntmes* K 358, Q 175; *pōntmes* K 318, L 413, P 51, 57, 176, 211, Q 11a, 175; *pēntmes* Q 91; *pōntjimes* L 331; *pōntmes* Q 39; het type *puntmes* in: K 358, P 120, Q 71; **recht mes:** (B, G, M) *rext mes* L 318b; *rext mets* Q 36, 198; **ronde boog:** (A) *ronə bōwəx* Q 78; **rond mes:** (J, N, P) *rontjimes* L 331; *rontj mes* L 318b; *ront mes* P 176; het type *rond mes* in: P 120; **schaarsmes:** (C, D) *sxārsmes* L 413; *sxāsmes* P 211; **schalpmes:** (O) *sxalpmes* L 413; **scheermes:** (C, D, K, N) *sxērmes* L 211, P 50, Q 2; *sxērmes* L 269, 289, 316; *sxeermes* L 163; *sxeermes* P 57; *šērmes* L 265, 366, Q 162; *sxōrmes* L 413; *sxērmets* L 269, 269b; *sx.ērmets* L 271; *šērmets* L 290, Q 113, 121, 204a; *šērmets* L 270, 291, Q 18, 33, 103; *šermets* L 292; *šērmets* Q 39, 95, 99*; *sxērmets* Q 39; *šejrmets* Q 198a; **scherpmes:** (D, G, M) *sxēppmes* K 318; *šerpmes* L 331, Q 39; **scherp mesje:** (G) *sxepp metskə* L 246; **schopje:** (A) *sxōpkə* L 163; **schoudmes:** (C) *šawmets* Q 91; *sxāmes* L 413, P 50, 57; **schrabmes:** (C, D, N) *sxrabmes* K 358, L 420, P 176, 177, Q 156, 180; *šrabmes* Q 71; *šrabmejs* Q 71; *šrabmets* Q 118a, 202, 204a; het type *schrabmes* in: P 120, Q 71; **schrappmes:** (C, D, M, N) *sxrapmes* K 278, P 46, 51, 107a, 176, 177; *sxrapmejs* Q 78; *sxrapmez* P 108; *skrapmes* P 211; *šrapmes* L 362, 413, 416, Q 81a; 180; *šrāpmes* Q 72; *šrapmets* L 270, 321,

II.1

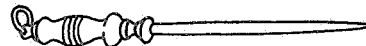
372, 426, Q 30, 33, 121, 187a; *šrapmets* Q 99*; het type *šchrapmes* in: P 120; *schurpmesje*: (E) *sxūrpmeskə* L 316; *sikkel*: (E, K) *sekəl* Q 12; *slachtbijl*: (F) *slaxbēl* Q 175; *slachtermes*: (K, P) *slaxtərmes* Q 11a; *slaxtermes* Q 11a; *slachtersmes*: (A, B, C, D, G, J, K, L, M, N, P) *slaxtərsmes* Q 156; *slextərsmes* L 318b; *slextərsmetz* L 321; *šlextərsmetz* L 426; *šlextərsmetz* Q 118a; het type *slachtersmes* in: L 312, Q 3a; *slachtigmes*: (G, J, K, L, M, P) *slaxtexmets* Q 118a; *slachtmes*: (A, C, D, E, G, I, J, K, L, M, N, O, P) *slaxtmes* L 163, 211, 265, 366, 416, P 117, 176; *slaxmes* L 265, Q 9, 72, 180; *slaxmes* Q 9; *slāxmes* Q 9; *slāxmes* P 177; *slaxmets* L 296b, 426, Q 39, 95; *šlaxmets* L 270, 329, 330, 426, 432, Q 30, 113, 121, 198; *šlaxmets* Q 99*; *slaxtmets* Q 39, 121; *šlōxtmets* L 290; *slipmes*: (E, K) *slepmes* L 211, P 57, Q 2; *slōpmes* L 289; *slōpmes* P 176; *slēpmes* L 362, P 50; *slōpmets* L 290; *šlepmets* L 325; *slitsmes*: (K) *šlitsmets* Q 121; *snijmes*: (C, E, G, I, J, K, L, M, O, P) *snejmes* K 278; *snimes* L 366; *snī-jmes* L 416; *snēmes* P 176; *snejmes* L 163, 420; *snējmes* P 177; *snējamējas* Q 78; *snējmejas* Q 78; *snējmēs* Q 175; *snimets* L 321; *snītəməts* Q 39; *šnimets* Q 39; *šnimets* L 290, 292; het type *snijmes* in: P 120, Q 71; *spitsmes*: (E, G, I, K, L, M) *spētsmes* K 278; *spetsmes* L 163, 316, 318b, Q 39; *špetsmes* L 270; *špetsmets* L 270, Q 36, 204a; *splitsmesje*: (E) *špletsmētskə* Q 99*; *steekmes*: (A, B, C, E, G, I, K, L, M, P) *stēkmes* K 278, L 289, 362; *stēkmes* K 318, 358, L 163, 289, P 46, 57, 176, 211, Q 96c; *stēkmes* L 265, 366, P 107a, Q 12, 180; *stējakmes* L 265; *steakmes* P 177; *stējakmes* Q 156; *stējkmes* P 211; *stējēkmes* L 413; *stējakmes* L 416; *stēakmes* P 51, 108; *stīkmes* L 420; *stīakmes* P 177; *stekmes* Q 180; *stējakmejas* Q 78; *stēkmejs* L 312; *stējēkmejs* Q 71; *stēkmets* L 426, Q 95, 187a; *štēkmets* L 426, Q 121; *stēkmets* L 269, 269b, 292, 321, Q 12; *štēkmets* L 291, 330, 331, Q 33, 103; *stēkmets* L 290, Q 30, 204a; *štēkmets* Q 39; *stēkmets* L 271, 321; *stējkmetz* Q 39; *stējkmets* Q 39; *stīkmetz* L 372; *štēakmetz* Q 203; *štēakmetz* Q 113, 203; *štēakmetz* Q 198, 202; *štējxmetz* Q 121; het type *steekmes* in: Q 71; *steekmesje*: (E) *štēkmetskə* L 432; *steker*: (E) *stējkar* P 211; *stroommes*: (C, D, J) *stryapmes* L 362; P 117; *stropersmes*: (J) *strōjpersmets* Q 96c; *stukkermes*: (P) *stōkərmets* Q 96c; *štōkərmets* Q 33, 204a; *tipmes*: (E, L, M) *tīpmes* P 108; *tepmes* P 176; *tepmēs* L 312; *tepmējz* Q 71; *tōpmes*: (A, E, P) *tōpmes* P 176, Q 162; *uitbeennes*: (E, G, M, P, Q) *qībēnmes* L 413; *qībīnmes* K 358; *qībīnmes* L 413; *utbiānmes* L 312; *ūtbēānmes* L 362; *qwtībēnmes* Q 83; *utbejnmetz* L 269, Q 18; *utbejnmetz* L 271, Q 19, 95, 99*, 103; *uātbēnmetz* Q 202; *uitbener*: (E, G, I, K, L, M, P) *utbēnər* Q 203; *ūtbēnər* Q 203; *utbēnər* L 246; *yūtbēnər* Q 121; *uitbeender*: (E, G, I, K, L, M, P)

ūtbejndər Q 99*; *ōwātbejndər* Q 78; *uithaalmes*: (K, L) *ythālmes* L 211; *uitknookmes*: (P) *ūtknōkmets* Q 204a; *uitslachter*: (N) *ūtšlaxtər* Q 113; *uitslachtmes*: (A, E, J, L) *ytslaxtmets* L 211; *ūtšlaxmets* L 269; *utslaxmets* L 269; *ūt-šlōxtmets* L 290; *ūtšlaxmets* Q 113; *uitsnijmes*: (J) *ytsnejmes* L 163; *uitsteekmes*: (M) *u.štēkmets* L 290; *velmes*: (A, E, G, J, N) *velmes* L 289, 318b, 412; *velmes* P 50; *velmets* L 291, 292, Q 36, 39, 121; *vellemes*: (A) het type *vellemes* in: Q 71; *vilder*: (A, J, N) *veldər* Q 99*, 203; *velər* L 413; *vildersmes*: (J) *veldərsmēs* L 312; *vilmes*: (A, E, G, J, K, L, N, P) *velmes* K 358, L 265, 413, 420, P 57, 176, 177, 211, Q 83, 156, 162, 175, 180; *velmes* P 211; *vilmes* L 362; *velmejs* Q 71; *velmets* L 292, 321, 426, Q 18, 39, 96c, 99*, 103, 121, 202; het type *velmes* in: 358, P 120; *vilmesje*: (J) *vēlmeskə* L 312; *vleesmes*: (C, G, N, P) *vlejsmets* L 291, 330; *vlišmejs* Q 71; *vlēsmes* L 330; *zwaardmes*: (A) *zwōrtimes* P 51.

SLIJPSTAAL

Wetzstahl – (butcher's) steel – le fusil (N 28, 122; N 28, 123; monogr.)

[Een ± 40 cm lange stalen pin, voorzien van een handvat. Het oppervlak van de pin is soms wel, soms niet geruwd. Het staal wordt gebruikt om een mes of krabber op aan te zetten. Zie afb. 2.]

Afb. 2. staal

staal: *stāl* L 366; *stōl* K 318, 358, L 163, 211, 265, 269b, 289, 318b, 320a, 321, 362, 377, 416, P 46, 211, Q 9, 12, 71, 81a, 95, 200; *stōl* L 316, P 50, 107a, 176; *stōal* P 51; *stōal* P 108; *stōwəl* K 278, Q 156; *stowal* L 413; *stual* Q 180; *štōl* L 270, 291, 292, 330, 331, Q 19, 30, 33, 99*, 103, 113, 118a, 187a, 197, 198, 198a, 202, 204a; *štō.l* Q 247; *štōl* Q 121; *stōal* Q 121; *štōal* Q 36; het type *staal* in: P 120; *slijpstaal*: *sli.pstōl* L 271; *slīpstōl* L 420; *slejpstōl* P 176; *slīpstōl* Q 18, 39; *šlīpstōl* L 426, Q 19; *wetstaal*: *wētstōl* L 290; *wetstōl* L 269; *wētstōl* L 318b; *wētstōl* L 270; *wetstōal* L 312; *slijpijzer*: *slīpīzar* Q 96c; *pijl*: *pīl* Q 180; *slijpgerei*: *slejppərej* L 372; *slijper*: *slēpər* P 117; *slijpsteel*: het type *slijpsteel* in: Q 71; *krabbuscherper*: *krabōssxerəpər* P 176.

SLIJPSTEEN

Wetzstein; Schleifstein – grindstone; whetstone – pierre à aiguiser (N 28, 122; N 28, 123; monogr.)

[Een steen waarmee men de messen en de krabber slijpt. Op de steen deponeert men van tevoren water, zand of olie.]

slijpsteen: *slipstejn* L 366, Q 9, 11a, 18, 95; *slipstejn* L 269, 318b, 321; *slipstejn* L 316; *sli.pstejn* L 271; *slipstian* L 265, 312; *slējapstejn* Q 78; *slējapstēan* P 177; *slēpstin* L 413; *slēpstian* P 176; *slējpsstin* P 176; *slēpstēn* Q 158; *slēpstīn* P 51; *slēpstian* P 108; *slēpstēn* Q 80; *slēpstejn* K 278; *slēapstīn* K 358; *slēpstian* K 358; *slajpstēn* Q 180; *slajpstejn* Q 162; *slipstejn* L 270, 426, Q 20, 39, 103; *slipstejn* L 291, Q 19, 39; *slipstēn* Q 198; *slipstē* Q 113, 121, 202, 203; *slipstē* Q 117a; *slipstē* Q 121; **wetsteen:** *wetstejn* L 292; *wetstin* L 413; *wetstian* L 312; *wetstijon* L 312; **draaisteen:** *drejistēn* P 46; *drejistējn* Q 78; *drejistējn* L 432, Q 99*; **oliesteen:** *ō.listejn* L 271; *olīstējn* L 291; **zoetsteen:** *zōtstejn* L 321; **zandsteen:** *zantstejn* L 271; *zantstīn* L 246; **watersteen:** *wetārstīn* P 57; **aluinsteen:** *alqwnstējn* K 278; **steen:** *stēn* Q 83.

VIJL

Feile (zum Schärffen des unteren Randes des Kratzers) — file — lime
(N 28, 123)

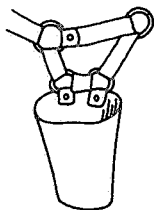
[De vijl waarmee men de onderrand van de krabber scherp maakt.]

vijl: *vejil* L 420, Q 71, 91, 95; *vil* L 163, 265, 312, 318b, 426, Q 36, 39, 103, 113, 121, 121c, 202, 203; *vil* Q 204a; *vil* L 271; *vil* L 321, Q 99*;
ronde vijl: *runj vil* Q 30.

LEREN SCHEDE

Lederfutteral — leather sheath — gaine de cuir
(N 28, 121a; N 28, 121b; monogr.)

[De slachter draagt vaak aan zijn gordel een leren of houten „holster”, waarin hij het gereedschap dat hij tijdens het slachten steeds bij de hand moet hebben, met name de messen, opbergt. Daarnaast heeft hij meestal nog een tas of iets dergelijks bij zich, waarin hij zijn overig gereedschap (de bijl. het schietmasker, de brander e.d.) vervoert. Het is goed mogelijk dat een aantal respondenten op deze tas doelt. Een eventuele toevoeging *leren* wordt niet fonetisch gedocumenteerd. Zie afb. 3.]

Afb. 3. leren schede

schede: *šej* L 292, 325, 362, Q 18, 36, 39, 95, 103, 118a, 121, 203; *šej* L 265, Q 71; *sxē* P 46, 120; *šē* L 432; *sxēj* P 177; *sxej* L 163, 289, 312, P 176; het type *schede* in: L 271; **leren schede:**

[*leren*] *šej* L 291, 426, Q 95; [*leren*] *šej* Q 113; **messenschede:** *metsāsxej* L 269; *mesāsxej* L 289; *mesāšej* L 265; *metsāršej* L 290; *metzāršej* Q 121; **slachtschede:** *slaxtsxej* L 211; *šlagšej* Q 121; **slachtersschede:** *slaxtaršē* Q 81a; **leren koker:** [*leren*] *kōkār* K 358; [*leren*] *kōkār* L 330; **messenkoker:** *metsārkkōkār* L 270; **zak:** *zak* P 117; **slachtzak:** *slaxzak* Q 96c; **poche** (fr.): het type *poche* in: Q 71; **hoos:** *howās* K 278; **messenhoos:** *mesāhōs* K 318; **foedraal:** *fūdrāl* L 270; **kolder:** *koldār* Q 187a; **ransel:** *ransəl* P 51; **kardoes:** *kardus* L 413; **bus:** *bōš* Q 12; **toot:** *tūt* Q 158; **beurs:** *bōrs* L 316; **schouw:** *šaw* Q 91; de volgende woordtypen duiden wellicht op iets anders dan de schede namelijk op een soort tas, korf of bak, waarin de brander, het schietmasker e.d. vervoerd worden: **tas:** *tas* L 318b, 420; *tās* Q 72; *tes* Q 71; *teš* Q 204a; *teš* Q 99*; *tēš* Q 121; **leren tas:** [*leren*] *tas* L 271; [*leren*] *teš* Q 20, 117a; [*leren*] *tēs* Q 80; het type *leren tas* in: P 120; **gereietas:** *grejētas* L 270; **gescheertas:** *gāšertēs* L 331; **slachttas:** *šlaxttēs* Q 9; **messentas:** *metsārteš* Q 202; **besace** (fr.): *bēšes* L 416; **bot:** *bot* Q 175; **leren bot:** [*leren*] *bot* Q 78; **kalebas:** *klabas* P 50; **kalbas** P 211; *kābas* K 278; **valies:** *valis* Q 11a; **leren valies:** [*leren*] *vliis* L 312, 366; **leren valiesje:** [*leren*] *vāliškə* L 413; **mallette** (fr.): *mallet* P 176; **korf:** *korf* L 269b; **platte korf:** *plātə kə.rf* L 321.

HOUTEN SCHEDE

Holzbehälter — wooden sheath — gaine de bois

(N 28, 121a; N 28, 121b; monogr.)

[Zie de toelichting bij het lemma LEREN SCHEDE. Een eventuele toevoeging *houten* wordt niet fonetisch gedocumenteerd.]

schede: *sxē* P 120; *sxej* L 163, 269b, 289, 312, P 107a; *sxēj* L 312; *šej* L 318b, 325, Q 19, 39, 99*, 118a, 121c, 198a; *šiej* Q 121; **houten schede:** [*houten*] *šej* L 291, 426, Q 95; [*houten*] *šej* Q 113; **messenschede:** *metsāšej* L 320a; *metsāršej* Q 121, 202; **slachtschede:** *šlaxšej* Q 121; **koker:** *kōkār* L 432, Q 33; *kōkār* L 292; **houten koker:** [*houten*] *kōkār* K 358; **koker voor messen:** *kōker vār metsā* L 321; **messenkoker:** *metsākōkār* Q 99*; **holchter:** *hōlxtār* L 331; **messenhouder:** *metsāhāwār* Q 198; de volgende vier woordtypen duiden op een voorwerp dat noch van hout noch van leer is gemaakt: **staalbus:** *stōlbōs* Q 9; **bus:** *bōs* P 176; *bōs* L 318b; **messenbus:** *metsārbōs* Q 204; **vōlbus:** *vōlbōs* P 176; de volgende woordtypen duiden wellicht op een tas, bak of iets dergelijks waarin de brander, het schietmasker enz. vervoerd worden: **messenbak:** *mesābak* P 177; **kist:** *kis* Q 162; **kastje:** *kaskə* P 176; **doos:** *dōs* L 420; *dōws* Q 80; *dūās* P 117; *dūās* P 176; *la:*

II.1

lāj L 366; **blok**: *blok* L 366; **tas**: *tes* Q 71; **poche** (fr.): het type *poche* in: Q 71; **bot**: *bot* Q 175; **houten bot**: [*houten*] *bot* Q 78.

SLACHTBANK

Schlachtbank — slaughtering-table — étal de boucher

(Veldeke 14, 43)

[Bank of blok waarop vee geslacht of na het slachten uitgebeend en verdeeld wordt.]

slachtbank: *slaxbank* Q 201.

Folklore

OP DE BORREL GAAN

Auf einen Schnaps hinübergehen — to go for a drink (neighbours come to praise the pig, thus hoping to get a drink) — aller boire un coup (N 28, 4)

[Voordat een varken geslacht wordt, komen de buren het prijzen in de hoop op een borrel te worden getrakteerd. Ook komt het voor dat dit gebeurt, als het varken gedood is.

Soms blijven de inspanningen die men zich voor de borrel moet getroosten beperkt tot wat prijzende woorden, soms helpt men even mee het varken op de grond te trekken of het dier vast te houden, zodat de slachter het de keel kan doorsnijden.]

schatten: *sxatən* L 413; *šatə* L 270, 331; naar het gewicht en de dikte van het spek wordt — *gəsxat* L 269; **kwikken**: *kwekə* L 289; **keuren**: *kōrə* P 117; *kyərə* Q 80; **vissen**: *vesə* Q 187a;

buurten: het type *buurten* in: Q 71; **ochteren**: *əxtərən* L 316; **op hun pens uit zijn**: ze zijn — *op hən pens ət* P 51; **geknoopt worden**: het varken — *wət gəknupt* Q 203; **voor een bak komen**: *vər nə bak kəjmən* P 176; **voor een witte komen**: *vərən wətə kōmə* Q 78; **voor een kleine komen**: *vərən klənə kōmə* Q 78; **naar het varken komen**

kijken: *nə ət verkə kōmə kīkə* L 292; **mazzelen**: *mažələ* L 330; **accijnzen halen**: *aksejnsə hōlə* Q 118a; **komen ruiken**: *komə ruxə* Q 118a; **stuiten**: *stūtə* L 320a; *stū.tə* L 289; *šitjə* L 291;

bestuiten: *bəstū.tə* L 289; **schetsen**: *šetsə* Q 204a; **het varken prijzen**: *ət verkə prīzə* L 312; *ət vərəkən prezən* L 312; *ət vərəkə prēžə* L 265; [*het varken*] *prajzə* Q 180; **op het bloeddrupje komen**: *op ət blōtdrəpkə komə* L 270; de volgende woordtypen zijn uitroepen, lofprijzingen of gezegdes: **zich goed geschikt hebben**: men zegt: *ət verkə hēt zəx gōt gəšəkt* L 362; **een goede zijn**: men zegt: *des nə gujə* L 265; *ət es ən gujə* L 163; *tes ənə gujə* L 211; **goed vet**: *gōt vet* Q 95; **goed gemest zijn**: men zegt: *hē es gōt gəmas* L 426; **een rijpe zijn**: men zegt: *ət es ejnə rīpə* L 426; **een vette zijn**: men zegt: *ət es ejnə*

vetə L 426; **prachtig dier get apart**: *praxtex dər get apārst* Q 39; **een schone zijn**: men zegt: [*dat*] *es ənə šuənə* Q 36; **oh, wat ene kanis**: *ō wat ənə kənəs* Q 36; **een schoon varken hebben**: men zegt: *wa ətər tox ə sxōn vərəkə* P 211; **een schoon varken**: *ə sxq vərəʔə* K 278; het volgende woordtype geeft *de borrel* aan: **bloeddrupje**: *blōtdrəpkə* L 270, 271, 290.

VARKENSFEEST

Festschmaus nach dem Schweineschlachten, wobei es meist Fett-, Speckgrieben gibt — „pig-party” (given by owner of slaughtered animal, at which crackling is distributed among neighbours or friends) — fête d’abatage

(N 28, 4; N 28, add.; monogr.)

[Een feestje dat de eigenaar van het geslachte varken aan buren en/of vrienden geeft nadat het varken verwerkt is. Het werd wel eens een smulpartij die men begon met bloedworstsoep. Ook de kaantjes en de karbonade hoorden er soms bij.]

varkensfeest: *verkəsfīst* L 318b; **slachtfeest**: *šlaxtfēs* L 329; **tripsoep**: *trepsoep* Q 197; **soepdag**: *sopdāx* L 318b; **vetpot**: het type *vetpot* in: L 289; **penskermis**: *penskōrməs* Q 71; **krijpiskermis**: *krepkəskōrməs* Q 71; **worstkermis**: *wōskōrməs* Q 71; **poeteskermis**: *pū.təsəki.rəməs* Q 247, 247a; **karbonadevisite**: *kermənājvezit* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a.

VARKENSFEEST HOUDEN

Einen Schmaus geben nach dem Schweineschlachten — to give a „pig-party” — célébrer la fête d’abbatage

(N 28, 4)

[Het houden van een feest bij gelegenheid van het slachten van een varken.

In dit lemma zijn ook woordtypen opgenomen die aanduiden dat er een borrel werd gedronken.]

ophelpen: *obhəlpən* Q 71; **op penskermis komen**: *op penskōrməs kōmə* L 413; **op de dode drinken**: in L 269 dronken de slager en helpers één of twee borrels op het geslachte varken: *op dən dūjə drēnkə* L 269; **op het varken zuipen**: *op ət verkə zufə* Q 121; **een drupje drinken**: *ən drəpkə drēnkən* Q 39; **een borrel drinken**: *ən bōrəl drēnkə* Q 9; **een hele geven**: *nən hejlə gēvə* Q 83; **een halve geven**: *nən hāvə gēvə* Q 83; **een flabbie geven**: *nə flabi gēvə* Q 83; **een borrel vanaf kunnen**: men zegt: *do kan nə bōrəl vanōf* Q 3a; **een drop geven**: *ejnə trop gēvə* Q 162.

PASTOORSSTUK

Schlachtschüssel für den Pfarrer — best part of the animal, given to the parish priest — morceau de viande destiné au curé (N 28, 103; monogr.)

[Het stuk vlees dat de pastoor krijgt. Dat is geen bepaald stuk, meestal is het het beste van de slacht. Het stuk krijgt vaak de normale slachtersbenaming. In dit lemma worden deze normale slachtersbenamingen voor de diverse stukken vlees weggelaten. Zij worden opgenomen in deel III van het woordenboek bij het onderdeel *Producten van de slacht*.]

proef: *prōf* L 269b, 271, 289, 291, 292, 318b, 320a, 321, 325, 330, 377, 426, Q 33, 39; *pruf* L 265; *prüf* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **get van het geslachts:** *geṭ van at gašlaxs* Q 99*; **het beste:** *at bestā* Q 203; **het beste stuk:** *at bestā štok* Q 121; **eerste brokjes:** *ištā brōkskās* P 51; **pastoorskarbonade:** *pastowærskerābanqwə* K 278; **domineestuk:** *dōmenēstok* Q 18; **hoed:** *hūt* Q 162; **pastoorshoed:** *pastūarshut* K 358; **pastürshüt** L 413; **pastoorsstuk:** *pastürsstek* L 416; **pästursstok** Q 198.

Verdoven

Algemeen

VERDOVEN

Schlachtvieh betäuben — to stun — anesthésier (N 28, 6; N 28, 12b; monogr.)

[Het slachtvee verdoven alvorens het de keel door te snijden. Woordtypen als „schieten”, „doodslaan”, „houwen”, „pin indrijven” geven aan hoe het verdoven in zijn werk gaat.]

verdoven: *vərdōvā* L 163, Q 80, 117a, 121c; *vərdōvā* Q 204a; *vərdōvā* Q 39; *vərdūvā* P 46; *vərdūvā* P 176; *vərdūvā* K 358, P 51, 57; *vərdūvā* P 117; *vərdūwāvā* L 312; *vərdōvā* L 269b, 270, 289, 291, 318b, 321, 330, 426, Q 9, 20, 91, 95, 99*, 198; *vərdōvā* Q 11a; *vərdōvā* Q 12; het type *verdoven* in: P 108; **slachtvee verdoven:** *šlaxvi vərdōvā* Q 103; **bedwelmen:** *bədwelmā* L 163, 269, 320a, 420, Q 113, 121c, 202; *bədwelmā* Q 39, 95; *bədwelmā* L 289; **beteuben:** *bətōbā* Q 118a; *bətōbā* Q 121; **kloppen:** *klopā* P 51; **slaan:** *slōn* L 318b; *šlōn* L 291, Q 121; *slōn* L 312; *slōwā* L 312; *slōwā* L 413; het type *slaan* in: P 120; **van zijn sus slaan:** *van zənā sus slō* P 108; **voor de kruin slaan:** *vōr də krījn šlō* Q 30; **in de nek slaan:** *en dər nak šlō* Q 121c; **voor de kop slaan:** *vyr dər kop šlō* Q 121; **voor de kop slagen:** *vōr də kop slōxā* K 318; **in onmacht slaan:** *en onmaxt slō* P 108; **verduisterd slaan:** het type *verduisterd slaan* in: P 120; **verduizeld slaan:** *vərdējsəlt slōn*

Q 72; *vərdəsəlt slōn* L 270; *vərdyšəlt slōn* L 290, 291; *vərdōwəlt slōn* L 331; **doodslaan:** *duətslō* P 117; *duə slōn* P 176; *dū.ətslō.n* L 271; *dōtslōn* Q 180; het type *doodslaan* in: Q 71; **kapotslaan:** *kəpətslōn* K 278; *kəpətslōn* L 269; *kəpətslōn* L 331; **neerslaan:** *nējrslōn* L 416; **afslaan:** *afslōn* P 211; *afslō* P 108; het type *afslaan* in: P 120; **hersens inslaan:** *hersəs en-šlōn* L 270; **kop inslaan:** het type *kop inslaan* in: K 358; **houwen:** *hōwā* L 163, 292, Q 78, 113, 197, 203; *hōwā* Q 202, 204a; *hōwā* L 211, Q 198a; *hawā* Q 96c; *hōwxā* Q 78; **slachtvee houwen:** *šlaxviā hōwā* Q 203; **voor de duts houwen:** *vyr dər dəts hōwā* Q 118a; **voor de bulles houwen:** *vyr dər bələs hōwā* Q 121; **voor de kop houwen:** *vōr ə kəp hō* Q 80; *vōr kəp hōwā* Q 158; *vōr dər kəp hōwā* P 46; *vōr dər kəp hōwn* Q 11a; *vīr dər kəp hōwā* L 362; **in zwijm houwen:** *en zwim hōwā* L 318b; **verduizeld houwen:** *vərdyjsəlt hōwā* L 270; *vərdyjsəlt hōwā* L 426, 432; *vərdyjsəlt hōwā* L 330; **doodhouwen:** *dōthōwā* L 420, Q 162; *duəwn* P 176; *dəwt əwn* P 176; **kapothouwen:** *kəpəthōwā* L 372; *kəpəthōwā* Q 187a; **neerhouwen:** *nērhōwā* Q 33; *nērhōwā* Q 39; **dolhouwen:** *dəlhōwā* Q 71; *dəlhōwā* Q 180; **afhouwen:** *afhōwā* P 107a; *əfhōwā* P 177, Q 156; *əfhōwā* Q 175; *əfhō* Q 80; *əfhāwā* Q 74; **schieten:** *sxītān* L 211; *sxētā* L 269; *šētā* L 292; *šētān* Q 36, 95, 121; het varken wordt — *gəsxōtā* L 246; **schieten op de hersens:** *sxi(t)n əp də hersəs* K 278; **doodschieten:** *dōtsītā* Q 162; **pin indrijven:** het type *pin indrijven* in: L 413; **verduisteren:** *vərdōjəstərə* Q 78; het varken wordt — *vərdəwstərī* P 50; **verduizelen:** *vərdəžalā* L 265; *vərdəjzəlā* Q 3a; *vərdīsəlā* L 416; *vərdəjzəlā* Q 72, 83; *vərtysəlān* Q 121; **verduizeld houwen:** *vərdjēzəlt hōwā* Q 175; **hersenschudding veroorzaken:** *hersəsədəj vərdərzəkān* Q 36; **spouwsele:** *spəwsəlān* L 316; **koezen:** *kuzā* Q 200.

AFSCHAMPEN

Abprallen — to graze — effleurer

(N 28, 8; monogr.)

[Door afketsen van de kogel of door verkeerd schieten van de slachter kan het gebeuren dat de kogel niet helemaal in de kop doordringt. Zo kan de kogel terugketsen als het varken te dik is. En als de patroonhuls, de kardoos, te nat is of de patroon te slap, kan het schot ook mislukken.]

schampen: *šampā* L 366, Q 203, 204a; *šampā* L 320a; *sxampā* L 269b; **afschampen:** *af-sxampā* K 358; de kogel is — *əfxəšəmp* L 331; **ketsen:** *ketšā* Q 96c; *kətsā* L 330; *ketšā* L 265; de kogel — *ketš* L 432; de kogel is — *gəkəts* Q 121; **terugketsen:** *tryxketšā* L 271; **afketsen:** *əfketšā* L 420; *əfketšā* Q 118a, 204a; de kogel — *ketst af* L 163; **zotschieten:** *zotsxītā* P 108;

II.1

misschiëten: *messēta* L 292; **blijven steken:** *blī.vā stē.kā* L 271; *blī.vāstē.kā* L 269; **er niet ingaan:** de kogel – *gōt ar ni ēn* L 312; **er niet door gaan:** de kogel is – *ar ni dōrgagōjān* L 312; **niet doordringen:** de kogel is – *nēt dōrgadrōnā* Q 113; **niet wijd genoeg de kop ingaan:** de pin – *gejt ni wajt gānux dā kop en* Q 162; de volgende woordtypen duiden een gevolg aan van het niet lukken van het schot of de slag; **slecht doorgekapt:** *slext dōrgakapt* P 176; **verbloeding in het vlees:** *vārblowēn en at vlēs* Q 121c; **half verdoofd:** *halaf vārdūaft* P 117; **niet verduizeld:** *nēt vārdūzālī* L 426; **niet getroffen:** *nē gātrofā* P 50; **niet geraakt:** *nē gārokt* P 176; **half geraakt:** *half gārakt* L 265; **half getroffen:** *hōwāf gātrofān* Q 36; **mislukt:** *meslōkt* L 321; **misgeschoten:** *mesxōtā* P 51; *mesgāšōtā* L 318b; **slecht geschoten:** *slext gāšōtā* L 362; **verkeerd geschoten:** *vārkīrt gāšōtā* Q 39; **doorheergeschoten:** *durher-xāšōtān* Q 39; **niet goed geschoten:** *nēt gōt gāsxōtā* L 269; **dolgeschoten:** *dolgāsxōtān* L 211; **te hel doorgeslagen:** *tā hel dōrgāslāgā* Q 9; **te hel geslagen:** *tā hel gāslāgā* Q 9.

AFSCHAMPER

Querschläger – grazing shot – balle qui effleure
(N 28, 8; monogr.)
[De kogel die niet helemaal in de kop doordringt, of het schot dat niet lukt.]
schampschot: *šampšot* Q 197; *šampšōt* L 270, Q 18, 19, 99*, 103; *šampšyāt* Q 202; *šampšus* Q 121; *sxampšxot* L 413; **buitenkogel:** *butākū gāl* L 289; **verlegen patroon:** *vārlēgā pātrōn* L 163; het volgende woordtype duidt erop dat de kogel niet goed is: **kogel met vertinde kop:** *kōgāl mā vārtindā kop* L 316.

PLAATS WAAR MEN HET SLACHTVEE TREFT OM HET TE VERDOVEN

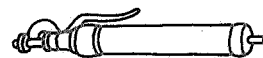
Betäubungsstelle – place where the slaughter cattle are hit to stun them – endroit où l'on anesthésie
(N 28, 7; monogr.)
[Verdooft men het dier met het schietmasker, dan moet de pin de kop binnendringen op het snijpunt van de lijnen linkerhoorn-rechteroog en rechterhoorn-linkeroog. Verdooft men het dier met een hamer of iets dergelijks, dan slaat men het doorgaans de schedel is.]
hersenen: *hersānā* L 366; *hosālā* P 46; *jōsālān* Q 71; *hosān* P 211; het type *hersenen* in: L 211; **hersens:** *hersās* L 318b, 432, Q 39; *hērsās* L 163; *hārsās* P 51; *jōsās* Q 175; het type *hersens* in: L 270; **hersēpan:** *hersēpan* L 290, 292; *ersēpan* Q 9; *hērsēpan* L 316; *hersēpān* L 265; het type *hersēpan* in: L 413; **pan:** *pan* Q 39; **ster:** *stēr* L

269, 289; 271; *stēr* L 270, 291, 320a, 325, 331, Q 204a; *stēār* Q 202; *stīr* Q 117a; *stīār* Q 113, 121c; *stār* Q 30, 203; *stār* Q 96c; **schedel:** *sxēdāl* L 269b; *šēdāl* Q 121; het type *schedel* in: Q 71; **voorhoofd:** *vōrhōjt* Q 180; *vārhōt* P 177; *vōjrhjāt* P 108; *vōrhujt* Q 162; *vōrhejt* Q 72; **voorkop:** *vōrkōp* L 330, Q 95; *vīrkōp* L 416; **kop:** *kōp* L 312, P 176; Q 11a; **slaap:** *slōp* L 318b; **kroon:** *kruwn* L 265; **kol:** *kol* Q 36; **knobbel:** *knubāl* P 117; **kruis van de kop:** *kryts van dā kop* L 269; de volgende woordtypen zijn plaatsbepalingen: **voor de hersenen:** *vār d'osā* P 176; **voor zijn hersens:** *vār zān hersās* L 426; **op de hersenen:** *qōbā hōsālā* P 57; het type *op de hersenen* in: Q 3a; **voor de kop:** *vōrā kōp* Q 80, 158; *vōr dā kōp* Q 180; *vār dā kōp* Q 187a; **voor op de kop:** *vār obā kōp* K 278; **recht voor de kop:** het type *recht voor de kop* in: L 420; **voor de bulles:** *vīr dār bōlās* Q 121.

Gereedschap

SCHIETMASKER

Schlachtmaske mit Schlagbolzen – slaughtering mask with bolt – masque d'abattage
(N 28, 5d; monogr.)
[Het schietmasker, officieel het „penschietmasker” genoemd, is een dikke, stalen pijp, ongeveer 20 cm lang, aan een uiteinde voorzien van een slagpinsysteem. Met de slagpin wordt een patroon tot ontploffing gebracht, die een holgeslagen pin uit de pijp drijft. De pin dringt door de schedel van het slachtdier heen in de hersenen. Voordat het schietmasker in gebruik kwam (volgens de respondent van L 321 wordt het schietmasker gebruikt sinds ± 1920), gebruikte men onder andere een apparaat met behulp waarvan een kogel door de schedel werd geschoten. Een dergelijk apparaat waarmee een kogel wordt afgeschoten is zonder meer gevaarlijk voor de omstanders. Het schietmasker is het veiligst en ook het meest bedrijfszeker. Het dankt de naam aan het feit dat het vroeger voorzien was van leren lappen die de ogen van het dier bedekten om te voorkomen dat het angstig werd. Een primitieve voorganger van het schietmasker is een holle pijp met een uitstekend handvat dat de helper van de slachter vasthoudt. Laatstgenoemde slaat met een hamer een pin die zich in deze buis bevindt door de schedel van het slachtdier.
Zie afb. 4.]

Afb. 4. schietmasker

masker: *maskər* K 358, P 117, Q 39; *maskə* Q 156; **schietmasker:** *šitmaskər* L 265; *sxēt-maskər* L 289; *šētmaskər* L 318b, 320a, 321, 325, Q 18, 19, 39, 203, 204a; *sxētmaskə* L 269; *šētmaskə* L 270, Q 95, 103; *šōtmaskər* Q 198 (vroeger met scherpe patronen, later met los kruut); **ijzeren schietmasker:** *izərə šētmaskər* L 362; *izərə šētmaskə* Q 95; *izərə šesmaskər* Q 121c; **schietgerei:** *šētğərej* L 292; **schietapparaat:** *šētaparāt* Q 95; 113; *šētaparāt* L 426, Q 99*; *šesaparāt* Q 121; het type *schietapparaat* in: L 211; **schietgetuig:** *šitğətyx* L 290; **schietschijf:** *šejtšif* Q 20; **schietkap:** *šētkap* Q 202; **schietgeweer:** *sxītğəwēr* L 163; *šētğəwēr* Q 117a; **geweer:** *ğəwēr* L 312; **geweertje:** *ğəwīrkə* L 366; **pistool:** *pəstōl* L 426; het type *pistool* in: P 120; **pistooltje:** *pəstōlkə* L 331; **cashpistool:** het type *cashpistool* in: Q 36; **revolver:** *rəvolvər* P 176; *rəvoləvər* P 108; **slachtrevolver:** *slāxtrəvolvər* L 312; **handrevolver:** *hantrəvolvər* Q 9, **kaproen:** *kəprən* P 57; **boemel:** *buməl* Q 118a (niet van ijzer).

KOGEL

Schussbolzen – bullet with which the slaughter cattle are stunned – balle (N 28, 5c; monogr.)

[Bedoeld is de kogel die met behulp van het ouderwetse schietapparaat wordt afgeschoten. De respondent van L 413 merkt op dat die enkel voor runderen wordt gebruikt. Zie ook de toelichting bij het lemma SCHIETMASKER.] **kogel:** *kōğəl* K 358, L 163, 269, 270, 271, 292, 312, 316, 318b, 331, 413, 426, P 51, Q 20, 39, 95, 99*, 103, 180, 197; *kōğəl* Q 12; *ku.ğəl* L 289; *kuğəl* P 176, Q 33, 121, 203, 204a; *kūğəl* L 420; *kuəğəl* Q 113, 202; *kowğəl* P 50, 108, 117, 177, Q 78, Q 156; *kūğəl* L 362; *kuarəl* Q 121c; het type *kogel* in: L 413, P 120, Q 39; **kogeltje:** *kīgəlkə* L 331; **patroon:** *patrun* L 318b; de volgende opgave is meervoud: *patruənə* L 265; **platzpatroon:** *platzpatruən* Q 118a.

BIJL WAARMEE MEN HET SLACHTVEE VERDOOFT

Hackenboutenrolle – axe with which the slaughter cattle are stunned – hache (N 28, 5a; N 28, 5b; N 28, 10c)

[Om het slachtdier te verdoven geeft de slachter het dier een klap op de kop met de achterkant van de bijl.]

bijl: *bil* L 362; *bil* L 211, Q 91; *bīəl* L 362; *bejl* P 107a, Q 81a, 180; *bejəl* L 413, Q 71, 78; *bēl* Q 80; *bajl* Q 180; *bējələ* Q 202; het type *bijl* in: Q 3a; **zware bijl:** het type *zware bijl* in: L 320a; **ijzeren bijl:** het type *ijzeren bijl* in: L 432; **slachtbijl:** *slāxbil* Q 204a; *slāxbil* L 321; *slax-bēl* Q 175; **aks:** *aks* L 163; *akš* Q 202.

HOUTEN HAMER WAARMEE MEN HET SLACHTVEE VERDOOFT

Hölzerner Betäubungshammer – slaughter ring mallet – maillet du tueur (N 28, 5a; N 28, 10c; monogr.)

[Uit verschillende toelichtingen bij de opgaven valt op te maken dat deze hamer voornamelijk bij de varkensslacht in gebruik is. Op de hamer zit soms een ijzeren pinnetje dat door de schedel van het dier wordt gedreven om zo de hersenen te beschadigen. Niet voor alle woordtypen kan de garantie gegeven worden dat ze een „houten hamer” aanduiden.]

houten hamer: *həwtə hāmər* L 318b, Q 9, 20, 99*, 103, 121, 197; *həwtən hāmər* L 330, Q 33; *hōtən hāmər* K 358; *hōtə hāmər* P 46, Q 113, 117a, 203; *hōtə hāmər* L 366; *hōtsə hāmər* Q 121c; *hōtsə hāmər* Q 121; *həwtən hāmər* L 316; het type *houten hamer* in: Q 83; **houteren hamer:** *həwtərən hāmər* L 420; *hātərən hāmər* K 278; *həltərə hāmər* L 269b; *həltərən hāmər* L 270, 290, 291; *həwtərn hāmər* L 312; *həltərən hāmər* L 413; *hōtsərə hāmər* Q 121c; *hōtsərə hāmər* Q 121; **houthamer:** *hōtshāmər* Q 121; **houten hamel:** *həwtə hāməl* Q 95; *hōtə hāməl* Q 187a; *hōtən hāməl* K 358, P 51, 57; *hutə hāməl* P 177; *hātən hāməl* P 211; *ōtə qməl* P 176; *hōtə hōməl* Q 78; **houteren hamel:** *həltərə hāməl* L 292; *həltərən hāməl* L 270; *həltjərə hāməl* L 331; **hamer:** *hāmər* L 265, Q 121; *hāmər* L 269, 289, 318b, 426, Q 11a, 20, 96c, 198a; *həmər* P 176; *hōmər* P 176; *həmənr* Q 198; **hamel:** *hāməl* P 50, 57, 176, 177; *hōməl* P 176; *həməl* Q 156; *həməl* P 117; het type *hamel* in: Q 71; **slachthamer:** *slaxhāmər* L 269; *slāxhāmər* Q 204a; **slachthamel:** *slaxtōməl* P 176; **varkenshamel:** *verkəshōməl* Q 162; **klophamer:** *klophōmər* L 312; **kophamer:** *kophāmər* Q 96c; **tuierhamer:** *tūjərhāmər* L 325; **tuierhamel:** *tūjər hāməl* L 330; **klophout:** *klophəwt* L 316; *klophəwt* L 372; *klophyet* L 362; **klomp hout:** *klomp hāt* K 318; **klots:** *klots* L 265; **knots:** *knuts* L 269, 271; het type *knots* in: Q 39; **paal:** *pəl* L 211; **klopper:** *kloper* P 51.

IJZEREN HAMER WAARMEE MEN HET SLACHTVEE VERDOOFT

Eiserner Betäubungshammer – iron hammer with which the slaughter cattle are stunned – marteau de fer pour anesthésier (N 28, 5a; N 28, 5b; N 28, 10c; monogr.)

[Uit de toelichting van de informant van P 108 zou kunnen blijken dat deze hamer vooral gebruikt wordt bij het doden van het rund, met name de stier. Vergelijk ook het woordtype „rundshamel”.]

ijzeren hamer: *izərə hāmər* L 362, Q 9; *izərən hāmər* Q 33; het type *ijzeren hamer* in: L 318b,

II.1

Q 83; **ijzeren hamel:** *ezərə hōmāl* Q 156; *ezərən hōmāl* P 108; *ezərən hōmāl* P 108; **voorhamer:** *vōrhāmər* L 265; *vōrhāmər* L 318b, Q 19; *vyrhāmər* Q 18; **voorhamel:** *vōrhāmāl* P 211; **moker:** *mōkər* Q 118a; **rundshamel:** *reṅshōmāl* Q 162; **pinhamel:** *peṅhāmāl* P 50; *penhamāl* P 51; het type *pinhamel* in: P 108.

IJZEREN PIN WAARMEE MEN HET SLACHTVEE VERDOOFT

Schlag- oder Schussbolzen zum Betäuben des Schlachtviehs – spike; bolt – cheville percutable

(N 28, 5b; N 28, 5d; monogr.)

[De woordtypen in dit lemma kunnen op verschillende zaken duiden. Men kan ermee bedoelen de ijzeren pin die uit het schietmasker gedreven wordt of de pin die op een hamer waarmee men het dier op de kop slaat, is bevestigd, of de pin van het penapparaat. Dit laatste werktuig is een voorloper van het penschietmasker. Zie ook de toelichting bij het lemma SCHIETMASKER.]

pin: *pen* L 163; 269, 271, 292, 420, P 177, Q 20, 39, 72, 83, 95, 121, 197, 198; *pe.n* L 270, 289; *peən* Q 113; *pēn* L 246, 265; *pīn* Q 204a; *penə* L 325, 330, 426; het type *pin* in: Q 80; **ijzeren pin:** *ēzərə pen* K 358; *ēzərə pen* L 413, P 117; *izərən pen* L 211, 318b; *izərə pen* L 270, Q 33, 103, 121, 121c, 187a; *izərə pen* L 416, Q 9; *izərə peṅ* L 362; *izərə pē.n* L 244b; *izərən pen* L 312; *isərə pen* Q 118a, 202; *izərə pin* L 316; *izərə penə* L 331, Q 33, 39; *ējədərə pen* Q 78; *izərə pēn* L 271; **ijzeren punt:** *izərə pēnt* Q 91; **ijzeren schietpin:** *ējazərə sxījətpen* L 413; **slachtpin:** *slōxtpen* L 290; **slagpin:** *slaxpen* K 278; *slaxpen* L 291, Q 99*, 203; *slōxpen* L 290; **schedelpin:** *sxejədpalpen* P 176; **pik:** *pek* Q 180.

MESJE WAARMEE MEN HET SLACHTVEE VERDOOFT

Kleines Messer zum Knicken des Schlachtviehs – little knife to stun – petit couteau pour anesthésier

[Met dit mesje, ook wel genoemd *knikmes*, wordt in de knik (= nek) van het dier gestoken. Uit de antwoorden op vraag 5 van vragenlijst 28 (Hoe noemt U voorwerpen waarmee men het slachtvee verdooft?) bleek dat men om te verdoven geen mes gebruikt. Slechts één informant (uit L 377) maakt melding van een mesje waarmee men de „knik stak”. Vanwege het unieke karakter van deze opgave is zij niet verwerkt in het lemma MES, maar wordt ze als apart lemma hier opgenomen.]

steekmesje: het type *steekmesje* in: L 377.

Doden

Algemeen

DODEN

Töten – to kill – tuer

(N 28, 11a; N 28, 11b; N 28, 12 a; monogr.)

[De in dit lemma opgenomen gegevens duiden op het doden in het algemeen. De woordtypen kunnen betrekking hebben op zowel het doden van een varken als van een rund. Een bij de opgave eventueel bijgevoegd object *varken*, *rund*, *koe*, *beest* is niet in het woordtype opgenomen.]

De opgaven die wijzen op een doden door slaan met een hamer zijn ondergebracht in het lemma VERDOVEN, omdat het slachtdier in de regel door de slag eerst verdoofd raakte. Hierna kon het gemakkelijk gedood worden door steken of snijden.]

slachten: *slaxtən* L 211, 318b, P 211; *slaxtə* K 358, L 265, 289, 292, 320a, 362, 366, 416, 420, P 51, 108, 117, 176, Q 9, 12, 72, 74, 80, 91, 156, 158, 180; *slaxtən* Q 198a; *slaxtə* L 270, 330, 331, 426, Q 20, 33, 36, 99*, 118a, 121c, 197, 198, 203; *slāxtə* K 278, L 312, P 57; *slæxtə* P 177; *slōxtə* L 290; *slōxtə* L 291; *slōxtən* P 120; het type *slachten* in: Q 71; **doodmaken:** *dōt mākə* L 163; **doodslagen:** *dūətslāgə* L 269; **kapotmaken:** *kapət mōkə* L 413; *kapot mākən* L 211; *kapət mākə* L 269b, 289, 290, 292, Q 103; *kapət mākə* L 432, Q 113, 117a; *kāpot mākə* Q 204a; *kāpət mākə* Q 99*; *kapot mākə* L 121, 121c; *kapot mākən* Q 121; *kapot mōkə* L 316; *kapət mōkən* Q 3a; *kapət mōkə* Q 78, 162; *kapot mōkə* Q 81a; **afmaken:** *afmākə* P 50; *ofmāʔə* K 278; het type *afmaken* in: P 120; **koudmaken:** *kaw māʔə* K 278; **doden:** *dūjə* Q 9; **dooddoen:** *duətədn* P 108; **neerleggen:** *nērleqə* Q 204a.

DOODSTEKEN

Abstechen – to slit the throat – tuer d'un coup de couteau

(N 28, 11a; N 28, 11b, N 28, 12a; N 28, 13b, monogr.)

[Nadat het dier is verdoofd, wordt het ogenblikkelijk de keel doorgesneden, opdat het nog pompende hart het bloed uit het lichaam kan stuwen. De woordtypen in dit lemma kunnen zowel duiden op het doodsteken van een varken als op het doodsteken van een rund. Een bij de opgave toegevoegd object *varken*, *koe*, *beest* wordt niet in het woordtype opgenomen.]

steken: *stēkən* P 176, Q 11a; *stēkə* L 163, 318b, Q 95, 96c; *stējkə* L 312; *stēkə* L 271, 362; *stēkə* L 265, 269, 289, 292, 318b, 320a, 321, Q 18;

stējēka L 413; *stēka* P 51; *stēka* L 416; *stējaka* Q 78; *stējka* Q 39; *stēka* L 290, 291, 426, Q 30, 99*, 197; *stēa* K 278; *stikan* Q 198; *sti-jejkān* Q 71; *stēkān* Q 39; *stēka* Q 113; *stēka* L 270, 291, 330, 331, Q 19, 33; *stēkān* Q 103; *stēka* Q 198, 202, 203; *stēxā* Q 121; *stēšā* Q 121; het type *steken* in: L 377; **in de ader steken:** *in dā ōr stēka* Q 198; **bloed steken:** *blut stējka* Q 72; **doodsteken:** *dōstēka* L 420; *dustēka* P 176; *dustēkān* P 211; *dōstēka* Q 180; **kapotsteken:** *kapōstēkān* Q 39; *kapōt stēka* Q 187a; *kapōt stēka* L 426, 432; *kapōt stēkān* L 312; *kapōt stēka* L 331; *kapōstēa* K 278; *kapōstika* L 372; **afsteken:** *afstēka* P 107a; *afstēka* P 108; *afstēkān* P 176; *afstēkān* P 211; *ōfstēka* Q 80; *ōfstēka* Q 158, 175; *ōfstēka* Q 156; *ōfstiaka* P 177; **snijden:** *sni-jā* L 269; **strot afsnijden:** *struōt ōfsnajā* Q 162; *strojt ōfsnajā* Q 180; **nek afsnijden:** *nek afsnejā* L 163; *nek ōfsnejān* L 211; *nek ā. vsnejān* L 312; *nek āšniā* L 291; *nek āšni-jān* Q 103; **hals afsnijden:** *hals āšniā* L 290, 291, 426, 432, Q 202; *hals āšni-jā* Q 39, 121; *hals afsni-jā* L 321; het type *hals afsnijden* in: L 377; **strot doorsnijden:** *stōt dōrsnejā* L 316; *strōt dōrsnejān* L 420; **hals doorsnijden:** *hals duršniān* Q 39; *hōws duršni-jā* Q 33; **slagader(s) doorsnijden:** *slagōar dōrxšniā* Q 118a; *slāxōrā dōrsni-jā* L 271; **hartader doorsnijden:** *hartōr dōrsnejā* L 265; **strot oversnijden:** *strōwt ōvār snēn* P 176; *strōwt ōvārsnej* P 107a; *strōwt ōjāvār snejā* Q 78; het type *strot oversnijden* in: P 120; **kelen:** *kēlān* L 211; *kēlā* P 176, Q 197; *kēlā* Q 83; *kēlā* L 372, Q 180; *kēlā* Q 91; *kēlā* L 312; het type *kelen* in: Q 71; **slippen:** *slepā* Q 83; **villen:** *vēlā* Q 12; *vēlā* Q 96c; **koosjer slachten:** *kōwsār slaxtā* L 265.

STUIPTREKKEN

Zucken – to convulse – convulser
(N 28, 16; monogr.)

[Als de slachter het dier geschoten en gestoken heeft, blijft het nog enige tijd spartelen ten gevolge van het onwillekeurig samentrekken der spieren.]

stuiptrekken: *stūptreka* L 289; *stūptreka* L 318b; *stūptreka* P 117; *stūptrekan* L 312; *stūptreka* L 265, 269b; *stūptreka* L 321; *stūptreka* L 270; *stūptreka* Q 33, 113, 117a, 203, 204a; *stūptreka* L 362, Q 12; *stūptreka* L 325; *stēptreka* P 108; het type *stuiptrekken* in: L 377; **stuiptrekken:** *stūpā treka* Q 118a; **de laatste stuiptrekken:** *dā lōstā stūpā trejka* L 416; **zenuwtrekken:** *zīnōwtreka* L 289; het type *zenuwtrekken* in: P 120; **de zenuwen werken:** *dā zēnāwā werkā* Q 162; het type *de zenuwen werken* in: Q 71; **de zenuwen werken nog:** *dā zēnāwā workā nōx* P 57; **zenuwwerken:** *zēnāfwerkā* P 51; **natrekken:** *nōtreka* L 330; **spier-trekken:** *spīrtreka* L 269, Q 103; *spērtreka* L

292; **spieretrekken:** *spīrtreka* Q 9; **spartelen:** *špartalā* L 426; *spatalā* P 176, Q 2, 83; *špartalā* Q 187a; *špartalā* L 331; **trappelen:** *trapalā* L 269; **stoeken:** *štukā* L 330; *tsukā* Q 121; **snakken:** *snakā* L 372; **bibbelen:** *bebālā* Q 78; **spuchten maken:** *spōxtā māka* L 271; **nog leven van de zenen:** men zegt: *dā zējnā lēvā nox* P 176; **het zijn de zenuwen:** men zegt: *tzēn dā zōnāwā* L 316; **zenuwen hebben:** men zegt: *hāt hēt zēnāwā* P 46; **nog niet dood zijn van de nerven:** men zegt: *dā nērvā zin nox ni dōt* Q 180; **nog trekken van de nerven:** men zegt: *dō nērvā trekā nox* Q 202; **nog met de poten trekken:** men zegt: *hē trekt nax met tā pījā* L 291; **nog trekken:** men zegt: *hē trekij nōx* L 318b; **zich nog trekken:** men zegt: het type *hij trekt zich nog* in: L 420; **nog leven:** men zegt: het type *het leeft nog* in: K 358; **nog leven erinhebben:** men zegt: *ēr hēt nox lēvān in* Q 91; **nog leven van het hart:** men zegt: *āt hāt lēf nox* Q 156; **aan het breken zijn van het hart:** men zegt: *hāt hāt ēs an brēka* P 211; **de laatste stuipen zijn:** men zegt: *dat zent dā letstā stūpā* Q 121; **er niet goed mee eens zijn:** men zegt: *ej es ar ni guāt mā ens* L 312; **nog niet kapot zijn:** men zegt: *hej es nox nī kapōt* L 211; **nog houwen:** men zegt: *a hōjat nōx* Q 36; **zich nog stijpen:** men zegt: *āt štīpt zex nōx* Q 39.

STUIPTREKKING

Zuckung – convulsion – convulsion
(N 28, 16)

[Het onwillekeurig samentrekken der spieren dat optreedt nadat het dier is geschoten en gestoken.]

stuiptrekkings: *stūptrekejā* Q 198a; *stūptrekejā* L 270; *stūptrekejā* Q 71; **laatste stuiptrekkings:** *letstā stūptrekejā* Q 30; **stuiptrekken:** *stūpā* Q 39; *stūpā* Q 121c; *stūpā* L 320a; *stūpā* Q 20; **doodskrampen:** *dawetskrampā* Q 83; **bibber:** *bebār* L 413; **zenuwen:** *zēnāwā* K 278; *zīnāwā* L 366; *zējnāwā* P 50; **zenuwtrekkingen:** *zēnywtrekejā* L 432; **nerven die nog werken:** *nērvā dej nox werkā* P 177.

PLAATS WAAR MEN HET VARKEN OF RUND STEEKT OM HET TE DODEN

Stelle an der man das Schwein oder das Rind absticht – place where the pig or the cow is stabbed in order to kill it – endroit où l'on tue le cochon ou le boeuf

(N 28, 13a; N 28, 13b; monogr.)

[In vragenlijst 28 is afzonderlijk gevraagd naar de plaats waar men het varken resp. het rund steekt om te doden. Aangezien er een grote overeenkomst bestond in woordtypen tussen beide vragen, zijn deze twee vragen tot één lemma versmolten.]

II.1

keel: *kēl* L 163, 211, P 117, 176; *kēal* P 108; *kēl* L 269, 291, 320a, 366; *kejl* L 312; *kejl* Q 96c; *kiālā* P 120; *ki-jejl* Q 71; *kijāl* Q 71; **bovenkeelpijp:** *bōvākēlpejj* K 318; **strot:** *strōt* L 318b, 320a, 420, P 51, Q 96c; *strōt* L 291, 432, Q 187a; *stōt* L 316; *strōt* Q 180; *strōt* P 211; *strōts* L 331, 426; *strōt* Q 113; *strōwət* L 312, Q 78, 156; *strōwt* P 108; *strojt* Q 180; *struqt* Q 162; *struōt* Q 158; *struat* Q 80, 91; *strōt* P 176; *strōt* L 377; *strōts* L 426; *strō.t* L 269b; *strōjt* P 176; het type *strot* in: P 120; **strotpijp:** *strōwətpējəp* Q 78; **keelstrot:** *kēlstrwət* Q 175; **slagader:** *slaxōr* L 211; *slāxōr* L 292, 362; *slaxōr* Q 197; *slaxōjər* Q 39; *slāxo.r* Q 203; *slaxōər* Q 118a; *slaxowər* L 312; de volgende opgave is meervoud: *slōxuərə* P 177; het type slagader in: L 289, P 120; **slagader van de nek:** *slaxōwəjər* K 278; **slagader in de hals:** *slāxōr enā hals* L 330; **slagader tussen de poten:** *slaxōr tōsə dā py.ət* L 269; **slachtader:** *slaxīāder* Q 11a; **halsslagader:** *halsšlāxōr* L 270; **ader:** *ōr* Q 198; **halsader:** *halsōjər* L 265; **strotader:** *strōtōjər* Q 9; **hartader:** *hartōr* L 265; *hertōr* L 290; **nek:** *nek* L 211, 269, 291; *nak* P 117, Q 2, 91; **hals:** *hals* L 318b; 426, 432, Q 20, 39, 121, 202, 204a; *hōs* Q 121; *hōws* Q 113; het type *hals* in: L 290, 377; **knik:** *knek* L 271; **knikwervel:** *knekwervəl* Q 121c; **genik:** *gənik* Q 204a; **nekspier:** *nakspīr* P 176; **nekpees:** *nakpejs* P 176; **kruin:** *krijn* L 321; **onderhals:** *ondərhals* L 420; **halskuil:** *hōwskul* Q 30; **hart:** *hat* P 57, Q 180; **hartstreek:** *hatstrēk* P 107a; *hertstrēk* L 290; **hartkuil:** *hatzkul* Q 118a; **kuiltje:** *kylkə* L 269; **borst:** *bros* Q 121c; **steek:** *stēk* L 413; *stējək* L 413; *stīk* Q 72; het volgende woordtype slaat met name op het varken: **atlas:** *atlas* Q 121c; het volgende woordtype slaat met name op het rund: **vars:** *vars* K 358; *vā* L 413; de volgende woordtypen zijn meer algemene plaatsaanduidingen: **neven de keel:** *nēvə dā kēal* Q 202; *nēvə dā kēl* L 321; **neven de strot:** *nēvə dā strōt* L 362; **onder de strot:** het type *onder de strot* in: P 46; **onder de hals:** het type *onder de hals* in: L 318b; **voor de borstknook:** *vyr dər brosknōk* Q 121; **achter de kop:** het type *achter de kop* in: L 318b; **op de kop:** *ōpə kop* L 271; het volgende woordtype slaat met name op het rund: **op het geel haar:** *op ət gēl hōr* P 57.

Rund

HET RUGGEMERG DOORSNIJDEN OF -STEKEN

Das Rückenmark durchschneiden oder durchstecken — to cut or pierce the spinal cord — couper la moelle épinière (N 29, 38; N 28, 6; monogr.)
[Het ruggemerg doorsnijden of -steken, opdat het dier sneller doodgaat.]

knikken: *knekən* L 211, Q 39; *knekə* L 269, 289, 291, 292, 432, Q 36, 99*, 121c; *knekə* Q 9; *knikə* Q 121; **nikken:** *nikə* Q 203; *nīkən* Q 204a; **nekken:** *nekən* Q 121, 198a; **de knik houwen:** *dā knek hōwə* L 330, 377; **ruggemerg breken:** *rōgəmerəx brējkə* P 51; **ruggemerg doorkappen:** *rōgəstrənk dōwərkəpə* L 413; **schieten:** *šitən* Q 71; **in de merg steken:** *in dā merx stēkə* L 163; **in de rug steken:** *en dān rōx stēkə* P 117; *enā rēx stēkə* L 366; **in de knik steken:** *en dā knek stēkə* L 426; **de knik steken:** het type *de knik steken* in: L 377; **geel haar doorsteken:** het type *geel haar doorsteken* in: P 120; **het vas doorsteken:** *tfas dōrstēkən* L 312; **nekwervel doorsteken:** *nekwervəl dōrstēkə* L 318b; **halswervel doorsteken:** *halswervəl dōrstēkən* Q 3a; **merg doorsteken in de nek:** *merx dōrxštēkə en dā nek* Q 36; **ruggemerg doorsteken:** *rōgəmerx dōrstēkə* Q 162; **genik doorsteken:** *jənik dōrxštēxə* Q 121; *gənik dōrstēkə* Q 202; **het vas afsteken:** *tfas əfstēʔə* K 278; *hət vā.s əfstēkə* P 57; *hət vas əfstēkən* P 176; **doodsteek geven:** het type *doodsteek geven* in: Q 71; **priemen:** *primə* L 413; **het beest vlijmen:** *hət bīst vlēmə* Q 33; **doorsnijden:** *dōwrsnē* P 176; **peesje doorsnijden:** *pēska dōrsnējən* L 316; **kruis doorsnijden:** *krōts dōrxšniə* Q 118a; **in het ruggemerg doorsnijden:** *en ət rōgəmerx dursni-jə* Q 39; **de nek doorsnijden:** *dā nak dursni-jə* Q 198; *dā nek dōrsni-jə* L 269; **aderen doorsnijden:** *ōrə dōrsni-jə* L 271; **met het ijzer keuteren:** *mē tēəzər kōtərə* K 358; **het vas afkeuteren:** *ət vas əfkōtərə* P 50.

NEKSTEEK

Genickstich — death stab — coupe sur la nuque (N 28, 38)
[De steek die men het rund in de ruggegraat toedient, opdat het dier sneller doodgaat.]
wervelsteek: *wervəlštēk* L 290.

DE RUGGEGRAAT STUKSLAAN

Das Rückgrat zertrümmern — to smash the backbone — casser la moelle épinière (N 28, 38)
[De ruggegraat van een rund stukslaan, opdat het dier sneller doodgaat.]
doorhouwen: *dōwərhōwə* Q 175.

DE SLOKDARM AFSLUITEN

Die Speiseröhre abbinden, zuknoten — to tie a knot in the gullet — boucher l'oesophage (N 28, 77)
[Om te verhinderen dat de inhoud van maag en slokdarm het vlees verontreinigt, legt men meestal een knoop in de slokdarm. Omdat een

knoop gemakkelijk uit de glibberige slokdarm glijdt. laat men er vaak het uiteinde van de dikke en vrij stugge luchtpijp aan vastzitten. Als men nu de knoop in de slokdarm legt, wordt terugglijden voorkomen door het stuk luchtpijp: dit kan immers niet door de lussen van de knoop glijden, omdat het daarvoor te groot en te weinig buigzaam is. Men sluit de slokdarm ook wel af door er een doek of iets dergelijks in te duwen of een touwtje rond het einde ervan te binden.

Voor de slacht krijgt het dier ongeveer anderhalve dag geen voer om te voorkomen dat de maag en darmen te vol met vuil zijn.]

afbinden: *āfbenja* L 292, 321; *āfbenā* Q 113, 203; *afbenja* Q 121; *āfbenjan* Q 39; *āvbenja* Q 12; *āfbendā* Q 95; *āfbenā* L 413; *āfbēnā* L 366; het type *afbinden* in: L 271, 291, P 120, Q 121c; **slokdarm afbinden:** *šlukderm āfbendān* Q 36; *šlokderm āfbenā* L 290; *šlukderm avbenja* P 117; **strot afbinden:** *strōt afbenja* L 265; **toebinden:** *tubejnā* L 432; *tubejnā* K 278; *tubindā* L 163; *tubinān* L 312; *tōbenā* L 413; *tube.ḡā* Q 99*; *tubejnā* Q 39, 103; *tōwbenja* Q 202; *tubenja* L 292; *tabejnā* P 176; de slokdarm wordt — *tūgəbondān* Q 204a; *tugəbunja* Q 33; **slokdarm toebinden:** *šlokderm tubejnā* L 426; *šlokderam tubejnja* L 362; **toehouden:** *tūhaldā* L 270; **slokdarm wegsnijden:** *slūkderm wēgsnaja* Q 162; **uitsnijden** *ūšni-ja* L 270; *qwtšnaja* Q 180; **darm van de vuile maag nie: uitsnijden:** *derm van dā vālā mōx nē qjtsnejn* P 176; **uitpitsen:** *qwtpitsā* Q 156; **opsplitsen:** *obšlitsā* Q 121; **opmaken:** *opmākā* L 289; **ene knoop deropmaken:** *ənā knop dərōp māxā* Q 121; **knoop inmaken:** *knjəp en mōākā* P 108; **knoop indoen:** *knjəp endōn* L 330; **knoop inzetten:** het type *knoop inzetten* in: L 318b; **knoop inleggen:** *knūap enlegān* K 358; *knuap enlegā* P 50; *knup inlegān* L 316; het type *knoop inleggen* in: Q 71; er wordt een — het type *knoop ingelegd* in: Q 198; **knoop in de kuldarm leggen:** het type *knoop in de kuldarm leggen* in: L 312; **knoop in slokdarm leggen:** het type *knoop in slokdarm leggen* in: P 177; **knoop inslaan:** *knop enslōn* L 269; **afknopen:** *āfknojəpā* Q 18; **wrong deringooien:** *vruj trejn gujən* Q 71; **lossen:** *losān* L 211.

Verbloeden

Algemeen

POMPEN

Pumpen (um möglichst vollkommene Blutentlerrung zu erreichen) — to pump (an animal's leg to cause the blood of slaughtered animal to flow freely - vider les artères en remuant une patte

(N 28, 14; monogr.)

[Eén van de poten bewegen om zo het bloed beter te laten uitstromen nadat de keel van het dier is doorgesneden.]

pompen: *ompān* L 211, Q 39, 198a; *ompā* K 278, L 265, 269, 270, 271, 289, 291, 292, 312, 316, 325, 330, 331, 372, 420, 426, 432, P 108, Q 95, 96c, 121, 156, 180, 1877a, 202, 203; *pōmpā* K 358, L 318b, P 51, 57, Q 12, 99*, 103, 113, 204a; *pōmpān* L 312; *pō.mpā* L 321; *pōmpā* K 358, L 269, 362, 413, Q 11a; *pumpā* P 176, 177, Q 2, 33, 72, 83; *pumpān* P 176; *pūmpā* P 50, Q 74; het type *pompen* in: P 120; **bloed pompen:** *blōt pumpā* Q 30; **uitpompen:** *ōtjompā* L 265; *utpompā* L 290, Q 18; *ūtpompā* Q 19; **bloed uitpompen:** *blūt utpompā* L 163; *blōt utpompā* L 366; *blōt utpompān* Q 36; **afpompen:** *āfpōmpā* L 289, Q 9; **leegpompen:** *lejxpumpā* P 117; **bloeduitdrukken:** *blōt ūdrōkā* L 269b; **bloed aftappen:** *blot afzāpā* Q 118a; **doen uitbloeden:** *dun ejtblujā* P 211; **schokken:** *sxokā* K 318; **spartelen:** *spōtəlān* Q 71; **schuiven:** *šajvā* Q 80; **draaien:** *drājā* Q 187a; **voorpoot bewegen:** *vjrpōat bəwejnā* Q 39; **trekken met de voorste poot:** *trekān mēt de vōstā put* P 46; *trekā mēt dā vōrstā pōt* Q 158; **de achterste poten omhoogtrekken:** *dā ātarstā pōtā amōx* *trekā* Q 162; **trekken:** *trekā* Q 198; **met de poten werken:** *mēt dā pīat wōrkā* L 416; **poten op en af duwen:** *putān op en āf dōwā* L 413; **op en af doen:** *op en āf dun* Q 78; **met ene poot op en af gaan:** *mēt ejnā pōt op en āf gōn* Q 20; **hengelen:** *hejnālā* L 271; **uitpersen met de aderen mee:** *utpjāsā mēt tē ōjārā mēt* Q 175.

BLOED OPVANGEN

Blut auffangen — to catch the blood — recueillir le sang (monogr.)

[Als het dier verdoofd is, snijdt men het de keel door. Men kan dan het uitstromende bloed opvangen om het later te verwerken in de bloedworst of in de balkenbrij. Tegenwoordig laat men het bloed meestal weglopen.]

de pan onderhouden: *dā pan oḡərḡōjā* L 374.

BLOED ROEREN (zie kaart)

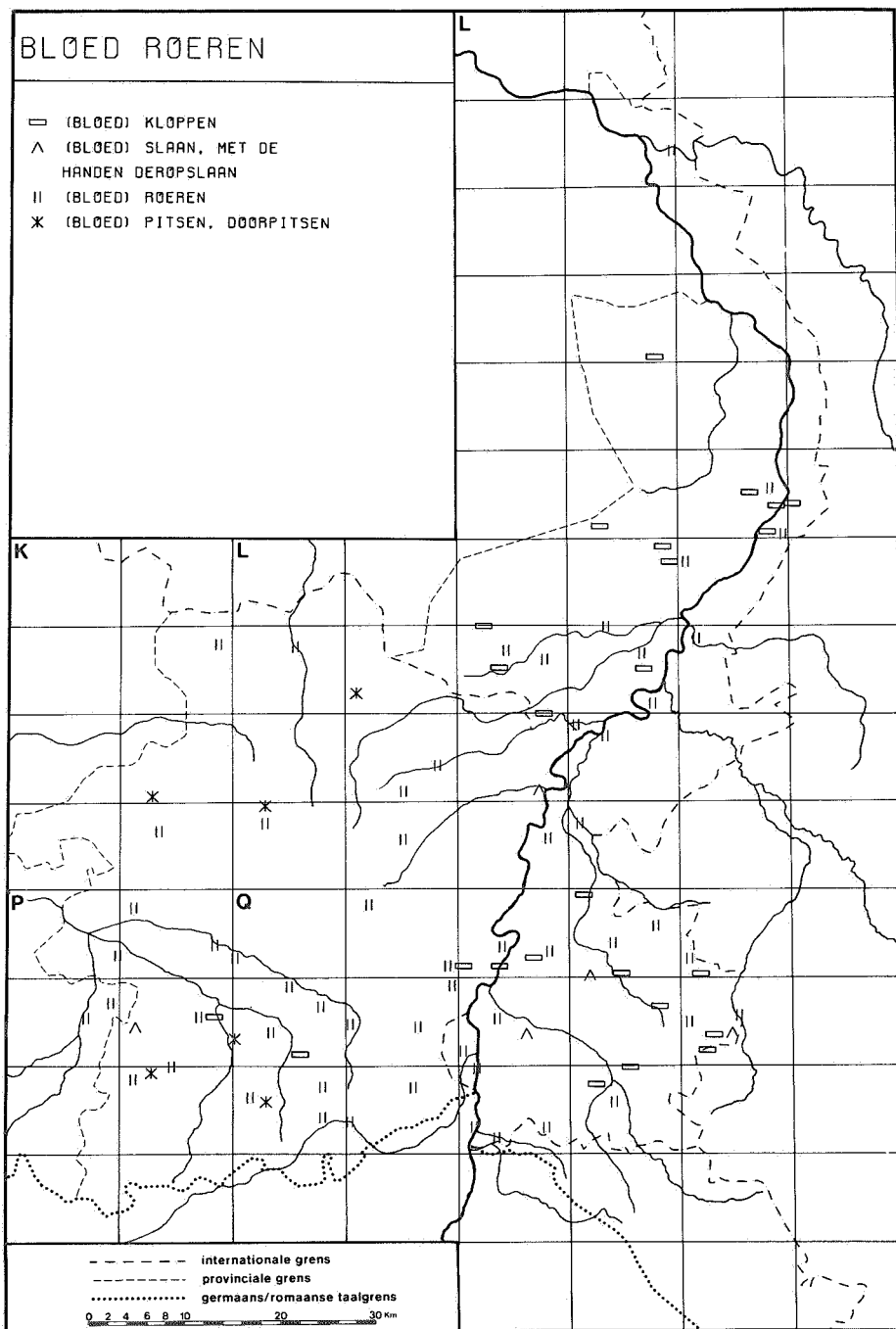
Im Blut rühren — to stir the blood — remuer le sang (N 28, 17; monogr.)

[Als het dier gestoken is, vangt men soms het bloed op om dit later in de bloedworst te verwerken. Om te voorkomen dat het bloed stolt, roert men er met de hand wat stro. een houtje of iets dergelijks doorheen.]

kloppen: *klopā* L 291, 325, Q 117a; *klopā* L 269, 289, 318b, Q 80; *klōpā* Q 12; *klōpā* Q 20;

II.1

het type *kloppen* in: P 120; **(het) bloed kloppen**: *æt blōt klopa* L 270; *blōtklopa* Q 18, 19, 39, 203; *æt blōt klopa* Q 202; *blōtklopa* Q 121, 121c; *blōt klopan* Q 39; *blōt klopa* L 269b, 290,

321, Q 113; *blu klopa* L 265; *blut klopan* L 211; **kloppen met de hand**: *klopa met dā hant* L 269; *klopa metā hant* L 271; **slaan**: *slō* P 117; **(het) bloed slaan**: *æt blōt slōn* Q 36; *blōt slōn* Q 103;

blot slō Q 121; **met de handen deropslaan:** *met dā han dərōp slūn* L 372; **roeren:** *rūrā* Q 2; *rōrā* L 362; *rūrā* K 358, L 312, 413, P 50, 107a, 108, 120, 176, Q 156, 162, 175, 180; *rūrān* L 163, 312; *ryārā* P 177; *ryārā* K 278; *rōrā* L 318b, 320a, 325, 330, Q 12, 19, 74, 99*, 117a, 197, 198, 204a; *rōrān* Q 11a; *rōrā* P 176, Q 96c, 187a; *rōrān* Q 198a; *rūrā* P 57, Q 72, 83; *rērā* Q 91; het type *roeren* in: L 377; **bloed roeren:** *blōt rōrā* L 269, 270, 291, 292, 331, 374, 426, 432, Q 30, 33, 95, 121; *blūt rūrā* Q 158; *blut rūrā* P 176; *blot rōrā* Q 118a; *blut rūrān* Q 3a; *blōt rērā* L 366, 416; *blōt rōrārā* P 51; het type *bloed roeren* in: Q 71; **oproeren:** *oprōrā* L 420; *oprūrān* Q 71; **pitsen:** *pitsā* P 176, Q 78; *pitsā* K 318, Q 156; **bloed pitsen:** *blōt pitsān* L 316; **doorpitsen:** *dōwarpitsā* L 413; **vezels uitknijpen:** *vēzals ūtknīpā* L 246; **mengelen:** *meḡalā* Q 180; **de ziel uit het bloed trekken:** *dā zīl ūt āt blōt trēkā* Q 9.

VASTE BLOEDMASSA

Fibrin – fibrin – fibrine
(N 28, 18; monogr.)

[In het bloed zit de stof fibrine die het bloed doet stollen. Tijdens het kloppen van het bloed vormt deze stof een vaste, draderige massa om de vingers, het strootje of het houtje.]

gestold bloed: *gəstōlt blōt* P 51; *gəstōlt blut* P 57; *gəstōlt blōwt* Q 80; *gəstōlt blōt* L 420; **gestolten bloed:** *gəstōltā blut* P 107a, 176; **geronnen bloed:** *gəronā blōt* L 269b, P 211; **stijf bloed:** *stīfblōt* Q 187a; **bloed:** *blut* L 413, P117; **bloedkoek:** *blukūk* L 265; **koek:** *kōk* Q 117a; **bloedspons:** *blōtspons* L 290; **spons:** *spo.n.s* L 269; *spons* K 278, 120, 176, 177; *spons* L 291; **bloedkluit:** *bluwīklōt* Q 78; *blūtklōt* Q 158; **bloedklodders:** *bluklodārs* L 265; **bloedklonters:** *blōtklōntārs* L 416; *blōtklōntārs* L 269; *blōtklōntārs* L 270; *blōtklōntārs* L 426; het type *bloedklonters* in: Q 71; **bloedklonteren:** *blūtklōntārā* Q 162; **klonter bloed:** *klōntār blōt* L 316; **klonters:** *klōntārs* P 50, 107; *klōntārs* L 271, 291, 312, P 176, Q 83; *klōntārs* L 321; *klōntārs* Q 91; *klōntārārs* L 318b; *klōntās* Q 20; het type *klonters* in: P 120; **klonter:** *klōntār* L 312; **klonteren:** *klōntārā* Q 72; *klōntārā* Q 121; *klōntārā* Q 99*; *klōntārān* Q 11a; **kwabbel bloed:** *kwabəl blōt* L 330; **kwabbelen:** *kwabəlān* Q 39; **knabbelen:** *knabəlā* Q 198; **bloedkwalen:** *blutkwālā* Q 175; **dikke knoedelen:** *dekā knījālā* L 432; **klot:** *klōt* Q 180; **knodden:** *knōā* Q 204a; **bloedader:** *blōtō.r* Q 203; de volgende opgave is meervoud: *blūtōjārs* L 163; **adere:** *ōrā* L 289, Q 36, 39, 113, 121, 204a; **bloedzenuwen:** *blōtzenōwā* L 292; **zenuwen:** *zīnywā* L 362; **bloedvliezen:** *blutvlīzā* L 413; **vliezen:** *vīzā* L 413; **vezels:** *vēzals* L 246, 318b; **vezelen:** *vīzəlān* Q 39; *vīzəlā* Q 118a; **vemen:** *vēm* L

331, Q 12, 33; *vejōm* Q 198a; **draad:** *drōt* L 366; de volgende opgave is meervoud: *drōj* L 312; **slierten:** *slīrtā* L 269; **net:** *net* L 211; **pruik:** *pryk* Q 95; **resem:** *rējsām* Q 156; **kringel:** *krējāl* K 358; **ziel:** *zīl* Q 9; **fibrine:** *fārīnā* Q 121c; **broelingen:** *brōlēḡā* Q 96c; **stremmen:** *strēmā* Q 180; **kluwentjes:** *klowkās* Q 71; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **netselachtig:** *neselextix* K 318.

Varken

NIET METEEN LEEGBLOEDEN

Nicht sofort verbluten – no immediate bleeding-out – ne pas s'épuiser immédiatement (N 28, 15; monogr.)

[Soms bloedt een varken niet meteen leeg, omdat het niet goed gestoken is. Gevraagd was naar een uitdrukking voor dit niet meteen leegbloeden. Dit heeft voor het lemma tot gevolg gehad, dat er verschillende grammaticale categorieën te weten werkwoorden, zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, voltooid deelwoorden en zinnestelsels in voorkomen.]

Bij een aantal woordtypen is het varken het subject, bij andere is subject de slachter en bij de overige woordtypen is subject het bloed, de ader of het hart. Deze verdeling is in het lemma aangebracht.]

de volgende woordtypen hebben het varken als subject of duiden op het varken: **niet goed willen bloeden:** het varken *welt nēt gōt blōjā* L 270; **niet leegbloeden:** het varken is *nēt lēx gəblōjt* L 416; **niet uitbloeden:** het varken is *nēt ousgəblōwt* Q 121; **zich niet uitbloeden:** het varken heeft *zex nēt utgəblōt* Q 33; **niet goed genoeg bloeden:** het varken heeft *nēt gōt gənōx gəblōwt* Q 113; **versmachten:** het varken is *vərsmaxt* L 413; **naar binnen fietsen:** het varken is *noar binnān gəfīts* Q 36; **in zijn bloed stikken:** het varken *stekt ew zā blut* L 413; **het bloed ophouden:** *āt blōt ophōjā* L 318b; **bloed inhouden:** *blōt enhaldā* L 271; **nog bloed inhebben:** het varken *hēt nox blut en* P 117; **nog get inhebben:** het varken *hēt nox gēt in* Q 91; **zich schrikken:** het varken *sxrek zex* L 269; **hem sanguineren:** het varken heeft *həm gəšəḡāniārt* Q 180; **slecht gebloed:** *slēx gəblōjt* Q 198a; **niet uitgebloed:** *nēt ūtgəblōjt* L 269; *nēt ūtgəblōt* Q 99*; **niet goed uitgebloed:** *nī tō ūsgəblōwt* Q 121; **niet te goed uitgebloed:** *nī tō guj otxəblūjt* K 278; **nog niet heel kapot:** *nox nī hēt kəpōt* Q 158; **binnenbloeder:** *benəblōjār* L 331; **gesteken varken:** *gəstīkə verkā* Q 175; de volgende woordtypen hebben de slachter als subject of duiden op de slachter: **er langs zitten:** *men zegt – gī zit ār lēḡs* L 312; **de hartader niet hebben:** *dā hartowār nī hēmān* L 312; **onder de rib(ben) steken:** het varken is *qnār dā rōp*

II.1

gastōka L 413; het type *onder de ribben steken* in: Q 71; **valse steek**: *valsā steāk* Q 156; **verkeerde steek**: *varkirdā stēk* Q 39; **missteek**: *mesštiak* Q 203; *messstēk* L 320a; **slecht gestoken/gesteken**: *slex gastēka* P 176; *slext gastōka* Q 9; *slext gastōkan* Q 11a; *slext gastukan* Q 3a; *sleḡ gastēka* P 211; *sleḡ gastūaka* Q 83; *slēx-astēka* Q 163; *slēx gastōka* L 426; *slēx gastēka* L 290; **verkeerd gestoken**: *varkīrt gastōaka* Q 39; *arkīrt gastōka* Q 95; **mis(ge)stoken**: *mistōaka* P 107a; *mes gastōaka* Q 83; *mesgastōka* L 325; *mesgastōka* Q 99*; *mesxastōka* L 269b; **missteken**: *mistēka* Q 180; **doorgestoken**: *dorx gastōka* Q 204a; **kapotgestoken**: *kapot gastōka* L 265; **te diep gestoken**: *tā dēp gastōka* L 318b; *tā dēp gastīka* L 362; **slecht afgestoken**: *slext avgastōaka* P 108; **het hart afgestoken**: *at hart āfxastōka* Q 30; **te wijd doorgestoken**: *tawīt dorgastōka* L 211; **te diep gekeeld**: *tā dep gākialt* P 177; de volgende woordtypen hebben het bloed als subject: **verklotten**: het bloed *varklōt* K 318; **verstokken**: het bloed *varstōkt* K 318; **niet schieten**: het bloed *šet nī* Q 72; **naar binnenschieten**: het bloed *šōt nō benā* L 265; **naar het hart schieten**: het bloed *sxīt no that* Q 78; **naar binnenlopen**: het bloed *lōp [hem] nō benā* L 432; **ophouden**: het bloed *heltj op* L 292; het volgende woordtype heeft de ader als subject: **verstopt zijn**: de ader *as varstopt* P 57; het volgende woordtype heeft het hart als subject: **geraakt zijn**: het hart *es gərakt* K 358; het volgende woordtype heeft het vlees als subject: **rot zijn**: het vlees *es rut* P 176; de volgende woordtypen zijn moeilijk te duiden: **portefeuille**: *portafəl* P 50; **genabbeld**: *gənbəlt* L 163.

Rund

SLAGADER INKORTEN

Schlagader verkürzen – to shorten the artery – écourter l'artère (N 28, 37; Veldeke 10, 581; monogr.) [Als de keel van het rund is doorgesneden, kan een deel van het uitstromende bloed stollen. Door een stukje van de slagader af te snijden verwijderd men de prop stolsel die verder uitstromen van het bloed belemmert.] **inkorten**: *enkortā* L 269, Q 36, 99*; *enkortā* L 362; *īnkortā* Q 198; *īnkortā* L 372; *enkortā* Q 180; *enkotā* Q 203; *enkortā* L 270; **slagader inkorten**: *slāxōr enkortā* L 292; **bloedaderen inkorten**: *blōtōrā enkortā* L 269; **korten**: *kortā* L 271, 318b; *kotā* P 176; **aders korten**: *ārən kortān* Q 71; *qjārs kortā* L 163; *qār kortā* L 312; *ōrən kotān* P 176; *ōrā kortā* L 289; **aders afkorten**: *ōrā āfkortā* L 321; **opkorten**: *opkortān* L 211; **bloedaders opkorten**: *blōtōrā opkortā* L 290; **ader opkorten**: *ōjār opkortā* Q 9; **afsnij-**

den: *afsnējā* P 50; *āfsnejān* L 312; **aders afsnijden**: *qwjārs afsnejā* K 278; *ōrā āfsniā* Q 202; *ōrā āfsni-jā* Q 39; *uārā āfsnejā* P 177; **stukje van de slagader afsnijden**: *stōkskā van dā slāxōr āfsniā* L 432; *stōkskā van dā slāxōr āfsni-jā* Q 33; **een centimeter afsnijden**: *ēn sēntāmīsār afsnejān* Q 3a; **stukje van de bloedaders afsnijden**: *stōkskā van dā blōtōrā āfsni-jā* L 366; **hals afsnijden**: *hals āfsni-jā* L 381; **slagaders doorsnijden**: *slāxōrs dōrsnejā* L 265; **aders doorsnijden**: *ōrā duršni-jā* Q 121; **huid insnijden**: *hōts ešnā* Q 118a; **nasnijden**: *nāšniān* Q 39; *nōšni-jā* Q 204a; **aders opensnijden**: *ōrā ōpāšniā* L 426; **hartader oversnijden**: *hartōwar ōvārsnejā* L 413; **slagaders oversnijden**: *slōxōj-ārā jōvārsnājā* Q 162; **aders tussenuitsnijden**: *qwjārs tōsānōtsnejā* K 278; **ader uitsnijden**: *ōr ūtšniā* Q 121; **knoesten uitsnijden**: *knōtšā ūtšni-jā* Q 121; **voortsnijden**: *futsnājā* Q 156; **openhouwen met een mes**: *opāhōwe mēt ā mes* L 316; **ader openmaken**: *ōr ōpāmākā* P 57; **aders openmaken**: *ōrā ōpāmākā* Q 113; **uithalen**: *ōthōlān* Q 71; **slagader uithalen**: *slāxādā ōthālā* K 358; **toebinden**: *tubēndā* L 271; **toepitsen**: *tāpētsā* P 117; **afknopen**: *āfknope* L 269; **steek afruimen**: *stēk āfrīmā* L 289; **opstroppen**: *opstropā* Q 2; **bloed afhalen**: *blut ōshōlā* Q 175.

Krabben en afhuiden

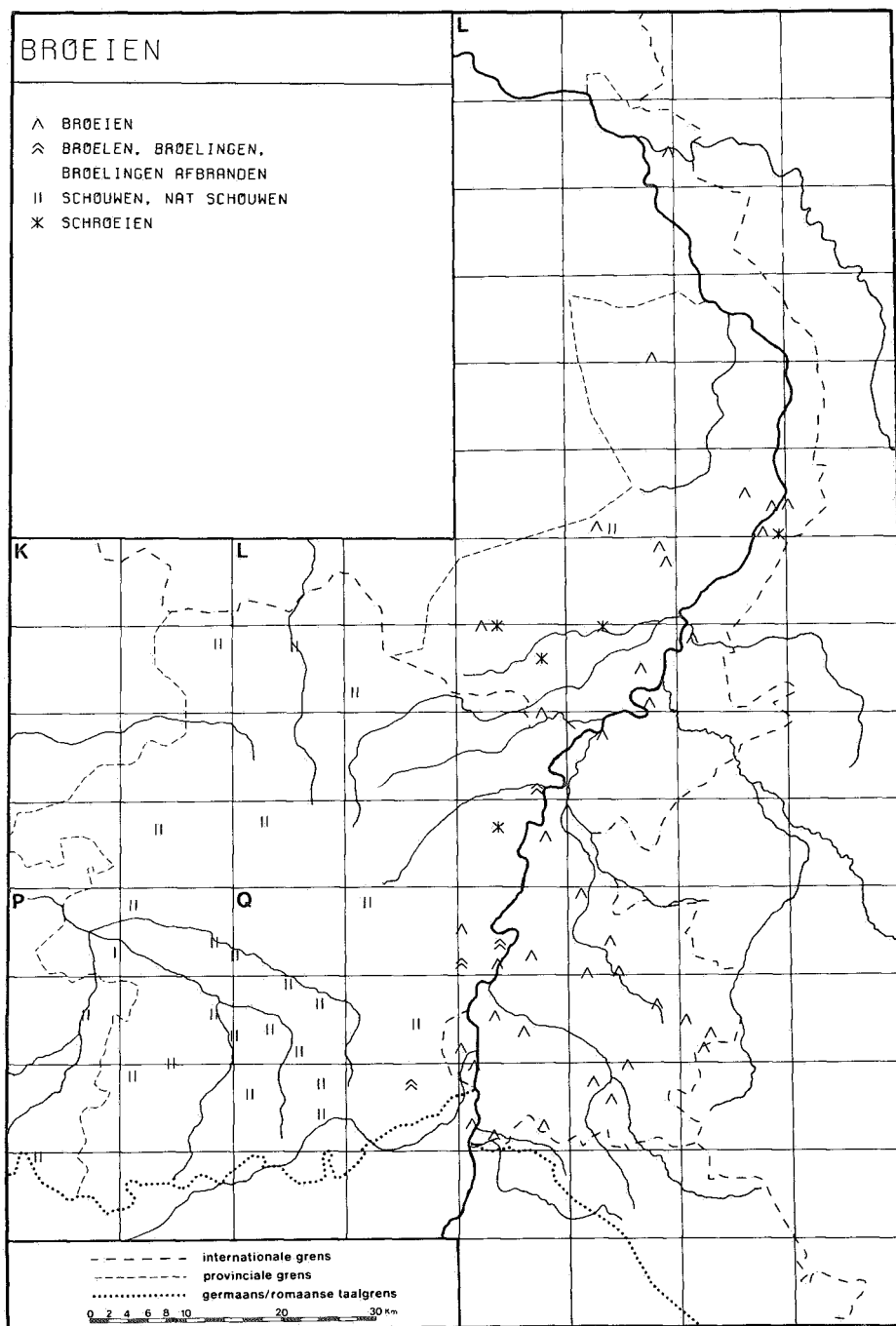
Varken

BROEIEN (zie kaart)

Das Schwein brühen – to scald – échauder (N 28, 19; monogr.)

[Het varken met heet water begieten om de haren en de opperhuid te weken, opdat de haren gemakkelijk afgekrabd kunnen worden.]

broeien: *brōā* L 290, 291, Q 18, 19, 103, 203; *brōjān* L 163, Q 198a; *brōjā* L 289, 331, Q 187a; *brōjā* L 269, 269b, 270, 271, 321, 325, 426, Q 9, 33, 95, 99*, 113, 197, 198, 202, 204a; *brōjān* L 377, Q 39; *brōjā* L 330, Q 20, 36, 118a, 121, 121c; *brōjān* L 211, Q 39, 121; *brījā* L 265; **broelen**: *brōlān* Q 11a; **broelingen**: *brōlēnā* Q 12; men heeft *gəbrōjəlīnt* 372; **broelingen afbranden**: *brōlēnā ōfbjānā* Q 175; **schouwen**: *sxōwān* L 312, 316; *sxōwā* L 312; *sxōvā* K 278; *sxān* L 413, P 51; 176; *sxā* P 50, 120; *sxān* K 358, P 57; *sxā* P 108, Q 2; *sxā* P 177; *šawā* Q 91; *šān* Q 3a, 72; *šā* Q 74, 78, 156, 158; *šā* Q 80; *šā* Q 162; *šājān* Q 71; *skā* P 211; *šūn* Q 72; **nat schouwen**: *nāt šōwā* L 265; **schroeien**: *šrujān* L 420; *šrujā* L 292, 320a; *sxrojā* L 289; *šrōjā* L 270; **schudden**: *šqdā* L 318b; **kokend water over zijn body schudden**: het varken krijgt *kōkānt wātōr ōvār zin bōdi gəsxōt* L 269; **heet water deropschudden**: *hejt wātōr drōp šqdā*

L 432; **beschudden**: *bəʃəda* Q 180; **gieten**: *gēta*
 L 318b; **begieten**: *bəgita* P 117; *bəgita* Q 180;
water opgieten: *wōtar oppita* L 413; *wetar op-*
gita P 57; **overgieten**: *ōvərgita* L 413; **weken**:

wejkə Q 162; **inweken**: *enwēkə* L 413; **koken**:
kōkə Q 117a; **schampen met heet water**: *ʃampə*
mat hejt wātar L 366.

II.1

MET DE POTEN ROEREN

Mit den Füßen des Schweins im Wasser rühren, um die Borsten besser weichen zu können – to stir with the trotters – remuer les pattes (N 28, 22; monogr.)

[Met de poten in het water bewegen om zo de haren beter te kunnen weken.]

broeien: *brōja* L 289, 318b, 321, Q 9; **poten broeien:** *pōt brōjan* L 163; *pjōt brōa* L 291, Q 203; *pyōt brūja* L 265; **afbroeien:** *afbrōja* Q 113; **schouwen:** *sxān* P 51; **schroeien:** *sxryja* L 269b; **poten schroeien:** *pyōt srōja* L 265; **schoepelen:** *sxupōla* L 269; het varken wordt *gāsxōpōlt* L 246; **stuiken:** *štukān* Q 36; **onderstoken:** *ondār stōkā* Q 187a; **schokkeien:** *sxōkōla* L 211; *šokōla* Q 202; *šōkōla* L 426; **soppen:** *sopā* L 325; *sōpā* Q 162; **goed soppen:** *gōt sōpā* L 292; **roeren:** *ryrā* P 117; *ryārā* P 177; *rārān* Q 103; *rārā* Q 117a; **bij de poten schudden:** *bā dā puōtā sxōdā* P 176; **spoelen:** *spōlā* Q 12; **losweken:** *lōswēkā* L 413; *lōswejkā* L 420; **wellen:** *welān* Q 39; **weteren:** *wējtārā* Q 204a; **door ketel trekken:** *dōr kētal trēkān* Q 95; **afstropen:** *āfstrōpā* Q 121.

CONTROLLEREN

Kontrollieren, ob Borsten und Haut lange genug gewicht haben – to check the salding – contrôler l'échaudage (N 28, 24)

[Men controleert of de haren en de huid voldoende geweekt zijn door met de vingers aan een plukje haar te trekken of erover te wrijven. Als de haren zich gemakkelijk laten verwijderen is het varken genoeg gebroeid.]

de volgende woordtypen duiden op het begrip controleren of proberen: **kontrolleren:** *kōntrolējrā* P 50; **nakijken:** *nākīkā* Q 81a; **kijken of de haren losgaan:** *kīkā of dā hōrā los gōnt* Q 121; **kijken of ie gaat:** *kīkā of ī gē* L 265; **kijken of het goed gebroeid heeft:** *kīkā of at xōt xabrōjt hēt* L 269b; **proberen:** *parbērā* L 362; *prābērā* L 321; **proberen of het (hij) gaat:** *parbērā of at gejt* L 331; *prābērā of at gejt* Q 187a; *prōbērā of tār gejt* L 432; **proberen of dat ie goed is:** *prāmbējrā ovdāt ī guwt ēs* K 278; **proberen of er het vel afgaat:** *parbērā of tār at vel āfgejt* L 291; **proberen de haren uit te trekken:** *probērā dā hōrā ut tār trēkā* Q 202; **visiteren:** *vezātērā* P 51; *vesuntārā* P 177; **met de handen proberen de haren uit te trekken:** *met dā hānt probērā dā hōr yī tār trēkā* L 163; de volgende woordtypen duiden aan hoe men controleert: **haar plukken:** *hōr plōkā* L 270; **plukken:** *plōkā* L 318b; *plōkā* Q 33; **uitplukken:** *ūtplōkā* L 292; **afhalen:** *āfywlā* Q 78; **aan een oor trekken:** het type *aan een oor trekken* in: Q 121; **aan het varken trekken:** het type *aan het varken trekken* in: Q

71; **aan de haren trekken:** *ān dā hōr trēkā* L 211; **haren uittrekken:** *hōrā ūttrekā* L 426; **voelen:** *vōlā* Q 162; *vōlā* Q 117a; **aanvoelen:** het type (*is 'n kwestie van*) *aanvoelen* in: Q 39; **in de flanken voelen:** *en dā flankā vōlā* Q 203; **voelen of de haar eraf gaat:** *vōlā of dā hōr dār āf gejt* L 269; **met de hand over de huid strijken:** het type *men streek met de hand over de huid* (en constateerde aldus of de haren voldoende waren losgeweekt) in: L 270; **het vel aftasten:** *tfel aftastā* P 117; **der eens over scharren:** *dār ās ovār sxārā* K 278; **krabben:** *krabān* L 312; *krabā* P 108; *krabān* Q11a; **deropkratsen:** *dārōpkrētsā* P 176; **schrabben:** *sxrabān* P 211; *srabā* Q 9; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **haarpluk:** *hōrplōk* L 290.

NIET GOED GEBROEID

Nicht gut gebrüht – incorrectly scalded – mal échaudé (N 28, 23; monogr.)

[Als men bij het broeien te veel of te heet water gebruikt, is het effect averechts: de haren blijven dan erg vast op de huid zitten en laten zich niet gemakkelijk verwijderen. Opgaven als *het varken is verbrand* en *de huid is verbrand* zijn versmolten tot één type „verbrand”.]

verbrand: *vārbrānt* L 211, 269, 269b, 270, 281, 372, 413, K 358, P 51, Q 9, 18, 39, 95, 202, 203; *vārbrānt* L 163, 312; *vārbrānt* P 108; *vārbrānt* Q 12, 103, 187a, 198, *vārbrōnt* L 316; *vārbrānt* L 292, 331, 432, Q33; *vārbrānt* Q 121c; *vārbrent* L 426, Q 36; *vārbrānt* Q 180; **verbord:** *vārbrōrt* L 290; *vārbrōrt* L 291, Q 33; *vārbrōrtj* L 289; *vārbrōrtj* L 292, 318b; **ingebrand:** *ēgābjānt* Q 175; **te hard gebrand:** *tā hert gābrānt* K 278; **te hel gebrand:** *tā hēl gābrānt* Q 91; **gekookt:** *gēkōkt* L 312; *gēkōkt* Q 11a; *gākōk* Q 103; **te heet geworden:** *tā hējt gāwordān* L 420; **te gaar:** *tā gār* L 270; **te fel geweekt:** *tā fēl gāwēk* Q 180; **te fel geschouwd:** *tā fēl gāšāt* Q 80; *tā fēl gāsxā* Q 156; **te heet geschouwen:** *tā hīāt gāsxā* P 108; **te heet gebroeid:** *tā hējt gābrōjt* Q 39; *tā hēt xēbrōjt* Q 30; **overschroeid:** *ōvāršrōjtj* L 320a; **te hard geschroeid:** *tā hart gāšrōjtj* L 265; **verschroeid:** *vāršrōjtj* L 289; *vāršrōjtj* L 265; **verschrild:** *vāršrēlt* L 362; **geschouwd:** *gāsxāt* P 211; **verschouwd:** *vāršxāt* P 57, Q 21; **verschouwen:** *vāršxān* P 176; *vāršxā* P 50, 120; *vāršxae* P 177; het varken is *vāršxān* P 176; **te strang gebroeid:** *tā strānj gābrōjt* Q 198a; **overbroeid:** *ōvārbrōjt* Q 118a; **verbroeid:** *vārbrōt* Q 99*, 113, 121; *vārbrōjt* L 211, Q 121, 121c; **verzopen:** *vārzōpā* P 117; **te veel heet water gebruikt:** *tāvōl hīāt wōtār gābrōkt* K 278; **te veel opgegoten:** *tāvōl opgōgōwātā* L 413; **te veel geschrobd:** *tāfōl gāšrōpt* L 416; het volgende type is een zelfstandig naamwoord: **ge-**

krimp: *gækremþ* Q 83; de volgende typen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen: **zich niet meer kratsen:** *æt krats zex nēt mīr* L 271; **veel te heet hebben:** *vata hījt hoba* L 366; **schrompelen:** het vel *sxrōmpalt* L 246; **verbranden:** *vərbranjā* L 321; *vərbrēna* Q 204a.

KRABBen (zie kaart)

Die afgeweichten Schweinsborsten abkratzen — to scrape — gratter (N 28, 27; monogr.)

[Met een krabber of andere hulpmiddelen de geweekte varkensharen verwijderen. Door het krabben wordt een zeer dun laagje van de opperhuid eveneens verwijderd.]

schrabben: *sxrabā* K 358, L 246, 269, 269b, 289, P 50, 51, 176, 177, Q 78, 156; *sxrabān* L 211, P 176, 211; *šrabā* L 265, 270, 290, 291, 318b, 320a, 321, 330, 331, 362, 372, 420, 426, 432, Q 18, 19, 20, 30, 33, 72, 80, 91, 99*, 118a, 121, 158, 180, 187a, 202, 204a; *šrabān* Q 39, 71, 198a; het type *schrabben* in: Q 71; **afschrabben:** *āšrabā* Q 39, 197; *āšsrxrabān* L 312; *ōfšrabā* Q 83; **naschrabben:** *nōšrabā* Q 9; **bijeen-schrabben:** *bējejnšrabā* Q 9; **schrappen:** *sxrapā* P 107a; *šrapā* L 416; **krabben:** *krabā* Q 12, 96c, 180; *krabān* Q 11a; **afkrabben:** *āfkrabān* Q 3a; **kratsen:** *kreitsān* Q 95; **afkratsen:** *āfkratsā* L 269; 271; *āfkratsā* Q 197; **schrobben:** *sxrobā* L 163; *sxrobā* L 413; *šrobā* L 416; het type *schrobben* in: P 120; **afschrobben:** *afsxrubān* P 46; *afsxrubā* P 108; **afschuren:** het type *afschuren* in: L 377, 413; **scheren:** *šērā* L 426, Q 121c; *šērā* L 292, 330, Q 18, 103, 203; *šērān* Q 95; *sxejra* L 312; *šejra* L 416; *šērā* Q 175; het varken wordt *gāšūrā* Q 198; **afscheren:** *afšērā* L 265; **raseren:** *rasirān* Q 121; **strobben:** *štrōbā* Q 30; **afstropen:** *āfštrōpā* Q 117a; *āfštrōjpa* Q 39; **het vel afdoen:** *īfel afdun* P 117; **de pel derafdoen:** *dā peldaravdyn* K 278; **ontvellen:** *ontvelān* L 316; **uitslachten:** *ūtšlaxta* Q 113; **dabben:** *dabā* Q 36.

NAGIETEN

Abspülen — to wash down - rincer (N 28, 26)

[Nadat de haren afgekrabd zijn, wordt het dier met koud water afgespoeld; enerzijds om achtergebleven haren en eventueel vuil te verwijderen, anderzijds om het nascheren gemakkelijker te maken.]

afspoelen: *afspylā* K 278, L 265, P 117; *afspylān* L 163; *āfspylā* L 413; *āfspylān* L 211; *ōfspylā* Q 162; *āfspylān* Q 39; *āfspylā* L 316; *āfspōlā* L 246, 269, 289, 292, 318b, 420, P 176, Q 12, 18; *āfspōlān* Q 198a; *āfspōlā* L 270, 290, 291, 331, Q 19, 33, 99*, 121, 197, 198; *ōfspōlā* Q 72; *ōfspōlā* Q 83; het type *afspoelen* in: P 120; **spoelen:** *spōlā* Q 180; *spōlā* L

320a; *spōlān* Q 95; *spōlā* Q 91; **naspoelen:** *noāspōlā* Q 121c; *nōspōlā* L 372; *nōspōlā* L 426, Q 30, 113, 203; **reinspoelen:** *ren spōlā* Q 118a; **nagieten:** *nqwagi-jātā* Q 78; **nagieten met koud water:** *nōgītā met kāt watēr* Q 158; **afgieten:** *afgītā* K 358; *afgītā* P 108; *afgītān* P 176; het type *afgieten* in: P 120, Q 71; **schudden:** *šōdā* Q 202; **afschudden:** *āfšōdā* L 362, Q 81a; **beschudden:** *bāšēdā* Q 91; **opschudden:** *opšōdā* Q 36; **naschuddelen:** *nōšqdālā* Q 103; **schrobben:** *sxrubā* P 50; *šrobā* L 432; *šrōbā* L 321; **afschrobben:** *āfšrobā* Q 187a; *ōfšsrxrubā* P 177; *āfšrübā* Q 204a; **afschrobben met koud water:** *āfšrübā met kōt wasēr* Q 121; **schuren:** *sxjra* L 312; **afkoelen:** *āfkōlā* L 270; *āfkōlā* Q 9; *ōfkōlā* Q 71; *āfkilā* P 57; **wassen:** *wasā* L 269b, P 51, Q 156; **afwassen:** *afwasā* P 176; *āfwasān* L 312; *ōfwasā* Q 180; *ōfwāsā* Q 80; *ōfwasā* Q 175; *āfwešā* Q 39; **afspoeien:** *āfšpōjā* L 271; **afspuiten:** *afspōtā* P 176; **schoonmaken:** *sxoan mākān* Q 11a; *šōnmākā* Q 20; **zuiver maken:** *zivār mākā* L 366; **zuiveren:** *zāvārān* P 211; **vuiligheid wegdoen:** *vejlexejt wegđūn* Q 3a.

NASCHEREN

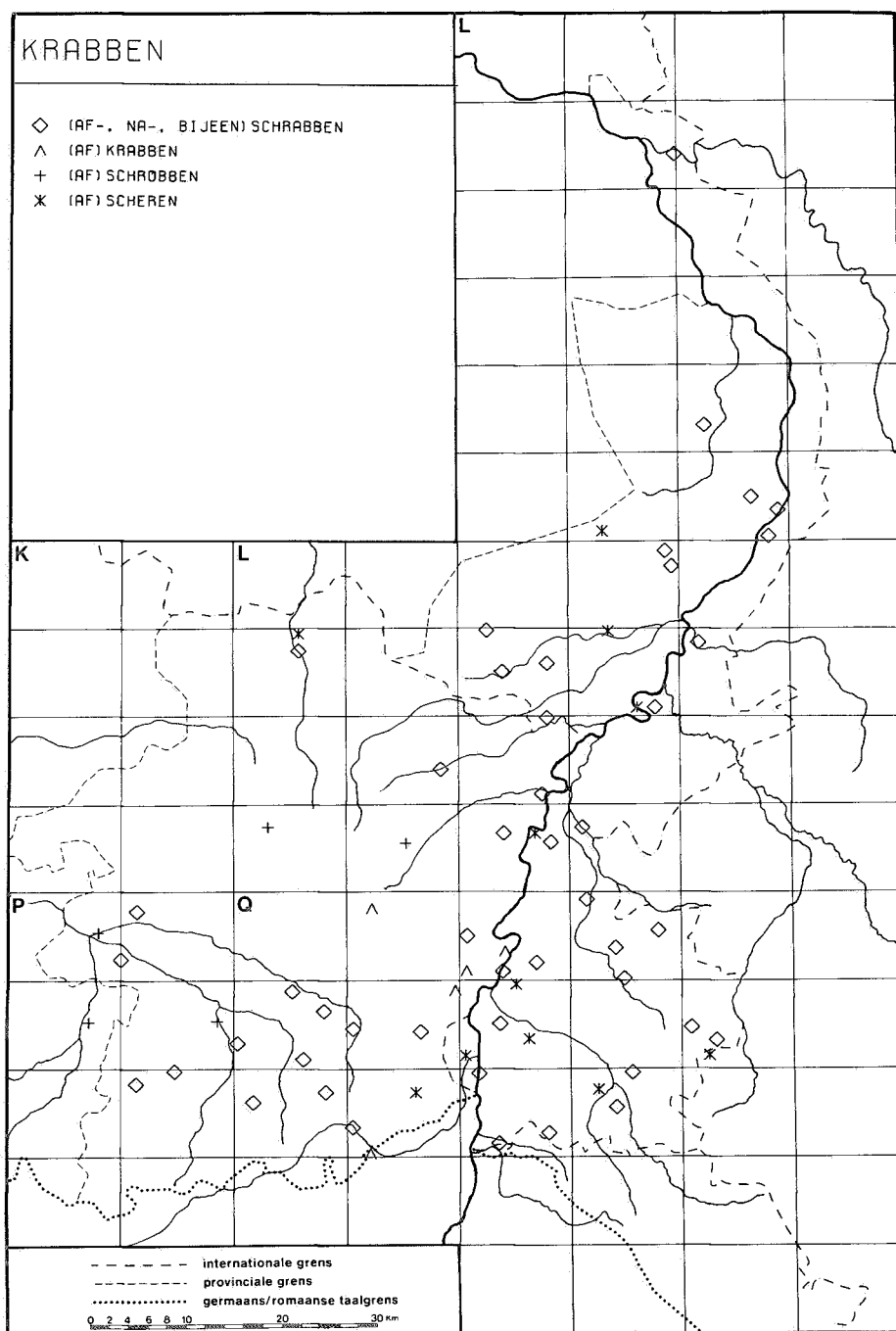
Zurückgebliebenen Haare abschaben — to shave the remaining hair — gratter une seconde fois

(N 28, 32; N 28, 25; monogr.)

[De haren die na het afkrabben van de opperhuid zijn blijven zitten met een mes of iets dergelijks verwijderen.]

scheren: *sxērā* L 269; *sxērān* L 312; *sxērā* K 318, L 163; *sxērān* L 211; *sxejra* L 316; *sxērā* L 269b; *sxeērā* P 57; *šērā* Q 121; *šejra* L 416; *šērā* L 265, 270, 330, 331, Q 19, 20, 33, 103; *šērā* L 290, 291, 318b, Q 9, 36, 95, 99*, 113, 121c, 204a; *šērān* Q 95; *šērā* L 325; het type *scheren* in: L 420; **afscheren:** *āfšsxeērā* L 289; *afšsxeērān* P 50; *ōfšsērā* Q 121; *āfšsērā* L 292, **nascheren:** *nōšsxeērān* Q 39; *nōšsērā* L 265, 270, 271, 318b, Q 203; *nōšsxeērā* L 271; *nāšsērā* L 321; **raseren:** *rasirā* Q 121; **afraseren:** *āfrazirā* Q 121; **schrabben:** *šrabā* Q 30; **afschrabben:** *afsxrabā* P 176; *ōfšrabā* Q 158; **naschrabben:** *nōšrabā* L 320a, 426, Q 202; *nōšrabān* L 413, Q 71; *nuāšrabā* Q 83; **uitschrabben:** *qwtšrabā* Q 9; **effen schrabben:** *efā šrabā* L 432; **krabben:** *krebbā* L 325; **afkrabben:** *ōfkrabān* Q 3a; **opnieuw krabben:** *opānīfkrabān* P 176; **nakratsen:** *nōkratsān* Q 113; **afkrassen:** *afkrasā* K 358; **nabranden:** *nōbrandā* L 246; **stoppelen:** *stopālā* L 289; *stopālā* Q 187a; **stoppels afdoen:** *stopāls afdun* P 176; **uittrekken:** *eitrekā* P 108; *ātrekā* P 117, **hingerblijveren uittrekken:** *hejārblivarā ūstrekā* Q 118a; **wegschouwen:** *wexsān* P 176; **afgieten:** *ōfgītā* P 177; **afpellen:** *afpōlā* K 358; **uitplukken:** *ōtplōkā* P 51; **met (het) mes na-gaan:** *met mes nōgōn* L 366; *met āt mets nōgōn* Q 39.

II.1

BRANDEN

Die zurückgebliebenen Haarreste abbrennen
 – to burn off the remaining hair – rebrûler le
 poil qui reste

(N 28, 25; N 28, 32)

[Na het krabben worden nog achtergebleven
 haren met brandend stro of een kaars of, mo-
 derner, met een (gas)brander verwijderd.]

branden: *brana* K 278, L 316, 366, 416, P 50, 57, 107a, 108, 117, 176, Q 9, 11a, 12, 18, 91, 95, 96c, 99*, 187a, 197; *branən* K 358, L 312, P 46, 211, Q 3a, 198a; *brānə* L 413, P 51; *branja* L 292, 325, 432; *brenə* Q 204a; *brenə* Q 19, 30, 33, 36, 39, 113, 118a, 121, 121c, 202, 203; *brenən* Q 39, 121; *bjanə* P 120, Q 156, 175, 180; *bjanə* Q 80; *bjanən* Q 71; *bjanə* Q 74; *bjenə* Q 162; *bēnə* Q 72; *bejnə* Q 72; het varken wordt *gəbrānt* Q 198; het type *branden* in: K 318, L 413; **afbranden:** *afbranə* P 50, 176; *afbranən* P 211; *āfbranjə* L 292; *āfbēnə* Q 162; het type *afbranden* in: L 377; **hingerblijveren afbranden:** *hejərbliṽərə āfbrenə* Q 118a; **achternabranden:** *axtərnōbranə* K 278; **losbranden:** *lošbranə* L 420, Q 81a; *lošbrenə* Q 117a; *lošbjana* Q 158; **nabranden:** *nəbranə* L 246; *nəbranə* L 416, Q 91; **overbranden:** *ovərbranə* K 278; **snelbranden:** *snəlbranən* Q 103; **verbranden:** *vərbranə* L 366; **wegbranden:** *wəxbjanə* Q 156; **borren:** *boṽə* L 318b, 320a, 326, Q 33; **afborren:** *āfboṽə* L 292; **schroeien:** *sxrəjə* L 289; *sxrəjən* L 211; *šrəjə* L 265; *srəə* L 290; *šryə* L 291; *šryjə*, L 321; **afschroeien:** de haren worden *afgəsxrəjt* L 246; **fakkelen:** *fakələ* Q 96c; **afrossen:** *āfrosə* Q 78; **snerken:** *šnerkə* Q 20; **schrillen:** *šrələ* L 362; *šrələ* L 372; **stro aansteken:** *štrjə ānštəkə* L 270; **in stro leggen en aansteken:** *en štrjə legə en ānštəkə* L 269; **met stro behandelen:** het type *met stro behandelen* in: Q 71.

SCHRABSEL

Abschabssel – scrapings – gratture
(N 28, 29; monogr.)
[De afgekrabde opperhuid met haren. De lange haren worden soms bewaard en tot borstels e.d. verwerkt of verkocht.]
schrapssel: *sxrapsəl* K 358, L 312, P 46, 50, 51, 120, 177, Q 78; *šrapsəl* L 265, 290, 320a, 362, 372, 413, 426, Q 71, 80, 83, 118a, 180, 203; *šrepsəl* L 331; **afschrapssel:** *afšrapsəl* L 420; **geschrapssels:** *gəšraps* Q 204; **krabssel:** *krapsəl* L 312, Q 9; **schrouwssel:** *sxrəwsəl* L 316; **schrouw:** *sxrə* P 211; **schouwssel:** *səwsəl* Q 91; **afval:** *āfva.l* L 270; *āfval* Q 39; **vuiligheid:** *vyljexjt* L 366; **vuiligheids:** *vələxets* Q 71, 158; **zwijnerij:** *šwəjnərej* Q 187a; **huid:** *hut* Q 121; **vel:** *vel* L 292; 318b, P 176, Q 33, 36; *fel* P 108, 117; *vəl* Q 117a; *vəl* P 176; *veələ* Q 33; **vel met haren:** *vel met hən* Q 198a; *vəl met uqə* Q 162; **haren:** *hən* Q 39, 121, 202; *hən* L 432; **pel met haar:** *pel mē hən* K 278; **haar:** *hən* L 318b; **varkenshaar:** *verkəšhən* 265, 269, 270, 321, 330; **vuil haar:** *vəl hən* P 57; *vəl hən* P 176; **borstels:** *bəstəls* L 321; **borstelen:** *bəstələ* Q 99*; *bəstələ* Q 113; *byštələ* Q 121; **nerf:** *nerf* L 211, 289, 291; *erf* L 291; **lies:** *lis* L 312; **zwoord:** *zwəjt* Q 175.

VASTE VARKENSHUID

Schwarte – pork-rind – couenne
(N 28, 30; monogr.)
[De huid die op het varken vast bleef zitten. Woordtypen als „zwaard(s)”, „zwaars”, „zwoord”, „zwoors” komen in de betekenis „harde rand van een snede spek” ook nog voor in een ander verband in het woordenboek.]
zwaard: *zwärt* L 269, 271, 289, 318b, 320a; *zwärt* L 271; *žwärt* L 270, 290, 291; *šwärt* Q 30, 33; *šwat* Q 118a, *šwāt* Q 121; *zwört* L 163; *swört* L 416; *zwöt* Q 158, 175, 180; **zwaars:** *zwārs* L 265, 289, 316, 362, 413, 420, Q 12, 96c; *swārs* L 416; *zwars* L 312; *zwaš* K 278; *zwās* L 372, P 46, 120, Q 2; *zwāəs* P 177; *zwōrs* L 413, Q 3a; *zwōs* P 176, Q 71, 74, 78, 81a, 83; *zwōwəs* P 108; *zwōws* Q 71; *šwārs* L 426; *žwārs* L 331, Q 99*, 197; *žwās* L 432, Q 9; *žwāš* Q 200, 247, 247a; *šwārs* Q 36; *žwāš* Q 103; *šwōs* P 176; **zwaards:** *žwārts* Q 198a; *zwāts* Q 91; *šwāts* Q 39, 113, 202, 204a; *šwōts* Q 187a; **zwoord:** *swūt* Q 180; **zwoors:** *šwuš* Q 203; *zwaag:* *zwəx* Q 78, 156; **vel:** *vel* Q 9, 39, 198; *ve.l* L 270; *vəl* Q 78, 162; **vast vel:** *vast vel* P 117; **nerf:** *nerf* L 211, 265.

Rund

DE HUID DOORSNIJDEN

Einen Einschnitt in die Haut machen – to cut the skin – couper la peau
(N 28, 40; monogr.)
[De eerste snede in de huid maken als begin van het villen.]
slippen: *slepə* L 312, 366; *slepən* P 46; *slepə* L 362, P 50; *šlepə* Q 103; *slipə* Q 2; *slypən* P 176; *slopə* L 265, 289, 321; *šlopə* L 290; het type *slippen* in: Q 71; **doorslippen:** *dōrslepə* P 57; *dōwrslopə* P 176; **openslippen:** *ōpəslopə* Q 9; het type *openslippen* in: P 120; **opslippen:** *opslepə* L 269; *opslepən* L 211; *ōpslepə* Q 113; **doorsnijden:** *dōršniə* L 426; *dōršni-jə* L 270; *dōrsni-jə* L 416; *dōrsnējə* Q 175; **huid doorsnijden:** *hut dōrxšniə* Q 121; *het dōjrsnējə* P 108; **vel doorsnijden:** *vel dursnējə* P 176; *vəl dōwrsnējə* P 211; **opensnijden:** *ōpəšniə* L 432; *ōpəšni-jə* L 269; *ōpəšnajə* Q 156; *ōpəšni-jə* Q 33; *uəpə snējə* P 177; *uəpəsnē* Q 80; **pens opensnijden:** *pens ōpəšnejə* L 265; **vel opensnijden:** *vel ōpəšni-jə* Q 39; **opsnijden:** *obšniə* Q 202; *opšni-jə* Q 198; **huid opsnijden:** *hut opšni-jə* Q 204a; **snijden:** *snē* P 117; **afsnijden:** *āfsni-jə* L 271; **kerven:** *kərvə* L 330; **strepen inkerven:** *stripən ekervən* Q 39; **opkerven:** *opkervə* Q 121c; **oopschulpen:** *ōpsəlpə* L 292; **spletten:** *splətən* L 163; **splitten:** *splətə* K 358; *splətə* Q 36; **opsplitten:** *opsplətə* L 271; *opšplətə* Q 99*; **op-**

II.1

splitzen: *opšpletsən* Q 121; **opsplijten:** *opšplita* Q 203; **schurpen:** *sxūrpən* L 316; *sxōrapə* L 413; *sxōrapən* L 312; **flitsen:** *flitsə* Q 121; **doorzagen:** *dørzejgə* Q 180; **tekenen:** *tejaʹanə* K 278.

AFHUIDEN

Abhäuten — to skin — enlever la peau (N 28, 51; monogr.)

[Met behulp van een rond mes snijdt men, de hand soepel vanuit de pols bewegend, de huid los van het lijf. In P 108 werden kalveren met een fietspomp opgeblazen, waardoor de huid lichter werd. Zodoende kon men die makkelijker verwijderen.]

villen: *velə* L 265, 289, 291, 330, 413, 420, 426, P 51, 57, 108, 176, 177, 211, Q 18, 80, 83, 96c, 99*, 156, 180, 202; *velən* l 312, 377; *velə* P 50, Q 91; *velən* Q 39; *vilə* Q 158, 162, 180; *vella* Q 175; het type *villen* in: P 120, Q 71; **huid villen:** *hut velə* Q 203; **afvillen:** *ōfvelə* Q 95, 121; **pens afvillen:** het type *pens afvillen* in: P 176; **stropen:** *stryepə* L 362; *strōjpa* Q 12; *strōpə* L 292; *štrōjpa* L 270; *strōjpa* Q 96c; **afstropen:** *āfštrōjpa* Q 39; *āfštrōjə* Q 118a; *afstripə* K 358; het type *afstropen* in: L 321; **afdoen:** *āfdōə* Q 39; **vel afdoen:** *vel āfdōn* L 270, 316; *vel āfdun* L 211; *vēl āfdun* L 312; *vel āfdun* Q 198; *vel āfdūn* Q 71; *vel āfdūə* Q 33; *vel āfdōwə* Q 204a; **afhuiden:** *afhōjdə* L 265; *āfhōjdə* L 269, Q 36; **bet een stek afslaan:** *bə nə stek avslōə* P 108; **afslachten:** *āfslaxtə* L 321; **aftrekken:** *āftrəkə* L 416; *āftrəkə* L 330; *āftrəkən* L 377; *āftrəkə* L 289; **pens aftrekken:** *pəns aftrəkən* P 176; **vel aftrekken:** *vel āftrəkə* L 292, 432, Q 121c; *vel āftrəkə* Q 9; *vē.l āftrəkə* L 270; *fel aftrəkə* P 117; het type *vel aftrekken* in: K 358; **vel losmaken:** *vel losmākə* L 366; *fel losmākə* L 413; **lossnijden:** *lossni-jə* L 318b; het type *lossnijden* in: P 120; **lostrekken:** *lostreʹə* K 278; **uitslachten:** *utslaxtə* L 163; *utslaxtə* L 246; *ūt-slaxtə* L 271; *utslaxtə* Q 113; *ū.tslōxtə* L 290; *uslaxtə* Q 121; **flank uithouwen:** *flānk qwithōwə* Q 162; **slippen:** *slēpə* Q 103; **opsplitten:** *opspletə* L 246.

BLAUW SLACHTEN

Ungeschikt abhäuten — to skin not carefully — écorcher de façon incorrecte (N 28, 54)

[Als de huid van het rund niet zorgvuldig wordt losgesneden, blijft er soms vet aan vastzitten, waardoor de blauwachtig gekleurde bovenlaag van het vlees dat op het rund blijft kleven, bloot komt te liggen. Omdat gevraagd was naar een uitdrukking voor dit „blauw slachten”, komen er verschillende grammaticale categorieën voor in dit lemma.]

26

de volgende woordtypen hebben de slachter als subject: **blauw slachten:** *blōw slaxtə* L 426, 203; **in het vel snijden:** *ent fel snēə* P 108; **vilderen:** *veldərə* Q 121c; **afkloppen:** *ōfklopə* Q 71; **versnijden:** *vorsnejə* L 289; **bloed slachten:** *blūət slaxtə* L 321; **gedaan zijn door een vilder:** men zegt [*dat is door*] *nə veldər gādōn* L 432; **het vlies op het vlees laten zitten:** *ət vīs op ət vlejs lōtə zətə* L 291; de volgende woordtypen hebben „de huid” of „het varken” als subjeet: **niet stroppen:** men zegt [*de huid*] *stropət nī* L 312; **nog vettig zijn:** men zegt *tes nox vetax* P 117; **nog liesvet daaraan zijn:** men zegt *dō əs nox lisvet ən* P 57; **wat veel vet deraanblijven:** men zegt *dər ble wafəl vet an* K 278; **nog kwabbelen vet daaraan zitten:** men zegt *dō zətə nax kwabələ vet ən* L 330; **in het vel blijven zitten:** men zegt *ət blijft en ət vel zətə* Q 36; **slecht afgedaan zijn:** men zegt [*het*] *is slēxt āfgədōn* L 316; men zegt [*het*] *ēs slejx ofgadən* Q 162; **te rouw gedaan zijn:** men zegt *ət es tə rōu gādēə* Q 202; **te rijp zijn:** men zegt [*dat beest*] *es tə rip* Q 113; de volgende woordtypen duiden een zelfstandigheid aan: **vlies:** *vīs* L 413; **liest:** *līst* P 176; **minderwaardige huid:** het type *minderwaardige huid* in: P 120; **geen gladde huid:** *gen glada hōt* L 269; **geen blanke huid:** *gen blanķə hōt* L 269; **geen vetvrije huid:** *gen vetvrejə hōt* L 269; **een slechte aftrek:** *ənə šlaxtə āftrək* Q 9; **vel voor de helft van de waarde:** *vel vər də heləft van də wjadə* P 46; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: **te vet:** *tə vet* L 318b; **niet goed gespannen:** van de huid zegt men dat ze *nīt gūt gəspanən* is Q 3a; **te diep gesneden:** *tə diəp gəsnejə* Q 156; **ingesneden:** *engəsnejə* L 330; **slecht afgetrokken:** het type *slecht afgetrokken* in: K 358; **slecht afgedaan:** *slēxt āfgədōn* Q 121; *šlax āfxədōə* Q 39; **niet goed het vel afgedaan:** *nī gut ət vel āfgədōn* L 211; **niet goed afgedaan:** *nēt gōt āfxədōn* Q 204a; **slecht afgewerkt:** *slēxt afgəwerkət* L 312; *slēx āfgəwerk* Q 83; **slecht afgehuide:** *slēxt afxəhōjt* L 265; **slecht uitgeslacht:** *slēxt usgəslaxt* Q 121; *slēxt utgəslaxt* L 292; *slēxt ū.tgəslōxt* L 290; **slecht geslacht:** *slēxt gəslaxt* L 163; **scheef gevild:** *sxēəf gəvelt* P 177; **niet goed gevild:** *nē got gəvelt* P 176; **slecht gevild:** *slēx gəvelt* Q 83; *slēxt xəvelt* Q 39; *slēx gəvelt* Q 99*.

VILLER

Schinder — bad skinner, flayer — écorcheur (N 28, 54)

[Een slachter die blauw slacht. Zie ook de toelichting bij het lemma BLAUW SLACHTEN.] **vilder:** *veldər* L 432.

DE POTEN SPANNEN

Die Füsse spannen, um das Abhäuten zu erleichtern — to strain the legs — tendre les pattes (N 28, 53)

[Bij het afhuiden van de billen en de borst brengt men de linkerpoten, evenals de rechterpoten, naar elkaar toe, waardoor de huid strak gaat staan, wat het afhuiden vergemakkelijkt. Sommige slachters binden de beide poten aan elkaar vast of houden ze met haken bijeen, zodat ze beide handen vrij hebben; andere trekken de ene poot in de richting van de andere en houden hem dan tijdens het afhuiden vast.]

spannen: *spanə* Q 95; *spanə* L 292, 426, Q 33, 36, 39, 99*, 121, 198a, 202, 204a; het type spannen in: Q 3a, 71; **huid spannen:** *hū.t spanə* L 270; **vel spannen:** *ve.l spanə* L 270; **poten spannen:** *pəət spanə* Q 203; **gelid spannen:** *gəlēt spanən* L 316; **spannen met slachthaken:** *spanə me slaxhək* L 265; **opspannen:** *opspanə* P 51; *opspanən* L 321; *ōpspanə* Q 113; het type opspannen in: P 176; **de poten met een haak ophangen:** *də pīt met ən (h)ōk op(h)anə* Q 9; *də pīt met ən (h)ōk op(h)anə* Q 9; **de poten aan-eenhangen:** men zegt van het varken *hanəm də pəət ānejn* L 432; **opbinden:** *opbenə* L 318b; **opsteken:** *opstəkə* L 163; **opkrampen:** *opkremə* Q 121c; **ophaken:** *ophəkən* L 211; **poten ophaken:** *pīt.ophəkə* L 290; **spalten vasthaken:** *spaltə vashəkə* Q 121; **inhaken:** *enhəkə* L 312; **poten optrekken:** *putə optrekə* P 50; **bijeentrekken:** *bəđin trekə* P 176; *bəđən trekə* Q 71; *bi'antre'ə* K 278; *bəđiantrekə* P 117; het type *bijeentrekken* in: L 420; **bijeentrekken met haak:** *biejntrokə met hōk* L 366; **de poten bijeentrekken:** *də pūt bi'entrekən* Q 39; **poten bijeenzetten:** *putə bi'ən zitə* Q 198; **de poten bijeengbrengen:** *də pōwtə bətēanbrenə* P 177.

DE HUID OPROLLEN

Die Haut zusammenrollen oder zusammenfalten — to roll up the skin — enrouler la peau (N 28, 55)

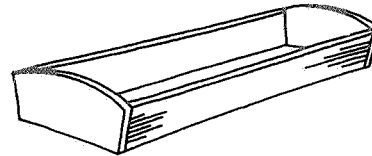
[Na het afhuiden wordt de runderhuid opgerold of opgevouwen. Van tevoren vouwt men de huid van de poten en de kop naar binnen. Soms zout men de huid om bederf te voorkomen.]

bijeenrollen: *bejanrolə* K 278; *binrolə* L 413; *bətēnrolə* P 177; **opeenrollen:** *opēnrolə* Q 175; **vel opeenrollen:** *vel opēnrolə* Q 162; **oprollen:** *oprolə* P 50, 57, Q 12, 33, 99*, 156; *oprolə* L 289, P 108, Q 39; *oprolən* L 312; *ōprolə* Q 113; *oprolən* Q 36; het type *oprollen* in: Q 71; **vel oprollen:** *vel oprolə* L 291, 366, Q 121, 121c, 198; *vel oprolə* P 176, Q 9; *vel uprolən* P 46;

men zegt *rolət vel op* Q 121; **die huid oprollen:** men zegt *rol di huat op* Q 121; **vouwen en oprollen:** *vājə en oprōlə* L 270; **toevouwen en oprollen:** *təuvəwən en oprōlə* Q 3a; **zouten en oprollen:** *zōtə en oprōlə* L 321; *zātən en oprōlə* P 211; **ineenzouten:** *iejnzātə* Q 71; **opklappen:** *opklapə* L 318b; **toeklappen met de haren naar buiten:** *tūklapə met də hōr nō bütə* L 269; **toe-gooien:** *tōwgwōjə* L 312; **het vel te goed doen:** *ət vel tə gōj dōn* L 432; **bijeendoen:** *bejəndu* L 265; *bějndōn* L 292; **vel bijeendoen:** *vel bīndun* K 358; *vel bī'indōn* L 316; **opplooien:** *opplōjə* P 176; **opdraaien:** *opdrejə* L 163; *opdrīən* Q 204a; **indraaien:** *endrē* P 117; **vouwen:** *vəwən* Q 39; *vawə* Q 95; **opvouwen:** *opvəwə* Q 33; *obvəwə* Q 202; *opvəwə* L 426; *opvawən* Q 198a; **vel opvouwen:** *vel opvājə* L 330; *vel opvājən* L 211; *vel opvān* P 176; **huid opvouwen:** *hut opvəwə* Q 203.

Gereedschap

Varken

Afb. 5. slachtbak

PAN OF KETEL MET HET HETE GIET-WATER

Topf oder Kessel mit siedendem Wasser — pan or kettle containing hot water — chaudron contenant l'eau bouillante (N 28, 20)

[In het stenen fornuis waarin de boerin vroeger de was kookte, wordt water verhit. Met een pan, ketel of emmer schept men hieruit heet water dat dan over het varken wordt gegoten. Beschikt men niet over een dergelijk fornuis, dan wordt het water in ketels e.d. op de kachel of een gewoon keukenfornuis verwarmd.]

moor: *mōr* L 211, 331, Q 72; *moər* L 265; *mōər* Q 72; *m'ūr* L 269; *mūr* L 246, 269b, 270, 312, P 51, Q 9, 198a; *mūər* K 358, L 291; *mūar* L 292; *muər* P 177, Q 202; *muwər* L 325; *mjuər* Q 11a; *mūrə* P 176; **watermoor:** *watərmūər* L 265; **ketel:** *ketəl* Q 156; *kejtəl* P 117, 176; *kətəl* Q 95, 117a, 187a; *kējətəl* L 413; *kītəl* L 420; *kīətəl* L 416; *ketəl* P 177; *kesəl* Q 118a, 121; **waterketel:** *wātarkətəl* L 269; **heetwaterketel:** *hejtwetarkətəl* Q 78; **stoomketel:** *stumketəl* L 316; **sopketel:** *sopkətəl* L 291; **kookketel:** *kōkkətəl* Q 39; **var-ken(s)ketel:** *verkənkətəl* Q 39; **theeketel:** *tīə-*

II.1

kētāl L 270; het type *theeketel* in: Q 198; broei-
ketel: *brōjkētāl* L 163; *brōjkētāl* Q 39, 95, 204a;
brōjkētāl Q 203; *brōjkētāl* L 270; *brōjkētāl* Q
20; kellen: *kela* L 426; haal: *hō.l* L 289; mar-
miet: *marmit* Q 158; kasserol: *kasrōl* L 289;
kastrol: *kəstrōl* P 108; pannetje: *penkə* L 432;
pentja Q 121; varkenspan: *verkəspan* Q 33, 202;
broeipan: *brōjpan* Q 33, 95, 113; *brōpan* Q 103;
scheppan: *šəpan* Q 180; schop: *šəp* Q 121c;
top: *tob* Q 91; *top* Q 202; tuiteltop: *tōtəltob* Q
71; top met tuitel: *tob met tētāl* Q 83; emmer
met tuitel: *emər met tejtāl* L 416; emmer: *ejmər*
L 269; pot: *pōt* P 50; greul: *gryl* Q 36; kom:
kum P 108; kan: *kan* L 312, Q 156; bak: *bak* P
211; schouwbak: *sxābak* P 57, Q 2; bassin:
basəj Q 81a; kuip: *kīp* L 366; broelbuut:
brōjbyt Q 121; gieter: *gītər* Q 3a; *gītər* L 416;
het type *gieter* in: L 413; spui: *spōjt* Q 180;
tuit: *tōjt* L 211, 291, 292, 321; *tōjt* L 271; het
type *tuit* in: L 270; tuitje: *tōjtjə* L 318b, 270;
tōjtjə L 325; tuitje voor de poten: *tōjtjə vər də*
pjət L 265; drinkenstuitje voor poten:
drənkəstōjtjə vər pjət L 246.

METALEN BROEIBAK

Metallener Brühbottich — metal scalding
trough — échaudoir de fer
(N 28, 21; Veldeke 37, 36)

[De metalen bak waarin heet water wordt ge-
goten. In dit water wordt het varken geheel
ondergedompeld om de haren los te weken.]
bak: *bak* P 176; ijzeren bak: *ejzərə bak* P 176;
broeibak: *brōjbak* L 211, 330, Q 39; *brōjbak* L
269, Q 30; *brōbak* L 290; schouwbak: *sxābak* P
50, 57, 176; broelingsbak: *brōlēnbak* Q 12; wa-
terbak: *watərbak* P 117; kuip: *kup* Q 11a; *kūp*
L 416; *kōwp* Q 72, 81a; *kū.p* L 289; *kōəp* K
358; *kōp* P 108; broeikuip: *brōjkū.p* L 271;
schouwkuip: *sxākōp* Q 156; weekkuip: *wēkōp*
L 413; ketel: *kētāl* L 432, Q 39, 95; *kesəl* Q 121;
broeiketel: *brōjkētāl* L 426, Q 95; *brōkētāl* Q
99*; *brōkētāl* Q 103; *brōjkētāl* Q 113;
brōkētāl Q 203; *brōjkētāl* L 292, Q 33, 202;
brōjkētāl L 372; *brōjke.təl* Q 9; *brōjkesəl* Q
118a, 121; waterketel: *wātərkētāl* L 420; var-
kensketel: *verkəskētāl* Q 198a; sopketel: *sōpk-*
ētāl L 246; broeipot: *brōjpōt* L 163; bassin:
bəsəj L 316, P 51; *bəsəj* Q 71; *bəsəj* P 211;
bəsəj P 177; *bəsəj* Q 80; grote ijzeren bassin:
grutə ejzərən bəsəj Q 3a; marmiet: *marmit* Q
71, 158; tijn: *tīj* Q 197; *tīj* Q 204a; *tejn* Q 198;
buut: *byt* Q 36; kan: *kan* K 278; trog: *trog* Q
71; slachtlijn: *slaxtin* Q 111.

KRABBER (zie kaart)

Schrappen — scraper — gratteur
(N 28, 28a; N 28, 36; monogr.)

[Een meestal kegelvormig metalen werktuig

met scherpe onderrand waarmee men de ge-
weekte varkensharen verwijderd. Aan de bo-
venkant van de krabber bevindt zich een haak
waarmee men de na het krabben achterge-
bleven lange haren uittrekt of de nagels af-
rukt. Omdat men een krabber vaak zelf maakt
of laat maken van restanten van ander, niet
meer bruikbaar gereedschap (bv. het blad van
een schoffel) komen allerlei vormen voor.
Voor het mes waarmee men de geweeekte ha-
ren en opperhuid van het varken verwijderd
zie men het lemma MES. Zie afb. 6.]

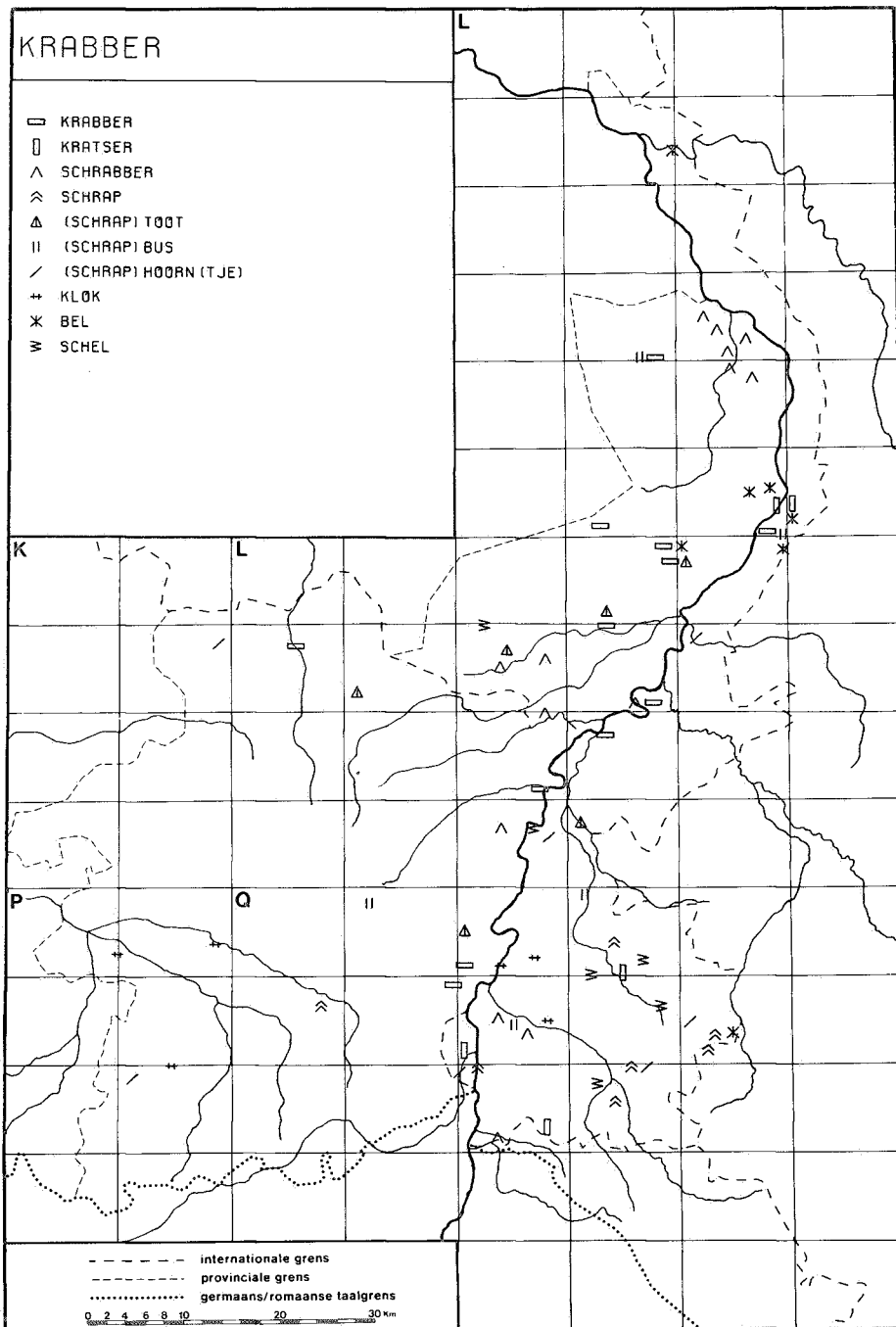
Afb. 6. krabber

krabber: *krabər* L 211, 372, Q 12, 96c; *krəbər* L
265, 270, 290, 291, 292, 312, 330, 377; kratser:
kratsər L 269, 271; *kretsər* Q 39, 95, 197;
schrabber: *šrabər* L 318b, 320a, 321, 420, Q
99*, 103, 198a; *šrebər* L 320a, 330; het type
schrabber in: L 214, 214a, 215, 217, 245b,
246a; varkenschrabber: *verkəšrabər* L 321;
schrapp: *šrap* Q 33, 72, 121c, 187a; *šrab* Q 121,
202, 204a; schraptoot: *šraptoot* L 292; toot: *tut*
L 291, 292, 316, 318b, 432, Q 9; bus: *bəs* L 211;
het type *bus* in: Q 3a; krabbusscherper:
krabōsxərəpər P 176; schrapbus: *šrabəs* L 270,
Q 99*; *šrabys* Q 20; schrapijzer: *šrapīzər* Q 30;
schrappaak: *sxrabhowək* L 312; haak: *uwōk* Q
162; schraphoorntje: *šraphōrkə* L 331;
šrabhōrkə Q 113a; hoorntje: *hōntšə* Q 187a;
ijzer hoorntje: *īzər hōrkə* L 426; hoorn: *hōran* P
176; *qwrə* P 176; *hōrə* K 278; *hōər* Q 202; klok:
klōk P 50, 57, 177, Q 18, 19, 103; bel: *bəl* L 163,
269, 269b, 270, 271, 290, Q 121; schel: *sxəl* L
289; *šəl* L 426, Q 36, 39, 113, 203; pot: *pōt* Q
12; klos: *klōs* Q 95; klots: *klōts* Q 198; blok:
blok Q 71; trechter: *trētər* Q 180; moel: *moel* P
120; schouwdoos: *sxādūs* L 413; metalen bor-
stel: *mətōlə bōrstəl* L 416; ijzeren borstel: *īzərə*
bōrstəl L 366; stalen borstel: het type *stalen*
bōrstəl in: Q 71; stijve borstel: *stějvə bōžəl* K
318; *stějvə bōsəl* P 46; scheermes: *šərmets* Q 19;
bezem: *bəsəm* Q 80; scheel van een moor:
sxējəl van nə mūwər L 413.

HAARTREKKER

Haarzange — hair-puller — tire-pil
(N 28, 33b)

[Voorwerp waarmee men na het krabben de
resterende haren van het varkenslijf verwij-
dert. Meestal is dit een al of niet kromgeslagen

spijker of haakje, al dan niet in een blokje hout bevestigd. Ook een houtje met een touwtje werd wel eens gebruikt. Men draait een achtergebleven haar -vooral de haren op

de nek zijn soms lastig af te krabben- rond de spijker of het haakje, waarna men hem af-rukt.]
 haak: hōk P 46; hōak P 108; haak aan de schel:

II.1

hōk ān dā šel Q 39; **trekhaak**: *trekhōk* P 50; **trekkertje**: *trekarkā* L 432; **haartrekker**: *how-
artrekār* L 312; *hōartrekār* L 312; *huartrekār* P
177; *hōrtrekār* Q 198; het type **haartrekker** in:
P 120; **borsteltrekker**: *bōrstältrekār* L 312;
trekschaar: *trekšīr* L 372; **tang**: *taŋ* Q 39; **tan-
getje**: *teŋskā* P 117; **nagel**: *nōgəl* P 176; **keper-
nagel**: *kejaparnējagəl* Q 78; **latnagel**: *latnāxəl*
Q 18; **klompje hout met nagel**: *klōmkā hāt mā
nōxəl* K 318; **houtje met touwtje**: *hōwtjā met
tōwtjā* L 318b; **stekje**: *stēkskā* Q 103; **kling**:
kley Q 9.

VOORWERP WAARMEE MEN DE LAATSTE HAREN VAN HET VARKENS- LIJF BRANDT

Instrument zum Wegbrennen der letzten
Schweinehaare – burner – l'object avec le-
quel ou brûle les poiles derniers du porc
(N 28, 33c; monogr.)

[Met dit voorwerp brandt men de na het
krabben achtergebleven haren af. Het lemma
valt uiteen in twee delen: één deel waarin de
ouderwetse methoden worden genoemd b.v.
stro e.d. en een deel waarin moderner gereed-
schap is opgenomen b.v. gasbrander. Het
branden met stro e.d. kan gebeuren door met
een bosje brandend stro over het varkenslijf te
strijken, of door een strovuurtje onder het
varken te stoken, terwijl het dier is opgehan-
gen. Voor het mes waarmee men de laatste
haren van het varkenslijf verwijdert, zie men
het lemma MES.]

de volgende woordtypen duiden op oudere
methoden als branden met stro: **stro**: *strōj* P
176; *strō* Q 95; *strōā* L 432; *strōj* L 312; *strōjā* Q
121; *strōj* Q 39; *struj* L 413, P 177, Q 78; *štrj* Q
187a; *strj* L 372, Q 9; *strj* L 362; *štruj* Q 39;
het type *stro* in: L 321, P 107a; **brandend stro**:
het type *brandend stro* in: Q 113; **strooies**:
strōjās Q 83; **bos stro**: *bos strūj* L 271; het type
bos stro in: Q 121c, Q 197, 204a; **wis stro**: *wēs
strō* Q 180; *wēs strōj* L 163; *wōš strjā* Q 118a;
wēs strūj L 246; *wēs strūaj* L 246; **bussel stro**:
bōsəl strō Q 30, 121; *bōsəl struō* Q 99*; **bussel-
tje stro**: *bōsəlškā strō* Q 158; **gebusseld stro**: het
type *gebusseld stro* in: Q 71; **fakkel stro**: *fakəl
strō* Q 30; **strowis**: *strōjwēs* P 51; *strūawēs* L
416; *strjāwōs* Q 121; **borrende strowis**: *bōrānda
strū.wēs* L 290; **strobussel**: *struā bōsəl* P 108;
wipjes: *wipkās* L 312; de volgende woordtypen
duiden op modernere voorwerpen: **kaars**: *kās*
Q 156; **fakkel**: *fakəl* Q 96c, 202; **papieren fak-
kel**: *papīrā fakəl* Q 118a; **lamp**: *lāmp* P 46;
lāmp L 312; **brander**: *brandār* K 278, L 291;
branār L 420, P 50, 57, 117; *branjār* L 292;
brenār Q 203; de volgende opgave is meer-
voud: *brenārs* L 426; het type *brander* in: P
176; **snelbrander**: *šnelbranār* Q 103; **gasbran-**

der: *gāsbranjār* L 320a, 321; *gāsbranār* L 366,
Q 12; **gas**: *gās* P 211; **gasvlam**: het type *gas-
vlam* in: L 265; **spiritus**: *spiritōs* Q 39; de vol-
gende woordtypen zijn moeilijk te duiden:
zwaan: *zwān* Q 72; *zwan* Q 72; **bek**: *bek* K 358.

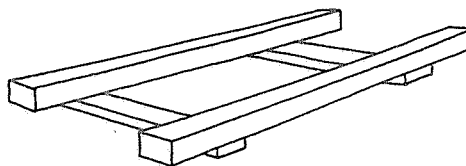
Rund

SLACHTBRUG

Tragegerüst für das geschlachtete Rind – the
wooden bridge in which the cow is further
worked up – pont de bois où l'on met le boeuf
abattu

(N 28, 39; monogr.)

[De houten brug waarin het rund verder ver-
werkt wordt. Vaak is dit een constructie van
twee lange balken die – met inachtneming
van enige onderlinge tussenruimte – door
twee dwarsbalken zijn verbonden. In de zo tot
stand gekomen rechthoekige ruimte past de
rug van het dier: opzij vallen is door de steu-
nende werking van de balken niet mogelijk.
Ook andere middelen worden wel gebruikt
om dit te bereiken: Zie afb. 7.]

Afb. 7. slachtbrug

brug: *brōk* Q 99*; *brāx* L 265; *brēk* L 290;
loopbrug: *lupbrōx* P 51; **berrie**: *berī* K 358; *berā*
Q 180; **slachtberrie**: *slaxberī* Q 95; **schraag**:
sxrāx L 163, 211, 269, 271; *šrāx* L 290, 291,
426, 432, Q 33, 36, 39, 103, 113, 121, 121c,
198a, 202, 203, 204a; *šrōx* Q 198; **slede**: het
type *slede* in: Q 3a; **slee**: *slē* P 50, Q 2, 83; *slēj* P
176; *šlēj* L 270; *slō* P 120; *slōj* P 176; **brits**: *brētš*
K 278; **brit**: *bret* L 316; **bak**: *bak* L 246, P 117,
Q 180; **bok**: *bok* Q 39; *buk* L 330; **balk**: *bal(ə)k*
Q 71; **burn**: *bōrn* P 177; **krib**: *krep* L 265, 269,
312; *krēp* Q 9; *krōb* L 318b; *krāb* L 321; **kip**:
kip Q 71; *kep* L 292; **win**: *wen* P 57; *wōn* Q 175;
leer met kom: *līār mēt kum* P 108; **ladder**: *lējār*
L 366; *lōdār* Q 81a; **slachtladder**: *slaxlōdār* Q
96c; *šlaxtlēdār* Q 118a; **varkensleertje**: *verkās-
līrkā* L 413; ht volgende woordtype duidt erop
dat het rund mogelijk gehangen wordt: **katrol**:
kontrol L 372; de volgende woordtypen dui-
den erop dat het rund verder op de grond of
op stro verwerkt wordt: **grup**: *grōp* L 289;
goot: *gōt* L 246; **op de grond**: het type *op de
grond* in: P 46; **op stro**: het type *op stro* in: Q
80; **dries**: *dres* Q 162.

MES MET DE SPITSE PUNT WAARMEE
MEN DE RUNDERHUID DOORSNIJDT

[Zie het lemma MES.]

MES WAARMEE MEN DE HUID LOS-
MAAKT VAN HET RUNDERLIJF

[Zie het lemma MES.]

Verwijderen van de ledematen en de kop

Varken

OORKERNEN VERWIJDEREN

Ohrkerne entfernen – to remove the inner ear – enlever les intérieurs des oreilles (N 28, 69)

[Met een scherp gepunt mes wordt het inwendige van het oor uitgesneden.]

gehoor uitsteken: *gahōr utstēkan* L 211; **gehoor uitsnijden:** het type *gehoor uitsnijden* in: L 270; **binnenste gehoor uitsnijden:** *benasta gahjyr utsni-jā* L 269; **(oren)uitsnijden:** *ūarā ut-sni-jā* L 321; *qurā qutsnajā* Q 156; *utsni-jā* L 331; **oren aan de binnenkant uitsnijden:** *ūarā ān dā benakant utsnējā* L 269; **oren uitsteken:** *ūrā ütstēkā* Q 204a; **schelpen uitsnijden:** het type *schelpen uitsnijden* in: Q 204a; **oormosselen uitsteken:** *urmošalā ütstēkā* Q 113; **binnenste eruihale:** *benasta arōijhālā* L 265; **de stoppen uit de oren halen:** *dā štōp utā ūrā hōlā* L 330; **oorstoppen uitsnijden:** *ūwrāštōp üt-sni-jā* L 325.

OREN VERWIJDEREN

Ohren entfernen – to remove the ears – enlever les oreilles (N 28, 69)

[De oren, waarin het loodje zit dat na de eerste keuring is aangebracht, mogen pas worden afgesneden nadat het varken voor de tweede maal is gekeurd. De oren worden meestal verwerkt in de zult.]

afsnijden: het object bij de volgende varianten is *oren*, hetgeen hier niet gedocumenteerd wordt: *afsneja* L 163; *afsnejān* P 46; *āfsneja* Q 9; *āfsneja* L 366, P 50, 57; *āfsnejān* L 312, 316, Q 11a; *āfsnē.jā* L 289; *āfsneā* P 108; *āfsnēān* K 358; *āfsneja* L 413; *ōfsni-jā* Q 121, 187a, 198; *āfsnī-jā* P 177, Q 71, 91; *ōfsnējā* Q 78; *ōfsnējā* Q 158, 175; *ōfsnajā* Q 81a, 162; *ōfsnajā* Q 180; *āfsni-jā* L 292, 318b, 320a; *āfsnī-jā* L 362, 416; *āfsnī-jā* L 270, 330, Q 33, 39, 99*, 121, 121c; *āfsnī-jā* Q 204a; *āfsniā* Q 20; *āfsniā* L 426, 432, Q 36, 103, 118a, 121, 202, 203; *āfsniān* Q 39; *āfsnē* P 117; *āfsnēn* P 176; *ōfsnēn* P 176; *ōfsnē* Q 80; *āfsnej* P 107a, 211; *āfsnejn* P 176; het

type *afsnijden* in: Q 71; **loloren afsnijden:** *lolowarān afsneja* K 278; **afdoen:** *āfdōn* L 318b; **ontoren:** *qntūrā* P 51.

NAGELS VERWIJDEREN

Nägel entfernen – to remove the nails – enlever les ongles

(N 28, 35; monogr.)

[De nagels worden meestal afgetrokken met de haak die aan de bovenkant van de krabber zit. Men kapt of snijdt ze ook wel af of wringt ze met de hand af. Alvorens de nagels te verwijderen houdt men ze in heet, zelfs kokend water.]

nagels uittrekken: *nejgāls üttrēkā* L 416; *nogāls üttrēkā* P 117; *nogāls üttrēkā* P 176; *nēgāl üttrēkān* P 176; *nōgāl üttrēkā* Q 20, 203; *nūgāl awtrēkā* Q 162; het type *nagels uittrekken* in: Q 71; **uittrekken:** *uttrēkā* L 269; *ūttrēkā* Q 95; *ōtrēkā* P 57; *ūttrēkā* L 362; *ēttrēkān* P 46; *āttrēkā* P 176, 211; *uttrēkān* Q 39, het type *uittrekken* in: L 420; **nagels met een tod uittrekken:** *nāgāls māt nā tōwt uttrōkā* L 316; **tenen uittrekken:** *teenā ojttrēkā* L 420; *tīnān ojttrēkān* Q 71; *tīnā uttrēkā* Q 91; *tejnā ojttrēkā* Q 156; *tejnā owttrēkā* Q 180; *tī.n uttrēkā* L 290; *tīānā uttrēkā* L 269; *tīānā uttrēkā* Q 113; *tīānā uttrēkā* Q 103; *tīān uttrēkā* L 291, 321; *tīnā uttrēkā* L 318b, Q 187a; *tīnā üttrēkā* Q 204a; *tīnān uttrēkā* Q 198; *tīnān uttrēkān* Q 39; *tīnān uttrēkān* Q 198a; *tīnā ytttrēkā* Q 121; *tējnā ojttrēkā* Q 158; *tīnā üttrēkā* P 50; *tīān üttrēkā* Q 2; *tsīnā uttrēkā* Q 121; *tsīānā uttrēkā* Q 121c; **koten uittrekken:** *kōāt üttrēkā* Q 30; **hoeven uittrekken:** *hōvā uttrēkā* Q 36; **schoen(en) uittrekken:** *sōn uttrēkā* L 318b, 325, 330; *sōn uttrēkā* L 292, 320a, Q 33, 99*; *sōn uttrēkā* Q 103; *sō.n üttrēkā* L 270; *sūn ojttrēkā* L 265; *sūnōwttrēkā* Q 72; *sxōn uttrēkā* L 269; *soj uttrēkā* Q 118a; *sōn ūtttrēkā* L 366; het type *schoen uittrekken* in: P 120; **schoentjes uittrekken:** *sōnkās uttrēkā* Q 9; *sōnkās uttrēkā* L 426; *sōnkās üttrēkā* L 432; *sōnkās owttrēkā* L 372; **nagels aftrekken:** *nōgāls āftre’ā* K 278; *nēgāl āfttrēkā* L 270; *nāgāls āfttrēkān* Q 11a; **aftrekken:** *āfttrēkā* L 330; *āfttrēkā* L 163; het type *aftrekken* in: Q 121; **hoeven aftrekken:** *huvā āfttrēkā* P 117; **tenen aftrekken:** *tīn āfttrēkān* K 358; *tīnā āfttrēkān* L 413; *tejnā ojttrēkā* Q 78; *ten āfttrēkān* L 211; *tīānā üttrēkā* L 312; **tenen trekken:** *tī.ānā trēkā* L 269b; **teen trekken:** *tēn trēkā* L 331; **schoen trekken:** *sūnttrēkā* Q 72; **(nagels) afhale:** *nēgāl āfhōlā* L 271; *āfhōlā* L 271; **nagels afdoen:** *nāgāls ojdōn* P 177; **klauwtjes afdoen:** *klowkās āvdūj* L 312; **schoenen uitdoen:** *sōn ūdōn* Q 12; *sxō.n ūtdō.n* L 289; *sōn utdūā* Q 202; **afdraaien:** het type *afdraaien* in: Q 121; **met de hand afdraaien:** het type *met de hand afdraaien* in: K 318; **uit-**

II.1

draaien: *útdrejǽ* L 366; **uitwringen:** *ótweřejǽ* Q 78; **tenen afwringen:** *tin afvřejǽ* K 358; **ontwringen:** *ontvřejǽn* Q 3a; **nagels wringen:** *nagǽls frejǽ* P 51; **tenen:** *tejnǽ* Q 83; **onttinen:** *ontejnǽ* Q 80; **tenen afpitsen:** *tǽnǽ afpǽtsǽ* P 108; **uitpitsen:** *átpetsǽ* P 176; **schillen:** *šǽlǽ* Q 91; **vegen:** *vejǽ* Q 96c; **afbranden:** het type *afbranden* in: P 46.

Rund

HORENS VERWIJDEREN

Hörner entfernen – to remove the horns – enlever les cornes

(N 28, 42; monogr.)

[Als de kop tot aan de horens afgehuïd is, worden ze met een (hak)mes of een zaag bij de inplant verwijderd. In vele gevallen worden de horens met een bijl erafgeslagen. De woordtypen „blijven” en „ze aan het vel laten” duiden erop dat de horens a.h.w. aan de huïd blijven vastzitten.]

horens afhouden: *hǽrǽ áfhǽwǽ* Q 202; *hǽrn áfhǽwǽ* Q 204a; *hǽnz ófhǽ(w)ǽn* Q 71; *hǽr áfhǽwǽ* L 291, 292; *hǽrǽn áfhǽwǽn* L 426, Q 39; *hǽrǽ áfhǽwǽ* Q 113, 121; *hǽrǽ áfhǽwǽ* Q 121c; *hǽrǽ áfhǽwǽ* L 432; *hǽǽn áfhǽwǽ* Q 203; *jǽǽn áfhǽwǽ* Q 162; **afhouden:** *áfhǽwǽ* L 269, Q 18; *áfhǽwǽ* Q 121; *ófhǽwǽ* Q 175; **met het bijl afhouden:** *met á bil áfhǽwǽ* Q 39; **met de bijl afslaan:** *met dǽ bil afslǽn* L 163; **derafslaan:** *trǽfslǽn* L 330; **horens derafslaan:** *hǽr draf slǽ* L 265; **horens afslaan:** *hǽwrǽs afslǽ* P 108; **horens afhakken:** *hǽrǽs afhakǽ* L 265; **afhakken:** *áfhakǽ* Q 103; **kappen:** *kapǽ* L 318b, 413; *kapǽn* Q 95; **horens afkappen:** *hǽr áfkapǽ* L 289; *hǽ.r áfkapǽ* L 290; *hǽwrǽs áfkapǽ* P 50, 211; *jǽǽn ófkapǽ* P 177; *jǽwǽn ófkapǽ* Q 62; *gǽǽn ófkapǽ* Q 180; **afkappen:** *afkapǽ* K 358, P 176; *afkapǽn* P 46; *afkapǽ* L 271, 289, 321, 362, 372, 413, P 57; *áfkapǽn* L 312; *afkapn* K 278; *áfkapǽ* L 312; *ófkapǽ* Q 3a; het type *afkappen* in: P 120, Q 71; **horens afsnijden:** *hǽrǽns áfsnǽ-jǽ* L 416; *hǽwrǽs afsnǽ* P 117; **afsnijden:** *áfsnǽ-jǽ* Q 117a; **horens afzagen:** *hǽrǽ áfzǽǽgǽ* Q 202; **afzagen:** *afzǽǽgǽ* K 358; *áfzǽǽgǽ* L 269, 270; *ófzǽǽgǽ* Q 156; het type *afzagen* in: P 120; **horens afdoen:** *hǽrs áfdun* L 211; *ǽn áfdun* P 176; **kroon afdoen:** *krun áfdun* Q 9; **horens wegdoen:** *hǽrǽs wǽxdǽn* Q 20; **uittrekken:** *qwtreǽkǽ* Q 156; het type *uittrekken* in: L 420; **blijven:** *blejǽ* L 366; **ze aan het vel laten:** men zegt: *lǽt zǽ ánt vel* L 316.

KOP VERWIJDEREN

Kopf entfernen – to remove the head – enlever la tête

(N 28, 44; monogr.)

[Nadat de kop afgehuïd is, wordt hij van het lijf gesneden of gehakt.]

kop afsnijden: *kop áfsnǽ-jǽ* L 416; *kop áfsnǽ-jǽ* L 362; *kop áfsnǽ-jǽ* Q 121c; *kop áfsnǽ-jǽ* Q 113; *kop áfsnǽ* L 316; *kop áfsnǽ* L 290, 432; *kop áfsnǽ* L 426; *kop afsnejǽ* L 265; *kop afsnǽ* P 117; *kop ófsnǽ-jǽ* 21; *kop ófsnejǽ* P 177; *kop áfsnajǽ* P 51; **kop ófsnajǽ* Q 162; **afsnijden:** *áfsnǽ-jǽ* L 271, 289, 318b; *áfsnǽ-jǽ* Q 33, 39, 121, 204a; *áfsnǽ-jǽ* L 420; *áfsnǽn* Q 39; *áfsnǽ-jǽ* Q 12; *áfsnǽjǽn* Q 11a; *afsnǽjn* L 412, P 57; *afsnǽjǽn* P 46; *áfsnǽjǽn* L 312; *afsnǽ* P 108; *ófsnǽ-jǽ* Q 175; het type *afsnijden* in: Q 3a, 71; **kop derafsnijden:** *kop dǽráfsnǽ* Q 36; **bulles afsnijden:** *bǽlǽs áfsnǽ* Q 118a; **hals afsnijden:** *hals áfsnǽ* Q 203; **hem de knik afsnijden:** *ǽm dǽ knǽk áfsnǽ-jǽ* Q 9; **doorsnijden in de knik:** *dǽr-sni-jǽ en dǽ knǽk* L 246; **halswervel doorsnijden:** *halswervel dǽrsnejǽ* L 265; **doorsnijden en afbreken:** *dǽr-sni-jǽ en áfbrǽkǽ* L 270; **kop afhouden:** *kop áfhǽwǽn* L 211; *kop áfhǽwǽ* Q 121; *kop áfhǽwǽ* Q 103; *kop áfhǽwǽ* Q 202; *kop áfhǽjǽwǽ* L 366; *kop ófhǽ* Q 80; **afhouden:** *áfhǽwǽ* L 292, Q 99*; *ófhǽ(w)ǽn* Q 71; **kop afkappen:** *kop afkapǽ* P 211; *kop afkapǽ* K 358, P 50, 176; *kop ófkapǽ* P 177; het type *kop afkappen* in: P 176; **afkappen:** *ófkapǽ* Q 81a, 156; *áfkapǽ* L 312, 372; het type *afkappen* in: P 120; **kappen:** *kapǽ* L 330; **kop afsteken:** *kop afste* ʔ K 278; **kop afdoen:** *kop áfdǽn* L 289; **afzetten:** *áfzetǽ* L 321; **kop uitslachten:** *kop yislatǽ* L 163.

POTEN VERWIJDEREN

Füsse entfernen – to remove the legs – enlever les pattes

(N 28, 48; monogr.)

[Als de poten zijn afgehuïd, verwijdert men ze in het eerste gewricht (gerekend vanaf de hoef). De poten worden van het lijf gesneden, gekapt of gezaagd.]

afsnijden: bij de volgende opgaven is het object *poot*, *poten* niet gedocumenteerd: *afsnǽ* L 312; *áfsnǽ-jǽ* L 318b, 362, 416, Q 121; *áfsnǽ-jǽ* Q 121; *áfsnǽ-jǽ* L 330, Q 33, 39, 99*, 103, 113, 204a; *áfsnǽ* Q 39, L 290, 291, 432, Q 20, 36, 202, 203; *ófsnǽ-jǽ* Q 198; *áfsnǽjǽn* L 312, 316; *afsnǽjǽn* P 46; *afsnǽjǽ* L 163; *áfsnǽjǽ* L 289, Q 9, 12; *afsnǽj* P 117, 211; *áfsnǽjǽ* L 413; *ófsnǽjǽ* P 177, Q 71, 95; *afsnǽjn* P 176; *afsnǽjǽ* P 50; *afsnǽjǽn* K 358; *ófsnǽjǽ* Q 175; *áfsnajǽ* P 51; *óf-snajǽ* Q 156, 162; het type *afsnijden* in: P 120, Q 71; **poten derafsnijden:** *pǽjǽt draf snejǽ* L 265; **poten snijden:** *putǽn snejǽn* Q 71; **snijden:** *snejǽ* L 366; **gewerf afsnijden:** *gǽwerf áfsnǽ-jǽ* L 292; **aan de knie doorsnijden:** het type *aan de knie doorsnijden* in: L 289; **poten oversnijden:** *pǽjǽt óvǽrsnejǽ* K 278; **oversnijden:** *ǽvǽrsnejǽ* P 57; **(poten) afkappen:** *pǽtǽ ófkapǽ* Q 80; *afkap-*

pen: *afkapə* P 176; *afkapən* P 176; *āfkapə* L 321; **doorkappen:** *dəarkapə* P 108; **afhakken:** *āfhakə* Q 118a; **poten afhakken tot de hak:** *pōət āfhakə tot ən hak* L 246; **poten afhouden:** *pōət āfhōwə* L 426; *puətə āfhōwə* Q 121c; **afzagen:** *āfzēgə* L 372; **schakelen:** *sxākələ* L 413.

HOEVEN VERWIJDEREN

Hufe entfernen – to remove the hoofs – enlever les sabots

(N 28, 46; monogr.)

[Eerst wordt de gehele poot verwijderd van het lijf en dan worden later de hoeven van de poot gekapt. Het kan zijn dat sommige antwoorden eerder duiden op het begrip „poot verwijderen” dan op „hoef verwijderen”.]

afslaan: *afslən* L 163; **derafslaan:** *trāf slən* L 330; **hoeven afhouden:** *hōvə āfhōwə* L 291; *hūvə āfhōwə* L 426; *hōəvə āfhōwə* Q 36; *hyf āfhōwə* L 366; *āfhōwə* L 269, 292, Q 33, 39, 121; *ōshōwən* Q 71; **in het gewricht afhouden:** *en at gəwrext āfhōwən* Q 39; **tenen afhouden:** *tīən āfhōwə* L 291; *tīənə āfhōwə* Q 202; **klauwen afhouden:** *klōwə āfhōwə* Q 103; *klāwə āfhōwə* Q 204a; **met de bijl afhouden:** *met də bīl āfhōwən* L 211; **met bijlen afhouden:** *met bejələ āfhōwə* Q 121; **afhouden tot onder de knieën:** *āfhōwə iūt oŋər də knēn* L 270; **de schoenen afhouden:** *də šōŋ āfhōwə* Q 121c; **afkloppen:** *āvklōpə* L 312; **hoeven afsnijden:** *hīvə āfsnījə* L 416; **tenen afsnijden:** *tēnə ōfsnājə* Q 162; **afsnijden:** *ōsnējə* klauwen afdoen: *klōwən āfdōn* L 316; **kappen:** *kapə* L 289, 318b; *kapən* Q 95; **hoeven afkappen:** *huvə afkapə* L 265; **afkappen:** *afkapə* P 108, 176; *āfkapə* L 321, 362, Q 9; *afkapən* P 57; *āfkapən* L 312; *ōfkapə* P 177; *ōfkapən* Q 3a; *afkapm* K 278; het type *afkappen* in: P 120; **tenen afkappen:** *tīn afkapə* K 358; **voeten afkappen:** *vūtə afkapə* P 211; *vūtən afkapən* P 176; **hoeven afhakken:** *huvə āfhakə* Q 203; **tenen afhakken:** *tī.n āfhakə* L 290; **afhakken:** *āfhakə* Q 99*; **afzagen:** de hoeven worden *āfgəzēx* Q 39; **schouwen:** *sxāən* P 57.

Gereedschap

Varken

HAAK WAARMEE MEN DE VARKENS-NAGELS VERWIJDERT

Haken zum Entfernen der Nägel – hook with which the nails of the pig are removed – crochet pour enlever les ongles

(N 29, 36; monogr.)

[Meestal wordt hiervoor de haak gebruikt die aan de bovenkant van de krabber zit. Men

gebruikt er ook wel een stuk gereedschap voor dat hiervoor bruikbaar en voorhanden is zoals de S-vormige spekhaak, trektaag, mes met scherpe punt, of men rukt de nagels met de hand af. Bij de opgaven *haak van de schel*, *haak van de krabber* e.d. is van de schel, van de krabber niet fonetisch gedocumenteerd. Voor de opgaven voor ‘schel’, ‘krabber’ e.d. zie men het lemma KRABBER.]

haak: *hāk* K 278; *hōk* L 163, 211, 265, 269, 271, 289, 291, 292, 316, 318b, 330, 426, Q 30, 33, 39, 95, 99*, 121, 180; *hōk* Q 71; *hōək* Q 202; *hōək* Q 36; *hōək* L 312; *hōk* L 269, 271; *hōk* L 271; *huək* P 177; *wōk* Q 162; *ōk* Q 9; het type *haak* in: L 320a, P 120, Q 198; **haakje:** *hōkskə* L 270, 432; het type *haakje* in: L 377; **kratserhaak:** *kretsərhōk* Q 39; **krabhaak:** het type *krabhaak* in: K 358; **schrabberhaak:** *šrabərhōk* Q 103; **klokhaak:** *klokhōk* Q 18; *klōkhōk* Q 103; **schelhaak:** *šelhōk* Q 113, 203; **trekhaak:** *trekhōk* L 269b, Q 81a; *trekhōwək* L 312; **nagelhaak:** *nugəlhōk* P 176; *nēgəlhōk* L 270; **tenenhaak:** *tīnənhōk* P 57; *tīnənhōk* P 57; *tī.nhōk* L 290; **spekhaak:** *spekhōk* Q 71; **vleeshaak:** *vlejšhōk* Q 156; *vliəsōk* P 176; *vlesgojk* Q 180; **slachthaken:** *slaxhōk* Q 204a; **crochet (fr.):** *krošə* Q 180; **tenentrekker:** *tīnəntrekar* L 413; *tēntrekar* L 331; het type *tenentrekker* in: L 420; **trektang:** *trektaŋ* P 211; **tang:** *taŋ* P 117; **mes bet scherpe punt:** *mes bə šxerəpə pūnt* P 108; **met de hand:** het type *met de hand* in: K 318, L 366, Q 11a; **bet de handen:** *bē də hān* Q 78; het volgende woordtype duidt op de krabber waarop de haak is bevestigd: **schrapphoortje:** *šrabhōrxə* Q 118a; het volgende woordtype duidt op iets dat men nodig heeft bij het afbranden van de haren: **brandend strobundeltje:** het type *brandend strobundeltje* in: Q 158.

MES MET DE SPITSE PUNT WAARMEE MEN DE VARKENSOREN VERWIJDERT

[Voor eventuele opgaven met betrekking tot dit begrip zie men het lemma MES].

HET RONDE MES WAARMEE MEN DE VARKENSOREN VERWIJDERT

[Voor eventuele opgaven met betrekking tot dit begrip zie men het lemma MES].

Rund

SLACHTZAAG

Schlachtsäge – (butcher’s)saw – scie d’abat-tage

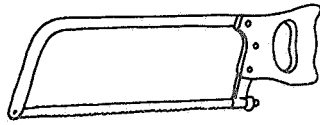
(N 28, 43; N 28, 47; N 28, 90)

[Een zaag die de slachter gebruikt bij het ver-

II.1

wijderen van de horens, hoeven en poten van het rund. Tevens verdeelt men met deze zaag het slachtbeest in twee gelijke delen: Zie afb. 8.]

Afb. 8. slachtzaag

zaag: *zāx* K 358, L 211, 265, 269, 270, 271, 316, Q 83; *zōx* L 269; *zēx* Q 81a; *zēx* L 372, Q 11a, 33; *zēax* Q 156; *zēax* Q 202; *zēx* P 108, 176, 211, Q 39; *zēax* Q 121; *ziāx* Q 71; het type *zaag* in: P 120; **slachterszaag:** *slaxtərszāx* L 312.

HAMER

Hammer – hammer – marteau
(N 28, 43; N 28, 47)

[Hamer die door de slachter gebruikt wordt voor het verwijderen van de horens en de hoeven van het rund.]

hamer: *hāmar* Q 9; *āmār* Q 9; **houten hamer:** *hōwtən āmār* L 312; **hout:** *hōwt* Q 9; *qwt* Q 9.

TANG

Zange – pincers – pincettes
(N 28, 43; N 28, 47)

[Tang waarmee men horens en hoeven van het rund verwijderd.]

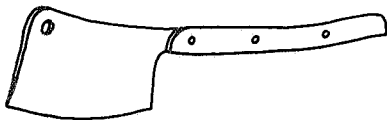
tang: *taŋ* P 117; **trekker:** *trekər* L 420.

SLACHTBIJL

Schlachtbeil – (butcher's) axe – hache d'a-battage

(N 28, 43; N 28, 45; N 28, 47; N 28, 49; monogr.)

[Een bijl die gebruikt wordt voor het verwijderen van de runderhorens, runderkop, runderhoeven en runderpoten. Voor de *mes*-opgaven wat betreft het voorwerp waarmee men voornoemde handelingen verricht, zie men het lemma *MES*. Zie afb. 9.]

Afb. 9. slachtbijl

bijl: *bejl* L 372, 413, P 46, 211, Q 3a; *bejal* L 413, P 57, 177; *bejala* Q 121, 121c; *bējala* Q 113, 202; *beal* P 108; *bil* L 163, 211, 246, 265, 289, 312, 318b, 321, 366, 426, Q 18, 36, 95, 103, 198a, 203; *bi.l* L 290, 330, Q 99*; *bila* Q 33, 39,

121; *bīl* L 292, 362, 366, Q 12, 204a; *bīal* L 269; *bī.l* L 290; *bajl* Q 162; het type *bijl* in: P 120, Q 71; **bijltje:** *biltja* L 246; **een groot bijl:** *ən gruət bil* L 265; **hakbijl:** *hakbil* L 269, Q 18, 198; **kapbijl:** *kapbeəl* Q 156; *kabil* L 312; **slachtbijl:** *slaxbil* L 265; **valbijl:** *valbēal* K 358; **aks:** *oks* P 176; **hachette (fr.):** *hašet* Q 81a; **tek:** *tek* P 50, Q 2; **herstel:** *herstel* L 316; *hestel* L 316; **hiep:** *hi.p* L 289, 330; *hiap* L 291, Q 118a; **hakmes:** *hakmets* L 270, 330, Q 118a; **kapmes:** *kapmes* K 278, 358, L 312, 362, P 176, 211, Q 9; *kapmejs* Q 71; *kapmets* Q 103; *kapmets* L 432, Q 12, 103.

Leren en opijzen

Algemeen

PEZEN

Flechtsen – sinews – tendons

(N 28, 63; Veldeke 15, 22; monogr.)

pezen: *pēzə* L 163, 265, 289, 290, 318b, 321, 325, 330, 331, 372, 413, 420, 426, 432, P 51, 57, Q 9, 20, 33, 39, 95, 99*, 103, 113, 118a, 121, 121c, 162, 180, 202, 203, 204a; *pēsən* P 46; *pēzn* K 278; *pēzə* P 177; *pējzə* Q 158; *peza* Q 91, 180; *pejzə* P 107a, 117, 176, 211, Q 74, 187a; *pejzən* P 176, Q 71; *peəzə* Q 80; *pēzə* L 246, 269b, 270, Q 198; *peza* P 108; *pēzə* L 246, 362, 366, Q 175; *peəsə* L 416; *pejzə* P 50, Q 96c, 156; *pjejzə* Q 72; *pī.zə* L 289; *piəzə* Q 36; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *pēs* Q 39, 117a, 121; *pēs* L 316; *pejs* P 176; het type *pezen* in: K 358, L 211, 312, P 120, Q 11a; **hakpezen:** *hokpēzən* Q 121; *hakpejzən* Q 71; **hakkepezen:** *hakəpēzə* L 292; **lissen:** *lesə* Q 78; **geelhaar:** *gēlhōr* L 329.

Varken

PEZEN BLOOTLEGGEN

Flechtsen freilegen – to lay open the sinews –
découvrier les tendons

(N 28, 62; monogr.)

[Men maakt een snede achter de achillespees, waardoor deze bloot komt te liggen. Door het door de snede ontstane gat steekt men meestal een balkje, vaak voorzien van inkepingen, waarin dan de pezen worden geschoven, zodat deze niet weg kunnen schuiven. Zo wordt voorkomen dat het dier „dichtklapt“.]

pezen losmaken: *pēzə losmākə* L 246, 432, Q 99*; *pējzə losmākə* P 177; *pēzə losmākən* L 312; *pēzə losmākə* L 290; *pēzə losmākə* Q 9, 113; *pejzə losmākə* P 50; *pēzən losmākən* L 316; **vliezen losmaken:** *vlizə losmāʔə* K 278; **pezen lossen:** *pēzə losə* Q 12; **pezen vrijmaken:** *pēsə vrejmākə* Q 118a; **pezen snijden:** *pejzən snejn* P 176; **pezen doorsnijden:** *pejzə dōwrsnē*

P 117; *d.worsneja* Q 91; **pezen losdoen:** *pēza losdun* Q 175; **pezen insnijden:** *pēsə ensneja* Q 95; *pēzə enšni-ja* Q 204a; **pezen lossnijden:** *pēzə losšniə* L 426, Q 121c, 202; *pēzə losšni-ja* Q 198; *peesə lossni-ja* L 416; *loššni-ja* L 330; **hak lossnijden:** *hak losšni-ja* Q 121; **hakpezen lossnijden:** *hakpēzə losšniə* Q 203; **pezen oopensnijden:** *pēzə opasni-ja* L 321; **pezen aan de achterste poten opensnijden:** *pejzə on deksə pūjtən opasnej* P 211; **hakpezen oopsnijden:** *hakpēzə opasneja* L 269; **lissen doorsnijden:** *lesə doḡwarsneja* Q 78; **grote spier vrijmaken:** *grōtə spīr vrajmōkə* Q 162; **opsnijden:** *obsni-ja* Q 121; **oversnijden:** *qvərsne* P 108; **pezen uitsnijden:** *pēzə ūtsniə* Q 103; *pejzə ūtsni-ja* Q 187a; **steken:** *stēkə* P 176; **doorsteken:** *dorstēkə* L 163; het type *doorsteken* in: K 358; **de haak door de pees steken:** *dər hōk dur də pēs stejka* Q 39; **pezen uittrekken:** *pejzə ūtrekə* Q 187a; **pezen uithalen:** *pēzən ythālən* L 211; *pēzə otjhālə* L 265; *piəzə uthōlə* Q 36; *pēzə ūthōlə* L 270; **pezen deruithalen:** *pēzən dər ūthālə* L 291; *pēzə druthōlə* L 331; **pees uithalen:** *pēs ūthālə* L 318b; *pēs uthōlə* L 292; *pēs uthōlə* L 312; **pezen naar buiten halen:** *pēzə nō būtə hōlə* L 269; **inkerven:** *enkervan* Q 39; **pezen slippen:** *pēzə slepə* L 366; **trekpezen villen:** *trekpēzə velə* L 413; **een koot in de poot maken:** *ə kūt indəpōt mōkə* Q 158.

LADDER

Leiter – ladder – échelle

(N 5aII, 62b; N 28, 64; N 28, 67; monogr.)

[Een ladder met bovenaan een lat waaraan een koord bevestigd is. Het geschoren en gereinigd varken wordt met de rug op de ladder gelegd. Als de achterste poten aan de bovensporten van de ladder zijn vastgesjord, wordt ze overeind gezet. Het varken komt met de snuit omlaag te hangen.]

ladder: *lēdər* Q 77, 170; *ledər* Q 20, 71, 91, 117a, 121; *lōdər* Q 11a, 14, 39, 80; *lōdər* Q 20; het type *ladder* in: K 318, 358, L 211, 289, 312, 377, P 120, 177, Q 71, 99*, 187a; **leer:** *līr* K 358, L 269, 316, P 51, Q 36; *līər* L 265, 312, P 108; *liəjər* P 44; *līəjər* P 48, 49; *lejər* L 289, 292, 318b, 321, 366, 416, 426, P 44, Q 156; *lejər* L 290; **leertje:** *lijərəkə* L 413; **varkensleer:** *verkəslejər* L 293; *verəkəslejər* L 312; **varkensleertje:** *verkəsliəkə* L 413; **slachtladder:** *slaxlēdər* Q 7; *slaxledər* Q 95a; *šlaxledər* L 331, Q 204a; *slaxlōdər* Q 96c; *šlaxlōdər* Q 103, 202; *šlaxlōdər* Q 19, 20, 98; **slachtleer:** *slaxtlīr* K 358; *slaxtleər* L 211; *šlaxlējər* Q 198; *slaxlejər* L 372, 423; *šlaxlejər* L 299; **slachtleertje:** *slaxtlejərəkə* L 420; **varkensladder:** *verkəslejdər* L 387; **varkensleer:** *verkəsliər* K 317; *verəkəsliər* Q 2b; *verkəslejər* L 360; **hangladder:** *hanlejdər* L 329.

HET VARKEN OPHANGEN

Das Schwein aufhängen – to hang up the pig – suspendre le cochon

(N 28, 67; monogr.)

[Het varken wordt liggend op de rug op de ladder vastgebonden. Een stok wordt tussen de poten en het been van de achterste poten doorgestoken en vastgebonden aan de bovenste sporten van de ladder.]

op de ladder hangen: *op də lejər hanə* L 426; **op een leer vastbinden:** *ob ən līər vaastbejə* L 265; **vastbinden en oplichten:** *vasbēnjə en oplōxtə* Q 20; **ophangen aan de ladder:** *ophanə ən də lōdər* Q 39; **op een leer hangen:** *ob ən līr hanən* L 316; **aan een ladder hangen:** *ən ən ledər hanə* Q 91; **op de ladder:** *op tə ledər* L 271; *op tə lejər* L 269; **met de rug op de leer:** *mētə rək op tə lēr* L 246.

Rund

OPHIJSEN

Aufziehen – to hoist (up) – guinder le boeuf (N 28, 65; N 28, 66; monogr.)

[Nadat haken achter de blootgelegde pezen zijn gestoken of een balkje door de opening tussen de pezen en de poten is geschoven, worden aan de haken of aan het balkje touwen bevestigd. De touwen worden over een balk door twee ogen in het plafond of iets dergelijks aangetrokken, waardoor het rund uit de slachtbrug wordt getrokken, de poten gespreid. Volgens de respondent uit L 211 gaat het als volgt. De sterke kartouwen worden aan een balk vastgemaakt. Het ronde balkje wordt door de achterpoten gestoken en de lus een slag om het balkje gelegd. Door de lus stak men een z.g. karpaal. Met twee man tegelijk draaide men het balkje rond, waardoor het kartouw rond het balkje werd gewonnen en de koe omhoog gehesen. Soms maakte men bij dit ophijsen gebruik van een katrol of lier.]

opdraaien: *opdrejə* L 372; *opdre.n* L 413; *opdrejə* L 291, 321; **opdraaien met een lier:** *opdrejə mētə līr* L 163, 269; **opdraaien aan katrol:** *opdrējə ən katrol* L 366; **omhoogdraaien:** *omhūəx drejə* L 290; **optakelen:** *optākələ* L 426; **opwinden:** *opwejə* P 50; het type *opwinden* in: Q 33; **koorden draaien:** het type *koorden draaien* in: P 120; **bet dikke koorden opwinden:** *bē dekə kōdə opwījə* P 211; **oplichten:** de koe wordt *opgalex* Q 20; **met een rolkop omhoogtrekken:** *mī ən rolkop əmhuxtrēkə* Q 96c; **koord omsmijten:** *kōrt əmsmejtə* Q 78; **vastdraaien met kluppels:** *vastdreje mēt klōpəls* L 366; **met stalen kabels ophangen:** het type *met stalen kabels ophangen* in: P 50; de volgende

II.1

woordtypen zijn een woordgroep waarbij men werkwoorden als „vastbinden”. „ophijzen” moet denken: **aan de worm**: *an dā wōrəm* L 265; **aan de worm van het dak**: *ān dā wōrm van dā dāk* L 316; **aan een balk**: het type *aan een balk* in: L 289, 321; **om de kuiten**: *om dā kōjta* L 372; **aan een stalen kabel**: *on ən stōlən kābəl* P 176; **aan de pezen**: *on dā pēzə* Q 175.

HET HIJSTOUW VASTBINDEN

Das Aufhängeseil befestigen – to fasten the hoisting rope – attacher la corde (N 28, 66)

[Nadat het dier is opgehesen, bindt men de touwen vast aan klompen of haken die in een muur of paal in de slachtplaats zijn bevestigd.] **vaststroppen**: de touwen worden *vastgāstrōpt* L 292.

Gereedschap

SLACHTHOUT (zie kaart)

Holz balken, an dem das geschlachtete Tier zur weiteren Verarbeitung aufgehängt wird – stretcher (piece of wood used to hang the carcass for further working up) – pièce de bois ou l'on accroche la bête abattue (N 28, 64; N 28, 66; N 5aII, 62b)

[Het stuk hout waaraan het geslachte dier ter verdere verwerking wordt opgehangen. De semantische overeenkomst met „spanhout” is vrij groot, omdat het spanhout en het slachthout tegelijk de functie kunnen hebben het „dichtklappen” van het dier te voorkomen. Toch zijn beide begrippen in twee aparte lemmata verwerkt. Zie ook het lemma SPANHOUT.]

slachthout: *slaxhōwt* L 265; *slōxhōwt* L 290; *slōxthōwt* L 291; *slaxhōwt* Q 96c; *slaxhōwt* Q 204a; *slaxōwt* Q 162; *slaxhōlt* L 269, 269b; *slaxhōt* Q 198; *slaxthōt* K 357; *slōxhōt* P 55; **slachthoutje**: *slaxhōltjə* L 269; **hout**: *hōwt* L 371a; *hōlt* L 271; *hōt* Q 36; *hōt* Q 175; **hanghout**: *hanhōwt* L 246, 430, Q 22; *hanhkhōwt* L 246, Q 7, 162; *hānhkhōlt* L 163, 164; *hanhkhōlt* L 159a, 163, 163a, 191, 211, 215, 244a, 270, 271; *hanhkhōlt* L 163, 163a; *hānhkhōlt* L 163; *hanhkhōt* P 222; *hanhōt* Q 178; *hōnhōt* P 55; *hanhot* Q 80; *hanhōt* K 358, 361a, P 45, Q 4, 179, 180; *hanhōt* P 55; *hanhwōt* Q 158; *anhkhalt* L 269; **kromhout**: *kromhōwt* L 265, 321; *kromphōwt* L 265, 289, 291, 292, 294, 320a, 322, 325, 326, 330, 378, 422, Q 97, 111; *krōmphōwt* L 317, 331, 386; *krōmpōwt* L 316, Q 11; *krōmphōwt* L 331; *kromphōlt* L 269a, 270; *krōmhōt* Q 113a; **rolhout**: *rolhōwt* L 432, Q 9; *rolhōwt* Q 9; **vleeshout**: *vlejšhōwt* L 290, 290a, Q 193; **leer-**

hout: *līrhōt* P 51; **dwarshout**: *dwejšhōwt* Q 39; *dwarshōlt* L 271; **warshout**: *wajshōwt* L 377; **warselen**: *wēšələ* Q 202; **lichthout**: *lēxthōwt* L 291; **schelfthout**: *sxeļfthōwt* L 420; **weipaal**: *wējppōwəl* K 278; **eiken stek**: *ēkə stek* Q 2; **stek**: *stek* L 371a, P 177, Q 71, 158, 187a; **hangstek**: *hanstek* Q 28; **sproot**: *sprōt* K 361; *sprōwət* P 54; **hangsproot**: *hansprōt* L 312; **kluppel**: *klōpəl* L 312, 316, 352; *klypəl* L 312; **hangkluppel**: *hanklōbəl* L 0426; **slachtkluppel**: *slaxtklōpəl* L 360; **pezenkluppel**: *pēzəklōpəl* L 360; **scheper**: *sxē.pər* L 289; *sxi.pər* L 289; *šipər* L 318b; *šīpər* L 265; **spreier**: *sprejər* Q 12; **spreits**: *sprejts* Q 113; **schaar**: *šīr* Q 12; **haam**: *hōm* Q 180; *əm* P 176; **poulain** (fr.); *palō* Q 180; **klomp**: *klomp* P 51; **kromschei**: *kromšej* L 382; **den**: *den* P 211; **koning**: *kōneŋ* Q 33; **galg**: *galx* Q 39; **rek**: *rek* P 176; **balk**: *balk* P 46, Q 39, 71; *balək* Q 78; *bālək* Q 81a; **vleesbalk**: *vlejšbalk* Q 193; **trekbalk**: *trekbalk* L 413; **draaibalk**: *drejbalk* L 372; **welboom**: het type *welboom* in: P 120, Q 71; **hijboom**: *hīsboŋw* L 289; *hīsə boŋw* L 321; **draagboom**: *drāxboŋw* Q 99*; **hamelhout**: *haməlhōwt* L 286; de volgende woordtypen wijzen op gebruik alleen bij de varkensslacht: **varkenshout**: *verkəshōwt* L 266; **varkenskluppel**: *verkəsklōpəl* L 314; **varkensklippel**: *verkəsklepəl* L 282.

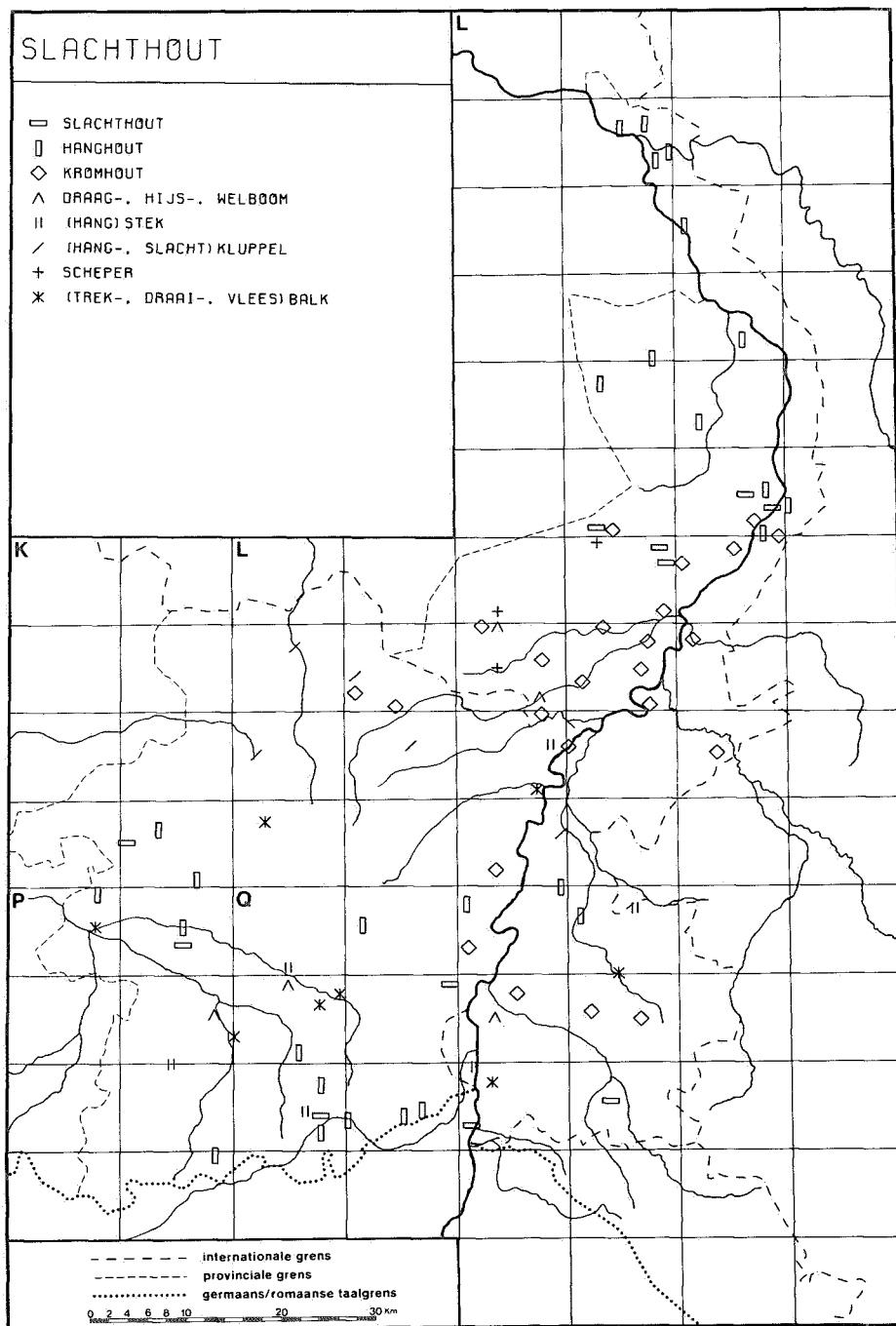
SPANHOUT

Spannholz – piece of wood to stretch the carcass – morceau de bois pour tenir ouvert la bête abattue

(N 28, 64; N 28, 65; N 28, 68)

[Het hout dat meer specifiek gebruikt wordt om het dichtklappen van het dier te voorkomen. Men steekt het hout achter de achillespezen van de achterste poten, vaak voorzien van inkepingen, waarin dan de pezen worden geschoven, zodat deze niet weg kunnen. Overeenkomst van betekenis met het begrip „slachthout” is duidelijk zodat voor nogal wat respondenten de begrippen „slachthout” en „spanhout” samenvallen. De informant van P 50 merkt op, dat er gaten in deze balk zitten waardoor een spie steekt. Aldus kan het spanstuk voor twee doeleinden gebruikt worden. Zie ook het lemma SLACHTHOUT.]

spanhout: *spanhōwt* L 312; *spanhōt* Q 121; *spanhōwt* Q 33, 99*; *spanholts* Q 121; *spanhōts* Q 118a, 121; **spanthout**: *spanthōwt* L 265; **stuk hout**: *stok hōwt* Q 180; **spanstek**: *spanstek* L 312, 321, Q 18, 71; *spanstek* Q 19; de volgende opgaven zijn meervoud: *spanstekə* Q 156; *spanstekə* L 426; **spanstok**: het type *spanstok* in: P 120; **hangstek**: *hanstek* P 57; **stok**: *stok* L 246; het type *stok* in: P 108; **stek**: *stek* L 416, P 176, 211, Q 91, 158; *stek* L 432, Q 113; de volgende opgaven zijn meervoud: *stekə* P 117,

177, Q 80; *stĕk* Q 81a; **toegespitste stok**: het type *toegespitste stok* in: L 270; **spansels**: *spansĕls* K 318; **spanbalkje**: *spanbalĕkskĕ* L 312; *spĕnbalĕkskĕ* L 312; **spanner**: *spanĕr* Q

203; **spankluppels**: *spanklĕpĕls* L 292; **spanstuk**: *spanstĕk* L 316, 366, P 50; **steunbalken**: *stĕnbalĕkĕ* P 176; het type *steunbalken* in: L 270; **balk**: *balĕk* Q 103; **slachthout**: *slaxhĕt* Q

II.1

198; **rolhout:** *rołhōwt* Q 9; *rołōwt* Q 9; **hanghout:** *haŋkhōwt* L 246, Q 162; **hardhout:** *hat hōt* Q 175; **hout:** *holt* L 271; **trekbalk:** *trekbalk* L 413; **kuil:** *kyl* Q 113; **latje:** het type *latje* in: L 270; de volgende opgave is meervoud: het type *latjes* in: L 420; **spalken:** *spalkə* L 265, Q 96c; *špalkə* L 291; **knuppel:** *knōpəl* L 269b; **scheer:** *sxīr* L 269; **spanscheer:** *špānšīar* Q 202; **spangriet:** *špangrī.t* L 290; **spreitsen:** *šprejtsə* Q 121c; **spreier:** *sprejər* Q 12; **gaffel:** *gafəl* L 362.

SPANIJZER

Barre — piece of iron used to stretch the carcass — barre pour tenir ouvert la bête abattue (N 28, 64; N 28, 68)

[Ijzer met pinnetjes — volgens de informant uit P 176 zijn het er twee — dat ook gebruikt wordt om het dichtklappen van het dier te voorkomen. Volgens de informant uit K 358 wordt dit spanijzer tussen het schaambeent geplaatst. Zie ook het lemma SPANHOUT.]

spanijzer: *spanizər* L 312; *španizər* Q 39, 121; het type *spanijzer* in: P 176; de volgende opgave is meervoud: *spanizərs* L 163; **ijzeren baar het twee pinnen:** *ejzərən bār bə twī penən* P 176; **ijzertje met pikjes:** *ejzərəkə met pekskəs* K 358; **ijzeren pin:** *izərə pen* Q 204a; **spanhaak:** *spanhōk* Q 203.

HIJSWERKTUIG

Hebezeug — hoist — grue pour guinder le boeuf (N 28, 64; N 28, 65; N 28, 67)

[Hijswerktuig waarmee het rund omhoog wordt getakeld, voordat het verder verwerkt wordt. Ouder is het werken met touwen of kettingen over de balk in de schuur. Dit gebeurt met mankracht. Vergelijk het lemma OPHUISEN.]

takel: *tākəl* L 270, 416, Q 12, 36, 39, 198; *tōkəl* Q 81a; **wind:** *wēŋ* Q 121, 121c; *vōn* Q 175; **lier:** *līr* L 163, Q 39; **slachtlier:** *slaxtlīar* L 265; **poulain (fr.):** *palōn* P 176; *palō* Q 180; **ratel:** *rōtəl* Q 180; *rōwtəl* Q 156; **katrol het een hangkoord:** *kətrōl bən haŋkōt* P 57; **kettezug:** *ketətsōx* Q 121c; *ketəzōx* Q 113; **rolkop:** *rōlkōp* Q 39; **trekbalk:** het type *trekbalk* in: L 413; **mankracht:** *mankraxt* Q 80; **zelen over een balk:** *zejələ òvər nəm balək* K 278; **koorden:** *kūədə* Q 83; **kettelen:** *ketələ* Q 83; **koord:** het type *koord* in: K 358; **koekoord:** *kujkōri* L 316; **koorden over balk:** *kōrdən òvər balək* L 312; **touw over een balk:** het type *touw over een balk* in: L 377; **twee touwen:** het type *twee touwen* in: L 289.

KATROL

Flaschenzug — pulley — poulie (N 28, 64; N 28, 65)

[Katrol, in gebruik bij het omhooghijzen van het rund.]

katrol: *katrōl* L 269, 270, 289, 292, 330, 362, 413, 416, P 177, Q 71, 95, 99*, 121, 202, 203; *kətrōl* L 325, P 57, Q 103, 162; *kətrōl* L 312; *kasrōl* L 366; *kōntrōl* P 176.

KLAMP

Haken; Metallring o.e. dgl. zum Durchziehen von Seilen, an denen das Rind aufgezogen wird — clamp — tenon

(N 28, 65; N 28, 66; N 5aII, 62b)

[Haak, ring of iets dergelijks, in een muur of paal in de slachtplaats bevestigd, waaraan de touwen waarmee het rund wordt opgehesen, worden vastgemaakt. Het kan ook een haak zijn die aan de sport van de ladder of aan het slachthout is bevestigd.]

haak: *hōk* P 117; *hōk* L 265, 293, Q 203; *hōjak* Q 78; *qək* P 174; het type *haak* in: P 57, Q 71; de volgende opgaven zijn meervoud: *hōjk* Q 39; *ōk* P 176; het type *haken* in: Q 12, 76, 80; **spil:** *spəl* L 362; *špel* L 426; **klos:** het type *klos* in: L 420; **ring in de muur:** *rejŋ ɛn də mōr* L 362; **t-ijzer:** *t-izər* L 312; **tap:** *tap* Q 78; **top:** *tup* Q 78; **spekhaak:** *spekōuk* Q 9; **vleeshaak:** *vlešhōk* Q 209; **varkenshaak:** *verəkəshōk* Q 209.

KNOOP

Knoten mit dem die Aufhängeseile an einem Haken, Ring o.e. dgl. an der Wand befestigt werden — knot — noeud

(N 28, 66; N 28, 67)

[De knoop waarmee de hijstouwen aan een haak, ring of iets dergelijks aan de muur worden vastgemaakt.]

strop: *strōp* Q 158; *strō.p* Q 156; het type *strop* in: K 358, L 312, Q 71; de volgende opgaven zijn meervoud: *strōpə* L 420; *štrōp* L 290; *štrōpə* Q 121c; het type *stroppen* in: L 289, 413, P 120; **waterstrop:** *wasərstrōp* Q 118a; **strop-pen om de tenen:** *štrōpə òm də tiənə* Q 202; **met twee strop-pen:** *met twī strōp* Q 9; **knoop:** het type *knoop* in: K 358.

Verwijderen van de organen en de ingewanden

Algemeen

DE BUIK OPENSNIJDEN

Den Bauch aufschneiden — to cut open the belly — ouvrir le ventre (N 28, 56; monogr.)

[De buik opensnijden om de ingewanden eruit te kunnen halen.]

doorsnijden: *dørsneja* K 278; *dørsneja* Q 180; *dørsnejn* P 176; *dørsnaja* Q 180; *dwørsnēja* Q 175; **buik doorsnijden:** *bijk dýrsni-ja* L 366; **pens doorsnijden:** *panš dørxšniə* Q 118a; *pens dýrsni-ja* L 362; **opensnijden:** *ōpasneja* L 265; *ōpasnejan* L 312, Q 71; *ōpasneja* Q 96c; *ōpasni-ja* L 321, Q 187a; *ōpašni-ja* L 291; *ōpašniə* L 426; *ōpašniən* Q 39; *ōpasnaja* P 51; *ōpašniə* L 290; *ōpasneja* Q 74; *ōpasni-ja* L 318b, Q 39; *ōpašni-ja* L 270, 325, 330; *ōpasnaja* Q 81a; *ōpasnejn* P 176; *ōpašni-ja* L 270; *ōpašnaja* Q 156; *ōpasnejan* P 46; *ōpasnejn* P 107a; *ūpasneja* L 289; *uōpasneja* P 177; *ūpasnejn* P 176; *ūpasni-ja* L 416; *uōpasnē* Q 80; *wōpasneja* Q 91; *wōpasneja* Q 158; *wōpasnaja* Q 162; **het type opensnijden in:** L 420; **oopsnijden:** *ōpsnēja* L 211; *ōpsni-ja* L 292; **pens opensnijden:** *pens ōpasneja* L 265, Q 72; *pens ōpasnejan* Q 71; *pens ōpašneja* L 413; *pens ōpasnēə* P 211; *pens ōpasnejn* P 176; *pens ōpasneja* P 50; **pens oopsnijden:** *pens ōpsni-ja* L 331; **buik opensnijden:** *buk ōpasneja* Q 9; *buk ōpašniə* L 432; *buk ōpašni-ja* Q 33; *būk ōpašni-ja* Q 113; *buk ōwpasnejn* P 117; *buk ōpašniə* Q 203; *buk ūpašni-ja* Q 198; **varken opensnijden:** *verka ōpasni-ja* L 246; **opsnijden:** *opšniə* Q 36; *obšniə* Q 202; *obšni-ja* Q 121; **buik opsnijden:** *buk opšni-ja* Q 99*; *bux opšni-ja* Q 121c; *bux opšniə* Q 121; **pens opsnijden:** *panš opšni-ja* Q 121, 204a; **lossnijden:** *lossneja* L 163; **openmaken:** *ōpāmākə* K 358, L 289; **pens openmaken:** *penz ōpāmākən* L 316; **pens losmaken:** *pens lošmākə* L 372; **het varken opendoen:** *tferəkə ōwpədun* P 108; **openslippen:** *ōpaslepə* P 57; **het type openslippen in:** P 120; **opslippen:** *opslepə* L 246; *opslepə* L 269; **scheuren:** *sxōrə* L 413; **openslagen:** *ōpaslagə* L 246.

INGEWANDEN VAN GESLACHT VEE

Eingeweide des geschlachteten Viehs – entrails of kiled cattle – tripes (N 28, 58; N 28, 88; L 1a-m; L 1u, 106; Veldeke 26, 23; monogr.)

[Ingewanden van geslacht vee. Ook de algemene benamingen voor „ingewanden van vee” zijn hier opgenomen.]

ingewanden: *ingəwandə* Q 80; *engəwandə* L 246, 270, 289, P 171, Q 12, 36, 187a; *engəwandən* L 291; *əngəwandə* P 108, 117, 179; *ēngəwandə* L 286, Q 168, 200; *engəwandə* P 50; *ənxəwandə* Q 95; *ingəwantə* P 211; *engəwantə* P 47, 171, 211; *engəwantən* L 353; *ejngəwantə* P 55, 192; *əjəwātə* Q 158; *ēgəwānt* Q 175; *ejngəwūnt* Q 1; *ingəwan* Q 95; *engəwan* K 315; *əngəwan* Q 1; *ingəwān* Q 83; *engəwān* L 313, 354; *əngəwān* L 313, Q 162; *engəwā.n* Q 2; *ejngəwān* Q 71; *ejjəwān* Q 72; *ejngəwōn* Q 160;

enjəwan Q 118a; *engəwanən* K 353; *engəwə* Q 89; *ēngəwē* Q 93; *engəwajna* L 426; **het type ingewanden in:** K 358, L 419; **bij het volgende woordtype hoort het lidwoord het:** *ingəwand:* *ingəwānt* Q 91; *ingəwānt* Q 158; *engəwant* L 413, Q 9; *engəwānt* Q 72, 80; *ejngəwant* P 57; *ejngəwant* P 188; *əngəwant* Q 12; *əngəwānt* P 176; *engəwant* Q 9; *ēngəwānt* Q 78; *ējngəwant* P 186; *əjəwānt* Q 95; *əjngəwant* L 420; **het type ingewand in:** L 422, P 164, Q 83; **ingewand's:** *egəwants* Q 202; *egəwantš* Q 33; **darmen:** *dāram* Q 253; *dermə* P 211; *deram* K 278, 358, L 312, 362, 372, 413, P 117, Q 91, 95, 103, 156, 204a; *dərm* L 269b; *dərm* K 358, L 211, 331, 372, 377, 413, 420, 426, 432, P 51, 107a, 176, Q 7, 11a, 18, 20, 39, 71, 78, 96c, 118a, 121, 121c, 180, 187a, 198, 202, 203; *dərm* P 176; *dēarm* Q 95, 102; *dərm* L 416, P 176, Q 3, 80, 99*; *dēram* Q 12; *derəmə* P 48; *dē.rəm* L 355; **gedarm:** *gəderm* Q 113; **gedarms:** *gəderms* Q 278; **pens:** *pens* L 265, 289, 318b, 321, 330, 377, 416, Q 39, 81a, 113; *pans* Q 18; *panš* Q 118a, 121, 202; **penserij:** *pensəri.j* L 289; *pensəri-j* L 320a; **penszak:** *pensak* Q 180; **mook:** *muk* L 413, P 120, Q 1, 2; **muək:** L 355; **gemook:** *gamuk* L 416; *gəmük* L 368; *gəmjək* L 290, 362; *gəmjək* L 366; *gəmyək* L 371; **mookzak:** *mukzak* P 177; **maag:** *māx* L 246; **buik:** *bux* Q 121; **fak:** *fak* K 278, L 312, 316; **binnenste:** *benast* L 265; **het type binnenste in:** K 360; **inhoud:** *inhajt* Q 95; **gehing:** *gəhej* L 292, Q 113; **beuling:** *bolek* L 291; **gerei:** *gərej* Q 20; **gestunge:** *gəšlōngə* Q 102; **gestung:** *gəslōj* Q 95; **gestungs:** *gəslōjs* Q 95; *gəšlō.nš* L 270; *gəlōns* L 291; *gəslōjks* Q 196, 196a; **prullen:** *prələ* L 163; **de volgende opgave is enkelvoud:** *prəl* L 211; **afval:** *āfval* Q 204e; *āffal* Q 9; *ōfal* P 186; **het type afval in:** K 358, Q 39, 71; **kuiten:** *kū.tə* Q 200, 247, 247a; **penswerk:** **het type penswerk in:** L 422; **geschlegels (du.):** *geschlegels* Q 284.

INGEWANDEN VERWIJDEREN

Ausschlachten (die Eingeweide von geschlachtetem Vieh herausnehmen) – to remove the entrails – enlever les intestins (N 28, 59; monogr.)

[Als het dier opgehangen is, snijdt de slachter de buik open, waarna hij de ingewanden (maag, darmen e.d.) verwijdert. Om het dier lichter te maken en het dus gemakkelijker te kunnen ophijsen, gebeurde dit bij een rund vroeger – voordat het gebruik van katrollen e.d. meer algemeen werd – terwijl het dier nog op de burrie lag. Een bij het woordtype genoemd object wordt niet fonetisch gedocumenteerd. Zie voor deze varianten van *darmen*, *pens* e.d. het lemma INGEWANDEN VAN GESLACHT VEE.]

darmen uithalen: [~] *ōthōlə* L 413, P 51, Q 71;

II.1

[~] *qwthq̄la* Q 180; [~] *qwthq̄wa* Q 156; [~] *qwthq̄la* L 426; [~] *ðwathq̄wala* Q 78; [~] *qjthq̄wla* P 211; [~] *āthq̄lan* P 176; [~] *ātq̄la* P 176; [~] *ātōla* P 117; [~] *ythālan* L 211; [~] *ūthōla* Q 99*; [~] *ūthōla* L 269b, 331; [~] *ūthōlan* Q 11a; [~] *ūhōla* Q 103; [~] *ūthuāla* Q 198; [~] *ūshōla* Q 118a; [~] *ushōala* Q 121; **uithalen:** *qwathq̄la* P 177; *ōthāla* K 358; *āthq̄la* P 176; *uthōla* Q 33, 175; *ūthōla* L 271, Q 39, 91, 113; *ū.thōla* L 270; **darmen deruithalen:** [~] *drūthōla* L 432; [~] *drut hoala* Q 203; **ingewanden uithalen:** [~] *oathōala* Q 36; [~] *ethq̄wala* P 108; [~] *awthōla* Q 162; **ingewand uithalen:** [~] *q̄thq̄la* Q 158; **ingewands uithalen:** [~] *uthq̄ala* Q 202; **ingewanden deruithalen:** [~] *dər ūthāla* L 291; **pens uithalen:** [~] *qwthōla* Q 95; [~] *ōtjhāla* L 265; [~] *ythāla* L 289; [~] *uthōla* Q 18; [~] *ūthālan* Q 39; [~] *ūthōla* L 321; [~] *ūthōla* L 330; **pens deruithalen:** [~] *drūthāla* L 318b; [~] *dər us hōlan* Q 121; **gemook uithalen:** [~] *jūthāla* L 416; [~] *ū.thāla* L 290; [~] *ythāla* L 362, 366; **mook uithalen:** [~] *q̄thāla* L 413; **prullen uithalen:** [~] *ythōla* L 163; **prul uithalen:** [~] *ythālan* L 211; **fak uithalen:** [~] *uthq̄ala* L 312; **fak deruithalen:** [~] *trūt hālan* L 316; **fak en darmen eruithalen:** [~] *arathq̄wala* K 278; **afval uithalen:** [~] *uthōla* Q 9; [~] *utōla* Q 9; **alles uithalen:** [~] *uthōla* Q 20; **gerei uithalen:** [~] *uthōla* Q 20; **gehing uithalen:** [~] *uthōla* L 292; **beest uithalen:** het type *beest uithalen* in: Q 71; **uittemen:** *usneama* Q 121c; **uitsnijden:** *ūsni-jā* L 246; **uittrekken:** *ōtreka* P 57; *uwtrekan* L 312; *ūtreaka* Q 187a; **de pens deruithalen:** [~] *drut ritā* Q 204a; **openslachten:** *ōpāslaxta* L 246; **opensnijden:** *ōpāsneā* Q 12; **darmen schoonmaken:** [~] *šun māka* L 374; **schoonmaken:** *šunmakā* Q 96c; **lostrekken:** *lostreka* L 269, 271.

DARMEN

Namen für die verschiedenen Därme – names of the different parts of the intestinal tract – les noms pour les différents intestins (N 28, 86; monogr.)

[In dit lemma zijn geïnventariseerd de benamingen voor verschillende darmsoorten. Exact uitsplitsen van de benamingen die alleen op darmsoorten van het varken of op die van het rund duiden, was niet goed mogelijk. Men mag er echter van uitgaan dat een groot aantal benamingen van toepassing is zowel op de darmen van het rund als op die van het varken. In het lemma is een splitsing aangebracht tussen de algemene benamingen voor darmen en de benamingen voor de verschillende soorten.]

I: de volgende opgaven zijn algemene benamingen: **darmen:** *derm* L 269, P 117; *deram* Q

204a; *d'erm* L 269; **vette darmen:** *vetā dermā* L 413; **lichte goed:** *lēxtāgōt* L 291; II: de volgende opgaven zijn benamingen voor bepaalde darmen: **dikke darm:** *dekā derm* L 163, 265, 289, 318 b, 320a, 321, 330, 377, 413, 416, 420, 432, P 46, 51, 176, Q 18, 30, 33, 39, 118a, 121, 180; *dekā deram* Q 103, 187a; *dekā derm* Q 80, 99*; *dekā derm* Q 78; *dekā derm* P 177; *dekā deram* L 312; *dē'ānderam* K 278; *dikā derm* L 316; *dikā derm* L 269b, 270, 271, 366, Q 72, 162, 197, 202, 203; *dikā deram* Q 91, 158; *dikā deram* L 271; *dīkā derm* L 292; *dīkā derm* L 291; *dīkā deram* P 108; *dōkā derm* P 211; *dīkā derm* Q 71; de volgende opgaven zijn meervoud: *dik derm* Q 11a; *deke dermā* P 176; **dunne darm:** *dōnā derm* L 163, 265, 269b, 271, 289, 292, 318b, 377, 420, 432, P 46, 176, Q 30, 33, 72, 121, 162, 180, 203; *dōnā derm* L 316; *dōnā deram* Q 158; *dōnā deram* L 271, 312; *dōnā derm* Q 118a; *dōnā deram* K 278; *dōnā derm* L 416; *dīnā deram* Q 91; de volgende opgaven zijn meervoud: *dōn derm* L 270, 320a, 330, Q 18, 197; *dōn derm* Q 71, 99*; *dōn deram* L 291, Q 95; **kransdarm:** *kransderm* K 358, L 269, 290, 321, 413, P 57, Q 2, 36, 113, 121, 121c, 202, 203; *kransderam* L 289, P 176, Q 95; *kransderm* Q 99*; *krānsderam* L 312; *kransderm* Q 121; de volgende opgave is meervoud: *kransdermā* P 50; **darmkrans:** *dermkrans* L 331; **kromme darm:** *kromā derm* L 163, 292, 426, Q 39, 121, 203; *kromā deram* L 312, Q 95; *krōmā deram* L 362; het type *kromme darm* in: Q 71; de volgende opgaven zijn meervoud: *krom derm* Q 9, 18, 95, 162, 198; *krōm derm* Q 156; *krōm derm* Q 71; **rechte darm:** *rextā derm* L 163, 269, 292, 321, 413, 426, Q 2, 9, 39, 113, 121, 198; *rextā deram* L 289, 312, 362, Q 95; *rextā derm* L 290; *rextā derm* P 57; *rextā derm* Q 162; *rextā derm* Q 156; *rextā derm* Q 99*; het type *rechte darm* in: Q 71; de volgende opgave is meervoud: *rextā dermā* P 50; **rechtdarm:** het type *rechtdarm* in: P 120; **snakke darm:** *šnakā derm* Q 121; **kleine darm:** *klejnā derm* Q 11a; *klejnā deram* Q 103, 187a; *klējānā deram* L 413; de volgende opgaven zijn meervoud: *klejn derm* L 366, Q 39; *klejn derm* Q 78, 80; *klējn derm* P 177; *klēn derm* P 51; *klēn derm* P 211; *klejn dermā* K 318, P 176; **aarsdarm:** *ārsderm* L 330, Q 95, 121c; *ārsderam* Q 95; *āršderm* Q 39; *ašderm* Q 203; *āšderm* Q 36, 39, 121; *āsderm* L 426, P 120; *ōsderm* L 211, 292; *ejsderm* K 318; *ārtsderm* L 321; **aars:** *ārs* Q 96c; **aaksdarm:** *āksderm* L 290; **endeldarm:** *endālderam* Q 33, 121c; **kont:** *kōnt* Q 162; **hinderste:** *henāšā* Q 121; **poepdarm:** *pupderm* Q 121c; **gateind:** *gatēnt* L 163; *gōtent* L 312; **gatdarm:** *gatderm* K 358; *gatderam* K 278; *gātderm* L 291; **kakdarm:** *kakderm* L 316; *kakderam* L 312; **stromtdarm:** *strōntderm* L 416; *strōntderam* L 362; **uitdarm:** *uāssderm* P 177;

zakeind: *zakent* L 271; zakdarmen: *zakdermæ* P 50; ossezak: *osszak* Q 2; blinde darm: *blendæ* *derm* L 292, 420; *blenjæ* *derm* L 321; *blenjæn* *derm* L 291; *blejnæ* *derm* Q 78; *blenæ* *derm* Q 180; *blenæ* *deræm* Q 158; *blenæn* *deræm* L 312; toe-eind: *tu-enj* L 292; eindetoe: *ëndætu* L 163; *endjæntow* L 290; *ejndæntow* L 211; *ejæntu* L 270; te-eindetoe: *tejnætu* L 269; toeëdarm: *towæderm* Q 9; tuiteldarm: *tytælder* Q 203; tuites: *tûtæs* L 290; tuitel: *tutæl* Q 95; puitdarm: *putderm* Q 36, 39, 121; *butderm* Q 121; puit: *put* Q 113; foeteldarm: *futælderæm* Q 103; vingerdarm: het type *vingerdarm* in: P 120; twaaifvingerige darm: *12-vejærexæ* *derm* L 292, Q 33; vijfvingerdarm: *vī.fvejærdærm* L 269b; lange darm: *langæ* *derm* K 358; worstdarm: *wozdærm* Q 71; wösdarm: *wösdærm* Q 20; saucissedarm: *sösisderm* Q 180; mestdarm: *mæsderm* L 331; mastdarm: *mastderm* Q 121; pens(e)darm: *pensderm* Q 180; *pensæ* *deræm* P 108; slijmdarm: *slæmderm* Q 121; nuts: *nots* Q 9; neusdarm: *nöjæderm* P 176; klinkdarm: *klinkdærm* Q 71; galdarm: *galdærm* Q 9; klotsdarm: *klotsderæm* K 278; koedelen: *kudælæ* Q 83; badelusj(?): *badæluš* Q 2; bedrusj(?): *bædrus* Q 71.

DARMVET

Darmfett – intestinal fat – graisse des intestins

(N 28, 79; monogr.)

[Het vet dat om de ingewanden zit, het bindweefsel.]

vet: *vet* L 316, P 51, 117, Q 117a; darmvet: *dermvæt* L 292, 416, 432, Q 11a, 156; *dermvæt* L 270, 320a; *deræmvæt* L 413; *deræmvæt* Q 91; *dermvæt* Q 80; *dermvæt* L 366; het type *darmvet* in: P 120, darmenvet: *dermvæt* L 330, 331, 362, 374, 420, P 57, Q 9; *dermvæt* L 316; *dermænvet* K 358; *deræmvæt* K 278, P 108; *deræmvæt* Q 12; *dermvæt* L 290; *dermvæt* L 289; *dermvæjt* L 377; pensvet: *pansvet* Q 95; *panšvet* Q 118a; *pānsvet* Q 198; pensenvet: *pensævet* L 289; *pānsævet* Q 198a; buikvet: *bukvet* L 426, Q 30, 33, 39, 203; *bukvet* Q 198; *buxvet* Q 121, 121c; *buæket* Q 202; *bukvet* Q 99*; *bükvet* Q 204a; binnenvet: *benævet* L 271, Q 180; *benævet* L 270; *bēnævet* L 290; *benævet* Q 20; *binævet* P 176; kraagvet: *krægvet* Q 71; *krögvet* Q 162; kraag: *kræx* P 46; *krøx* Q 175; *krøx* Q 72, 162; schotel: *sjætæl* Q 175; kramsvet: *kramsvet* L 211, 269, 325, 413, P 50, Q 121; *kramsvæt* Q 113; krams: *krams* L 291, 413, Q 180; *kra.ns* L 289; kramsel: *krenzæl* Q 187a; net: *net* Q 71; *net* L 163, 321, Q 18; *net* L 312, 330, P 46, 50, 177; netz (du.): *nets* Q 121; net van de liest: *net van dæ list* P 176; scheilvet: *šilvet* Q 103; los vet: *los vet* L 269; *loš vet* L 318b; rundsvet: *röntsvet* L 265; slachtvet: *šlæxvet* Q 36; vetlaag: *vetlōx* Q

96c; vet zoom: *vet zōæm* L 271; frietvet: *fritvet* P 120; neusdoek: *nöjæsdōæk* P 211.

DE ORGANEN VERWIJDEREN

Die inneren Organe herausnehmen – to remove the internal organs – enlever les organes (N 28, 87)

[Als het dier opgehangen is, snijdt de slachter de buik open, waarna hij de ingewanden verwijderd. Daarna haalt hij de organen (hart, lever e.d.) eruit. Zie ook het lemma INGEWANDEN VERWIJDEREN.]

afval uithalen: *afval øthælæ* K 358; binnenste uithalen: *benæstæ øthælæ* L 416; binnenste deruithalen: *benænst drøj hølæ* L 265; darmen uithalen: *deræm øwthøwlæ* Q 156; *derm uæthølæ* Q 202; *deræm øthælæ* L 362; darmen deruithalen: *derm druthølæ* L 330; fak deruithalen: *fak tærut hælæn* L 316; gekluit uithalen: *gæklojt øthølæ* L 269b; *gæklojt ø.thølæ* L 270; gemook uithalen: *gæmjæk øthælæ* L 366; gepuits uithalen: *gæputs øthøælæ* Q 36; hartslag uithalen: *hertslæx øthælæ* L 289; ingewanden uithalen: *engæwajna øthølæ* L 426; *ingæwandæ øthølæ* Q 12; *enjæwej øshølæ* Q 118a; het ingewands uithalen: *hæt egæwantš øthølæ* Q 33; ingewand uithalen: *ingæwænt øthølæ* Q 158; pens uithalen: *pens øthølæ* L 321; darmen en pensel deruithalen: *derm en pansæl drut hølæn* Q 121; prullen uithalen: *prøæl øthølæ* L 163; slacht deruithalen: *šlæx dær øthølæ* Q 113; uithalen: *øthælæn* L 211; *øthælæ* L 318b; *øthælæ* L 290; *øæthælæ* P 177; *øthølæ* L 320a, Q 95; *øthølæ* L 269, 292, 331, Q 39, 91; *øthølæn* Q 203; *øthuælæ* Q 198; *æthølæ* P 176; *æthøwlæ* P 50; het varken uithalen: *æt verkæn øthælæ* L 291; afval uitsnijden: *afval øtsniæn* Q 39; *afval øt-šni-jæ* Q 204a; uitsnijden: *øtsni-jæ* Q 95; *øtsnæ* Q 80; deruitsnijden: *trøjt snejæn* Q 71; organen afsnijden: *orgønæ ofsnajæ* Q 162; afval uittrekken: het type *afval uittrekken* in: Q 71; darmen en maag eruittrekken: *deræm en mæx ærotreʔæ* K 278; uittrekken: *øwittrekæ* Q 180; *uwttrekæn* L 312; het type *uittrekken* in: L 420; deruithalen: *trüt dun* Q 9; uittrekken: *etnemæ* P 108; *ætnejmæ* P 117; de mook uittrekken: *dæ muk øtpakæ* L 413; darmen wegpakken: *derm wæxpakæ* P 51; oopmaken: *øpmækæ* L 432; rein maken: *røj mæxæ* Q 121; schoonmaken: *šxüænmmækæn* P 211; zuiver maken: *zyvæer makæ* Q 187a; *zyvæer mmækæn* Q 11a.

Varken

BLAAS VAN EEN GESLACHT VARKEN

Schweinsblase – bladder of a killed pig – vessie de porc

(N 28, 73; N 28, 74; monogr.)

[De blaas van het varken wordt voor verschil-

II.1

lende doeleinden gebruikt volgens de respondenten. Men smeert er werkschoenen mee in of de houtzaag. Als heelmiddel wordt hij op een gekneusde plek gelegd. Men vangt er vogels mee of men doet er bloedworst in; zelfs brandewijn wordt ermee gesmokkeld. Hij kan functioneren als ijszak voor een zieke of als afsluiting voor levensmiddelen. Vaak dient de gedroogde blaas als tabakszak of geldzak. Opgeblazen en gedroogd is hij een voetbal voor de jeugd. Men maakt er kunstdarmen van en heel bekend is het gebruik ervan bij het Carnaval als „foekespot” of „rommelspot”. Kan men er echt niets mee doen, dan wordt ie weggesmeten.]

blaas: *blās* L 163, 246, 265, 269, 269b, 270, 289, 290, 291, 292, 293, 318b, 320a, 325, 330, 331, 362, 366, P 46, Q 9, 12, 20, 30, 33, 39, 91, 95, 96c, 99*, 103, 113, 121, 121c, 180, 187a, 197, 198, 198a, 203, 204a; *blōas* K 358, P 50, Q 36, 202; *blōs* L 372, 416, 432, P 57, 107a, 176, Q 2, 11a; *blowās* Q 72, 81a; *blōwās* Q 78; *blowas* L 413; *bloas* P 211, Q 117a; *bloas* P 117; *blōas* L 312; *blōas* Q 156; *blōjs* Q 180; *blūas* Q 80; *bluas* Q 71; *bluōs* Q 158; *blūws* Q 74; *blwōs* Q 162; het type *blaas* in: L 420, P 120; varkensblaas: *verkasblōs* L 426; *verəkāsblōas* P 51; *verkatsblōs* Q 118a; *verəkāsblōaz* P 108; pisblaas: *pesblōs* L 269; *pesblowās* K 278; het type *pisblaas* in: L 211; *zeikblaas*: *zejkbloawās* L 312.

PEZERIK (zie kaart)

Rute – penis – la verge

(N 28, 71; N 28, 72; monogr.)

[De uitgesneden roede of zaadstreng van een mannelijk varken na het slachten. Veelal gebruikt men deze zaadstreng om er de zaag of schaaft mee in te smeren. Ook werkschoenen vet men ermee in. 's Winters wordt hij als voer aan de vogels, vooral de mezen, gegeven, soms ook met de bedoeling om de vogels te vangen.]
pezerik: *pēzarak* L 163, 211, 246, 265, 269, 269b, 270, 289, 291, 291, 312, 318b, 321, 330, 331, 377, 426, 432, Q 9, 18, 20, 325, 374; *pēzarak* L 362; *pēzarik* L 372; *pēzerik* L 420; *pēzarak* L 271; *pēsarek* L 416; *pēzarek* K 278; *pezarek* L 265; *pesarek* P 57; *pezarek* L 293; *pezarek* Q 96c; *pezarik* L 312; *pezarik* L 316; *pejzarek* P 50; *pīzarak* Q 71, 72; *pīzarik* P 120, Q 71; *pīzarak* L 290, Q 30; *pī-jazarek* L 413; *pīazarek* Q 36, 39; *pīzarek* K 358, L 413, P 51, Q 33, 39; *pisarek* P 57; *peesderik*: *pēsderik* L 320a; *pees*: *pejs* P 176; *pezet*: *pēzal* Q 9; *piezel*: *pīzal* Q 204a; *pī.zal* Q 117a; *pīzal* Q 91, 99*, 113, 121, 121c, 198, 198a, 202; *pisal* Q 118a, 203; *pīzal* Q 175; *pisset*: *pesal* Q 121; *pisbuis*: *pišbajš* Q 156; *pie*: *pī* Q 162, 180; *pin*: *pin* Q 180; *prik*: *prek* P 177; *pink*: *pijnk* P 120, Q 158, 180; *zaadstreng*: *zōtstrej* P 176; *zaad*: *zōt* P

211; *sloek*: *sluk* Q 187a; *kloten*: *klutan* P 176; *kluatā* Q 103; *pummel*: *pəmal* Q 175.

REUZEL

Schweineschmalz – lard – panne de porc
(N 28, 75; N 28, 76; monogr.)

[Bladvet, vetweefsel tegen de achtervlakte van de buik bij varkens. Het zijn twee platen vet. Men hangt ze op een stok te drogen (P 107a) en vervolgens worden ze in vierkante stukjes gesneden. Algemeen gebruik is dat deze vierkante stukjes worden gebraden tot „kaantjes”. Het vet dat na het uitbakken overblijft, gebruikt men als smeer- of bakvet.]
veer: *vēr* L 413, 432, P 50, 107a, 120, 176, Q 11a, 12, 39, 91, 118a, 121, 197, 204a; *vēr* L 331, 377, Q 9, 18, 33, 121c, 162, 180; *vēr* L 321; *vējr* P 51; *vēar* L 316, P 108, Q 30, 121; *vēar* Q 202; *vejir* L 416, Q 72, 187a, 198a; *vear* Q 80; *ver* L 420, Q 203; *vēr* K 278, L 362, Q 158; *vejar* Q 78; *vejir* Q 96c; *vear* Q 156; *ver* L 312; *viar* P 177; *vi-jar* Q 74; *viar* Q 71; de volgende opgaven zijn meervoud: *vērā* L 265, 289, 320a, 330, Q 19, 103, 180, 198; *vērā* L 289, Q 99*, 113; *vērā* Q 36; *vējera* L 413; *vējaran* L 312; het type *veren* in: P 211; *varkensveren*: *verkasvērā* L 366; *reuzel*: *rōzal* L 265, 269, 318b; *veervet*: *vērvet* K 318, 358, P 57; *verenvet*: *vērāvet* L 426, Q 95; *vērāvet* Q 19, 162; *vērāvet* Q 83; *vet*: *vet* P 117, 176, Q 71; *liesvet*: *līsvet* P 176; *lies*: *līs* L 290, 316; *lēs* L 269, 270, 291; de volgende opgaven zijn meervoud: *lēzā* L 269b, 270; *liest*: *list* P 50; *vlies*: *vlēš* L 246; de volgende opgaven zijn meervoud: *vližā* L 271; *vližan* L 211; *vližā* L 163; *netten*: *netā* L 318b.

Rund

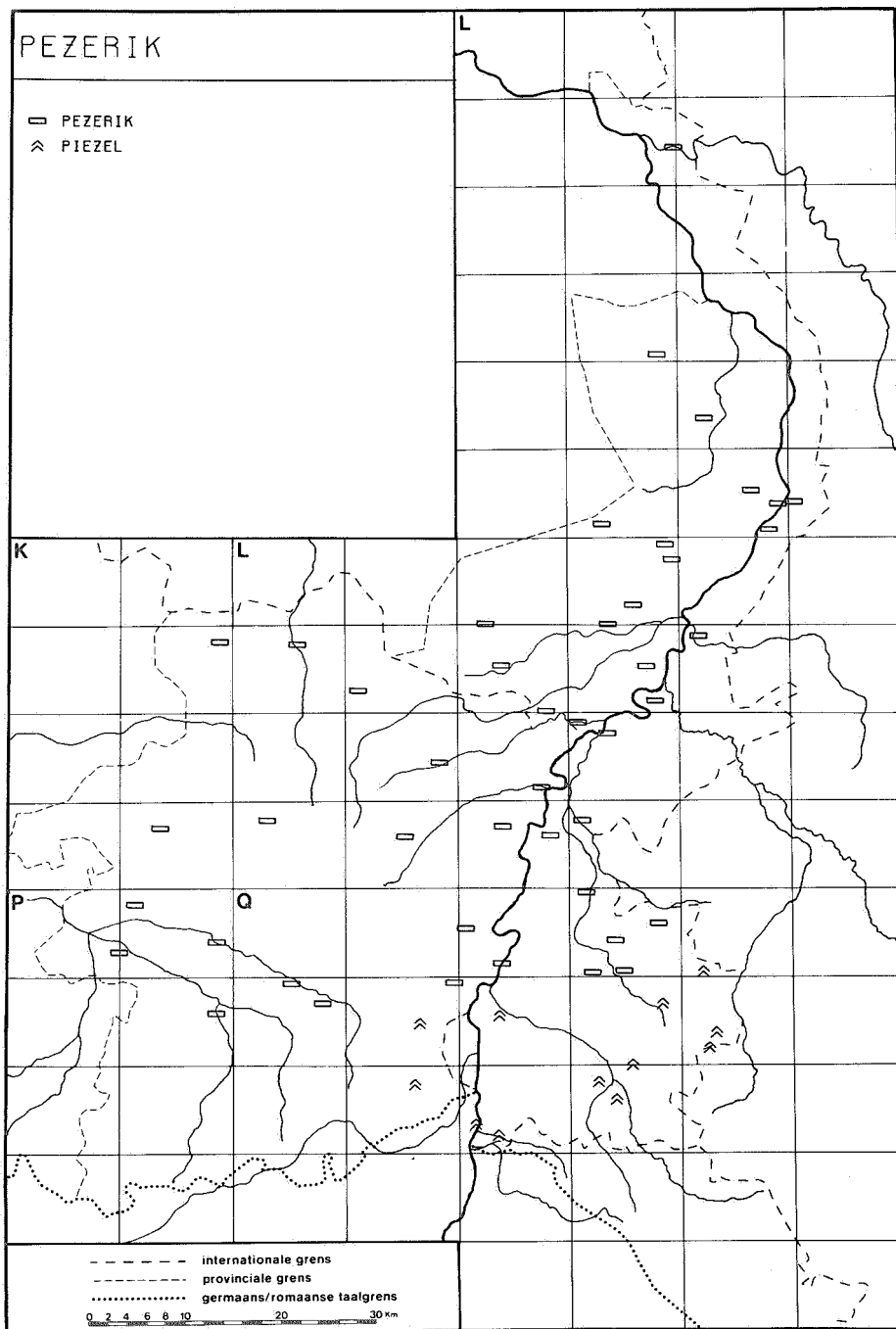
SLOKDARM

Speiseröhre eines geschlachteten Rindes – gullet of a killed cow – oesophage d'un boeuf abattu

(N 28, 78)

[Spierachtige buis die de keel met de maag verbindt.]

slokdarm: *slokderm* K 358, L 211, 413, P 57, 176, Q 9, 95; *slokderam* K 278, L 312; *sloqderm* L 366; *slokdarm* Q 96c; *slqkderm* K 358, 1 289, 320a; *slqkderam* L 289, 312, 362; *slōkderm* L 269b, 321, P 51; *slōkderam* L 413, Q 91; *sloekderam* Q 81a; *šlokderm* L 270, 291, 331, 426, 432, Q 10, 121; *šlokderam* Q 103; *bslokderm* L 290; *šlokderm* L 325; *slokd'erm* Q 99*; *šlōkderm* Q 20; *šlōkderam* L 291; *slqkderm* L 269; *slukderm* L 163, P 46, 117, 177, Q 71, 162, 180; *slukderam* P 108; *slukderm* Q 2, 80; *slukderam* P 176; *slukderm* Q 175; *šlukderm* L 292, 330, Q 33, 36, 39, 113, 198, 203; *šlukderm* L 292;

slukderam Q 204a; het type *slokdarm* in: P 120; *slokkerdarm*: de volgende opgave is meervoud: *slokerdermæ* L 413; *sluitsdarm*: *slusderm* Q 121; *slikdarm*: *slekderm* Q 39;

darm: *derm* Q 117a; *dæram* Q 12; *eetdarm*: *ētderm* Q 180; *keeldarm*: *kelderam* L 312; *liesdarm*: *lisderm* P 50; *maagdarm*: *mōxderm* Q 180; *eetpijp*: *ētpēp* P 176; *drinkstrot*: *drenk-*

II.1

strōat L 271; *strot*: *strōt* L 265, 289, 316, 420; *strōat* Q 72; *strowat* Q 72; *strowat* Q 156; *strōt* K 358; *strōt* P 211, Q 71; *strōat* Q 202; *strōt* L 377; *strūt* L 416; *strōs* Q 118a, 121; *slons*: *slons* Q 121c; het volgende woordtype slaat op het varken: *klotsdarm*: *klotsderam* K 278.

Gereedschap

DARMENBAK (zie kaart)

Korb oder Behälter, in dem die Eingeweide aufgefangen werden – bin used to catch the entrails when the belly is cut – cuirir pour les intestins

(N 28, 61; monogr.)

[Mand, bak of iets dergelijks waarin de ingewanden worden opgevangen, als de buik wordt doorgesneden.]

wan: *wan* K 278, 318, L 211, 246, 265, 289, 292, 312, 318b, 377, 416, 420; *wān* L 312; *mookwan*: *mukwan* L 413; *korenwan*: *kōrəwanə* L 291; *want*: *want* K 358, L 316; *mand*: *mānt* P 176; *manj* L 432; *mān* P 51; *majn* L 426; *mangel*: *manj* Q 33, 99*, 113, 118a, 121, 121c: *mānj* Q 202; *mandel*: *mandel* Q 11a; *māndəl* Q 198; *pensmandel*: *pansmandəl* Q 203; *slachtmangel*: *slaxmanj* Q 121; *korf*: *kərf* Q 187a; het type *korf* in: Q 121c; *bak*: *bak* L 366, P 117, Q 12, 39, 96c, 103, 121, 158; *afvalbak*: *əfalbak* Q 162; het type *afvalbak* in: Q 83; *pensbak*: *pensbak* L 289, Q 20; *pensbak*: *pensəbak* L 271, 321; *darmenbak*: *derməbak* P 176; *darmenkist*: *derməkejs* P 176; *vloot*: *vlot* L 269; *vlu* L 246; *vlu.t* L 290; *vluət* L 265, 269, 270; *vlōt* L 211; *hakvloot*: *hakvlōt* L 331; *vleesvloot*: *vlejsvluət* L 291; *vlootje*: *vlyətjə* L 270; *bassin*: *basej* P 50; *basej* Q 90, 180; *bəsej* L 413; *bəsij* Q 91; *kuij*: *kūj* L 269; *ky.p* L 270; *zinken teil*: het type *zinken teil* in: L 270; *tob*: *tob* Q 91; *təb* Q 156; *buut*: *byt* Q 39, 204a; *marmiet*: *mormet* Q 78; *krib*: de volgende opgave is meervoud. *krəp* L 330; *baast*: *bāst* P 107a, 108; *kafbot*: *kāfbot* Q 202; *pensenschraag*: *pensəsxrāx* L 163; *pensenkaretje*: *pensəkəkə* L 321; *karetje*: *kəkə* P 211; *kruikar*: *krowkar* L 372; *kruiwagen*: *krəwōgə* K 278; het type *kruiwagen* in: P 57; *mookkruigel*: *mokrōgəl* Q 71; *wagen*: *wāgə* L 269, Q 36; *wagel*: *wāgəl* K 358; de volgende woordtypen geven aan dat men de ingewanden op een tafel, op stro of gewoon op de arm legt: *tafel*: *tofəl* L 312; het type *tafel* in: P 177; *afvaltafel*: *əfaltofəl* Q 9; *stro*: *strō* L 318b; de arm: *dən* ərm P 176.

Kloven

Algemeen

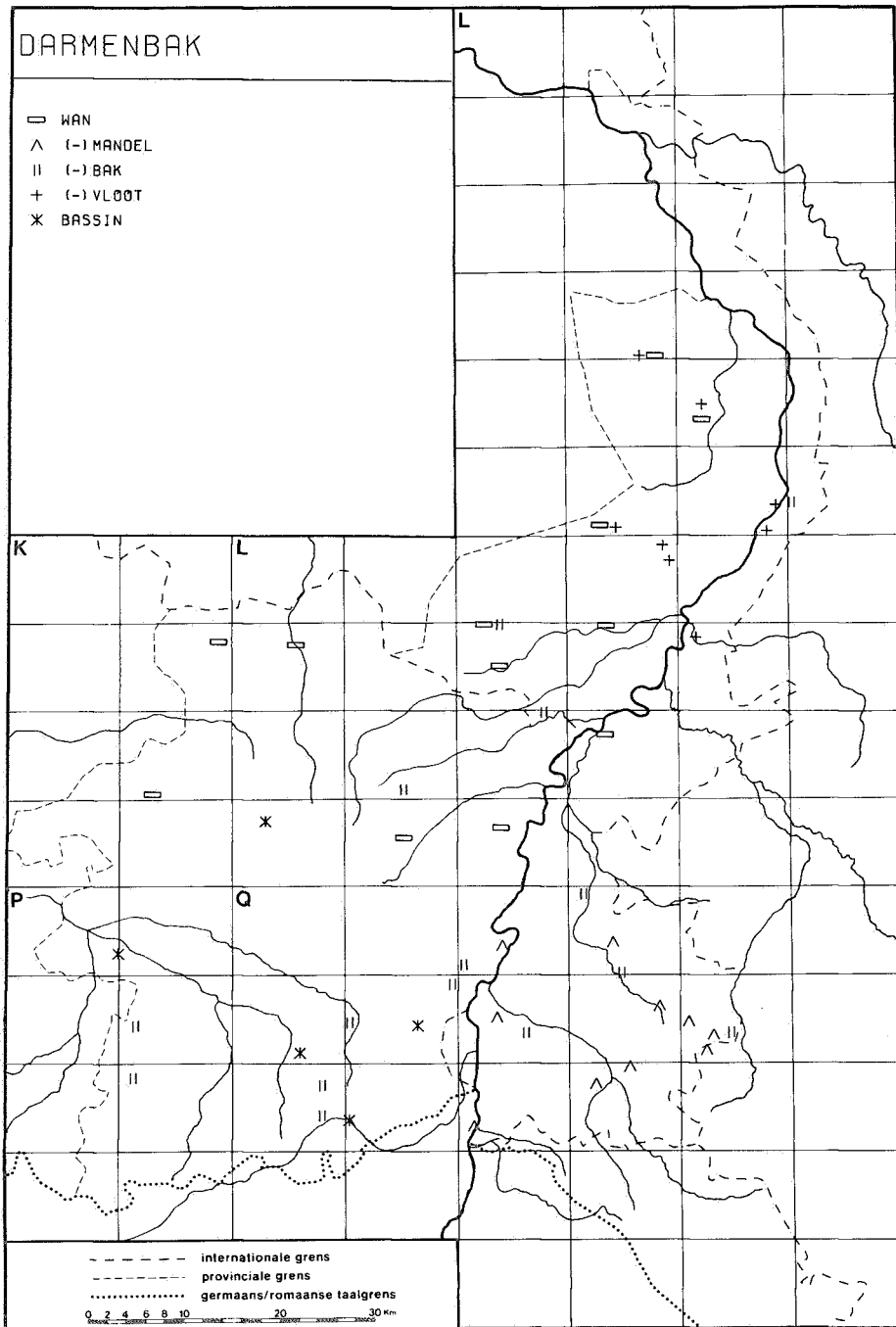
KLOVEN

Das geschlachtete Tier spalten – to cleave – fendre

(N 28, 89; Veldeke 32, 69; monogr.)

[Nadat het dier bestorven is, wordt het in twee delen verdeeld door het in de ruggegraat door te kappen. Soms laat men de ruggegraat aan één kant zitten en kapt men de ribben aan de andere kant los. Beide delen worden vervolgens apart verwerkt.]

kappen: *kapə* L 289, P 50; *doorkappen*: *dərkapə* L 265, Q 72, 81a, 180; *dərkapən* P 176; *dōrkapə* L 289, 290, 321, P 57, Q 9, 95, 99*, 103, 187a; *dōrkapən* L 316; *dōrkapə* L 312; *dōrkapən* Q 71; *djrkapə* L 362; *dowrkapə* L 413; *dōwrkapə* P 176, Q 156; *dwōrkapə* Q 175; het type *doorkappen* in: K 358, P 120, Q 71; *doorkappen in de midden*: *dūrkapə en də midə* L 372; *in de middent doorkappen*: *endə mədənt dōrkapə* K 278; *openkappen*: *ōpəkapə* L 269; de ruggegraat wordt *ōpəgəkaptj* L 330; *doorkhakken*: *dōrhakə* L 271; *durhakə* Q 39, 198; *durhakən* Q 198a; *dū.rhakə* L 289; *durhakə* Q 33; *middendoorkhakken*: *medədōr hakə* L 318b; *doorhouwen*: *dərhowə* L 163; *dərhowən* L 211; *dōrhqwə* L 292; *dōrhōwə* P 177; *dōrhōwə* Q 187a; *dōrhqwə* L 325, 426, 432, Q 18, 95; *dərshowə* Q 204a; *dərshowə* Q 113, 202, 203; *durhowən* Q 39; *dərshowə* Q 121c; *dūrhowə* L 416; *duərhowə* Q 36; *dəwərhowə* Q 78; *middendoorhouwen*: *medə dər x hqwə* Q 118a; *door twee houwen*: *dər twē hqwə* Q 180; *delen*: *dejlə* L 269, Q 80; *in twee verdelen*: *in twē vertejlən* Q 11a; *halveren*: *halvərə* L 291, Q 12; *alvejra* P 176; *halvira* Q 121; het type *halveren* in: L 330; *halven*: *hāvə* Q 91; *helften*: *helftə* L 331; *op zijn brussels doordoen*: het type *op zijn brussels doordoen* in: K 318; *half doordoen*: *half dər duə* L 265; *middendoordoen*: *mede dər dōn* L 318b; *doorslaan*: *dəwe slō* Q 121; *doorzagen*: *dōrzāgən* L 312; *dōrzēgən* L 316; *in de helft doorzagen*: *en daləf dōrzāgən* P 108; *doorsnijden*: *dōrsni-jə* L 318b; *dōrsni-jə* L 270; *dəwr-snej* P 107a; het type *doorsnijden* in: L 420; *doormiddensnijden*: *dər x medə sni-jə* Q 117a; *middendoorsnijden*: *medədōr sni-jə* L 318b; *medədjir sni-jə* L 366; *middeldoorsnijden*: *midəldōrsnējə* Q 158; *in twee snijden*: *ən twē snē* P 117; *opensnijden*: *əwpəsneə* P 211; *midden over de rug openslagen*: *medənəvər də rək əpaslagə* L 246; *splijten*: *splītə* L 320a; *splītən* Q 39; *scheiden*: *sxejə* L 312; *klieven*: *klivə* Q 83, 162; *klēvə* Q 96c; *kloven*: *klōvə* L 325; *kluiven*: *kləjvə* L 269b; *halfstukken*: *həwstəkə* Q 20; *schalmen*: *sxaləmə* L 413; *vierendelen*: het dier wordt *gəvidəlt* Q 95.

Gereedschap

**BIJL WAARMEE MEN HET SLACHTVEE
KLOOFT**

Beil zum Spalten des Schlachtviehs – sleaver

– hache avec laquelle on fend la bête abattue
(N 28, 90; monogr.)

(Zie ook het lemma **SLACHTBIJL.**)

bijl: bil L 163, 211, 265, 289, 318b, 320a, 321,

II.1

426, Q 11a, 20, 36, 103, 187a, 203; *bi.l* L 269, 290, Q 99*; *bīl* Q 12, 91, 96c, 204a; *bi.al* L 269b; *bejl* L 416, Q 81a, 83, 180; *bejal* L 413; *bēl* Q 158; *bejl* K 278; *bajl* Q 180; *bilā* Q 39, 121; *bejala* Q 118a, 121; *bēajala* Q 113; het type *bijl* in: P 120, 176; *bijltje*: *biltjā* L 246; *bilkā* L 270, Q 198a; *slachtbijl*: *šlaxtbilā* Q 33; lange *bijl*: *lanġ bi.l* K 246; *lanġ bīal* L 246; *lanġ bajl* Q 162; *hakbijl*: *hakbil* Q 198; *hakbi-jal* L 269; *kapbijl*: *kabil* L 366; *kabēl* P 176; *kapbeal* Q 156; *kapbejl* L 372, P 107a; het type *kapbijl* in: Q 71; *kapbijltje*: *kapbilkā* L 362; *wapen*: *wōpā* Q 96c; *tek*: *tek* P 50, 57; *kapmes*: *kapmes* K 278, 318, L 312, 316, P 51, 57, 177, Q 9, 71; *kāpmes* Q 72; *kapmets* L 432, Q 95, 121c; *kapmēs* Q 175; het type *kapmes* in: K 358; *hiēp*: *hiap* L 269, 291, 292, 330; *hi.p* L 289; *hi.ap* L 271; *hiap* L 271, 318b; *hejap* L 292; *hēp* L 331; *hakmes*: *hakmets* L 271, 202; *aks*: *āks* L 325; *vijl*: *vēl* P 176.

Afslachten

Algemeen

HET VLEES LATEN BESTERVEN

Das Fleisch abhängen lassen – to hang the meat – mortifier la viande (N 28, 95; monogr.)

[Na het verwijderen der ingewanden e.d. en het schoonmaken laat men het vlees hangen om het te laten afkoelen en opstijven. De volgende dat wordt het verder verwerkt. Enerzijds is dit een eis van de keuringsdienst (eventuele ziektes e.d. zijn dan makkelijker te constateren), anderzijds komt dit besterven volgens velen de smaak van het vlees ten goede.]

afkoelen: *āfkolān* Q 71; *āfkālā* L 269, 270, Q 203; *āfkā.lā* L 271; *āfkēlā* L 416; het type *afkoelen* in: k 358; *laten afkoelen*: *lowatā āfkolān* L 312; *koelen*: *kālā* L 330, Q 9; *kouden*: *kāwā* Q 204a; *koud worden*: *kalt wērā* L 246; *kōt wērā* L 289; *kōwt wērān* Q 39; *koud laten worden*: *kōwt lōtā wērā* L 432; *kalt lōtā wērā* L 269b; *opstijven*: *opstejvā* P 50; *opstajvā* P 51; het type *opstijven* in: K 358, P 120; *laten opstijven*: *lōtā opstīvā* Q 12; *luatā opstejvā* P 177; *lōtā opstējvā* L 413; *lōwatān opstejvā* K 278; *lōtā ūpstejvā* P 176; *aanstijven*: *ašīvā* Q 30; *stijf worden*: *stejf wōrden* P 211; *st īf wēre* L 269; *stijven*: *stejvā* P 57; *laten drogen*: *lōtā drōgā* P 211; *hwōtā drōgā* Q 158; *lōwatā drōgā* Q 156; *lōtān drygān* Q 198a; *lōtā drēgā* Q 72; *uitdrogen*: *ūdrygā* Q 187a; *opdrogen*: *opdrīgā* L 246; *opdrīgā* L 269; het type *opdrogen* in: P 120; *laten opdrogen*: *lōtān opdrōxān* Q 11a; *lōtā opdrīgā* L 372; *laten druppen*: *lōtā drōpā* Q

96c; *uitdruppen*: *odropā* Q 80; *laten uitdruppen*: *lōtān owtōropān* L 316; *laten uitlopen*: *lōtā utlōwpā* Q 9; *uitwasemen*: *utwazēmā* L 265; *laten verslaan*: *lōtā vērslē* L 265; *afhangen*: *afhāyā* P 176; *ophangen*: *ophāyā* P 108, 117; *ophāyā* Q 78; *op leer hangen*: *op līr hāyā* L 246; *laten hangen*: *lōtā hāyā* L 366; *lōtā hāyā* P 176; *luatā hāyā* Q 80; *buiten laten hangen*: *butā lōtā hāyā* Q 20; *hangen laten*: *hāyā lōtā* Q 36; *hāyā lōtā* Q 39; *rusten*: *rōstā* Q 180; *afsterven*: *āfstervā* L 269, 292, 318b, 321, 377, Q 9; *āfstervā* Q 30, 113, 121, 197, 202, 203; *āfsterāvā* L 269; *ōfsterāvā* Q 180; *ōfsterāvā* Q 198; *āfsterāvā* L 269; *laten afsterven*: *lōtān āfsterāvā* Q 33; *lōsā āfsterāvā* Q 118a; *lōtā āfsterāvā* L 162; *lōtā āfsterāvā* Q 121; *lōwatā āfsterāvā* Q 156; *besterven*: *bāstērvā* L 163; *laten besterven*: *lōtā bāstērvā* L 290; *lōtā bāstērvā* L 416; *uitsterven*: *utstervā* Q 91; *ūtstervā* L 312, Q 95; *ūtstērāvā* Q 99*; *qwtstērāvān* Q 95; *ōstervā* P 57; het type *uitsterven* in: Q 71; *laten uitsterven*: *lōtā ūstervā* L 320a; *lōwatān ūstērāvā* K 278; het type *laten uitsterven* in: K 358, L 420; *uitsterven laten*: *utstervā lōtā* Q 103; *ūtstērāvā lōtā* L 289; *versterven*: *vārstervā* L 269b, 271, 362, Q 18; *vārstervān* L 211; *vārstervā* L 270, 291, 325, 330, 331, Q 19; *versterven laten*: *vārstērāvā lōtā* L 289; *afhalen*: *āfhōlā* Q 175.

TE SNEL VERWERKT

Zu schnell verarbeit – worked up to fast – viande traitée trop vite

(N 28, 96; monogr.)

[Het slachtvee moet, nadat het is gedood en uitgeslacht, een poos besterven. Pas als het vlees door en door koud is geworden kan het verwerkt worden. Doet men dit eerder, dan is de smaak van het vlees minder en bederft het veel sneller. Bovendien laat niet afgekoeld vlees zich veel moeilijker snijden dan koud vlees, dat immers steviger is.]

bij de volgende woordtypen is „vlees” het subject: *te slap*: *tā slap* P 50; *tā slap* L 270, 330, 331; *te vers*: *tā vērs* Q 187a; *tā vors* L 318b; *kwarrelachtig*: *kwārēlētēx* L 413; *te kwak*: *tā kwak* P 211; *te kweb*: *tā kwep* Q 9; *te kwaps*: *tā kwebš* Q 187a; *kwapsachtig*: *kwapsēxtīx* Q 11a; *te kwag*: *tā kwax* Q 83; *vree*: *friā* Q 36; *aan de taaië kant*: *an dān tēgā kānt* P 108; *te plat*: *tā plat* P 211; *kruidachtig*: *krutēxtēx* L 292; *niet rijp*: *nī rejp* K 278; *kapot*: *kapot* Q 198; *niet koud genoeg*: *nēt kāwt gānōx* Q 204a; *niet opgedroogd*: *nēt opxadrīx* Q 12; *nī opgadrōx* Q 158; *niet stijf genoeg*: *nistif genux* L 312; *niet stijf*: *ne stejf* Q 71; *te levendig*: *tā lēvāntēx* L 362; *niet dood*: *nēt dūt* L 318b; *nēt dūt* Q 33; *nog niet bestorven*: *nax nīt bāstōrvā* L 290; *niet bestorven*: *nūt bāstōrvā* L 163; *nog niet genoeg uitgestorven*: *nox nē gānux utgastōrvān* L 316;

niet uitgestorven: *nēt ütgaštōrvā* Q 113; *nā ōtxāstōrvā* P 51; *nēt ōwtgāstōrvān* Q 95; *ni ōtgāstōrvā* P 57; nog niet uitgestorven: *nōx nēt ütgaštōrvā* Q 99*; niet genoeg gerijpt: *nēt gōnōx gārip* Q 99*; nog niet afgestorven: *nox ni ōfgāstōrvā* Q 156; niet goed afgestorven: *ni gut ōfxāstōrvā* Q 180; niet afgestorven: *nēt āf-xāstōrvā* L 292, Q 18; *net āfgāstōrvā* Q 202; *net āfxāstōrvā* Q 121; *nēt āfgāštōrvā* Q 33; *nēt āfxāstōrvā* L 432; *nēt āfxēstōrvā* L 426; niet verstorven: *nēt vārstōrvā* L 269, 269b, 321; *nēt vārstōrvā* L 291, 325; *nēt vārstōrvā* L 289; *nūt vārstōrvān* L 211; niet genoeg verstorven: *nēt gōnox vārstōrvā* L 270; *ne gōnōx vārstōrvā* L 265; gats: bij de volgende woordtypen moet men de „slachter” als subject denken: te warm uitereengedaan: *tā werm ütřejn gādōn* Q 9; te warm uitgesneden: *tā werm ütgasnēja* Q 39; te hel gestoken: *tā hēl gāstwōkā* Q 91; te rap doorgesneden: *tā rap dōwrgāsnejn* P 176; te vroeg: *tā vrōx* L 289; te vers bewerkt: *tā vjuas bāwerk* P 177; geschandaliseerd: *gāsxandalizērt* L 413; de volgende woordtypen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen waarbij „vlees” als subject opgevat moet worden: herleven: het vlees *herlōft* Q 71; gaan schannen: het vlees *gēt šanā* Q 197; rimpelen: *rōmpālōn* Q 39; krimpen: het vlees *krēmt* P 120; zich niet houden: het vlees *helt zex nēt* Q 197; zich niet meesnijden: het vlees *snīt zex nēt mē.j* L 246; zich niet goed snijden: het vlees *snētsexneguwt* Q 78; zich niet mooi snijden: *snūt zex nēt mūaj* L 246; zich verrekken: het vlees *vārikt zich* K 358; wegtrekken: het vlees *trek wēx* P 176; alles scheeftrekken: het vlees *trēkt alās šejf* L 330; meteen trekken: het vlees *trēk mētējn* Q 162; niet opstijven: het vlees *stift nēt op* L 416; stijven: *stējvā* Q 96c; nog leven in zijn: men zegt *ār es nōx lēvōn ēn* Q 12; moeten afsterven: het vlees *mut āfstervā* Q 30; *mut ōfstervā* Q 72; moeten versterven: het vlees *mot vārstervā* Q 96c; plakken: *plēkā* Q 175; uitzakken: het vlees *zag üt* L 269; bij het volgende woordtype is de „slachter” het subject: er te vers aangegaan zijn: *ār tā vors ōngēgōqōn zin* L 312; enigszins kryptisch is het volgende: een beetje laten spartelen: *ō biījā lōtā spartālōn* Q 121.

HET VLEES IN STUKKEN SNIJDEN

Das Fleisch in Stücke schneiden — to cut the meat into pieces — couper la viande en morceaux

(N 28, 98; monogr.)

[Als één der helften van het gekloofde dier verwerkt wordt, snijdt men deze eerst in enkele grote, wat handzamer stukken.]

uiteendoen: *atejn dun* P 176; het type uiteendoen in: K 358; uitereendoen: *ōtārīn dūwān* L

413; *ūtāřejn dōn* L 377; *ūtāřejn dōn* L 291, 416; *ōtjārendū* L 265; *ūtřejndōn* L 420; *ūtřejndōn* L 269b, 320a, 318b, 330, 331; *ūtřejn dōn* L 270; *utrēn dōn* L 289; *utrīndōn* L 316; het type uitereendoenin: Q 71; uitereenhalen: *ūtārīn hālā* L 246; voor soep snijden: *vor sop snejā* Q 78; onder de pens snijden: *ondār dā pensnēja* Q 78; villen: *velā* L 413; afsteken: *āfstēkēn* L 211; ontleggen: *ōntlegān* P 176; doordoen: *dōwrdōn* P 50; uitknoken: *ōatkņōkā* Q 103; uitbenen: *ūtbejnā* L 271, Q 99*; *utbiān* L 312; *ōtbiān* L 413; *ōtbiān* P 51; verdelen: *vārdēlā* L 163; *vārdējlā* L 366, 372, Q 9, 78, 158; *vārdēlā* L 312; kwartieren: *kwarīrān* Q 71; *keīrā* P 108; *keīrā* P 57; *keīrān* P 120; *kōrtirā* P 176, 177; in kwartjes snijden: *en kartjes snajā* Q 162; vieren: *vērālā* L 290, 331; *vērālā* L 292; in viereis snijden: *en vīrēls [snijden]* K 318; kapotdoen: het type kapotdoen in: K 358; kapot-snijden: *kapōt snī-jā* L 416; *kapōt snejā* Q 72; *kapōt snejā* K 278; *kapōt sneā* P 108; *kapōt sne* Q 80; *kapōt snajā* Q 156; uitstukken: *ūtstōkā* L 426; stukkeren: *stōkērā* Q 12; *stōkārā* L 269, Q 18, 96c, 121; *stōkārān* Q 39, 198a; *stōkārā* L 321, 426, Q 95; *stōkārā* L 325, Q 36, 117a, 121, 187a, 198, 202, 203; *stōkārān* Q 121; *stōkārā* L 432, Q 19, 33, 99*, 103, 204a; *stōkārā* Q 30; *sty-jkārān* Q 95; *stēkārā* Q 91; stukken: *stōkā* Q 118a; *stōkā* L 289; Q 197; *stōkā* Q 39, 113; in stukken snijden: *ēn stōkā snē* P 117; *en štōkā šnā* Q 20; in porties snijden: *en porsjās snejā* L 265; vaneensnijden: *vanēān snēān* P 211; afsnijden: *āfsnejān* L 312; versnijden: *vārsnāja* Q 83; *vārsnājā* Q 180; uiteensnijden: *ūtejn snī-jā* L 362; uitereensnijden: *atāřejn snajā* Q 180; *ūtřejn snī-jā* L 270; *ūtārēn snejān* L 211; *ūtārēsnejā* Q 175; uitsnijden: *ūtsnī-jā* L 321, Q 39.

RIBBEN IN STUKKEN DELEN

Rippen in Stücke schneiden — to divide the ribs into pieces — couper les côtes en morceaux

(N 28, 104; N 28, 106a; monogr.)

de carré uittrekken: het type *de carré uittrekken* in: K 358; schalmen: *sxalōmā* L 413; karbonaden: *kermānājān* L 316; koteletten maken: *kōtāletā mākā* Q 113; ribjes maken: *rebkās mākā* Q 203; stukkeren: *štōkārā* Q 99*; klui-ven: *klōjvā* L 269b; uitbenen: *awt bējnā* Q 162; in tweeën verdelen: *in twiē vertējlān* Q 11a; ribben verdelen: *rōbā vārdēlā* Q 36; *rōbā vārdējlā* Q 20; ribben halveren: *rōbā alvejā* P 176; ribben doorhouwen: *rōbā dōrx hōwā* Q 202; doorhouwen: *dur hōwā* Q 121; doorhakken: *dōrhakā* L 269; kleinhakken: *klejnhakā* L 290; overhakken: *ōvārhakā* P 120; ribben vaneensnijden: *rōbā vanēānsnēān* P 211; uitsnijden: *ūtsnī-jā* Q 39; *ūtsnīān* Q 39; koteletten doorsnijden: *kōrtāletā dūrsnī-jā* L 416;

II.1

korṭaletā dōrsneja Q 9; **doorsnijden**: *dōrsnē* P 117; **haas doorsnijden**: *hās dōrsnā* L 432; **kappen**: *kapā* Q 78; **ribben kappen**: *ribā kapā* Q 158; **uitkappen**: *ūtkapā* L 289; **doorkappen**: *dōwrkapā* P 176; *dōwarkapā* L 413; *dōar kapā* P 177; *dīrkapā* L 362; *dōrkapā* Q 180; *dōrkapan* P 176; *dōrkapm* K 278; *dōrkapā* L 270; *dōrkapan* Q 71; *dōrkāpā* Q 72; het type **doorkappen** in: Q 71; **ribben doorkappen**: *ribā dōwarkapā* Q 156; *rebā dōwrkapā* P 50; **ribben middendoorkappen**: *rebā medādīr kapā* L 366; **doorzagen**: *dōrzāgā* L 265; *dōrzāxā* L 270; *dōrex zēgā* Q 121; *dōrzē.xā* L 321; *dūrzēxā* L 420; *dōrzēgā* L 318b; **ribben doorzagen**: *rebā dōrzāgā* L 291; **de rugstrang doorzagen**: *dā rōkstran dōrzēgā* L 318b; **in tweeën zagen**: *en twi-jānā zāgān* L 312; **ribben zagen**: *rebā zējgā* Q 204a; **kapot slaan**: *kapot slōn* L 271; het volgende type duidt op een zelfstandig begrip: **twee carrés**: *twē karēs* Q 175.

WERVELUITSTEEKSELS LOSMAKEN

Wirbelfortsätze losmachen — to loosen the vertebra — détacher les vertèbres (N 28, 92)

[De werveluitsteeksels losmaken om de ribben dikker te laten lijken.]

wervels lossnijden: *wēarvāls losnān* L 316; **knots lossnijden**: *knōts losnājā* Q 162; **insnijden**: *enšnā* L 426; **knoes insnijden**: *knuš enšnā* Q 36; **rugstuk uitsnijden**: *rōkstok ōwātsnējā* Q 78; **rugstrang uitsnijden**: *rōkstran ōjtsnējā* P 211; **been uitsnijden**: *bīān ātsnē* P 117; **schuin doorsnijden**: het type **schuin doorsnijden** in: L 318b; **langs de wervel doorsnijden**: [*langs de wervel*] *dī.rsnī-jā* L 366; **snijden**: *sneja* Q 91; **knook losschillen**: *knōk lossxelān* L 269; **spieën losmaken**: *spīān losmākā* Q 39; **wervel splijten**: *wervālsplītā* L 290; **ontwervelen**: *ontwervālan* L 420; **de rug wervelen**: *dār rōk wervālan* Q 204a; **rug kerven**: *rōk kervān* Q 39; **openklieven**: *ōwpākīlvā* P 176; **rug kappen**: *rōxkapā* P 50; **rugstrang afkappen**: *rōkstranjk ōfkapā* Q 158; **rugstrang houwen**: *rōkstranjk hōwe* Q 187a; **over de anger houwen**: *ōvār dā aṅār hōwā* L 432; **bet de hamel derophouwen**: *be dā hōmāl trop hōwān* Q 71; **omhouwen**: *ōmhōwā* Q 95; **knoes loshouwen**: *knuš loshawā* Q 121; **kloppen**: het type **kloppen** in: K 358; **rug loskloppen**: het type **rug loskloppen** in: Q 71; **uitkloppen**: *ūtklopā* L 312; **rugschenken losmaken**: *rōksxenkā losmākā* L 321; **laten zwellen**: *lōtā zwōlā* L 413; **opkroppen**: *ōpkropā* Q 113; **doppen**: *dopā* L 292; **uitstoten**: *ūtstōtān* L 211; **spalken**: *spalkā* Q 9; *špalkā* Q 121c; **knots wegdoen**: *knōts wexdun* P 176; **foetelen**: *fūtālā* Q 180.

Conserven

VLEES CONSERVEREN (zie kaart)

Das Fleisch konservieren — to preserve the meat — conserver la viande

(N 28, 100; L 8, 128b; monogr.)

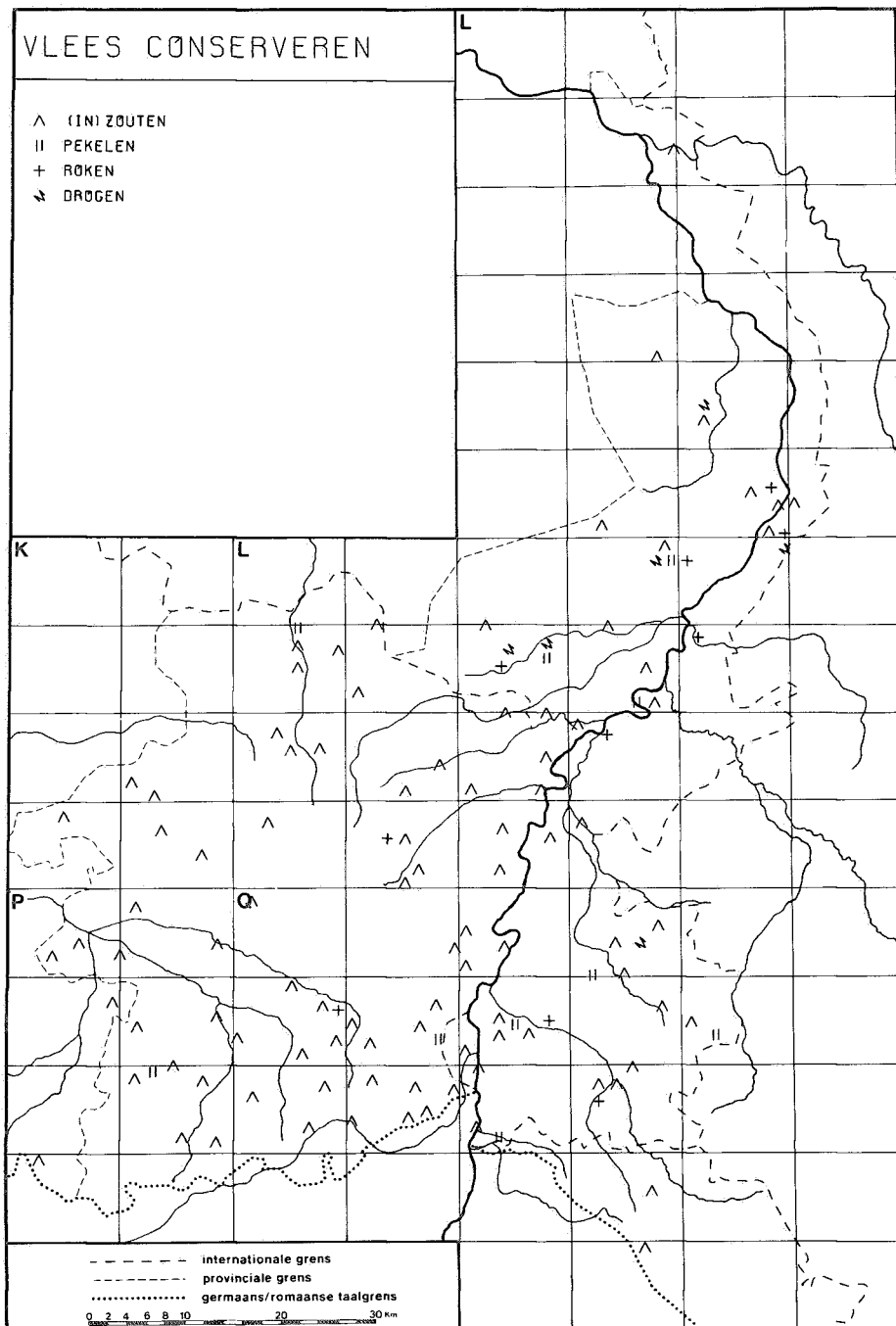
[Meestal gebeurt dit conserveren door het vlees te zouten, te drogen of te roken, waardoor het vocht uit het vlees trekt. Moderner is de methode om het vlees in te vriezen. De respondent van L 413 vermeldt dat het vlees even wordt rondgedraaid in hete azijn.]

zouten: *zōwtā* L 265, 312, 372, 432, Q 113, 204, 278; *zōwtān* L 313; *zōtā* L 289, 292, 319, 321, 325, P 48, 186, Q 78, 179, 203; *zōtān* L 371; *zōwtā* L 426; *zō.tā* Q 253; *zō.tā* Q 196; *zō.jtā* Q 253; *zōtā* Q 202; *zōtn* K 353; *zōwtān* L 314; *zātā* K 358, 360, P 50, 164, 171, 188, Q 77, 178; *zā.tā* P 57; *zātā* P 47, 107a, 117, 176, 197, 211, Q 72, 83, 89, 156, 167, 179, 198; *zātān* K 315, L 354, Q 1, 188; *zātān* Q 83; *zawtā* L 286, 417, 422, Q 9, 12, 102; *zawtān* L 316, 366, 368, 416, 417, 420; *zā.wtā* Q 10; *zāwtān* L 353, 418; *zājta* Q 88, 95, 187a; *zāetā* P 177; *zaltā* L 269; het type **zouten** in: P 120; **inzouten**: *enzōwtā* Q 9, 39, 103; *enzōwtā* L 362; *inzōwtā* L 366; *inzōwtān* Q 11a; *ezōwtā* Q 30, 33; *enzōtā* L 290, 374; *ezōtsā* Q 118a; *enzātā* L 270, 330, 413, P 51, 176, Q 80, 180; *ēnzātā* Q 175; *inzātā* K 318, Q 158, 180; *inzātā* Q 91; *enzawtā* L 265, Q 99*; *enzaetān* L 312; *enzawtā* L 416; *ejnzātā* Q 72, 78; *ejnzātān* Q 71; *enzājta* Q 12; *inzaetā* Q 156; *enzaltā* L 269b, 271; *īnzaltān* L 211; *īnsālta* L 163; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *engāzaltā* L 246; het type **inzouten** in: L 270, Q 71; **in zout zetten**: *en zōt zētā* L 289; **pekelen**: *pēkālā* L 291, 312, 320a, 330, Q 36, 99*; *pejkālān* P 176; *pikālān* Q 95, 121, 198a; **in de pekel leggen**: *īn dā pīkāl legā* Q 91; **in de pekel zetten**: *en dā pēkāl zētān* L 377; *en dār pēkāl zetsā* Q 121c; **inpekelen**: *enpēkālān* L 420; *enpēkālān* L 318b; **schurken**: *sxōrakā* L 413; **gesloten laten**: *gāslōtā lōtā* K 358; *gāslōtā lōtā* Q 18; **inmaken**: *enmākā* L 426, Q 121; **roken**: *rōjkā* L 269, 270, 271, 291, 318b, 377, 416, Q 103; *rōj.kā* L 331; *rōkā* Q 203; *rōkā* Q 83; het type **roken** in: L 270; **drogen**: *drējgā* Q 83; *drōāgā* Q 33, 103; *drījgā* L 318b; *drījgā* L 246, 270, 291, 320a; **omhooghangen**: *āmowāx hājā* K 278; **vlees hangen**: *vleās hājān* L 316; **in de koelplak hangen**: *en dā kōjplak hājā* Q 162; **bevriezen**: *bāvvrēzā* L 320a; **koelen**: *kōlā* Q 121.

INGEZOUTEN

Eingepökelt — salted down — salé (L 1a-m; L 27, 40; Veldeke 22, 67)

[Dit lemma sluit volledig aan bij het lemma HET VLEES CONSERVEREN. In de Leuvense vra-

genlijsten 1a-m en 27 werd naar het begrip „ingezouten” gevraagd. Deze twee vragen worden hier als apart lemma gehonoreerd.] ingezouten: *engazata* K 358; *ę-zātn* Q 1;

ēngazātān P 121, Q 1; *ejngazata* P 188; *ejngazōta* P 186; *ējngazāta* Q 94; *ējngazāta* Q 241; *ejngazātān* Q 71; *ejngazāatān* P 121; *engazāata* Q 78; *ēgazōtān* Q 254; *egazota* Q 248;

II.1

egāsōta Q 259; *ēagzōta* Q 278; *engazōjta* K 353; *ejngazōta* P 55; *engazētān* K 357; *engazātā* K 315, 316, P 164, 176, 187a, 211, Q 2, 3, 83; *engazātān* K 357, 358, L 352, 355, 414, P 115, 176, Q 2, 3, 86, 158, 168a, 177; *ēngazātā* P 121, Q 95, 162, 168; *ēngazātān* P 121a, Q 72, 167; *engazaata* P 192; *engazāata* K 317; *engazāata* P 179; *engazaatān* Q 1; *ēngazāata* Q 156; *engazata* Q 83; *enxazātā* Q 3; *engazat* Q 240; *engazātā* P 51, 57, 183, Q 83, 89; *ēngazātā* Q 168; *ēngazōta* L 319, P 176; *engazōta* L 289, P 183; *ēngazōta* Q 77a; *ejngazōta* Q 74; *āgazōta* Q 1; *ēngazōwtā* Q 11, 12; *ēngazōwtān* L 313; *engazawtā* L 356, 372, 419, 422, Q 7; *engazawtān* L 314, 315, 316, 317, 360, 368, 415; *ēngazāwtā* L 416, Q 10; *ēngazawtā* L 367, 416, Q 9, 10, 12; *ēngazawtān* L 312, 316; *ēngazāwtān* L 286; *engazawtā* L 416; *engazawtān* L 418; *engazājta* L 372, Q 102; *engazājwā* Q 7; *ingazājtan* Q 88; *īngazājta* Q 88; *ingazātā* K 278; *ingazātān* K 278; *īngazātā* Q 88, 93, 172; het type *ingezouten* in: K 278; *gezoutem*: *gazātā* P 48, 50, 52, 58, 118a, 119, 171, 172, 175, 176, 177, 183, 188, Q 77, 78, 93, 94, 172, 179; *gazātān* K 315, 359, 360, L 355, P 54, 56, 119, 121, 176, 188, 197, 219, Q 1, 71, 78, 154, 161, 166; *xazātā* P 193; *xazātān* Q 1; *gazātā* P 176; *gazātān* Q 164a; *gazōta* L 319; *gazōta* Q 196; *gazawtān* L 360a, 420; *gazājta* Q 95; *gazājtan* K 353; *gazuan* K 353; het type *gezouten* in: K 278; *gepekeld*: *gapikālt* Q 3, 102; *gapēkāl* K 317; in *de pekel* gelegd: *en dā pēkal gālē* K 353; in *de kuip* gezet: het type *in de kuip* gezet in: P 219; in *grof zout*: *en grōf zalt* L 246; *opgelegd*: *opgālet* P 172.

PEKEL

Pökel — brine — la saumure

(N 28, 108; monogr.)

[De zoutoplossing waarin het vlees wordt bewaard.]

pekel: *pēkal* L 163, 211, 265, 269, 269b, 270, 271, 289, 290, 291, 312, 318b, 320a, 321, 330, 331, 362, 366, 372, 377, 416, 420, 426, 432, Q 9, 18, 78, 80, 99*, 103, 284; *pēkel* Q 11a; *pēkal* Q 12; *pēkal* L 271; *pekāl* L 316; *pejkal* Q 19; *pē'al* K 278; *pekāl* P 57, 176, Q 121, 121c, 204a; *pikāl* P 50, 57, 176, 177, Q 2, 96c, 175; *pikāl* K 358, L 413, P 51, 108, 120, Q 33, 39, 71, 72, 74, 83, 91, 95, 117a, 156, 158, 162, 180, 187a, 198, 198a; *piakāl* Q 30, 36, 113, 118a, 197, 202, 203.

BEDERVEN, GEZEGD VAN PEKEL

Verderben (von Pökel) — to go bad (said of brine) — détérior (dit de la saumure)

(N 28, 109; monogr.)

[De zoutoplossing kan bederven doordat te veel bloed uit het vlees trekt en zich met de

pekel vermengt.]

de zomersmaak derinkrijgen: *dā zōmāsmāk dren krīgā* L 265; *gaan schanden*: het vlees is *šanda gāgōn* Q 204a; *opstroppen*: *opstropā* Q 78; *aanzetten*: *ōnzetā* L 321; *verschalen*: de pekel *vāršōlt* L 416; *broezen*: *bruza* Q 203; *opgekookt moeten worden*: de pekel *mot op-xakokt werdān* Q 39; *opkoken en schuimen*: *opkōkēn en sxumān* L 316; *schuimen*: *šymā* Q 121; *gaan stinken*: de pekel *xāt stejnēn* L 420; *stinken*: de pekel *stējkt* L 318b, P 176; *stjnk* P 177; *stējkt* L 432; *om zijn*: de pekel *es om* L 271, Q 95; *kapotgaan*: de pekel *gejt kapōt* Q 18; *garst worden*: *gers wērā* L 269; *ranzig worden*: de pekel *wēat rantsex* Q 121c; *bederven*: *bādervā* Q 72; de pekel *bā'-'-fi* L 270; de pekel *bādārf* L 271; de pekel *bādārf* Q 36; de pekel *bādārf* P 117; de volgende woordtypen zijn voltooid deelwoorden: *bedorven*: *bādōrvā* L 312; *bādōrvān* Q 71; *bādōrāvā* Q 80; *bādōrvā* P 50; *bādōrvā* Q 202; *bādōrāvā* L 312, Q 99*, 204a; *bādōrvān* P 176; *bādōrvā* P 211, Q 91; *gemoord*: *gāmōrt* L 290; *vergaan*: *vārgōwn* Q 156; *versleten*: *vārslētā* L 269b; de volgende woordtypen geven de benaming voor de bedorven pekel: *bedorven pekel*: *bādōrāvā pekāl* P 176; *bādōrāvā pikāl* P 108; *bādōrvā pekāl* L 366; *bādōrvā pikāl* Q 39, 162; *bādōrvā pēkal* L 269; *bādōrāvā pēkal* L 289; *kapotte pekel*: het type *kapotte pekel* in: K 358; *slechte pekel*: *šlextā pē'al* K 278; *šlextā pēkal* L 426; *rotte pekel*: *rotā pikāl* Q 71; *verdorven pekel*: *vārdōrvā pekāl* Q 121; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijke naamwoorden: *kapot*: *kapōt* L 163, Q 198a; *kapōt* Q 33, 95, 113; *kapōt* L 292, Q 9; *rot*: *rot* L 330, P 57; het type *rot* in: P 120; *zuur*: *zur* L 211; *zwart*: *šwert* Q 187a; de volgende woordtypen zijn woordgroepen: *te rouw*: *tā rōw* K 278; *te zwak*: *tā swāk* L 416; *niet zat genoeg*: *ni zāt gōnux* K 278.

INKUIPEN

Das Pökelfleisch eintonnen — to put the pieces of the meat in the brine vat — embariller

(N 28, 111; monogr.)

[De stukken vlees rangschikken in de houten kuip waarin ze bewaard worden. Volgens een aantal respondenten (L 163, 265, Q 118, 121, 198) worden de schenken op de bodem gelegd en daarbovenop het spek. Schouderstukken en poten worden ertussen gelegd (L 265). Bovenaan komen ook de ribben te liggen (L 330).]

kramen: *krōmā* Q 121; *stapelen*: *štāpālā* L 330; *opstapelen*: *opštāpālā* L 271; *aanvullen*: *ānvōlā* P 57, 120; *opvullen*: *opvōlā* Q 78; *verdelen*: *vārdejilā* L 366; *partageren*: *partāžērā* Q 9; *tassen*: *tasā* L 312; *tasān* L 312; *intassen*: *intasā* K 278; *inbermen*: *enbermā* L 331; *derinmetzen*:

daren *metsa* P 176; sorteren: *sortēran* Q 39; *sortūra* Q 158; rangeren: *ranžērā* Q 95; *ranžejrā* Q 20; goed placceren: *gut plasejrā* P 211; te goed leggen: *tā guj legā* P 177, Q 72; goedleggen: *gōt legā* Q 121; gelijkleggen: *gālik legā* L 269b; in de tijd leggen: *en dā īn legā* Q 9; in de kuip leggen: *en dā kāp legā* P 176; *en dā kōwp legān* Q 83; op zijn plak leggen: *op zān plak legā* Q 162; bijeenleggen: *biejnlegā* L 362; plat derinleggen: *plat trenlegān* Q 71; inleggen: *enlegā* L 318b, P 51; *enlegā* Q 180; *inlegā* Q 180; leggen: *legā* Q 204a; pekelen: *pīkalā* L 413; *piakalā* Q 36; zouten: *zōwtā* Q 20, 33, 121; *zōtā* L 320a, Q 202; *zātān* P 176, Q 198a; *zājta* Q 95; inzouten: *enzōwtā* L 265, 426, 432, Q 96c; *enzōwtān* L 420, Q 39; *inzōwtā* L 312; *enzōtā* L 289, 290, 291, 292, 318b, 321; *enzātā* L 270; *ēnzātā* P 107a; *ēnzātā* Q 175; *inzātā* Q 198; *enzaltā* L 271; *īnzaltān* L 211; *enzawtā* Q 99*; *ēnzawtā* L 416; *ēnzājta* Q 12; *enzājta* Q 187a; *inzaātā* Q 156; *esōtza* Q 118a.

Worst maken

WORST MAKEN (zie kaart)

Wursten — to make sausages — faire des saucisses (N 28, 120; monogr.)
[De kleinere stukken vlees en vet worden met een vleesmolen, een bijltje of een mes tot kleine stukjes gemaakt. Het vlees wordt eventueel gekruid en dan in de schoongemaakte darm geduwd. Vergelijk ook het lemma DARMEN MET WORSTVLEES VULLEN.]
worst(en) maken: *worst mākā* L 366, 416; *wōrst mākā* L 163, 318b, 362, P 51; *wōrst mākān* L 211, 420; *wōrst mākā* L 246, 265, 291; *wōrstā mākā* L 318b; *wōwōrst mākān* L 312; *wōrs mākā* L 269, 270; *wōrs mākā* L 265, 330, 331, Q 9, 96c; *wōrš mākā* Q 99*, 103, 204a; *wōārs mākā* Q 197; *wōāš mākā* Q 203; *wōrs mākā* Q 12; *wōrš mākān* Q 39; *wōrs mākā* Q 95; *wōrš mākā* Q 187a; *wōāš mākā* Q 118a; *wōs mōkā* Q 83; *wōs mākā* L 426; *wōš mākā* L 432, Q 20; *wōs mākān* Q 11a; *wōst mākā* P 57; *wōst mākā* P 176; *wōstā mōkā* P 176; *wōstā mākā* P 211; *wōs mōkā* Q 91; *wōrs mākā* L 372; *wuāš mākā* Q 113, 202; *wus mākā* Q 121; *wuš mākā* Q 33, 117a; *wuāš mākā* Q 121, 121c; *vjōš mōkā* Q 175; het type *worst* maken in: K 358, L 316; *worsten*: *wōrstā* L 270, 271, 292; *wōrstā* L 269, 269b, 289, 318b, 320a; *wōstā* L 321, Q 18; *wōstān* P 176; *wōštā* Q 36; *wuštā* Q 121; *braadworst* maken: *brōtwurš mākā* Q 198a; *brōtuāš mōkā* Q 198; een slag deringeven: *nā slaxdrigevā* K 278; *worst* stoppen: *wōrst stopā* L 312; *stoppen*: *stopā* L 289; *worst* vullen: *wujs wōlān* Q 39; *worst* koken: *wōškōkā* Q 72;

wōs kōkān Q 71; *worsten* draaien: *wōstā drējā* P 177; *wōstā drē* P 117; *trip* maken: *trip mōkā* Q 180; *pens(en)* maken: *pēnsāmākā* P 50; *pēnsān mākān* P 46; *pēnsā mōkā* K 318, P 108; *pēns makā* L 413; *pēns mukā* P 176; *pēns mōkā* Q 80, 180; *pēns mōkā* Q 78; *pēns mōkā* Q 74; *pēns mwōkā* Q 158; *saucisse* maken: *sāsīs mākā* Q 156; *sāsīs mōkā* Q 162, 180; *bloedworst* maken: *bluwōs mākān* Q 71.

WORSTVLEES EN -VET KLEINMAKEN

Wurstfleisch und -fett zerkleinern — to chop the sausage-meat and the sausage-fat — couper la viande charcuterie (N 28, 113; monogr.)

[Men kapt of snijdt het vlees met een mes in kleine stukjes of verwerkt het met de vleesmolen.]

hakken: *hakā* L 270, 331, 426, 432, Q 20, 39, 80, 113, 121, 121c, 198, 202, 203; *hakān* Q 198a; *kapothakken* met de hiep: *kapōthakā me tā hīāp* L 265; *snijden*: *sneja* L 163; *snī-jā* L 289; *snī-jā* L 330; het vlees wordt *gāsnōjā* Q 95; *kapotsnijden*: *kapōt snī-jā* L 362; *kapōt sneja* P 57; *snijden* met twee messen: *snī-jā mejt twīā metsā* L 270; *fijn* snijden: *fīān snīān* Q 36; *fijn* maken: *fīn mākā* L 271; *kleinsnijden*: *klēn snī-jā* Q 121; *kappen*: *kapā* L 289, 318b, P 107a, 117, Q 9; het type *kappen* in: K 358; *kleinkappen*: *klēn kāpā* L 312; *klejnkapā* L 372; *klein* maken: *klejn mākā* L 290; *gehakt* maken: *gāhakt mākā* L 265; *gekap* maken: *gōkap mākā* Q 12; *afsnijdsels* maken: *afsnējtsāls mōkān* P 176; *kipkap* maken: *kepkap mākā* P 50; *malen*: *mālā* K 368, L 269, 269b, 289, 290, 291, 318b, 320a, 325, 330, 362, 366, Q 9, 18, 33, 96c, 99*, 103, 121, 197, 203; *mālān* L 270, 377, 416, 420, Q 11a, 71; *māāla* P 177; *mōlā* Q 187a; *mōlā* Q 80; *mōlā* K 318, L 413, P 51, Q 72, 118a, 162, 175, 198; *mōlān* Q 83; *mōlā* L 312; *mowālān* L 412; *mōwālā* P 108; *mōwālā* Q 156; *mwōlā* Q 158; het type *malen* in: P 120, Q 71; *malen* in de *worst* molen: *mālā en dā wōrstmālā* L 292; *fijn* doormalen: *fējān dōwārmōwālā* Q 78; *doormalen*: *dōrmōlā* Q 180; *dōrxmālā* Q 204a; *worsten*: *wōstā* L 321; *draaien*: *drējā* L 163; *korten*: *kōrtā* L 289; *kortslaan*: *kōrt slōn* L 211; *houwen*: *hōwān* L 211; *kotteren*: *kōtāran* K 358; *door* het vleesmachientje draaien: *dōwōt at vlēs māšīnšā drējā* Q 91.

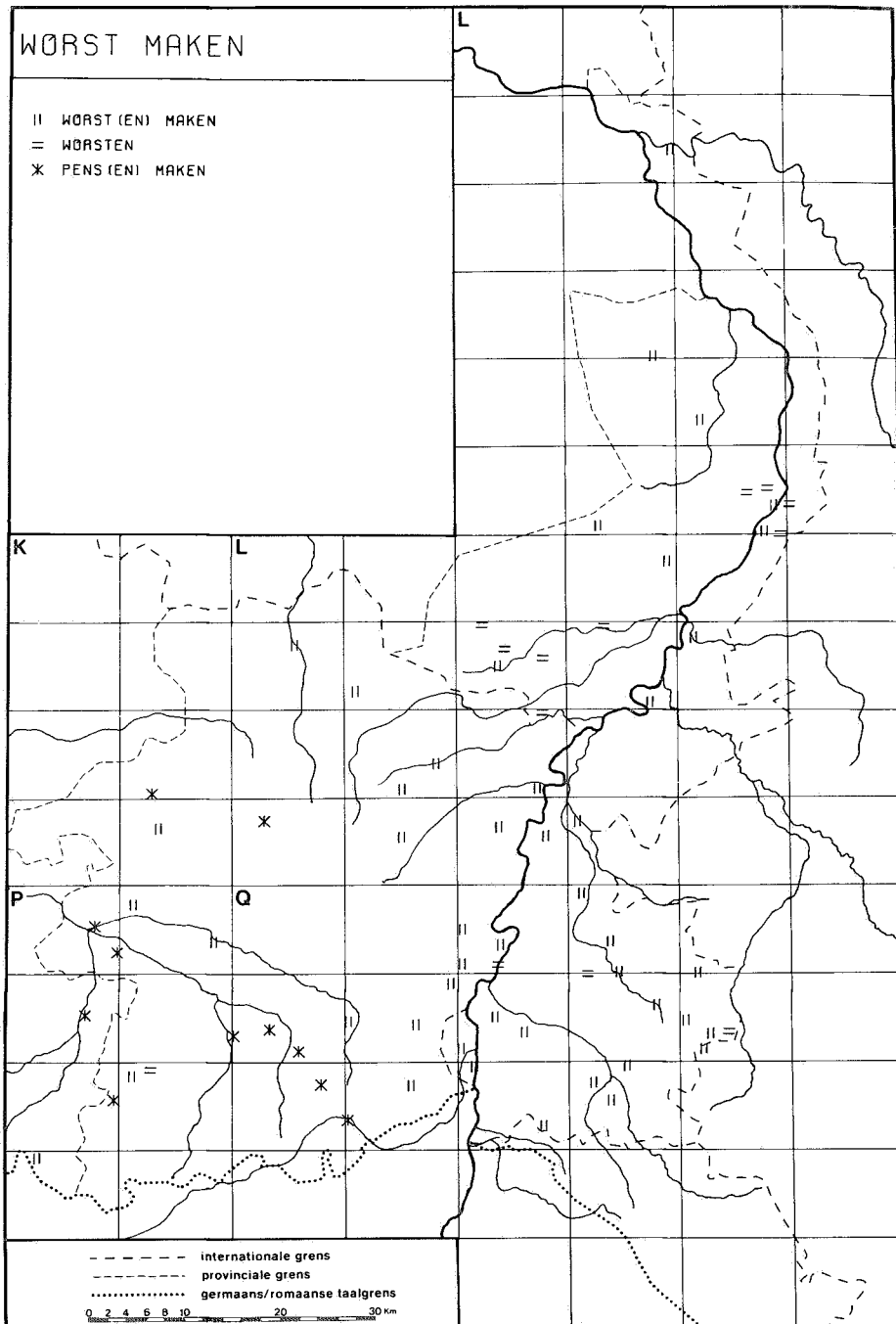
DARMEN SCHOONMAKEN (zie kaart)

Därme reinigen — to clean the guts — nettoyer les intestins

(N 28, 117; monogr.)

[De darmen die als omhulsel voor de worst gebruikt worden, worden eerst leeggeperst. Daarna worden ze verder schoongemaakt

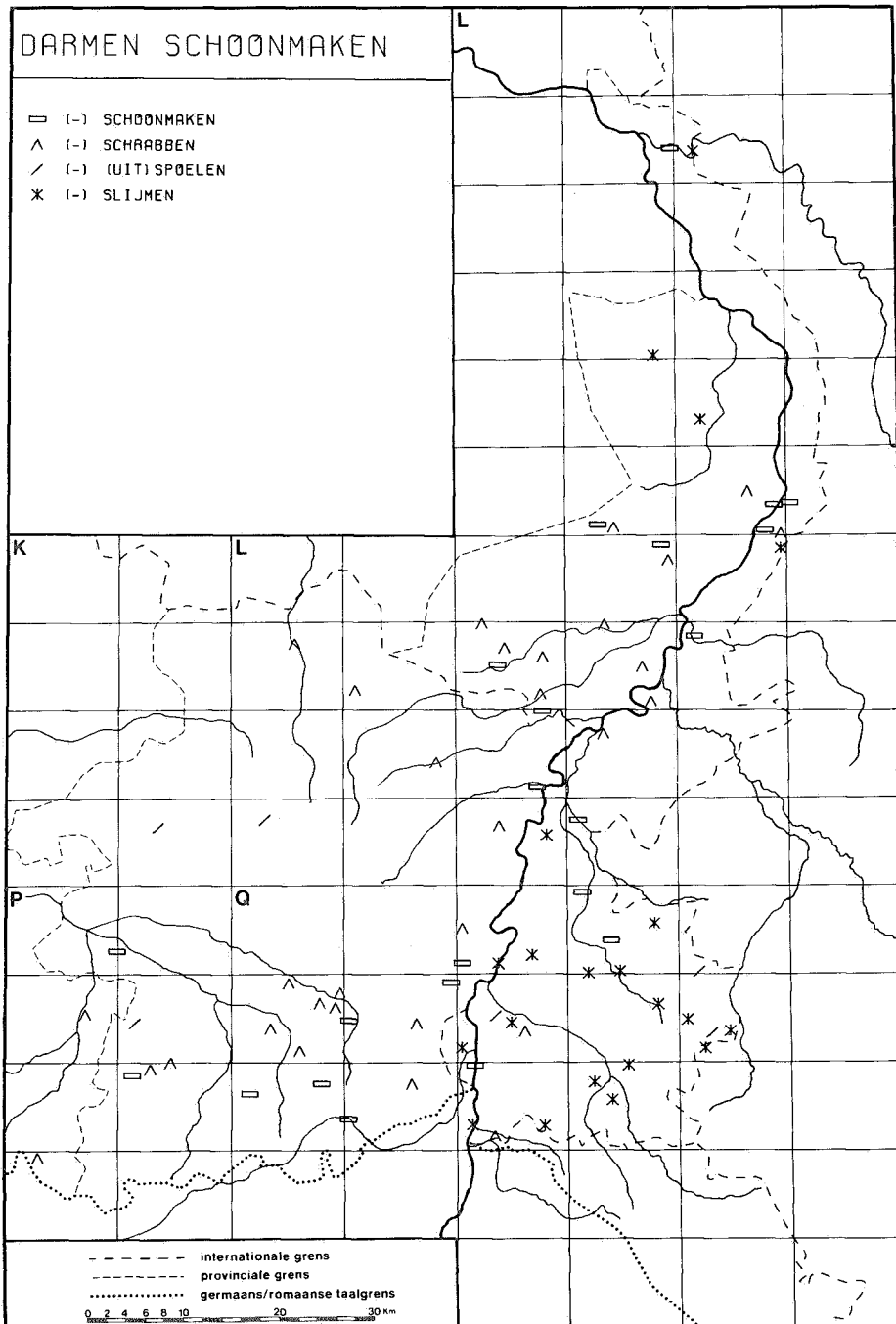
II.1

door ze binnenste buiten te keren en ze met al dan niet zout water af te wassen, of door het resterende vuil weg te krabben. Meestal worden de darmen vervolgens uitgekookt. Het

object „darmen” is niet fonetisch gedocumenteerd.]

darmen schoonmaken: [darmen] *sxõnmãkə* P 50; [~] *sxünmõkə* P 176; [~] *sxunmõkə* P

176; [~] *sxōwn mōka* Q 156; [~] *sxōnmakən* L 163; [~] *šonmāka* L 265; [~] *šōnmāka* L 331, Q 20; [~] *šōnmōka* Q 158; [~] *~šōnmāka* L 432; [~] *šunmāka* Q 33; [~]

šunmāka L 372; [~] *šūən māka* L 290, 318b; [~] *sxūən māka* L 269, 271; *schoonmaken*: *sxōnmōka* Q 180; *sxūən māka* L 271; *šōnmōka* Q 180; *šunmaka* Q 96c; *šun māka* Q 187a; *šun*

II.1

māka Q 12; *šowən mōka* Q 83; *šūon māka* L 321; *šūan māka* L 270; **dabben:** *dabə* Q 83; **darmen krabben:** [*darmen*] *krabə* Q 162; [~] *krabən* Q 71; **darmen schrabben:** [*darmen*] *sxrabən* L 316; [~] *sxrabə* L 269b, 289, P 176, 177, Q 74; [*sj*] *šrabə* L 265, 270, 291, 292, 321, Q 9; **schrabben:** *sxrabə* L 420, P 108, 176; *sxrabən* L 312; *šrabə* L 318b, 320a, 325, 330, 362, 377, Q 80, 81a, 83, 91, 103, 175; *šrabən* Q 71, 198a; *šrābə* Q 72; *skrabə* P 211; **darmen schrappen:** [*darmen*] *šrapə* L 416; **darmen dunspoelen:** [*darmen*] *dünspylə* P 211; **uitspoelen:** *ūtšpōlə* Q 117a; **darmen spoelen:** [*darmen*] *spjlə* L 413; [~] *špōlə* Q 121; **spoelen:** *spyla* P 117; *spjlə* K 358; *špōlə* Q 99*; **leegmaken en spoelen:** *lēxmāka en spjlə* L 269; **darmen keren:** [*darmen*] *kīrə* L 246; **keren:** *kierə* Q 19; **uïtstrijken:** *ūitstri.kə* L 271; **darmen slijmen:** [*darmen*] *slimə* Q 18; [~] *šlimə* Q 39, 118a, 121c, 197, 202; [~] *šlimə* L 270, Q 204a; [~] *šlimən* L 211; [~] *šlejmə* Q 198; **slijmen:** *slimə* L 246; *slimən* L 163, Q 39; *šlimə* L 246; *šlimə* L 426, Q 30, 99*, 113, 203; *šlimə* Q 19, 36; *šlemə* Q 121; *šlejmə* Q 95; **darmen kuisen:** [*darmen*] *kōsə* K 278, P 51; **poetsen:** *putsə* L 312; **darmen zuiver maken:** [*darmen*] *ziver māka* L 366; [~] *zōvər māka* L 413; [~] *zyvər māka* P 57; [~] *zōjəvər mōka* Q 78; **zouten:** *zājta* Q 95; **drogen:** *drygə* Q 95; **uitweteren:** *ūitwētərə* Q 95; **ontvetten:** *ontvətən* Q 11a.

DARMEN MET WORSTVLEES VULLEN

Därme mit Wurstfleisch füllen – to fill the guts with sausage-meat – farcir la charcuterie (N 28, 119; monogr.)

[Het kleingemaakte vlees en vet in de schoon-gemaakte darmen doen. Dit kan gebeuren door het vlees en vet met de duim door een trechter in de over de tuit van de trechter geschoven darm te duwen. Men gebruikt hiertoe ook wel een koeiehoren waarvan de punt is verwijderd. Moderner is het gebruik van een aanzetstuk op de worstmolen: over dit holle aanzetstuk wordt de darm geschoven; het vlees worden bovenin de molen gedaan en door de buis in de darm geduwd. Vergelijk ook het lemma **WORST MAKEN**. Een object „darmen”, „vlees”, „pensen”, „worst” e.a. wordt niet fonetisch gedocumenteerd.]

vlees erindoen: [*vlees*] *ørēn dowən* L 312; **in-draaien:** *ēndrēn* L 413; *ēndrēn* L 413; **afdraai-en:** *afdrēn* K 358; **door het hoorntje draaien:** *dər ət hōorkə drējə* L 265; **pensen maken:** [*pensen*] *māka* P 50, 51; [~] *mōka* K 318, P 108, Q 74; [~] *māʔə* K 278; **trip maken:** [*trip*] *mākan* Q 198a; [~] *mōka* Q 198; **saucisse maken:** [*saucisse*] *mākan* Q 11a; **worst maken:** [*worst*] *māka* L 269b, 270, 290, 372, 432, Q 30, 33; [~] *mākan* L 371, 420; [~] *māʔə* K 278;

worsten maken: [*worsten*] *māka* L 318b, P 211; **worsten:** *wōrstə* L 318b; *wōstən* P 176; *wujstə* Q 39; **worst stoppen:** [*worst*] *stopən* L 211, 312; **worsten stoppen:** [*worsten*] *stopə* Q 36; **darmen stoppen:** [*darmen*] *štopə* L 291; [~] *stopə* L 292; **stoppen:** *stopə* L 271, Q 95, 121c; *stopə* Q 9; *stopən* L 163; *štopə* Q 203; *štopə* Q 99*; *štōpə* Q 113; *štopə* Q 121; **darmen volstoppen:** [*darmen*] *vōlstopə* L 426; **volstoppen:** *vōlstopə* Q 78; **darmen vullen:** [*darmen*] *vōlə* L 330, 416, Q 118a, 158, 162, 202; [~] *vōlən* Q 121; [~] *vōlə* Q 20, 197, 198; [~] *vōlə* L 289; **saucisse vullen:** [*saucisse*] *vōlə* Q 156; **worst vullen:** [*worst*] *vōlə* L 321, Q 204a; [~] *vōlə* Q 72, 121; [~] *vōlən* L 316, Q 39; [~] *vələ* P 176, Q 172; **vullen:** *vōlə* P 57, 117, 177, Q 9, 12, 80, 83, 187a; *vōlə* L 289, 320a, P 176, Q 95, 103; **het type vullen in:** Q 71; **afvullen:** *ōfvələ* Q 175; **het type afvullen in:** K 358; **opvullen:** *opvōlə* L 362; *opvōlə* L 289; **het volgende woordtype duidt mogelijk op een ingrediënt voor het vullen:** **vulkoren:** *vōlkōrə* P 120, *vōlkōn* Q 71.

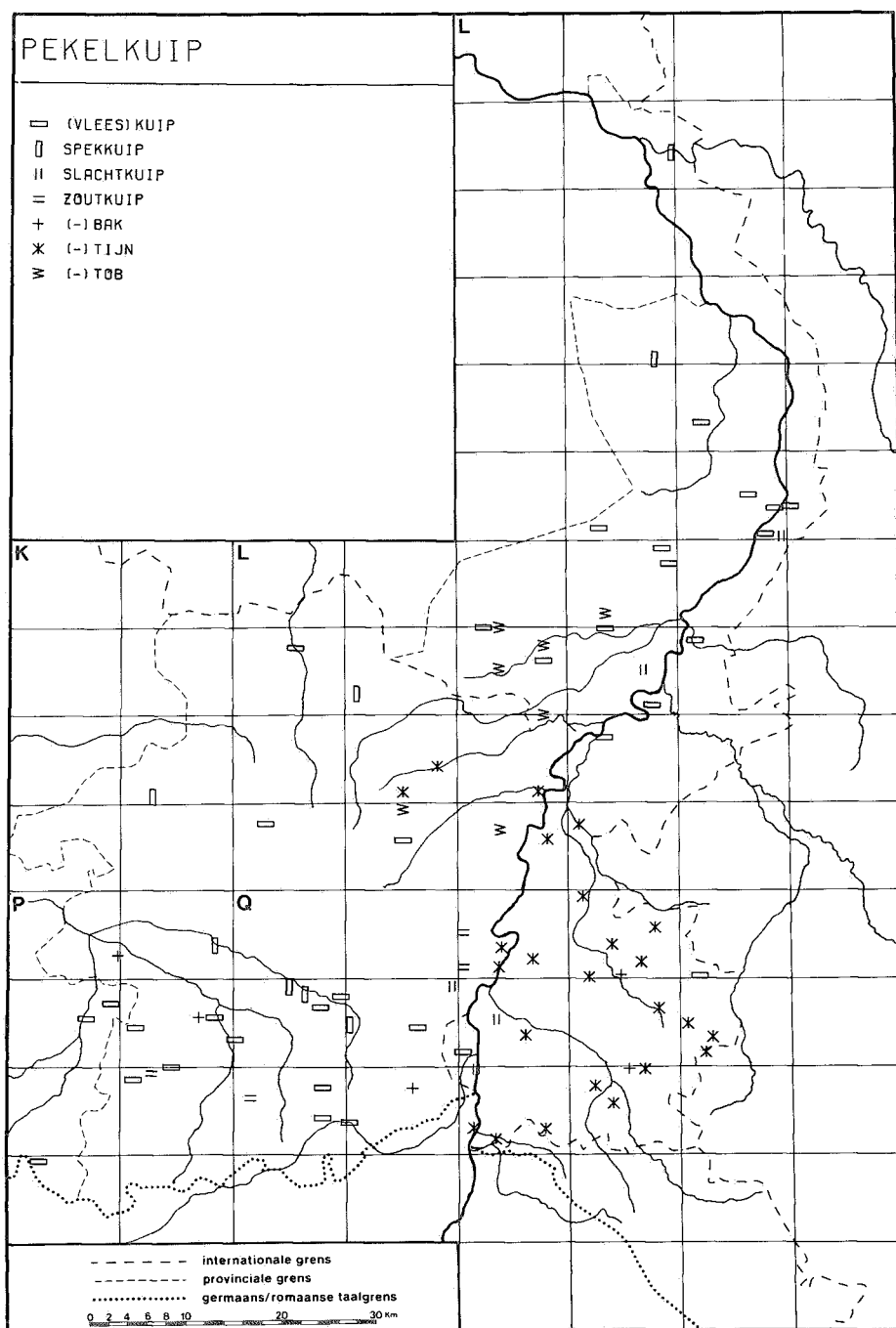
Gereedschap

PEKELKUIP (zie kaart)

Pökelfass – brine tub – cuve de saumure (N 28, 110; monogr.)

[De houten kuip waarin men het gezouten vlees en spek bewaart.]

kuip: *kup* Q 95; *kūp* Q 117a; *kyp* L 265, 290; *kūp* L 271, 289, 292, 312, 320a, 377; *kūp* L 269b, 271; *kōwp* L 312; *kōwp* Q 180; *kōp* L 413; *kōp* Q 78; *kāp* P 176; *kājip* P 211; **vleeskuip:** *vlēskūp* Q 91; *vlējskūp* L 416; *vlēaskūp* P 177; *vlejskyp* L 246, 269, 270, 291, 331; *vlejskūp* L 270, 330; *vliskāp* P 107a; *vlēskōp* Q 158; *vlejskōwp* Q 72; *vlēskōwp* Q 72; *vlēskōwp* Q 81a; *vlejskawp* Q 162; *vliskāp* P 117; *vleeskep* P 108; **het type vleeskuip in:** P 120; **pekeldkuip:** *pikalkōp* L 413; *pikalkawp* Q 180; **slachtkuip:** *slaxkup* Q 96c, 187a; *slaxkup* Q 187a; *šlaxkūp* Q 99*; *šlaxkyp* L 325; *šlaxkūp* L 270; **spekkuij:** *spekup* L 316; *spekūp* L 163, 211; *spekōp* P 57, Q 71; *spekōwp* K 318; *spekōwp* Q 83; *spekōp* Q 72; *spekōp* Q 71; **varkenskuip:** *verkāskūp* L 426; *verəʔaskōwp* K 278; *verəkāskōp* Q 80; **zoutkuip:** *zājikūp* Q 12; *zōwikup* Q 9; *zātkyp* P 176; *zātkōp* Q 156; *zātkāp* P 176; **inmaakkuip:** *enmākkyp* L 265; **houten kuip:** *hotə kōp* P 46; **eiken waskuip:** *ejkə washūp* L 269; **tijn:** *tīn* L 362, 426, 432, Q 36; *tīn* Q 11a, 20, 30; *tīn* Q 204a; *tīn* Q 113; *tsin* Q 121; *tsīn* Q 121, 121c; *tejn* L 372; *zej* Q 118a; **vleestijn:** *vlejistin* Q 19, 39; *vlejistin* Q 18; *vlēstin* Q 33; *vlēstin* Q 197; *vlestin* Q 203; *vlejistin* Q 198a; *vlestin* Q 202; **pekeltijn:** *pekaltsey* Q 121; **slachtijn:** *šlaxtin* Q 103; **spektijn:** *spektin* L 316; **varkenstijn:** *verkāstijn*

Q 198; zouttijn: *zqwtin* L 366; bak: *bak* Q 202;
 pekelpak: *pikelpak* P 50, Q 175; varkensbak:
verkensbak P 120; zoutbak: *zqwtbak* Q 39; tob:
tqb L 289, 318b, 320a, 321, 420; *top* L 292;

zouttob: *zqwtob* L 366; pekeltou: *pikeltou* K
 358; spekton: *spekton* P 51; zoutton: *zatou* K
 358; vat: *vat* K 278; baar: *bqr* Q 95.

II.1

HAKBAK

Hacklade – wooden chopping-tray, wooden chopping-board – planche à hacher (N 28, 114)

[De ladevormige houten bak met open voorzijde waarin het vlees fijngekapt wordt.]

hakbak: *hakbak* Q 113, 187a, 198; **kapbak:** *kapbak* P 57, 107a, Q 175; *kabak* K 318, Q 80; **kapbakje:** *kapbakskə* K 358; *kapbekskə* Q 9; *kāpbəkškə* K 372; *kabekskə* K 278; *kābəkškə* L 372; **houten kapbak:** *hōtə kabak* P 46; **mengbak:** *meṅbak* Q 39; **vleesbak:** *vlejšbak* Q 99*; **vleşbak:** *vleşbak* Q 30; **herstel:** *herstel* Q 71; **wan:** *wanə* L 330; **kapdoodje(?):** *kapdýtjə* L 362; **kapplank:** *kaplanj* Q 180; **mengmoelde:** *meṅmolt* Q 121; **hakbred:** *hakbrēt* Q 99*; **houwbred:** *hōubret* Q 204a; **kapbred:** *kapbrēt* L 420, P 50; **kapbriet** P 120; *kopbrēt* L 316; *kabrēt* L 312; **kapbredje:** *kepbrətjə* L 312; **kapberd:** *kapbert* P 51; **haklade:** *haklōt* Q 12; **hakla:** *haklō* Q 78; **kapla:** *kaplāj* L 366; **la:** *loj* P 117; **hakloop:** *haklup* Q 33; *hakl'up* Q 204a; *hakluəb* Q 202; *haklōwp* Q 18; **hakvloot:** *hakvlōt* L 331; *hakvlō.t* L 377; *hakvlūət* L 269, 270, 291; **kapvloot:** *kapvlūət* L 320a; **slachtvloot:** *slaxtvlōt* L 211; **vloot:** *vlūt* L 318b; *vlū.t* L 289; *vluat* L 265; *vlū.ət* L 269b; *vlūat* L 292; **hakvlootje:** *hakvlōtjə* L 265; *hakflōwtjə* L 426; *hakvlōətjə* 432; *hakvlōjtjə* L 321; *hakvlōjtjə* L 270, 290; **vleesvlootje:** *vleşvlōjtjə* L 289; **hakblok:** *hakblōk* Q 39; **houwblok:** *hōwblōk* Q 36; **kapblok:** *kapblōk* P 176, 177; *kablok* P 108, 176, Q 180; *kablōk* L 413; het type *kapblok* in: Q 71, 156; **blok:** *blōk* P 176.

WIEGBLOK

Holzgestell zum Zerkleinern von Fleisch; Hackbank – butcher's block – billot (de bois) pour fendre la viande (N 28, 114; N 28, 115)

[Houten blok (op poten) waarop men het vlees kleinsnijdt. De informanten geven geen verdere toelichting bij de opgave. Wat meer wordt er over dit gereedschap gezegd in het WBD (deel II afl. I, blz. 51): „Een rond hakblok waarop men het vlees tot de gewenste gehaktvorm snijdt. Men gebruikt hierbij een aan beide zijkanten van een handvat voorzien apparaat met zes ronde messen. Zich steeds rond het blok verplaatsend wiegt men het apparaat op en neer.” Volgens deze zelfde toelichting moet dit procédé toegepast zijn vóór 1900.]

wiegblok: *wikblok* Q 121; **wiegeblok:** *wīgablōk* L 163; **wieg:** *wēx* L 292.

SPEKHAAK

Speckhaken – butcher's hook – crochet à lard (N 28, 112; monogr.)

[De S-vormige haak waaraan vlees, spek enz. na het lossnijden uit het lijf worden opgehangen.]

spekhaak: *spekhōk* L 316; *spekhōk* L 312; *spekhōk* Q 71; *spekhowək* L 312; *sxpekhowak* L 413; de volgende opgaven zijn meervoud: *spekhā'ə* K 278; *spekhōkə* K 318; *spekhōək* K 358, P 51; *spekhōk* L 163, 211, 265, 320a; *spekhejək* Q 72; **vleeshaak:** *vlejšhōk* L 362, 271, 292, 420, Q 20, 95; *vleşjšhōk* L 416; *vleşhōk* Q 81a; *vlejšhōk* L 372; *vleşjšhōk* Q 12; *vleşhōk* Q 118a; *vleəshōk* L 316; *vleəshōk* P 108; *vleşhōk* Q 33; *vlišhōk* P 50, 57; *vlišhōk* P 117, Q 71; *vleşhoek* Q 203; *vleşhək* Q 180; de volgende opgaven zijn meervoud: *vlejšhōkə* L 321; *vlejšhōkən* Q 39; *vlišhōkə* P 107a; *vlišhōək* K 358; *vleşjšhōk* L 289, Q 204a; *vlejšhōk* Q 11a; *vlejšhōk* L 291, 377; *vleşhōk* Q 197; *vlišhōk* P 176; *vlejšhōək* Q 156; *vlejšhōk* L 269, 325, 331, 269b, Q 9; *vleşhōk* L 289; *vleşhōk* L 265; *vlejšhōk* L 290; *vlišhōk* P 176; *vlejšhōk* L 270, 318b, Q 95; *vlejšhōək* L 330; *vlejšhōk* Q 96c; *vlejšhōk* Q 198a; *vleşhōk* Q 117a, 202; *vleşhōək* Q 113; *vlejšhōk* L 432, Q 99*, 103; *vleşhōk* Q 121; *vlejšhōjk* Q 39; *vleşshōək* Q 121c; *vleşhyōk* Q 158; *vleşhyək* Q 80; *vleşhək* Q 91; *vlejšhək* L 366; het type *vleeshaak* in: P 120; **haak:** *hōk* Q 121; *ōk* P 176; de volgende opgaven zijn meervoud: *hōək* Q 36; *hōk* Q 175; *hōjk* Q 187a; *hōək* Q 121; *hyək* P 177; *wjōk* Q 162; *gjejk* Q 180; **schinkehaak:** de volgende opgave is meervoud: *šējkəhōk* Q 204a; **varkenshaak:** *verkəshōk* L 426; **smeedhaak:** de volgende opgave is meervoud: *smejhōjk* Q 78; het volgende woordtype duidt erop dat men het vlees aan een ring of ringen ophangt: **ring:** *reṅ* Q 83; de volgende opgave is meervoud; *reṅə* P 211; de volgende woordtypes duiden erop dat men het vlees met een wis of buigzaam takje ophangt aan b.v. het *weshōt* (L 413) „wishout”: **wis:** de volgende opgaven zijn meervoud: *wesə* L 289, 318b, 413; **teen:** *tēṅ* L 318b.

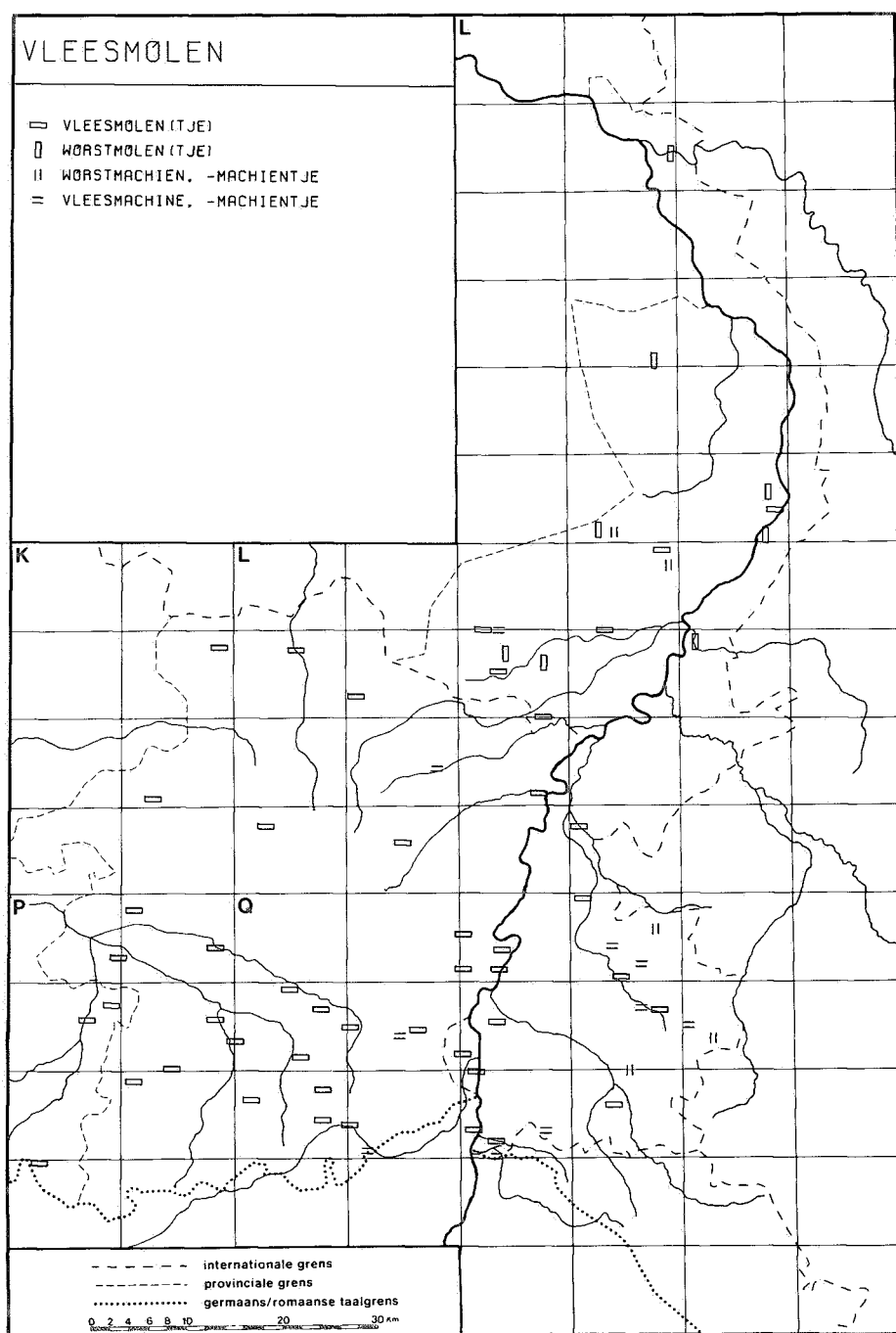
VLEESMOLEN (zie kaart)

Fleischwolf – mincing-machine – hachoir mécanique

(N 28, 116; N 28, 114; monogr.)

[Met de hand bediend molentje dat het vlees tot worstvlees kleinmaakt. Het gemalen vlees wordt door een buisje in de hierover geschoven, schoongemaakte darm geperst.]

vleesmolen: *vlejš mōlan* Q 11a; *vleəsmōlan* L 316; *vlejšmōlan* L 318b, Q 39, 71; *vlišmōlan* Q 71; *vlejšmōlə* L 269, 292, Q 9, 95; *vleşmōlə* Q 80; *vleşsmōlə* P 177; *vlišmōlə* P 176; *vlišsmōlə*

K 318; vleesmōla L 312; vlejsmōla K 278;
 vliismōla P 51, 107a, 176; vleasmōwla P 108; vliis
 mōyla P 50; vliismōla P 211; vlejsmōwla Q 156;
 vlejsmōjāla Q 78; vlesmjōla Q 180; vlejsmjōla Q

162; vlejsmyla Q 204a; vlejsmjōla L 372;
 vlejsmōla Q 18, 20; vlejsmōla Q 12; vliismōla L
 413; vlejsmyāla Q 113; vlejsmyāla Q 198;
 vlejsmīla L 416; vlejsmēla Q 72; vliismēla P 57;

II.1

het type *vleesmolen* in: P 120; **vleesmoleentje**: *vlejsmōlakə* Q 187a; *vlesmōlakə* L 312; *vlejsmōlakə* Q 99*; *vlēsmūōlakə* Q 158; *vlejš mīylakə* Q 198a; *vlejsmōlkə* L 291, 318b, 321, 330, 377; *vlejsmōlkə* L 290; *vlejšmōlkə* L 432; *vlejsmūlkə* L 289; *vlēsmjēlakə* Q 91; *vlēsmiēlakə* Q 83; **molen**: *mōlə* P 117, Q 95; *mōjlə* P 176; **moleentje**: *mōlkə* L 426; *mīylkə* L 420; **worstmolen**: *worstmōlə* L 163; *worsmōlə* L 270; **worstmoleentje**: *worstmōlakə* L 211; *wōrstmōlkə* L 318b, 320a; *wōrstmōlkə* L 265; *worsmōlkə* L 270; *wōrstmōlkə* L 269; *wōrstmōlkə* L 269b, 331; **maalmolen**: *mālmōlə* K 358; **hakmolen**: *hakmōlə* Q 203; **gehaktmolen**: *gəhakmōlə* Q 103; **vleesmachientje**: *vlejsmašintjə* Q 39; *vlejsmašinkə* L 362; *vlēsmāšinkə* L 289; *vlēsmāšenkə* Q 33; *vlēsmāšenkə* Q 118a; *vlēsmāšī.nšə* Q 91; **vleesmachine**: *vlejš mašinə* Q 198a; **vleesmachien**: *vlēsmāšin* Q 180; *vlēs mašij* Q 197; *vlēsmāšij* Q 113; **hakmachien**: *hakmašin* Q 121; *hakmāšian* Q 39; **hakmachientje**: *hakmašintšə* Q 198; **worstmachien**: *wuəsmāšij* Q 202; *wuəsmāšin* Q 30; **worstmachientje**: *wuəsmāšinkə* Q 121; *wusmašintjə* Q 121; *wōrstmašinkə* L 291; *wōrstmāšinkə* L 265; **maalmachien**: *mōlmāsjen* Q 175; **wolf**: *wolf* Q 36; *wōlf* L 271, 413; **vleeskammetje**: *vlejskəmkə* L 366; **stamper**: *stampər* Q 96c; **cutter**: *kətar* Q 2; *kutər* Q 103; **kom**: *komp* L 271.

WORSTHOREN

Wursthorn, Wursttrichter – sausage-filler – boudinière
(N 28, 116; N 28, 119)

[Een afgezaagde horen, een trechter of iets dergelijks waarvan het uiteinde in de darm wordt gestoken. Met de duim wordt het kleingemaakte vlees en vet in de darm geduwd.]

worsthoren: *wōrsthūrə* L 362; **worsthoreentje**: *wōstəhərtjə* L 377; **worsthorentje**: *wōrsthōrkə* L 269; **horeentje**: *hōrkə* L 270.

BIJL WAARMEE MEN HET VLEES IN KLEINE STUKJES HAKT

Beil, mit dem das Fleisch in Kleinere Stücke gehackt wird – axe used to chop the meat in small pieces – hache avec laquelle on coupe la viande en petits morceaux
(N 28, 115; N 28, 49)

[Bedoeld zijn de kleine stukjes die in de worst worden verwerkt etc. De mes-opgaven binnen dit lemma duiden op een soort hakmes.]

bijl: *bejl* P 107a, Q 180; *bēl* P 176; *bēl* Q 158; *bejələ* Q 121; *bil* Q 11a, 20, 103, 203; *bil* Q 18, 36; *bajl* Q 180; het type *bijl* in: P 120; **bijltje**: *bilakə* L 211; *bejlakə* Q 83; *bilka* Q 198a; *bilka* L 290; **klein bijl**: *klej bejl* P 176; **vleesbijltje**:

vlēsbīlkə L 416; **kotelettenbijl**: *kortələtəbējəl* Q 78; **kapbijl**: *kapbeəl* Q 156; **kapbijltje**: *kabejlakə* K 318, Q 81a; **hakbijl**: *hakbil* Q 187a; *hakbil* L 269; *hakbēajələ* Q 113; **hakbijltje**: *hakbejlakə* Q 198; **vleeswapen**: *vlejswōpə* L 372; **snijplank** *snēplanj* P 176; **zessel**: *zesəl* Q 198; **tekje**: *tekskə* P 57; **hakmachien**: *hakmāšian* Q 39; **herstel**: *herstel* Q 71; *herstəl* L 316; *herstel* P 46; *hərstəl* L 413; *ərstəl* Q 80; *kərstəl* P 177; **kapstel**: *kapstel* L 316; **wiegmes**: *wikmets* Q 121; **wiegemes**: de volgende opgave is meervoud: *wīgəmetšər* L 290; **vleesbikkel**: *vlēšbekəl* Q 30; **vleesheep**: *vlēshēp* L 289; **heep**: *hi.p* L 330; *hiəp* L 265, 269b, 318b; **kapmes**: *kapmes* L 265, 289, 316, 318b, 362, 366, 413, 420, P 51, 57, 108, 117, Q 9, 175; *kapmes* P 50; *kāpmes* L 312; *kabmēs* L 312; *kapmets* Q 99*; *kapmets* L 320a, 432, Q 12; het type *kapmes* in: P 120; **kapmesje**: *kapmeskə* K 278, 358; **hakmes**: *hakmes* L 265, 289, 321, *hakmets* L 269, 270, 291, 330, 331, 377, 426, Q 33, 39, 118a, 121, 121c, 202, 204a; **mes**: *mēs* P 211; *mēs* Q 71; *mets* Q 103.

ZAAG WAARMEE MEN HET VLEES IN STUKKEN ZAAGT

Knochensäge – bone-saw – scie avec laquelle on divise la viande en gros morceaux
(N 28, 99)

[Bedoeld zijn hier de grote stukken waarin een half rund of varken bij het begin van de verwerking na het versterven wordt verdeeld.]
zaag: *zāx* Q 71.

BIJL WAARMEE MEN DE RIBBEN IN STUKKEN HAKT

Beil, mit dem die Rippen zerhackt werden – axe to cut the ribs – hache avec laquelle on coupe les côtes en morceaux
(N 28, 105)

[Met deze bijl kan ook een soort hakmes bedoeld worden.]

bijl: *bejl* P 177; *bejl* Q 78; *bēl* P 176; *bejl* Q 180; *bīl* L 163, Q 11a; *bī.l* Q 99*; *bīəl* L 269b; *bīlə* Q 33; *bajl* Q 180; de volgende opgave is meervoud: *bilə* Q 121; **bijltje**: *bīlkə* L 270; **hakbijl**: *hakbil* L 265; **lang bijl**: *lanj bī.l* L 271; **wapen**: *wōpə* Q 12; **kapbijl**: *kapbeəl* Q 156; **heep**: *hiəp* L 291; **hakmes**: *hakmets* L 270, Q 118a, 202; **kapmes**: *kapmes* K 278, L 362, 366, P 50, 108; *kapmēs* P 211; *kapmēz* Q 71; *kapmets* Q 95; **blokmes**: *blokmets* Q 95; **snijmes**: *snejmes* L 163; *snī-jmets* Q 39; het type *snijmes* in: Q 71; **broodmes**: *brōatmes* K 318; **stukmes**: *stōkmes* L 289; **steekmes**: het type *steekmes* in: K 358, **puntmes**: *pōntmes* K 358; P 57; **uitbeener**: *utbēnar* Q 203; **uitbeenmes**: *ū.tbējnmetis* L 290; **slachtmes**: *slāxmes* Q 9; *slaxmets* L 426, Q

113, 198; **gewoon slachtersmes**: het type *gewoon slachtersmes* in: L 312; **groot mes**: *gruot mes* L 318b; **mes**: *mes* P 117; *mēs* Q 158; *mets* L 292, Q 39, 95; *mets* Q 121; de volgende opgave is meervoud: *metsə* Q 121.

ZAAG WAARMEE MEN DE RIBBEN IN STUKKEN ZAAGT

Säge, mit der die Rippen zersägt werden — bone-saw — scie avec laquelle on scie les côtes en morceaux

(N 28, 105)

zaag: *zāx* L 291, 330; *zēx* L 292, 318b; *zēx* L 420; *zēx* P 176, Q 99*; *zēx* L 321, Q 33, 162; *zēax* L 316; **platte zaag**: *platə zējx* Q 30; **knokezaag**: *knōkə zējx* Q 204a.

MES WAARMEE MEN DE DARMEN SCHOONMAAKT

Messer, mit dem die Därme abgeschabt werden — knife with which the guts are cleaned — couteau avec lequel on nettoie les intestins

(N 28, 118)

[Met een mes o.a. of bij voorkeur met de rug van dat mes schraapt men het vuil van de binnenste buiten gekeerde darm.]

scharapmes: *sxrapmes* K 358, P 51; *šrapmes* L 416, Q 9; *šrapmets* Q 103; **mes**: *mes* L 289, 318b, 420, P 108, Q 156, 180; *mēs* Q 158; *mējās* P 177; *mets* L 330, Q 198; het type *mes* in: Q 121; **mesje**: *meskə* Q 81a; **slachtersmes**: het type *slachtersmes* in: L 312; **slijmer**: *slīmər* L 269; **slijmmes**: *slīmets* Q 30; **rug van een mes**: *rōk van ə mes* P 211; *rōk van ə mets* Q 39; *rōk van ən mets* L 291, 292; het type *rug van een mes* in: L 270, P 57, Q 99*; **rug van het mes**: *rēx van ət mes* P 46; **rug van mes**: *rōx van mes* L 316; *rēx van mēs* Q 71; het type *rug van mes* in: Q 121c; **mesrug**: *metsrōk* Q 202; **rugzijde van een mes**: het type *rugzijde van een mes* in: L 312; **bot mes**: *bot mes* K 278, L 366; *bōtmes* P 176, Q 162; *bot mets* Q 91; **de niet scherpe zijde van een mes**: het type *de niet scherpe zijde van een mes* in: Q 12; **pugmes**: *pōxmes* K 318.

LEPEL WAARMEE MEN DE DARMEN SCHOONMAAKT

Löffel, mit dem die Därme abgeschabt werden — spoon with which the guts are cleaned — cuillère avec laquelle on nettoie les intestins

(N 28, 118; monogr.)

[Met een lepel o.a. schraapt men het vuil van de binnenste buiten gekeerde darm.]

lepel: *lēpəl* L 211, 318b; *lēpəl* L 163, 271, 426, Q 113, 202; *lēpəl* L 269, 271; *lēpəl* Q 36, 113, 203; *līpəl* L 372; *lepəl* L 265; *lepəl* L 316; *lepəl* L 312; *lejpəl* L 269b; *lafəl* Q 121; *lefəl* Q 121;

het type *lepel* in: L 270, Q 12c; **oude lepel**: *ōjə lēpəl* L 321; **eetlepel**: *ētlēpəl* L 291; het type *eetlepel* in: Q 18; **soeplepel**: het type *soeplepel* in: K 278.

BALEIN WAARMEE MEN DE DARMEN SCHOONMAAKT

Fischbeinstab, mit dem die Därme gereinigt werden — whalebone with which the guts are cleaned — baleine avec laquelle on nettoie les intestins

(N 28, 118)

[Men vouwt de balein dubbel en trekt de darmen tussen beide tegen elkaar geklemde delen door. Het vuil wordt dan uit de darm geperst.] **balein**: *barlejn* Q 198a; *bərlij* Q 204a; *berlin* Q 18; *bərlin* Q 99; het type *balein* in: Q 198; **balein op een plankje**: *balēn op ən plējkskə* L 292.

SPELD WAARMEE MEN DE DARMEN SCHOONMAAKT

Haarnadel mit der die Därme abgeschabt werden — hairpin with which the guts are cleaned — épingle avec laquelle on nettoie les intestins

(N 28, 118)

[Een speld, meestal een haarspeld, vouwt men dubbel; de darm wordt tussen deze twee stukken geklemd en dan tussen beide stukken doorgetrokken, waardoor de mest eruit wordt geperst. De darm moet natuurlijk wel nog uitgekookt worden.]

speld: *spel* P 107a, Q 72; **haarspeld**: *hōrspelt* L 316; *hōrspelt* L 291; *hōrspel* L 265; *hōrspel* Q 156; *hōrspeal* L 265; *hōrspel* L 163; **huarspel** P 177; *huarspel* Q 80; het type *haarspeld* in: L 270, Q 180; **haarspang**: *hōršpan* L 426; **spang**: *span* Q 83; **haarspangel**: *huarspejəl* Q 180; *hwōrspejəl* Q 158.

GEREEDSCHAP WAARMEE MEN DE DARMEN SCHOONMAAKT

Geräte, mit denen die Därme gereinigt werden — tools with which the guts are cleaned — instruments, avec lesquels on nettoie les intestins

(N 28, 118)

[Behalve de voorafgenoemde gereedschappen *mes*, *lepel*, *balein* en (*haar*)*speld* (zie de desbetreffende lemmata) gebruikt men nog verschillende andere middelen om de darmen schoon te maken. In ieder geval moeten de voorwerpen bot zijn, omdat een scherp gereedschap de darm gemakkelijk zal beschadigen.]

plankje: *plējkskə* L 265, Q 156; *plējkskə* L

II.1

211, 290, 291, 312, 432, Q 95, 121; *pleņškā* L 426; *pleņškā* Q 113; het type *plankje* in: L 330, Q 121, 121c; *plank*: *plaņk* K 278; *houtje*: *hōtšā* Q 118a; *hand*: *hant* Q 11a; *vlijm*: *vlim* L 377; *twee stekjes*: *twī stekskās* Q 9; *riet*: *rit* P 176; *roetje*: *rūjkā* P 176; *wis*: *wēs* P 50; *wiās* P 177; het type *wis* in: P 176; *wisje*: *wiskā* Q 71; *wijaskā* Q 78; *krabber*: *krēbār* L 331; *schrabber*: *sxrabār* L 289, 413; *šrabār* L 318b, Q 9; *šrebār* L 320a; *schrab*: *šrab* Q 187a; *gespleten braam*: *gāšpliātā brīām* Q 202; *houten kraan*: het type *houten kraan* in: L 270.

BAKKER

Algemeen

Werkkleding

BAKKERSMUTS

Bäckermütze — baker's cap — bonnet de pâtissier

(N 29, 102a)

bakkersmuts: *bakersmots* L 317; *bekærsmüts* Q 198b; *bekærsmøts* L 163, 269, 269a, 270, 292, 330, Q 72; *bekærsmøts* L 270, 290, 321, 377, P 176a, Q 94b, 95 187a, 191, 193, 197; *bekærsmøts* Q 35a, 203; *bekærsmøts* L 383; *bekæsmøts* Q 35, 112; *bekæsmøts* Q 19, 30; *bækæsmøts* Q 21, 28, 121c, 121e; *bekærsmøts* P 176; *bekærsmōwts* Q 82; *bekærsmøts* L 414; *bekærsmøts* P 177; *bekærsmøts* Q 99*; *bekærsmøts* Q 15; *bekærsmøts* Q 2; het type *bakkersmuts* in: K 314, L 312; **muts:** *møts* Q 12; *møts* L 318b, 331, Q 97; *møts* L 432a, Q 35 113, 117a, 121, 202; *møts* Q 20; het type *muts* in: L 250, 265, 271, 372, P 176b, Q 180; **kap:** *kap* Q 204; **kapje:** *kepka* Q 204; **baret:** *baret* Q 97; **bakkerspats:** *bekærspatš* L 387; **pats:** *pats* Q 36; **pots:** *pòts* K 359; *pòts* K 359; **bakkerspots:** *bq'ærspòts* K 278; **koets:** *kutš* Q 121.

BAKKERSJAS

Bäckerkittel — baker's coat — blouse de boulangier

(N 29, 102b; N 29, 102a; N 29, 102f; monogr.)

[In vraag N 29, 102b wordt gevraagd naar de „jas van blauwe stof”. Uit de antwoorden blijkt dat die jas niet altijd blauw is. De respondent uit L 321 geeft als aanvulling dat het bakkersjasje wit is, met een staand kraagje, ronde punten en kort. De respondent uit L 292 heeft het over een witte jas met blauwe strepen. Verder blijkt uit het aantal „kiel”-opgaven dat de bakkersjas ook wel een kielvorm kan hebben. En de typen „scholk”, „voorschoot” wijzen op een kledingstuk dat de bakker voor zich vastbindt.]

bakkersjas: *bekæršjas* L 269, P 176; *bekæšjas* Q 21, *bekæršjās* L 387; het type *bakkersjas* in: K 359; **bakkersjasje:** *bekæršjeskə* L 270, 321, 377, Q 187a; *bekæšjeskə* Q 20; **jas:** het type *jas* in: P 176b, Q 95; **jasje:** *jeskə* Q 12; **bakjas:** het type *bakjas* in: Q 28; **werkjas:** *wærəkjōš* L 290; **kiel:** *kīl* L 312, P 176a; *kiel* Q 193; *kēl* L 330, 331, 372, 432a, Q 12, 35, 36, 117a, 121, 202, 203; het type *kiel* in: P 176; **kieltje:** *kēlka* Q 95a; *keltjən* K 278; **bakkerskiel:** *bekærškēl* L 269a, Q 197, 198; *bekærškēl* Q 97; *bekærškīl* Q 112; **witte kiel:** *wetə kēl* Q 99*; **blauwe kiel:** *blawə kēl* Q 99*; **blauwe jas:** *blōwə jas* Q 191; **blauwe kiel:** *blōwə*

kēl Q 15; **blauwe scholk:** *blōwə šqlək* Q 198b; **scholk:** *šqlk* Q 121e, 191; **bakkersscholk:** *bekærššqlk* Q 35a; **voorschoot:** *vøsxūwət* K 314; **stubbyas:** *støbjas* Q 187a; *støbjas* Q 193; *støpjas* Q 82; **stubby:** *štyb* Q 121; **stubbye:** *štypkə* Q 117a, 204; **boezeroen:** het type *boezeroen* inn: L 270; **cotonnade (fr.) scholk:** *katənātə šolək* L 291; **kegel:** *kēgəl* L 317; **clown:** *klōn* Q 3; **rokje:** *røkskə* Q 180; **buis:** *bøjs* Q 38.

VOORSCHOOT

Schürze — apron — tablier

(N 29, 102c; N 29, 102a; N 29, 102e; N 29, 102f; monogr.)

[Volgens de informant van L 383 is de voorschoot blauw en volgens die van L 377 wit van kleur.]

scholk: *šolk* L 270, 299, 377, 427, Q 38; *šqlk* L 299, 318b, 331, Q 18, 19, 20, 35, 38, 112, 113, 117a, 121, 193, 198; *šqlək* L 265, 290, 317, 383, Q 12, 15, 21, 28, 94b, 95, 198b, 202, 203, 204; *šolək* L 291; *sxqlək* L 269b, P 56; *sxolk* L 432a; *sxqlk* L 250, 271, 312, 372; **scholkje:** *šqlkskə* L 292; **bakkersscholk:** *bekæršqlk* Q 97, 197; *bekæršxqlək* L 269; *bekæšqlk* Q 30; *bekæršqlk* L 318b; **voorscholk:** *vøršqlk* Q 191; **voorschoot:** *vørsxowət* K 278; *vøsxūwət* K 314; *vøršūat* L 330; **leren voorschoot:** *lējər vøsxūwət* K 314; **shoot:** *šūt* Q 36; **schortel:** *šotsəl* Q 121, 121c; **sloof:** *slōf* L 265; *slōf* L 270, Q 99*; **slooffje:** *slōfkə* L 270; **bakkerssloof:** *bekærslōf* L 321; *bekæšlōaf* Q 19; **slob:** *slop* L 163; **vuilvanger:** *vūlvəŋər* Q 187a; **voordoek:** *vjørk* Q 180; *vørk* P 176; *vørək* P 176; *vørk* P 176b; **witte voordoek:** *wetə vørək* P 176a; **vooreind:** *vørəŋ* P 177; *vørŋ* L 414; *vjreŋ* K 359; *vīreŋ* Q 2; *vīrex* Q 3; **voornhoofd:** *vørət* Q 82.

BAKKERSHEMD

Bäckershemd — baker's blouse; baker's shirt — chemise de boulangier

(N 29, 102d; N 29, 102f)

[De informant van L 321 merkt op dat dit kledingstuk zonder mouw of met korte mouw kan voorkomen. De stof kan van katoen of interlock zijn. De kleur is wit, aldus onze zegspersoon.]

bakkershemd: *bekærshēmt* L 163, 269, 270; *bekæshēmt* I 30; *bekæshēmp* Q 121c; *bekærshōmə* Q 191, 197; *bekæshōmə* Q 21, 28, 117a; *bekærshōmə* Q 97; **hemd:** *hēmt* L 250; *hēmp* L 269a; *hēmə* Q 82, 121c; *hēmə* Q 113; *hōm* K 314; *hōmə* L 432a, P 176a, 176b, Q 15, 35, 94b, 95, 112; *hōmən* Q 121; *ōmə* L 372; **hemdje:** *hēməkə* Q 180; *hōmkə* L 321; **nethemd:** *neṯhōmə* Q 95; **bakkersbuis:** *bekæršbøjs* Q 193; *bekæšbøjs* Q 19; *bekæršbøjs* Q 203; **buis:** het type *buis* in: L 271; *kīl* L 290, Q 72; *kēl* Q 121;

II.1

kieltje: *kelkə* P 56; **wit kieltje:** *wet kilkə* L 250; **lijfje:** *lejkə* L 372, P 176, Q 95; *lifkə* L 317, Q 12; **bakkerslijfje:** *bakərslifkə* L 312; **stub:** *stəp* Q 36; **stube:** *stəpkə* Q 187a; **bakkerstube:** *bekəstəpkə* Q 19; **bakkersloofje:** *bekərsləfkə* L 414; **voerdoek:** *vərkə* Q 72; **bazeroel:** *bazəru* L 271; **boezem:** *bəzəm* Q 19.

BAKKERSBROEK

Bäckerhosen – baker’s trousers – pantalon de boulanger
(N 29, 102e)

[Volgens de informant van L 321 is de „bakkersboks” wit met een blauw ruitje. De stof waarvan die gemaakt is, is katoen.]

broek: *brək* Q 35, 97, 204; *bruk* P 176b; het type *broek* in: Q 36, 180; **bakkersbroek:** *bekərsbrək* L 414; *bekərsbroək* Q 203; *bekərsbrək* Q 15, 35a, 94b, 95, 187a, 193, 197; *bekərsbruk* P 176; *bekərs[broek]* Q 191; *bekərsbrək* Q 30, 112; *bekəšbrək* Q 21, 28, 113; **witte broek:** *witə bruk* Q 82; **bakkersboks:** *bekərsboks* L 163, 265, 269, 270, 290, 318b, 330; *bekərsbōks* L 331, 383; *bekərsbōks* L 269a, 321; *bekərsbōks* L 387; *bakərsbōkz* L 312; *bekəsboks* Q 117a, 121, 121e; *bekəsbuks* Q 30; het type *bakkersbroek* in: K 359; **boks:** *boks* L 271, 292, 372, Q 121, 121c, 202; *bōks* L 250; *bōks* K 278; *buks* L 432a; **ruitjesboks:** *rjētjəsboks* L 330; *rjētjəsbuks* L 377; **werkbroek:** het type *werkbroek* in: K 314; **werkboks:** *wərkboks* L 317; **cotonnade (fr.) boks:** *katənātə boks* L 291; **hoos:** *hōzə* Q 12.

ZWEETDOEK

Sckweisstück – sweat-cloth – swaire (pour secher la transpiration du cou et prévenir un refroidissement)

(N 29, 102f)

[Een halsdoek door de bakker heel waarschijnlijk gedragen om het zweet aan de nek op te vangen, waardoor verkoudheid voorkomen kan worden.]

zweetdoek: het type *zweetdoek* in: L 163; **halsdoek:** *hoasduk* Q 36; het type *halsdoek* in: L 432a; **halsplak:** *halsplak* Q 21; **bakkersplakje:** *bekərsplekskə* Q 197; **snuifplak:** *šnūfplak* Q 21; **naasplak:** *nāsplak* Q 198b; **sjaal:** *šq* K 278; **bakkersdasje:** *bekərsdeskə* Q 187a.

BAKHANDSCHOENEN

Backhandschuhe – baker’s gloves – les gants qu’utilise le boulanger
(N 29, 102f)

[Handschoenen die bij het bakken gebruikt worden om de platen aan te pakken.]

bakkershansen: *bakərsħawsə* L 312; **hansen:** *həšə* Q 97.

SCHOEISEL

Schuhzeug – foot-gear – chaussure
(N 29, 102f)

[Naast het gebruikelijke schoeisel als schoenen en klompen draagt de bakker ook wel makkelijk inschietbare pantoffels. De informant van K 278 vermeldt dat het hier gaat om een soort pantoffel waarvan de zolen uit koord bestaan en waarvan het bovenstuk linnen is.] **inschieters:** *enšitərs* L 290; **sloffen:** *slufə* L 292, Q 35; **koordensloffen:** *kōrdəsləfə* L 317; *kowərə sləfən* K 278; **pantoffelen:** *pəntufələ* L 383; **bakkerspantoffels:** het type *bakkerspantoffels* in: L 312; **trippen:** *trjəpə* Q 204; **schoenen:** *šən* Q 21; **klompen:** *klompə* L 372, Q 21; **blokken:** *bloʔən* K 278; **sandalen:** *səndələ* L 383; het type *sandalen* in: Q 36.

Werkruimte

BAKKERIJ

Backstube (Stube wo das Brot gebacken wird) – bakehouse – l’espace où on cuit le pain
(N 29, 105a; N 29, 105e; monogr.)

[Onder bakkerij wordt hier verstaan de ruimte waar het brood wordt gebakken, dus niet de bakkerszaak of bakkerswinkel. De „bakhuis”-opgaven in dit lemma duiden heel waarschijnlijk op een vrijstaand gebouwtje of een deel van het boerenhuis waarin de bakoven en de baktrog zich bevinden. Voor het lemma BAKHUIS zie men echter WLD I Agrarische terminologie 3.]

bakkerij: *bəkəri-j* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, Q 203; *bəkərej* L 265, Q 202; *bəkərej* L 163, Q 12, 117a; *bəkərej* L 250, 290, 291, P 56, 176, Q 94b, 95, 121e, 187a, 191, 193, 198b; *bəkərej* P 176b, 177; *bəkərej* L 414; *bəkəri* L 269, 269a, 270, 271, 292, 318b, 321, 330, 331, 377, 387, 432, 432a, Q 15, 19, 20, 21, 28, 33, 35, 36, 97, 112, 197; *bəkəri* Q 99*; *bəkəraj* Q 180; *bəkəraj* Q 82; *bəkəri* L 317, 383; *bəkərej* L 312; *baʔərə* K 314; *bqʔərej* K 278; het type *bakkerij* in: K 359; **broodbakkerij:** *brūwətbəkərej* L 312; **bakhuis:** *bakhūs* L 292, 372; *bakhüz* L 312; *bakəs* L 292, 427, P 177, Q 12, 33, 35a, 113, 117a, 121, 121c, 180, 187a, 193, 197, 198, 203, 204; *bəkəs* Q 72; *bakhōws* Q 3; het type *bakhuis* in: K 359; **bakkamer:** *bakkāmər* L 372; **oven:** *əvə* Q 19.

BANKETBAKKERIJ

Backstube (Stube wo das Zuckergebäck gebacken wird) – fancy bakehouse – l’espace où on prépare la pâtisserie
(N 29, 105e)

[Voor het banketbakken is er een aparte werkplaats.]
pâtisserie: het type *pâtisserie* in: L 312.

MEELOPSLAGPLAATS

Lageraum für Mehl – storage accomodation for flour – dépôt pour garder la farine (N 29, 105b; N 29, 105e)

[De ruimte of plaats waar het meel opgeslagen wordt.]

meelzolder: *mēlzoldār* Q 36; *mēlzoldār* L 290, 291, Q 35 m 187a, 193; *mēlzoldār* L 265, 292, 427, Q 21, 121, 121c; *mēlzoldār* L 269a, 270 271, 331, 383, Q 97, 197, 203; *mēlzoldār* L 163, 387; *mēlzoldār* Q 202; *mēlzoldār* Q 112, 113; *mēlzoldār* Q 117a; *mēlzoldār* Q 204; *mēlzoldār* L 250; **bloemzolder:** *blōmzoldār* L 317; *blōmzoldār* L 414; het type *bloemzolder* in: L 312, P 176b; **zolder:** *zoldār* Q 121; het type *zolder* in: Q 95; **bloemkamer:** het type *bloemkamer* in: P 176; **meelhuis:** *mēlhōjs* K 278; **meelkamer:** *mēlkāmār* L 291, 377, Q 19, 20, 30, 121c; *mēlkāmār* Q 113; *mēlkāmār* Q 202; **meelkelder:** *mēlkoldār* P 176a; **meelhok:** *mēlhok* L 269, Q 193, 198b; het type *meelhok* in: Q 35; **meelstal:** *mēlstal* Q 99*; **stal:** *stalā* Q 21; **meelkot:** *mēlkoṭ* Q 12; het type *meelkot* in: P 176a; **meelplaats:** *mēlplāts* Q 197; *mēlplāts* Q 198; het type *meelplaats* in: Q 191; **meelsmolder:** *meelsmoldār* Q 35a; **stapelplaats:** *stāp-āplāts* Q 3; **opslagplaats:** *opslāxplāts* Q 95; *opslāxplāts* Q 82; het type *opslagplaats* in: K 359; **voorraadskamer:** *vōrrōtskāmār* L 321; **magazijn:** *magazējn* Q 193; *magazējn* K 372; *māgāzīn* Q 121c; *magazēn* K 314; *magāzīn* L 321; **silo:** het type *silo* in: Q 180; **reserve:** *rāzēraf* Q 2; **lager:** *lāgār* L 432a, Q 121; **bakhuis:** *bakās* Q 28; **remise:** het type *remise* in: L 269a.

DROOGZOLDER

Bodenraum über dem Ofen – loft above the oven – grenier au dessus du four (N 29, 105c)

[De zolder boven de oven. Uit de woordtypen „droogzolder”, „droogoven”, „meelzolder” en „bloemzolder” blijkt dat deze ruimte gebruikt wordt zowel om iets erin te drogen als om iets erin op te slaan. Volgens Weyns (blz. 66) wordt deze plaats ook wel benut voor het drogen van zaden en volgens de informant van Q 99* droogt men het metershout hierin.]
droogzolder: *dryǰzoldār* L 291; *dryǰzoldār* Q 198b, *dryǰzoldār* L 312; *dryǰzoldār* L 317; *drōǰzoldār* L 163; *dryǰzoldār* Q 197; *dryǰzoldār* L 269a; *dryǰzoldār* Q 117a; *drwǰzoldār* Q 99*; *drwǰzoldār* Q 97; *dryǰzoldār* L 271; **droogzoldertje:** *dryǰzoldārka* Q 198; **droogo-**

ven: *dryǰchōvā* L 250; **zolder:** *zoldār* P 176b; *zoldār* L 270, 318b; *zoldār* L 292, Q 36, 121; *zoldār* Q 72; het type *zolder* in: Q 95; **meelzolder:** *mēlzoldār* K 278; *mēlzoldār* L 330, Q 35, 193; *mēlzoldār* Q 113; *mēlzoldār* L 427, Q 121; *mēlzoldār* L 269, 270, 432, Q 20; *mēlzoldār* Q 15; het type *meelzolder* in: Q 95; **ovenzolder:** *ō.vāzoldār* L 290; *ōvāzoldār* Q 28; *ōvāzoldār* Q 12; het type *ovenzolder* in: L 321, Q 191; **ovenzoldertje:** *hōvāzoldārka* P 176a; **bloemzolder:** *blōmzoldār* Q 2; *blōmzoldār* Q 3; het type *bloemzolder* in: K 314, 359, P 176; **bovenste zolder:** *bōvāstā zoldār* Q 21; **meelkamer:** *mēlkāmār* Q 113; **broodkamer:** *brūt-kāmār* Q 35; **bakhuis:** *bakās* L 321; **bakhuiszolder:** *bakāszoldār* L 414; *bakāszoldār* L 432a; **op een oven:** *op ān ōvānti* Q 204; **bovenop:** het type *bovenop* in: Q 187a.

OPSLAGPLAATS VOOR BROOD

Lageraum für Brot – bread storehouse – dépôt pour le pain (N 29, 105d; N 29, 105e)

[Het kan hier gaan om een aparte ruimte voor het opslaan van brood. Daarop wijzen woordtypen als „broodkamer”, „broodmagazijn”, „broodhok”. De informant van L 270 vermeldt inderdaad dat het een ruimte is aansluitend naast de bakkerij. Andere woordtypen als „broodrek”, „lader”, „broodschap” duiden erop dat deze opslagplaats niet perse een apart vertrek hoeft te zijn.]

broodkamer: *brōtkāmār* L 383; *brōtkāmār* Q 21; *brōtkāmār* Q 19; *brōtkāmār* Q 36; *brōtkāmār* Q 35; *brōtkāmār* L 318b, Q 94b, 117a, 187a; *brōtkāmār* L 265, 269a, 270, 292, Q 112, 113; *brōtkāmār* L 290, 291, Q 30; *brōtkāmār* Q 28; *brōtkāmār* Q 97; *brōtkāmār* Q 193, 198b; het type *broodkamer* in: L 331, 387, 432a, Q 20; **broodskamer:** *brōtskāmār* Q 203; *brōtskāmār* K 359; **broodhok:** *brōthok* Q 193; *brōthok* Q 187a; het type *broodhok* in: L 163; **broodkot:** het type *broodkot* in: K 314; **broodplaats:** *brōtplāts* Q 191; **broodplaats:** *brōtsplāts* Q 197; **broodhuis:** *brōthōjs* K 278; **broodmagazijn:** *brōt-māgāzīn* Q 99*; *brōtmāgāzējn* Q 95; **magazijn:** *magāzīn* Q 197; *magāzīn* Q 117a; *magāzīn* L 317; *magāzējn* L 372; *magāzēn* L 312; *magāzīn* Q 15, 35; *māgāzīn* Q 121; *māgāzēn* Q 82; **broodschap:** *brōtšāp* L 291; **broodrek:** *brōtrek* L 269; de volgende opgave is meervoud: *brōwtrekā* P 176a; **broodplaatsje:** *brōtplātska* Q 12; **broodplak:** *brōtplāk* Q 72; het type *broodplak* in: Q 180; **broodlager:** *brōtlāgār* Q 35a; van de volgende twee woordtypen is het tweede lid van de samenstelling ontleend aan het Duits: **broodzimmer:** *brōtšēmār* Q 202; **broodszimmer:** *brōtšēmār* Q 121c; **zolder:**

II.1

zøldar L 372; **bakkamer:** *bekkāmər* L 321; **bakkerij:** *bekəri* L 377; **hangar:** *hangār* P 176; **bergplaats:** *bergplōts* Q 3; **remise:** *rəmīs* Q 204; het type *remise* in: Q 95; de volgende woordtypen zijn meervoud: **rekken:** *rekə* P 176; **lader:** *lājər* Q 121; **laadruimte:** *lājrymtə* Q 97.

OPSLAGPLAATS VOOR DEEG

Lageraum für Teig – dough storehouse – dépôt pour la pâte (N 29, 105e)
deegkamer: *dejxkāmər* L 372; **deeghok:** *dejxhōk* L 270; **kelder voor korstdeeg:** *keldər vōr koršdejx* Q 97.

AFKOELPLAATS

Abkühlraum /Stelle wo das noch warme Brot abkühlen kann) – cooler (for bread) – le lieu où le pain encore chaud refroidit (N 29, 105d; N 29, 105e)
[De plaats waar het nog warme brood kan afkoelen. Volgens de informant van L 317 worden gebakken vlaaien op een groot latwerk gelegd om af te koelen.]
koelkamer: *kylkōmər* P 176b; **koelplak:** *kylplak* L 312; **vlaairek:** *vłājrek* L 317.

VOORRAADMAGAZIJN

Rohstofflager – storehouse where the raw materials are stored – dépôt pour garder les matières premières (N 29, 105e)
[Volgens de informant van L 271 de ruimte waar grondstoffen behalve meel en wat in de kelder moet staan wordt opgeslagen.]
voorraadmagazijn: *vōrrōtmagāzīn* Q 97; **magazijn:** *magāzīn* Q 36; **waarkamer:** het type *waarkamer* in: L 271.

STOOKPLAATS

Raum wo gefeuert wird; Heizraum – fireplace – espace où on fait du feu (N 29, 105e)
[Het stookhuis is volgens de informant van Q 35 de ruimte naast de oven waar de kolen opgeslagen worden.]
stookhuis: *stōkəs* Q 35; *štōkəs* Q 99*, 204; *štōkəš* Q 117a; *štōxəs* Q 121; **stookhok:** *štōkhōk* Q 99*; *štōkhōk* Q 197; het type *stookhok* in: Q 187a; **stookplaats:** *štō.kplats* L 290; het type *stookplaats* in: L 377; **stoof:** *štōf* Q 21; **stookgat:** *stōwkgat* P 176; **ovenhok:** *ōvəshōk* Q 197.

RUIMTE VOOR BRANDSTOF

Brennstofflager – fuel-storehouse – dépôt pour garder les combustibles (N 29, 105e)
[De bakker stookt zijn oven met kolen of hout. Het kolenhok ligt in de regel naast de oven. Het hout wordt in een schuurtje opgeslagen.]
kolenhok: *kōlāhōk* L 269a, 292; *kōlāhōk* L 269a, 292; *kōlāhōk* Q 95; **kolenkot:** *kōlākot* K 278; *kōlākqt* P 56; **schansenhok:** *sxansəhōk* L 269a; **schansenschop:** *šansəšop* L 383; **schop:** *šop* Q 12; **muttermijt:** *mōtərmējt* K 278.

ASPLAATS

Aschenraum – place where ashes or the charcoal is stored – espace où on garde la cendre (N 29, 105e)
[Onder de rooster in de oven waarop de kolen of het hout liggen, is een ruimte waarin de as of het houtskool wordt opgeslagen.]
assenlok: *əšəlōk* Q 197.

WASLOKAAL

Waschraum – wash-room – lavabo (N 29, 105e)
waslokaal: het type *waslokaal* in: L 270.

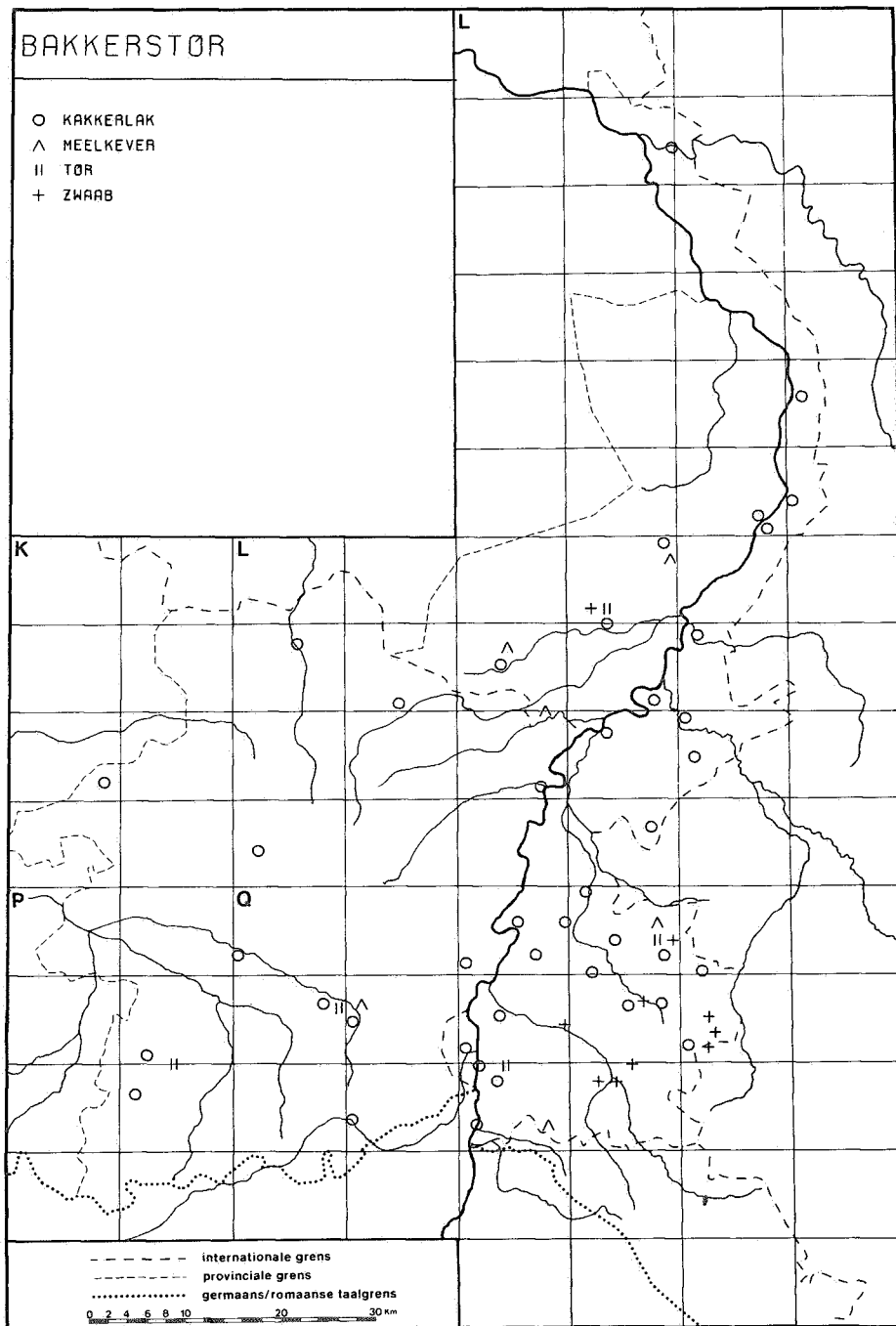
Varia

MEELWORM

Mehlwurm – meal-worm – ver de farine (N 29, 101)
[Uit de meelworm ontstaat de meelkever. De meelworm verontreinigt de bloem of het meel door zijn uitwerpselen. Alle respondenten hebben een meervoudsvorm voor het begrip meelworm opgegeven.]
meelwormen: *mēlwōrm* L 427; **stuwormen:** *štōbwōrm* Q 97; **ovenwormen:** *ōvəwōrm* L 372; **neten:** *nētə* L 292.

BAKKERSTOR (zie kaart)

Küchenschabe; Kakerlak – cockroach – cancrelat; blatte (N 29, 101; monogr.)
[De bakkerstor of meelkever is „ongeveer 25 mm. lang en bruingeel van kleur met donkere ringen” (z. Schoep blz. 37). Men treft hem aan in bloemladen en bloemzakken. Door zijn uitwerpselen verontreinigt hij de bloem of het meel.]
kakkerlak: *kakarlak* L 317, Q 12, 83; het type *kakkerlak* in: K 314, L 163, 250, 270, 271, 290,

292, 312, 330, 331, 372, 377, 383, 414, 432a, P 176a, 176b, Q 2, 19, 21, 33, 36, 95, 99*, 112, 117a, 121e, 187a, 193; de volgende opgaven zijn meervoud: *kakarlakə* L 269a, 318b, Q 113,

198; *kākərlákə* Q 72; *kākərlakə* Q 180; het type *kakkerlakken* in: L 387, Q 15, 20, 35a; **meelkever**: *mēlkēvər* L 318b, Q 30, 197; *mēlkēvər* L 291; het type *meelkever* in: L 321;

II.1

de volgende opgave is meervoud: *mejalčkējvārs* Q 82; **kever**: *kēvār* L 269; **broodkever**: *bruat-kēvār* L 269a; **bakkerskegel**: *bekārskēgāl* L 270; **knekel**: het type *knekel* in: Q 95; **tor**: het type *tor* in: L 292, P 176a, Q 35; de volgende opgaven zijn meervoud: *torā* Q 83; het type *torren* in: Q 193; **ovenbeest**: *q̄vābīst* P 176b; de volgende opgaven zijn meervoud: *ūvābīstā* L 372; *ūvāvābējstā* Q 83; **zwaab**: *šwōb* Q 101, 203; *šwōāb* Q 202; *šwoab* Q 121c; *šwoap* Q 121; *šwōp* L 292; de volgende opgaven zijn meervoud: *šwoabā* Q 113; *šwābā* Q 121e; *zwāvā* Q 35; *šwōrā* Q 202; **gasbeest**: *gāsbiš* Q 187a; **mulder**: *māldār* L 312; **zwarte mulder**: *zwatā moldār* P 177.

BAKKERSKREKEL

Hausgrille – house-cricket – grillon domestique (N 29, 101)

[De huiskrekel die in de bakkerij veel voorkomt. Hij vertoeft graag bij de haard of de oven.]

krekel: *krēkāl* L 250, 265, Q 2; *krejkal* P 176; *krējʔāl* K 278; *kerkāl* L 292; *krekal* P 176; *kriakāl* P 56, Q 28, 95; *kriakāl* Q 35; *krikāl* P 176, Q 3; het type *krekel* in: K 359, L 269, 291, 292, 312, 318b, 321, 330, 377; **ovenkrekel**: *ōvākrēkāl* L 318b; **silper**: *šelpār* L 290; **schromp**: *šromp* L 292; **fieteraar**: *fiṭārēr* K 278.

BOVENKANT VAN HET BROOD

Brotrinde (obre Seite des Brotes) – top of the loaf – côté supérieur du pain (N 29, 54a; monogr.)

korst: *kōrst* L 265, 291; *kō.rst* L 290; *kors* L 270, 330; *kōrs* L 250, Q 95; *kō.rs* L 290; *kōrš* L 383; *kōrš* Q 97, 99*; *kōrš* L 387; *kurs* L 372; *kōārš* Q 204; *kost* P 176b; *kōst* P 176; *kōst* K 278; *kōš* L 432, Q 18, 20, 21; *kqās* Q 36; *kqwāš* Q 203; *kuāš* Q 113, 202; *kos* Q 83, 180; *kqs* Q 72; *kuš* L 432a, Q 121c; *kūš* Q 117a; het type *korst* in: L 289b, 292, 318b; **bovenkorst**: *bōvākōrst* L 163; *bōvākōrs* Q 94b; *bōvākors* L 269a, 331; *bōvākqs* Q 82; *bōvākōš* Q 15; *bowākors* L 269; **bovenkorstje**: *bōvākušā* Q 35a; **bovenste korst**: *bq̄vāstā kq̄st* P 176a; *bōvāštā kōš* Q 19; **krom korst**: *krom kors* L 299; **bovenkant**: *bōvākantij* L 318b; *bōvākānjt* L 321; *bōvākant* L 271, Q 35; *buvākant* Q 3; *būvānkānt* Q 198b; **kruin**: *krōn* Q 35; *krōn* K 359, L 317; *krūn* Q 95, 187a, 193; *krjñ* L 292, 321, Q 38, 112; *kryñ* Q 197; het type *kruin* in: L 312; **deksel**: *dēksāl* Q 12; **rug**: *rōk* Q 28; **schone kant**: *sxōnē kānt* P 177; het volgende woordtype is het Ned. „boven” zonder *b*: **oven**: *oavā* Q 121.

ONDERKANT VAN HET BROOD

Brotrinde (untere Seite des Brotes) – underside of the loaf – côté inférieur du pain (N 29, 54b; monogr.)

vloer: *vlūr* K 314; *flūr* L 432a; *flōr* L 290; het type *vloer* in: L 292, 312, 321, Q 95, 187a, 193; **vloerkant**: *vluwārkānt* K 278; de volgende opgave is meervoud: *vlūrkanā* Q 193; **onderkant**: *ōndārkānt* L 271; *ōndārkānt* Q 99*; *ōndārkānt* Q 198b; *ōndārkānt* P 177; *onārkānt* Q 3; *ōnārkānt* L 299, Q 112; *ōnārkānt* Q 35; *ōnārkānt* Q 202; *ōnārkāntij* L 318b, 321, Q 20; *ōnārkānt* L 270, 291; de volgende opgave is meervoud: *ōnārkāntā* Q 113; **bodem**: *bōjām* L 250, Q 12; *bōām* Q 204; *bōm* L 321; *bō.m* Q 117a; *bōm* Q 38, 97, 197, 203; *bowām* Q 121e; *boam* Q 36; **fond**: *foj* Q 197; *fō* P 176b; **kont**: *kōnt* Q 95; **plat**: *plat* Q 180; **korst**: *kos* Q 180; **onderkorst**: *ōndārkōrst* L 265; *ōndārkōrst* L 163; *ōndārkōrst* L 317; *ōndārkōrs* L 269; *ōnārkōrs* L 331; *ōnārkōrs* L 269a; *ōnārkōrs* L 372; *ōndārkōrs* Q 82; *onārkōrs* Q 15; de volgende opgave is waarschijnlijk meervoud: *ōnārkōsā* Q 35a; **onderste korst**: *ōndārstā kq̄st* P 176a; *ōnāštā kōš* Q 19, 21; *q̄nārstā kq̄s* Q 83; **slot**: *šlōwt* Q 35; **onden**: *oṭā* Q 121.

BROODKORST

Ranft (Endstück oder Anschnitt des Brotes) – bread-crust – croûton (N 29, 55; monogr.)

[De broodkorst aan de beide uiteinden van het brood.]

korstje: *kōrškā* L 383; *kārskā* Q 204; *kāškā* Q 20; *koēs kā* Q 36; *kōstjā* L 427; *kōrsā* L 331; *kōršā* L 271; *kōrsā* L 265; de volgende opgaven zijn meervoud: *kōrstjās* L 291, 377; *kōrstjās* L 318b; *kōrškās* L 387; *kōrškās* Q 95; *kōrškās* Q 99*; *kōrsās* L 269a, 270; *kōāškās* Q 30, 203; *kōškās* Q 18; *kōškās* Q 180; *kōstjās* L 321; *kyškās* Q 198b; *kjškās* Q 35; *kjāškās* Q 202; *kuāškās* L 432a; *kōāškās* Q 38; **korst**: *korst* L 289b; *kō.rst* L 290; *kō.rs* L 290; *kōst* P 176; *kuš* Q 121; *kūjš* Q 112b; de volgende opgaven zijn meervoud: *korstā* L 318b; *kōrstā* Q 197; *koštā* Q 33; *koastā* Q 191; *kūštā* Q 121e; *kōšār* Q 15; het type *korsten* in: Q 3; **zijkorst**: *zikōrst* L 317; de volgende opgave is meervoud: *zēkōrstān* L 312; **zijde**: de volgende opgave is meervoud: *zēdā* P 176a; **kop**: *kop* L 292, 330, Q 112; de volgende opgaven zijn meervoud: *kōp* L 265; *kōp* L 163, 250, 270, Q 35, 95, 117a, 121, 187a; **keep**: *kēp* Q 35a; **kapje**: *kep kā* Q 99*; *kep kā* L 292, Q 19; de volgende opgave is meervoud: *kep kā* L 291; **kant**: *kānt* P 176, 176b, Q 12; *kanjt* Q 21; de volgende opgaven zijn meervoud: *kenj* L 372; *kānʔā* K 314; **zijkant**: *ziākānt* L 269; **uiteinde**:

ūtejnđā Q 97; **wang:** *wāy* Q 82; **knoebel:** *knubəl* L 331; het volgende woordtype duidt op een meervoud: **ecken (d.):** *ekā* Q 121; de volgende woordtypen zijn meervoud: **kopjes:** *kəpkəs* Q 95; **snuities:** *šnytskəs* Q 197; **stuitjes:** *štutjəs* L 299.

BROODSLOT

Die Stelle, an der die Enden des aufgerollten Teiges übereinander fallen – bread-lock – crête du pain (complet)

(N 29, 56; monogr.)

[De plaats waar de uiteinden van de opgerolde deegplak over elkaar vallen.]

slot: *slōt* L 265, Q 187a; *slojt* Q 180; *slot* Q 204; *slōt* Q 97; *slōat* Q 203; *sluat* Q 193; *slūat* Q 198b; *slut* L 372; *slūt* L 317; *slus* Q 121; het type *slot* in: Q 95; **sluifing:** *slōwteŋ* Q 83; *slēteŋ* Q 19, 99*; *slētəŋ* Q 36; *slutəŋ* L 377; *slūteŋ* L 312; *slūteŋ* L 330; **sluistuk:** *slūtstok* L 432a; **naad:** *nōt* L 270, 290, 291; *nō.t* Q 117a; *nōt* L 383; *noat* Q 112; **vouw:** *vaw* Q 12, 99*; *vāj* L 271, 299; **krul:** *krəl* Q 95; **muiltje:** de volgende opgaven zijn meervoud: *məlkəs* Q 35; *mylkəs* Q 197; **slag:** *slāx* Q 202; **toeslag:** *tušlāx* Q 38; *towšlāx* Q 117a; *tošwšlāx* Q 121e; **overslag:** *ōvəršlāx* L 292; **hart:** *hert* L 292; **punt:** de volgende opgave is meervoud: het type *punten* in: Q 95; **kant:** *kantjā* L 414; de volgende opgave is meervoud: *kantjā* Q 191; **rand:** *rānt* K 314; **plaatrand:** *plōttrāŋk* Q 3; **korst:** de volgende opgave is meervoud: *kōrstā* Q 197; **korstje:** *kōšskā* Q 28; **riem:** *rēm* L 331; **in de midden:** *en dā medā* Q 21; **midden:** *medā* L 269a; **lamme kant:** *lōmākānt* P 176.

BOVENBESCHUIT

Obere Seite des Zwiebacks – top of the Dutch rusk – tranche supérieure d'un pain à biscottes

(N 29, 65a)

[Er was gevraagd naar de „bovenkant van de beschuit”. Het kan zijn dat een enkel woordtype duidt op „beschuit die van het bovenste gedeelte van de beschuitbol wordt gebakken”.]

bovenkorst: *bōvəkōrst* L 292; *bōvəkōrst* L 291; *bō.vəkō.rs* L 290; *bōvəkōrs* L 269a; *bōvəkōrs* L 250; *bawvəkōrs* L 269; *bōvəkōrst* L 163; **bovenste:** *bōvəštā* Q 21; *b'ōvəštā* L 383; **bovenkant:** *bōvəkānt* Q 95, 99*; **kruin:** *krjñ* Q 97; *krjñ* Q 197; *krün* Q 193; **kop:** *kop* L 312; **kopje:** *kəpkā* L 317; **rug:** *rək* Q 28; **kapje:** de volgende opgave is meervoud: *kəpkəs* L 270; **deksel:** *dəksəl* Q 12; **dop:** *dop* L 270; **korst:** *kos* Q 180; *kəwəš* Q 203; **spiegel:** *špejəl* Q 121; **kleurkant:** *klōrkānt* Q 198b; **glacé:** *glasē* K 314; het volgende woordtype is een bijwoord: **oven:** *oavə* Q 121.

ONDERBESCHUIT

Untere Seite des Zwiebacks – bottom of the Dutch rusk – tranche inférieure d'un pain à biscottes

(N 29, 65b)

[Er was gevraagd naar de „onderkant van de beschuit”. Het kan echter zijn dat een enkel woordtype duidt op „beschuit die van het onderste gedeelte van de beschuitbol wordt gebakken”.]

bodem: *bōjəm* Q 12; *bōm* Q 197, 203; *boam* Q 121; **onderkant:** *ōndərkānt* Q 95, 99*; *ōndərkānt* Q 198b; *ōnjərkānt* L 317; *ōnjərkāŋk* L 270; **buik:** *būak* Q 28; **vloer:** *vlūr* K 314; **onderkorst:** *ōndərkōrst* L 163; *ōndərkōrs* L 269; *ōndərkōrs* L 250; *ōnjərkōrst* L 292; *ōnjərkōrst* L 291; *ōnjərkō.rs* L 290; *ōnjərskōrs* L 269a; **korst:** *kos* Q 180; **kont:** *kōnt* L 312; **platte kant:** *platā kant* P 176a; **kruin:** *krjñ* Q 97; **onderste:** *ōnjəštā* L 383; *ōnjəštā* Q 21; het volgende woordtype is een bijwoord: **onden:** *ōjā* Q 121.

BOVENKANT VAN EEN PEPERKOEK

Obere Seite eines Pfefferkuchens – top of the gingerbread – côté supérieur d'un pain d'épice

(N 29, 94a)

kruin: *krjñ* Q 97; *krjñ* L 312; het type *kruin* in: L 291, 292; **korst:** *kōst* K 314; *kōrs* L 271; *kōrs* Q 95; *kəwəš* Q 203; *kūš* Q 198b; *kuəs* Q 112; *kōst* P 176; het type *korst* in: Q 3; **bovenkorstje:** *bōvəkōškā* Q 191; **bovenste:** *bōvəštā* Q 21; **bovenkant:** *bōvəkāŋk* L 269a, 270; *bōvəka.ntj* L 383; *bōvəkānt* L 163; **deksel:** *dəksəl* Q 12; **prent:** *prent* Q 95; het type *prent* in: Q 19; **lijmkant:** *lī.mka.ŋkt* L 290; *lī.mka.nk* L 290.

ONDERKANT VAN EEN PEPERKOEK

Untere Seite eines Pfefferkuchens – bottom of the gingerbread – côté inférieur d'un pain d'épice

(N 29, 94b)

bodem: *bojəm* Q 97; *bōjəm* Q 12; *bōəm* L 321; **onderkorstje:** *ōndərkōškā* Q 191; **vloer:** *vlūr* K 314; *flōr* L 290; het type *vloer* in: L 292, 312, Q 95; **onderkant:** *ōndərkānt* Q 95; *ōnjərkāŋk* L 270, 291; *ōnjərkāŋk* L 269a; *ōnjərkā.ntj* L 383; *ōndərkānt* L 163; **onderste:** *ōnjəštā* Q 21.

ZIJKANTEN VAN EEN PEPERKOEK

Seiten eines Pfefferkuchens – sides of gingerbread – côtés longs d'un pain d'épice

(N 29, 94c)

[Het woordtype „kantkoek” duidt waarschijnlijk op „repen koek” die men van de

II.1

zijden van gebakken koekdeeg afsnijdt om dit rechthoekig te maken.]

zijkanten: *zikantə* Q 191; *zēkantə* L 312; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *zīka.nij* L 383; *zejkaŋkt* L 291; het type *zijkant* in: Q 95; **snijkant:** *snejkānt* L 163; *snikant* Q 97; *snikaŋk* L 270; **kanten:** *kantə* Q 95; *kenj* L 321; *kānʔə* K 314; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *kanjt* Q 21; *kānt* Q 12; **korsten:** het type *korsten* in: Q 3; **rijking:** *rikenj* L 269a; **kantkoek:** *kaŋtkōk* L 290; *kaŋkkōk* L 290.

Stoken en reinigen van de oven

De oven

BROODOVEN

Brotbackofen — oven — four à pain (N 29, 1a; N 5, 135; RND, 57; S 27; Wi 4; L 12, 8; L 40, 13b; L 40, 14; L A 2, 277; monogr.)

[De diverse vragen vroegen in het algemeen naar „de oven” en niet specifiek naar „de broodoven” afgezien van N 29, 1a. Het merendeel van de antwoorden slaat op de oven aan huis of op de boerderij. Meer specifieke ovens zullen in de bakkerij gebouwd zijn. De Königswinteroven is een oven gemaakt van grote blokken steen afkomstig uit Königswinter. De vloer bestaat uit twee grote blokken. Deze oven is voorzien van drie kanalen (pijpen) die boven het gewelf zijn aangebracht. Kanalen voeren de rook van achter de oven boven over het gewelf naar voren waardoor de trek van het vuur veel beter regelbaar wordt gemaakt (z. WBD II Af. 1 blz. 62).]

broodoven: *brūtūvə* Q 198b; *brutuvę* Q 3; *brūtōvə* Q 94b; *brūtōvə* Q 95, 191; *brūtūvə* L 317, 372; *brūtōvə* Q 35a; *bruātōvə* L 292, Q 35; *bruātōvə* L 432a; *brūtōvə* L 291; *bruātōvə* L 269a, 270; *brūtōvə* L 290; *bruātōvən* L 269; *brūtōvə* Q 2; *brūtūvənt* Q 121e; *brōtojnə* Q 180; *browtōvə* Q 99*; *brōwtōvə* L 432; *brōtōvən* Q 21; *brōtōvə* Q 97; *brōtuvə* P 177; *brāwtuavə* Q 82; *bruwəthōvə* L 312; **bakoven:** *bakōvə* K 317, Q 95; *bakōvə* L 163, 214, Q 19, 20, 28, 34; *bakōvən* L 163; *bakōvə* Q 30; *bakoavə* Q 112, 113; *bakojvə* Q 19; *bakōvə* Q 201; *bakōvənt* Q 121c; *bakōvənt* Q 284; *bakōvənt* Q 121; *bōk-ovn* K 278; *bōkovən* K 278; *bakoavənt* Q 121; *baqqavənt* Q 253; **bakkersoven:** *bekərsōvə* Q 95; *bekərsōvə* L 270; **bakhuis:** *bakhūs* L 372; *bakə* Q 111; **houtoven:** *hōwtōvə* L 330, 377; **schansenoven:** *šansənō.və* L 290; **königswinteroven:** *kōneŋswentəroavə* Q 203; **oven:** *ōvə* K 278, 314, 353, 359, L 210, 244c, 265c, 266, 267, 279, 281, 284, 289, 289b, 290, 291, 318b, 321, 387, 422, 423, 427, P 47, 56, 171, 176, 181, 211, 214, Q 7, 10, 12, 32a, 72, 88, 95, 96a, 98, 99,

103, 104a, 118, 152, 208, 284; *ō.və* L 290, 372; *ōvən* K 278, 314, 315, 318, 358, 361, L 159, 187, 210, 282, 286, 312, 314, 352, 387, 413, 421, 423, 427, P 117, Q 3, 9, 10, 14, 88; *ōvə* L 115, 163, 184, 192, 210, 212, 213, 215, 215a, 217, 245, 246, 246a, 246c, 247, 248, 250, 265, 269, 269a, 270, 271, 292, 296, 325, 326, 329, 331, 378, 381, 382, 383, 387, 432, 434a, P 176b, Q 12, 15, 18, 19, 20, 21, 30, 32, 34, 35, 36, 72, 95, 97, 98, 101, 103, 111, 113, 196, 197, 201, 203; *ōvə* L 382; *oavə* Q 193; *oavən* L 368; *oavə* L 159a, 192a, P 188, Q 12, 15, 72; *ōavə* L 291, 327, Q 112, 116, 118, 196; *ōavə* L 164, 165, 209, 214a, 216, 249, 250, 269, 270, 285, 324, 329, 379, 380, 382, Q 19, 32, 33, 35, 38, 39, 79a, 95, 99, 101, 117, 117a, 119, 204, 205; *oavə* P 48, 117, 176, 227, Q 3; *oavə* L 266, 360, P 171, 176, Q 32; *oavən* P 174; *ōvə* P 50, 171, 181, 182; *ōvə* L 266, P 176; *oavə* Q 203; *ōvə* K 314; *ovə* L 217; *ovə* L 246, 265c, 271, Q 16; *ovən* L 164, 216; *ovən* Q 102; *o.vən* L 314; *ōvə* L 246b; *ovənt* Q 222; *o.vənt* Q 253; *ōvənt* Q 121; *ōvənt* Q 202, 211, 222; *ōvənt* Q 116, 204, 247a, 249, 251, 254, 259, 260, 278, 279; *ōvənt* Q 121, 203, 207, 211, 252, 263; *ōvənt* Q 204; *oavənt* Q 253; *ōvənt* Q 253, 255; *ōvət* Q 116; *ōvət* Q 116; *ūvənt* Q 121e; *wovənt* Q 249; *hōvə* P 176a; *hō.və* P 51; *hōavə* P 188; *hōavə* P 119; *hōvən* L 413; *hōvə* P 219, Q 78; *hōvə* Q 32; *hō.vəvə* P 196; *hōvə* K 318, 353, 357, 358, 358b, 359, L 288, 316, 320, 366, 414, P 44, 45, 46, 50, 51, 55, 56, 57, 58, 117, 119, 120, 121, 188, 193, 211, 212, 219, Q 1, 7, 10, 88, 96a, 97, 105, 187, 188; *hōvən* K 278, 357, 359, 360, 361, L 282, 286, 312, 313, 314, 316, 318b, 352, 353, 355, 414, P 50, Q 71, 73, 198; *hōvə* P 120, Q 156; *hōvə* P 107a, 223; *hō.və* L 327, P 50, Q 95; *hō.vən* L 355, P 171, Q 71; *hōvə* K 358, L 374, P 119, Q 95; *hōvən* K 353; *huvə* Q 154; *huvə* L 415, P 119, Q 5; Q 168a, L 368, 417, Q 3; L 360a, 362, Q 166; *hūvən* Q 3; *hū.və* L 360, Q 156; *hū.vən* L 317, 417; *hūvə* L 317, 360; *huvə* Q 162; *huovə* Q 77; *hu.ovə* P 197; *hūovə* P 188, Q 74; *hūovən* Q 72; *hūvə* L 416; *hūvən* L 364; *huvə* Q 5; *hūvə* Q 5; *hōvə* Q 162; *hāvə* Q 83; *huwə* Q 74; *hō.wə* P 184; *hoavə* Q 101, 113; *hwovən* Q 77; *hō.və* Q 2; *hwevə* Q 91; *avə* P 172; *avən* L 422; *āvən* Q 33; *oavə* L 164, 191, 209, 215, 245, 246, 248, 249, 250, 266, 268, 300, 323, 330, 331, 333, 377, 378, 425, 426, 429, 430, 431, 432, Q 20, 33, 27, 29, 30, 33, 35, 83, 110, 111, 113, 117a, 117b, 202, 207, 297, 298; *oavən* L 246a, 269, 295, 299, 385, Q 30; *ōavə* L 213, 215a, Q 196; *ōavə* Q 247, 247a; *o.avə* P 184; *o.vovə* Q 84; *ūvə* L 289, 360, 368, P 121, Q 198; *ūvən* L 358, 368, 372, Q 3; *uavə* L 362, Q 3, 198, 200; *ūavə* L 297, 316a, 415, Q 83, 193, 198; *ū.və* Q 200; *ū.və* L 372; *uavə* L 328; *uovə* P 195, Q 82, 195, 199; *uōvən* L 421; *ūwvə* P 222; *ūvə* L 360, 367, 415, 416; *ūvən* L 416; *oavə* Q 196; *ōvə* Q 2;

ovən L 314; *owovə* P 195; *nōvən* K 353; *nīvə* L 415; *wuəvə* Q 162; *wovə* Q 171, 172, 179; *wqvə* Q 86, 172; *wōvə* Q 83; *wōva* Q 162; *wōvə* Q 86; *gwovə* Q 172; *gwqvə* Q 178; *gwōvə* Q 177; *gūəvə* Q 163, 176a; *ūfən* Q 121; *ēvə* Q 36; *ēvən* Q 199; het type *oven* in: L 288, 318b, 321.

OVEN WAARBIJ MEN IN DEZELFDE RUIJTE STOOKT EN BAKT

Ofen im selben Raum, in dem gefeuert wird — oven where firing and baking occur in the same room — four où l'on fait le feu et cuit dans le même espace

(N 29, 1b; monogr.)

[De woordtypen „bakhuis”, „burenoven”, „veldoven”, „ovenschap”, „leemoven”, „boerenoven” duiden op een oven in een bakhuis of op het bakhuis zelf. Moderner van vorm zijn de Königswinteroven, ijzeren oven, kookoven, oliestookoven, heteluchtoven. De respondent van L 291 merkt op dat de Königswinteroven in gebruik kwam vanaf 1915.]
houtoven: *hōwtōvə* L 265, 291, 432, Q 20, 95, 99*; *hōwtōvə* L 292, 299, 331, 377, 383; *hōwtovən* K 278; *hōwtūvə* L 317, 372; *hōtūvə* Q 198; *hōtūəvə* Q 83; *hoatoəvə* Q 112, 203; *hōtōvə* P 176b; *hōthōvə* P 56; *hōthōvə* L 414; *hōtoəvə* Q 117a; *hōwdqəvə* Q 12; *hōtōvə* K 314; *hōthōvə* L 312; *ōtōvə* P 176; *hawtō.və* L 290; *hōltōvə* L 269a, 270; het type *houtoven* in: L 321, Q 94b, 187a, 193; **schansenoven:** *šansəvə* L 269, 271, 292, 387; *šansənəvə* L 270; *šantsəvənt* Q 121; **schansoven:** *sxənsōvə* L 432a; **stekkenoven:** *stəkə-əvə* L 269; **faggenoven:** *fagənūvə* Q 198b; *fakə-əvə* Q 197; **bakkerij:** *bəkəri* Q 15; **heteluchtoven:** *hətəlyxtōvə* K 359; **oliestookoven:** *ōlištōkōvə* Q 97; **cendre (fr.)-oven:** *səndərħqvə* P 176a; **ijzeren oven:** *ējzərən ūəvə* Q 83; **kookoven:** *kōkqvə* P 176; **königswinteroven:** *kōnəxswəntərōvə* Q 97; *kōjnəxswəntərōvə* L 250; *kənəxswəntərōvənt* Q 202 *kōjnəxswəntərōvə* L 163; [*königswinter*] *ōvənt* Q 121c; **königswinter:** *kōnəxswəntər* L 270; **koningsoven:** *kənəksəvənt* Q 121; **mutsemenoven:** *mījətsmənuəvə* Q 82; **boerenoven:** *būrənqvə* Q 35a; *būrənəvə* Q 19; **leemoven:** *lēmuve* Q 3; het type *leemoven* in: Q 35; **bakhuis:** *bəkəs* L 318b, Q 15, 28, 30, 191; **ovenschap:** *hōvəšəp* L 318b; **veldoven:** *vəldqvə* Q 35a; **bakoven:** *bəkōvə* L 289b, P 56; *bəkəvən* Q 21; *baqvə* Q 38; *bəkūvə* L 372; *bakuvə* P 177; **oven:** *əvə* Q 72; *əvən* L 269; *əvə* Q 33; *uəvə* Q 198; *ūəvə* L 297; *ōəvənt* Q 204; *oəvə* Q 113; **droogoven:** *drəgəjvə* Q 180.

STEENSOORT DIE BIJ HET BOUWEN VAN DE OVEN IS GEBRUIKT

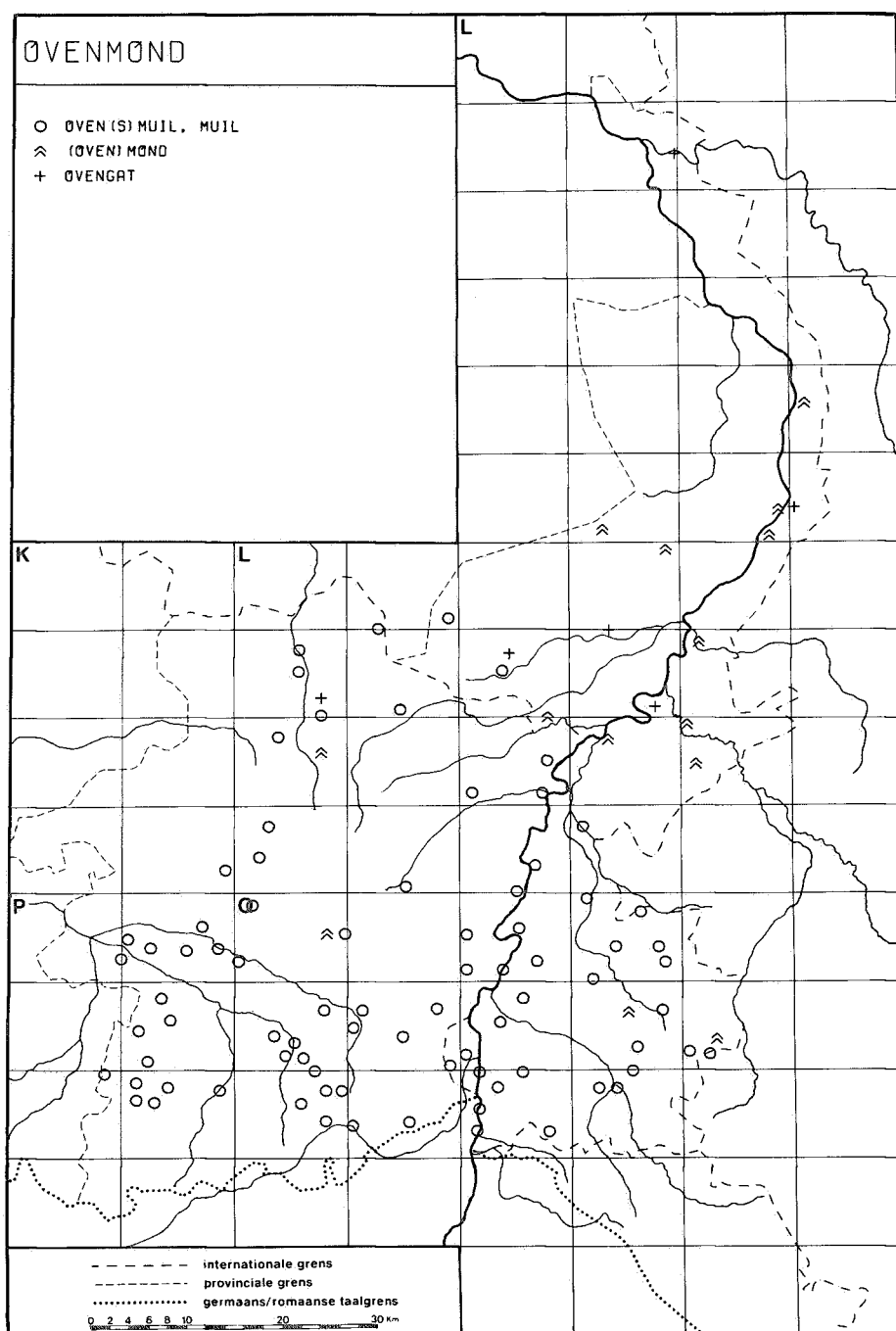
Beim Ofenbau verwendete Steinart — kind of

brick used in building the oven — espèce de pierres utilisées pour construire le four (N 29, 1c; monogr.)

[Uit de opgaven blijkt dat niet steeds dezelfde steensoort wordt gebruikt bij het bouwen van de oven. Ook wordt voor de binnenkant wel een andere steen gebruikt dan voor de buitenkant. Zo merkt de respondent van Q 113 op dat brikkenstenen voor de buitenkant en steensoort uit Königswinter voor de binnenkant benut worden. De woordtypen „leem”, „zonnebakkersleem”, „pijpaarde”, „chamotte” duiden op de grondstof en niet op de steensoort. Volgens de respondent van L 270 vormen vuurvaste tegels de vloer. In ditzelfde vlak moet men de woordtypen „plavuizen” en „leemplavuizen” interpreteren. Voor een uitgebreidere technische beschrijving van de ovenbouw zie men o.a. J. Weyns, *Bakhuis en broodbakken in Vlaanderen*, blz. 22 e.v.]

vuursteen: *vjrstin* K 359; *vjrsti-jən* K 314; de volgende opgave is meervoud: *vjərstējənən* K 278; **vuursteen en leem:** *vörstējn en lejmn* L 289; **vuurvaste steen:** *vjrvəstə stējn* L 377, Q 15, 94b, 95; *vjrvəstə stēj.n* Q 204; *vjrvəstə stējn* L 331, 432, Q 21, 193; *vjrvəstə stējn* Q 198; *vjrvəstə stēn* Q 28; *vjrvəstəstējn* Q 82; *vjrvəstə stēən* Q 30; *vjrvəstə stfn* L 414, P 176b; *vjrvəstə stīən* L 265; *vjrvəstə stīən* L 250; *vjrvəstə stējn* L 269; de volgende opgave is meervoud: het type *vuurvaste stenen* in: L 297, Q 112b, 187a; **brikken:** *brekə* L 372, P 176, Q 18, 19, 38, 83, 117a, 202; *brikə* Q 198b; het type *brikken* in: Q 193; **brikken en leem:** *brekə en lēm* Q 3; **vuurvaste brikken:** *vjrvəstə brikə* Q 121e; *vjrvəstə brekə* Q 99*; *vjrvəstə brekə* Q 95; **gebakken brikken:** *gabəkə brekə* L 317; **brikkenstenen:** het type *brikkenstenen* in: Q 113; **gewone veldovensteen:** *gəwūənə veltjōvəstējn* L 291; **veldsteen:** *veltjstēj.n* L 383; het type *veldsteen* in: L 321; **veldbrikken:** *veltbrəkə* Q 197; *veltbrīkə* Q 82; **veldbrand:** *vəldbrānt* Q 12; het type *veldbrand* in: Q 35, 112; **veldbrandsteen:** *veltbrāntstējn* Q 36; **veldbrandbrikken:** het type *veldbrandbrikken* in: Q 35a; **metselstenen:** *metsəlstējn* L 270; **gewone metselstenen:** het type *gewone metselstenen* in: Q 33; **muursteen:** *mörstējn* L 269a; **grote muurstenen:** *grötə mörstējn* L 292; **baksteen:** *bəkstējn* Q 193; *bəkstēən* Q 112; *bəkstējn* Q 97; *bəkstīn* P 176a, Q 2; het type *baksteen* in: L 318b; de volgende opgave is meervoud: *bəkstējənən* K 278; **baksteen en leem:** het type *baksteen en leem* in: P 177; **mergelsteen:** *mərgəlstējn* L 290; **königswintersteen:** *kōnəxswəntərstējn* L 432a; *kōjnəxswəntərstējn* L 163; **refractairstenen:** *rəfraktējrstin* P 176; **fractairstenen:** *frakerstēn* Q 180; **karelen:** *krīlə* P 176a; **kraaiestenen:** *krējəstēj* Q 203; **vuurvaste tegels:** *vjrvəstə tēgəls* L 270; **vuursteen:** *vjrstēn*

II.1

L 299; **leemplavuzen:** *lejmplavjza* L 271; **plavuzen:** *plavjza* Q 95; **zonnebakkers:** *zonəz bekaš* Q 28; **chamottesteen:** *šamotštēn* Q 197; **steen van pijpaaarde:** het type *steen van pij-*

paarde in: L 321; **pijpaarde:** het type *pijpaarde* in: L 265; **leem:** *lejəm* Q 72; **chamotte:** *šamot* L 330; *šamot* L 427; het type *chamotte* in: Q 20; **zonnebakkersleem:** *zonəbekərslejəm* L 318b;

het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **vuurvast**: *vōrvast* L 270.

OVENMOND (zie kaart)

Ofenloch; Einschiessloch — mouth of the oven — bouche du four

(N 29, 2a; OB 2, 3a; monogr.)

[De opening in de oven waardoor brandstof en brood naar binnen worden geschoven.]

ovenmuil: *ōvāmul* L 289b, 368, Q 9, 95, 97; *ōvānmul* L 286, 417, 424; *ōvāmūl* L 318b; *ōvāmūl* L 432; *ōvāmūl* L 427, Q 28; *oavāmūl* Q 203; *qavāmūl* Q 12, 15; *ōvāmūal* Q 35; *ōvānmūal* L 314, 371; *ōvānmōl* L 414; *ōvānmōl* P 117; *ojvāmawl* Q 180; *ōvānmawl* Q 72, 154; *ōvāmōwl* Q 72; *ūavāmōwl* Q 83; *ūvāmūl* L 372; *hūvāmūl* L 317; *hōvāmūl* L 312; *hōvānmōjl* P 50, Q 157a; *hōvāmōjl* P 118; *hōvānmōjl* K 361; *hōvāmōjl* L 353; *hōvānmōal* P 57; *hōvāmūal* L 315; *hōvāmōwl* Q 3; *hōvāmōjl* P 53; het type *ovenmuil* in: L 286, 371, 372, P 50, 118, 177a, 178, Q 1, 79, 79a, 80, 90, 162, 168, 178; **ovensmuil**: *ōvāsmul* Q 191; *ōvāsmul* Q 18, 197, 202; *ōvāsmul* Q 33; *ōvāsmūl* Q 204; *qvwāsmul* Q 112b; *qvwāsmul* Q 35a; *ūvāsmōjl* Q 198b; *uavāsmōjl* Q 198; *ūvāntsmul* Q 121e; *hōvāsmul* Q 99*; *ōvāsmul* Q 36; *ōvāsmōwl* Q 88; **muil**: *mōl* Q 95, 187a; *mul* Q 12, 19, 20, 113; *mōjl* Q 94b, 193; *mōl* Q 2; *māl* P 172, 176, 176a, 176b; *māwl* Q 82; *mawol* Q 82; *mawl* P 190; Q 158; *mōwl* P 56; *mōwl* P 223; het type *muil* in: L 413, P 52, 55, Q 74, 162, 197; **muil van de oven**: *mul van dār* *ōvānt* Q 121c; *mōlā van dān* *ōvā* L 414; **ovenmond**: *oavāmōnt* Q 112; *ōvāmōnt* L 250; *uvāmōnt* Q 3; *ōvāmōntj* L 387; *ōvāmō.nij* L 383; *ōvāmōntj* L 331, 377; *ōvāmōnk* L 270; *oavāmōnk* Q 121; *ō.vāmōnki* L 290; het type *ovenmond* in: L 321; **mond**: het type *mond* in: L 265, 355; **mond van de oven**: *mont van dān* *ōvā* L 269; **mondsgat**: *mōnksgāt* L 291; *mōnktsgāt* L 290; *mōnkgāt* L 269a; **vuurlok**: *vījārlōk* Q 30; **ovengat**: *ōvāgāt* L 318b; *ōvāgat* L 163; *ōvāgāt* L 271, 292, 330; het type *ovengat* in: L 315; **bakkes**: *bakās* Q 38; *baʔās* K 314; **stookkot**: *stukuat* P 177; **kot**: *kūat* Q 82; **vuurhaard**: *vījrhārt* K 359; **vuring**: *vījrenj* Q 21.

OVENDEUR

Ofenklappe — door of the oven — bouchoir (N 29, 2b; N29, 2a; OB 2, 3b; OB 2, 3a; monogr.)

[Het deurtje kan van ijzer zijn of van hout. De houten vormen zijn in de regel ouder. De informant van L 289b zegt dat deze sluiting een plank met een natte zak kan zijn die met een lat of paal tegen de opening van de oven wordt gezet. De woordtypen „stop”, „stopsel”, „ovenstopsel” wijzen heel waarschijnlijk op

een bepaalde vorm van dichtten. Zo vermeldt Weyns (blz. 27) dat in Oost-Vlaanderen de deur hier en daar een houten blok, 15 cm dik, is dat, voor de gevulde oven geplaatst, met leem, modder, soms zelfs met koedrek gemengd met aarde, wordt dichtgesmeerd.]

oven deur: *ōvādōr* L 291, 318b, Q 95; *ōvādōr* L 163, 269a, 270, 271, 299, 330, 377, 383; *ōvādōr* Q 21; *ō.vādōr.r* L 290; *oavādōr* Q 203; *qavādōr* Q 15; *oavādōr* Q 112; *ojvādōr* Q 180; *ōvādējār* Q 72; *ōvādōr* L 432a; *ōvādōr* Q 35; *ūvādōr* L 372; *ūvādōr* Q 83; *ēvādōr* Q 36; *hōvādōr* L 312; *hūvādōr* L 317; het type *oven deur* in: L 315, 321, 424, P 197, Q 112b; **ovens deur**: *ōvāsdōr* Q 191; *ōvāsdōr* L 269; *ōvāsdōr* Q 197; *ōvāsdōr* Q 204; *ōvāsdōr* Q 19; *ōvāntsdōr* Q 121; *ōvāntsdōr* Q 121c; **ovendeurtje**: *ōvādōrkā* Q 95; *ōvādōrkā* L 265; *ōvādōrkā* Q 28; *qvwādōrkā* Q 35a; *uvādōrkā* Q 3; **deur**: *dār* L 292; *dōr* L 432a, Q 113; het type *deur* in: L 270, 318b, P 172, Q 162; **deurtje**: *dōrkā* Q 198; *dōrkā* L 289b, 297, 387; *dōrkā* L 250; *dōrkā* Q 117a, 202; *dōršā* Q 121; **ijzeren deurtje**: *izārā dōrkā* Q 187a; **vuur deur**: *vījādōr* Q 30; **deur van de oven**: *dār van dān* *ōvā* L 432; **ovenscheel**: *ōvānsxēal* L 314; *hōvānsxēal* L 353; *hōvānsxēal* L 315; *hōvānsxiel* K 361; *hōvānsxēal* L 315; *ōvānsēl* L 371; *ōvānsēl* L 368; het type *ovenscheel* in: L 286, 417; **ovenscheel met handvat**: het type *ovenscheel met handvat* in: L 286; **scheel**: het type *scheel* in: L 413; **klep**: *klep* Q 95; **ovenklep**: *ōvāklep* Q 97; *hōvāklep* Q 99*; **ovenplaat**: *ōvāplāt* L 318b; *ōvāplōt* Q 88; *ōvāplāt* L 432; het type *ovenplaat* in: L 286; **ovensplaat**: *ōvāsplāt* Q 18, 197; **plaat**: *plōt* Q 198b; **ijzeren plaat**: *izārā plāt* Q 121e; **kijkgat**: *kīkgāt* Q 95; **muil deur**: *māldōr* P 176, 176b; **ovengat**: *ōvāgāt* L 292; **ovenluik**: *ōvālū.k* Q 20; **deksel**: *dēksāl* L 321, P 56; *dēksāl* P 57, 176a, 177; het type *deksel* in: L 355, P 52, 55, Q 38, 74, 93; **ovendeck**: *ōvāndek* L 315; het type *ovendeck* in: L 371, 417; **ovendecksel**: *ōvāndēksāl* Q 72; *qavāndēksāl* Q 12; *hōvāndēksāl* P 50, 117, 223, Q 157a; *hūvāndēksāl* Q 82; het type *ovendecksel* in: P 118, 118a, 177a, 190, 197, Q 1, 79, 79a, 80, 154; **deksel van een oven**: *dēksāl van nān* *ōvā* L 414; **stop**: *štop* Q 193; **stopsel**: *stōpsāl* Q 158; *stōpsāl* L 372; het type *stopsel* in: Q 90, 168; **ovenstopsel**: *hōvāstōpsāl* Q 3; het type *ovenstopsel* in: Q 82; **voorzetsel**: het type *voorzetsel* in: Q 178; **ketting deur**: *ketēngdōjār* K 278; **inschiet deur**: de volgende opgave is meervoud: *inschidōjārān* K 278.

SLUITING AAN DE OVENDEUR

Vorrichtung zum Verschliessen der Ofenklappe — lock of the oven-door — serrure du bouchoir

(N 29, 2c; N 29, 2a; N 29, 2b)

II.1

[Getuige de opgaven komen er verschillende manieren van sluiten voor variërend van heel eenvoudige tot meer technische. Volgens de informant van P 56 wordt er daar simpelweg een stok tegen de ovendeur geplaatst. Volgens de zegspersoon uit L 372 gebeurt dit sluiten met een *klopal* door de boer, terwijl de bakker gebruik maakt van een *sxow*.]

slot: *slot* Q 202; *slot* L 270; *slōs* Q 121c; **ovenslot:** *ōvāslōt* Q 19; **ovensluiting:** *ōvāslūteŋ* L 269; **schuif:** *šūf* L 330; *sūf* L 270; *šōjf* Q 193; *sxōf* K 314; *sxūf* L 321; *sāf* L 270; het type *schuif* in: L 312; **ovenschuif:** *ōvāssūf* Q 204; **ovenhandvat:** *oavāhantvat* Q 203; **sloop:** *slōp* Q 198; **schoude:** *sxow* L 372; *saw* Q 12, 95, 187a, 193; *šqw* L 427, 432, Q 36; *šow* L 317, Q 15, 30, 121; *šō* L 290; **klep:** *klep* Q 180; **scharnier:** *šarnēr* L 387; **scharnieren met slot:** *šarnērān met slōs* Q 121e; **geheng:** *gāheŋ* L 269a; **klink:** *kliŋk* L 414; *kleŋk* Q 3; het type *klink* in: L 265, 269, 271, 291, 292, Q 99*; **handgreep:** *hanjgrīap* Q 113; **grendel:** *grendāl* L 250; *grendjāl* L 291; *grendjāl* Q 83; *grendjāl* P 176a, Q 3; *griŋjāl* Q 72; het type *grendel* in: L 270, Q 112; **grendel met pin:** *grendāl met pen* L 163; **ovenpeg:** *ōvapek* L 292; **hendel:** het type *hendel* in: Q 95, 97; **haak:** *hōk* L 331; **rebel:** het type *rebel* in: Q 95; **stang:** *staj* Q 21; **stok:** het type *stok* in: P 56; **kluppel:** *klopal* L 372; **overslaand klepje:** het type *overslaand klepje* in: L 321; de volgende woordtypen zijn meervoud: **klepjes:** *klepkās* Q 82; **pinnen:** *penā* Q 21; **gewichten:** het type *gewichten* in: L 312.

OVENGEWELF

Ofengewölbe – over-vault – chapelle du four (N 29, 3; OB 2, 3b; monogr.)

[De gewoonlijk in baksteen gemetselde wand die de binnenruimte van een oven afsluit. De toekomstige ovenholte wordt doorgaans eerst gevuld met zand, ook eens met turf en bovenop wat zand (Weyns blz. 24). Op de hoogte van het welfsel of de hemel moet men goed letten. Hij moet de vorm hebben van een half ei. Een te hoge hemel moet heter worden gestookt om goed te bakken; bij een te lage hemel zal het brood gemakkelijker verbranden. De antwoorden vallen in verschillende categorieën uiteen. De ene categorie geeft de hele bakruimte aan of de zijwand(en). Een tweede categorie duidt meer op de bovenkant van de oven, het gewelfde, terwijl een derde groep opgaven aangeeft van welke steensoort de muren gemaakt zijn. Vergelijk voor die laatste categorie het lemma STEENSOORT DIE BIJ HET BOUWEN VAN DE OVEN IS GEBRUIKT.

Ten aanzien van het woordtype „vuring” zij opgemerkt dat de „vuring” in de steenbakkerij de brandmuur of afscheidingsmuur tussen de

kamers in de vlamoven is (z. WBD II Afl. 1 blz. 66).]

de volgende woordtypen geven de hele bakruimte aan of de zijwand(en): **oven:** *ōvā* L 383; **bakruimte:** *bakrūmtā* Q 20; **bakgeraamte:** *bōkgarōmtā* K 278; **binnenste:** *benāstā* Q 180; **wanden:** *wenj* L 330; **binnenwanden:** *benāwandā* Q 95; de volgende opgave is enkelvoud: *benāwantj* L 331; **ovenmuur:** het type *ovenmuur* in: L 321; **ovensmuren:** *ōvāsmūrā* Q 19; **muren:** *mūrā* L 330; **binnenmuur:** *benāmūr* L 270; **kanten:** *kanjtā* L 269a; **ovenkant:** *ōvākant* Q 204; **kant van de oven:** *kant van dā ōvā* L 269; **wand:** *want* P 176a; *wānt* Q 72; **zijwand:** *zi-jwantj* L 292; het type *zijwand* in: L 265; de volgende opgave is meervoud: *zejwāndā* Q 198; **zijkantvloer:** *zijkantvloer* Q 95; **jacht:** de volgende opgave is meervoud: *jaxtā* Q 97; de volgende woordtypen geven de bovenkant van de oven, het gewelfde, aan: **hemel:** *hēmāl* K 359, Q 21; *hējmal* Q 38; *hiāmāl* Q 193; *hīmāl* P 56, 176, 176b, Q 35, 94b, 198b; het type *hemel* in: L 318b, 373, 427, P 50; **ovenhemel:** *uvēhīmāl* Q 3; *qvwāhēmāl* Q 35a; **kruin:** *krūn* Q 95; *krōŋ* Q 197; **ovengewelf:** *ōvāgawelaf* Q 12; **gewelf:** *gewōlf* Q 99*; *gawōlaf* L 291; **verwerfsel:** *vārwōrfsāl* L 290; **gewerfsel:** *gawōrfsāl* L 270, 290; **werfsel:** *wōragsāl* L 290; **plafond:** *plafonj* L 299; de volgende woordtypen geven aan van welke steensoort de muren zijn gemaakt: **metselstenen:** *metsālstejn* L 292; **vuurvaste bakstenen:** *vīrvastā bakštejn* Q 193; **vuurvaste stenen:** *vōrvastā stīān* L 250; **vuurstenen:** *vōrstēn* L 317; **vuurvaste brikken:** *vīrvastā brīkā* Q 82; het type *vuurvaste brikken* in: Q 15; **brikken:** *brīkā* Q 121e; **stenen:** *stīēān* Q 30; **zonnebakkers:** *zōnābekāš* Q 28; **zonnbrikken:** *zōnbrekā* Q 18; **vuring:** *vyrenj* Q 35.

OVENVLOER

Boden des Offens; Ofensohle – over-floor – pavé du four (N 29, 4a; monogr.)

[De ovenvloer waarop het brood wordt gebakken. Een aantal woordtypen duidt op het materiaal waarvan de vloer is gemaakt.]

vloer: *vlur* L 414; *vlūr* L 318b, 383, Q 72, 83; *vlōr* Q 21; *flo.r* L 290; het type *vloer* in: L 265, 299, 318b, 432a, P 176, 176b, Q 113; **ovenvloer:** *ōvānvlūr* L 269; *ōvāvlūr* L 163; *ōvāvlūr* L 291; *oavānvlūr* Q 112; *ōvānvlūr* Q 12; **ovenvloer van witte pijpen:** het type *ovenvloer van witte pijpen* in: L 321; **vloer van de oven:** *vlūr van dā ōvā* L 269; **ovensvloer:** *ōvāsvlūr* Q 191; *ōvāsvlūr* Q 204, *hōvāsvlūr* Q 99*; **stenen vloer:** *stejnā vlūr* L 292; *stejnān vlūr* Q 187a; *stejn vlūr* Q 95; **plavuizenvloer:** *plavōjzavlūr* Q 193; **bakvloer:** *bakflōr* L 317; *bōkvluwār* K 278; het type *bakvloer* in: L 269a, 271, 330, Q

15; **bakruimte**: het type *bakruimte* in: Q 95; **bodem**: *bojam* Q 180; *bōjam* Q 882; *bōm* L 331, Q 18; *boam* Q 36, 121; *boqm* Q 35a; **fond**: *fō* P 176; *foj* Q 197; **vloerhaard**: *vloerhert* Q 121; **haard**: *heæt* Q 203; *heæt* Q 202; *hēt* Q 117a; *ert* Q 38; **ovenere**: *uvenēræ* Q 3; **bed**: het type *bed* in: L 318b, Q 33; **ovenbed**: *ōvæbet* Q 28; de volgende woordtypen duiden het materiaal aan waarvan de vloer is gemaakt: **plavuizen**: *plavjzæ* L 377, 432, Q 97; **stenen**: *stejn* Q 198; *stejn* L 372; *sti-jæn* K 314; **vuurvaste stenen**: *vjrvastæ stejn* Q 95; *vjrvastæ stēæn* Q 30; *vjrvastæ stæn* L 250; het type *vuurvaste stenen* in: Q 112b; **vuurvaste plavuizen**: *vjrvastæ plavjzæ* L 270; *vjrvastæ plavjzæn* Q 193; **tegels**: *tægæls* Q 19; **vuurvaste tegels**: het type *vuurvaste tegels* in: Q 20; **cement**: *tsæment* Q 121e.

VUURVASTE TEGELS

Feuerfeste Fliesen als Boden des Ofens; Ofenziegel – fire-(proof) bricks – dalles à l'épreuve du feu qui forment le pavé du four (N 29, 4b; monogr.)

[De vuurvaste tegels waaruit de ovenvloer bestaat.]

vuurvaste stenen: *vjrvastæ stejn* L 414; *vjrvastæ stejn* Q 12; *vjrvastæ stej* Q 202; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *vjrvastæ stejn* Q 99*, 191; *vjrvastæ stēn* Q 28; *vjrvastæ stīn* L 414; het type *vuurvaste steen* in: Q 35a; **vuurstenen**: *vārstejn* L 269, 292; *vjrstēæ* Q 112; *vārstēn* L 317; *vjrstējæn* K 278; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *vjrstējæn* K 278; het type *vuursteen* in: K 314; **vuurvaste brikken**: *vjrvastæ brīkæ* Q 82; **vuurtegels**: *vjrtægæls* L 318b; *vjrtējgæls* Q 72; **vuurvaste plavuizen**: *vjrvastæ plavjzæn* Q 15; *vjrvastæ plavjzæ* L 269a; *vjrvastæ plavjzæ* L 270; **vuurvaste plavuizen met chamotte**: *vjrvastæ plavjzæ met šemqt* L 432; **vuurvaste tichels**: *vjrvastæ tixæls* P 177; **vuurvaste bakkerstegels**: *vjrvastæ bekærstægæls* L 270; **tegels**: *tægæls* Q 19; *tīgæls* Q 35; het type *tegels* in: L 269, 321, Q 38; **tegelen**: *tægælæn* Q 95; **baksteentichels**: *baksstintexæls* P 176a; **tichel**: *tixæl* L 250; **oventegels**: het type *oventegels* in: L 265; **plavuizen**: *plavjzæ* L 331, 377; *plavjzæn* Q 18; *plavjzæ* L 372; *plavjzæ* Q 198, 198b; het type *plavuizen* in: L 321, Q 95, 193; **plaveien**: *plavejæ* P 176; *plævæn* Q 3; **ovenstenen**: *oavæstejn* Q 193; *ōavæstēj.n* Q 204; **stenen**: *stejn* Q 198; *stej* Q 113; **haardstenen**: *haartsstejn* L 289b; **baksteen**: *baksstīn* P 56; **vloerstenen**: *vlōrstejn* Q 21; **brikken**: *brēkæ* P 176; het type *brikken* in: Q 36; **königswinters**: *kōnejswentjær* L 383; **königswinter-stenen**: *kōnejswentær stejn* Q 203; *kōnejswentær stēn* L 299; **königswinter-tegels**: *kōnejswentær tægæls* L 432a; **refractairtegels**: *ræfraktejrtējgæls* P

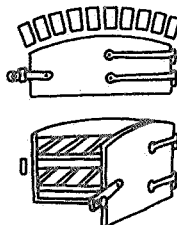
176; **refractairsteen**: *ræfraktērstēn* P 176b; **fractairstenen**: *frakerstēn* Q 180; **radenburger-tegels**: *rādabqrgærtægæls* L 163; **chamotte**: *šæmqt* L 330; *šarmqt* Q 121e; **chamotte-plavuizen**: *šæmqtplavjzæ* Q 197; **chamotte-stenen**: [*chamotte*] *stej* Q 121c; **bodem van de oven**: *bōm van dæ ōvæ* Q 30; **ovenvloer**: *hōvævlūr* L 312.

ONDEROVEN

Unterofen – space under the oven – bas du four

(N 29, 5a; N 29, 5b; monogr.)

[De ruimte beneden in de oven. Deze onderoven heeft zowel in het bakhuis als in de bakkerij verschillende gebruiksmogelijkheden. De as wordt erin geborgen en eventueel wordt het hout erin gedroogd. Soms functioneert deze ruimte als rijplaats voor het brood. Aardappelen kunnen erin bewaard worden evenals rapen, wortelen en bieten. Zelfs broedgrage hennen worden erin opgesloten (Weyns 68). De informant van Q 97 vermeldt nog de functie van „weegplaats voor fruit” voor deze onveroven, waarvan de informant uit L 269a zegt dat die zes vierkante meter groot is. Zie afb. 10.]

Afb. 10. onderoven

onderoven: *ōndærōvæ* L 271; *ōndærōvæ* L 265; *ōndærōvæ* Q 82; *ōndærōvæ* L 250; *ōndærōvæ* Q 2; *ōwōndærōvæ* L 163; *ōnærōvæ* L 414; *ōnærōvæ* P 56; *ōngærōvæ* L 383; *ōngærōvæ* L 291; *ōngærō.væ* L 290; *ōngærōvæ* L 269, 270, 292, 299, 330, 377, Q 38; *ōngærōvæ* Q 20; *ōndærūvæ* L 317; *ōndærhōvæ* L 312; het type *onderoven* in: Q 187a; **ovenbed**: *ōvæbet* Q 18; **ovenkot**: *ūvækot* L 372; **droogoven**: *drjxoavæ* Q 112; *drjæchqōvæ* L 292; **rijsoven**: *rēšōvæ* L 265; **droogruimte**: *drjæxrymdæ* Q 203; **drooghok**: *drjæxhok* Q 95; **open oven**: *ōpæn òvæ* Q 191; **open ruimte**: *ōpæ rajmīta* Q 19; **asgat**: het type *asgat* in: L 321; **asoven**: *æšqōvæ* Q 28; **askot**: *askūæt* Q 3; **aslök**: *æslök* L 432a; *æslōak* Q 36; *æslōæk* Q 30; **asbak**: *asbak* K 278; **assengat**: *asægæt* L 318b; **assenkot**: *asækut* P 176; *asækqt* K 314; **assenschoude**: *æšæšqwt* Q 35; **assenlök**: *æšælqk* Q 21; **assenkelder**: *asækeldær* L 372; **amerlök**: *qmarlqk* Q 28; **ame-**

II.1

renhok: *ǫmarǫhok* Q 99*; **faggenlok:** *fakǫlǫk* Q 197; **lok:** *lǫk* Q 38; *luǫk* Q 198; **kot:** *kūt* Q 180; **tak:** *tak* Q 95; **droogkast:** *driǫkkas* Q 117a; **geerkast:** *gērkas* Q 117a; **rijkskast:** *rēskas* P 176b, Q 2; *rīskas* L 331, Q 193; *rīskēst* L 290; het type *rijkskast* in: L 269; **bakhuis:** *bakās* Q 35; **getuigkeet:** *gǫrǫjkkēt* Q 83; **afvalruimte:** het type *afvalruimte* in: Q 95; **weegplaats:** *wūxplāts* Q 97; **ovenkelder:** *ūvǫkeldār* L 372; **ovenskelder:** *ūvǫskaldār* Q 198b; **kelder:** *keldār* K 359, Q 202; *kǫldār* P 176a, 177; **kuil:** *kul* Q 12; **onder de oven:** *ǫndār dǫn ǫvǫ* Q 95; *ǫndār dār ǫvǫnt* Q 204; **onder gen oven:** *ǫnǫr gǫn ǫvǫ* Q 113.

INRICHTING OM DE ONDEROVEN TE VERWARMEN

Einrichtung zum Heizen des Unterofens –
apparatous to heat the space under the oven –
installation pour chauffer le bas du four
(N 29, 5b)

[Gevraagd is in N 29, 5b naar „de driepikkel met rooster waarop het houtskool wordt gelegd om de onderoven te verwarmen”. Daarom komen er ook „rooster”-opgaven voor. Wat het woordtype „douche” betreft moeten wij misschien denken aan een betekenis „warmwaterketel” (zie WBD II Afl. I blz. 75).] **driepikkel:** *drēpekāl* P 176a; **open driepikkel:** *ǫpǫ drēpekāl* L 317; **driepoot:** *dripuǫt* Q 97; *drēpuǫt* Q 15; **rooster:** *rǫstār* L 287, 331, Q 21; *rījstār* L 372; *rījǫstār* L 269a, Q 12; *rējstār* Q 82; de volgende opgave is meervoud: *rūstārz* L 312; **amerenrooster:** *ǫmarǫrījstār* L 270; **duivel:** *dīvǫl* P 56; **vuurijzer:** *vīrǫzār* L 414; **douche:** *duš* K 359.

OVENVERLICHTING

Ofenbeleuchtung – oven-illumination –
éclairage du four
(N 29, 6; monogr.)

[Als ovenverlichting kunnen verschillende voorwerpen dienen variërend van heel simpele tot meer geavanceerde. Naast de verlichting door middel van vuur kent men verlichting door middel van olie, electriciteit, gas of korbied. Het vroegst in gebruik was de olielamp. Volgens de informant van L 291 was dit een koperen tuitjeskan in een passend emmertje met lektuit. De lamp zat aan een draaibaar armpje buiten de deur, de „lampegek” genaamd (zie het woordtype „lampegek”), en kon in de oven gedraaid worden. Na de olielamp kwamen de elektrische lamp, de looplamp, (stal) lantaarn en de korbiedlamp. Intussen gebruikte een aantal mensen, zeker in het bakhuis bij de boerderij, heel eenvoudige verlichtingsmiddelen zoals hout-

spaanders, brandhout, gloeiend houtskool, lucifers, een bosje stro of een pan met hout erin en petroleum. Soms werd een stuk stof gedrenkt in smout, aan een stok gebonden en aangestoken, hetgeen heel de oven verlichtte. Tenslotte vermeldt de zegspersoon van P 56 dat in een oud oventype geen licht werd gebruikt, omdat het gebakte zichtbaar bleef door het licht van het smeulend hout. Men keek dan door een kleine opening aan de voorkant van de oven ofwel men wachtte tot dat men meende dat het gebak klaar was.

De „snotneus” is de pit van het olielampje. Deze pit was een rond katoenen koord dat dikwijls „gesnut” of opgetrokken moest worden.]

stallantaarn: *stallantēn* P 176a; **stallamp:** het type *stallamp* in: Q 95; **stallucht:** *stallǫx* Q 95; *stallǫx* L 432, Q 99*, 112b; **luchtlamp:** *lǫxlamp* Q 117a; **lucht:** *lǫx* Q 36, 202; *līg* Q 197; *lījǫt* Q 121c; het type *lucht* in: L 289b; **olielamp:** *olilǫmp* K 278; *ǫlilamp* L 269; het type *olielamp* in: L 290; **olielampje:** *ǫlilempkǫ* L 291; **oligslamp:** *ǫalfxslamp* Q 121; **oligslampje:** *ǫǫlexslampkǫ* Q 113; **olielamp op een scheer:** *ǫlilamp op ejn sxīār* L 271; **olielampje met een tuit:** het type *olielampje met een tuit* in: L 265; **petrollamp:** *petrolǫmp* K 278; het type *petrollamp* in: L 312; **petrolslamp:** *petrolslamp* L 383, Q 15, 38, 95, 203; *petrolslamp* Q 198b; **petrolslampje:** *petrolslampkǫ* Q 19, 113; **petrollucht:** *petrolǫx* Q 21; **petroleumlampje:** het type *petroleumlampje* in: L 270; **steenoligspot:** *stēnǫlexspot* Q 121e; **olievlam:** het type *olievlam* in: Q 97; **smoutlampje:** *smǫtlempkǫ* Q 2; *smǫtlempkǫ* Q 198; **looplamp:** het type *looplamp* in: L 432a, Q 193; **staande looplamp:** het type *staande looplamp* in: Q 187a; **electrische looplamp:** het type *electrische looplamp* in: L 427; **lamp:** het type *lamp* in: L 269; **lantaarn:** *lǫtēn* Q 3; *lǫtiār* L 414; het type *lantaarn* in: K 359; **baklamp:** het type *baklamp* in: P 176a; **pitslamp:** *pitslamp* Q 82; *petslamp* Q 180; **zaklamp:** het type *zaklamp* in: L 270; **karbiedlamp:** *karbīlamp* Q 97; waarschijnlijk maar niet zeker moet de volgende opgave als een variant van *karbiedlamp* gezien worden: *karbulamp* K 314; **electricke lamp:** *ēlǫtrekǫ lamp* Q 83; **ovenlamp:** *ǫvǫlǫmp* K 278; *ūvǫlamp* L 372; **duiveltje:** *dīvǫlkǫ* Q 95; **vuurstek:** *vīrstek* P 176; **zwegeltje:** *zvēgǫlkǫ* L 289b; **kaars:** *kaš* P 176; **spaan:** *špīn* Q 193; **houtsplanen:** *hǫwtspānǫ* L 377; **houtsplinters:** het type *houtsplinters* in: L 427; **brandhout:** *brǫndǫwt* Q 191; **schans:** *šans* Q 95; **ameren:** *ǫmǫrǫ* Q 35; **strooi:** *strījǫ* Q 30; **strooiwis:** *strījǫwǫš* Q 12; **strooiwis met houtjes:** *strījǫwǫš met hǫltjās* L 270; **fakkeltje:** *vakǫl* Q 28; **snotneus:** *snǫtnǫjš* L 163; **snotnaas:** *šnotnās* L 270, 291; **lampegek:** *lampǫgǫk* L 291; **wiek:** het type

wiek in: L 265; **oliepeddel**: *ōlipedal* L 269a; **olielampje met lemmet en tuitje**: *olilempkə met lēmet en tuijə* L 299.

Het stoken van de oven

BAKKERSHOUT (zie kaart)

Reisigbündel; Brennholz zum Heizen des Ofens – wood with which the oven is fired – fagot; le bois que l'on utilise pour chauffer le four

(N 29, 7; A 32, 20; OB 2, 9; L 22, 16a; L 22, 33c; monogr.; Gwn 9, 5; R 14, 23c; S 32 add.; L 20, 5; N 18, 28 add.)

[Het hout waarmee de oven gestookt wordt. Op grond van de vraagstelling valt dit lemma uiteen in een aantal woordtypen dat „takkenbos” betekent en een aantal dat „hout”, „delen van hout” of „een bepaalde houtsoort” aanduidt. Een paar woordtypen geven een bepaalde hoeveelheid van het hout of een maat ervan aan.

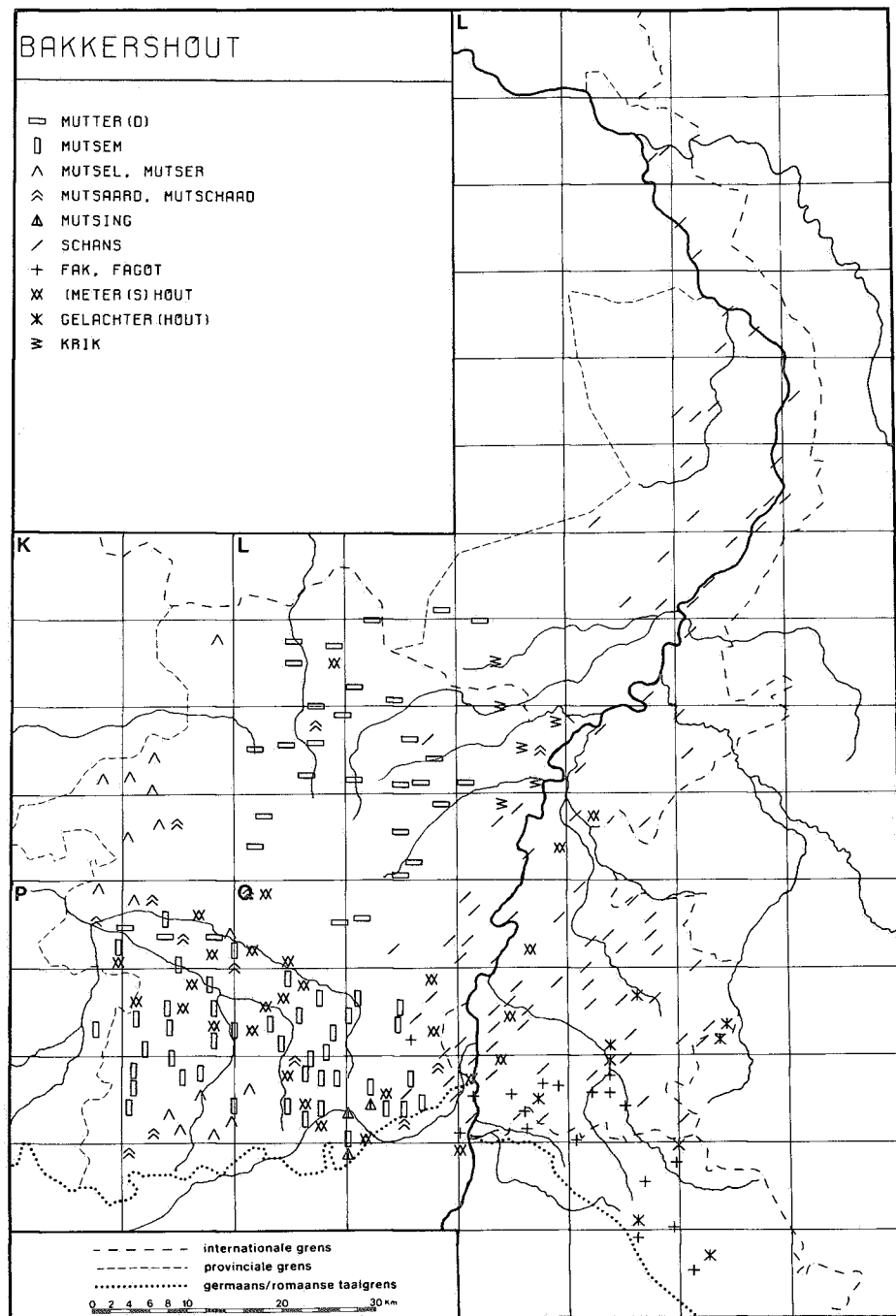
Uit de toelichtingen van sommige informanten kan men opmaken dat palen, gelachterhout of maathout door de bakker werd gebruikt. Uiteraard stookte deze ook takkenbossen. De ene houtsoort was meer geschikt voor het branden dan de andere. Eikehout gaf meer hitte dan dennehout maar dit laatste brandde het gemakkelijkst en gaf volgens de één (L 371) smakelijker brood, terwijl de ander (L 315) beweert dat het sap van eikehout de beste reuk aan het brood gaf. In het algemeen werd alle hout gestookt.]

de volgende woordtypen duiden een takkenbos aan:

mutterd: *mōtərt* L 286, 289, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 352, 354, 413, 414, Q 1; *mōtərt* L 317; *mōtərt* L 313; *mytərt* L 312, 313; *mētərt* L 356, 360, 363, 366, 367, 368, 415, 416, 418, P 57, Q 3, 4; *metərt* L 416, 418; *metərt* L 355; de volgende opgaven zijn meervoud: *mētərdə* Q 3; *mētərdə* Q 3; *mōtərdən* L 354; *mōtərtə* L 289b; *metərtə* L 417; *metərtən* L 416; *metərtən* L 355, 355a; **mutter**: *mētər* P 52, 54, 57; **mutterd met kluppelen**: *mytərt mē klypələ* L 312; **mutsem**: *mōtsəm* P 117, 176; *mōtsəm* P 176b; *mōtsəm* Q 86, 90, 161, 178, 179; *mjōtsəm* P 50, 54, 58, 117, 118, 118b, 119, 120, 121, 177, 188, 189, Q 71, 74, 75, 78, 155, 159, 167, 168, 173; *mjōtsəm* p 193, Q 74, 79; *mejōtsəm* P 121, Q 75; *mjōtsəm* Q 74, 162; *mōtsəm* P 114; *mōtsəm* P 50; *mjōtsəm* Q 162; *mi-jōtsəm* P 121; *mejōtsəm* P 121; *myōtsəm* P 117; *mujōtsəm* p 117, Q 72; *mētsəm* P 180, Q 2; *mjētsəm* Q 71, 72, 77, 154, 158, 183; *mi-jētsəm* Q 77; *mjētsəm* Q 77; *mijōtsəm* Q 82; *jōtsəm* Q 155a, 167; de volgende opgaven zijn meervoud: *mōtsəmə* Q 83, 175; *mōtsəmən* Q 83; *mjōtsəmə* Q 79;

mōjōtsəmə Q 177; *mjētsəmə* Q 83; *mīōtsəmə* Q 83; *mōtsəms* P 176a; *mōtsəms* P 176; *mjōtsəms* P 177; **mutsel**: *mjōtsəl* P 185, 186, 193, 195, 197; *mjōtsəl* Q 156; *mōtsəl* K 314; *mōtsəl* Q 2; **mutser**: *mōtsər* K 278, 316, 318, 357, P 45, 51; *mytsər* K 315, 358; **mutsaard**: *mētsərt* Q 2; *mōtsərt* K 358, L 243a, P 46, 51; het type *mutsaard* in: Q 172; de volgende opgaven zijn meervoud: het type *mutsaards* in: L 355; het type *mutsaarden* in: L 371, P 55, Q 1, 154, 178; **mutschaad**: *mōtsxoat* P 183; *mētskōt* P 218; de volgende opgave is meervoud: *mōtsxowtə* P 171; **mutsing**: *mjōtsəŋ* Q 173; *mjētsəŋ* Q 183; *mjōtsəŋ* Q 180; de volgende opgave is meervoud: *mōtsəŋə* Q 180; **doornemutsaard**: de volgende opgaven zijn meervoud: het type *doornemutsaarden* in: P 118a, 190, Q 158; **doornmutsaard**: de volgende opgaven zijn meervoud: het type *doornmutsaarden* in: Q 79, 79a; **doornhagenmutsaard**: de volgende opgave is meervoud: het type *doornhagenmutsaarden* in: Q 178; **mutsaard van doornhaag**: de volgende opgave is meervoud: het type *mutsaarden van doornhaag* in: P 197; **hagedoornmutsaard**: de volgende opgave is meervoud: het type *hagedoornmutsaarden* in: P 223; **mutsaard van de hagedoorn**: de volgende opgave is meervoud: het type *mutsaarden van de hagedoorn* in: Q 93; **likemutsaard**: het type *likemutsaard* in: L 286; **mutsaard van eikehout**: de volgende opgave is meervoud: het type *mutsaarden van eikehout* in: Q 168; **elzemutsaard**: de volgende opgave is meervoud: het type *elzemutsaarden* in: P 223; **dennemutsaard**: het type *dennemutsaard* in: L 286; de volgende opgaven zijn meervoud: het type *dennemutsaarden* in: L 360, 368, Q 72; **canadamutsaard**: de volgende opgaven zijn meervoud: het type *canadamutsaarden* in: Q 74, 80; **schans**: *šans* L 381, 420, Q 5, 7, 10, 11, 12, 15, 20, 21, 32, 38, 91, 95, 97, 103, 111, 112, 117a, 121c, 192, 202, 208; *šāns* L 360, Q 88, 172, 188, 193; *žans* Q 222; *sxans* Q 105; *sxāns* L 164, 191, Q 88, 102; het type *schans* in: L 192, 213, 217, 246, 246b, 266, 267, 269, 269a, 271, 419, 420, Q 8, 21, 98, 99, 99*, 100, 113; de volgende opgaven zijn meervoud: *sxansə* L 215a, 245, 250, 267, 269, 269a, 271, 295, 432a, Q 197; *sxānsə* L 163, Q 88; *šansə* L 265, 270, 291, 292, 293, 294, 299, 300, 330, 331, 377, 383, 387, 427, 432, Q 19, 21, 28, 30, 35, 35a, 38, 94b, 95, 97, 99*, 108, 112, 117a, 121e, 187a, 193, 198, 202, 203; *šānsə* Q 88, 172, 175; *šansən* L 420, Q 36, 112b, 121; *šanžə* Q 33; *šantsə* Q 121; *šanžən* Q 15; het type *schansen* in: L 268, 269, Q 9, 91; **schansje**: *sxenskə* L 271; **schans van hout**: de volgende opgave is meervoud: *šansə van hōwt* Q 191; **denneschans**: de volgende opgave is meervoud: *denəšansə* L 290; **schans van dennesnoeisel**: de volgende opgave is meervoud: het

II.1

type *schans* van *dennesnoeisel* in: L 270; **krik**: *kek* L 318b, 319; *krik* L 370; het type *krik* in: L 370, 371, 372, 419; de volgende opgaven zijn meervoud: *kekə* L 371, 372; het

type *krikken* in L 372; **fa**: *fa* Q 192, 195, 196, 203, 208, 209, 253, 278, 284; *fa* Q 204a, 255, 259; de volgende opgaven zijn meervoud: *faə* Q 196, 197, 203a; *fage* Q 197, 198, 198b,

203, 204, 259; **fagot** (fr.): het type *fagot* in: Q 172; **bussel**: *bəsəl* L 332; *bə.səl* Q 280; het type *bussel* in: L 313; 370, P 176; **bussel krik**: *bəsəl krik* L 370; **bos**: *bos* Q 20; *bus* L 164; **bos schansen**: *bus sxansə* L 271; **bord**: *bört* Q 284; *bəət* Q 253; **bord(e) hout**: *bəjt hōt* Q 278; *borə holt* L 192a; **bordje**: *börtjə* L 268; de volgende woordtypen duiden op een bepaalde lengte van de houten balken of palen bestemd voor de oven: **meterhout**: *mētār hōt* P 56, Q 155a, 180; *mētār hoat* P 117; *mētār hōt* Q 1; *mētār hōt* Q 75; *mētār hōət* Q 78; *mējtar hōt* P 50; *mējtar hōt* P 119, Q 74; *mējtar hōt* Q 71; *mējtar hōt* Q 2; *mātār hōt* Q 74; het type *meterhout* in: L 313; P 57, 118, 121, Q 72, 88, 162; **metershout**: *mētārshōt* Q 198; *mētārshōt* Q 158; *mētārshōt* Q 173; *mētārshōwt* L 432, Q 19; *mētārshōwt* Q 99*; het type *metershout* in: L 427, Q 95, 188, 193; het volgende woordtype geeft een bepaalde hoeveelheid hout aan: Jongeneel zegt van „gelachter” (= „klafter”) dat het een houtmijt is van 7 kubieke voeten: **gelachter**: *gəlxətər* Q 113; *gəlxətər* Q 204; de volgende woordtypen duiden op een algemene benaming voor brandhout of brandhoutstukken: **hout**: het type *hout* in: Q 167; **brandhout**: *bjānhōt* Q 71; *bjanhōt* Q 74; *brantōwt* Q 11; *brantōwt* P 176; *branthōət* P 50; *bjāəhoət* P 195; **ovenhout**: *hovəhojt* Q 155; *wovəhōt* Q 179; **stookhout**: *sīdəqhōt* Q 91; *stōkhāt* K 278, 316; **heetseltjes**: *hətsəlkəns* P 50; **heetsel**: *ətsel* P 171; **struikhout**: *stryəkhəət* L 416; **wishout**: *wəshōt* K 357; **kapsel**: het type *kapsel* in: L 162; **afval**: het type *afval* in: L 315; **geslachterhout**: *gəsləxtər hōwt* Q 113; *gəsləxtər hōət* Q 203; *glā.tər hōwt* Q 284; *gəlxətər hōjt* Q 196a; *glātār hōt* Q 278, 284; *jəlxətār hōt* Q 255; *jəlxətār hōts* Q 121; *jəlxətār hōts* Q 121c; **mutterhout**: *mətār hāt* K 278; *mətār hōt* Q 3; *mətār hōt* P 52, Q 4; *mətār hōwt* Q 71; **mutterd hout**: *mətār hōwt* K 361; *mətār hōt* Q 3; **mutsemhout**: *mjotsəmhōət* P 50, 58; *mjotsəmhōt* P 55; **mutserhout**: *mōtsər hōt* P 51; **mutserhout**: *metsər hōt* Q 2; **schanshout**: *sānzōwt* Q 12; **krikkehout**: het type *krikkehout* in: L 419; **busselhout**: *bəsəlōt* P 176; *bəsəlōwt* Q 11; *bəsəl hōt* Q 83; *bəsəl hōt* L 355; **knoesthout**: *knushōt* Q 154; **knotshout**: *knotshōt* Q 154; **krophout**: *krophōt* Q 83; **spanen**: *spənə* Q 77, 168; **wis**: *wes* L 266; *wəs* L 266; **krikkesprenkels**: *krekəsprenkəls* L 319; **dikke sprengels**: *dekə sprengəls* L 319; **prenkelen**: het type *prenkelen* in: L 368; **spillen**: *spelə* Q 74; **spalken**: *spalkə* L 292, Q 88; *spaləkə* L 289; *spawkə* L 362, 372; *spōkə* Q 88; *spōkən* Q 86; het type *spalken* in: L 364, Q 4; **kluppels**: *klōpəls* L 315; *klēpəls* L 415; het type *kluppels* in: K 278, L 355, 370, 413; **dikke kluppels**: het type *dikke kluppels* in: L 317; **palen**: *pōlə* Q 95; **bakkerspalen**: *bəkərspōlə* Q 95; **schieters**: *sxētər* Q

284; **stompen**: *stōmp* Q 167; **blokken**: *blək* Q 88; **schieren**: *sīrə* L 330, 377, 383; **knotsen**: het type *knotsen* in: Q 83; **klompen**: *klumpən* K 318; het type *klompen* in: K 318; **klompjes**: *klōmpkəs* K 318; *klōmpkəns* K 318; **klomp**: het type *klomp* in: L 414; de volgende opgaven zijn meervoud: het type *klompen* in: L 312, 313, 314; **knabben**: *knabə* L 370, Q 7; het type *knabben* in: L 366, 368; **stoofknabben**: *stōfknabə* Q 4; **zwaar hout**: *zwōr hōwt* K 278; **dikhout**: *dek hōt* K 358, P 52, 176, 183, Q 71, 75, 83, 90, 91, 154, 156, 177, 180, 259, 278; *dek hōət* P 58, Q 72; *dek hōt* P 51; *djk hōət* Q 71; *dek hoat* L 352; *dek hāt* K 315; *dek howt* L 286; *dek owt* Q 8; *dek hōət* L 415; het type *dikhout* in: L 313; 316, 356, 371a, P 180, 218, Q 11, 12; de volgende opgave is meervoud: *dek hōətə* L 352; **grof hout**: *grōf hōwt* L 372; **lang hout**: *lanjk hōət* Q 72; **halve stekken**: *āvə stəkə* P 57; de volgende woordtypen duiden op brandhout van een bepaalde soort: **doornenheetsel**: *dōrnənhōtsəl* P 50; **metersdennehout**: *mētərsdənəhōwt* Q 97; **mutterddennehout**: *mətərtədnəhōwt* L 317; **eik**: het type *eik* in: Q 162; **droge eik**: het type *droge eik* in: L 360; **eikehout**: het type *eikehout* in: L 286, 314, 315, 353, 417, P 57, 117, Q 1, 35a; **eikedunsel**: het type *eikedunsel* in: Q 72; **eikeloof**: het type *eikeloof* in: P 55; **den**: het type *den* in: K 314; de volgende opgaven zijn meervoud: het type *dennen* in: L 424, Q 90; **dennehout**: *denənhōt* L 414; het type *dennehout* in: L 265, 314, 315, 353, 371, 372, 417, Q 3, 20, 35a, 88; **hagedoorn**: het type *hagedoorn* in: Q 157a; **haagdoorn**: het type *haagdoorn* in: L 424, P 50; **haagdoornsnoeisel**: het type *haagdoornsnoeisel* in: L 371; **doornhaaghout**: het type *doornhaaghout* in: P 117; **takken van doornenhagen**: het type *takken van doornenhagen* in: P 178; **afkapsel van doornenhagen**: het type *afkapsel van doornenhagen* in: Q 90; **berk**: het type *berk* in: P 55; **berkehout**: *berə'əhōt* K 278; **canada**: het type *canada* in: P 172; **canadahout**: het type *canadahout* in: L 424; **wilgenhout**: het type *wilgenhout* in: P 177a; **brem**: het type *brem* in: L 424; **aardhout**: *jathōwt* P 50.

OPPOKEN

Das Feuer schüren – to poke – attiser le feu (N 29, 8a; OB 2, 2b; monogr.)

[Het vuur oppoken.]

rakelen: *rōkələ* L 269, 289b, 290, 372, Q 38; **oprokelen**: *oprōkələ* L 317; *oprōkələ* L 269, Q 197; *oprōkələ* L 271; *oprēəkələ* Q 112; *oprōkələ* L 163, 250, 265, 291, 292, 299, 318b, 321; **het vuur oprokelen**: *ət vōr oprōkələ* L 270; **reken**: *rəkən* Q 121; **het vuur uiteensteken**: *ət vōr ūtejnstiēkə* L 269a; **verluchten**: *vərluxtə* K 314; **peuteren**: *pōtərən* K 278; **oprochele**: *oprəx-*

II.1

alən Q 15; *oprōxalə* P 176; *oprōxalə* L 330, 387, 432, Q 18, 20, 95; *oprōxalə* Q 33; *oprōxalə* L 383; *opruwāxalən* Q 82; *oprōxalə* Q 35a; **op-rokkelen:** *oprōkələ* L 270; **rokkelen:** *rōkələ* Q 117a; **rochelen:** *roxalə* L 353, P 117, 118, Q 3, 187a; *rōxalə* L 427, P 176a, 177, Q 21, 35, 204; *roxalən* Q 1; *rōxalən* L 432a; *rōxalə* P 56, 57; *rōxalə* Q 12, 99*; *rōxalən* Q 36; *roaxalə* Q 97, 113; *ruaxalə* Q 83; **het vuur oprochelen:** *ət vjər oprōxalən* Q 198; *ət vjər oprōxalə* Q 30; **keu-teren:** *kōtərə* P 176; **opkeuteren:** *opkōtərə* L 414; **opkottieren:** *opkōtərən* P 176b; **opstoken:** *opštōkə* Q 202; **stochelen:** *štōxələ* Q 121; **op-stochelen:** *opštōxələ* Q 121, 121c; **oprammelen:** *opramalə* Q 203; *opromalə* Q 191; het type *oprammelen* in: Q 121e, 193; **rammelen:** *ramalə* Q 35; **aanwakkeren:** *enwakərə* Q 180; **jagen:** *jāgə* Q 2; **opporren:** *oppurə* L 377; **op-poken:** *obpōkə* L 312; **opringelen:** *oprōḡələ* Q 19; **harden:** *hərda* Q 193.

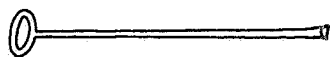
OVENKRABBER

Schüreisen — fire-rake — râble (l'instrument, le plus souvent en fer, pour répandre le feu dans le four)

(N 29, 8b; N 29, 6; LB 2, 218; OB 2, 2f; monogr.)

[Werktuig, meestal van ijzer, om het vuur in de oven te verspreiden.

Vergelijk het lemma WERKTUIG WAARMEE DE OVEN WORDT LEEGGEHAALD. Zie afb. 11.]

Afb. 11. ovenkrabber

rokelijzer: *rōkələjzər* L 372; *rōkələjzər* L 265; *rōkələjzər* L 250, 269, 270, 290, 291, 299, 318b, 331, Q 38; *rōkələjzər* L 292; **rochel:** *roxəl* P 50; *rōxəl* P 176a; *rōxəl* P 176; **rochelstek:** *rōxəlštək* Q 28; **rokelstek:** *rōklštək* L 422; **rochelijzer:** *roxələjzər* Q 187a; *rōxələjzər* P 177; *rōxələjzər* L 427, Q 21, 35; *rōxələjzər* L 414; *rōxələjzər* L 330, 432, Q 18, 36, 95, 198; *roaxələjzər* Q 97, 113; *rōxələjzər* L 383; *rōḡələjzər* Q 99*; **rochelhaak:** *rōxələḡk* Q 12; **rochelgeerd:** *roxələḡert* L 312; *rōxələḡert* K 358; *rōxələḡert* P 56; 57; **trochel:** *trōxəl* L 353; **reukelijzer:** *rōkələjzər* K 276; **stochelijzer:** *štōxələjzər* Q 204; *štōxələjzər* Q 121, 121e; **braggelijzer:** *brōxələjzər* Q 33; **pook:** *pūk* L 317, Q 95; het type *pook* in: K 314; **poker:** *pōkər* Q 2; *pojkər* Q 180; **pookijzer:** *pōkizər* Q 95; **pookhaak:** *pōkhōk* L 312; **ovenhaak:** *ōvəhoak* Q 203; *ōvəhōk* L 163; *ōvənhōk* L 321; *ōvəhōk* Q 9; **haak:** *hōk* P 176b; *hōk* L 292, Q 193, 202; *huək* Q 83; **amerhaak:** *ōmərhōk* Q 197; **pikkelhaak:** *pekəlhoak* Q 112; **rakelijzer:** *rākələḡert* K 357;

rokelgeerd: *rōkələḡert* L 360; *rōkələḡert* L 316a, 318b; **ovengeerd:** *ōvəḡert* L 289b, Q 9; *uveḡert* Q 3; **ovensgeerd:** *ōvəḡert* Q 191; *ōvəḡert* Q 112b; **geerd:** *ḡert* Q 193; *jeət* Q 222; **ovenijzer:** *ōvəjzər* Q 35; *ōvəjzər* Q 19; **ovensijzer:** *ūvasjzər* Q 198b; **stove-ijzer:** *stōvəjzər* L 432a; **stovenijzer:** *štōvənizər* Q 117a; **stookijzer:** *stōwkejzər* P 176; **ovenstaak:** *hōvəstōk* P 176a; *hōvəstōk* Q 74; het type *ovenstaak* in: P 177a; **ovenstek:** *ōvəstək* Q 35a; **riek:** *rik* Q 83; *rēk* Q 121; **schoefelijzer:** *šūvəlizər* Q 121; **vuurstang:** *vjərštāḡ* Q 30; **drietand:** *drītānij* Q 20; **priem:** *prēm* L 269, 269a, 271; **breekijzer:** *brēkizər* L 269a; **keuter:** *kōtər* P 176; **ovenkeuter:** *hōvəkōtər* P 196; **keuterijzer:** *kōtərjzər* L 414; *kōtərjzər* K 359; **keuterhaak:** *kōtərḡk* L 314; **peuterbak:** *pōtərbak* K 278; **ovenscheutel:** *ōvəšjūtəl* Q 28; **krabber:** *krebər* L 270.

DE OVEN OP TEMPERATUUR BRENGEN

Den Ofen heizen — to warm up the oven — chauffer le four

(N 29, 9; N 29, 10)

[Voor het bakken moet de oven op temperatuur gebracht worden. Volgens de informant van L 269a is die juiste temperatuur ± 200°C. De laatste twee woordtypen geven de benaming voor die goede hitte. Volgens verschillende informanten moet de oven zo lang gestookt worden, totdat de wanden of de hemel van de oven wit worden. Met de vrije hand werd vroeger gecontroleerd of de baklucht heet genoeg was (volgens informant van L 291), tegenwoordig gebeurt dat controleren met de thermostaat (volgens informant van Q 121).]

stoken: *stōkə* L 289b, P 176a; *stōkə* L 265, 318b; *stōkə* L 387, Q 18; *stōkə* Q 28, 197; *stōxə* Q 121c; **opstoken:** *opštōkə* L 270, 330, 382; *opštōakə* Q 112; *opštōekə* Q 203; *opštōkə* Q 95; *opštōkə* L 271; *opštōkən* P 176b; *opštōkə* Q 19; *opstuwākən* Q 82; *opštōkə* Q 35; *opstōxə* Q 121; **warmstoken:** *werm stōkə* L 312; *werm štōkə* Q 202; *werm štōkə* L 291, Q 112b; **warmen:** *wermə* Q 113; **heten:** *hētə* Q 83; *hejtə* Q 15; **heetmaken:** *hejt mākə* Q 12; **heetstoken:** *hēt stuākə* P 177; *hejt stūkə* L 372; *hejt stōkə* L 289b; *hit stōwkə* P 176; *hejtštōkə* L 163; **gløei-endig stoken:** *gljətəx stūākə* Q 3; **opvoeren:** *opvōrə* Q 97; **op temperatuur brengen:** *op tēmpəratūər breḡə* Q 121; **op warmte brengen:** *op wərmətə breḡən* L 414; **op de juiste hits brengen:** *op də jōstə hets breḡən* Q 121e; **op hits brengen:** *op hejt breḡə* L 331; *op hets breḡən* Q 35a; **op zijn graden brengen:** *op zən ḡrowadən breḡən* K 278; **op hits zijn: de oven es op hets** Q 204; **witstoken:** *wetstōkə* P 56; *wetstōkə* Q 99*; *wetstūkə* Q 193; *wit stūkə* Q 198b; het type

witstoken in: Q 187a; **witmaken:** *wet mākā* L 317, 432; **wit moeten uitslaan:** de hemel *mot wet ütslun* L 372; **wit moeten zien:** het type de hemel *moet wit zien* in: K 359; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **bakhitte:** het type *bakhitte* in: L 269a, Q 20; **bakhits:** *bakhits* Q 117a.

OVENSCHOP

Kohlenschaufel – coal-shovel – pelle à charbon

(N 29, 10; monogr.)

[Werktuig om kolen op het vuur te gooien. Dit is vooral een platte schop met randen. Briketten worden met de hand op het vuur gegooid, terwijl de kolen geschept worden met de schop.]

schup: *sxup* P 177; *sxøp* L 414, 432a, P 176, 176b; *sxøp* L 269, 269a; *šøp* Q 12, 21, 36, 117a, 121, 121e, 197, 202; *šøp* L 290, Q 20, 38, 94b, 95, 204; **kolenschup:** *kōlāšøp* Q 12, 35a; *kōlāšøp* L 291, 299, Q 95, 99*, 187a; *kōlāšøp* L 270, Q 30; *kōlāšøp* L 270; *koalāšøp* Q 113, 121c, 203; *koalāšøp* Q 193; *kōlānšøp* L 427; *kūlāšøp* L 372; *kōlāšøp* L 163; *kōlāšøp* L 271; *kōlāšøp* L 292; **kolenschep:** *kōlāšøp* Q 15; **kolenschoep:** *kōlāšøp* L 269; **koolschup:** *kuālšøp* Q 83; *kōlšøp* Q 3; **koolschoep:** *kōlšøp* P 56; **ovenschup:** *ōvāšøp* Q 35; **stookschup:** *štokšøp* Q 19; *štōkšøp* Q 30; **stookijzer:** het type *stookijzer* in: Q 35; **tuit:** *tōt* Q 28; **troffel:** *trufəl* K 278, 314; *trūfəl* L 312; **troffelschup:** *trōfəlšøp* Q 97; **schoep:** *xūp* Q 82; *šūp* L 265; *šøp* L 292, 317, 331, 377, 432; *šøp* L 383.

KOLENRIEK

Kohlengabel – coal-rake – fourche à charbon (N 29, 10)

[Werktuig om kolen op het vuur te gooien, bedoeld is hier een soort riek.]

riek: *rēk* L 330; **gaffel:** *jafəl* Q 121e; het type *gaffel* in: Q 20, 112.

Het reinigen van de oven

HOUTSKOOL

Holzkohle – charcoal – charbon de bois (N 29, 11a; OB 2, 2b; OB 2, add.; OB 2, 2f; monogr.)

[De verbrande houtresten. Deze worden bewaard ofwel onder de oven of buiten onder de oven of in een hoek van het bakhuis (Weyns 41). De as dient wel als weidebemesting of wordt rond salade, kolen en bonen gestrooid om de slakken ervan af te houden (Weyns 41).]

houtskool: *hōltskōl* L 163; *holtskōl* L 271;

hōwtskōl L 291; *hōltskōl* L 414; *hōltskōwāl* K 278; *hōltskōl* K 314; het type *houtskool* in: L 286, 321, 355, P 178; de volgende opgaven zijn meervoud: *hōwtskōlā* L 265; *holtskōlā* L 269a; *hōltskōlā* L 250; *hōltskōlā* L 269; **houtassen:** *hōtāsā* K 359; *hōwtāsā* L 315; *hōtēsā* Q 28; **as:** *ēs* L 432a, Q 35, 117a; **assen:** *asā* L 315, P 176a, Q 180; *āsān* Q 82; *ēsā* Q 99*; *ēsā* L 432, Q 15, 36, 197; **ameren:** *omārā* Q 3; *ōmārān* Q 3; *ōmārā* Q 35, 112b; *ōmārā* L 270, 289b, 292, 299, 318b, 330, 331, 372, 377, 387, 427, 432, Q 12, 18, 20, 21, 28, 38, 94b, 95, 97, 99*, 193, 197, 198, 198b, 202, 204; *ōmārā* L 383; *ō.mārā* L 290; *oēmārā* Q 203; *oamārā* Q 112, 113, 121; *ōamārā* Q 19, 33; *ōwmārān* Q 35a; *ōmārān* L 269; **amelen:** *ōmālā* L 291, 292, Q 187a; **amerten:** *ōmārā* L 289b, 317; *ōmārān* L 314; *ōmārān* L 286; **houtamerten:** *hōwtēmārān* L 286; **krieken:** *krekā* P 56, 176, 177, Q 83; *krekān* P 176b, 178, Q 3, 82, 162; **kriechelkolen:** *krexālkoolā* Q 121c; **kriechelskolen:** *krexālskōlā* Q 202; *krexālskōlān* Q 121e; *krexālskoolā* Q 121; **bakkerskolen:** *bekārskōlā* P 176a.

HOUTSKOOL VERWIJDEREN

Holzkohle entfernen – to remove the charcoal – enlever le charbon de bois

(N 29, 11b; OB 2, 2b; monogr.)

[Het eventueel bij het werkwoord opgegeven zelfstandig naamwoord „houtskool” of heteroniemen hiervoor worden niet gedocumenteerd. Zie voor de fonetische documentatie van deze woorden het lemma HOUTSKOOL.]

vegen: *vēgā* Q 18, 36, 97, 99*, 193; *vēgān* L 424; *vejgā* Q 187a; *vējgā* P 56; *vej.gā* Q 204; *vegā* Q 83; *feğā* Q 21; het type *vegen* in: P 190; **uitvegen:** *ūtvegā* Q 15; het type *uitvegen* in: L 360; **schoonvegen:** *šōn vēgā* Q 20; **schoonmaken:** *sxūnmākā* L 269; *sxōnmākā* P 177; *šawnmākā* L 432; het type *schoonmaken* in: P 176a; **reïnmaken:** *rēn mākā* Q 113; *reymāxā* Q 121, 121e; **leegmaken:** *lēx mākā* Q 202; **leeghalen:** *lēxhōlā* L 321; *lēx hōlā* Q 35; *lēghōlā* L 383; **uitkrabben:** *ūtkrabā* Q 95; **kratsen:** *kratsā* Q 38; **uitkratsen:** *ūtkratsā* Q 203; *ūtkratsā* Q 197; **keren:** *kērā* Q 18, 33, 198b; *kērān* Q 112b; *kērā* Q 28; *kejrā* Q 191; *kīrā* L 417; *kīārā* Q 3; *kārā* Q 158; **uitkeren:** *ūtkeṛā* Q 15; *ātkeṛān* P 176, 176b; **keren met de wis:** *kērā met dā weš* Q 198; **wissen:** *wesā* L 372; **uitwissen:** *ūtwešā* Q 197; *ūtwešā* Q 95; *qwtwešā* Q 35a; **trekken:** *trekā* L 318b, Q 193; **uittrekken:** *ūttrēkā* L 269a, 299, Q 95; *ōtrēkā* Q 2; *awttrēkā* Q 180; *āwttrēkān* Q 82; **af trekken:** *āfirekā* L 331, 372; **intrekken:** *enttrēkā* Q 19; **uithalen:** *ūthālā* L 317; *ūthōlā* Q 95; *ūthōlā* L 269, 377, Q 38, 117a; *ūthoalā* Q 112; *ythōlā* L 163; **deruithalen:** *dārūthōlā* L 292; *dārūthōlā* L 270; *drūthōlā* L 383; **dweilen:** *dwejlā* L 163, 265, Q 20; **uïtdweilen:** *ūtdejlā* L

II.1

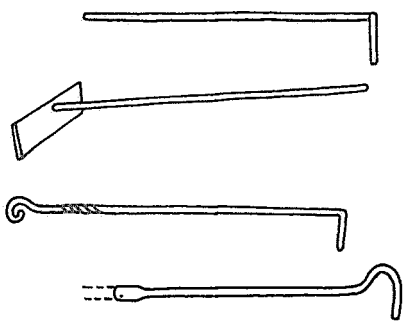
312; *ūtdweĵalā* L 330; **rochelen:** *rōxalā* P 176; **leegrochelen:** *lēxrōxalā* P 56; **rakelen:** *rōkālā* L 414; **uitrakelen:** *ū.trōkālā* L 290; **deruitrakelen:** *dərūtrōkālā* L 291; **scharren:** *šārā* Q 157a; **uitscharren:** *ūtsxarān* L 432a; **potsen:** *potsā* L 427; **kuisen:** *kosā* K 354; **zuiver maken:** *zōjvər mōʔən* K 278.

WERKTUIG WAARMEE DE OVEN WORDT LEEGGEHAALD

Gerät zum Entfernen von Holzkohle und Asche aus dem Ofen – implement for removing the charcoal – l'instrument pour enlever le charbon de bois (N 29, 11c; OB 2, 2b; OB 2, 2a; N 29, 5b; OB 2, 2f; monogr.)

[Gereedschap om de oven leeg te halen of om het overblijvende vuur in de hoeken te veggen. Dit lemma vertoont inhoudelijk veel overeenkomst met het lemma RAKELIJZER. Het is ook mogelijk dat dezelfde handeling geschiedt door een ovenweil of ovenbezem. Zie het lemma OVENDWEIL OF OVENBEZEM. Verschillend soort gereedschap wordt gebruikt voor het leeghalen van de oven. Het kan een haaks omgebogen ijzer zijn met houten heft of een ijzer met vooraan een krul en met een houten handvat of een ijzeren of een houten vierhoekig blad met haaks daar bovenop een steel met handvat. Het kan ook simpelweg een bonestaak zijn die nat wordt gehouden. Een houten werktuig krijgt nogal eens de voorkeur boven een ijzeren, omdat volgens de boeren (Weyns 33) de ijzeren rakelstokken de oventegels te zeer doen slijten. Getuige de woordtypen „zwouw” en „zwoelde” wordt soms de ovenpaal gebruikt. Men moet er rekening mee houden dat een aantal woordtypen boeren termen zijn.

Zie afb. 12.]

Afb. 12. ovenhaken

haak: *hōk* K 314; L 290, 299, 321, P 176b, Q 38, 198, 202; het type *haak* in: L 372, Q 154; **ovenhaak:** *ōvānhōk* Q 28; het type *ovenhaak*

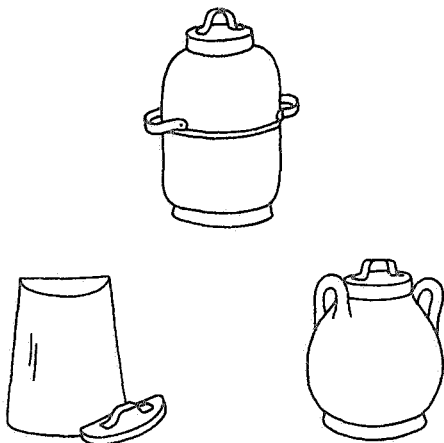
in: L 371, Q 90; **ovenshaak:** *oāvashōk* Q 193; *ūvashōk* Q 198b; **amerenhaak:** *ōmarāhōk* Q 197; *ōmarānhōk* L 372; **amerhaak:** *ōmarhōk* L 318b; **amertenhaak:** *ōmārtāhōk* L 286; **assehaak:** *asāhoak* Q 180; **trekhaak:** *trekhaok* K 278; *trēkhōk* Q 193; het type *trekhaak* in: Q 168; **vuurhaak:** *vjrhāk* Q 95; **krikkenhaak:** *krekanuak* Q 83; **rochelhaak:** *roxālhāk* L 315; *rōxālōk* Q 12; **pookhaak:** *pōkhōk* L 312; **krabber:** *krēbər* L 265, 270, 292, 331, Q 162; het type *krabber* in: P 50, 52, Q 35, 82, 95, 187a; **ovenkrabber:** *uvekrabər* Q 3; **kratser:** *kratsər* Q 36; *krēzər* Q 113, 121, 204; *krētsər* P 176a, Q 95, 117a, 121c, 203; **krats:** *krats* Q 38, 112; het type *krats* in: Q 121e; **trekker:** het type *trekker* in: Q 94b; **oventrekker:** het type *oventrekker* in: Q 80; **trekijzer:** *trēkējzər* Q 82; *trēkizər* L 269, 269a; *trējkizər* L 377; **ovenijzer:** *ōvāizər* L 163, Q 35; *hōvānizər* L 314; het type *ovenijzer* in: P 197; **braggelijzer:** *brōaxālizər* Q 33; **rochelijzer:** *roxālizər* L 314; *rōxālizər* Q 21; *rōxālizər* Q 18; *rō.xālizər* L 383; *roxālējzər* L 355; **rakelijzer:** *rōkālizər* L 269, 270; *rōkālēzər* L 317; *rōkālēzər* L 414; **lang rakelijzer:** *lanj rōkālizər* L 291; **rokelijzer:** *rōkālizər* L 271; **haakijzer:** *hōkizər* Q 95; **amerenijzer:** *ōmarāizər* L 432a; **amertenijzer:** *ōmārtānizər* Q 20; **amerijzer:** *ōmārizər* L 318b, 387, 427; **stokijzer:** *stokizər* Q 19; **schraapijzer:** *šrāpizdər* L 292; **krom ovenijzer:** *krōmp ōvānizər* L 291; **geerd:** *gērt* L 355, Q 3; *gēr* K 359; **rokkelgeerd:** *rikālgērt* Q 3; **rakelgeerd:** *rōkālgērt* L 289b; **ovengeerd:** *ōvāngērt* L 371; *ōvāngērt* L 289b; *ōvāngērt* P 178; **rochelgeerd:** *roxālgērt* L 314, 315, Q 5; *roxālgjāt* P 118a; *roxālgērt* L 353; **roede:** *rōj* P 55; **rochelhout:** *roxālhoqt* L 314, 315; **lange priem:** *lanj prēm* L 269a; **rochel:** *rojxəl* K 361; *roxəl* K 361, P 50, 178; **pook:** *pōwk* P 176; **schrepel:** *šrīpəl* Q 30; **ovenschrepel:** *ōvāšrīpəl* Q 30; **zwoelde:** *zwljā* Q 93; **zwouw:** *zwojw* P 197; *zwo* P 177; **scheer:** *sxēr* P 177; *sxejzər* P 177a; **zaag:** *zejz* Q 121; **schup:** *šōp* Q 38; **ijzeren schoep:** het type *ijzeren schoep* in: L 424.

DOOFPOT

Kohlendämpfer – extinguisher – étouffoir (N 29, 11d; OB 2, 2f; monogr.)

[De doofpot voor het verzamelen van de houtresten. Op grond van de woordtypen binnen dit lemma ziet men dat hiervoor verschillende voorwerpen worden gebruikt: een ketel, pot, emmer e.a.. Als men de houtskool niet in zo'n ketel of pot stopt, wordt hij gewoonlijk in de ruimte onder de oven geworpen of in de hoeken opzij van het ovendeurtje. Volgens de informant van P 178 is de „bluspot” een grote cilindervormige, ijzeren bus met twee handvatten en een deksel. De

houtschool is, eenmaal gedoofd en gezift, zeer geschikt om de kachel of stook aan te maken. Zelfs wordt de houtschool aangewend om loog, het zeepwater voor de lijnwaadwas, te maken. Ook om beekwater „zoeter”, dit is minder scherp, te maken wordt houtschool gebezigd (in P 178). Hiertoe wordt een mand op vier stokken boven een kuip geplaatst. De mand wordt goed gevuld met houtschool en hierin wordt het te verzoeten water gegoten dat door spleten van de mand in de kuip sijpelt. Houtschool kan ook nog gebruikt worden als weidebemesting (Q 3, Q 5). Ten aanzien van het woordtype „douche” zij opgemerkt dat dit voorwerp heel waarschijnlijk een warmwaterketel is waarmee dan de houtschool ook geblust kan worden (zie ook de toelichting bij het lemma DOOFFPOT in het WBD II Afl. I blz. 75). Zie afb. 13.]

Afb. 13. dooffpotten

amerbak: *oamārbak* Q 112; **amerenbak:** *oamārabak* Q 117a; *āmārabak* L 383, 387, 427; **amertenbak:** *āmārtānbak* L 286; *omārtānbak* L 360; **amerbus:** *āmārbos* Q 21; **amerenbus:** *āmārabos* L 270, Q 204; **amerentrog:** *qamāratrox* Q 203; **amerspot:** *oamārpot* Q 113; *āmārpot* Q 95; **amerspot:** *āmāspot* L 321, Q 198b; **amerenpot:** *āmārapot* L 372, 383, Q 18; **amer-tenpot:** *āmārtānpot* L 371; **amertrōm:** *āmārtrom* Q 198b; **amerton:** *āmārtōn* L 318b, Q 198; **amerenton:** *āmāratōn* Q 197; *oamāratōn* Q 121; **amerenketel:** *āmārakētāl* Q 99*; **amer-tenketel:** *āmārtānkētāl* L 314; **vuurpot:** het type *vuurpot* in: L 315, Q 1; **assenbak:** *āsābāk* Q 82; *ēsābāk* Q 36; **asbak:** het type *asbak* in: Q 3; **asemmer:** *asāmār* P 176a; **krikkēnbak:** *krekābāk* P 176b; **krichelskolentōm:** *krex-alskoalatōm* Q 121; **krichelkolentrom:** *krex-alkoalatrom* Q 121c; **doof-ton:** het type *doof-ton* in: Q 187a; **ijzerton:** *īzārtōn* Q 20; **doofpot:**

dōfpot L 299, Q 95; *dōwfpot* L 377, Q 12; *dōwfpot* L 269, 269a, 270, 271, 292, 331, Q 19; *dawfpot* L 291, 330; *dawfpot* L 290; *dōfpot* L 163; *dōwfpot* L 317; *duāfpot* L 250, 265; het type *doofpot* in: P 50, Q 121; **bluspot:** *blāspot* L 312; *blāspot* L 372; *blāspot* Q 2; *blāspot* Q 162; het type *bluspot* in: P 178; Q 162, 168; **blusketel:** *blāskētāl* Q 83; *blāskētāl* Q 193; *blāskētāl* Q 97; *blāskētāl* L 432; **blusbak:** het type *blusbak* in: L 360; **houtschoolpot:** het type *houtschoolpot* in: L 321; **houtschooltob:** *hōwtskōaltōp* Q 191; **marmiet:** *marmīt* P 52; *marmīt* P 177; **oude marmiet:** het type *oude marmiet* in: P 172; **grote marmiet:** *grōtā marmīt* Q 72; **luspot:** *lāspot* Q 193; **krog:** *krōx* Q 202; **tijn:** *tsij* Q 121e; **busketel:** *bāskētāl* Q 95; **bassin:** *bāsēj* P 177; **trog:** het type *trog* in: P 118a; **trommel:** het type *trommel* in: L 318b; **ijzeren ketel:** het type *ijzeren ketel* in: Q 28; **ketel:** het type *ketel* in: Q 33; **ijzeren ton:** *īzārā ton* Q 94b; **ijzeren bak:** het type *ijzeren bak* in: Q 158; **vat:** *vāt* Q 38; **ijzeren vat:** *īzārān vāt* Q 95; **gesloten bus:** *gāsluātā bās* Q 193; **oude pot:** het type *oude pot* in: Q 35a; **emmer:** *ōjāmār* K 278; **douche:** *dus* K 359; *dus* L 414.

OVENVEGER

Ofenwisch; Ofenbesen – oven-cloth; oven-brush – écouvillon; balai de four (N 29, 12a; N 29, 12b; N 29, 11b; OB 2, 2c; OB 2, 2b; OB 2, 2f; monogr.)

[In dit lemma zijn verschillende vragen bijeengebracht die in feite alle vroegen naar een voorwerp waarmee dezelfde handeling werd verricht nl. de oven schoonmaken. Het voorwerp heeft als grondconstructie een lange staak van hout of ijzer met aan het uiteinde er iets omheengewonden nl. stro, een lap, een zak of iets dergelijks. Het stro, een lap, een zak e.d. worden vóór het reinigen van de oven natgemaakt.

Het lemma valt uiteen in vier hoofdgroepen van woordtypen.

1) Deze groep bevat vooral *wis*-opgaven, aangevuld met enkele *borstel*-opgaven. Volgens de informanten heb je bij deze groep vooral de betekenis „lange staak met strobussel, stropop of zak omwonden”. Varianten zijn „een lange stok met aan het uiteinde een rolvormige zak welke rond de as draait” (in Q 168) en „een zak vastgemaakt aan een ketting bevestigd aan een houten paal” (in Q 162). Volgens Weyns (blz. 35) moet het de combinatie „strowis bovenaan op een lange stok gestoken” zijn die in Limburg het meest voorkomt.

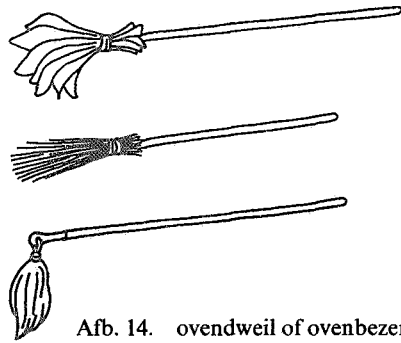
2) Deze groep opgaven wijst op het gebruik van een dweil, lap, zak of vod in combinatie met een lange staak.

II.1

3) De *geerd*-opgaven duiden erop dat het raketlijzer ook voor het schoonmaken wordt gebruikt mogelijk in combinatie met dweil, bosje stro e.d. Het woordtype „zwoel” geeft aan dat ook de ovenpaal hiervoor gebezigd kan worden na eerst natgemaakt te zijn.

4) Deze laatste groep duidt erop dat men voor het schoonmaken een bezem of een versleten bezem of een bezem van een bepaalde soort gebruikt mogelijk gecombineerd met een dweil enz.. Zie afb. 14.]

Afb. 14. ovendweil of ovenbezem

ovenveger: het type *ovenveger* in: L 360; **veger:** *vēgar* Q 38; **ovenkuiser:** *ōvākōsar* K 359; **ovenwis:** *ōvāwēs* L 270; 292; *ōvānwēs* Q 72; *ōvānwēs* Q 90, 154, 158; *ōvānwēs* L 371; *ōvānwējs* P 197, Q 88; *ōvāwēs* L 331; *ōvāwēs* L 291; *ōvāwōš* Q 35; *ōvāwōš* Q 18, 30; *ōvāwōš* L 432, Q 28; *ōvānwōš* L 424; *ōvāwōš* Q 95, 97; *ōvāwōš* Q 19; *qvwāwōš* Q 35a; *hōvāwēs* Q 3, *hōvānwēs* P 57; *hōvānwējs* Q 74, 157a; *hōvāwēs* Q 3; *hōvāwēs* Q 3; het type *ovenwis* in: L 360, P 50, 177a, Q 80, 168; **ovenswis:** *ōvāswejš* Q 204; *ōvāswoš* Q 202; *ōvāswoš* Q 112b; **wis:** *wes* Q 198b; *wēs* L 292, P 56, Q 2, 93, 162; *wēs* Q 95, 198, 203; *wēs* Q 193, 197; *wēs* L 372; *wēs* Q 15; *wējs* P 190; *wējš* Q 187a; *wōš* Q 38; het type *wis* in: Q 162; **strowis:** *štrywes* Q 198b; het type *strowis* in: Q 82; **strooiwis:** *štryjā wōš* Q 121e; **bremwis:** *brōmwēs* L 292; **wissel:** *wēsāl* Q 95; **keerwis:** *kērweš* L 371; **keerde:** *keərdek* Q 83; **borstel:** *bjrstāl* L 372; *bōštāl* Q 38; **ovenborstel:** *ōvābāstāl* Q 9; **ovensborstel:** *ōvāsbarstāl* Q 191; **muilborstel:** *mōlbāstāl* Q 9; **roetborstel:** *rudbōrstāl* L 312; **bos stro met boonstaak:** het type *bos stro met boonstaak* in: Q 88; **bussei:** *bōsāl* K 314; **smok:** *šmuk* Q 197; **dweil:** *dwejāl* L 269, 269a, 270, 271, 299, 321, 331; *dwejl* L 163, 250, 265; *dwej.əl* L 383; *dwējāl* L 269; *dwēl* L 312; *dwejāl* L 330; **ovendweil:** *ōvādwējāl* L 432; *ōvādwējāl* L 270; *ōvādwējāl* L 427; *ōvādwējāl* L 291; *ō.vādwējāl* L 290; **dweil op de scheuter:** *dwejl op dā sxjītar* L 432a; **zwabber:** *zwabār* Q 12; *šwabār* Q 121e; het type *zwabber* in: Q 35;

zwans: *žwans* Q 99*; **ovenlap:** *ōvālap* Q 28; **lap:** het type *lap* in: P 176b; **kwast:** *kwast* L 377; **floes:** *fluš* K 314; **hoddel:** *hodāl* Q 95; **stek met lommel:** *štek met lumāl* Q 113; **zak:** het type *zak* in: Q 82; **oude zak aan ene stek:** *oawā zak ān nā stek* Q 121; **natte zak:** *nātā zak* Q 21; **natte vod aan lange stok:** het type *natte vod aan lange stok* in: Q 1; **stek bet voden:** *stek bē vodā* P 176a; **staak:** het type *staak* in: P 178; **kuisstok:** *kōstok* K 278; **kettingvod:** het type *kettingvod* in: L 355; **koddevod:** het type *koddevod* in: L 355; **vendel:** *vendāl* Q 202; *fendāl* Q 121; **flinter:** *vīendār* Q 121c; **wijf:** *wēf* Q 117a; **potsgeerd:** *potsgērt* Q 95; **ovensgeerd:** *ōvās-gērt* Q 204; **ovengeerd:** *hōvāgērt* Q 3; *uvegērt* Q 3; **ovensgaard:** *hōvānsjār* Q 157a; **rochelgeerd:** *roxālgērt* L 286; *roxālgērt* P 117; **rokkelgeerd:** *rokālgērt* L 417; **rochelaar:** *roxālār* P 50; **rochelijzer:** het type *rochelijzer* in: P 50; **zwoel:** *zwōl* L 317; **bezem:** *besām* P 56, Q 2, 83, 99*, 121c, 180; *besām* K 278, 361, L 269, 271, 314, 315, 353, P 55, 176a, 176b, Q 12, 21, 113, 121, 193, 203; *bēzām* L 414; *besm* K 278; het type *bezem* in: Q 1; **keerbezem:** *kīrbēzām* L 318b; **ovenbezem:** *ōvānbēsām* L 269a; *ōvānbēsām* L 270; *ōvānbēsām* L 314, 371; *ō.vānbē.sām* L 290; *uvebēsām* Q 3; *ūvābēsām* L 317; *hōvānbēsām* Q 3; *huvābēsām* L 417; het type *ovenbezem* in: L 413, Q 79, 79a; **brembezem:** *brembēsām* Q 3; *brōmbēsām* L 377; *brōmbēzām* L 318b; *brēm-bēsām* K 359; **bremmenbezem:** *bremānbēsām* L 368; *brōmābēsām* L 387; *brāmābēsām* L 432; *brōmābēzām* L 321; het type *bremmenbezem* in: L 372; **ginsterbezem:** *genstarbēsām* Q 197; *jenstarbēsām* Q 121; **heibezem:** *hejbēsām* Q 117a; *hejbēsām* L 270, 432a, Q 36; het type *heibezem* in: Q 15; **strobezem:** *strōbēsām* P 223; **strooibezem:** *strōjbēsām* Q 82; *štryjbēsām* Q 113; *strōjbēsām* P 118a; **bezem van strooi:** *besām va štryjā* Q 30; *besām van strōj* P 172; **afgekeerde bezem:** het type *afgekeerde bezem* in: L 413.

DE OVEN REINIGEN

Den Ofen reinigen – to clean the oven – nettoyer le fourneau

(N 29, 12c; OB 2, 2c add.; monogr.)

[Het object „oven” wordt niet gedocumenteerd.]

keren: *kērā* Q 19, 33, 112b, 193, 198, 198b; *kērā* Q 28; *kērān* L 353; *keārā* Q 83; *kērā* L 289b; *kīrā* L 317, 318b; **uitkeren:** *ūtkērā* L 331; Q 12; *ūtkērā* Q 95; *ūtkōrā* Q 35a; **schoonmaken:** *sxonmōkə* P 176; *šunmākə* Q 30; *šunmākə* Q 191; *šun mākə* L 270; *šun mākən* Q 15; *šon mākə* L 265; *šōnmākə* Q 20, 21; *šōnmākə* L 377; *sxōnmākə* P 177; *sxōn mōkə* P 176b, Q 180; *sxunmākə* L 414; *sxūn mākə* L 269; *sxūn mākə* L 271, Q 2; *sxūn mēkə* L 269a; *špwan-*

mōkə Q 83; *šawn mākə* L 432; het type *schoonmaken* in: P 176a; **reinmaken**: *rēn mākə* Q 117a; *rēnmāxə* Q 121; *rēṅ māxən* Q 121e; **zuiver maken**: *zjvər mākə* Q 38; **kuisen**: *kəsə* K 359; *kəsən* K 278; **uitkuisen**: *otkəsə* K 314; **uitvegen**: *ūtvegə* Q 36; *ūtvegə* Q 112; **vegen**: *vēgə* L 318b, Q 3, 18, 35; 97, 99*; *vej.gə* Q 204; *vēgə* Q 203; *vegə* Q 121c; *vējə* Q 121; het type *vegen* in: L 432a; **schoonvegen**: *šōnvēgə* Q 38; **wissen**: *wēsə* L 292, P 56; *wēsə* L 372; *wēsə* Q 197; **uitwissen**: *ūtwešə* Q 95; **uitpotsen**: *utpōtsə* Q 95; **uitpoetsen**: *oatputsə* L 270; **poetsen**: *putsə* L 383; **schoonmaken en dweilen**: *sxōnmākə en dwejlə* L 163; **dweilen**: *dwejlə* L 250; 265; *dwēlən* L 312; *dwejələ* L 290; *dwejələ* L 299; **uitdweilen**: *ūt dwejələ* L 291; 321; **zwabberen**: *šwabərə* Q 97; **vendelen**: *vendələ* Q 202; **rochelen**: *rōgələ* P 176.

Deeg en de bewerking ervan

Algemeen

BIJBAKSEL

Gebäck aus dem Rest des aufgegangenen Brotteiges – baking made of the remains of the dough – petit pain fait des derniers restes de la pâte (OB 2, 6)

[De vraagstelling in de enquêtevraag OB 2, 6 luidde: „Hoe werd de laatste deegrest verwerkt, indien er niet meer voldoende was voor een gans brood? Hoe heet wat men ermee bakte?” Het woordmateriaal valt uiteen in drie groepen. De eerste groep biedt dialectvarianten waarvan de betekenis is „appelbroodje” of „appel in deeg gerold”, de tweede groep geeft een minder specifieke betekenis als „klein broodje” en de derde groep woorden heeft als betekenis voor de deegrest „zuurdeeg”. Deze laatste groep is overgeheveld naar het lemma ZUURDEEG. Dit bakken van deegresten heeft tweërlei functies: ten eerste het gerieven van de kinderen die ook iets willen meebakken en ten tweede het testen van de hittegraad van de oven (Weyns blz. 49 en 51). Het woordmateriaal uit dit lemma komt alleen uit Belgisch Limburg.]

de volgende woordtypen duiden op een „appelbroodje” of „appel” in deeg gerold”; **kattēkop**: het type *kattēkop* in: P 53, 117, 118a, 177a, 178, 190, 197, Q 93, 154, 157a, 158, 162, 168; de volgende opgave is meervoud: het type *kattēkoppen* in: P 50; **krollebol**: het type *krollebol* in: K 361, Q 3, 5, 93, 178; **krollebedol**: *kroləbədol* Q 9; **krollemol**: het type *krollemol* in: L 368, 372, 417, 424; de volgende opgave is meervoud: het type *krollemollen* in:

L 371; **rollemedol**: het type *rollemedol* in: Q 82; **konijnskop**: het type *konijnskop* in: Q 80; **knol**: *knol* Q 1; **deegappel**: het type *deegappel* in: Q 162; **appelbol**: het type *appelbol* in: P 52; de volgende opgave is meervoud: het type *appelbollen* in: Q 88; **appelenbol**: het type *appelenbol* in: L 360; **appelkoekje**: de volgende opgave is meervoud: het type *appelkoekjes* in: L 315; **trul met appel**: het type *trul met appel* in: P 57; **trullebal**: het type *trullebal* in: P 223; **taddeknot**: *tadəknot* P 50; **taartepom**: het type *taartepom* in: L 371; **ovenkoekje**: *ōvānkukškə* L 355; **ovenkoek**: het type *ovenkoek* in: L 315; de volgende woordtypen duiden op de betekenis „klein broodje”; **klein broodje**: het type *klein broodje* in: P 190; Q 72; het volgende duidt op een klein broodje: **vlaaitje**: *vlojka* P 178; **kinderbroodje**: de volgende opgave is meervoud: het type *kinderbroodjes* in: L 315; **ovenkoek**: *hōvānkuk* L 353; het type *ovenkoek* in: L 286, 360; de volgende opgave is meervoud: *hōvānkukən* L 315; **ovenkoekje**: *ōvānkukškə* L 314; het volgende woordtype duidt op een plat klein broodje: **vlamkoek**: het type *vlamkoek* in: P 117; 118a; **scheerkoek**: *sxejkuk* P 55; *sxejrkuk* Q 74; het volgende woordtype duidt op een gebak dat de vorm heeft van een man: **stijve**: *stejvə* Q 88; het volgende duidt op hazelnootgrote gebakjes uit wittebrood: **niknakje**: de volgende opgave is meervoud: *neknekskəns* L 371; **tiekheaan**: *tikənhān* P 50; **greetje**: *grētjə* L 316.

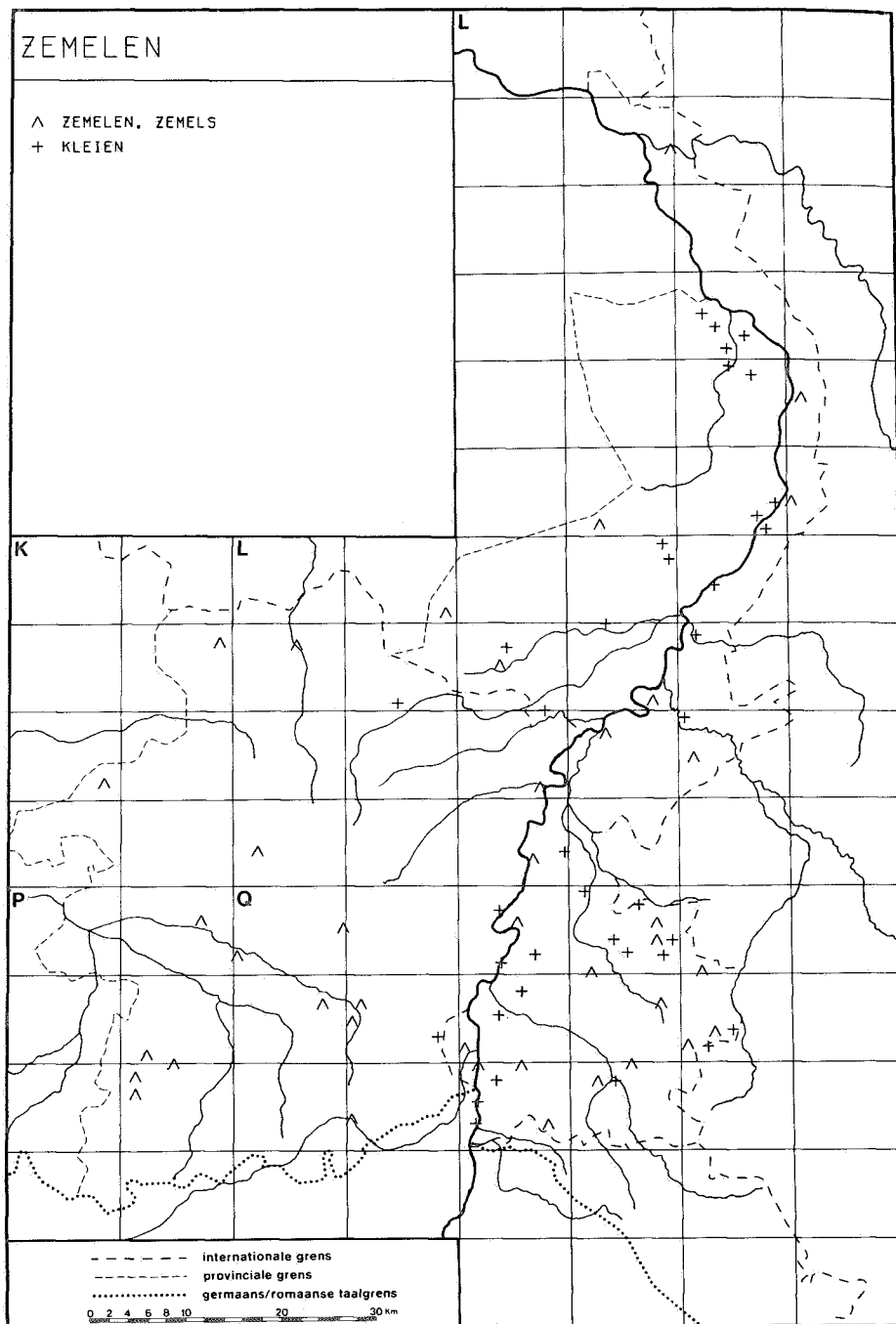
Het zeven van meel

ZEMELLEN (zie kaart)

Kleie – bran – son (N 29, 13a; monogr.)

[De bij het malen van graan afgescheiden en fijngemaakte hulzen der korrels. Wat het woordtype „kriel” betreft zij opgemerkt dat Schuermans (blz. 294) vermeldt dat *kriel* uitbuissel van het meel is tussen het kortmeel en de zemelen in, dus fijne zemelen maar dat volgens anderen *kriel* fijner is dan kortmeel.] **zemelen**: *zēmələ* K 314, L 250, 271, 289b, 318b, 330, 372, 377, 387, 414, 427, P 56, 177, Q 2, 117a, 121, 180, 187a; *zēmələn* K 278, L 312; *zēmələ* Q 83; *zejmələ* Q 72; *zēmələ* P 176a, Q 36; *zīmələ* Q 3, 35, 197, 203; *zīmələ* Q 30, 113, 202; *zījēmələn* Q 82; *zemələ* L 163, 265; *tsīmələn* Q 121e; het type *zemelen* in: Q 15, 95; 191; **zemels**: *zēməls* P 176b; *zejməls* P 176; **kleien**: *klejə* L 270, 291; q 95, 121; 121c, 193, 198, 198b; *klējə* Q 204; *klējə* L 270, 290; *klēə* L 269a; *klējə* L 269, 299; *kli-jə* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 292, 318b, 321, 331, Q 18, 38, 97, 99*; *kli.jə* L 383; *klī* L 317; *klī-jə* Q 28, 33, 35a; *kliə* L 427; *klīə* L 318b, Q 19, 20; *kliən* Q

II.1

15; *klīar* Q 35; *bousters*: *bqwtars* L 289b;
bastels: *bastals* L 330; *kleientarwe*: *kli-j̄terf* L
 432; *tarwe*: *terf* L 432a; *kriel*: *kriil* Q 12; *grint*:

grentj L 292; het type *grint* in: L 265; *kaf*: *kāf*
 Q 21, 28, 112; het type *kaf* in: Q 121.

UITZEVEN VAN DE ZEMELLEN

Kleie aussieben — to sieve the bran — tamiser le son

(N 29, 13b; monogr.; N 29, 15c add.)

[Het verwijderen van de fijngemaakte hulzen uit het meel. Een eventueel object „meel” is niet gedocumenteerd.]

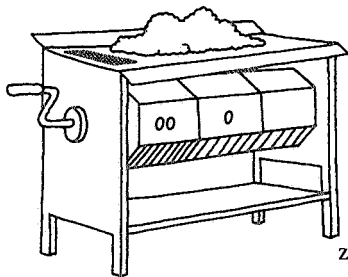
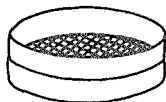
zeven: *zēvā* L 265, 269a, 270, 289b, 290, 291, 318b, 321, 331, 377, 387, Q 3, 15, 18, 20, 30, 33, 35, 112b, 113, 202; *zēvā* L 292, 317, Q 193, 197, 198, 198b; *zējvā* Q 187a; *zējvan* Q 95; *zēvā* Q 19; *zēvā* L 432a; *zīvā* Q 83; *zījāvā* Q 180; *zījēvā* Q 82; het type *zeven* in: L 427, Q 35a, 36, 112, 121; **uitzeven:** *ūtzevā* L 330; **ziften:** *zēftā* L 163, 250, 414, P 56, Q 72, 117a, 121c, 203; *zēftān* Q 95; *zēftā* P 176, 177; *zēftān* P 176b; **eruitziften:** *erūzēftān* K 278; **builen:** *būjla* Q 83; *bāla* L 265, P 176, 176a; *būla* Q 113; *būjla* L 292, 299, Q 38, 97, 99*, 203, 204; *būjālā* L 383; *būjālā* L 432; *būjālā* L 330; *būjālā* Q 20; *bōjla* Q 12; *bōjālā* Q 28; *bōjālān* Q 191; *būjgālā* Q 193; **wannen:** *wanā* Q 121; **uitwanden:** *ūt-wandān* L 312; **teemsen:** *temsā* Q 2; *temzā* K 314; **teemsten:** *temstā* P 176; *tōmpstā* P 176a.

MEELZEEF

Mehlsieb — flour sieve — tamis à farine

(N 29, 13c; N 29, 13b)

[Zeef voor het uitzeven van de zemelen. Volgens de informant van L 291 hebben de zeven op de boerderij alle een ronde vorm met verschillende doorsnee. De rand is een gebogen spaanhout. De grove zeven zijn van vertind draad maar de fijne van koperdraad of van een fijnmazige, geruite stof versterkt met paardehaar. Fijne zeven zijn ook uitsluitend van paardehaar geweven. De informant van L 372 spreekt naast een ronde zeef ook van een vierkantige met een doorsnee van 30-35 cm. Bij het woordtype „mangel” moeten we denken aan een ander soort voorwerp dan een zeef. De informant van Q 95 geeft hierover geen uitsluitel. Zie afb. 15.]

Afb. 15.
zeef en buil

zeef: *zēf* L 250, Q 35, 95, 113, 121, 203, 204; *zēf* Q 72, 193; *zē.f* L 383; *zēf* L 372, Q 12; *zēff* Q 72; *zīf* L 317, Q 28; *ziāf* Q 35; *zījēf* Q 82; *zījāf* Q 180; het type *zeef* in: L 318b, 269, Q 19, 20, 99*, 113, 117a, 121e; de volgende opgave is meervoud: *zēvā* Q 33; **zift:** *zēft* L 312; *zēft* P 176b; de volgende opgave is meervoud: *zēftā* L 265; **houten zeef:** *hōtsazēf* Q 202; **fijn zeef:** *fīn zēf* Q 30; *fējnzīāf* Q 83; **fijn zift:** *fīnzēft* L 163; **rondzift:** *rōnzēft* K 278; **grof zeef:** *grōf zēf* Q 30; *gruāfzīāf* Q 83; **grof zift:** *grōfzēft* L 163; **groot meelzeef:** *grōt mēlzēf* L 291; **zeme-lenzeef:** *zīmālazēf* Q 197; **kleienzeef:** *kli-jazēf* L 331; **meelzeef:** *mēlzēf* L 270, 291, 318b, Q 21; **fijnmeelzeef:** *fīnmēlzēf* L 291; **bloemzeef:** *blōmzēf* L 289b, 291; **boggesmeelzeef:** *bogasmēlzēf* L 291; **zeef van paardshaar:** *zēf van pērhōr* L 377; **zever:** *zīvār* Q 198b; **tamboer:** *tambūr* Q 203; **teems:** *tems* P 56, Q 2; *tems* P 176; *temps* P 177; **teemst:** *tōmpst* P 176a; *temst* P 176; **mangel:** *manjāl* Q 95.

WAN

Wanne — winnow — van

(N 29, 13c)

[Wan voor het verwijderen van de zemelen. Uit de opgaven blijkt niet wie de wan gebruikt: de bakker, de boer- thuisbakker of de molenaar.]

wan: *wāy* Q 121e; het type *wan* in: Q 121, 193;

want: *wānt* L 312.

GEMALEN, NIET GEZUIVERD GRAAN

Gemahlenes, nicht gereinigtes Getreide — ground, unrefined corn — grain moulu pas encore nettoyé

(N 29, 14a)

[De inhoud van het lemma beantwoordt niet in alle gevallen duidelijk aan het lemma-op-schrift. Er is een groep woordtypen die een algemene benaming geeft, een tweede groep duidt op „gemalen, niet gezuiverd graan”, een derde duidt een bepaald soort ongezuiverd meel aan en de vierde groep geeft aan dat dit graan voor veevoer wordt bestemd of dat dit afval is.]

de volgende woordtypen duiden op de betekenis „gemalen, niet gezuiverd graan”: **ongebuild meel:** *ongabōlt mēl* Q 30; *ongabūlt mēl* L 270; *ongabūjālt mēl* L 321; **ongebuild meel met de kleien:** *ongabūlt mēl met dā klejā* L 270; **kropmeel:** *krobmēl* Q 97; **ongezeefd meel:** *ongazēft mēl* Q 113; *ongazēft mēl* L 269; **ongebuild graan:** *ongabūggālt grōn* Q 95; **tarwe met kleien:** *terf met klīā* Q 20; **meel met de kleien:** *mēl met dā klejā* Q 193; *mēl metā kli-jā* L 331; **ruwgoed:** *ruwgōt* Q 35; **rouw meel:** *rā mēl* P 176b; **grove bloem:** *grōf blōm* Q 35;

II.1

grijze bloem: *grīsblōm* L 318b; **krinsel:** *krinsal* Q 3; de volgende drie woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: **ongezift:** *ongəzēft* Q 117a; **ongebuid:** *ongəbajlt* Q 187a; *ongəbajlt* L 290, Q 15, 18; **grof gemalen:** *grūaf gəmələ* Q 180; de volgende woordtypen duiden op een bepaald soort ongezuiverd meel: **rogge:** *regə* Q 83; *rox* K 314, L 312; *roxə* Q 121; **koren:** *kōrə* L 271, Q 21, 202; *koar* Q 121; **korenmeel:** *kōrəmīal* P 176; **roggemeel:** *rogəmēl* Q 198b; *rogəmīal* Q 176; *rogəmēl* L 163; *regəmēl* Q 82; *rogəmēl* L 291, 377; **tarwemeel:** *terwəmēl* Q 33, 121; *terwəmēl* Q 202, *terwəmēl* Q 95; *terfəmēl* Q 83; *terwəmēl* P 176a; *terwəmīal* P 176; **tarwe:** *tērv* L 312; *terf* L 377, Q 21; **weitemeel:** *wējtəmēl* L 291; **gemalen weit:** *gəmələ wējt* L 163; de volgende woordtypen geven een algemene benaming aan: **meel:** *mēl* L 265, 292, Q 12, 28, 99*, 193, 197, 203; *mē.l* L 269a; *mējl* P 56; *mēal* L 432a; *mēal* Q 112; *meal* L 414; het type *meel* in: Q 112b; **gebakte:** *gəbəkđə* L 289b; *gəbəkta* Q 204; **gemalen meel:** *gəməlan meel* Q 95; **voermeel:** *vōrmēl* L 318b; **voergoed:** *vōrgōt* L 432; **bulk:** *bə* 269; **knijp:** *knēp* L 317; **schrot:** *šrqt* Q 121e; **afval:** *ofql* K 278.

GEMALLEN EN GEZUIVERD GRAAN

Gemahlenes und gereinigtes Getreide – ground, refined corn – grain moulu nettoyé (N 29, 14b; N 29, 15c; N 16, 80)

[Omdat de vraagstelling niet helemaal duidelijk was, kwamen er bij de antwoorden op de vraag naar de naam voor „gemalen en gezuiverd graan” zowel *meel-* als *bloem-*opgaven voor. Meel bestaat uit het inwendige van de tarwe- of roggekorrel plus de zemel, dus het is de geheel vermalen korrel, terwijl de bloem bestaat uit het inwendige van de korrel, de meelkern (Schoep blz. 12). Vroeger werd de gehele korrel vermalen tot meel. Daarna werd het meel gezeefd, waarbij een groot deel der zemelen achterbleef op de zeef. Het gezeefde product was dan de bloem, die echter nog heel wat zemeldelen bevatte (Schoep blz. 13). De voor dit lemma opgegeven *bloem-*varianten zijn verplaatst naar het lemma BLOEM.]

De volgende woordtypen geven aan het aspect van het gezuiverd zijn:

gegift meel: *gəzēft mēl* L 163; **gezeefd meel:** *gəzēft mēal* Q 113; **gebuid graan:** *gəbūgəlt grōn* Q 95; **gebuid meel:** *gəbūjt mēl* L 270; *gəbūjəlt mēl* L 321, Q 28; **gebuide tarwe:** *gəbūjldə terf* Q 97; **gebuid koren:** *gəbūjt kōrə* Q 97; **uitgezeefde tarwe:** *ūtəzēvdə terf* L 312; **uitgezeefde rogge:** *ūtəzēvdə rox* L 312; bij de volgende drie woordtypen is het zelfstandig naamwoord *meel* e.d. weggefallen: **gebuid:** *gəbūjt* Q 18, *gəbūjlt* Q 187a; **gegift:** *gəzēft* Q 117a; **ge-triëerd:** *gətri-jērt* L 383; de volgende woord-

typen duiden een bepaald soort gezuiverd meel aan: **rogge:** *rəgə* Q 21; **roggemeel:** *rogəmēl* L 289b; *rogəmēl* L 270; *rogəmi-jal* P 177; *regəmēl* Q 82; **korenmeel:** *kōrəmēl* L 271; *koarəmēl* Q 121; *kōrəmējl* P 56; **weitemeel:** *wējtəmēl* L 270; *wējtəmēl* L 250; *wējtəmēl* L 265; **tarwemeel:** *terwəmēl* Q 21; **tarwe:** *terf* Q 20, 117a; de volgende woordtypen geven een bestemming aan: **bakmeel:** *bakmēl* L 291, 372, Q 3; *bakmēal* Q 83; **hokkemeel:** *boqəsmēl* L 270; **gebakte:** *gəbeqđə* L 318b; *gəbeqđə* L 432; *gəbeqđə* Q 35; de volgende woordtypen duiden op een algemeen begrip: **meel:** *mēl* L 271, 317, 318b, 372, Q 121, 193; *mē.l* Q 117a; *mīal* Q 2b; *mējal* K 278; *mēal* Q 15; *mēj.l* Q 204; het type *meel* in: Q 36; **broodmeel:** *brūatmēl* L 291.

BLOEM

Feinmehl – flour – fleur de farine

(N 29, 15c; N 29, 14b; N 29, 14a; N 16, 80; N 29, 16)

[Bloem bestaat uit het inwendige van de korrel, de meelkern, en is wit tot grauw van kleur. In verband met het onderscheid tussen *meel* en *bloem* (zie de toelichting bij het lemma GEMALLEN EN GEZUIVERD GRAAN) zijn de opgaven die op het begrip „meel” duiden zoals *roggemeel*, *tarwe*, *tarwemeel* uit dit lemma overgebracht naar het lemma GEMALLEN EN GEZUIVERD GRAAN. Ten aanzien van het woordtype „patent” zij opgemerkt dat de patentbloem komt uit het hart van de meelkern wiens kleur mooi wit is (Schoep blz. 12). De graad van fijnheid wordt aangegeven door „0” (zero). Hoe meer zero’s, hoe fijner de bloem.] **bloem:** *blum* K 278, 314, L 159a, 163, 164, 214, 247, 265, 282, 286, 312, 314, 355, 355a, 413, P 175, 176, 176a, 177, 213, 222, Q 2b, 4, 72, 77, 78, 156, 162, 176a, 178; *blūm* L 312, P 175; *blōm* L 244c, 266, 268, 269, 270, 271, 288, 289, 289b, 290, 290, 291, 292, 295, 297, 299, 317, 318b, 320a, 321, 322, 322a, 324, 326, 329, 330, 331, 332, 366, 370, 372, 373, 374, 377, 383, 386, 387, 416, 420, 423, 425, 426, 0426, 429, 429a, 432, 432a, Q 9, 12, 14, 15, 19a, 21, 22, 28, 32a, 33, 35, 36, 96c, 97, 98, 101, 111, 112, 112a; *blō.m* L 330; *blōm* L 269a; *blōwm* L 422; *blōwam* L 369; *blōam* L 294, Q 99*; *bloam* L 271; *blom* L 414, P 56, 107a, Q 21, 71, 94b, 95, 96d, 99*, 101, 112b, 113, 117, 119, 121, 121e, 191, 192, 193, 197, 198, 198b, 202, 204a, 211; *blqm* Q 111*, 204; *blowm* L 434; *blqwm* Q 20; het type *bloem* in: P 176, 176b, Q 112b; **bloem van meel:** *blom ven mēl* Q 121c; **meelbloem:** *mēlblum* Q 180; **fijne bloem:** *fin blōm* Q 35; **witte bloem:** *wetə blōm* L 318b; **gewone bloem:** *gəwōnə blom* Q 121e; **patent:** *patent* L 269a, Q 203; **patentbloem:** het type *patentbloem* in: Q 180; **wit meel:** *wet mēl* L 331, 383; *wetmēal* Q

112; *wīs mēl* Q 121c; **dubbele zero:** *dəbələ zērō* Q 95; **2 zero:** het type *2 zero* in: Q 180; **3 zero:** het type *3 zero* in: Q 180; **4 zero:** het type *4 zero* in: Q 180; **bakbloem:** *bakblom* Q 95; **geboude bloem:** *gəbōlda blōm* Q 35a; *gəbūlda blom* Q 202, 203; *gəbūlda blōm* Q 15; *gəbūjaldja blōm* L 330; **roggebloem:** *rogəblom* Q 198b; *rogəblom* Q 198b; *rogəblōm* L 317; *rogəblōm* Q 19; *rogəblōm* L 270; *regəblum* Q 83; het type *roggebloem* in: Q 3; **tarwebloem:** *tarwəblōm* Q 19; *tervəblum* P 176a; **weitebloem:** *wejtəblōm* L 270; **broodbloem:** *brōwətblūm* Q 82; **dons:** *dons* K 278; *dōns* L 360; **stubeemel:** *stepmīəl* Q 2; **boulteu (wa.):** *bultē* Q 180; *bulti* Q 156.

BLOEM VAN ZEER HARDE, DROGE TARWEKORRELS

Feinmehl aus sehr harten, trockenen Weizenkörnern — flour of very hard and dry grains of wheat — fleur des grains de froment très durs et secs

(N 29, 15a)

[Over het algemeen kan men zeggen dat harde tarwe buitenlandse tarwe is en inlandse tarwe zachte (Schoep blz. 7).]

bloem: *blom* Q 193, 198b, 202; *blōm* Q 204; *blōm* L 271, Q 18, 21, 28; **patent:** *patent* L 269b, 292, 432a, Q 117a; **patentbloem:** *patentblum* L 265; *patentblum* K 278, L 163; *patentblom* Q 197; *patentblom* Q 95; *pāteṅtblom* Q 99*; *patentblōm* L 432, Q 15, 30; **patentmeel:** *patentmēl* L 270, Q 203; **witmeel:** *wīs mēl* Q 121; **witte bloem:** *wetə blōm* L 270; *witə blūm* Q 82; **zuivere bloem:** *zīvərə blom* Q 113; **fijne bloem:** *fīn blōm* L 321; **fijne tarwebloem:** *fējn terfblum* Q 3; **scherpe bloem:** *šerpə blōm* Q 112; **straffe bloem:** *šrafə blom* Q 21; *šrafə blōm* L 270, 292; **weitebloem:** *wejtəblōm* L 269, 331; **tarwebloem:** *terfblum* Q 180; *terfblōm* L 317, 318b; *tērvətblūm* L 312; **tarwemeel:** *tervəmēl* Q 20; **tarwe:** *terf* Q 97; **tarwezemelen:** *terfšīmələn* Q 121e; **extra:** *ekstrā* P 176; **knijp:** *knējp* P 56; **kriel:** *krił* Q 72; **buitenlandse tarwe:** *būtəlantšə terf* Q 94b; **uitlands meel:** *ūtəlantš mēl* L 372; **maniok:** *maniok* K 314; **amerikaanse bloem:** *amerikānsə blōm* L 290; **canada:** het type *canada* in: L 250; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **buitenlands:** *butəlants* L 383.

WITTE, BUITENLANDSE BLOEM

Weisses, ausländisches Feinmehl — white, foreign flour — fleur blanche étrangère

(N 29, 15b; N 29, 16)

[De bakkwaliteit van bloem gemalen van harde tarwe is beter dan die van bloem gemalen van zachte tarwe (Schoep blz. 7). Hetzelfde geldt voor de rogge. Omdat in het al-

gemeen de buitenlandse tarwe en rogge harder zijn dan de inlandse, kan men zeggen dat de buitenlandse bloem een betere bakkwaliteit heeft dan de inlandse bloem.]

goede bloem: *gōə blōm* Q 204; **patentbloem:** *patentblūm* L 312; *patentblom* Q 95, 113, 191, 193, 197, 202; *patentblōm* L 270, 271, 289b, 291, 318b, Q 33, 35, 97; *patentblom* Q 198, 198b; *pāteṅtblom* Q 99*; *pēteṅtblōm* L 317; het type *patentbloem* in: L 427; **patent:** *patent* L 269, Q 20, 95, 117a, 121, 187a, 193; *patent* L 250; **witte bloem:** *wetə blōm* L 270, 291, 318b, Q 18; *wetə blum* L 163; **fijne bloem:** *fējn blum* P 177; **patisseriebloem:** het type *patisseriebloem* in: P 176; **superbloem:** het type *superbloem* in: Q 180; **edelweis:** het type *edelweis* in: Q 95; **buitenlandse bloem:** *butəlantšə blōm* Q 19; *butəlantšə blum* P 176a; *būtəlantšə blōm* L 269a; **buitenlandse patent:** *būtəlantšə patent* L 292; *būtəlantš patent* Q 112; **vreemde bloem:** *vřēm blōm* Q 35; *vřēmdə blōm* L 331; **uitlandse bloem:** *ūstēndəšə blom* Q 121e; **amerikaans meel:** *amerikānsə mēl* Q 203; **amerikaanse bloem:** *amerikānsə blōm* L 270, 318b, 321, 432a, Q 21, 35, 35a; *amērikənsə blūm* Q 82; *amerikānsə blōm* L 432; het type *amerikaanse bloem* in: L 265; het volgende woordtype duidt op een Russisch soort bloem: **platakowan:** *plātākūwān* Q 82; **wit meel:** *wet mēl* L 383; **patentmeel:** *patentmēl* L 270, 290; **gebleekt meel:** *gəblejktj mēl* L 377; **fabrieksmeel:** *fəbriksmēl* L 269a; **vreemd meel:** *vřēmt mēl* L 372; *vřēmt mīəl* Q 2; **buitenlands meel:** *bōjtəlantš mēl* L 265; *būtəlantš mēl* L 432; **gewone bloem:** *gəwunə blūm* L 312; **bloem:** *blōm* L 269, 289b; *blom* L 414; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijke naamwoorden: **buitenlandse:** *butəlantšə* Q 12; **gebleekte:** *gəblēktə* Q 83; **canadees:** *kanadēs* K 314.

MET STERKE WERKING

Stark wirkend (vom Feinmehl) — with strong effect (grade of flour) — forte (dit de la fleur)

(N 29, 16)

[Kwaliteitsaanduiding, gezegd van goede of buitenlandse bloem. Deze bloem stijft vlugger en neemt meer vocht op.]

straf: *šraf* L 270, 292, 383, Q 99*, 112, 121, 121e, 193; *šrāf* Q 97; *šraf* K 278; het type *straf* in: K 314, L 269a, 317, 321, 372, Q 2, 187a; **straffe:** *šrafə* L 163; *šrafə* L 290, Q 113, 198b; *štrāfə* L 291; het type *straffe* in: P 176b, Q 35; **sterke:** *stērəkə* Q 12; **soepel:** *sūpəl* Q 82; **buitenlands:** het type *buitenlands* in: L 250; **amerikaanse:** *amerikānsə* L 377.

II.1

MET ZWAKKE WERKING

swach wirkend (vom Feinmehl) — with weak effect (grade of flour) — faible (dit de la fleur) (N 29, 16)

[Kwaliteitsaanduiding, gezegd van bloem die nat is of geen weerstand heeft. Deze bloem is in het algemeen van inlandse komaf en daardoor zou men zeggen van slechtere kwaliteit.] **zwak:** *zwāk* L 269a, 317; *žwāk* L 270, Q 97, 121; *zwok* K 278; *šwāk* Q 21; het type *zwak* in: K 314; **zwakke:** *zwakə* Q 2; *zwākə* Q 12; *šwākə* Q 94b; het type *zwakke* in: L 163; **slap:** *slap* L 270, 292, 383, Q 21, 97, 112; het type *slap* in: L 163, 269a, 321, 372, 432a, Q 35; **slappe:** *slapə* L 269, Q 15, 95, 197; *slapə* L 290, Q 113, 121e, 198b; het type *slappe* in: L 265; **slapper:** *slapər* Q 202; **te slappe:** *tə slapə* L 330; **slechte:** het type *slechte* in: L 265; **drijverig:** *drīvərex* L 292; **inlands:** *enlants* L 269a; **zeeuws:** het type *zeeuws* in: L 250; **zeeuwse:** *zēwsə* Q 20; **zachte:** *zoxtə* L 291; **geklonterd:** *gəklontərt* L 372; **nat:** *nāt* Q 35; **uitgewerkt:** *ōigəwərk* Q 2; het volgende woordtype is een werkwoord: **afslapen:** het meel *slapt āf* Q 121.

COMPACT

Kompakt (vom Feinmehl) — compact (grade of flour) — compacte (dit de la fleur) (N 29, 16)

[Zwaar, compact of stug, gezegd van bloem. Ten aanzien van het woordtype „vette” zij opgemerkt dat bloem, gemalen van inlandse tarwe, glad zal aanvoelen, als men deze tussen vinger en duim wrijft (Schoep blz. 19). De bakker spreekt dan over het vettig aanvoelen van de bloem. In feite heeft dit niets met het vetgehalte van de bloem te maken. Door de informanten wordt de bloem als „zwaar” beschouwd wanneer die veel zemelen in zich heeft (Q 121, Q 121e) of wanneer die niet poreus is (K 314). De bloem wordt „stijf” genoemd, als het deeg meer water nodig heeft.] **zwaar:** *žwōr* L 270, Q 97; *šwōr* Q 21; *žwoar* Q 121; *zwōwər* K 278; *zwōwər* Q 82; *zwqwər* K 314; **zware:** *zwōrə* P 176b; **zwaarder:** *zwōrdər* K 359; **met zemelen derin:** *met isīmələn dren* Q 121e; **stug:** het type *stug* in: L 292; **stijf:** *stīf* L 270, Q 21, 30, 197; *stēf* Q 2; *stēf* K 314; *stī.f1* 269a; het type *stijf* in: L 432a; **stijve:** *stīvə* L 269; *štīvə* Q 94b; **te stijf:** *tə stejf* K 278; het volgende woordtype is een werkwoord: **opstijven:** het meel *stīft op* Q 121; **taai:** *tej* L 292; **teeg:** *tējx* P 56; **vette:** *vətə* Q 20.

VERS

Frisch (vom Feinmehl) — fresh (grade of flour) — frais (dit de la fleur) (N 29, 16)

[Men noemt de bloem „vers” wanneer ze nog niet oud genoeg is.] bij de volgende woordtypen is „bloem” niet gedocumenteerd: **verse:** *vāsə* Q 82; **malse:** *malsə* L 414.

MET EEN BEPAALDE KLEUR

Benannt nach der Farbe (vom Feinmehl) — of a certain colour (grade of flour) — d'une couleur déterminée (dit de la fleur) (N 29, 16)

[Als de bloem vaal is of geen bruine kleur krijgt, wordt ze „bleek” genoemd. De woordtypen „gebleekt meel”, „bleke bloem”, „gebleekte bloem” en „gebleekte” wijzen op het feit dat de meelmaker de kleur van de bloem kan beïnvloeden door bleken of door toevoeging van chemicaliën.]

bleek: *blejk* L 270, 292, Q 21, 97, 121, 193; *blejək* K 278; het type *bleek* in: L 432a; **lichter:** *lɛxtər* K 359; **gebleekte:** *gəblekədə* Q 197; *gəbleqdə* L 290; **bleke bloem:** *bləkə blom* Q 113; **gebleekte bloem:** *gəblejktə blōm* Q 12; **gebleekt meel:** *gəblejktj mēl* L 377; **te grauwe bloem:** *tə grōwə blōm* L 330.

KOUDE BLOEM

Kaltes Feinmehl — cold flour — fleur froide (N 29, 16)

[Koude bloem heeft de temperatuur niet.] **koude bloem:** *kā blūm* Q 82.

MUF

Muffig (vom Feinmehl) — musty (grade of flour) — qui sent le relent (dit de la fleur) (N 29, 16)

[Als de bloem begint te bederven noemt men ze „muf”.] **muf:** het type *muf* in: L 432.

BAKTROG WAARIN BLOEM BEWAARD WORDT

Trog zum Aufbewahren des Feinmehls — baking-trough in which the flour is kept — pétrin où l'on conserve la fleur (N 29, 17)

[Voor het opslaan van de bloem maakt men ook wel gebruik van de baktrog. Zie ook de semantische toelichting bij het lemma BAKTROG. De bloem dient bewaard te worden op een koele, droge en luchtige plaats. De beste

temperatuur waarbij de bloem bewaard kan worden, is 15°C (Schoep blz. 35).]

moel: *mul* L 432a; *mōlj* L 372, 427, Q 21, 121; *mojl* L 330; *mōl* Q 36; *mulj* Q 28; *mōlj* Q 35; **moelde:** *molt* Q 112, 121, 121e; *mōlt* Q 204; **moelje:** *muljə* Q 95, 187a; **mouw:** *mō* L 414; **moude:** *mōj* Q 20; **bakmoelde:** *bakmolt* Q 193; **trog:** *trōx* L 163; *trōwx* Q 72; *trōx* L 292; *trōx* Q 121; *trō.x* L 290; *trōax* L 250; *trō.x* L 270; het type *trog* in: L 265; **meeltrog:** *mēltrōx* Q 21; *mēltrox* Q 203; *mēltrōx* L 270.

BLOEMKIST

Kasten zum Aufbewahren des Feinmehls – flour-chest – coffre où l'on conserve la fleur (N 29, 17)

[De kist of bak waarin de bloem bewaard wordt.]

bloembak: *blumbak* K 278, 314; *blombak* Q 191; **meelbak:** *mēlbak* Q 19; *mēlbak* L 432; het type *meelbak* in: Q 95; **bak:** het type *bak* in: P 176, 176b, Q 117a, 180; **meelkist:** *mēlkest* Q 3; *mējlkest* P 56; *mēlkes* Q 30; *mēlkes* Q 197; **bloemkist:** *blomkest* P 56; **kist:** *kest* P 176a.

BLOEMTON

Tonne zum Aufbewahren des Feinmehls – flour-barrel – barrique où l'on conserve la fleur (N 29, 17)

[De ton waarin de bloem bewaard wordt.]
ton: *tōn* L 265; het type *ton* in: Q 113; **meelton:** *mēltōn* L 269; *mēlton* L 291, 318b, 331, Q 197, 198b; *mēlton* Q 15, 121c; **meelvat:** *mēlvāt* L 291, Q 35a, 99; **bloemton:** het type *bloemton* in: P 176; **trom:** *trom* Q 12.

BLOEMKUIP

Bottich zum Aufbewahren des Feinmehls – flour-tub – cuve de la fleur (N 29, 17)

[De kuip waarin de bloem bewaard wordt.]
meelkuip: *mēlkūp* L 269a; *mēlkūp* Q 97; **bloemkuip:** *blūmkūp* L 312; *blōmkūp* L 292; **bloemkar:** *blōmkār* L 317; **kuip:** *kōwəp* Q 82; *kūp* Q 95; **tijn:** *tij* Q 202.

BLOEMZAK

Sack zum Aufbewahren des Feinmehls – flour-sack – sac où l'on conserve la fleur (N 29, 17)

[De zak waarin de bloem bewaard wordt.]
zak: het type *zak* in: L 318b; de volgende opgaven zijn meervoud: *zek* L 265, 289b; het type *zakken* in: L 321, Q 198.

SILLO

Silo – silo – silo (N 29, 17)

[Deze *silo*-opgaven duiden heel waarschijnlijk op een grotere bewaarplaats voor meel.]

silo: *selō* Q 83; het type *silo* in: Q 95.

Het mengen en kneden

BLOEM MENGEN

Das Feinmehl vermischen – to mix flour – mélanger la fleur de farine

[De verschillende soorten bloem die de bakker koopt, gaat hij mengen met het doel een zo goed mogelijk product te verkrijgen. Hij meeleert de verschillende soorten bloem in bepaalde verhoudingen. Dit kan het beste gebeuren in de z.g.n. meleermachine. Men kan niet zo maar de verschillende bloemsoorten bij elkaar storten. Moet men met de hand mengen, dan is vereist de verschillende soorten eerst door elkaar te mengen. Stort men de bloem in de deegmachine, dan moet men deze enkele minuten laten draaien, waardoor men de soorten voldoende mengt (Schoep blz. 38)].

mengen: *meŋə* K 314, L 270, 289b, 291, 318b, 377, 383, Q 35, 113; *meŋə* Q 121, 180; *meŋən* Q 35a, 121, 197; *meŋən* K 278; het type *mengen* in: Q 191; **bloem mengen:** *blūm meŋən* L 312; **mengelen:** *meŋələ* L 271, 292, 372, Q 12, 83, 95, 113, 198; *meŋələ* Q 2, 193; *meŋələn* Q 82; *meŋələ* Q 3; *meŋələn* P 176, 176b; **ondermengen:** *ondərmeŋələ* P 176; **missen:** *mīšə* Q 21, 204; *mīšə* Q 35, 121c, 121e, 202, 203; *mi-ŋšə* Q 112; *mešə* Q 15; *mešən* L 432a; **ondereenzetten:** *ondərējnzətə* Q 97; *onərīzətə* L 414; *ōwndərēnzətə* L 163; **ondereendoen:** *oŋərəjndōn* Q 21; *oŋərəjndōn* L 432; *ōndərējndōn* P 177; **ondereenroeren:** *ondərēnrōrə* L 265; **omzetten:** *ōmzətə* Q 95; **grijs brood bakken:** *grēs brut bakə* K 359; **deeg maken:** *deŋx mākə* L 269a; **te bakken zetten:** *tə bakə zətə* Q 72; bij de volgende woordtypen moet men het werkwoord *maken* o.i.d. in gedachten aanvullen: **meelmengsel:** het type *meelmengsel* in: L 321; **half en half:** *hōwf en hōwf* L 317.

MENGGEREEDSCHAP

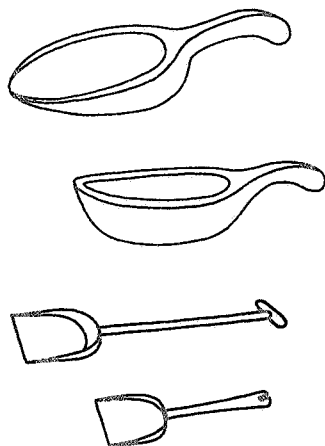
Mischgeräte – mixing-tools – ustensiles que l'on utilise pour mélanger la fleur de farine (N 29, 18b)

[De houten schop of ander gereedschap, gebruikt bij het mengen van de bloem. Meestal gaat het om een houten schep of een niet al te grote houten schop van uiteenlopende vorm. De informant van Q 97 vermeldt dat de „spa-

II.1

tel" een ovaalvormig blad heeft en een dikke ronde steel. Verschillende informanten (L 270, 318b, Q 193) zeggen dat het mengen met de hand gebeurt. Zie afb. 16.]

Afb. 16. menggereedschap

schup: *sxöp* Q 180; *sxöp* L 271; *šöp* Q 35, 117a, 202; *šöp* Q 95, 204; **schuppe:** *šepə* Q 3; **schop:** *sxop* P 176a; **schupper:** *sxöpər* K 314, 359, P 176, 176b, 177; *šöpər* L 291, 432; **schepper:** *sxēapər* L 269; **houten schup:** *hōtsə šöp* Q 121e; **houteren schupper:** *hōtərə sxöpər* K 278; **meelschup:** *mēlsöp* L 292, 330, Q 30, 203; *mēlsöp* Q 95; *mēlsöp* Q 99*; *mēlsöp* Q 21; *mēlsöp* Q 113; **meelschoep:** *mēlsxüp* L 163; **mengschup:** *mēšöp* Q 197; **mengselschup:** *mēšəlsöp* Q 191; **mengspaan:** *mēšpān* L 317; het type *mengspaan* in: L 312; **broodschup:** *brušöp* Q 35a; **zwouw:** *zwo* Q 72; **deegschup:** *dejxsxöp* L 372; *dejxsxöp* L 269a; *dejxsöp* L 270; *dejxsöp* L 290; **deegplets:** *dejxplets* Q 19; **schieten:** *šesər* Q 121; **schotel:** *šəsəl* Q 121; **lepel:** *lepəl* L 265; **spatel:** *špādəl* Q 97; *špātəl* Q 12; *špartəl* Q 112; *spātəl* Q 95; het type *spatel* in: L 292, 432a.

MENGMACHINE VOOR DEEG

Teigmischmaschine – mixing-machine – machine à mélanger la fleur de farine avec la farine

(N 29, 103)

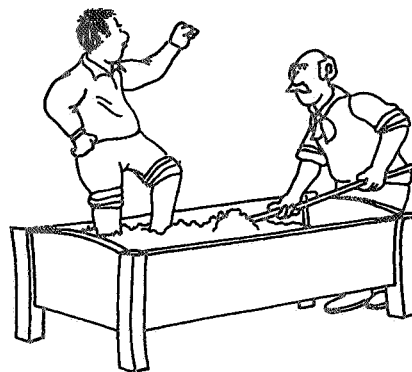
[Door deze machine enkele minuten te laten draaien mengt men de verschillende soorten bloem.]

deegmachine: *dēxmāšij* Q 202; *dēxmāšij* Q 121; *dēxmāšīn* Q 35a; *dejxmāšij* Q 204; *dejxmāšīn* Q 19; *dejxmāšīn* L 269a, Q 193; *dejxmāšīn* L 318b, Q 15, 94b, 95, 99*; *dejxmāšīn* Q 12; *dēxmāšij* Q 197; *dēxmāšij* Q 203; *dēxmāšīn* L 427; *dēxmāšīn* Q 180; *dēxmāšīn* Q

36; het type *deegmachine* in: L 163, Q 187a, 191; **deegmengmachine:** *dejxmējxmāšīn* Q 95; **mengmachine:** *mijxmāšīn* Q 117a; *mējxmāšīn* Q 113; *mējxmāšīn* L 312; *mējxmāšīn* L 265; *mējxmāšīn* L 270, 271, 291; *mējxmāšīn* L 270, 292, 318b, 321, 330, 383, 387, 432, Q 82; *mējxmāšīn* L 290; *mējxmāšīn* L 269, Q 35, 95; *mējxmāšīn* Q 30; *mējxmāšij* Q 121, 121c, 121e; het type *mengmachine* in: L 432a, Q 193; **kneedmachine:** *knētxmāšīn* K 314; *knējxmāšīn* P 176; *knējxmāšīn* L 271, 317, P 56; *knējxmāšīn* Q 198; *knējxmāšij* Q 204; *knējxmāšīn* Q 198b; *knējxmāšīn* L 269a; *kni-jxmāšīn* L 372; *kni-jxmāšīn* P 177; *knējxmāšīn* Q 3; *knējxmāšīn* Q 21, 72; *knējxmāšīn* Q 28; *knējxmāšīn* Q 20; *knējxmāšīn* K 359; *knējxmāšīn* Q 35; **kneeder:** *knējər* Q 97; **pétrin:** *pətrēn* P 56; *pətrēn* P 176; *pətrē* P 176b; *pətrē* L 414; *pətrē* K 278; **broodmachine:** *bruətxmāšīn* L 250; *bruətxmāšīn* L 292; het type *broodmachine* in: L 377; **mikmachine:** *mēkxmāšīn* L 292; **mikmengmachine:** *mēk-mējxmāšīn* L 331; **wegmachine:** *wēkxmāšīn* L 377.

BAKTROG (zie kaart)

Backtrog (der Trog im dem man den Teig knetet) – kneading through – pétrin (N 29, 20a; N 29, 18a; N 18, add.; N 5A(1), add.; S 2; R 3, 50; L 1a-m; L 16, 8; L 19A, 21; L 48, 23; A 26, 10; Lu 4, 10; Lu 2, 23; monogr.; LB 2, 237)

Afb. 17. de baktrog

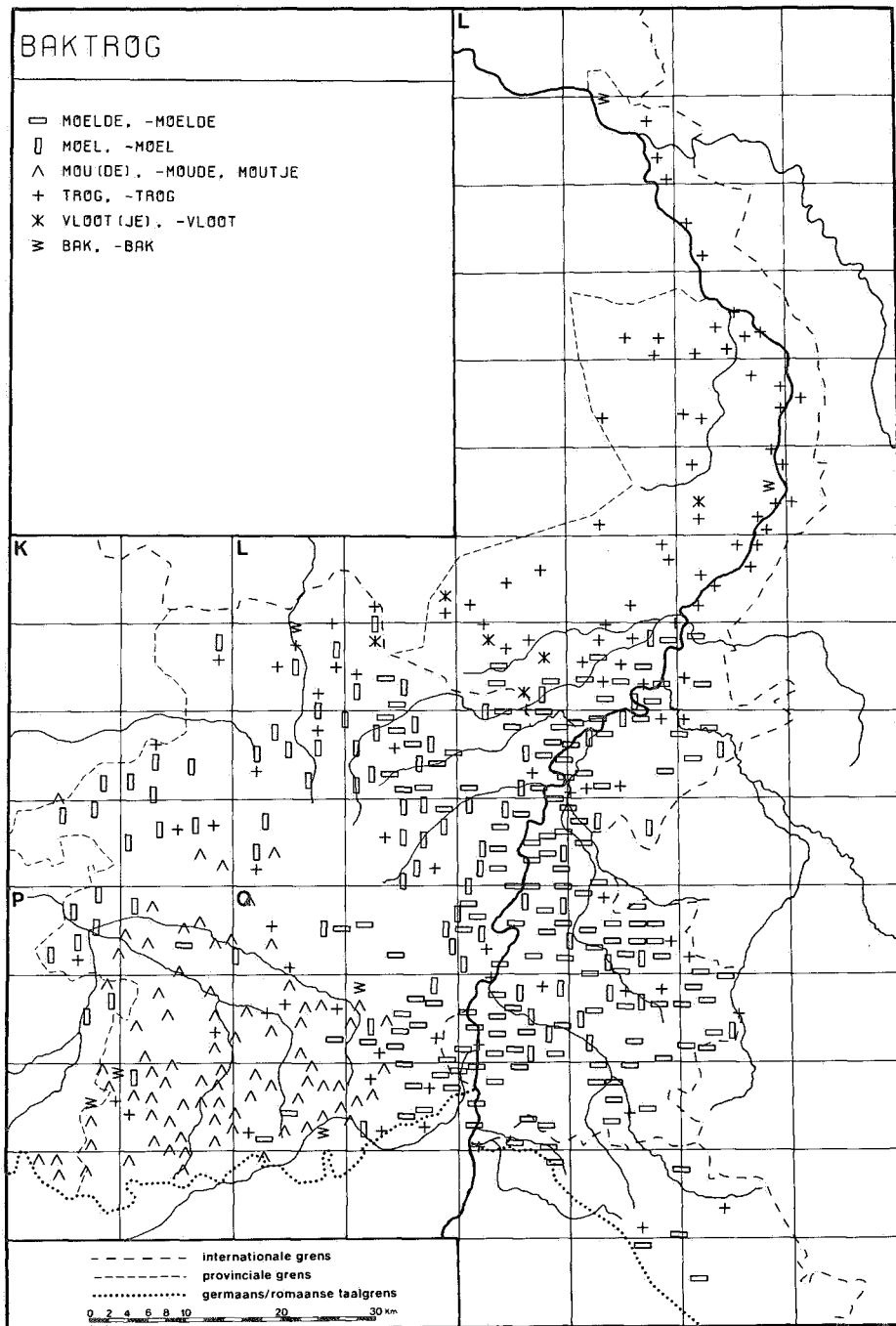
[De kuip waarin de eerste bewerking van het deeg plaatsvindt. „In zijn eenvoudigste gedaante is het een rechthoekige, langwerpige bak, de bodem smaller dan de bovenopening” (Weyns blz. 28). De baktrog is ofwel van eik ofwel van wit hout vervaardigd. Sommige troggen hebben onderaan een schuif om zuurdeeg en zeef in te leggen (Weyns blz. 29). Als hij klein is en goed hanteerbaar, wordt de trog niet noodzakelijk op een vaste voet gezet.

Is hij heel groot dan kan hij op een paar lage houtblokken worden gelegd. Meestal is hij geplaatst tussen twee steunen in de vorm van een letter H, waarvan de naar buiten uitwijkende bovenste benen de bak omvatten (Weyns blz. 28). In dit lemma zijn ook benamingen die de boer voor zijn baktrog heeft, opgenomen: Zie afb. 17.]

moelde: *mo.lđa* Q 284; *məldə* Q 284; *mult* Q 3, 4, 38, 101a, 171, 175, 178, 179, 255; *muld* Q 3; *mul* Q 179; *mūlt* Q 3; *molt* Q 101, 111, 112, 112b, 113, 116, 117, 117a, 117b, 118, 119, 121, 121c, 121e, 191, 196, 197, 202, 203, 207, 255, 278; *məlt* Q 39, 111, 117, 204, 247a; *m'əlt* Q 247, 247a; *mōlt* Q 103, 106, 193, 196, 198, 198b, 201, 204a; *m'ōlt* Q 200; *məwlt* Q 193; *məlt* Q 208; *moəlt* Q 259; *muəlt* Q 161; *muljə* L 368, Q 90, 93, 95, 187, 187a; *mūljə* Q 95; *moljə* Q 5; *mōljə* L 319; *mōljə* L 317, 318, 318b, 319, 321, 324, 326, 327, 328, 370, Q 5, 88, 94b, 95, 96, 96a, 99, 99*, 102, 104a, 105, 172, 187; *mōljə* Q 99, 99*; *molj* L 329, 330, 331, 378, 384, 387, Q 29, 33, 34, 35, 35a, 36; *molj* Q 27, 32, 35; *mōlj* L 317, 320, 323, 325, 358, 360, 361, 362, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 371a, 372, 373, 374, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381b, 382, 385, 415, 419, 420, 421, 422, 424, 426, O 426, 427, 433, 434a, Q 7, 8, 9, 11, 15, 16, 16*, 18, 19, 019, 21, 32a, 121; *mōlj* L 333, 387; *mulj* L 331, 369, 374, 379, 380, 432, Q 28, 30, 32, 32, 32a, 33; *moəlj* L 381a; *mo.əlj* L 369; *moəlj* L 381; *mōəlj* L 372; *mūəlj* L 369, Q 30; *məwlj* L 369, 429, 430, 433; *mōlj* L 371, 425; *moj* L 316a; *moj* Q 35; *mo.j* P 55; *mōj* L 428, 429, 431, 432, Q 7, 20, 30; *mōjə* L 429a; *məwx* L 372; *məx* Q 166; *mōx* Q 77; *mōldjə* L 318, 318b, Q 172; *mōltjə* Q 88; *mōltjə* Q 7; *mōltšə* Q 88; *mulžə* Q 5, 86, 90, 93; *molžə* Q 88; *molšə* Q 87; *mōlšə* Q 91; *mōlžə* Q 88, 89, 172, 188; *mo.lžə* Q 188; *mōjžə* Q 95; *mōžə* Q 188; *mōšə* Q 95; 96a, **mengelhoelde:** *məjəlmōljə* L 375; **broodmoelde:** *brūtmōljə* Q 102; **bakmoelde:** *bakmult* Q 3; *bakmolt* Q 112b; *bakmolj* L 331; *bakmōlj* L 360, 367; *bakmōj* L 360a, 434a; **houten moelde:** *hōtə mult* Q 179; *hōltə molt* Q 278; **moel:** *mul* K 278, 315, 316, 317, 318, 353, 353c, 357, 358, 359, L 286, 312, 314, 352, 353, 354, 355, 355a, 413, 432a, P 45, 47, 51, 108a, 176, Q 2, 3, 36, 38, 101; *mūl* K 318; *mol* L 386, 427, Q 36, 111, 115, 121; *mo.l* L 372, 416; *məl* L 322, 416, Q 32, 110; *myl* K 314, 353; *mīl* L 355; *moal* Q 97; *mo.əl* L 416; *moəl* L 415; *moal* L 421, Q 11; *moəl* L 360; *məwl* L 430, P 47; *məwəl* K 353; *məwə* K 317, L 315, 355, P 48, 107a; *mūl* Q 98; *mōl* L 316, 317, 319, 356, 359, 360, 360a, 363, 364, 365, 366, 367, 372, 376, 414, 415, 416, 417, 418, Q 8, 9, 10, 11, 12, 36, 88, 89, 97, 98, 100, 103; *mō.l* P 51, Q 10; *məəl* L 415a; *mujl* K 315, 318, 357, 359, P 44, 45, 46, 47, 48; *mojl* L 330, 421, Q 14; *mo.jl* L 317, 360; *mōjl* L 317, 321, 360, 372, 378,

419, 422, 427, 432, Q 7, 21, *mōjəl* L 317; *māl* L 363; **bakmoel:** *bakmul* L 312, 314, 315, 317, 353, Q 38, 181; *bakmujl* K 318; *bakmūl* L 313; *bakmol* L 355, 386; *bakmo.l* L 360, 362; *bakməəl* L 360; *bakmo.jl* L 317, 360; *bakmōl* L 360a, 367, 371; *bakmōjl* L 360; **houteren moel:** *hātərə mujl* K 318; *hētərə mōl* L 418; *hāətərən mūl* L 355; **houten moel:** *həwtə mul* L 315; *həwtən mul* L 368; *hētən məwl* K 353; *həwtə mōl* L 317; *əwtə mōl* L 416; **moelie:** *mōli* L 370; *mōli* L 375; **mou(de):** *mow* P 56, 57, 119, 176, 179, 188, Q 71, 72, 74, 156, 162; *məw* K 353, P 50, 52, 55, 58, 107a, 117, 118a, 119, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 177a, 179, 183, 185, 186, 187, 188, 197, 210a, 212, 214, 220, 224, Q 2, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 80, 152, 154, 156, 157, 157a, 158, 162, 163, 164a, 166, 167, 168, 173, 176a, 180; *mə.w* P 176, 185; *mōw* Q 166; *moəw* P 176; *moaw* P 117, Q 74; *moəw* Q 159; *muw* P 53; *məw* P 52, 53, Q 162; *məwə* P 50, 119; *maw* P 176, Q 157; *mawə* Q 78; *mōw* P 55, 57, 58, 107a, 118, 177, 178, 197, 223, Q 72, 158, 159; *mō.w* P 212, Q 78, 156; *məw* P 119, 176, 188, 192, 195, 196, Q 78, 156, 180; *mo* P 51, 58, 197, Q 72, 89; *mo.* Q 83; *moə* P 119, Q 71; *məə* Q 80; *moə* Q 75; *moə* K 360; *mō* K 360, 361, L 414, P 50, 51, 56, 57, 58, 118, 119, 120, 121, 176, 177, 178, 184, 190, 212, 218, 220, Q 1, 2a, 77, 82, 83, 89, 154; *mō.* P 55, 118, Q 83; *mōə* P 56, 176; *mə* P 176b; *mə* Q 2; *mō* Q 2; *mə* Q 2; *mā.* Q 2; *mōə* Q 170; *mu* Q 71; *mā* P 176; *mā* L 414, P 211; *mā.* P 210a; **moutje:** *mōwkə* P 176; **bakmou(de):** *bakmow* P 57; *bakməw* Q 2; *bakməw* Q 71, 155a; *bakmō* P 190; *bakmə* Q 2; **broodmou(de):** *brūtməw* Q 178; **houten bakmou(de):** *həwtə bakmō* P 118; **houten mou(de):** *hōtə mō* Q 89, 173; *ōtə mō* Q 77; *həwtə mow* Q 156; *hōtə məw* P 177, *həwtə mōw* P 177; *ōtə mōw* P 193; **mou(de)bak:** *mətbak* Q 262; **trog:** *trox* L 244c, 266, 271, 298, 352; *tro.x* L 269; *trəx* K 278, L 163, Q 117a, 175; *troax* L 247, 249, 271, 298, 329; *troəx* Q 168; *troəx* Q 83; *troəx* L 300; *trux* L 312, 372; *truəx* Q 74; *trəwx* Q 181, 208; *trwəx* Q 175; *trəx* K 358, 359, L 246, 248, 250, 267, 269a, 282, 286, 290, 291, 293, 298, 312, 313, 314, 318b, 324, 418, P 121, 176, Q 11, 35, 71, 95, 96, 99, 102, 121; *trōg* L 414; *trōq* P 176; *trō.x* L 266, 271, 290; *trōax* L 326; *trōəx* L 250, 266; *trōex* L 295; *trəx* L 215, 248, 269, 269a, 271, 292, 295, 298, 300, 332, 381, 381b; *trə.x* L 270; *trōwx* Q 199; *trūəx* L 372; *trū.x* L 372; *trəx* L 269; het type *trog* in: K 316, L 163, 165, 191, 192, 210, 211, 214b, 246, 265, 269, 286, 295, 299, 312, 321, 329, P 176, 180, Q 95, 112, 113; **kneetrog:** *knətrox* L 322; *knətroax* L 327, *knətrōx* L 289, 292; *knəatrōwəx* Q 179; *knətrox* L 318b; *knətrōx* L 289; **kneedtrog:** *knətrōx* L 292; *knətrōx* L 289; *knətrōx* L 289b; *knətrōx* L 288, 288a, 289a; *knətrōx* L 288; *knətrōax* L 318c; *knəjtrōwx* L 289; *knəjtrōəx* L

II.1

289; **meeltrog**: *mēltrox* L 209; *mēltrōx* L 209; *mēltrōx* L 270; **broodtrog**: *bruttrox* L 268; *bruattrox* L 215a; *bruttrōx* L 297; *bruatttrōx* L 271; *broēttroax* L 269; *brūatttrōx* L 250; het

type *broodtrog* in: L 210; **mengtrog**: *meñtrōx* L 329; **deegtrog**: het type *deegtrog* in: L 315; **houten trog**: *hōtən trox* P 176; *hātə truax* Q 2; **baktrog**: *baktrōx* L 164, 211, P 176; *baktroax* L

165, 245, 246, 246a, 249, 299, 323, 330, Q 20; *baktrōwx* Q 83; *baktrow.x* L 316a; *baktrux* L 314; *baktruax* L 328; *baktrōx* K 358, L 216, 217, 250, 267, 289, 290, 291, 293, 296, 312, 313, 321, 329, 355, 372, Q 262; *baktrōx* L 268, 381; *baktrwōx* Q 93; het type *baktrog* in: L 191, 209, 210, 213, 214, 215a, 265, 266, 360, 373, 383, 416, P 48; **houten baktrog**: *hōwtā baktrōx* Q 95; *hōwtā baktroax* Q 20; *hōltā baktrōx* Q 278; *hōlzā baktrōx* Q 262; *hōtā baktrox* P 176; *hōtān baktrox* P 180; *hōtān baktruōx* Q 164; *hōtān baktroex* Q 75; *hō.tān baktrōx* Q 2; *hātā baktrux* Q 2; *hātān baktrōx* L 355; het type *houten baktrog* in: L 314; **houteren baktrog**: *hōwtārān baktrōx* L 286; **trogbak**: het type *trogbak* in: L 115; **meelbak**: het type *meelbak* in: P 173; **trouwbak**: het type *trouwbak* in: L 115; **houteren bak**: *hōwtārā bak* L 372; **knee-bak**: *knēbak* Q 83; **kneedbak**: het type *kneedbak* in: P 176; **mikkebak**: *mekābak* L 269; **deegbak**: *dejgbak* L 269; **broodbak**: het type *broodbak* in: Q 162; **bak**: *bōk* P 176; **vloot**: het type *vloot* in: L 320, 320a; **mengvloot**: *mējvlōt* L 313; **bakvloot**: *bakvlōt* L 286; het type *bakvloot* in: L 286; **deegvloot**: *dejgvlūt* L 267; **vlootje**: *vlyjtā* L 318a; *vlōatjā* L 289b; **deegkuip**: *dejxkūp* L 292; **zuurdesemkuip**: *zurdejx-samkup* Q 19; **kuip**: *kū.p* Q 20; **kiebel**: *kibāl* Q 121; **teil**: het type *teil* in: L 294; **pétrin**: *poitrē* K 278; **vottes**: *voṭāš* Q 121.

DEKSEL VAN DE BAKTROG

Deckel des Backtroges — cover of the kneading trough — couvercle du pétrin (Veldeke 20, 22)

[Op de baktrog ligt gewoonlijk een deksel dat voor het gebruik kan worden weggenomen en zo opgesteld dat er de gemaakte broden op kunnen rijzen (Weyns blz. 28).]

moeldeksele: *mōljāndeksəl* Q 18.

DEEG KNEDEN

Teig Kneten — to knead dough — pétrir la pâte (N 29, 20b; N 6, 47; S 18; L 1a-m: monogr.; L 22, 41)

[Bepaalde grondstoffen t.w. bloem, gist, zout, vocht vormen het deeg. Eventueel worden er nog andere toevoegingen bijgevoegd. Dit deeg gaat men kneden om een massa te verkrijgen waarin de verschillende grondstoffen in de juiste verhouding zo volkomen en gelijkmatig mogelijk doorengemengd zijn (Schoep blz. 90-91). Naast „kneden met de hand” komt voor „kneden met de voeten” of kneden met de deegmachine”. De informant van L 428 merkt op dat „mengelen” het mengen der diverse ingrediënten inhoudt en het eigenlijk kneden *knēja* is.

In dit lemma wordt het object „deeg” niet fonetisch gedocumenteerd. Bij documentatie zou de meest voorkomende variant *dejx* zijn geweest. Daarnaast zouden er nog varianten voorkomen als *dēx*, *dē.x*, *dējx*, *dēk*, *dē.jx*, *ū.x*, *dijx*, *dix*, *dix* en *di.x*.]

kneden: *kneā* Q 113; *kneān* K 353; *knē* Q 35; *knēā* P 211, Q 5, 112, 113, 117; *knēān* Q 1; *knēān* Q 21; *kneē* P 164, Q 203; *knee* Q 35; *kneēā* Q 112a; *kneja* P 188, Q 17; *kneja* K 314, L 163, 211, 214, 246, 288, 289b, 295, 297, 299, 377, 382, 385, 425, 429a, 431, Q 12, 15, 38, 72, 79, 95, 96, 102, 112b, 121, 180, 196, 198; *knē.jā* Q 95; *knejan* L 312, 417; *knejan* L 165, 295, Q 14, 82, 191; *knēānā* Q 121; *knējā* K 359, L 244b, 372, P 55, 192, Q 96, 99, 99*, 113; *knējā* L 164, 191, 209, 210, 215, 216, 245, 246, 248, 249, 250, 266, 268, 269, 289, 291, 296, 298, 299, 300, 321, 323, 327, 328, 330, 331, 333, 368, 374, 378, 379, 380, 381, 426, 427, 432, Q 16, 104a, 105, 196, 204a; *knējan* L 313, Q 112b, 121; *knējan* K 358b, L 317, 429a; *knējā* Q 203; *knējē* L 422, Q 3; *knējā* K 353, 357, 358, L 159a, 163, 164, 191, 192, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244c, 245b, 246a, 247, 249, 265, 266, 267, 268, 269, 269a, 269b, 270, 271, 288, 289, 289b, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 318, 318b, 320, 320a, 321, 322a, 323, 324, 324a, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 373, 374, 375, 377, 378, 381, 381b, 382, 383, 425, 426, 0426, 427, 428, 432, P 45, 50, 56, 176a, Q 12, 14, 15, 16, 16*, 17, 19, 20, 32, 35a, 36, 88, 94b, 95, 96a, 96b, 97, 99*, 101, 102, 104, 105, 111, 117a, 172, 187, 187a, 193, 195, 197, 198, 198b, 199, 203a, 204a, 207, 247, 248; *knē.jā* Q 10; *knēā* P 176, Q 20, 22, 39, 101, 112a, 0112, 113, 113c, 118, 121, 121b, 156; *knēān* K 278, P 46; *knē.ā* Q 29, 30, 83, 93, 168; *knēā* L 290, 429, 434, P 179, Q 2, 20, 21, 33, 89, 95a, 99, 112, 112a, 113, 202; *knē.ā* L 290, Q 34; *knēhā* L 387; *knēhā* Q 18, 207; *knē* L 432a, P 180, Q 96a, 97, 98; *knē*. L 290, 430, Q 27, 33, 38, 101, 103, 110, 111, 208; *knē* L 117, 384, 387, 433, 434a, Q 20, 21, 28, 30, 32, 32a, 35, 36, 98, 111, 112, 112a, 113, 203, 207; *knēn* L 429; *kneēnā* Q 117b, *knēn* P 176; *knē.nā* Q 116, 202; *knēnā* Q 252; *knēn* P 176b; *kne.j* Q 32a; *knēdā* Q 222; *knīdā* Q 2; *knēā* Q 101; *kneja* Q 118; *knē* Q 30, 101; *knēā* Q 20; *knēā* Q 247, 247a; *knējā* Q 95; *knējā* L 250, 269, 322, Q 96, 97, 193, 196; *knē.jān* Q 204; *knī-jā* L 372, P 177; *knī-jān* L 419; *knīā* P 47, Q 78; *knī-jā* P 46; *knī.jā* P 51; *knīān* L 419; *knī-jā* Q 255; *knājā* Q 97; *knān* P 44; *knān* P 176; *knōj* Q 10; **kneden met de handen**: *knējā met de henj* L 321; **kneden bet de handen**: *knīān bē dā hān* Q 2; **deeg mengen**: [*deeg*] *mēgā* L 291, 292; [*deeg*] *mēhā* Q 117, 119; [*deeg*] *mē.ṅā* Q 117b; **weg mengen**: *wēg mēgā* L 270; **mengen**: *mēṅā* L 191, 214, 247, 267, 269, 269a, 270, 271, 290, 293, 297, 317,

II.1

322, 329, 330, 331, 332, 386, 387, Q 111, 113, 118, 121, 211; *meṇan* L 268, 384; *meṇa* L 210, Q 30, 121, 121c; het type *mengen* in: Q 30; *weg mengen*: *wək meṇala* Q 20; *mengelen*: *meṇala* L 321, 321a, 329, 375, 376, 381b, 425, 426, 428, Q 14; *mengen met de handen*: *meṇa met da heṇ* Q 121e; *deeg maken*: [*deeg*] *māka* L 250, Q 112b, 197, 251, 278; *deeg trekken*: [*deeg*] *trēka* L 329; *peṭsen*: *peṭsa* Q 117a; *ondereendoen*: *oṇərejndōn* Q 21; *weg onderendoen*: *wəx ɔndərən dū* L 265; *ondereenmaken*: *oṇərejnmāka* L 289b; *deeg onderenmaken*: [*deeg*] *oṇərejnmāka* L 289; *deeg onderen zetten*: [*deeg*] *oṇərejnzətən* Q 15, 15a; *ondereenmaken met de handen*: *ɔndərəjən mōʔə meḍa hōn* K 278; *karnoffelen*: *karnofala* L 320a; *te bakken zetten*: *tə baka zətə* Q 111; *deeg zetten*: [*deeg*] *zətə* Q 112a; *deeg omzetten*: [*deeg*] *omzətə* Q 111.

DEEG KNEDEN MET DE VOETEN

Mit den Füßen Teig kneten — to knead dough with the feet — pétrir la pâte aux pieds (N 29, 20c; N 6, 47; N 29, 20b; monogr.) [Een eventueel opgegeven object „deeg” wordt niet gedocumenteerd.] *treden*: *trəja* L 299, 432, Q 12, 15, 21, 38, 95; *trēa* Q 30; *trēja* L 269a, Q 35, 96, 97, 193; *trēnan* Q 112b; *trē* L 432a; *trē* L 387, Q 28, 191; *trē*. Q 30; *trēja* L 290; *trēja* L 265, 292, 383, 428, Q 36, 99*, 198b; *trēja* Q 33; *trəna* Q 112, 113; *trəna* Q 121; *trēna* Q 117a, 121, 121e, 204; *trəna* Q 202, 203; *trəha* Q 18; *trē* Q 35; *trēa* L 291; *trēa* Q 200, 247, 247a; *tri-ja* P 177; *brood treden*: *bruat trēja* L 270; *brōt trēja* L 163; *treden met de voeten*: *trēja meḍa vīt* K 278; *trēja met da vīt* Q 35a; *de moelde treden*: *də molt trēnan* Q 118; *trampelen*: *trampala* Q 19, 197, 204; *trappen*: het type *trappen* in: Q 95; *stampen*: *stampə* L 271; P 176a; *stāmpə* Q 72; *stamʔə* K 314; *slaan*: *slon* Q 82; *temperen*: *təmpərə* P 56; *deeg lopen*: *dejx loṇpə* L 292; *kneden met de voeten*: *knəna met de vōs* Q 121c; *knēja met da vīt* L 321; *knəjan met da vīt* L 312, *met de voeten kneden*: *metə vīt .knēja* L 377; *kneden bet de voeten*: *knīan beḍə vīt* Q 2; *knēja beta vyt* L 414; *kneden*: *knē* Q 32a; *knēa* P 176; *knēja* L 270, 289b, 292, 317, 331, Q 198, *knēja* Q 3; *knēn* P 176b; *knēja* L 269; *kni-ja* L 372; *kweddelen*: *kwedalən* Q 95.

KRABSEL

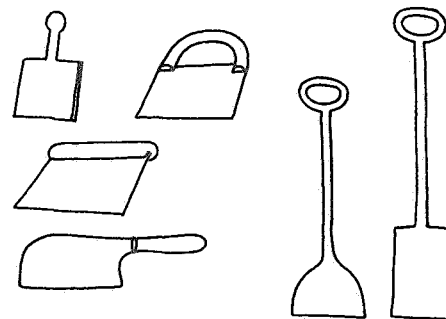
Am Boden und an den Seiten des Trogs haftender Teig — scrapings — pâte qui s'est fixée aux cotés et sur le bas du pétrin (N 29, 21a) [Deeg dat zich aan de zijkanten en op de bodem van de trog heeft vastgezet.]

94

korst: *kōars* L 250; *kuaš* Q 121; *kū.š* Q 117a; *kōš* Q 21; *kost* P 176b; de volgende opgaven zijn meervoud: *kōrstə* L 291, Q 95; *kōrstə* L 290; *kōrstə* Q 99*; *korstendeeg*: *kōstədəx* Q 83; *gekorsten deeg*: *gəkijštə dēx* Q 35a; *gəkōjštən, dejx* Q 20; *deegkorst*: het type *deegkorst* in: Q 3; de volgende opgave is meervoud: *dēxkōrstə* Q 197; *deeg*: het type *deeg* in: Q 180; *verdroogde deeg*: *vədrōgdə dē.jx* L 383; *bijeenschrapsel*: *biēšrapsəl* Q 198; *mouwgelei*: *mašələj* Q 204; *resten*: *restə* Q 95, 121e; *overschot*: *ijvəršūt* L 317; *ēvəršāt* Q 2; *afval*: *āfval* L 292; *afal* K 314, L 414; *gremelen*: *grēmələ* P 56; *grēmələ* L 331; *grījələ* Q 113; *gremelingen*: *grēməlīnə* P 176a; *klompen*: *klompə* P 56; *schrapsel*: *šrapsəl* L 270, Q 12; *šrepsəl* L 292; *moeldegenschrap*: *muljgəšrap* Q 30; *moeldegeschrap*: *muljgəšrap* Q 28; *aanzetsel*: *āzetsəl* Q 112; het type *aanzetsel* in: L 269a; *aanzet*: *ānzət* Q 97; het volgende woordtype duidt op de gebruiksmogelijkheid: *desem*: *dējasəm* P 177; het volgende woordtype is een werkwoord: *plakken*: *plakə* Q 95.

DEEGKRABBER

Teigschraber (Gerät zum Ablösen des Teigs) — dough-scraper — raclette (ustensile que l'on utilise pour détacher la pâte) (N 29, 21b; N 29, 21c; OB 2, 2f; monogr.) [Werktuig waarmee het deeg wordt losgestoken. Het gaat hier om een gereedschap dat de vorm kan hebben van een plamuurmes met vierhoekig, driehoekig, half-rond blad), een krabber of hak met half-rond blad en een schopje met een blad van uiteenlopende vorm. Volgens de informant van K 314 heeft het „krommes” ongeveer de vorm van een sikkel. Vaak is de steel van de schop van ijzer. De handgreep van het plamuurmesmodel is vaak van hout of van omgebogen metalen plaat. Vergelijk voor de woordtypen het lemma DEEGMES. Zie afb. 18.]

Afb. 18. deegkrabber en deegmes

mes: *mes* L 414; *mets* Q 198; het type *mes* in: L 289b; *korstmes*: het type *korstmes* in: Q 3;

krabmes: *krapmes* L 163; **krommes:** *krumes* K 314; *krumpmes* K 314; **deegkrabber:** *dejxkrabər* Q 72; *dejxkrebar* L 290; *dejxkrebar* L 269a, 270; *dejəkrəbar* K 278; **krabber:** *krabər* Q 12; *krebar* L 265, 270, 271, 292, 317, 330, 331, 377, 383, P 176a, Q 180, 204; *krəbar* L 269; het type *krabber* in: L 432a; **krabbertje:** *krebarəkə* Q 187a; **kretser:** *kretsər* Q 95; *kretšər* Q 121; **krats:** *krats* Q 113, 117a, 121, 121c, 197, 202, 203; *kratz* Q 112; *krats* Q 38; **deegkrats:** *dəxkratz* Q 121e; **kratsje:** *kretšə* Q 121; **coupe-pâte:** *kupāt* P 176, Q 95, 162; *kopāt* L 432; *kəpāt* P 177; *kompāt* Q 20; *kapəwt* P 176; **schup:** *schəp* K 359; *šəp* Q 97; **schupje:** *šəpkə* L 265, Q 83; *sxəpkə* K 278; **deegschup:** *dəxsəp* Q 28, 30, 35a, 112b, 191; *dəxsəp* Q 33, 35; *dəxsəp* L 427, Q 198b; *dəxsəp* Q 95, 197; *dejxsəp* L 372, Q 9, 18, 19, 21; *dejxsəp* L 291, 318b, Q 193; **deegschupje:** *dejxsəpkə* L 432; **moelde-schupje:** *möljxsəpkə* L 372; **ijzerenschup:** *isərəšəp* Q 203; *izərəšəp* Q 99*; *izərəsxəp* L 312; **steker:** *stəkər* P 176b; *stəkər* L 289b; **afsteker:** *əfstəkər* P 56; *əfstəkər* Q 82; **deegsnijder:** het type *deegsnijder* in: Q 168; **krals:** *krals* Q 36; **stub:** *stəp* L 321.

MACHINE OM ROGGEBROODDEEG TE MAKEN

Maschine zum Anmachen von Schwarzbrotteig – machine to make dough for rye-bread – pétrisseuse pour préparer le pain de seigle (N 29, 104)

[Vergelijk het lemma MENGMACHINE VOOR DEEG.]

broodmachine: *brūətməšin* Q 30; *brūətməšin* L 291; *bruətməšin* Q 121; *brūətməšin* L 290; *bruətməšin* L 265, 271; *bruətməšin* L 270; *brutməšin* Q 35; *broətməšin* Q 36; *brōtməšin* L 383; *brəwtməšin* L 432; het type *broodmachine* in: L 432a; Q 191; **zwartbroodmachine:** *šwatbruətməšin* Q 121, 203; *swartbrutməšin* Q 35a; **roggebroodmachine:** *rogəbruətməšin* Q 113; *rogəbrutməšin* Q 198b; *rogəbrūətməšin* L 250; *rəkəbruətməšin* L 269a; het type *roggebroodmachine* in: L 163; **deegmachine:** *dəxməšin* Q 117a; *dəxməšin* Q 197; *dejxməšin* Q 193; *dejxməšin* Q 21, 99*; *dəəxməšin* Q 112; het type *deegmachine* in: Q 187a; **roggemachine:** *rogəməšin* Q 19; **roggebroedmenger:** *rogəbrutməņər* Q 193; **rogmenger:** *rogməņər* L 312; **mengmachine:** *məņməšin* L 321; *məņməšin* L 269a; *məņməšin* L 269; **broodmengmachine:** *brōtməņməšin* L 331; **broodsmengmachine:** *brūtsməņməšin* Q 121e; **roggebroodpers:** *rogəbrūtəpers* Q 94b; **pers:** *pəəs* Q 15; **kneedmachine:** *knētəšin* L 318b; *knētəšin* Q 82; *knētəšin* K 314; **kneemachine:** *knēməšin* L 387, Q 28; *knēməsxin* Q 3; **kneedmachine voor zwartbrood:** *kni-jməsxin vjər zwart brut* L 372;

roggekneeder: *rogəknējər* L 317; **pétrin:** *pətrən* P 176; *pətrē* L 414; *pətrē* K 278; **molen:** *mələ* Q 12.

MANEGE

Rundgang-Göpel (zum Antrieb einer Teigmaschine) – dough-maker – manège (mécanisme à traction de cheval pour mettre en marche la pétrisseuse)

(N 29, 103; N 29, 104; N 29, 105e)

[Aandrijfmechanisme voor deegmachine, waarbij een paard de trekkracht levert.]

manege: *mənēzi* L 290; *mənēžə* L 383; **broodmanege:** *brūətmənēzi* L 290; **hondsrad:** *hə.njstrā.t* L 383.

Het rijzen

GIST (zie kaart)

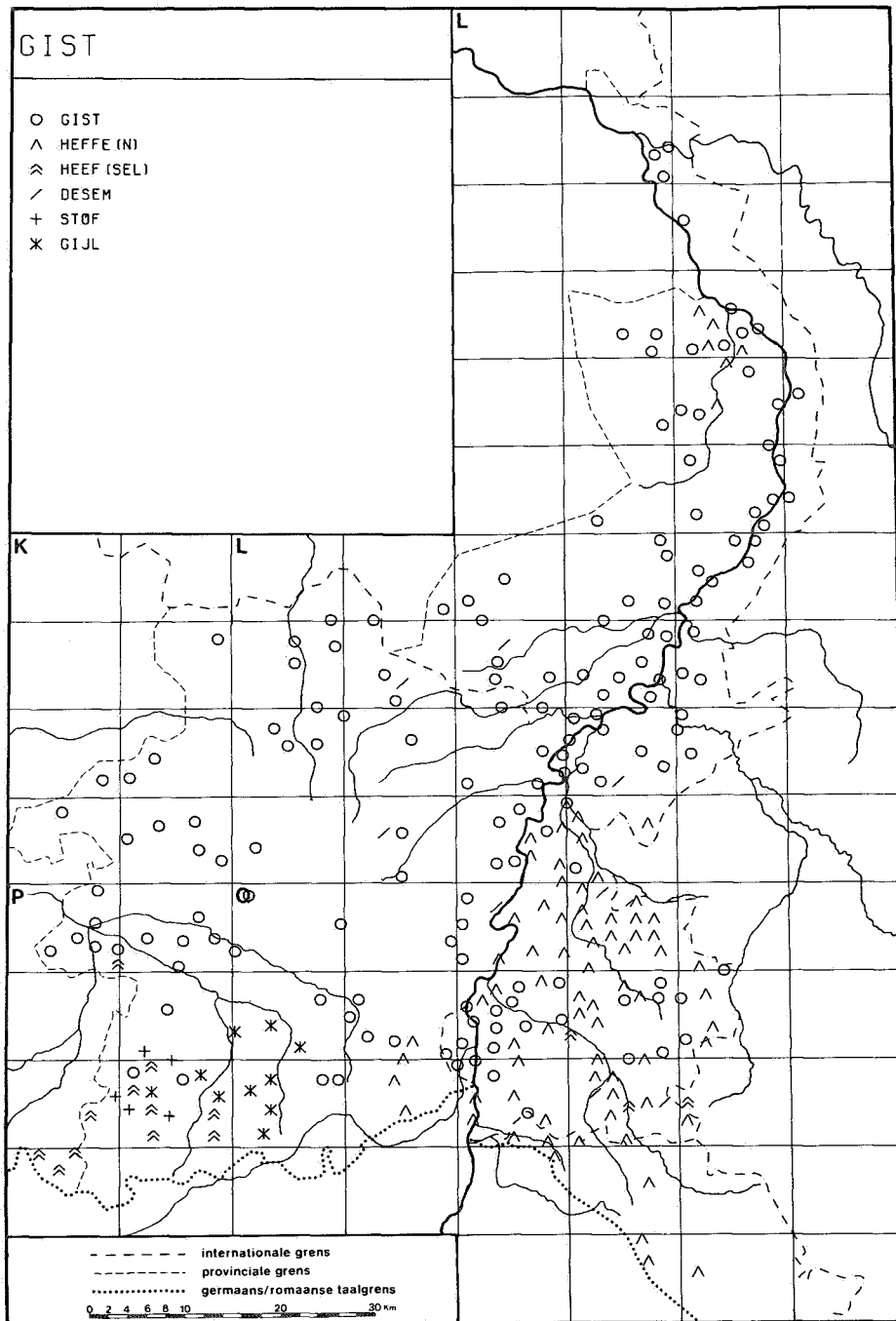
Hefe – yeast – levure

(N 29, 22; LB 2, 234; monogr.; JG 1b, add.; S 10; L 1a-m; L 2, 21a; Gi; A 22, 2)

[Door het feit dat de vragen niet alle even genuanceerd waren gesteld, komen er woorden voor die zowel moderne droge gist als natte gist als zuurdeeg aanduiden. Het zuurdeeg blijkt volgens sommige informanten (L 291, Q 35) voor het bereiden van zwartbrood of roggebrood gebruikt te worden, terwijl de gist of „heffe” voor witbrood wordt aangevend.]

gist: *gest* P 50, 53, 56; *gəst* L 163, 165, 191, 246a, 292, 296, 318b, 379, 380, 385, P 46, 47, 48; *gest* L 325, 328, P 57, Q 196; *gəst* L 265, 291, P 55; *gē.st* L 164; *gəst* L 291, Q 2; *gist* P 49, 50, 176; *gīst* P 55, 58; *gī.st* P 118; *ges* K 278, 315, 316, 353, 357, 359, 360, 361, L 250, 267, 269, 271, 282, 299, 312, 331, 353, Q 95; *ges* K 314, 353, 357, 358, L 209, 210, 211, 213, 215, 216, 244c, 246, 246a, 248, 249, 250, 266, 268, 269, 270, 288, 288a, 289, 289a, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 312, 313, 314, 316a, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 353, 354, 355, 356, 360, 368, 371, 372, 374, 375, 377, 378, 381b, 416, 417, 420, 422, 423, 434, P 45, Q 1, 2, 3, 7, 9, 82, 83, 89, 93, 94b, 95, 96a, 99, 99*, 101, 102, 103, 158, 168, 193; *gē.s* Q 2; *ges* K 315, 358, L 210, 215a, 217, 269, 269a, 289b, 292, 297, 317, 318b, 320, 321, 323, 327, 329, 330, 331, 333, 361, 372, 374, 378, 381, 382, 383, 387, 419, 426, 431, Q 1, 2, 9, 12, 93, 95, 97, 98, 99, 102, 103, 104a, 105, 112, 187, 187a, 193; *gesə* Q 93; *gies* K 278; *geš* Q 113; *geš* Q 113, 113c, 116, 117b, 118, 202; *geš* Q 112, 113, 121e, 202; *gēəs* Q 10; *ge.s* Q 168; *gē.s* Q 2; *gēs* L 245, 269a, 271, 290, 291, 381a, Q 99*; *gēəs* P 189; *gē.s* L 286, 290; *gēs* L 313, Q 2, 10,

II.1

72; *gēz* L 377; *gēs* L 387, 414; *gis* L 315; *giz* L 312; het type *gist* in: L 163, 318b, 360, 382, P 176; **heffe**: *hefā* Q 198, 198b, 202, 204, 204a, 208, 278, 279; *hefā* L 430, Q 113, 121, 121c,

171, 198, 207, 208; *hefā* Q 93, 117a, 119, 121, 208, 209, 253, 284; *evā* Q 15; *he.fā* Q 222; *he.fā* Q 200, 247, 247a; *hēfā* Q 210, 253; *ho.fā* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246, 425, 426, 427, 429,

430, 432, 433, 434a, Q 19, 20, 21, 27, 30, 32, 32a, 33, 34, 38, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 103, 110, 111, 111*, 112, 117a, 174, 178, 201, 203, 208; *hōfā* L 432a, Q 18, 22, 28, 29, 35, 35a, 36, 38, 101, 101a, 191, 197, 201, 203; *ōfā* Q 16, 19, 21, 31; *ōfā* Q 15, 20, 32a; *hōvā* Q 195; *hōvā* Q 36; **heffen**: *hefān* Q 247; *hōfān* Q 15, 21, 247a; *ōfān* L 427; **hevel**: *hēvāl* L 289, 291; **hever**: *hyvār* Q 36; **heef**: *heff* P 183, 197; *hef* Q 222; *hēf* P 174, 176, 211a, 212; *ēf* P 176; *hēf* P 176b, 179, 196, 211; *ōf* Q 208; *ōf* Q 101; **heefsel**: *hēfsāl* P 50; **neef**: *nēf* K 359; **zuurdeeg**: *zurdeyx* L 327, Q 95; *zurdēx* L 163, 210; *zūrdeyx* K 314; *zoördēx* Q 35; *zōrdeyx* L 289, 290; *sawārdeyx* Q 121; **zuurdeegsel**: *zurdeyxāl* L 163; *zūrdeyxāl* L 375; **zuurdesem**: *zurdesām* Q 203; *zurdēsām* Q 33; *zurdežām* Q 30; *zurdejsām* Q 99, 100; *surdēsām* L 115; *zōrdejsām* L 372, 374; **zuursel**: *zōrsāl* L 291; **desem**: *desām* Q 203; *dejsām* Q 208; *dejsām* L 317, 318b, Q 15, 20; *dīsām* L 416; **stof**: *stof* P 179; *stōf* P 176, 179; *stōāf* P 177; het type *stof* in: P 176, 176a, 176b; **gijl**: *geļ* Q 74; *geļ* Q 166; *geļ* Q 78, 157; *gēļ* P 176b, 188; *gēļ* Q 156; *gē.l* Q 156; *gējal* P 188; *gēal* Q 156; *gēļ* Q 78, 80, 160; *gēal* P 192; *gēļ* P 192; **biergist**: *bērges* L 372.

VLOEIBARE GIST

Flüssige Hefe – liquid yeast – levure de bière (N 29, 22; L 2, 21a; LB 2, 235)

[De vloebare gist wordt bij de brouwer van het dorp gehaald. Deze gist kan, in lauwater opgelost, dadelijk met de bloem worden gemengd (Weyns blz. 45).]

gist: *gešt* P 165; *geš* Q 9; *ges* L 329; *gēs* L 422; **natte gist**: *natā geš* L 360; *natā ges* L 292; **biergist**: *bīrges* K 358; *bērges* L 329; **natte heffe**: *natā hōfā* Q 20; **natte heef**: *natā ēf* P 176; *natā hēf* P 176; **draf**: *draf* K 276, P 176.

ZUURDEEG (zie kaart)

Sauerteig – leaven – levain

(N 29, 23a; N 16, 75; N 29, 23b; L 1a-m; L 2, 21b; LB 2, 236; OB 2, 4; OB 2, 6; JG 1b add.; S 6; S 6 add.; monogr.)

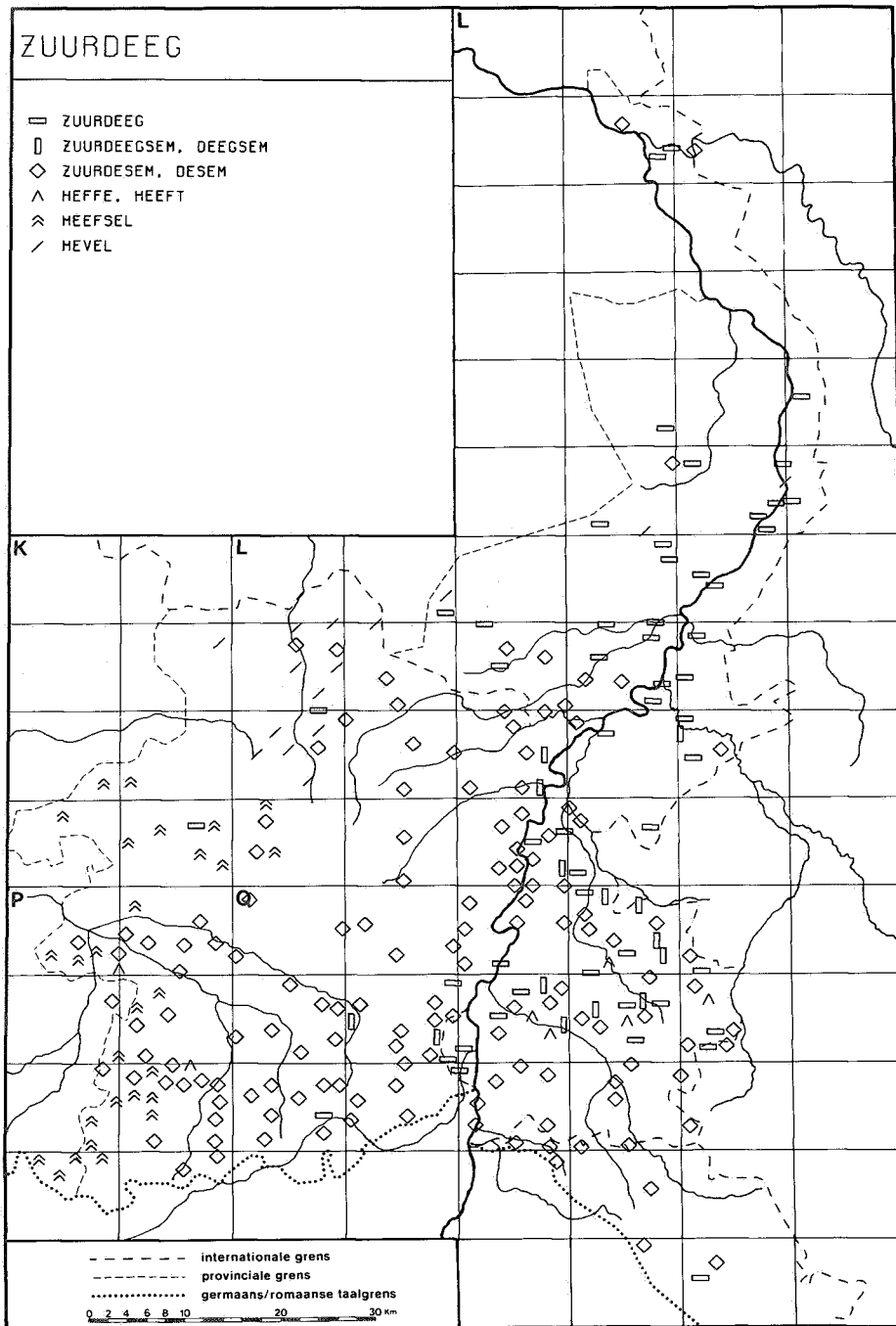
[Door gisting verzuurd deeg, gebruikt als rijsmiddel om nieuw brood te maken. Het is overschot van het deeg dat de vorige keer is gebakken. Met zuurdeeg wordt roggebrood gebakken, terwijl voor witbrood brouwersgist wordt gebruikt. Het zuurdeeg wordt in een bepaalde vorm, meestal broodvorm, gekneet en aan de bovenkant van een gaatje voorzien waarin een handvol zout wordt gedaan. Ook maakt men met de vinger wel eens een kruisje waarop men dan zout strooit. Tot de volgende bakdag wordt het zuurdeeg in de baktrog of in een doek of pot of in de kelder bewaard.

Voor het gebruik wordt de droge korst van het zuurdeeg afgesneden en de rest in warm water gebrokkeld en geweekt (Weyns blz. 45).]

zuurdeeg: *zurdēx* K 359; *zurdēx* L 265; *zurdeyx* L 270, 298, 322a, 329, 330, 331, 332, 377, 383, 387, 0426, 434, Q 18, 20, 94b, 95, 97, 99*, 187a; *zurde.jx* L 383; *zu.rde.jx* L 331, 332; *zurdēx* L 163, 164, 299, 425, 432a, Q 36, 38, 112b, 113, 121, 121c; *surdejk* Q 284; *zūrdeyx* L 270, 299, Q 96c; *zūrdeyx* Q 162; *zurdē.x* L 164; *zūardeyx* L 322; *zū.rdēx* Q 20; Q 117a, *zū.rdē.jx* Q 20; *zoördēax* Q 122; *zōrdēx* L 289b; *zōrdeyx* L 268, 269, 269a, 271, 289, 289b, 291, 292, 318b, 324; *zōrdāx* L 244c, 250; *zō.rdē.jx* L 290; *zūrdeyx* L 266; het type *zuurdeeg* in: L 315; **zuur**: *zūr* L 265, Q 35; **zuurdesem**: *zurdesām* L 159a; *zurdesām* L 163, 265; *zurdejsām* L 327, 431; *zurdēsām* L 427, 429a, Q 33, 94b, 113, 117, 121e, 193, 204a, 211, *zurdežām* Q 30; *zurdesām* Q 197; *zurdesām* Q 198b; *zurdejsām* L 319, 386, 422, 426, 432, Q 7, 9, 14, 15, 88, 95, 97, 98, 99*, 101, 111*, 112a, 162, 193; *zurdejsām* Q 9; *zurdejsām* Q 204a; *surdejsām* Q 21, 284; *zuārdēsām* Q 121c, 202; *zuwārdēsām* Q 82; *zurdēsām* Q 204; *zurdēsām* Q 192, 222; *zurdēsām* L 422; *zurdējsām* Q 12; *zurdējsām* L 422, Q 22, 32a, 95, 96d; *zū.rdēsām* Q 117a; *zūārdēsām* Q 121, 192; *zūrdīsām* L 312; *zordejsām* L 316a, 420; *zōrdejsām* L 316a, 317, 318b, 320a, 321, 321a, 326, 361, 368, 371, 372, 374, 419, 422; *zōrdīsām* L 372; *zōārdēsām* Q 2; *zōwrdējsām* L 369; het type *zuurdesem* in: L 355, 371, Q 191; **deegsem**: *deyxām* L 372, Q 20, 97; *dēxsām* L 385, Q 83, 113; **zuurdeegsem**: *zurdeyxām* Q 20; *zurdeyxām* L 429, Q 95, 97, 101; *zurdeyxām* Q 28, 35, 35a; *zūrdeyxām* Q 111; *zōrdeyxām* L 371, 372; **brooddesem**: het type *brooddesem* in: Q 154; **desem**: *dejsām* Q 174, 178, 180, 253; *dē.sām* Q 247, 247a; *dejsām* L 316a, 326, 356, 360, 368, 371, 417, 423, 424, 425, 430, P 50, 55, 117, 118, 176, 189, Q 9, 95, 102, 156, 162, 168, 193, 198b, 247, 247a, 284; *de.j.sām* L 360, Q 10; *dejsām* L 119; *dē.sām* Q 171; *desām* Q 178; *deasām* Q 93; *de.j.sām* Q 12, 95; *disām* P 50; *dēsām* L 413, 414, P 50, 52, 57, 118, 172, 176, 177, 177a, 190, 192, 197, 222, 223, Q 1, 2, 2b, 3, 4, 5, 10, 33, 71, 72, 74, 77, 78, 80, 82, 83, 89, 93, 94b, 157, 157a, 158, 160, 166, 168, 178, 198, 200, 209, 253, 278; *dēžām* Q 210; *dēsām* L 317, P 56; *dēsām* P 176a; *dējsām* P 55, 176, 183, 188, 192, Q 72; *dējsām* L 360, 366, 416, P 107a, Q 156, 176a; *dē.sām* P 58; *dē.j.sām* Q 156; *dēasām* P 53, Q 78; *dēžām* Q 200; *dē.sām* Q 2, 253; *dēā.sām* Q 1; *dē.j.sām* Q 200; *dējasām* P 196, Q 1; *dēsām* P 48, Q 198b; *dīsām* L 313; **hevel**: *hēvāl* K 278, L 265, 282, 286, 312, 313, 314, 315, 355, 355a; *hēvāl* L 268, 286, 313; *hējvāl* K 278; *hōvāl* L 315, 352, 353, 354; *ēvāl* K 278; het type *hevel* in: L 289b; **heefsel**: *hejsāl* K 358, P 48; *he.sāl* P 179; *hejsāl* P 176, 178; *hesāl* K 353; *hesāl* K

II.1

315; *hēsəl* K 357, 358, 359, 360, 361, L 413, 414, P 49, 50, 117, 118a, 174, 211, 211a, 212; *hēzəl* K 314, 357; *hēsəl* K 315; *hēsəl* P 47; *hēsəl* P 176a, 176b, 179; *həsəl* K 353; *ejsəl* P 176, 213; *esəl* P

177a; *ēsəl* P 176; *ējsəl* P 174; *ēsəl* P 175; *ējsəl* P 175; **heffe**: *hefə* Q 119; *hafə* Q 36, 101, 112b; *hafə* Q 99*; **heef**: *ēf* P 177a; **heeft**: *heft* P 50; **hevelbrood**: *hēvalbrūat* L 314; **stof**: het type

stof in: P 178; **oude deeg**: *ðwæn dejx* Q 19; **deeg**: *dēk* Q 279; **gist**: *ges* L 271; *gēs* L 329; *geš* Q 112b.

ZUURDEEG MAKEN

Sauerteig aufbewahren und weitergären lassen – to make leaven – faire du levain (N 29, 23b; S 6; monogr.)

[Een restant van het deeg een poos laten „rijpen”, totdat het zuurdeeg is geworden en het aldus verkregen zuurdeeg gebruiksklaar maken.]

desemen: *desəmə* Q 196; *desəmə* L 191, Q 198; *dejsəmə* L 269, 320, 321, 325, 327, 330, 374, 378, 379, 380, 381, 425, 426, 427, 429, 431, 434a, Q 16, 22, 29, 32, 32a, 95, 96a, 98, 99, 101, 102, *dejsəman* L 387, Q 14, 193; *dejsəmə* Q 284; *dēsəmə* Q 203; *dējsəmə* Q 105; *dēsəmə* Q 30, 33, 198, 202, 204a, 207, 208; *dē.səmə* Q 187; *dēsəman* Q 30, 118; *dēsəmə* Q 197; *dēsəmə* Q 203; **deegsemen**: *dejxsəmə* L 432; *dejxsəman* Q 21, 97; *dēxsəmə* Q 30, 113; *dēxsəman* Q 30; **aanzetten**: *ānzətə* L 209; *ānzətə* L 383; *ānzətə* L 249, 321, 372; *ānzətə* Q 19, 36; *āzətə* Q 113, 204; *azətə* Q 112; *āzətəzən* Q 121e; *āzətə* Q 121; *q̄nzətə* Q 187a; *q̄nzətə* Q 187a; *q̄nzətə* Q 95; **zuur aanzetten**: *zūr enzətə* L 163; *zūr ānzətə* L 299, Q 38; *zōr ānzətə* L 269a; *zōr ānzətə* L 271; *zō.r ānzətə* L 290; *zūr āzətə* Q 35; *zū.r āzətə* Q 117a; **zuurdeeg aanzetten**: *zurdex ānzətə* L 432a; **zuursel aanzetten**: *zōrsəl ānzətə* L 291; **zuurdeeg zetten**: *zurdejx zətə* Q 99*; **heefsel zetten**: *hejsəl zətə* P 176; **zetsel aanzetten**: *zetsəl q̄nzətə* Q 95; **brood aanzetten**: het type *brood aanzetten* in: L 249; **te bakken zetten**: *tə bakə zətə* Q 15, 35, 83, 101; *tə bakə zətə* Q 21; **zuurdesem maken**: *zurdejsəm mākə* L 323; *zurdejsəm mākən* L 432; *zūrdejsəm mākən* Q 12; *zuwərdēsəm mōkə* Q 82; *zurdejsəm mōkə* Q 198b; **desem maken**: *dēsəm mākə* Q 202; *dēsəm mōkə* Q 3; *dejsəm mōkə* Q 193; het type *desem maken* in: Q 72, 191; **zuurdeeg maken**: *zōrdēx mākə* L 289b; *zōrdējx mākə* L 292, 318b; *zurdejx mākə* Q 20; **zuur maken**: *zūr mākə* L 265, 270, 331; **zuur kweken**: *zūr kwəkə* L 270; **hevel maken**: *hēvəl mākə* L 289b; **heefsel maken**: *hēsəl mōkən* P 176b; **aanzet maken**: *q̄nzət mākə* Q 95; **beslaan**: *bəslōn* L 414; **gaan**: *gōn* L 217; **gisten**: *gēštə* Q 201; **stukken wegleggen**: *stəʔə wexlēgən* K 278; **aanmengen**: *amēŋə* Q 121; **met deeg mengen**: *met dejx meŋə* L 295; **oude deeg aanlengen**: *ðwə dēx ānleŋə* L 317; **stuk oud deeg laten liggen**: *štək q̄wt dēx lōtə lekə* Q 35a; **hevel indoen**: *hēvəl endōn* L 289; **desem derindoen**: *dēsəm dren dōn* Q 116; **zuurdeeg derindoen**: *zurdēx dren dōn* L 297; *zurdejx dren dōn* Q 20; **zuren**: *zūrə* L 210, 213, 215, 215a, 246a, 323; *zūrən* L 164, 216; *zōrə* L 248, 250; het type *zuren* in: L 382; **aanzuren**: *ānzūrə* L 300; **zuurdegen**: *zurdejgə* L 328.

ZUURTIJD

Säuerungszeit (die zur Säuerung benötigte Zeit) – time it takes to make dough into leaven – temps que la pâte doit reposer pur devenir du levain

(N 29, 23c)

[De tijd gedurende welke het deeg moet blijven liggen om zuurdeeg te worden. Volgens informanten kan deze tijd verschillend zijn. Gewoonlijk duurt die één à twee dagen. Maar ze kan ook één nacht beslaan of een week of soms zelfs 14 dagen. De beantwoording van de vraag de „zuurtijd” was gedeeltelijk van dien aard dat een aantal woordtypen werkwoorden zijn.]

zuurtijd: *zuərīt* Q 197; *zuwərtējt* Q 82; *zurtsit* Q 121e; *zūrtīt* L 312, 330, 331; *zūrtejt* Q 3; *zūrīt* Q 191; *sūrīt* Q 21; *zūrītət* Q 112; *zūrtēt* K 314; *zo.rīt* L 290; *zōrtīt* L 269a, 271, 291; **aanzuurtijd**: *ānzōrīt* L 292; **tijd van zuren**: *tsūt va zjərə* Q 121; **rijstijd**: *rejsūt* Q 97; **rusttijd**: *rōstīt* Q 95; **heefseltijd**: *hēsəltēt* P 176a; **heveltijd**: *hējvəltējt* K 278; **gisttijd**: *gestit* L 317; **gisting**: het type *gisting* in: P 176; **het gaan**: *hət gōn* L 414; **tijd voor het gaan**: *tīt vjər ət gun* Q 193; de volgende woordtypen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen: **rijpen**: *ripə* L 321; **het zuur aanzetten**: *ət zōr ānzətə* L 292; **zuren**: *zūrə* Q 117a, 187a; *zūrə* Q 197; *zōrə* L 372; **verzuren**: het type *verzuren* in: Q 12; **gaan**: *gənə* Q 15; **geren**: *gērə* Q 95; **laten desemen**: *loətə dēsəmə* Q 203.

HET VOORRIJZEN IN DE TROG

Erste Phase des Treibens im Trog – proving inside the trough – levage dans le pétrin (N 29, 24b; N 29, 24a)

[Volgens de informant van P 56 worden de grondstoffen in de trog of de machine gebracht. Eerst de bloem ($\pm$ 50 kg). De gist ($\pm$ 1 kg) wordt opgelost in water. Dit mengsel wordt op de bloem gegoten, waarin eerst een soort trechter is gemaakt. Dit alles laat de bakker ongeveer 15 minuten staan. Dit is dan wel het voorrijzen in de trog.]

de volgende woordtypen zijn een werkwoord of een werkwoordelijke uitdrukking: **rijzen**: *rīzə* L 289b, 318b, 321, 377, Q 112; *rīsə* L 387; *rēžə* L 265; *riəzə* Q 35; *rējəzən* Q 82; het deeg *rejt* Q 3; **voorrijzen**: *vōrrejtə* Q 180; *vōrrīzə* L 269, 270; *vō.rīzə* L 290; **aanrijzen**: *ānrīzə* L 271; **gaan**: *gōn* L 289b, 414, 427, 432a, Q 28; *gōn* Q 112b; *gō* L 265; *gōə* Q 197, 202; *gənə* Q 15; het deeg *gejt* L 432; **opgaan**: *opgōn* Q 189; *opgōn* Q 18; *opxōn* P 177; **aangaan**: *āngō* Q 36; **laten gaan**: *lōtə gōn* Q 21; *lōtə gūən* Q 198; *lōʔə gōn* K 314; **laten opgaan**: *lōtə opgōn* Q 19; **ene keer laten opgaan**: *enə kər lōtə opgōn* Q 83;

II.1

gaan laten: *gōn lōwtā* Q 35a; *gō lōtā* Q 113; *joa losā* Q 121; **liggen laten:** *legā lōātān* Q 95; **beslaan:** *baslōn* K 359; *baslōwn* P 176a; **aankomen:** *ākōmā* Q 204; **aanzetten:** *ānzētā* L 291, Q 12, 20; *ānzētā* L 330; **gaan te bakken zetten:** *gun tā bakā zētā* Q 193; **te bakken zetten:** *tā bakā zētā* Q 30, 33; **rusten:** *rōstā* L 331; **uitrusten:** *ūtrōstā* Q 203; **eventjes laten rusten:** *ēfkas lōtā rōstā* L 383; **rijpen:** *rīpā* Q 94b; **geren:** *gērā* Q 117a; **gisten:** *gēstā* L 269a, Q 95; **zuren:** *zūrā* Q 117a; *zō.rā* L 290; de volgende woordtypen zijn een zelfstandig naamwoord: **voorrijs:** *vōrrējs* Q 97; *vōrrīs* L 250, 269a, 270, Q 99*; *vōrrīz* L 312; *vōrrējs* L 372; *vōrrēs* Q 35, 121e; **eerste rijs:** *tārstā rīs* L 292; *īrstā rīs* L 317; *īrstā rējs* Q 198b; **rijstijd:** *rējstējt* K 278; *rīstīt* Q 191; 278; **voordeeg:** *vōrdejāx* K 278; **beslag:** het type *beslag* in: P 176, 176b; **voorgang:** *vōrjanjk* Q 121; **aanzet:** *ānzēt* Q 95; **trogrijs:** *trōxris* L 163.

HET VOORRIJZEN BUITEN DE TROG

Erste Phase des Treibens ausserhalb des Trogs — proving outside the through — levage hors de pétrin

(N 29, 24c)

[De informant van P 56 vermeldt dat het deeg, wanneer het voorgerezen is in de trog of machine, op de bakkerstafel wordt overgebracht voor het narijzen. Sommige informanten beschouwen deze fase als een onderdeel van het voorrijzen. Deze tweede rijsbeurt vindt plaats op de bakkerstafel (Q 121e) of bank (Q 19, 198b) of in de rijskast (L 269).]

de volgende woordtypen zijn een werkwoord of een werkwoordelijke uitdrukking: **rijzen:** *rīzā* L 269a, 318b, 321, 377, Q 117a; *rīsā* L 387; *rīzā* Q 35; *rēzā* Q 2; *rēzā* L 265; het deeg *rējt* Q 3; **voorrijzen:** *vōrrīzā* L 270, 291; **op de bank rijzen:** *op dā bank rīzā* L 290; **aanrijzen:** *ānrīzā* L 271; **gaan:** *goā* Q 112, 203; *gōn* L 331, 432a; *gōā* Q 202; *gun* Q 193; *gōnā* Q 15; het deeg *gīt* P 56; **gaan laten:** *gō lōtā* Q 113; *joa losā* Q 121; **opgaan:** *op gōn* Q 95; *opxōān* Q 12; **deeg aanzetten:** *dejāx qnzētā* K 278; **omzetten:** het deeg wordt *omgōzātj* L 330; **volume krijgen:** *volēm krēgān* Q 82; **zuren:** *zōrā* L 372; **beslaan:** *baslōwn* P 176a; de volgende woordtypen zijn een zelfstandig naamwoord: **bankrijs:** *banjk rējs* Q 19; *bānk rējs* Q 198b; **narijs:** *nōrējs* Q 97; *nōrēs* K 314; **tweede rijs:** *iwiādja rīs* L 292; **bolrijs:** *bolrīs* L 317; **rijs:** *rīs* L 270; **rijstijd:** *rīstīt* Q 191; **voorrijs:** *vōrrīz* L 312; **eerste rijs:** *qōrstā rīs* L 163.

BEGINNEN TE RIJZEN

Allmählich aufgehen — to start to prove — commencer à lever

(N 29, 25a; monogr.)

[De informant van Q 121 merkt op dat dit „beginnen te rijzen” gebeurt van b.v. zondagavond tot 4 uur maandagmorgen.]

gaan: *gōn* Q 82; *goā* Q 203; *joā* Q 121; *gōn* Q 99*; *gōn* K 314, L 318b, 383, 427, 432a, Q 35, 36; *gūān* Q 198; *gōnā* Q 15; *gōāwā* Q 204; het deeg *gejt* L 269, 330, Q 21; *gejt* L 290; *gēt* Q 3, 112b; *jēt* Q 121c; **beginnen te gaan:** *bāgenā tā gōn* L 331, 414, Q 19; *bāgenā tā gōāē* Q 33; het deeg *bāgent tā gōn* Q 35a; *bāgent tā gōā* Q 202; *bāgent tā gō* Q 38; *bāgent tā gōn* L 269; *bāgentj tā gōn* L 289b, 292, 377; *bāgent tā gun* L 372; *bāgejnt tā gōn* P 56; *bāgīnt tā gōn* Q 2; **aanvangen te gaan:** het deeg *vejt ā tsā joā* Q 121; **aan het gaan zijn:** het deeg *es ānt gūn* L 317; *es ā et gōā* Q 112b; **opgaan:** *opgōn* P 176, Q 72; *opxōn* P 177; *opgoā* Q 113; *opgūān* Q 198; **beginnen op te gaan:** het deeg *bāgent op tā gōn* P 176b; *bāgent op tā gōn* Q 95; *bāgent op tā gōn* Q 18; **aan het opgaan zijn:** het deeg *es ān et opgōn* Q 30; **goed gaan:** het deeg *gēt gōt* Q 28; **laten gaan:** *lōtā gōn* L 291; **opkomen:** *opkomā* L 271; *opkōmā* L 387; *opkūmā* Q 198b; het type *opkomen* in: Q 191; **loskomen:** *loskomā* L 269a, Q 20; *loskōmā* Q 112, 113, 121e; het type *loskomen* in: Q 187a; **beginnen los te komen:** het deeg *bāgēnt lōs tā komā* L 163; *bāgent los tā komā* L 270; *bāgent los tā kuāmā* Q 193; **aan het loskomen zijn:** het deeg *es ān et loskomā* L 270; **aankomen:** *ankomā* L 265; **omhoogkomen:** *ōmhūx komā* L 250; *ōmūxkōmā* P 176a; *ōmhōx komā* L 265; *ōmowāxkōmān* K 278; het deeg *kēmt omhūx* Q 3; het type *omhoogkomen* in: L 312, P 176; **leven:** het deeg *lējt* L 299; **gaan leven:** het deeg *gejt lēvā* L 318b; **leven in krijgen:** het deeg *krit lēvā e* Q 121; **beginnen leven in te komen:** daar *bāgentj lēvā en tā komā* L 292; **rijpen:** *rīpā* Q 97; **rijzen:** *rīzā* Q 95; *rīzā* Q 197; het deeg *rīst* L 290; **werken:** *wērķā* P 176; *wērķā* L 321, Q 113; het deeg *wērākt* L 290; **beginnen te werken:** het deeg *bāgent tā wērķā* L 270; *bāgent tā wērķān* Q 35a; **zich vullen:** het deeg *vōlt sex* K 359; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **eerste rijs:** *īstā rēs* Q 35.

RIJZEN

Aufgehen (vom Teig) — to prove — lever

(N 29, 25b; monogr.)

rijzen: *rējzā* Q 3; *rējzān* K 278; *rīzā* Q 35; *rīzā* L 163, 250, 269, 270, 271, 289b, 290, 292, 318b, 321, 330, 377, Q 21, 112, 197; *rīzān* L 312, Q 191; *rīsā* L 387; *rēzā* Q 82, 113, 121e; *rēzā* L 265; het deeg *rīs* L 269a; **laten rijzen:** *lōtā rīzā*

L 299; **gaan**: *gøn* L 432, *goa* Q 203; *joa* Q 121, 121c; *gøn* K 359; *guan* Q 193; *gøn* Q 95, 99*; *gøn* K 314, L 289b, 318b, 414, 427, 432a, Q 20, 28, 30; *gōa* Q 197, 202; *gōan* Q 12; *gōæ* Q 33; *gōawə* Q 204; *gün* L 317; het deeg *gejt* L 291, 292, Q 15, 187a; **opgaan**: *opgøn* Q 83; *opgøn* P 176, 176b; *opgun* L 372; *opxøn* P 56; *opgøn* Q 95; *opgōn* Q 30; *opxōwn* P 176a; *opgün* Q 198b; *opgūan* Q 198; **laten gaan**: *lōtə gōn* L 383; **gaan laten**: *gō lōtə* Q 38; **gegangan zijn**: het deeg *es gəgəŋə* L 331; *es jəjəŋə* Q 121c; **beginnen te gaan**: het deeg *bəgent tə goa* Q 117a; **goed gaan**: *gōt gōn* Q 19; **los zijn**: het deeg *es los* Q 95; **werken**: *werkə* P 176; **opwerken**: het type *opwerken* in: P 176a; **gisten**: het type *gisten* in: P 176a.

NOG NIET UITGEREZEN DEEG

Noch nicht völlig aufgegangener Teig — unproved dough — la pâte qui n'a pas terminé de lever

(N 29, 26a; monogr.)

groen(e) deeg: *grōnan dejx* L 270, Q 19; *grōnə dēx* L 317; *grōnə dēx* Q 121e; *grōn dējx* Q 97; *grōnə* [deeg] L 269a; **onrijp(e) deeg**: *onrīp dējəx* L 312; *onrīpə dēx* Q 198b; **platte deeg**: *platə dējx* L 321; het type *platte deeg* in: Q 3; **dode deeg**: *dujan dejx* Q 95; **dove deeg**: *dōwə dējx* L 330; **derf deeg**: *derf dēx* L 414; **nog niet uitgegangen deeg**: *nax nēt ütəgəŋən dēx* Q 33; **verse dessem**: *versə dēsəm* Q 191; **beslag**: het type *beslag* in: P 176; bij de volgende woordtypen is „deeg” het subject: **niet gegaan**: het type *niet gegaan* in: K 314; **niet genoeg gegangen**: *nēt gənox gəgəŋə* L 318b, 372, Q 21, 35; *nēt gənōx gəgəŋə* L 432; *nēt gənōx gəgəŋən* Q 38; **nog niet lang genoeg gegangen**: *nox net laŋ gənox gəgəŋə* Q 202; **nog niet gegangen**: *nox nēt gəgəŋə* Q 20; *nox nēt gəgəŋə* Q 95; *nox net jəjəŋə* Q 121; **nog niet genoeg gegangen**: *nox nēt gənox gəgəŋə* Q 197; *nox nēt gənox gəgəŋə* Q 198; *nox net jənox jəjəŋə* Q 121c; [nog niet] *gənox gəgəŋə* Q 113; **nog niet uitgegangen**: *nax nēt ütəgəŋə* L 331; **te kort gegangen**: *tə kort gəgəŋə* Q 15; **nog niet gans uitgegaan**: *nəx nēt gans ütəgəŋ* L 292; **nog niet rijp**: *nax nēt rīəp* L 270; **niet rijp**: *ni rīp* L 265; *nēt rīp* L 269a; Q 95; **onrijp**: *onrīp* L 250; *ōnrīp* Q 99*, 204; *onrīf* Q 121; **groen**: *grīn* L 299; **nog groen**: *nox grīn* L 265; **nog te groen**: *nox tə grōn* Q 94b; **nog altijd plat**: het type *nog altijd plat* in: Q 180; **nog niet losgekomen**: *nox nēt losəkuəmə* Q 193; **niet uitgerezen**: *nēt ütəgərəzə* L 318b; **nog niet uitgerezen**: *nax nēt ütəgərəzə* L 291; **kapotgerezen**: *kapotgərəzə* L 269; **te knap**: het type *te knap* in: Q 117a; **nog niet klaar**: *nax nēt klār* L 290; **kapot**: het type *kapot* in: Q 35; **nog te derf**: *nox tə dərɸ* Q 82; **nog niet uitgebroid**: *nox nēt ütəbrījət* Q 30; **te**

weinig op: *tə wējnəx op* Q 83; **nog te vast**: *nox tə vas* Q 35a; **nog niet goed los**: het type *nog niet goed los* in: L 432a; **niet gevuld**: *nēt xəvəld* Q 12; **niet genoeg gevuld**: *nigənuxəvəlt* K 278; het type *niet genoeg gevuld* in: K 359; **niet opgewerkt**: *nə opxəwərəkət* P 176a; **nog niet genoeg aan de gang**: *nəx ni gənox ənnə gəŋk* P 56; het volgende woordtype is een werkwoordelijke uitdrukking: **nog niet genoeg hebben**: het deeg *hēt nax nēt gənəx* L 383.

TE LANG GEREZEN DEEG

Teig, der zu lange getrieben hat — over-proved dough — la pâte qui à levé trop longtemps (N 29, 26b; monogr.)

[Bij veel antwoorden wordt het zelfstandig naamwoord „deeg” o.i.d. niet gegeven.]

kapotgegangen deeg: *kapotgəgəŋə dēx* Q 35a; **uitgegangen deeg**: *ütəgəŋən dējx* Q 193; **te zeer uitgegangen deeg**: *tə zīr ütəgəŋən dēx* Q 33; **kapotgerezen deeg**: *kapotgərəzə dējəx* L 312; **kapotte deeg**: *kapotə dēx* Q 198b; het type *kapotte deeg* in: Q 113; **rot(te) deeg**: *rot dēx* Q 112; *rətə dēx* L 317, Q 198b; **ingevallen deeg**: *ejngəvalə dīx* P 56; **uitgelopen deeg**: *qwtəgəlōpə dēx* Q 3; **verrekte deeg**: *vərəkətə dēx* L 163; **gejaagde deeg**: *gəjəgdən dējx* Q 95; **te zure deeg**: het type *te zure deeg* in: Q 191; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: **uitgegaan**: *ötəgəŋ* K 314; *əwtəgəŋ* Q 82; **uitgegangen**: *ütəgəŋə* L 427, 432, Q 198, 203, 204; *ütəgəŋən* Q 21; *üsəjəŋə* Q 121; **kapotgegaan**: *kapot gəgō* Q 38; **kapotgegangen**: *kapotgəgəŋə* Q 197; **te lang gegangen**: *tə laŋ gəgəŋə* L 291, 331, Q 15, 20, 35; **te lang opgegangen**: *tə laŋ opgəgəŋə* Q 19; **te veel gegangen**: *tə vəl gəgəŋə* L 292; *tə vəl gəgəŋə* L 318b; **vergangen**: *vərgəŋə* Q 12; **vergaan**: *vərgən* K 359; **te fel opgegaan**: *tə fəl opxəgōwn* P 176a; **kapotgerezen**: *kapot gərəzə* L 269a, 377; *kapot gərəzə* L 290; *kapot gərəzə* L 250, 271; **uitgerezen**: *ütəgərəzə* L 271, 321; **te zeer gerezen**: *tə zīr gərəzə* L 372; **overrezen**: *əvərrejzə* Q 97; **te lang gelegen**: *tə laŋ gələgə* Q 202; **uitgejaagd**: *utəgəjəxt* L 432a, Q 35; **overvuld**: *ovərvəlt* K 278; **uitgewerkt**: *ütəgəwərək* Q 18; *atəwərəkət* P 176b; *atəwərəkət* P 176; **kapot**: *kapot* L 330, 383, Q 95; *kapot* Q 204; **rot**: *rot* L 270, 290, 292, 383, Q 36, 72, 95, 121e, 187a; *rot* Q 121; *rotj* L 299; **overrijp**: *qvərrip* L 265; *əvərrip* L 292, Q 99*; **te vol**: het type *te vol* in: Q 187a; **te sterk**: *tə šterk* Q 117a; **te nat**: *tə nət* Q 30; **te hoog op**: *tə hōwəx op* Q 83; **verrekt**: *vərek* L 299; het type *verrekt* in: L 270; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **rotte**: *rotə* Q 203; het volgende woordtype is een werkwoord: **lopen**: het type *lopen* in: Q 180.

II.1

DEEGKLEED

Tuch zum bedecken des Teigs beim Treiben
—dough-cloth — linge avec laquel on couvre la
pâte pendant la levure
(N 29, 27)

[Het doek of iets dergelijks waarmee het deeg
tijdens het rijzen wordt afgedekt. Ten aanzien
van „meelzak” merkt men op dat deze leeg
moet zijn of oud of dicht of omgekeerd. Wat
„doek” betreft zegt men dat deze warm of
vochtig moet zijn.]

zak: *zak* P 56, 176, 177, Q 20, 21, 35a, 97, 112,
113, 121, 193; *zok* K 278; de volgende opgave-
nen zijn meervoud: *zek* L 250, 265, 372, Q 2,
35, 36, 82, 95, 117a, 198b, 203, 204; het type
zakken in: P 176b; **meelzak:** *mēlzak* L 292, Q
28, 99*, 121e, 193; het type *meelzak* in: L 321,
Q 33, 35, 95, 187a; de volgende opgaven zijn
meervoud: *mēlzek* L 269, 269a, 271, 330, 331,
377 383, 432; *mēlzek* Q 121, 121c; *mēlzakə* Q
19; *mēlzakə* Q 30; het type *meelzakken* in: L
427, Q 202; **bloemzak:** *blumzak* K 314, 359;
het type *bloemzak* in: L 318b; de volgende
opgaven zijn meervoud: *blumzek* L 163;
blōmzek L 290, 291; **jutezak:** de volgende opgave
is meervoud: *jotə zakə* L 318b; **linnen
zak:** de volgende opgaven zijn meervoud: *linə
zek* L 387; *linən zakə* Q 198; **meelbaal:** het type
meelbaal in: L 270; **baal:** *bāl* Q 18; **deegkleed:**
dejkklējt Q 19; **deegkleedje:** *dēxklētjə* L 163;
de volgende opgave is meervoud: *dejkklētjəs*
L 270; **kleed:** het type *kleed* in: Q 20; **kleedje:**
het type *kleedje* in: Q 187a; **doek:** *duk* P 177;
dūk P 56; *dök* L 432a, Q 193; het type *doek* in:
L 318b, P 176, Q 112b, 113, 180; de volgende
opgaven zijn meervoud: *dök* Q 95, 198, 198b;
dök Q 117a; het type *doeken* in: L 270; **doek-
je:** de volgende opgave is meervoud: *dōkskəs*
Q 94b; **handdoek:** *hānduk* P 176a; *hendjdök* Q
15; **linnen doek:** *lenən dök* Q 35a; de volgende
opgave is meervoud: *lenə dyk* L 312; **stuk lin-
nen:** *stök lenə* P 176a; **deken:** *dēkən* Q 12; *dika*
L 317; *dikə* Q 3; het type *deken* in: Q 197; de
volgende opgave is meervoud: *dēkəs* L 330;
laken: *lākə* P 56; het type *laken* in: L 289b, Q
197; **dek:** *dēk* Q 83; **dekje:** de volgende opgave
is meervoud: *dēkskəs* L 250; **serge:** *sēsə* P 176;
sōzə P 176a; **saai:** *sōdə* Q 72; **soirée:** *soārē* L
414.

KLAAR OM GEBAKKEN TE WORDEN

Backfertig (vom Teig) — ready for baking —
prête à être cuite (dit de la pâte)
(N 29, 28a)

[Klaar om gebakken te worden, gezegd van
gerezen deeg. In dit lemma komen verschil-
lende grammaticale categorieën voor.]

vaardig: *vērax* K 314, L 265; *vērax* Q 3; *vēdex*

Q 113; *vēdex* Q 203; *vērđax* Q 198b; *vērđax* L
318b; *vērđax* Q 18, 35, 193, 197, 204; *vidax* Q
172; *vjāreax* Q 82; **vaardig voor in te schieten:**
vīārdex vər ɛntə šītə Q 83; **klaar:** *klōr* L 250,
269, 270, 290; **klaar voor de oven:** *klōr vər dən
ōvə* L 291; *klōr vər dən ōvə* L 292; *klōr vər dən
ōvə* L 331; **gereed:** *gərēt* K 359; *gərējt* L 269a;
gərēt Q 30; het type *gereed* in: Q 33; **gereed
voor in de oven te steken:** *gərīt vər en dən ōvə tə
stīakə* Q 2; **gereed voor af te wegen:** *gərējt vər
of tə wōgən* K 278; **rijp:** *rip* L 265; *rīp* L 321, Q
97, 99*, 193; *rīap* Q 112; *rīf* Q 121e; **vol:** het
type *vol* in: Q 113; **vol gerezen:** *vol gərēzə* L
271; *vol gərē.zə* L 290; **gerezen:** *gərēzə* L 432a;
goed gerezen: het type *goed gerezen* in: L 163;
gōt gərēzə L 270; *gōt gərēzən* L 291; **juist ge-
noeg gerezen:** *šəs gənox gərēzən* Q 94b; **goed:**
gōt Q 35, 193, 197; **goed gegangen:** *gōt gəganə*
L 289b, 387, 427, 432; *jōt jājanə* Q 121; **genoeg
gegangen:** *gənox gəganə* L 292, Q 12, 35a;
gənox gəgānə Q 95, 202; *jənox jājanə* Q 121;
gegangen: *gəganə* Q 113; *gəganən* Q 36;
gəgānə Q 95; **gegaan:** *gəgən* L 414; **genoeg
opgegaan:** *gənux opgəgən* Q 180; **opgewerkt:**
opgəwerkt P 176; **bakklaar:** *bakklōr* L 269a; de
volgende woordtypen zijn zelfstandige naam-
woorden of zelfstandige woordgroepen: **vaar-
dige deeg:** *vērđəgə dejx* Q 15; **vaardig gegangen
deeg:** *vēđəx jājanə dēx* Q 121c; **gegangen
deeg:** *gāgānə dēx* Q 198; **gerezen deeg:** *gərēzə
dejx* L 330; **goed gevuld deeg:** *gu gəvölt dējəx* L
312; **goede dessem:** *gōjə dēzəm* Q 191; **opgezet-
te deeg:** *opgəzətə dēx* L 317; **vaardig produkt:**
vērđex prodək Q 20; **bakdeeg:** *bagdix* P 176a;
brooddeeg: *brūddēx* Q 28; de volgende
woordtypen zijn werkwoorden of werkwoor-
delijke uitdrukkingen: **daar zijn:** het deeg *es
dōə* Q 202; **op zijn:** *op sen* Q 19; het brood of
deeg *əs op* P 56; *es op* P 176, 176b, Q 95;
genoeg hebben: het deeg *hēt gənox* L 270; *hēt
gənox* L 372; *hēt gənqx* L 383; **ingeschoten
kunnen worden:** het deeg *kan engəšōtə wērə* L
292; **in kunnen:** het deeg *kan enə* Q 21; **afge-
wogen kunnen worden:** het deeg *kan āfjəwoagd
wēdə* Q 121.

OP DE JUISTE TEMPERATUUR

Richtig temperiert (vom aufgegangenen Teig)
— at the right temperature (said of proved
dough) — á la température indiquée (dit de la
pâte levée)

(N 29, 28b; monogr.)

[Gezegd van gerezen deeg. Het vocht in het
deeg is de warmtebron. Door het vocht te
verwarmen brengt men het deeg op de juiste
temperatuur. De goede temperatuur is van
groot belang voor de kwaliteit van het pro-
dukt. Te warme degen zullen droog brood
geven, dat spoedig kruimelig wordt, terwijl te

koude degen een brood opleveren dat klein van stuk en wreed van scheuring is (Schoep blz. 95). Volgens de informanten van K 359, L 270, en Q 121e was eertijds het bepalen van de juiste temperatuur een kwestie van aanvoelen of voelen met de handen. De goede temperatuur zou volgens de informant van L 269a zijn $\pm 28^{\circ}\text{C}$.

In dit lemma komen verschillende grammaticale categorieën voor.]

goed: *gōt* L 383, 432, Q 30, 197, 204; *gōt* Q 21; **juist goed:** *jōst gōt* L 321; *žōst gōt* L 372; **warm genoeg:** *wērm gānox* Q 99*; *werm jānox* Q 121c; *wērām gānox* Q 202; **vaardig:** *vjerāx* K 278; *vērđāx* Q 12; **bekwaam:** *bākwōm* L 291; **rijp:** *rīp* L 292; **goed op gang:** *goat op gaŋk* Q 203; **gegaan:** *gāgānā* Q 95; **goed gegangen:** *gōt gāgānā* L 289b; **bloedwarm:** *blōtwerm* Q 38; **genoeg gewarmd:** *gānōx gāwermt* Q 113; **bloedlauw:** *blōtlōw* Q 97; **op zijn punt:** *op zā pōnt* P 176, 176b; **op punt:** *op pyt* K 314; het type *op punt* in: Q 180; **op temperatuur:** *op temparatōr* L 271; **op maat:** *op mōt* L 290; bij de volgende woordtypen moet men het werkwoord hebben in gedachten aanvullen: **goede deegtemperatuur:** *gujā dēxtēmparatūr* L 163; **juiste temperatuur:** *jystā temparatōr* L 270; **richtige temperatuur:** *rextāgā temparatūr* Q 35; **de goede maat:** *dā gōj mōt* Q 19; **de juiste warmte:** *dā žōstā wērāmā* Q 95; bij het volgende woordtype moet men het werkwoord zijn denken: **schone, frisse deeg:** *šūānā fresān dējx* Q 95; de volgende woordtypen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen: **de graad hebben:** *dā grāt hebā* L 318b; *dā grōwt hōbā* P 176a; **zijn graden hebben:** het deeg *het zān gruwādān* Q 82; **zijn richtige temperatuur hebben:** het deeg *hat zij rexti-jā temparatūr* Q 121; **temperatuur hebben:** *temparatūr ho* Q 121; **op zijn:** het deeg *es op* Q 3; **heet genoeg zijn:** *hēt gānox zēn* L 317; **warm genoeg zijn:** *werm gānūx zīn* L 312.

ONGESCHIKT (zie kaart)

Gärungsunfähig (vom Teig) – unfit (said of dough that will not rise) – mauvaise (dit de la pâte qui ne lève pas)

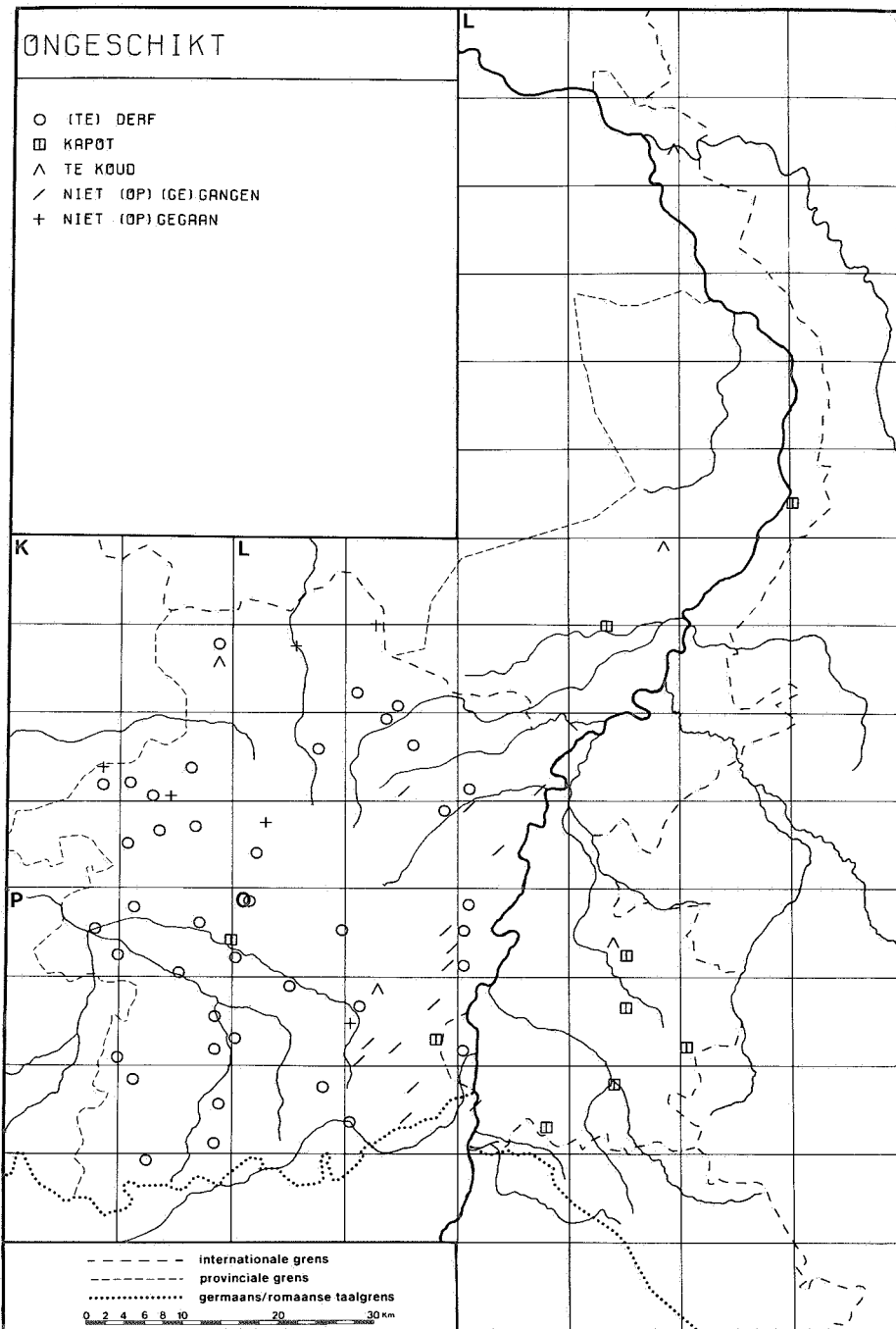
(N 29, 29a; L 33, 25; monogr.)

[Gezegd van deeg dat niet wil rijzen. In dit lemma komen verschillende grammaticale categorieën voor bij de woordtypen.]

derf: *derf* K 278, 314, 318, 357, 358, 359, L 316, 355, 358, 368, 414, P 46, 50, 56, 58, 116, 120, 176, 192, 219, Q 1, 3, 9, 71, 78, 158; *deraf* K 353; *deraf* K 315, L 317, 415, P 197, Q 7; *derf* Q 3, 180; *deraf* K 359, P 51, 121, Q 12, 95; *dēraf* K 317; *dēraf* L 360, Q 2; *dē.rf* P 121; **te derf:** *tā dōrf* Q 82; **vast:** *vast* L 372, P 171; *vas* Q 9; **te vast:** *tā vas* P 197; **vast als een koek:** het type

vast als een koek in: Q 8; **kapot:** *kāpot* L 271, *kāpot* L 271, 292, Q 38, 95; *kāpōt* Q 2, 204; het type *kāpot* in: Q 112, 121e, 197; **onbekwaam:** *onbākwōm* L 291; **traag:** *trōx* L 270; **niks week:** *neks wēak* Q 203; **slap:** het type *slap* in: K 314; **te slap:** het type *te slap* in: L 265; **kleets:** *kletš* Q 202; **te koud:** *tā kōw* K 278; *tā kāt* Q 82; *tā kōlt* L 163; *tā kō.t* L 290; het type *te koud* in: Q 33; **te klad:** *tā klat* L 269; **te langzaam:** *tā lanžām* L 269a; **droog:** *drōx* P 188; **hel:** *hel* Q 9; de volgende woordtypen zijn een zelfstandig naamwoord of een zelfstandige woordgroep: **dode deeg:** *dujā dējx* Q 97; **kapotte deeg:** *kāpotā dējx* L 330; **derf deeg:** *derf dēx* P 176; **bedorven deeg:** *bāđōrvā dēx* Q 35a; **verloren deeg:** *vārlōrā dējāx* L 312; **geen goede desem:** *gēnā gōjā dēsām* Q 191; **ongegangen deeg:** *ongāgānān dējx* Q 193; **hout:** *hōwt* P 184; de volgende woordtypen zijn voltooid deelwoorden: **niet gegangen:** *net gāgānān* Q 88; *neēt gāgānā* L 366; *ni gāgānā* Q 89; *ni gāgānān* Q 168a; *nēt gāgānān* L 368, 372, 421, Q 10; *nēt gāgānā* Q 12; **niet gangen:** *nej gānā* Q 175; **niks gegangen:** *neks xāxānā* Q 12; **niet opgegangen:** *nēt opgāgānān* Q 9; *nēt opgāgānā* Q 198b; **niks opgegangen:** *neks opgāgānān* Q 199; **niet opgangen:** *nej opgānā* Q 93; *nej opgānān* Q 178; **niet gegaan:** *ni gāgān* L 413; **niet opgegaan:** *ni opgāgān* Q 83; *ni upgāgān* K 318; *ni upgājōw* K 314; *nejopgāgānān* L 286; *ne opgāgān* L 312; **niet gerezen:** *ni gārēzān* K 278; *nej gārēzā* Q 93; **niet genoeg gegist:** *nēt gānox gāgēs* Q 95; **vermengd:** *vārmējt* Q 35; **verbrand:** het type *verbrand* in: P 176b; **neergeslagen:** *nejrgāslāgān* L 372; het type *neergeslagen* in: L 286, 313, 316, Q 9; **daal geslaan:** *dālgāslōan* P 176; *dāl gāslōan* Q 2; **verslaan:** *vārslōn* P 219; **afgeslaan:** *afgāslōan* P 219; **ingeslaan:** *ejngāslōan* P 176; **ingeslagen:** het type *ingeslagen* in: K 278; **ingezakt:** het type *ingezakt* in: Q 12; **afgebakken:** *āfgābakā* L 289; **opgebakken:** *opgābakā* L 359; **niet gewerkt:** *net gāwērk* Q 172; de volgende woordtypen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen: **niet gaan:** het deeg *gejt nēt* L 270, 372, 432, Q 15, 21; *gēt net* Q 113; *gēt nēt* L 432a, Q 36, 38; *jēt net* Q 121; *gā ni* K 353; *git nej* K 359; **niet opgaan:** *no opgān* L 316; het deeg *gejt nēt op* L 377, Q 19; **niet willen gaan:** het deeg *welt nēt gōn* L 291, 331, Q 35; *wolt ne gōn* L 414; **geen gang in zitten:** het type *geen gang in zitten* in: Q 187a; *gejnā gaŋk en zetā* Q 20; **geen gang hebben:** het deeg *hat gēj.nā gaŋk* Q 204; **niet deugen:** het deeg *dōwx nēt* L 372, 383; *dōx net* Q 113; **derinslaan van de kou:** men zegt *de kōw es dāren gāslāgā* Q 30.

II.1

TE NAT

Zu nass (vom Teig) – too wet (said of dough)
– trop humide (dit de la pâte)

(N 29, 29b; monogr.)

[Gezegd van deeg. In dit lemma komen verschillende grammaticale categorieën voor.]

te nat: *tə nat* Q 202; *tsə naz* Q 121e; *tə nāt* L 250, 291, 318b, 377, Q 30, 33, 35, 95, 113, 197b; het type *te nat* in: Q 191; **natsig:** *nētsex* L 330; **te nat gezet:** *tə nāt gəzət* Q 35; **slap:** *slap* L 299, Q 36, 99*, 204; het type *slap* in: L 269a; **te slap:** *tə slāp* L 269; *tə ślap* L 290, 331, Q 35a, 113, 193; **te slap gemengd:** het type *te slap gemengd* in: L 432a; **strontslap:** *strōntslap* L 163; **te week:** *tə wejk* L 269a, 291, 292, Q 19, 21; *tə wək* Q 203; *tə wē.k* Q 117a; *tsə wēx* Q 121; **te rot:** *tə rot* K 278; **klets:** *kletš* Q 38; **te klets:** *tə kletš* Q 15; **knets:** *knetš* L 432; **te dref:** *tə dref* Q 82; **derf:** *derf* L 265, Q 3; *derf* K 314; **plat:** het type *plat* in: K 359, P 176a; **te plat:** *tə plat* L 414, P 176, Q 2; **te zwaar:** *tə zwōr* L 318b; **verzopen:** *vərzōpə* L 270, 271; *vərzūpən* L 372; *vərzōpə* L 427; **plakkerig:** *plekarex* L 383; **hangerig:** *haŋərex* L 292; **pikkerig:** het type *pikkerig* in: L 270; **geen stand in:** *gejnə stantjen* L 292; de volgende woordtypen zijn zelfstandige woordgroepen of zelfstandige naamwoorden: **slappe deeg:** *slapə dəjəx* L 312; *slapəndejx* Q 12; **schrale deeg:** *šrələ dəx* L 317; **te veel vocht:** *tsə vəl vox* Q 121e; het volgende woordtype is een zelfstandig gebruikt bijvoeglijk naamwoord: **te slappe:** *tə ślapə* Q 198b; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **niet gaan:** het deeg *gēt nēt* Q 198; **uiteenlopen:** het deeg *lōp ātin* P 176b; **drijven:** het deeg *drift* Q 112.

UITDROGEN

Austrocknen – to dry out – se sécher

(N 29, 29c; monogr.)

[Gezegd van slecht deeg.]

korsten: *korstə* L 270, 292; *koštə* P 176, 176b, 177; *koštə* Q 82; *kořstə* L 331; *kuəšə* Q 113; *kuəštə* Q 121; *kōrstə* L 250, 265; *kōrstən* Q 95; *kōrštə* Q 99*; *kōərštə* Q 204; het deeg is *gəkōrs* Q 95; **korsten krijgen:** het deeg *kriit kōrstə* Q 197; *kriix kōrstə* Q 197; **te heet worden:** *tə hoət wədə* P 176a; **schraal worden:** *sxrəl wērə* L 312; *sxrəl wērə* K 359; *šrəl wērə* L 265; **schralen:** *šrālə* Q 97; **grauw worden:** *grōwōrə* K 278; **uitdrogen:** *ūsdrījgən* Q 121e; *ūtdrōgə* L 299; **huiden:** *hejdə* Q 193; **drijven:** *drivə* L 317; **(de) deeg heeft een korst op:** *də dejx hēt ən kōrs op* Q 94b; *dəx hēt ən kōəš op* Q 38; **daar zit een korst op:** *dō zet ən kořš op* L 383.

UITGEDROOGD

Ausgetrocknet – dried out – séchée

(N 29, 29c)

[Gezegd van slecht deeg.]

uitgedroogd: *ūatgədrōxt* Q 35; *ūtgədryxt* L 269; *ūtgədrījəxt* L 291; *ūtgədryəxt* Q 203; *oətgədryəx* L 270; *ūtgədroəxt* Q 19; *oətgədrījgd* L 414; *ūtgədrewt* L 432; **droog:** *drījx* Q 36; **te droog:** *tə drījx* L 372; *tə drīj.x* Q 117a; *tə drōəx* Q 15, 33; **gedroogd:** *gədrō.x* L 383; **verdroogd:** *vədrījəxt* Q 202; **korsterig:** het type *korsterig* in: L 377; **verlegen:** *vərltəgə* Q 2; **schraal:** *šrəl* L 290; *sxrəl* K 314, L 163; **te schol:** *tə sxəl* L 269a; **te vast:** *tə vas* Q 117a; het type *te vast* in: L 318b; **te hel:** *tə hel* L 372; **brokkelig:** *brəkələx* Q 117a; **gekorst:** *gəkōrst* Q 187a; **te warm gemengd:** het type *te warm gemengd* in: L 432a; **slap afgewerkt:** *slap ovgəwək* Q 72; **schraal gerezen:** *sxrəl gərēzə* L 271; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden of een zelfstandige woordgroep: **droge deeg:** *drījgən dəjx* Q 12; **uitgedroogde deeg:** *qwtgədrījgdə dəx* Q 35a; **te droge desem:** *tə drījgə dəzəm* Q 191; **schrale deeg:** *šrālə dəəx* Q 112; *šrələ dejx* L 330, Q 95; **gekorste deeg:** *gəkūštə dəx* Q 198b; *gəkōštən dejx* Q 20; **bekorsting:** *bəkōstəj* Q 180; **korst:** *kōrs* Q 97; *kūs* Q 35; **knoei:** *knōj* Q 21.

Enkele verdere bewerkingen van het deeg.

WERKBANK

Wirkplatte – work-bench – établi sur laquelle on met la pâte après le traitement dans le pétrin

(N 29, 30a; N 29, 105e; monogr.)

[De bank waarop men het deeg voor verdere bewerking legt na de bewerking in de trog. Tussen de werkbank en de werktafel (zie het lemma WERKTAFEL) zal het verschil doorgaans niet zo groot zijn geweest.]

bank: *baŋk* L 269a; *bāŋk* Q 72; *ba.ŋk* L 383; *bāŋk* L 312; het type *bank* in: K 359, L 265, 271, 299, Q 2, 121; **werkbank:** *werkbaŋk* L 292, 321, 377, 432, Q 15; *wərkbāŋk* L 270, 291, Q 187a; *wərkbāŋk* L 331; *wərkbāŋk* Q 95; *wərəkbaŋk* Q 193; het type *werkbank* in: L 269, 270; **kneedbank:** *knējbaŋk* L 317; **bank van de tafel:** *bāŋk van də tōfəl* Q 198b.

WERKTAFEL

Wirtisch – working table – table sur laquelle on met la pâte après le traitement dans le pétrin

(N 29, 30a; monogr.)

[De tafel waarop men het deeg voor verdere bewerking legt na de bewerking in de trog.]

II.1

tafel: *tofāl* P 176, Q 180; *tofāl* Q 82, 83; *toafāl* Q 203; *tōfāl* P 56, 176b, Q 3; *tōfāl* L 317, 321, 372, Q 21, 38, 99*, 202; het type *tafel* in: L 270, P 177, Q 191; **werktafel:** *werktofāl* Q 193; *werk-tōfāl* K 314; *wērəktofāl* Q 12; **deegtafel:** *dēx-tōfāl* Q 30; **dis:** *dyš* Q 121; *doš* Q 204; *døš* Q 38; **werkdīs:** *werkdoš* Q 117a, 121c, 121e; **auge** (fr.): *awš* Q 36.

BAKPLANK

Baaktisch – baking tray (li of a baker's trough) – planche ou le couvercle du pétrin sur laquelle on réalise les autres traitements (N 29, 30a; OB 2, 2f; monogr.)

[De plank of het deksel van de baktrog waarop men het deeg legt na bewerking in de trog en waarop verdere bewerkingen worden uitgevoerd. Een broodplank is een plank van circa anderhalve meter lang en ruim dertig centimeter breed, waarop het opgemaakte zwartbrood, meestal rond, werd gelegd om te rijzen en naar de oven of „et bakkes” te dragen (Schelberg blz. 62).]

broodplank: *brō.tplanġ* Q 20; *bruotplanġ* Q 35; *brōtplanġ* L 289b; *brūtplanġ* Q 28; *brūwtplanġ* Q 176a; het type *broodplank* in: P 178, Q 178; **plank:** *planġ* L 414; het type *plank* in: L 318b, Q 3; de volgende woordtypen duiden aan dat er nog andere mogelijkheden zijn om het deeg ergens op te leggen: **deksel van de moelde:** *[deksel van de] mōlt* Q 198; **mou(de)deksel:** *mowdeksal* P 56; **dek van de kneedtrog:** *dēk van dā knētrōx* L 289b; **deegbak:** *dejxbak* Q 95; **machine:** *māšin* L 330; **rijskast:** *rīskast* L 269; **zeef:** *ziāf* Q 83; **karton:** het type *karton* in: Q 197.

DEEGKLEEDJE

Tuch, auf das man den Teig zur weiteren Bearbeitung legt – dough cloth – linge ou sac sur lequel on met la pâte (N 29, 30a; N 29, 105e)

[Het doek of de zak waarop deeg voor verdere bewerking wordt gelegd op een werkbank, werktafel of baktrogdeksel.]

zak: *zāk* Q 83; *zōk* K 278; het type *zak* in: L 432a, Q 20, 35a, 113; de volgende opgaven zijn meervoud: *zek* L 250, Q 97; **jutezak:** het type *jutezak* in Q 112; **jute:** het type *jute* in: Q 197; **linnen zak:** *līnā zak* Q 122; **meelzak:** de volgende opgaven zijn meervoud: *mēlzakā* Q 19; *mēlzek* Q 95; *mēlzek* L 292, Q 21; **bloemzak:** het type *bloemzak* in: P 176; de volgende opgave is meervoud: *blōmzek* L 290; **deegkleedje:** *dēxklejtā* L 163; **doek:** het type *doek* in: Q 113; **dekje:** de volgende opgave is meervoud: *dekskās* L 250.

BEWERKEN VAN HET DEEG OP DE WERKTAFEL

Den Teig auf dem Wirtisch bearbeiten – to work up the dough on the working table – traitement de la pâte sur la table (N 29, 30b; N 29, 34; monogr.)

[De vraagstelling van N 29, 30b was: Welke bewerking ondergaat het deeg hier (op de werktafel): 1. platkloppen, 2. droogwerken, 3. doorslaan, 4. nog andere bewerkingen? Deze vraagstelling heeft de informanten toch wel problemen bezorgd bij de invulling. Woordtypen uit groep 4 en uit groep 1, 2 en 3 die per se iets anders aanduiden dan „platkloppen”, „droogwerken” en „doorslaan”, zijn naar de desbetreffende lemmata overgebracht. In dit lemma zijn vooral de synoniemen van „platkloppen”, „droogwerken” en „doorslaan” verwerkt.

De voorrijs wordt beëindigd door de *doorslag*. Wanneer het deeg in de trog ligt, wordt het met de hand in stukken verdeeld, die gevouwen en gekneet worden, zodat het grootste gedeelte van het gevormde koolzuurgas en de gevormde alcohol eruit verwijderd worden (Schoep blz. 97). Door de doorslag wordt echter ook de kleefstof weer in aanraking gebracht met nieuw, ongebonden water, waardoor de nazwelling van de kleefstof bevorderd wordt. Hierdoor wordt het deeg droger (Schoep blz. 98).]

bewerken: *bawerkān* L 321; **voorbewerking:** *vjrbawerkeġ* Q 112; **voorslag:** *vōrslāx* K 314; **voorrijzen:** *vōrrižā* L 290; **rijzen:** *rejzān* Q 95; **rijzen en doorslaan:** *rīzā en dōrslōn* L 269; **de rijs doorslaan:** *dā rē.s dō.rslō.n* L 290; **gaan:** *gōā* Q 197; *gōn* L 291; **nog eventjes laten rijzen:** *nax efkās lōtā rīzā* L 291; **laten gaan:** *lōtā gōn* Q 21; **laten rusten:** *lōtā reštā* Q 2; **zakken:** *zakā* Q 2; **doorslaan:** *dōrslōn* L 180; *dōrslō* L 265; *dōrslōn* K 278; *durslun* L 372; *duərsluān* Q 193; *dōrslōn* L 163; *dōrxšloa* Q 112, 113, 117a, 121, 121c; *dōrexšlōā* Q 202; *dōr slōwn* P 176a; *dōrslōn* Q 94b, 95; *dōrslōn* L 250, 269a, 271, 292, 318b, 377; *dōrslōn* Q 97; *dōrslōn* L 270, 291, 299, 383, 432, Q 20; *dō.rslō.n* L 290; *dōrslōn* Q 19; *dūrslōn* Q 35; *dūrslōw* Q 35a; *dūrslun* Q 198b; het type *doorslaan* in: L 432a, Q 15, 187a; **slaan:** *slōn* L 321; **platslaan:** *platslōa* Q 112; *platslōn* L 312; het type *platslaan* in: L 265; **platslagen:** *platslāgā* L 271; **bijeenslaan:** *bejēsloa* Q 117a; **toeslaan:** *tuslōn* Q 99*; **slaan over de pols:** *slōn òvār dā pōls* L 163; **inslaan:** *enšlōn* L 432; *e-šloa* Q 121; *enšloa* Q 112; *en-slōn* Q 12; **neerslaan:** *nōrslōw* Q 35a; *nērslōn* Q 97; *nērslōn* L 432; *nērslōn* Q 95; **droogslaan en afknijpen:** *drōxslōn en afknipā* L 163; **inhouden:** *enhōwā* Q 113; *enhōn* P 176b; **toehouden:** *tqwhōwā* Q 95; **neerhouden:** *nīārhōwā* Q 82;

ineenhouden: het type *ineenhouden* in: Q 36; **doorhouden:** *dūrhōwə* L 317; *dōrhōwə* Q 21; *dōrhōwə* Q 191; **afhouden:** *āfhōwə* Q 197; **de gang uithouden:** *də gəŋk ūthōwə* L 317; **plathouden:** *plathawə* Q 204; *plathōwə* L 427, Q 95, 191; *plathowə* Q 198; *plathōwə* P 177; **kloppen:** het type *kloppen* in: L 321, Q 121e; **inkloppen:** *enklopə* Q 12; **platkloppen:** *platklopə* L 269a, 270, 414, Q 20, 38, 95, 99*, 121, 121c, 202, 203; *plat klopə* L 291; **pletten:** *pletə* Q 117a; **platuwen:** *plātđōwən* Q 82; het type *platuwen* in: Q 180; **afduwen:** *ovđōwə* Q 72; **neerduwen:** *nērdijə* Q 21; **deeg met stukken doorslaan en het een op het ander duwen:** *dejx met stəkə dōrslən en ət ejn op ət aŋər dijə* L 292; **drukken:** *drəkə* Q 97; **droogwerken:** *dryəxwerkə* Q 121c; *dryəxwerkə* L 270; *drjəxwerkə* Q 121; *drjəxwerkə* L 269a, Q 191; *drjəxwekə* Q 35a; *drjəx werkə* L 291; *drōx werəkə* P 176a; *drjəxwērəkə* L 265; het type *droogwerken* in: K 314; **droogslaan:** *drjəx šloa* Q 112; *drōx šlōn* L 331; **droogkloppen:** *dryx klopə* Q 121; *drygklopə* L 317; *dryəx klopə* L 312; *drwəx klopə* Q 99*; *drwux klopə* Q 97; *drejx klopə* Q 72; *drjəxklopə* Q 204; *drjə.x klopə* Q 117a; **mengen:** *mēŋə* Q 35; **kneden:** *knēə* L 290; *knēə* Q 33; het deeg wordt *gəknēt* L 387; **droogkneden:** *drjəxknēə* Q 202; **opkneden:** *opknējan* L 414; **doorkneden:** *dōrkneja* L 292; *durkni-ja* L 372; **droogkneden:** *drōxkneja* Q 21; **rollen:** *rolə* L 318b; **toeren:** *tūrə* Q 97; **opzetten:** *opzətə* Q 35; **doorwerken:** *dōrxwerkən* Q 121.

STROOIEEN

Mehl streuen – to dredge flour – saupoudrer de la farine afin de que la pâte ne colle pas (N 29, 31a; N 299, 30b; monogr.)

[Strooien van meel om aan te kleven van het deeg aan de bank te voorkomen.]

strooien: *strōjə* L 321, Q 35; *strōjə* Q 198; *strōjə* L 387, Q 99*, 113, 121c, 121e, 202; *strōjan* Q 121; *strujə* Q 3; *strojə* Q 180; *strōjə* P 177; *strōjə* L 271; *strōən* Q 2; *strōə* Q 38; **meel strooien:** *mēl strōjə* L 318b, Q 21; *mēl strōjə* Q 20, 21, 198b; **met meel bestrooien:** *met mēl bəstrōjə* Q 30; **get meel deropstrooien:** *get mēəl dropstrōjə* Q 33; **met bloem bestrooien:** het type *met bloem bestrooien* in: P 176a; **bloem strooien:** *blumstrōjan* K 278; *blum strōjə* Q 72; *blum strōjə* Q 82; **kleien strooien:** *kli-ja strōjə* L 432; **werkmeel uitstrooien:** *werk mēl ütstrōjə* L 372; **stuifmeel deronderstrooien:** *stuf mēl dər oŋər strōjə* L 292; **stubmeel strooien:** *stōpmēəl strōjə* Q 83; **strouwen:** *strāwə* L 265; *strōwə* L 317, 318b; *strōwə* L 270, 290; *strōwə* L 312; **meel bestrouwen:** *mēl bəstrawə* L 289b; **meel strouwen:** *mēl strōwə* L 163, 269a; **de bank strouwen:** *də bəŋk strōwə* L 291; **stubben:** *stōpə*

K 359; *stōbə* Q 12; *stōbə* Q 95, 187a; *stōbə* Q 97, 99*, 193, 197, 204; *stōbə* Q 36, 121, 203; *stjybə* Q 112; **stuiven:** *stjyvə* Q 35; *stjyvə* L 299, 331; *stjyvə* L 377; *sīvə* L 432a; **bestuiven:** *bəstjyvə* L 292; **het bloem stuiven:** *bə blum stōjvə* P 176; **bloem deropsmijten:** *blom tərōp smēta* L 414; **bloem gooien:** *blum gūən* P 176b; **stubmeel gooien:** *stōpmēəl gojə* Q 19; **daar get meel onder gooien:** men zegt *gōj dō get mēl oŋər* L 383; **poederen:** *pujərə* Q 191.

STROOIMEEL

Struemehl – dredging flour – fleurage (N 29, 31b; N 29, 31a; monogr.)

[Meel dat bij het bewerken van deeg hetzij op de werkbank hetzij op het deeg zelf gestrooid wordt om het kleven te verhinderen. Ten aanzien van het woordtype „grint” zij opgemerkt dat de informant de betekenis „gemalen kleien” hiervoor opgeeft.]

strooisel: *strōsəl* L 432; **strooimeel:** *strōmēl* Q 18; *strōjmēl* L 271, 292, 318b, Q 99*, 121, 121e; *strōjmēəl* Q 113, 117a; *strōmēl* Q 38; *struajmēl* L 250; **strouwmeel:** *strōwmēl* L 290; **stuifmeel:** *stōjfmēl* K 278; *stōjfmēəl* P 176; *stufmēl* L 250; *stjūfmēl* L 269, 269a, 427, 432a; *stjūfmēl* L 270, 292, 331, Q 21; *stj-ijfmēl* L 321; *stōjfmēl* K 359, L 317; het type *stuifmeel* in: L 312; **stofmeel:** *stōfmēl* P 56; *stōfmēl* Q 3; **stubmeel:** *stōbmēl* Q 95; *stōbmēəl* Q 117a, 121; *stōbmēl* Q 203; *stōbmēl* Q 97, 193, 197; *stōbmējl* Q 204; *stōpmēəl* Q 83; *stōpmēl* Q 191; *stōpmēəl* Q 112; *stōpmēəl* Q 19; **stub:** *stōb* Q 187a; **meel:** *mēl* L 265, 289b, 291, 318b, Q 28, 36, 130, 198b; *mēəl* Q 121; *mējal* Q 82; het type *meel* in: Q 35; **hampel meel:** *həmpəl mēl* L 299; **gewoon meel:** *gəwun mēl* Q 95; **bakmeel:** het type *bakmeel* in: Q 33; **werkmeel:** *werk mēl* L 372; **bankmeel:** *bəŋk mēl* L 163; **bloem:** *blum* P 177; *blom* L 414, Q 94b, 202; *blōm* L 270, 291, 330, 377, 383, 387; het type *bloem* in: K 314, L 321, P 176, 176b, Q 3; **koornemeel:** *kuənəmēl* Q 198; **rijstbloem:** *restablom* Q 117a; *ristablōm* Q 15; *ristablom* Q 95, 198b; *rī.stablōm* L 290; **strooi-bloem:** *struəblum* P 176a; **gewone bloem:** *gəwōnə blōwm* Q 20; het type *gewone bloem* in: L 312; **stubbloem:** *stōblōm* Q 12; de volgende woordtypen duiden niet op meel of bloem: **kleien:** *kliən* Q 15; **grint:** *grenjtj* L 432; **zemelen:** *zēmələ* Q 2; het type *zemelen* in: Q 15.

Verdelen, wegen, opbollen en opmaken

HET DEEG OP DE WERKBANK VERDELLEN

Den Teig auf der Wirkplatte verteilen – to divide the dough on the work-bench – diviser la pâte sur l'établi (N 29, 32a; N 29, 30b; monogr.)

II.1

[Het verdelen van het deeg in stukken die eenmaal gevormd en gebakken, de bepaalde broodvorm met het bepaalde gewicht zullen geven.

De bij deze vraag opgegeven woordtypen „afwagen”, „wagen”, „afwegen”, zijn overgebracht naar het lemma DEEG AFWEGEN.]
afsteken: *āfstēkə* Q 112; *āfsti-jəkə* P 177; *āfstēkə* L 269a, 271, 292, 321, 427, Q 12; *āfstēkə* Q 97, 99*; *āfstēkə* Q 21, 33, 38; *āfstē.kə* L 290; *āfstēkə* Q 95, 187a; *āfstēkə* Q 193, 198, 198b; *āfstēʔən* K 278; *āfstējxən* Q 121; *āfstēxə* Q 121; *āfstēkən* P 176b; het type *afsteken* in: Q 35a; **stukker steken:** *stəkər stēxə* Q 121e; **verdelen:** *vərdēlə* Q 35, 113, 117a, 202; *vərdēlə* Q 2; *vərdējlə* L 270, 291, 318b, 331, P 176; *vərdējlən* L 432; *vərdējlə* L 290; *vərdējlə* Q 72; *vərdālan* Q 15; **deeg delen:** het type *deeg delen* in: Q 35a; **afsnijden:** *āfsni-jə* L 299; *āfsnājə* Q 82; **snijden:** *snajə* Q 180; **stukken snijden:** *stəkə sni-jə* L 318b; **in stukken snijden:** *en stəkə sni-jə* L 318b; *i stəkə sni-jə* Q 198b; **snijden en bol maken:** *snējə en bol mākə* P 176a; **afkappen:** *afkapə* K 359; **afpitsen:** *āfpetsə* Q 2; **afknijpen:** *āfknīpə* L 291, 292; **afrollen:** *āfrolə* Q 95; **poŋjes maken:** *poŋkəs mākə* Q 28; **stukkeren:** *stəkərə* Q 35; **het de hand afduwen:** *be dānt afdū* P 176a.

DEEGMES

Teigverteilungsmesser — dough-knife — coupe-pâte (N 29, 32b)

[Het werktuig waarmee telkens een hoeveelheid deeg voor een brood wordt afgesneden of afgestoken. Het werktuig komt qua vorm nogal overeen met de deegkrabber. Vergelijk b.v. de woordtypen van dit lemma met die van het lemma DEEGKRABBER. Zie ook de semantische toelichting bij dat lemma.]
deegkrats: het type *deegkrats* in: Q 121e; **krats:** *krats* Q 35, 36, 113, 121, 121c, 203; **kretser:** *kretzər* Q 204; **deegkrabber:** *dejxkrabər* Q 95; **krabber:** *krabər* L 372, Q 204; *krəbər* L 290, 291, 292, 330, 383; *krēbər* L 269a; het type *krabber* in: L 432a, Q 99*, 193; **mes:** *mēs* P 56; *mets* L 383, Q 21, 198; het type *mes* in: L 265, 289b, 318b, 330, Q 180; **broodmes:** het type *broodmes* in: Q 3; **oud broodmes:** het type *oud broodmes* in: L 270; **plamuurmes:** *plamūrmets* Q 187a; **steekmes:** *stekmēs* L 265; *stēkmets* L 271, 292; **deegsteker:** *dēxstēkər* L 163; *dēxstēkər* Q 198b; *dejəxstēʔər* K 278; **steker:** *stēkər* L 292, 317, 321; *stēkər* P 176b; *stēkər* L 312; **broodsteker:** *bruəstēkər* L 270; **coupe-pâte (fr.):** *kupāt* K 359, P 56, Q 72, 95; *kapāt* L 414; *kopāt* L 432; *kopāt* Q 2; *kompāt* Q 20; *kopant* P 176; *kapāt* P 176; *kārpādə* Q 82; **deegschup:** *dejxsəp* Q 12, 18, 19; *dēxsəp* Q 33,

35; *dēxsəp* L 427; *dēxsəp* Q 197; **deegschupje:** *dēxsəpkə* Q 28; **handschupje:** *hantsəpkə* Q 193; **schupje:** *sxəpkə* K 359; *səpkə* Q 198; *sxypkə* K 314; **steekschup:** *stēksəp* Q 97; **verdeelschep:** *vərdiəlsəp* Q 15; het volgende woordtype wijst op een bak met verschillende vakken: **verdeelbak:** *vərdēlbak* L 269; *vərdējl-bak* L 331; **hand:** de volgende opgave is meervoud: *hanj* L 289b.

DEEG AFWEGEN

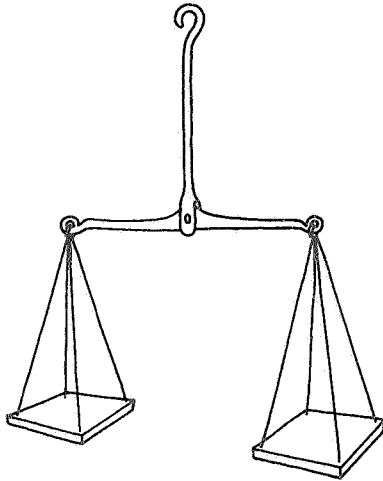
Teib abwiegen — to weigh out the dough — peser la pâte (N 29, 33c; N 29, 30b; N 29, 32a)

[De stukjes deeg afwegen. Men kan met de hand afwegen. Hiertoe wordt het deeg op de bank gebracht en met een steker in stukjes verdeeld die op een balans (schaal) afgewogen worden (Schoep blz. 98). Men kan ook met de afweegmachine wegen. Grote stukken van het deeg worden met de hand uit de trog of kuip gehaald en in de trechter van de afweegmachine geworpen, waarna ze door het mechanisme van de afweegmachine op het gewenste deeggewicht worden verdeeld (Schoep blz. 99).]

afwagen: *āfwogə* Q 12; *afwoagə* Q 203; *āfwoagə* Q 121, 121c; *āfwoagə* Q 19; *afwōgə* L 312, Q 36; *āfwōgə* L 292, 312, 317, 318b, 330, 331, 372, 383, 432, 432a, Q 2, 18, 20, 21, 99*, 112; *āfwōgə* Q 2, 21, 35, 97; *afwō.gə* Q 20; *afwōgən* P 176, 176b; *āfwōgə* Q 35a; *āfwōgə* Q 204; *āfwugə* P 177; *afwojgə* Q 180; *ovwogə* Q 72; *āfwōgən* K 278; *āfwōgə* L 377, Q 95, 198, 198b; *āfwōgən* Q 193; **wagen:** *wogə* P 56; *woagə* Q 113, 117a; *wōagə* P 176; *wōgə* L 377, Q 28, 35, 95, 187a, 197; *wōgən* L 321, 432, Q 121e; *wōagə* Q 202; *wōagə* Q 15; *wuwāgə* Q 82; **uitwagen:** *ūt-wōgə* Q 193; *ūtwoagə* Q 19; **wagen en verdelen:** *wōgə en vārdēlə* Q 197; **afwegen:** *afwēgə* K 314; *afwēgə* L 163, 265; *āfwēgə* L 269a, 270, 271, 291, 292, 427; *āfwēgə* L 414; *āfwē.gə* L 290; *afweagə* K 359; *afwēgə* L 250; *āfwēgə* Q 3; *āfwīagə* Q 83; het type *afwegen* in: L 432a; **wegen:** *wegə* P 176a; *wēgə* K 314; *wēgə* L 265; **wegen en verdelen:** *wēgə en vārdēlə* Q 30.

WEEGTOESTEL

Teigwaage — dough scales — balance à pâte (N 29, 33a; N 29, 32b; monogr.; N 29, 105e)
[Het weegtoestel waarmee het deeg na het verdelen wordt gewogen. Vroeger gebruikte men wel een hangende balans, volgens de informant van L 377, maar deze moest verdwijnen, omdat ze niet geijkt kon worden. Zie afb. 19.]

Afb. 19. weegtoestel

waag: *wox* P 56, Q 121e; *wəax* K 359; *wojx* Q 180; *woax* Q 121, 121c, 203; *woa.x* Q 117a; *wəax* Q 15; *wuwāx* Q 82; *wōx* P 176, 176a, Q 21; *wəx* K 278, L 292, 372, 383, 387, 414, 427, 432, 432a, Q 2, 12, 18, 21, 35, 36, 38, 95, 99*, 112, 113, 191, 197, 198, 198b; *wə.x* Q 20; *wōax* Q 72; 204; *wəax* Q 202; **waagje:** *wōxskə* L 318b; **bakkerswaag:** *bekəšwəax* Q 19; **hangwaag:** *haŋwəx* L 317; **ophangwaag:** *ophanwəx* P 176; **broodwaag:** *bruwətwəx* L 312; **balanswaag:** *balanswəx* Q 187a; **balans:** *bəlan* L 292, Q 35a; *balans* L 163, 270, P 176a, 177, Q 3, 97; *bəlānas* Q 12; *balāns* K 314, Q 193; **schaal:** *šəl* L 291; 299, 331; *sxəl* L 271; **waagschaal:** *wəxsəl* Q 193; **weegschaal:** *wəxsəl* L 163, 269, 269a; *wəxsəl* L 250; *wəxəl* L 270, 321, 377, Q 30; **wegeschaal:** *wə.gəšəl* L 290; **weegschaal met plankje:** het type *weegschaal met plankje* in: L 265; **baskuul:** *baskəl* P 176b; **snelweger:** *šnelwəgər* Q 97; **snelzeiker:** *šnelzejkər* Q 95; **pemmer (?)**: *pemər* K 359; het volgende woordtype geeft aan dat men op het gevoel afweegt zonder instrument: **op het heilig oog:** *op at hejləx əwx* L 318b.

GEWICHTSSTEEN

Gewichtssteen — stone weight — pierre pour déterminer le poids

(B 29, 33b; N 29, 105e; monogr.)

[Gevraagd werd speciaal naar de stenen die men vroeger in plaats van gewichten gebruikte.]

gewicht: *gəwex* Q 204; de volgende opgaven zijn meervoud: *gəwextə* Q 117a; *gəwixtən* Q 95; *jawiatər* Q 121c; **gewichtssteen:** *gəwexštejn* L 270, 331, 383, Q 21; *gəwexštej* Q 203; *gəwexštēn* L 299; *gəwexstēn* L 317, Q 180; *gəwextstejn* L 269a, 321, 377; *gəwextsštēn* L

163; *gəwextštejn* L 432; *gəwextsštēn* Q 28; *gəwextsštēn* P 176a; *jawiatštē* Q 121; het type **gewichtssteen** in: K 359, L 432a, Q 3; de volgende opgaven zijn meervoud: *gəwextsti-jəns* K 314; het type **gewichtsstenen** in: L 312; **koperen gewichtssteen:** *kupərə gəwexštejn* L 372; **hardsteen:** *hartštejn* Q 97; **steen:** *štejn* L 292; 330; *štej* Q 121e; de volgende opgave is meervoud: *štēnə* Q 38; **steentje:** de volgende opgave is meervoud: *stənkəs* L 265; **baksteen:** het type **baksteen** in: L 321; **brik:** de volgende opgaven zijn meervoud: *brikə* Q 121e; het type **brikken** in: Q 15; **klaauw:** de volgende opgave is meervoud: *klawə* Q 12; **lood:** *lōt* L 383; *lut* Q 193; *luət* L 292, Q 112; *lūət* L 330; **loodje:** *lōətjə* L 299; de volgende opgaven zijn meervoud: *lūtjəs* L 269, 269a; *lūtšəs* Q 95; *lūtšəs* Q 203; *lōtjəs* Q 20, 30; **stukken lood:** *štəkə loət* Q 97; **waagbol:** de volgende opgave is meervoud: *wəxbəl* Q 95; **pond:** *ponf* L 414; *po.nfj* L 383; **ponder:** *pənjər* L 290; **ons:** de volgende opgave is meervoud: *onzər* L 290; **twée ons:** de volgende opgave is meervoud: *twiə onzər* L 290;

OPBOLLEN

Einen Ball aus Teig formen — to roll the dough into a ball — faire des pâtons (N 29, 34; N 29, 30b; monogr.)

[De afgewogen deegstukken opbollen. Het opbollen dient om een mooie ronde bol te verkrijgen, waardoor het vormen van het brood veel gemakkelijker kan geschieden, dan wanneer men dit van het direct afgewogen stuk moet doen (Schoep blz. 99). Verder dient het om de fijnheid van rijs te beïnvloeden en de kleefstof soepeler te maken. Het opbollen kan met de hand of machinaal plaatsvinden.] **opbollen:** *opbolə* L 270, 383; *opbolə* K 359, L 250, 265, 269a, 270, 271, 290, 291, 292, 299, 321, 330, 331, 372, 377, 432, 432a, P 176, Q 19, 20, 35, 95, 97, 99*, 112, 113, 121, 180, 187a, 204; *opbolə* P 56; *opbolən* L 163; *obolə* Q 72; *qbolə* P 177, Q 2, 12, 82; *oboln* K 278; *opbōlən* P 176b; het type **opbollen** in: L 269, P 176b, Q 15, 36, 193, 198b; **bollen maken:** *bəl mākə* L 318b, Q 202; **bolletjes maken:** *bəlkes mākə* Q 18; **in de bol zetten:** *en də bol zətə* Q 35a; **op de bol zetten:** *op də bəl zətə* L 163; *op də bəl zətə* L 317; **in de opbol leggen:** *en də opbol ləgə* L 269; **het deeg vormen tot bollen:** het type *het deeg vormen tot bollen* in: Q 30; **rollen:** *rolə* L 318b; Q 35, 121c; **oprollen:** *oprələ* L 414; *uprələ* K 314; **trullen:** *trələ* Q 3; **opdegen:** *opdəgə* Q 203; **opkneden:** *opknē* Q 28; **opmaken:** *opmākə* L 372, Q 21; *opmākə* P 56; *opmōkən* Q 198b; *opmōkə* Q 198; *opmāxə* Q 121c; **opdraaien:** *opdri-jə* Q 197; **opzetten:** *opzətə* Q 204; *opzətən* Q 121; **opzētə Q 121e; **opwerken:** *op-***

II.1

werka P 176; *opwērakə* Q 2; *opwēarakə* Q 193; *opwērəkə* L 312; **rond maken:** *ronk mākə* Q 117a; **ronden:** *ronjə* Q 38; **opdraaien:** *opdri-jə* Q 38; **kluitjes maken:** *klotšas moqakə* P 176a; **brood maken:** *brōt mōkə* Q 180.

DEEGBOLLEN WEGZETTEN OM ZE TE LATEN RIJZEN

Teigballe wegsetzen, um sie gären zu lassen – to put away the rolled dough for rising – mettre de côté les pâtons pour les lever (N 29, 35a; monogr.)

[Wanneer de bol is gevormd, laat men haar enige tijd rijzen, voordat men met het opmaken, vormen, begint. In dit lemma is er een aantal woordtypen dat benadrukt het „wegzetten”, terwijl er ook een aantal is dat het accent legt op het „rijzen” of „laten rijzen”.] de volgende woordtypen duiden op het „wegzetten”:

wegzetten: *wexzətə* L 312, P 177; *wegzətə* P 176; *węgzətə* Q 95, 180; *wexzətə* Q 113; *węgzətə* Q 203; **hollen wegzetten:** *bəl wegzətə* L 432; **vortzetten:** *vut zətə* Q 121; *futzətə* Q 204; *vutzətə* Q 202; **uitzetten:** *ūtzətə* Q 97; **overzetten:** *qəvərzətə* Q 12; **opzetten:** *opzətə* Q 191; **op de plank(en) zetten:** *op də plank zətə* L 292, 372; *op də plānk zətə* Q 197; *obdə plōnk zətə* K 278; *op də plēnk zətə* Q 21; **afzetten:** *āfzətə* Q 38; **in de rijskast zetten:** *en də rēskas zətən* P 176b; **in de rijs zetten:** het type *in de rijs zetten* in: Q 187a; **in de punt zetten:** *en də pōnt zətə* L 270; **in een rek leggen:** *enərekləgə* K 314; de volgende woordtypen duiden op het „rijzen” of „laten rijzen”: **rijzen:** *rēzə* Q 82; **voorrijzen:** *vjrrizə* L 317; *vōrrizə* Q 193; **voorgaan:** *vər gōn* L 331; *vər jōn* Q 121; **wagen:** *wāgən* L 269; **bolrijs lang maken:** *bolrēš lanġ mākə* L 265; **laten rijzen:** *lōtə rejzən* Q 30; **laten gaan:** *lōtə gōn* Q 82; *lōtə gōn* Q 35a; *lōtə gōn* Q 99*; **gaan laten:** *gōn lōtə* L 432a; **laten opgaan:** *lōtə op-xōn* Q 72; **loskomen:** *loskomə* Q 20; **door laten rijzen:** *dōr lōtə rīzə* L 330; **laten rusten in de onderoven:** *lōtə rēstə en dən qndərōvə* Q 2.

BOLRIJS

Gärungsphase nach dem Formen des Teigs zu einem Ball – second rise – période de levage des pâtons

(N 29, 35c; N 29, 35a)

[De rijperiode na het opbollen. Bij de rijs op de bol moet men de bollen beschermen tegen afkoeling en tocht om te verhinderen dat de buitenkant der bollen uitdroogt (Schoep blz. 100).]

bolrijs: *bolrīs* L 163; **bollerrijs:** *bolārīs* L 292; **bolrijstijd:** *bolrīsīt* L 317; **eerste rijs:** *təstə rīs* Q 112; **voorrijs:** *vōrrejs* Q 95; *vōrrīs* L 269a, 270;

vjrrīs Q 112; **voorgang:** *vjrrjanġ* Q 121; **rijstijd:** *rēstīt* Q 113; *rēstējat* Q 82; *rīsīt* L 269a, 330; **tijd van gaan:** *tīt vān gōdāwə* Q 204; **gaantijd:** *gōnīt* Q 12; *gōntejt* Q 3; **rijptijd:** *ripīt* Q 99*; **vultijd:** *vōltējt* K 278; *vōlīt* Q 12; **tweede gisting:** *twēdā gēsēj* L 414; **tussenrijs:** *təsarīs* L 270; **narijs:** *nōjrejs* Q 180; *nōrīz* L 312; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **rijzen:** *rejzə* L 372; *rīzə* L 318b, 321; **rijpen:** *ripə* Q 97; **gaan:** *goa* Q 203; *joa* Q 121c; *gōn* K 314; *gōn* Q 95; **laten gaan:** *lōtə gōnə* Q 15; *lōtə goa* Q 117a; **men zegt lōt guən Q 193; **gaan laten:** *gōə lōtə* Q 202; **opgaan:** *opgujn* Q 198b; **het broot git op** P 56; **moeten gaan:** het brood *mot gōə* Q 197; *mojt gōn* L 383; **moeten aankomen:** het brood *mot ānkōmə* Q 197; **laten staan:** *lōtə štōn* Q 21; **aangaan:** *āngōn* Q 36.**

RIJSKAST

Schrank, in dem die Gärung der Teigballe vor sich geht – fermenting cabinet – armoire de lavage

(N 29, 35b; N 29, 35a; N 29, 105e)

[De kast waarin de bolrijs plaatsvindt. In vraag N 29, 35b werd gevraagd in het algemeen waar de bolrijs geschiedde. Het gevolg was een aantal opgaven dat een algemene plaatsaanduiding inhield. Zo gaf men voor de „plaats van de bolrijs” benamingen op als *bakkerij* (in K 314, L 270, Q 198b), *bakhuis* (in Q 3, 28, 121, en Q 191), *verwarmd vertrek* (in Q 30) of *warme plaats bij de oven of het fornuis* (in L 414, L 318b en L 321), *tussen of op meelzakken* (in L 331 en L 432) of *op hortjes* (in Q 112). Deze benamingen zijn niet fonetisch gedocumenteerd.]

rijskast: *rīskast* L 318b, 432a; *rejskas* Q 95, 97, 180; *rēskās* Q 82; *rēskas* P 176, 176b; *rīskas* L 270, Q 15, 35, 35a, 99*, 193; *rī.skas* Q 117a; *rīskas* Q 19; *rīskās* L 269; *rīskōst* L 291; het type *rijskast* in: Q 35, 187a, 198b; de volgende opgave is meervoud: *rīskasta* Q 99*; **kast:** *kast* P 177, Q 113; *kas* K 359, Q 202, 203, 204; *kās* Q 72, 83; de volgende opgave is meervoud: *kasə* K 359, L 312; **vuilkast:** *vōlkōs* K 278; **koelplak:** *kulplak* P 176a; **rijspplaats:** het type *rijspplaats* in: K 359.

WERKBANK

Arbeitstisch, auf dem die Gärung der Teigballe vor sich geht – work-bench where the rolled dough is put to rise – établi de levage

(N 29, 35b)

[De werkbank of tafel waarop de bolrijs plaatsvindt.]

werkbank: *werkbānj* L 291, 292; *werəkbanġ* L 290; *wērəkba.ġk* L 383; het type *werkbank* in: L 270, 377, 427; **bank:** *bānj* L 250, 265, 269a,

271, 317, 432a, Q 20, 112; *bānk* L 163; *tafel: tōfəl* Q 36; het type *tafel* in: L 270, 330, Q 12; *werktafel: werktōfəl* L 432; *dīs: doš* Q 121c.

RIJSPLANK

Brett, auf dem die Gärung der Teigballe vor sich geht – proving tray – planche de levage (N 29, 35b)

[De plank, planken of een rek waarop de bolrijs plaatsvindt.]

plānk: plank Q 20; de volgende opgaven zijn meervoud: *plānkə* Q 193; *pleŋk* Q 21; het type *planken* in: Q 198; rijsschrank: *riššraŋk* Q 121; *schrank: šraŋk* Q 121c; *rek: rek* Q 113; het type *rek* in: P 176; de volgende opgave is meervoud: *rekə* Q 99*.

ONDEROVEN

Unterofen, in dem die Gärung der Teigballe vor sich geht – space under the oven where the rolled dough is put to rise – bas du four où les pâtons lèvent (N 29, 35b)

[De onderoven waarin de bolrijs plaatsvindt.]

onderoven: oŋərōvə L 291; *ondərōvə* L 265; *ōndərōvə* Q 2.

DEEGBOLLEN HUN BROODVORM GEVEN

Teigballe ihre Brotform geben – to shape the dough – donner aux pâtons la forme de pain (N 29, 36; N 29, 30b; monogr.)

[Als de bollen voldoende gerezen zijn, gaat men ze vormen tot het gewenste model. Dit houdt in dat men van de bol een deegstrook van een bepaalde lengte maakt (Schoep blz. 100). Vervolgens vouwt men de beide uiteinden van de strook naar elkaar toe. Dan vormt men een deegplak die een trapezium-vorm heeft, d.w.z. de bovenste horizontale zijde is korter dan de onderste. Tenslotte rolt men met de palm van de hand het brood in de gewenste vorm.]

opmaken: opmākə P 56; *opmākə* L 163, 265, 269a, 270, 271, 289b, 291, 292, 312, 318b, 321, 330, 331, 377, 387, 414, 427, 432, Q 18, 20, 21, 28, 30, 35a, 95, 113, 191, 203; *opmākən* L 250; *opmākə* L 290; *opmāxə* Q 121; *opmōkə* L 299, Q 3, 193; *opmōkən* Q 198b; *opmōkə* Q 83; *opmōkə* Q 198; het brood wordt *opjamaxt* Q 121e; het type *opmaken* in: L 269, 321, 432a, Q 35, 36; brood maken: *brūt mākə* Q 191, 197; vormen: *vormə* L 291; het deeg wordt *gəvōrmt*: Q 30; lang maken: *lanjk mākə* L 270, 292, 372, Q 117a; *lānk mākən* Q 95; *lanjk māxə* Q 121; *lanjmōkə* Q 38; lang opmaken: *lanjk opmāxə* Q 121c; ontrollen: *ontrolə* Q 97; opwerken: *op-*

werka L 270; *opwerka* P 177, Q 82; *opwerka* Q 95; *opwerəkə* Q 2, 12; *opwerkən* Q 82; *opwerka* P 176; *opwerəkə* P 176a; *opwərəkə* Q 193; *opwərəkə* L 317; *opwərəkə* Q 72; *opwərəkə* Q 187a; *opwərəkə* L 312; het type *opwerken* in: P 176b; opzetten: *opzətə* Q 15, 202; *opzətə* Q 35, 112; bot maken: *bōt mōkə* Q 82; dobbel vrouwen: *dobəl vawə* Q 99*; toevouwen: *tōvvawə* Q 12; *tuvōwə* Q 20; *tüvōwə* L 317; invouwen: *envawə* Q 95; inwerken: *enwərəkə* Q 95; platdrukken: *platdrəkə* Q 97; plaatslaan: *platšluə* Q 203; plathouwen: *platowən* K 278; platdouwen: *platdōwə* Q 180; *platdējəvə* K 314; neerdouwen: *niərdōwə* Q 83; afdouwen: *afdōwə* K 359; opdraaien: *opdrejə* Q 99*; *opdrejə* Q 19; *opdrējə* Q 3; *opdri-jə* Q 38; *opdrīənə* Q 204; opbollen: *opbōlə* P 56; rond maken: *ronk mākə* L 372; *ronjk mākə* Q 117a; *ronjk māxə* Q 121; rond opmaken: *ronjk opmāxə* Q 121c.

In pannen, bussen of mandjes leggen

BAKBLIK

Bachblech – bread-tin – moule de tôle (N 29, 37; monogr.)

[De metalen vorm, een blik of bus, waarin de bakker het deeg laat narijzen voordat hij het in de oven plaatst. Vaak wordt het deeg op een plaat gelegd met soms die beperking dat het dan om het bereiden van witbrood gaat (Q 82) of om het maken van vla, beskuit of broodjes (Q 191, 204 en L 291).

Vroeger moet men het deeg, vooral van roggebroom, ook wel op de stenen van de ovenvloer geplaatst hebben (in L 289b en L 291). In Q 204 plaatst men het opgemaakte deeg ook wel op vierkante stukken karton.

Volgens Schoep (blz. 100) wordt het gevormde brood na het opmaken hetzij in bussen hetzij tussen kleedjes gelegd. Zo wordt het woordtype „deegkleedje” in dit lemma verklaarbaar.]

mikbak: mekbak L 265; *mikkəbak: mekəbak* L 292, 318b, 331; *megəbak* L 271; de volgende opgave is meervoud: *mekəbek* L 321; *bak: bak* L 269a, 289b, Q 36, 95; de volgende opgaven zijn meervoud: *bek* Q 97, 204; *bekj* Q 38; *wegbak: weqəbak* L 291; *weggebak: weqəmbak* L 270; de volgende opgaven zijn meervoud: *weqəbek* L 290, 299; broodbak: *brudbak* Q 95; *bruətbak* L 290; de volgende opgaven zijn meervoud: *brutbek* Q 198; *bruətbek* L 250; plaatstalen bak: het type *plaatstalen bak* in: L 330; bus: het type *bus* in: Q 36, 187a; broodbus: *brōadbōs* Q 19; *brutbōs* Q 35a; *brwōdbōs* Q 99*; broodbus: *brutbōs* Q 203; *wegbus: weqəbōs* L 163; *weggebus: weqəbōs* Q 202; *blik: blek* L 312, 377, Q 28, 35, 193; de volgende opgaven zijn meervoud: het type *blikken* in: L

II.1

427; **broodblik**: *brūtblek* Q 35; de volgende opgaven zijn meervoud: *bruūtblekə* Q 112; **bakblik**: het type *bakblik* in: Q 193, 198b; **broodvorm**: *brūtvorm* Q 197; **bakvorm**: het type *bakvorm* in: L 387; vorm: het type *vorm* in: L 330, Q 121; **plaat**: *plōt* Q 3; het type *plaat* in: Q 15, 18, 21; de volgende opgaven zijn meervoud: *plātə* L 383, Q 12, 97, 117a, 204; *plōtə* Q 82; het type *platen* in: L 427; **blikken plaat**: het type *blikken plaat* in: Q 113; **bakplaat**: *bakplāt* L 269, Q 28, 30; de volgende opgave is meervoud: *bakplātə* L 432; **wegplaat**: *wəḡplāt* L 432a; **weggeplaat**: *wəḡplāt* Q 202; de volgende opgave is meervoud: *wəḡplātə* Q 121e; **mikkeplaat**: *mekəplāt* L 317; **koekplaat**: *kuwḡplowət* K 278; **vlaaiplaat**: *vlaḡplōt* Q 191; **deegkleedje**: *deḡxkletjə* Q 20.

BAKPAN

Backpfanne – pan used for baking bread – poêle à cuire (N 29, 37)

[De pan waarin het deeg na de narijs in de oven wordt geplaatst.]

pan: *pan* L 372, P 56, 176, 176a, Q 2; *pán* Q 72; de volgende opgave is meervoud: *panə* Q 180; **broodspan**: *brūtspan* Q 197; **broodpan**: *brutpan* L 414; *brūtpan* P 176b; **mikpan**: *mekpan* K 314.

INVETTEN

Blech, Platte oder Backform einfetten; mit Fett bestreichen – to grease the bread tin etc. – graisser le poêle etc.

(N 29, 38a; monogr.)

[Blik, vorm of plaat invetten om aankleven van het deeg te voorkomen.]

smeren: *smejrə* Q 82; *smeərə* Q 83; *smērə* K 359, L 377, P 176, Q 95; *smējərə* K 314; *smērə* L 163, 269a, 271, 299, P 56, Q 12, 38, 187a; *smērə* L 383, Q 19; *smē.rə* L 290; *smērə* L 270, 291, 292, Q 21, 97, 99*, 193, 197, 198b, 203, 204; *smērə* L 250; *smērən* K 278; *smīrə* L 317, 372; *smūrən* L 432a; *smūrə* Q 28, 30, 35a, 112, 117a, 202; *smūrən* Q 36, 112b; *smīərə* Q 121; **insmeren**: *ənsmejrə* Q 72; *ənsmejrə* P 176a; *ənsmērə* L 289b, 312, 318b, 414, P 176, Q 95; *ənsmērə* Q 15, 18; 180; *ənsmērə* L 330, 331, Q 20; *ənsmērə* Q 193; *inšmērə* Q 198; *ənsmūrə* Q 3; *ənsmūrə* Q 2; *ənsmūrə* Q 113; *ešmūrə* Q 121e; *ənsmūrən* Q 121; *ənsmūrə* Q 35; **aansmeren**: *ānsmērə* L 427; *ānsmērə* L 432; **invetten**: *ənvətə* L 318b, 321, Q 121c, 191; het type *invetten* in: P 176b; **vetten**: *vətə* Q 95; **instrijken**: *ənstrika* L 387; **oliën**: *olīə* L 265.

SMEERMIDDEL

Einfettmittel – grease – lubricant (N 29, 38b)

[Het smeermiddel waarmee blik, plaat of vorm worden ingevet. In N 29, 38b werd gevraagd naar het middel waarmee men invette. Deze vraag is dubbelzinnig opgevat. Een aantal informanten geeft een benaming of voor een bepaalde vaste of vloeibare smeerstof op. Een ander aantal noemt het werktuig waarmee de smeerstof uitgesmeerd wordt. Op grond hiervan zijn de opgaven van N 29, 38 verdeeld over twee lemmata.]

olie: *oli* L 270, 289b; *olə* P 56; *qli* L 163; *oali* Q 112; *ōli* L 414, Q 95; *q̄li* L 250, 269a, 292, 331, Q 21; *uli* Q 193; *ūli* Q 198b; *q̄li* Q 15; *ōal* Q 121; het type *olie* in: L 321, Q 35, 36, 97, 99*, 112b, 198, 204; **olig**: *olix* Q 121c; *q̄wlex* Q 35a; *ōlex* Q 30; **siaolie**: *slōjōli* Q 95; het type *siaolie* in: Q 191; **salade-olie**: *slātəl* Q 121e; **slamet**: *slōmēt* Q 95; **reubolie**: *rābōli* L 330, 383; **reubsolie**: *rābsōli* L 292; **zoete olie**: *zōtən ōli* L 290, 291; **goedkope olie**: *gōtkōwpə ōali* L 269a; **boter**: *botər* Q 121; *bōwtər* P 176; *butər* Q 30; het type *boter* in: L 312, P 176a, Q 97; **margarine**: het type *margarine* in: L 270; **vet**: *vət* Q 2; *vət* L 331, 414, P 56, Q 95, 112, 121, 197; *vēt* L 289b; het type *vet* in: L 312, P 176, 176a, Q 112b, 204; **plaatvet**: *plowətvet* K 278; **varkensvet**: *verkəsvət* K 359, L 291; **spekzwaaard**: *spekzwās* Q 18; **zwaard**: *zwärt* L 318b; *zwārs* Q 197; **pezerik**: *pejzərək* K 278; **smoutvet**: *smōtfat* K 314; **smout**: *smāt* L 414, P 56; *smōwt* L 432; **vethoddel**: *vethodəl* Q 203.

GEREEDSCHAP WAARMEE MEN INVET

Geräte, mit denen man einfettet – tools with which one grease – instruments, avec lesquels on graisse

(N 29, 38b)

[De borstel, lap, vod enz. waarmee olie, vet, boter enz. op bakblik, bakplaat e.d. worden aangebracht.]

borstel: *bosəl* Q 180; *bqsəl* Q 82, 83; *bostəl* P 176b; *bōstəl* Q 113, 202; *bōrstəl* L 330; *bōrstəl* Q 95; *bōrstəl* L 387; *bōstəl* L 427; *bōstəl* Q 20; het type *borstel* in: L 432a; **borsteltje**: *bōrstalkə* L 265; **pinsel**: *pinsəl* Q 117a; **kwast**: *kwast* Q 187a; *kwās* Q 35, 193; *kwās* Q 121; **doek**: *dok* Q 3; **vette doek**: het type *vette doek* in: Q 28; **lap**: *lap* L 270, 427, Q 20, 113; **lapje**: *lepka* Q 95; het type *lapje* in: L 318b; **smeerlap**: *smērlap* Q 72; *smērlap* Q 97; *smē.rlap* L 290; *smūrlap* L 372; **smeerlapje**: *smūrlepka* Q 2; **smoutlap**: *smōwtlap* L 317; **vod**: *vot* P 176b; *vət* P 56; het type *vod* in: Q 3, 12, 180; **vodje**: *vətšə*

Q 82; lommel: *luməl* Q 117a; smeerlommel: *smērloməl* Q 19; lommeltje: *lōjməlkə* Q 198b; spons: *spōns* Q 95; oude sok: *aldə zək* L 271.

NARIJS

Nachgärung – third rise – troisième levage (N 29, 39b; N 29, 39a)

[Na het bewerken en opmaken van het deeg kan de laatste rijs, de narijs, beginnen. Het deeg moet nog enige tijd rijzen in de bus, het blik, de rijskast, voordat het in de oven geschoven kan worden. Men moet bij de narijs erop leggen dat temperatuur en vochtigheid van de lucht voldoende zijn (Schoep blz. 102). Zowel een te lage als een te hoge temperatuur beïnvloeden het deeg ongunstig, terwijl de vochtigheid van de lucht ook niet te hoog mag zijn. Het verdient aanbeveling de narijs te laten geschieden in een afzonderlijke ruimte, waar men zowel de temperatuur als de vochtigheid van de lucht in de hand heeft. Volgens de informant van L 330 duurt de narijstijd ± een half uur.]

narijs: *nōrejs* Q 95, 97, 187a, 198b; *noarīs* Q 121; *nōrīs* L 250, 269a, 270, 292, 321, Q 35, 99*; *nōrēs* K 314; *nōreš* L 265; *nowrēs* Q 72; laatste rijs: *lēstə rejs* K 278; *lē.stə rīs* L 290; *letstə rīs* Q 112, 202; laatste beurt: *lēstə bōrt* L 291; platte rijs: *platə rēs* L 317; derde toer: het type *derde toer* in: Q 97; vulling: *voləŋ* L 312; busrijs: *bōsrīs* L 163; na-opgaan: *nōə-opgōən* Q 19; rijstijd: *rēstsit* Q 121e; het volgende woordtype duidt meer op een oorzaak van de narijs dan op de narijs zelf: stoom: *stoam* Q 36; de volgende woordtypen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen: narijzen: *nōrēzə* Q 113; *nōrejzə* L 387, Q 95; *nōrejzən* L 432; *nōrejzə* Q 193; *nōrizə* L 271, 432a; *nōrizən* Q 15; volrijzen: *volrīzə* L 290; rijzen: *rejzə* L 372; *rēzə* Q 30; bijrijzen: *bejrēzə* Q 82; in gang komen: *en gāŋk kōwmə* Q 204; opgaan: *opgōn* P 176; *opgōn* L 414; *opxōn* Q 12; gaan: *gōn* L 270; *goa* Q 203; na-gaan: *nōgōn* L 331; *nōgōn* Q 35a; laten gaan: *lōtə gōn* Q 95; *lōtə gōn* Q 21; nog laten gaan: *nax lōtə gōn* L 383; nog get laten gaan: *nox get lōtə gōə* Q 197; uit laten gaan: *ū. t lotə goa* Q 117a.

RIJSKAST

Schrank, in dem die Nachgärung vor sich geht – fermenting cabinet for the third rise – armoire pour le troisième levage (N 29, 39a; N 29, 37)

[De kast - meestal een onderdeel van een (modernere) oven - waarin de narijs plaatsvindt. Vraag N29, 39a („Waar vindt deze narijs plaats?") is door de verschillende antwoorden in verschillende lemmata gesplitst.

Algemene benamingen als *bakkerij* (in L 270, 292, 372, 377, 383, Q 99*, 121e, 198b), een *warme plaats* (in L 318b, 414) een *keuken* (in Q 28), het *bakhuis* (in Q 3, 121c), *bakker* (L 250), *onder een zak* (Q 121), *tussen deegkleedjes* (Q 20) zijn niet fonetisch gedocumenteerd.]

rijskast: *rejskas* L 432, P 176, Q 95, 203; *rēskas* P 176b; *riskas* L 317; *rīskas* L 270, 271, 331, 432a, Q 15, 35a, 36, 112, 193, 202; *rīskas* Q 19; *rīskast* L 318b, 292; *rīskāst* L 163; *rīskāas* L 269; *rīskō.s* L 290; het type *rijskast* in: Q 12, 187a, 198b; de volgende opgave is meervoud: *rīzkasə* L 312; *kast: kas* K 359, Q 121, 121c; *kās* Q 72; het type *kast* in: Q 204; de volgende opgave is meervoud: *kastə* Q 117a; *vulkast: volkōs* K 278; *weggekast: wēkəkās* Q 121; *stoomkast: stōmkās* Q 82; *broodkast: brutkas* Q 193.

ONDEROVEN

Unterofen, in dem die Nachgärung vor sich geht – space under the oven for the third rise – bas du four de troisième levage (N 29, 39a)

[De onderoven als plaats waar de narijs kan plaatsvinden: de informant van L 290 vermeldt dat dit vroeger zo gebeurde, terwijl de informant van L 383 zegt dat in de onderoven de narijs plaatsvindt bij koud weer.]
onderoven: *ōndərōvə* Q 2; *ōjərō.və* L 290; *ōjərōvə* L 383; *ōndərōvə* L 183; *ōjərōvə* L 269a.

RIJSPLANK

Brett, auf dem man den Teig nachgären lässt – proving tray used for the third rise – planche de troisième levage (N 29, 39a)

[De plank of soms het rek waarop de narijs kan gebeuren.]
plank: de volgende opgave is meervoud: *plēŋk* Q 21; *geerschrank: gēršrāŋk* Q 117a; *rek*: het type *rek* in: P 176, Q 113.

WERKBANK

Arbeitstisch, auf dem die Nachgärung vor sich geht – work-bench used for the third rise – établi de troisième levage (N 29, 39a)

[De werkbank waarop de narijs kan plaatsvinden.]
bank: banjk L 265.

II.1

Afwerking en versiering van het deegbrood

BROOD NETTEN

Teigbrot anfeuchten – to wet the surface of the bread (dough) to get a brown crust – mouiller le pain de pâte

(N 29, 40a; N 29, 30b; N 29, 39b; N 29, 40d; monogr.)

[Het bevochtigen van de bovenzijde van deegbrood. De bedoeling van deze bewerking is om bij het bakken een mooie bruine korst te krijgen.]

netten: *neṭa* L 432, 432a, Q 12, 18, 20, 28, 30, 33, 95, 187a, 193; *neṭa* Q 19, 35, 35a, 197, 198, 198b; *neṭan* Q 36; *neṭsa* Q 112, 117a, 121c, 202, 203; *neṭsa* Q 113, 204; *neṭa* Q 38, 97, 99*; *nettān* K 278; *neṭsan* Q 121; *neṭa* K 314; *neṭa* L 312; het type *netten* in: L 427; **afnetten:** *āfneṭa* Q 21; *āfneṭa* Q 197; *āfneṭa* Q 94b, 193; *āfneṭa* Q 35; *āfneṭsa* Q 121; **nat maken:** *nat māka* Q 191; *nāt māka* L 270, 292, 318b, 330, 372, P 56, Q 21; *nāt mākan* Q 15; *nōṭ mōka* Q 3; **wassen:** *wasə* Q 180; *wāsə* Q 82; *wāsə* Q 72; **afwassen:** *āfwasə* L 270, 299, 330, 331; *āfweṣə* Q 121, *āfwaṣə* L 383; *āfwasən* L 269; **afsmeren:** *āfsmēra* L 269a; *āfsmēra* L 291; **het geklopt ei insmeren:** *bē gəklōpt ē ensmēre* L 414; **pappen:** *papə* L 265, 317, 372, 377; **stomen:** *stumə* K 359; **bestomen:** *bəstōman* Q 180; **kleuren:** het type *kleuren* in: L 321; **opwrijven:** *opvrēvə* P 177; **pinselen:** *pinsələ* Q 95; **strijken:** *strika* 163; *strika* L 289b; **instrijken:** *enstrēka* P 176b; **met water strijken:** *met wasər štrīxə* Q 121e; **afstrijken:** *āfstrika* L 271; *āfstrika* L 290; **zalven:** *zaləvə* P 176, 176a; **glaceren:** *glasejrə* P 176.

NETBORSTEL

Pinsel zum Anfeuchten des Teigbrots – brush used to wet the bread (dough) – brosse à mouiller le pain de pâte

(N 29, 40b; monogr.)

[Borstel, kwast of handveger die dient voor het bevochtigen van de bovenzijde van het deegbrood. Volgens informanten (in L 289b, L 318b en Q 18, Q 112b) gebeurt dit ook wel met de hand.]

netborstel: *netbōstəl* K 278; *neṭbōrstəl* Q 12, 36; *neṭbōrstəl* Q 95; *netbōsəl* K 314; *neṭbōstəl* Q 30; *neṭsbōstəl* Q 203; *neṭsbōrstəl* L 270; *netbōstəl* L 427; *neṭbōstəl* L 432a; Q 15; *neṭbōstəl* L 432; *netbōrstəl* Q 97, 99*; *neṭbōstəl* Q 19; *netbōestəl* Q 35; *netbōstəl* Q 198b; *netbōstəl* Q 198; *neṭbōstəl* Q 193; *neṭzbōstəl* Q 35; het type *netborstel* in: Q 187a; **netborsteltje:** *neṭbōrstəlkə* Q 197; **netter:** *neṭsər* Q 112; *neṭsər* Q 204; **net:** *neṭs* Q 117a, 121, 202; *neṭz* Q 121e; **borstel:** *bōrsəl* L 299, 414; *bōrsəl*

Q 38; *bōstəl* P 176; *bōstəl* Q 113; *bōrstəl* L 312; *bōrstəl* Q 95; *bōstəl* L 321; *bōrstəl* L 372; **handborstel:** *handbōsəl* Q 72; *hanjībōstəl* Q 21; *hanjībōstəl* Q 28; **smeerborstel:** *smērbōrstəl* K 359; *smērbōsəl* P 176a; **afsmeerborstel:** *āfsmērbōrstəl* L 269a; *āfsmērbōrstəl* L 291; **strijkborstel:** *strikbōrsəl* L 163; *strikbōrstəl* L 271; *strikbōstəl* Q 35a; **afwasborstel:** *āfwasbōrstəl* L 330; *āfwasbōrstəl* L 383; *āfweṣbōrstəl* L 290; *āfwasbōstəl* L 269; **meelborstel:** *mi-jəlbōsəl* P 177; **wieksborstel:** *weksbōrstəl* L 290; *weksbōrsəl* L 290; **broodborstel:** *brūtbōrstəl* Q 191; **papborstel:** *papbōrstəl* L 317; **borstel met steel:** *bōstəl met stēl* L 377; **handveger:** *hanjijvėgar* L 331; **veger:** het type *veger* in: L 270; **kwast:** *kwast* Q 30; *kwāst* L 312; *kwās* L 292; *kwās* Q 121c; **netkwast:** *neetkwās* Q 113; **pinsel:** *pinsəl* Q 95; **kwispel:** *kwespəl* Q 121c; **eerlijkheid:** *ērləkhējt* Q 82.

NETVLOEISTOF

Flüssigkeit zum Anfeuchten des Teigbrots – liquid or other substance with which the bread (dough) is wetted – liquide pour mouiller le pain de pâte

(N 29, 40c; N 29, 40d; monogr.)

[Vloeistof die dient voor het bevochtigen van de bovenzijde van het deegbrood. In dit lemma zijn alleen de benamingen opgenomen die een vloeistof of vloeibare substantie aanduiden. Naast een vloeibaar middel gebruikt men ook wel eens een vast product blijkens de opgaven *suiker* (Q 121), *ei* (L 269, Q 117a), *aardappelenmeel* (K 278, L 383, Q 97), *bloem* (Q 95). Deze laatste benamingen zijn niet verder in dit lemma opgenomen. Daarnaast zijn er allerlei combinaties van een vloeistof met een andere vloeistof of een vast product mogelijk zoals: *water waarin wat suiker of geklopt eiwit* (L 427), *meel en water* (L 291, Q 35), *aardappelmeel met water* (L 292, 321, 330, Q 121c), *koffie en melk* (Q 12), *geklopt ei met melk* (L 432), *witte bloem met water* (L 377), *eiwit en water* (Q 18), *zemelen en water* (L 270). Deze combinaties zijn ook niet fonetisch gedocumenteerd. Uiteindelijk valt het lemma uiteen in twee groepen. De ene groep bevat algemene benamingen voor „netvloeistof”, de tweede groep geeft de benamingen van een bepaald soort vloeistof of vloeibare substantie die als „netvloeistof” gebruikt wordt.]

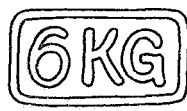
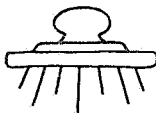
de volgende woordtypen duiden een algemene benaming voor „netvloeistof” aan: **netsel:** *neṭsəl* L 432; **smeersel:** *smērsəl* L 291; **afsmearsel:** *āfsmērsəl* L 269a; **wieks:** *wiks* L 270, 383, Q 99*, 112, 121e, 187a; **weks:** *weks* L 290, Q 197; **zalfsel:** *zalfsəl* K 359; de volgende woordtypen duiden op een speciale vloeistof

of vloeibare substantie: **water**: *wātər* L 290, 383, Q 117a, 202; *wasər* Q 121, 121e; *wētər* P 56; *wōtər* P 176b, Q 82, 180; *wōtər* Q 72; 198b; *wōtər* Q 193, 198; het type *water* in: L 269, 269a, 270, 312, 318b, 321, 330, 331, 372, 427, 432, 432a, Q 15, 19, 21, 30, 33, 35a, 36, 95, 97, 99*, 112, 112b, 113, 187a, 197, 204; **waterpap**: *wōtərpap* Q 193; **pap**: *pap* L 299, 312, 317, Q 21, 25, 28, 38, 117a, 121; **meelpap**: *mēlpap* Q 12, 203; het type *meelpap* in: L 372, Q 204; **melk**: *melək* Q 82; *melək* P 176, 176a, Q 198b; *melk* L 163, Q 97; *mōlək* P 56; het type *melk* in: L 289b, 318b, Q 12, 28, 30, 33, 35, 117a, 180; **botermelk**: het type *botermelk* in: L 317; **koffie**: *kafi* K 314, L 414, P 176, Q 2; *kafē* Q 180; *kafə* P 177, het type *koffie* in: K 314, Q 3, 28, 36, 191, 202; **lochte koffie**: *luxtə kofi* K 278; **cichorei**: het type *cichorei* in: L 372; **suikerei**: *sokərēj* L 318b; **suikerwater**: *sokərwātər* Q 95; *sō'ərwowātər* K 278; *sukərwātər* Q 35; *sūkərwātər* Q 2; het type *suikerwater* in: Q 3; **aardappelswater**: *ərpəlswātər* Q 28; **stoom**: het type *stoom* in: K 278; **bier**: het type *bier* in: L 318b; **gesmolten boter**: *gəsmoltən bōwtər* P 176.

STEMPEL

Stempel — (trade-)mark — sceau
(N 29, 41; N 29, 42; monogr.)

[Stempel of ander gereedschap waarmee de bakker een merk in het deegbrood drukt voordat het de oven of de rijskast ingaat. Het stempel kan de firmanaam, de broodsoort of het gewicht aangeven. Volgens de informant van L 270 bevatten de stempels op het roggebrood de initialen van de bakker in een cirkel of een ovale vorm. En volgens de informant van L 312 werden vroeger stempels met een ster gebruikt die duiden op brood van gemengde bloem en stempels zonder ster die ongemengd brood aangaven. Zie ook afb. 20.]
stempel: *stempəl* K 359, L 377, P 176, Q 83; *stempəl* L 270, 299, 330, 331, 383, Q 21, 28, 30, 38, 113, 117a, 121, 121e, 197, 198, 198b, 202,

Afb. 20.. stempel en broodprikker

204; *stempəl* Q 99*; *stēmpəl* K 278; het type *stempel* in: L 250, 265, 292, 318b, 321, 372, Q 36, 112, 180; **broodstempel**: *brōwīstempəl* L 432; *brōtstēmpəl* L 163; *brōtstempəl* L 427, Q 15; *brūtstempəl* Q 35a, 193; *bruatstempəl* L 269a; *bruatstempəl* Q 203; *brutstempəl* Q 95; *brūtstempəl* L 317, Q 3; *brūatstempəl* L 290, 291; *brūwatstempəl* L 312; *brūtstempəl* Q 12; het type *broodstempel* in: L 432a; **merkstempel**: *merəkstempəl* Q 82; **fir mastempel**: het type *fir mastempel* in: Q 193; **naamstempel**: *nāmstempəl* Q 19, 97; **stamp**: *stamp* Q 72; *stamp* Q 121, 121c; **stamper**: *stampər* P 56, Q 95; **stemper**: *stēmpər* K 314; *stēm'ər* K 314; **stempsel**: *stēmpsəl* P 177; *stēmpsəl* P 176a; **m.b.-stempel**: het type *m.b.-stempel* in: L 269; **naam**: *nōm* Q 95; **merk**: *merk* L 265, 271, Q 180; **teken**: *tejkən* Q 20; **ouwel**: de volgende opgave is meervoud: *owəls* Q 121.

BROODPRIKKER

Brett mit eisernen Zähnen zum Lochen des Teigbrotes — board with iron teeth to make holes in the bread (dough) — branche pourvue de dents de fer pour apporter des petits trous dans le pain de pâte
(N 29, 41; N 29, 42)

[Een plankje met ijzeren tanden om gaatjes in het deegbrood aan te brengen. Soms gebruikt men hiervoor ook wel een vorm. Zie afb. 20.]
stippelaar: *stēpələ* Q 35; **nagelplankje**: *nəgəlplēnkskə* Q 187a; **piqueur**: het type *piqueur* in: P 176b; **vork**: het type *vork* in: L 318b, Q 191; **plankje met lange nagels**: het type *plankje met lange nagels* in: L 321.

AANBRENGEN VAN GAATJES IN HET DEEGBROOD

Das Teigbrot lochen — to make holes in the bread (dough) — faire des petits trous dans le pain de pâte
(N 29, 42; N 29, 30b; monogr.)

[Met behulp van een vork, een plank met spijkers of ijzeren tanden, een houtje, een spijker of simpelweg een vinger worden gaatjes in het deegbrood aangebracht.]
stippelen: *stēpələ* L 372, 432a, Q 12, 95; *stēpələ* L 427, Q 15, 18, 28; *stēpələ* L 432, Q 21, 28, 33, 35 99*; *stēpələ* Q 38, 97, 193, 197, 203, 204; *stipələ* Q 35, 112b, 113, 117a, 121, 198, 198b, 202; het type *stippelen* in: Q 187a; **stippen**: *stēpə* P 176a; het type *stippen* in: P 176, 176b; **prikkelen**: *prekələ* Q 193; **prikken**: *prekə* L 265, 270, Q 30, 83, 95, 112; *pre'ən* K 278; *pre'ə* K 314; het type *prikken* in: L 163; **met de forket inprikken**: *met də foršet enprekə* Q 19; **prikken met forket**: *prekə met forkēi* L 289b; **steken**: *stēkə* L 271, 317, 318b; *stēkə* L 290, 292, 330;

II.1

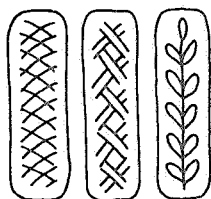
stēka L 312; *stikə* L 372; *stīakə* Q 2; **kotjes steken:** *koṭjas stēka* Q 180; **kotter douwen:** *kuṭar dōwa* P 177; **tippelen:** *tipələ* Q 121; **stevelen:** *stīfələn* Q 36; **aanpunten:** het type *aanpunten* in: L 432a; **stempelen:** *stempələ* Q 82; **brood stoppen:** *brut stopə* Q 3; **pitsen:** *petsə* L 291; **pikken:** *pekə* L 292, 414, P 56; **strepen:** *strēpə* Q 121; **locht maken:** *lox māxə* Q 121e; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **tekenbrood:** *tejkənbruat* L 269a.

STREPEN MAKEN OP HET DEEGBROOD

Auf dem Teigbrot Streifen anbringen – to make slits on the bread (dough) – faire des raies sur le pain de pâte

(N 29, 43; monogr.)

[Met een mes of iets dergelijks strepen trekken op het deegbrood. Zie afb. 21.]

Afb. 21. strepen maken op het deegbrood

snijden: *sneja* L 265, 372, P 56, Q 95; *sneja* Q 12; *snēja* L 250; *šnē.jə* Q 204; *snə* L 312; *snēja* Q 72; *snēn* P 176, 176b; *sni-jə* L 271, 292, 318b, Q 187a; *šni-jə* L 270, 299, 432, Q 19, 21, 97, 112, 113, 197, 198, 203; *šni-jə* Q 117a; *šni.jə* Q 198b; *snia* L 432a; *šnia* Q 35, 121, 202; *snīan* Q 15; *šnā* L 290, 291; *snīan* Q 36; *šnieja* Q 193; *snāja* Q 83; **insnijden:** *ensnaja* Q 180; **kerven:** *kervə* Q 95; **inkerven:** *inkervə* Q 82; **afmaken:** *afmōkə* K 314; *afmōʔə* K 314; **knippen:** het type *knippen* in: L 269a; **tekenen:** *tejkənə* Q 18; **strepen maken:** *strēpə māka* Q 94b; *strēpə māka* Q 113; *štrīfə māxə* Q 121e; **strepen trekken:** *strēpə trəkə* K 359, Q 180; **strepen:** *strēpə* L 289b, Q 3; *štrēpə* Q 38; **bloemen maken:** *blōmā māka* L 331; **bekleedsel maken:** *baklitsal mōkə* P 176a; **ruiten trekken:** *rūtə trəkə* L 317; **een tak daaropmaken:** men zegt *māk dō.nən tak op* L 383; **carré-en:** *karējan* K 278.

EEN GLEUF AANBRENGEN IN HET DEEGBROOD

Im Teigbrot eine Rille anbringen – to make a groove in the bread (dough) – faire une encoche dans le pain de pâte

(N 29, 44a)

[Met de schaar of het mes een gleuf aanbrengen in het deegbrood. Volgens de informant

van L 330 wordt dit „knippen” gedaan om het rijzen te bevorderen bij slechte deeg.]

knippen: *knepə* K 314, L 250, 265, 270, 271, 290, 291, 292, 312, 317, 321, 330, 331, 372, 432, 432a, P 56, 176, Q 2, 12, 19, 20, 35, 72, 82, 95, 97, 99*, 112, 113, 117a, 121, 197, 202, 203, 204; *knepən* L 163; *knepm* K 278; *knipə* Q 198, 198b; *knəpə* L 414; het type *knippen* in: K 359, L 270, Q 3, 15, 36, 187a, 193; **snijden:** *snēn* P 176, 176b; *šni-jə* Q 21, 35a, 97, 203; *šni-ə* Q 121; **insnijden:** *ešni-ə* Q 28; **opsnijden:** *opšni-jə* Q 191; **met de scheer snijden:** het brood wordt *met də šir jašneja* Q 121e; **tekenen:** *tejkənə* L 318b; **gleuf trekken:** *glējf trəkə* P 176a.

KNIPBROOD

Brot mit länglicher Einkerbung – bread with a groove – pain avec encoche

(N 29, 44b; N 29, 44a; N 29, 43)

[Brood waarin met behulp van schaar of mes een gleuf is aangebracht. Voor de overige broodsoorten en producten van het bakken zij verwezen naar het deel „Algemene Woordenschat”.]

knipbrood: *knepbrwot* Q 99*; *knepbrwōt* Q 97; *knepbrōt* L 377; *knepbrōt* Q 15; *knepbrut* Q 95, 193; *knepbruat* L 269a, 270, 292, 317, Q 112, 113; *knepbruat* Q 121; *knepbrūat* L 250; *knepbrūwat* L 312; het type *knipbrood* in: L 163; **knippebrood:** *knepəbrōt* Q 20; **knipmilk:** *knepmek* L 331; **knipmilkje:** *knepmekskə* L 265; **geknipte milk:** *gəknepdja mek* L 330; **geknipte weg:** *gəknepdə wək* L 290; **geknipt brood:** *gəknepṭ brūat* L 291; *gəknep brut* L 372; *gəknepṭ brut* Q 197; *gəknipt brūt* Q 198b; *gəknepṭ brūt* Q 204; *gəknepṭ broet* Q 36; **knipweg:** *knepwəq* L 270; **franse knip:** *fransə knep* L 432a; **gallettebrood:** *galētəbrūt* P 176; *galētəbrūt* P 176b; **oberländer (du.):** *ōbarlendar* Q 121e; *ōbarendər* Q 95; **fantasiebrood:** *fəntasi-browət* K 278; **gesneden brood:** *gasni-jə brut* L 372; *gəšni-jə brut* Q 35a; *gasneja brūt* Q 117a; *gəšnōjə brut* Q 197; **snijder:** de volgende opgaven zijn meervoud: *šnejars* Q 193, 198; **bewerkt brood:** *bəwerkt brōat* Q 19; **afgewerkt brood:** *ōfgəwərkt brut* Q 3; **gehakkeld brood:** *gəhakəlt brūwt* P 176a; **vaardig brood:** *vədəx broat* Q 203; **melkbrood:** *mōlkbrut* K 359; **weg:** *wək* Q 202; **milk:** *mek* P 176, Q 180; **brood:** *brūt* Q 28; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: **luxe:** *ləks* Q 95; **vaardig:** *vərdəx* L 292; *vədix* Q 121; **opengeknipt:** *ōpə gəknep* L 271; **klaar:** *klōr* Q 21; **afgemaakt:** *afgəmakṭ* K 314; *afgəmakṭij* L 321.

KLEINE UITSTEEKSELS OP DE BROODKORST

Kleine hervorstehende Teile an der Brotkruste — small projecting parts on the bread crust — saillies sur la croûte

(N 29, 44c)

[De bij het zigzag knippen ontstane kleine uitsteeksels op de broodkorst.]

tippen: *təpə* Q 12; **tipjes:** *tepkəs* Q 3; **talpen:** *təwpə* Q 21; **tompjes:** *təmpkəs* L 372; **toten:** *tōtə* K 314; **uitsteeksels:** *ūtštēksəls* Q 203; **scherpe kanten:** *šerpə keŋk* Q 121; **koekjes:** *kəkskəs* Q 180; **kartels:** het type *kartels* in: Q 112; **kerfjes:** *kerfkəs* Q 15; **hakkelen:** *hakələ* P 176a; **punten:** *pəntə* L 265, Q 95, 113; **punter:** *pəntər* Q 36; **puntjes:** *pəntšəs* Q 95; **scherpe puntjes:** *šerpə pəntjəs* L 292; **bramen:** *brəmə* L 291; **voegen:** *vəgə* Q 204; de volgende woordtypen zijn enkelvoud: **puntje:** *pəntjə* Q 35; het type *puntje* in: L 331; **kam:** het type *kam* in: L 269b; **harde korst:** *hertə kəst* K 278.

Het bakken

Algemeen

BAKSEL (zie kaart)

Teigmenge für einen Backvorgang — amount of dough baked at one go — quantité de pâte qu'on cuit en une fois

(L 32, 50; monogr.)

[Hoeveelheid deeg die in één keer gebakken wordt. Het kan hier gaan om een grotere of kleinere hoeveelheid deeg. De hoeveelheid kan blijkens de opgaven een „moelde” (= baktrog), een pond (zie woordtype „pundel”), „voor één brood” zijn, of minder bepaald een „klomp”, „kneedsel” enz. zijn. Het type „malood” duidt op een hoeveelheid baksel, gemalen graan, dat in een bakzak naar de molen gaat. Ook Weyns (blz. 37) maakt melding van het gebruik van een *bakzak*. Op de vooravond van het bakken moest deze bakzak terug zijn van de molen: door het malen verkreeg het meel een zekere warmtegraad en moest afkoelen, voordat het in de baktrog ging.]

baksel: *baksəl* K 278, 317, 353, 357, 358, 359, L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 282, 286, 316, 358, 413, P 47, 119, 176, 183, Q 1, 20, 113, 172, 175; *bəksəl* Q 172; *bəksəl* Q 3; *bāksəl* L 286; *bē.ksəl* Q 168a; **gebaksel:** *gəbəksəl* Q 173; **gebakte:** *gəbəkədə* Q 34; *gəbəkədə* L 368, Q 111, 179; *gəbəkətə* Q 88; *gəbəkədə* Q 86, 179, 180; *gəbəkədə* Q 252; *gəbəkədə* L 362, Q 71; *gəbē.kədə* L 313; *gəbəkətə* Q 168a; *gəbəkədə* Q 179, 196; *gəbē.kədə* L 415; *gəbəkədə* L 289; *gəbəkədə* L 371, 382; **gebakt:** *gəbək* Q 253; *gəbək* Q 12;

bak: *bak* K 278, 314, 318, 357, L 282, 326, 352, 368, 414, 416, P 46, Q 34, 71, 253; *bák* Q 1; **beslag:** *bəslax* K 357, P 50, 219; *bəslāx* Q 2; *bəsləox* P 176; *bəslā.x* P 121; *bəslāəx* P 58; **beslagen deeg:** *bəsləgə dīax* K 353; **mengsel:** het type *mengsel* in: L 313; **schiettsel:** het type *schiettsel* in: L 282; **deeg:** *dəjx* L 360, 366, 369, P 119, Q 8, 9, 12; *dēx* Q 88; *dējəx* K 278; *dēi-jəx* P 197; *dīax* P 116; *dīx* L 414, P 56; het type *deeg* in: L 312, P 177, 192, Q 90; **brooddeeg:** *brudēx* Q 172; **brood:** *brut* P 175; **kneedsel:** *knēəjsəl* P 176; *knēsəl* Q 78; **klot deeg:** *klot dəjx* Q 156; *klot dī.x*, P 219; het type *klot deeg* in: P 119, 177; **deegklot:** *dīaxklot* L 352; **klot:** *klot* Q 78; *klot* Q 2; **klomp:** *klump* Q 2; *kliūəmp* K 317; **brok:** *brək* K 317; **klont deeg:** het type *klont deeg* in: Q 84; **malood:** *malōj* P 218; *maloj* P 176; *maləwə* Q 156; *mālōə* P 192; *mālōə* P 195; *məluə* P 184, 197; *məluwə* P 177, 197; **mottel deeg:** het type *mottel deeg* in: Q 168a; **knoedel dessem:** *knījəl dēsəm* Q 284; **pundel:** *pənjəl* L 372; **moelde:** *mulžə* Q 93; *mōj* L 382; **moel brood:** *moəl brōt* P 164; **oven:** *əvə* Q 2; *əvə* K 317; **oven brood:** *əvən brūət* L 316; **een oven vol:** *ən əvən vol* L 355; **eerste oven:** *ərstən hōvən* K 353; **plaat:** *plāt* Q 12; **afwaag:** *afwāx* K 278.

LOONBAKKEN

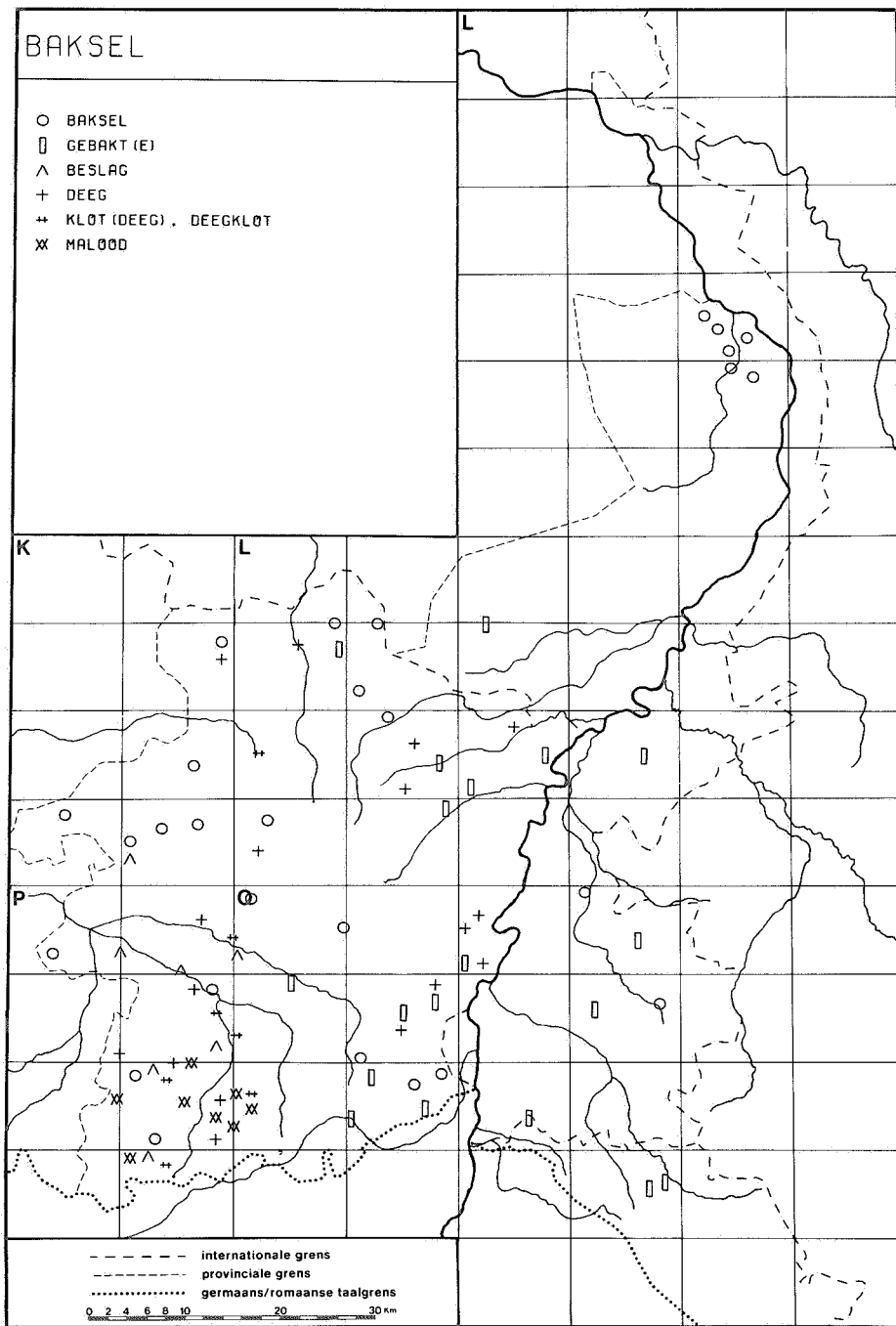
Teig backen, den die Leute backfertig gebracht haben — the baking of dough people bring to the baker — enfourner la pâte faite à la maison et apportée chez le boulanger

(N 29, 98)

[Het bakken van deeg dat door de mensen bij de bakker wordt gebracht. De bakker krijgt hiervoor een vergoeding. Volgens de informant van L 291 brachten de boeren en burgers hun gemengd deeg naar de bakker. Dit was zeer lastig spul, omdat de samenstelling verschilde en de rijsgraad eveneens. Dikwijls sloeg het in de oven neer.]

loonbakken: *lōnbakə* L 265, Q 18; *lunbakə* Q 35; *lunbakən* Q 193; *luənbakə* L 292; *lūənbakə* Q 30; *lū.nbakə* Q 117a; **bakken:** *bakə* L 318b; 387, P 176, Q 180; *bākə* Q 72; **huisbakken:** *hūs bakə* L 269, 270, 271, 292; **huisweggen:** *hūswekə* L 269a; **vreemdluidsbakken:** *vremlītsbakə* Q 203; **bijbakken:** *bībakən* Q 193; *bejbakə* Q 95; **metbakken:** *metbakə* L 318b; **inschieten:** *ensējta* Q 20; *ensxētə* L 289b; *ensītə* L 265; **inschietters bakken:** *ensītərs bakə* L 290; *ensētərs bakə* L 291; **inleggen:** *enlėkə* Q 187a, 191; **uitvaren:** *ūtvārə* L 432a; **pungelen bakken:** *pəŋələ bakə* Q 12.

II.1

LOONBAK

Von anderen dem Bäcker zum Backen gebrachter Teig – dough brought to the baker to

bake bread – pâte faite à la maison et apportée chez le boulanger (N 29, 98; monogr.) [Deeg van brood en gebak dat aan huis is

klaargemaakt en dat naar de bakker wordt gebracht om er brood of gebak van te laten bakken tegen een vergoeding.]

loonbak: *lōnbak* L 383; *lō.nbak* Q 20; *lunbak* Q 35, 35a, 121e, 198; *luənbak* Q 112, 113, 202; *lūnbák* Q 204; *lūənbak* Q 197; *loanbak* Q 97; *loənbak* Q 19; *loənbak* L 299; het type *loonbak* in: L 427, Q 15; **bijbak:** *bejbak* Q 95, 121; *bejbak* Q 113; *bibak* Q 198b; *bibak* Q 35, 36, 97, 99*; **meebak:** *mējbak* L 312; **afbak:** *āfbák* Q 204; **huisbak:** *hūsbak* L 270; *hūsbak* L 377, 432a; **inschiet:** *insxi-jt* K 278; *ensēt* L 317; het type *inschiet* in: Q 3; **inschieter:** de volgende opgave is meervoud: *ensxētərs* L 250; **boeren-deeg:** *būrədeix* L 330; **deeg:** het type *deeg* in: Q 28; **boerenmik:** *būramək* L 330; **boerenbaksel:** *bōrəbaksəl* L 372; **huismik:** *hūsmək* L 331; **schietweg:** *sxītwek* L 163.

BAKLOON

Backgeld – fee for baking – fournage
(N 29, 98)

[Het loon dat de bakker krijgt voor het bakken van brood of gebak van het deeg dat boeren of burgers hebben gebracht.]

bakloon: *baklwoan* Q 21.

Het bakken van brood

INSCHIETEN

Teigbrot einschiessen – to put the bread (dough) in the oven – enfourner les pains de pâte

(N 29, 45a; L 40, 13b; N 29, 30b; monogr.; OB 2, 2d)

[Het deegbrood in de oven plaats. Een bij het werkwoord opgegeven object „brood”, „deeg” e.d. wordt niet gedocumenteerd evenmin de bepaling „in de oven”.]

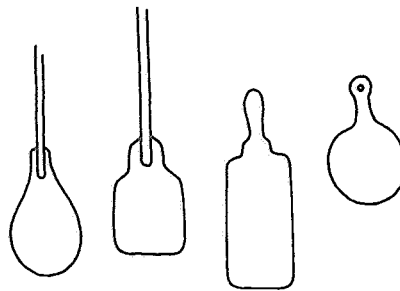
inschieten: *ensxītə* K 317a, 353, 359, 360, L 312, P 176, 212, 214, Q 3, 84; *ensxītən* L 312, 314, P 172; *ənsxītə* P 176, 219, Q 1, 179; *ənsxītən* P 174, Q 3, 72; *ejnsxītə* Q 74; *ensxiətə* K 359, P 188, 211; *ənsxiətə* P 56; *ensxiətən* P 119; *əjənsxiətə* P 177; *ənsxiətə* Q 78; *ənsxītən* L 314; *əjənsxi.tə* L 195; *ənsxi-jtə* Q 2; *ensxītən* K 353; *enschi'ə* K 314; *insxītən* K 278; *ensxītə* L 312, 414, P 121, 176, Q 156, 187a; *ensxītə* P 176a; *ensxītən* P 176; *ənsxītə* P 50, 117, 119; *ənsxītən* P 57; *insxītən* L 163; *ənsxītə* P 120, 188; *ejnsxītə* P 119; *ejnsxītən* P 55, 184; *ənsx-ītətə* Q 2; *ensxētə* L 250, 269a, 271, 289b, 366, 372, 432a; *ensxētən* L 269, 316, 360, 364, 368, 372, 415, 422; *ənsxētən* Q 96c; *ənsxētən* Q 88; *ensxejtə* Q 2; *ensītən* Q 86, 157a; *ənsītə* Q 177; *ejnsītən* Q 79a; *ensītə* L 265, 299, Q 38; *ənsītə* Q 72, 83; *ensītə* Q 3; *ənsītə* Q 82; *ensī.tə* L 290;

e.nše.tə Q 172; *ensētə* L 270, 291, 292, 317, 318b, 321, 330, 331, 360, 362, 377, 383, 416, 427, 432, Q 7, 18, 19, 35, 35a, 88, 95, 97, 99*, 112b, 113, 203, 204; *ensētən* L 317, 358, 368, 372, 415, 417, 424, Q 15, 36; *insētə* Q 193; *ənsētə* L 367, 423, Q 5, 10, 12; *ənsētən* Q 9; *ensētən* L 421, Q 10; *ə.nšətə* Q 7; *esētə* Q 28, 113, 117a, 202; *ešesə* Q 121, 121c, 121e; *ensijtən* Q 71; *ejnsijtən* Q 71; *ensxojtən* K 353; *insōətə* Q 198b; *insōətə* Q 198; het type *inschieten* in: K 278, 314, 357, 358, 359, L 282, 286, 312, 313, 314, 352, 353, 355, 414, P 50, 56, 57, 117, 176b, 211, Q 3, 73, 77; **schieten:** *sxītə* Q 162; *sētə* L 416, Q 3, 5; *sijtə* Q 197; het type *schieten* in: L 352; **verschieten:** het type *verschieten* in: P 181; **indoen:** *endun* K 317a, 359, 361, L 282, P 176; *endu* Q 179; *edua* Q 121; *endyn* P 193; *endūn* Q 71; *əndūn* Q 88; *endūw* Q 30; *endūe* Q 33; *indūən* Q 198b; *endōn* Q 21, 191; **instecken:** *ensīkə* L 387; *ənsīkə* Q 2; **steken:** *stəkə* K 353; het type *steken* in: K 353; **inschuiven:** *ensjivə* Q 38; *ensxōjvən* L 372; het type *inschuiven* in: Q 3; **inzetten:** *enzetə* Q 156; *ənzetə* Q 83; *enzetə* Q 35, 112, 180; het type *inzetten* in: Q 152, 158; **inleggen:** *enlegə* Q 2; **ingaan:** *engōn* Q 197.

OVENPAAL (zie kaarten)

Brotschieber; Backschaufel – peel; baker's shovel – pelle à enfourner

(N 29, 45b; RND 57; L 40, 13a; A 44, 22; OB 2, 2d; OB 2, 2e; mat. S (daaronder valt wat A. Stevens in zijn artikel *Zwaalde, een zuidoost-nederlandse dialectbenaming voor de brood-schieter of ovenpaal* noemt „mat. S, P, C en G”); monogr.)

Afb. 22. ovenpaal

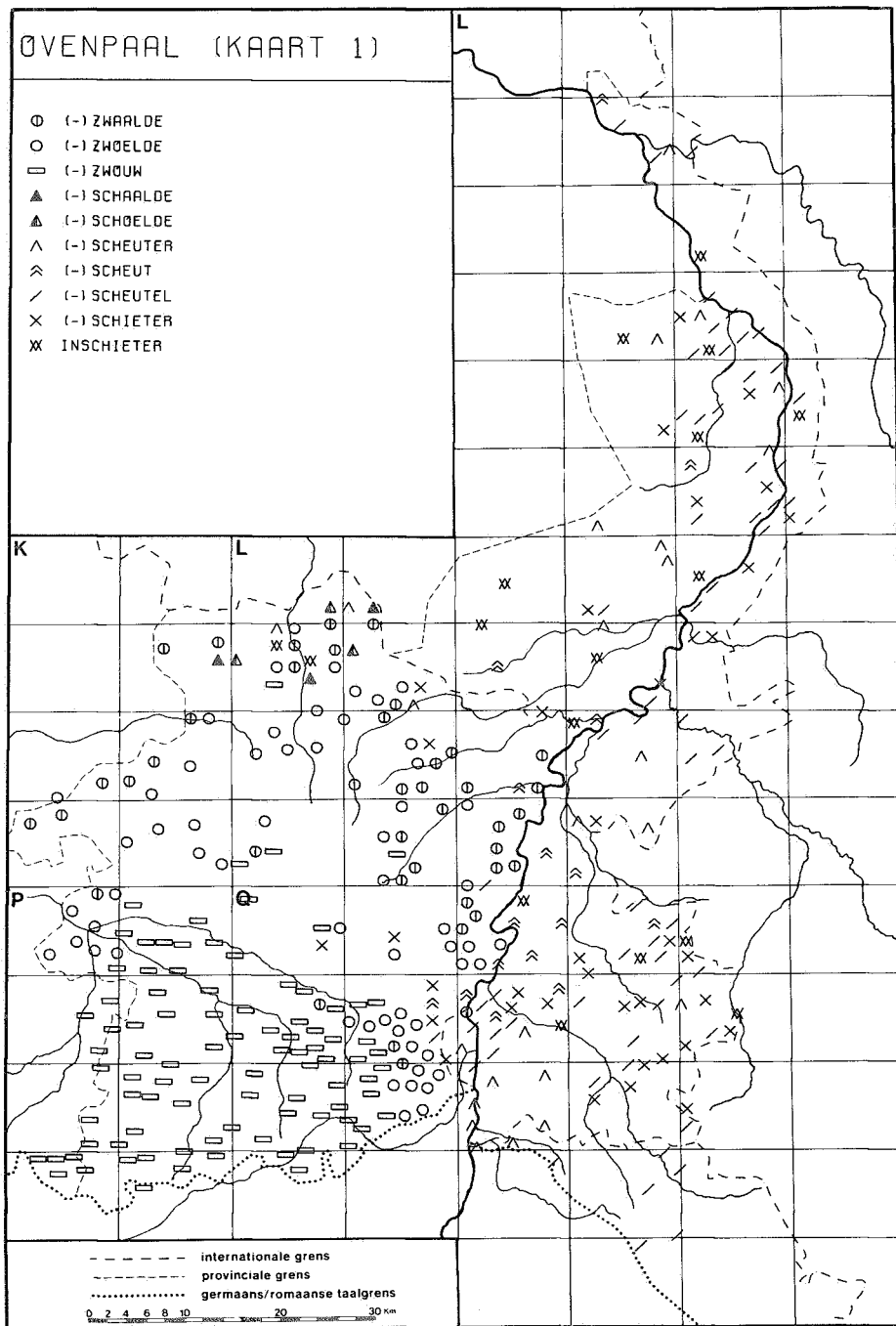
[De ovenpaal is in de regel een ongeveer twee meter langer stok met een plat, rond, rechthoekig of tongvormig blad van hout of ijzer waarmee het in broodvorm opgemaakte deeg in de oven wordt geschoven. Meestal haalt men hiermee ook het gebakken brood uit de oven. Het blad loopt naar voren scherp toe om het inschieten van het brood te vergemakke-

II.1

lijken en vooral om bij het uittrekken de paal onder het brood te kunnen schuiven (Weyns blz. 34). Wat de woordtypen „rochelijzer“, „haak“, „schoffel“ en mogelijk nog andere betreft moet men heel waarschijnlijk aan andersoortig gereedschap denken waarmee men toch het brood uit de oven kan halen. Zie afb. 22.]

zwaalde: *zwāj* L 419, Q 7; *zwajl* L 313; *zwaļl* K 317a; *zwal* L 282, 421; *zwaēl* L 421; *zwāli* K 278a; *zwalji* K 278a; *zwōl* L 366, 415, 416, 417, 418, 423, Q 72; *zwōl* L 415; *žwōl* L 415; *zwōlj* L 361, 362, 367, 415, 420, Q 8; *zwōj* K 278, 373, L 420, 421, 422, 423, Q 7, 9; *zwōj* L 414; *zwoaj* L 372; *zwōwl* L 422; *zwōl* P 45; *zwel* L 312; 314; *zwel* K 353a; *zwelj* Q 93; *zwolt* Q 171; *zwāzi* K 314, 316; *zwaži* K 353; *žwaži* K 316; *zwadzi* K 315; **ovenzwaalde:** *hōvānšwal* L 286; *īvāzwōl* L 416; *huāvāzwōlj* L 368; *uāvāzwōlj* L 362; *ūvāzwōjl* L 358; *ōvānzōl* L 371, 417; *ūvāzwōl* L 368; *hū.vāvāzwōl* L 317; *huāvāzwōl* L 415; *ōvānsōlj* L 368; *ōvānzwel* L 314; *ōvāzwel* L 312; *ōvānzwoaj* L 372; *ōvānzwōj* L 372; *ōvāz zwōj* Q 7; *ū.vāzwōj* L 421; **zwoelde:** *zwul* K 317, 317a, 358, 359, 360, L 312, 313, 314, 315, 353, 354, 355, 413, P 44, 50, Q 3; *zwoēl* K 361, L 352; *zwujl* P 45, 49, 50; *zwujlt* Q 174, 175, 175a, 178, 179; *zwult* Q 3, 178, 179; *zwulj* P 46, 47, 48; *zwul* Q 3; *zwol* Q 83; *zwōl* L 316, 317, 356, 358, 360, 364, 366, 368, 416, 417, Q 7, 10, 11, 11a, 12, 13; *zwōlj* L 368, Q 9, 96a; *zwōj* Q 9; *zwōjl* L 360; *zwuli* K 357; *zwōlš* Q 5; *zwōlš* Q 5, 91, 172; *zwōlš* Q 172; *zwulš* Q 5, 86, 90; *žwulši* K 318; *zwōlš* Q 86; *zwylš* Q 84, 85, 86, 90, 93, 94, 171; *žwōš* K 317; *zwuzi* K 353; *zwuzi-j* K 353; *zavul* K 359; **ovenzwoelde:** *ōvānzwoal* L 315; *hōvānzwoal* K 361; *hōvānzwoal* L 314, 315, 355; *hōvānzwōl* Q 3; *hōvānzwoal* Q 3; *hōvānzwōl* L 315; *hōvānzwoal* L 315; *hūvānzwōl* L 356, 362; *hūvānzwōl* L 416; *hūvānzwōl* L 360; *ovānzwōl* Q 10; *huāvānzwōl* L 366; *hōvānzwōal* L 316; *ōvānzwōj* Q 9; *hyāvānzwōlš* Q 5; **zwoow:** *zwo* L 414, P 50, 117, 119, Q 72, 154, 161; *zwō* Q 83; *zwōw* P 52, 53, 54, 55, 56, 57, 107a, 108, 117, 118a, 176, 181, 182, 188, 195, 197, 210a, 211a, 212, 214, 218, 222, Q 71, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 152, 154, 155, 156, 157a, 162, 163, 166, 168, 177, 180, 181, 183; *zwōw* P 220; *zwōw* P 172, Q 162; *zwōw* P 56, 57, 58, 117, 120, 174, 176, 178, 219, 223, 227, Q 75, 78, 154; *zwōw* P 58a; *zwōw* Q 79, 79a; *zwōw* P 184; *zwō* P 176b; *zwō* L 416; *zwōw* P 55, 57, 113, 117, 177, 223, Q 72, 78, 162, 240, 243; *zwōw* P 107a, 115, 172, 174, 175, 176a, 212, 214, Q 163, 180; *zwō* K 361, L 414, P 51, 57, 120, 121, 177, 178, 184, 188, 212, Q 1, 2, 3, 77, 82, 83, 84, 89, 92, 168a, 169, 170, 173, 177; *zwōwx* Q 166; *zwōx* Q 240, 241; *zwōwx* Q 241; *zwaw* P 50, 119, 172, 177a, 195, 219, Q 74, 80; *swaw* P 172; *zwā* P 211; *zwā* P 211; *zwōw* P

53; *zwō* Q 2; *zōw* P 197; **ovenzwoow:** *ōvānzwo* P 118, Q 82; *hōvānzwo* Q 1; *hōvānzwo* P 50; *hōvānzwo* Q 71; *huōvānzwo* Q 75; *hūvānzwo* Q 78; *hōvānzwo* P 119; *ōvānzwo* Q 72; *hūvānzwo* P 188; *hūvānzwo* P 119; *hōvānzwo* P 56; *huvānzwo* Q 74; *gūvānzwo* Q 180, 181; *hōvānzwo* P 55; **broodzwoow:** *brōtšwō* P 184; **schaalde:** *sxōl* K 278, L 286; **ovenschaalde:** *ōvānsxōl* L 314; *ōvānsxōl* L 286; *ōvānsxōl* L 286; **schoelde:** *sxol* K 278; *sxwojl* L 282; *sxwol* L 282; *šxol* K 278; *šxojl* K 278; **ovenschoelde:** *ōvānsxul* L 313; **scheuter:** *šōt* L 265, 291, Q 95, 103, 118; *šōt* L 292, Q 197; *šyōt* Q 192; *šjōt* Q 193, 198, 198b, 200; *šjōt* Q 200; *šjōt* Q 193; *sxyōt* L 432a; *sxōt* L 163, 210, 214a, 247, 282, 290, 291, 312; *šjōt* L 317; **ovenscheuter:** *ōvāšōt* L 382; *oavāšōt* L 432; *ōvāsxōt* L 249; *uovāšyōt* Q 199; *uovāšyōt* Q 199; **inscheuter:** *ēnšōt* Q 95; **scheut:** *šōt* Q 19, 21, 96b; **ovenscheut:** *ōvāšōt* Q 15; *oavāšōt* Q 21; *ōvāšōt* L 318b; *hōvāšōt* Q 99*; *ōvāšōt* L 428, 434, Q 18, 19, 30, 98; *hōvāšōt* Q 88; *ōvāšōt* Q 21; *ūvāšōt* L 372; *ūvānsxōt* L 372; *ōvānsxōt* L 375; *ōvānsxōt* L 266; *ōvānsxōt* L 115; *ōvānsxōt* L 266; **scheutel:** *šōt* L 270, 292, 299, 300, 330, 331, 376, 377, 383, 386, 423, Q 35, 38, 95, 96, 96a, 102, 104a, 187a, 203; *šōt* L 159a, 163, 164, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 217, 245, 245b, 246, 246a, 247, 249, 250, 267, 268, 269a, 271, Q 99*; 109; *sxōtēl* L 269; *šjōt* Q 35a, 118; *šjōt* L 387, Q 113, 117a, 202; *šjōt* Q 121; *žusōl* Q 222; **ovenscheutel:** *ōvāšōt* L 270; *ōvāšjōt* Q 112b; *ōvāšjōt* Q 28, 30; *ōvāsxōt* L 246b; *hōvāšōt* L 105; *ōvāntšōt* Q 247a; **broodscheutel:** *brūāšōt* Q 259; *brūāšōt* L 250; **scheutsel:** *šōt* Q 88; *šōt* Q 188; **ovenscheutsel:** *ōvāšōt* Q 88; **schieter:** *šōt* L 292, 317, 321, 331, 432, Q 35, 36, 38, 94b, 95, 97, 99*, 113, 117a, 119, 202, 203; *šōt* Q 112, 205; *šjōt* L 329; *šesōt* Q 116, 121, 121e; *šōt* Q 205; *šōt* Q 3; *sxōt* L 214, 269, 271, 360; *sxōt* L 246a; **broodschieter:** *brūšōt* Q 95; *brūāšōt* L 244c; het type *broodschieter* in: Q 5; **ovenschieter:** *ōvāšōt* Q 99; *ōvāšōt* L 297; *ōvāšōt* L 432; *ōvānsxōt* Q 88; *ōvānsxōt* L 267; *ōvānsesōt* Q 222; **inschieter:** *ēnšōt* L 298, 374, Q 14, 101; *ēnšōt* L 324; *ēšōt* Q 35, 38; *ēnsxōt* L 250, 288, 289; *ēnsxōt* L 246c; *ēnsxōt* L 312; *isxōt* L 217; *ēnsxōt* L 192, 209, 314; *ēsesōt* Q 121; **schoot:** *šōt* L 290, 318b, Q 97; **ovenschoot:** *oavāšōt* L 434; *hoavāšōt* L 381b; *ōvāšōt* L 373; *ōvāšōt* L 318; *ōvāšōt* L 291, 318, 319, 320a, 369, 370, 371; *hōvāšōt* L 318b; *ōvāšōt* L 369; *ōvāšōt* L 292, 324, 325, 381, 427; *ōvāšōt* L 294, Q 15; *ōvāšōt* L 293, 320; *ūvāšōt* L 372; *ōvāsxōt* L 215; *ōvāsxōt* L 288a, 289b; *ūvāsxōt* L 372; het type *ovenschoot* in: L 293, 371; **schootel:** *šōt* L 298; **ovenschootel:** *ōvāšōt* L 300; *šōt* L 298

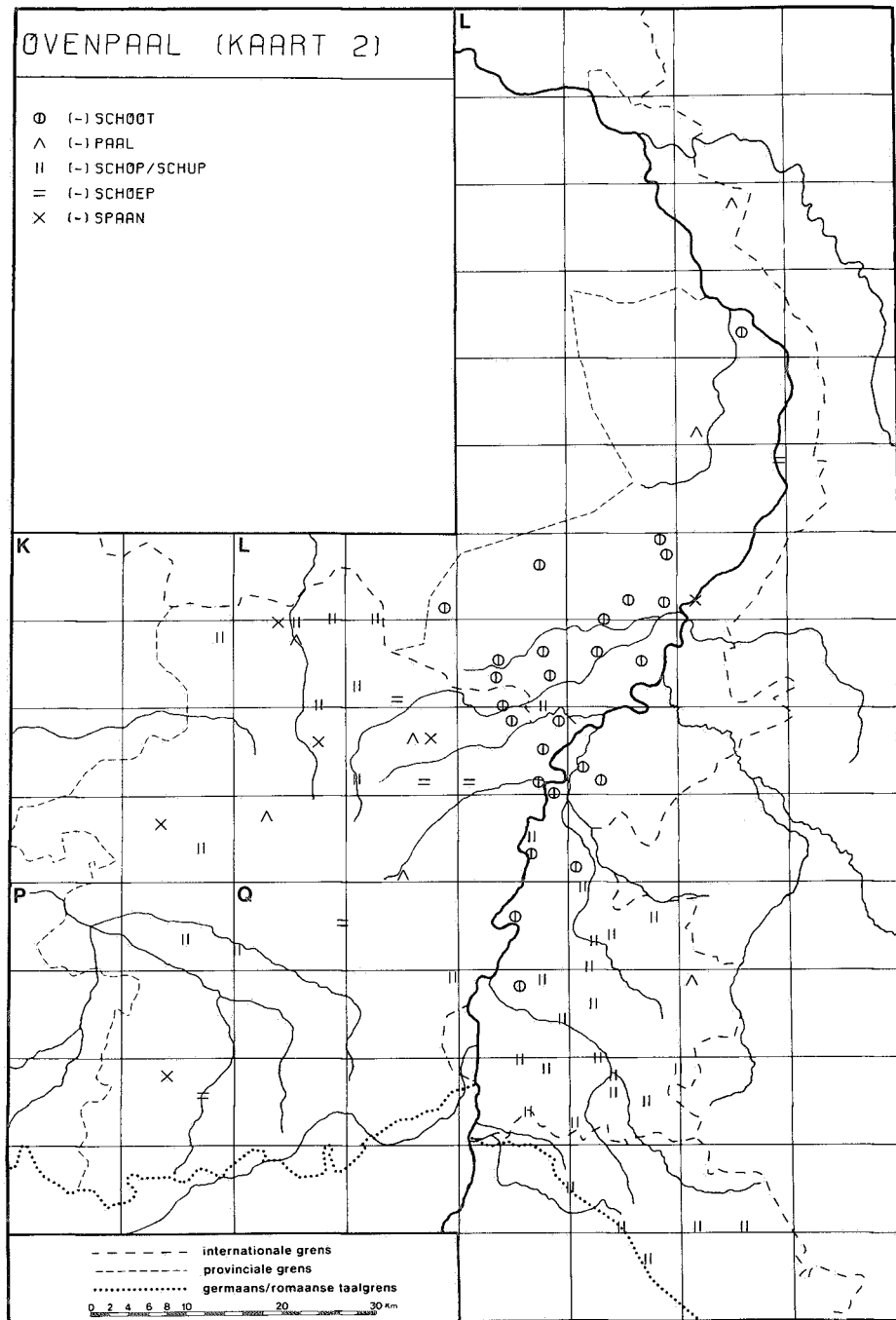

204; *ovensleutel*: *ōvāslūatəl* Q 39; *ovenpaal*:
ovəpəwəl L 192a; *hōvəpōəl* L 413; *ōvəpōl* L
 246c; *hōəvəpōəl* L 417; *ūəvəpōl* L 360; *paal*: *pōl*
 L 312; *pōəl* Q 117; *ovenschap*: *ōvāšəp* L 425, Q

30, 111, 201; *ōvānšəp* Q 211; *oavāšəp* Q 204a;
ōavāšəp Q 192, 196, 204; *šəvāšəp* Q 36; *hōvāšəp*
 Q 97; *hūvāšəp* L 364; *ōəvāšəp* Q 206; *ōəvānšəp*
 Q 249; *ōavəntišəp* Q 254; *ōvāšəp* Q 2; *hovā-*

II.1

sxop L 312; *ōvāsxop* L 286; *hōvānsxop* L 286, Q 96c; het type *ovensxop* in: L 282, Q 32; broodschup: *brōātsop* Q 20, 101; *brūtsop* Q 191; *bruātsop* Q 204a; *brūātsop* Q 33, 260, 263,

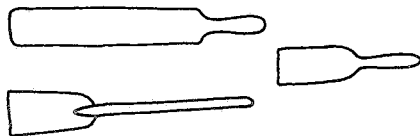
279; *brwoātsop* Q 97; *brutsxop* L 316, P 55; schietschup: *šētsxop* L 321; schietschop: het type *schietschop* in: K 360; vlamschup: *vlāmšop* Q 208; schup: *sxop* K 278; oude

schup: het type *oude schup* in: L 315; oven-schoep: *hūvāšōp* L 317, 368; broodschoep: *brūtsxōp* P 193; *brūtsxōp* Q 3; schoep: *sxup* L 268; *šōp* L 367; broodschep: *brōtsxep* P 181; *brūtsxep* Q 2; broodspade: *bruatšpāj* L 266; schuit: *šūt* L 376; plaat: *plāt* Q 112; *ploat* Q 84; het type *plaat* in: Q 33; ovenplaat: het type *ovenplaat* in: L 368; schietplank: *šētplānk* Q 95; het type *schietplank* in: L 315; spaan: het type *spaan* in: L 355, P 177a; bakspaan: *bakspaan* L 360; *bakšpan* L 300; broodspaan: *bruatšpān* L 360; het type *broodspaan* in: K 358; schietspaan: *sxitspān* L 312; broodpalet: het type *broodpalet* in: P 176; inschuiver: *e-šijvār* Q 117a; het type *inschuiver* in: L 266; brotschieber (du.): *brōtsšibər* Q 284; brood-schuif: *bruatšōf* Q 196; schuif: *šuf* L 295; steek: *šēk* L 270; insteker: *e-šēkər* Q 117a; lepel: *lēpəl* L 270; spatel: *spātəl* L 375; plets: *pletš* Q 39; haak: het type *haak* in: Q 154; rochelijzer: *rogələjzər* L 315; schoffel: *šofəl* Q 3; het type *schoffel* in: Q 3; broodschoffel: *brūatšofəl* Q 211; geweer: *gəwēr* L 325.

HANDSCHIETER

Kleines Brett, mit dem man den Teig auf die Backschaufel legt — board used to lay the bread (dough) on the peel — petite planche avec laquelle on dépose les pains de pâte sur la pelle à enfourner (N 29, 45c)

[Plankje waarmee het deegbrood op de ovenpaal gelegd wordt. In N 29, 45c werd gevraagd: „Waarmee legt u het brood op deze platte houten schop?” Bedoeld was met die platte, houten schop de „ovenpaal”. Veel antwoorden dedden erop dat dit leggen van het brood op die schop met de hand(en) gebeurde. Deze opgaven zijn niet in het lemma opgenomen evenals de opgaven „karton” of „kartonnen vlakjes”. Zie afb. 23.]

Afb. 23. handschieter

handscheater: *hāntsxōtər* L 163; handscheutel: *hanššōtəl* L 270; kleine scheutel: *klejnə sxōtəl* L 269a; broodplank: *brūtplānk* Q 12; broodplankje: *brūatpleņkskə* L 290; plankje: *pleņskə* Q 99*; rond plankje: het type *rond plankje* in: Q 198; bredje: *brētšə* Q 121; steekschopje: het type *steekschopje* in: Q 197; broodstee: *brūat-šlē* L 290; plets: *pletš* Q 97; schoffel: *šofəl* Q 95.

BAKPLAAT

Backplatte; Backblech — draw plate — plaque de four

(N 29, 46)

[Een groot metalen blad waarop het brood in de oven gebakken wordt. De opgegeven woordtypen „bakruimte”, „plak”, „vloer”, „ondervloer” duiden op de plaats waar gebakken wordt. Ze zijn niet in dit lemma opgenomen.]

bakplaat: *bakplāt* Q 12, 97; *bakplēt* K 314, L 163, Q 15; het type *bakplaat* in: L 269a, 270, 292, 318b, 432a, Q 19, 28, 30, 113, 187a; de volgende opgaven zijn meervoud: *bakplātə* Q 117a, 121c; het type *bakplaten* in: L 427; plaat: *plāt* L 317, 331, P 177, Q 121, 204; *plēt* P 176, Q 82, 193; *plōwad* L 312; het type *plaat* in: L 271, 330, Q 33, 35, 36, 95, 112, 121c, 197, 202, 203; de volgende opgaven zijn meervoud: het type *platen* in: L 321, 377; ovenplaat: *ōvāplāt* L 291; *hōvāplēt* P 176a; broodplaat: *bruatplāt* L 270; mlkplaat: *mekplēt* L 414; wegplaat: *wēkplāt* Q 21; knapkoekplaat: de volgende opgave is meervoud: *knāpkō.kplātə* L 383; fond: *foņ* Q 180; *fō* P 176b; bodem: *bujām* L 372; broodplank: *brūtplānk* Q 191; blik: *blek* L 265; het volgende woordtype duidt op een modernere soort oven: uittrekoven: *ūttrekōvə* Q 99*.

GEWICHT VERLIEZEN

Beim backen an Gewicht verlieren — to lose weight — perdre du poids

(N 29, 48)

[Het verliezen van gewicht bij het bakken van het brood. Volgens de informant van L 270 houdt dit verlies aan gewicht $\pm 10\%$ in.]

uitbakken: *oatbakə* L 270; *ūtbakə* L 269a, 270, 331, 432a, Q 12, 15, 35, 35a, 117a, 202; *ū.tbakə* L 290; *ōwtbakə* Q 180; *ōwtbākə* Q 83; *ūsbakə* Q 121; *ātbakən* P 176; het brood is *ūtgbakə* L 291; inbakken: *ebakə* L 265, 271, 292, 383, 432, Q 95, 97, 99*, 112, 113, 193, 198b, 203; *ebakə* Q 121, 121c, 121e, 202; *inbakən* L 163; het type *inbakken* in: L 377, Q 187a; afbakken: *āfbakə* L 312, 372; verbakken: *vərbakə* Q 19, 72, 193, 204; afgaan: *āfgən* P 177; gewicht verliezen: *gəwēx vərłizə* Q 82; inschieten: het brood is *engəšōtə* Q 21; verdampen: *vərdəmpən* P 176b; het type *verdampen* in: K 359; uitstomen: *owātstumə* L 414; *ūatstōwmə* L 269; uitwasemen: *ōtwāsəmə* Q 2; indrogen: *endrijgə* Q 95; uitlichten: *ōtlextə* K 314; *ōtlixtn* K 278; verlichten: *vərlextə* P 176a; lichter worden: *liətər wədə* Q 121; lichter worden: *luxtər wērdə* Q 33.

GEWICHTSVERLIES

Gewichtverlust — loss of weight — perte de poids

(N 29, 48)

[Verlies van gewicht bij het bakken van brood.]

gewichtsverlies: *gəwextvərlij̥s* Q 20; verlies aan gewicht: *vərlij̥s ɔn gəwex* Q 94b; bakverlies: *bakvərlij̥s* L 317; het type *bakverlies* in: P 176, Q 180; verlies: *vərlij̥s* L 321; uitbak: *ūtbek* L 270.

HET BAKPROCES TEN EINDE BRENGEN

Den Backprozess zu Ende führen — to finish the baking process — terminer la cuite

(N 29, 49)

[De baktijd, de tijd die nodig is om een goed gebakken brood te verkrijgen, is verschillend en afhankelijk van de oven temperatuur, van de grootte van het te bakken brood, van de bij de deegbereiding gebruikte grondstoffen (Schoep blz. 107).

afbakken: *afbakə* L 265; *āfbakə* L 271, 331, Q 12, 20, 21, 97, 112, 117a, 204; *ɔfbakə* Q 95; *afbaʔə* K 314; *ɔfbəʔən* K 278; het type *afbakken* in: L 163; uitbakken: *ūsbakə* Q 121e; laten bakken: *lētə bakə* Q 197; doorbakken: *dəwr-bakə* P 176; het bakken doen uitscheiden: *ət bakə dun ātsxədə* P 176a; laten uitgaan: *lutə ɔtɔn* P 177; afkoelen: *ɔfkilə* Q 82; gaar worden: *gār wərə* L 270, Q 191; *gār wərə* L 290; *gār wərda* Q 35; gaar laten worden: *gār lētə wərda* Q 99*; *gār lētə wərda* Q 95; gaar (zijn): *gār zenə* Q 15; het brood is *gār* L 269a, 270, 292, 317, 372, 377, 383, Q 35a, 95, 113, 197, 202; *gār* L 269, Q 193; bakken: *bakə* L 250, 330, 387, P 176; het type *bakken* in: L 321, Q 36; het brood is *gabakə* Q 203; *jəbakə* Q 121; gaar bakken: *gār bakə* Q 12, 95; het type *gaar bakken* in: L 292; gaar maken: *gār məkən* L 432a.

BROOD UIT DE OVEN HALEN

Brot aus dem Ofen holen; ausschiessen — to take the bread out of the oven — désefourner le pain

(N 29, 50; N 29, 49; OB 2, 2e; monogr.)

[Het brood uit de oven halen wanneer het gereed is. Een bij het woord opgegeven object „brood” is niet opgenomen.]

uitschieten: *ūtsxitən* L 353; *ūtsxītə* L 312; *qwt̥sxītə* Q 180; *owətsxītə* L 414; *qətsxiətə* P 56; *ətsxītən* K 278; *ətsxiətə* Q 2; *ātsxītə* P 176a; *ūtsxītə* L 372, 432a; *ɔwt̥sītə* Q 72, 83; *ūtsētə* L 292, 317, 318b, 331, 383, 387, Q 15, 35a, 99*, 112; *ūtsjētə* Q 20; *ūtsjītə* Q 197; het type *uit-*

schieten in: L 413; *deruitschieten*: *trəwət sītə* Q 82; *uittrekken*: *ɔtrekə* P 177; *qwt̥trekə* Q 180; *ūtrekə* L 372, Q 12, 95, 97, 113; *ū.ttrekə* Q 117a; *ūtrekə* Q 204; *ūtrekən* Q 36; *ūtrekə* Q 198; *ūstreka* Q 121c; *awittrekən* Q 157a; *āt-trekən* P 176, 176b; het type *uittrekken* in: P 190; *uittdoen*: *utdūən* Q 198b; *ūtdūən* Q 193; *ūtdūn* Q 28; *ū.tdū.* Q 117a; *ūt duə* Q 35, 203; *ūt dūə* Q 112b, 202; *ūtdūə* Q 33; *ūsduə* Q 121; *ūtdōn* Q 99*, 191; *ūtdōn* Q 18; *ūtdōn* Q 21; *uithalen*: *uthālə* L 250, 291; *ūthālə* L 318b; *ū.thālə* L 290; *ɔthālə* L 289b; *ɔthələn* L 163; *uthōlə* Q 95; *uthōlə* Q 193; *ūthōlə* Q 97, 187a; *ūtdōlən* L 424; *ūthōlə* L 269a, 270, 271, 292, 299, 321, 377, 427, 432, Q 38; *ūthoalə* Q 113; *qwt̥hōlə* Q 3; *ɔwihōlə* Q 83; *əthōlə* K 314; *ətjhālə* L 265; *ūthōwlə* L 269; *ūthūlə* L 372; *ūthōlə* P 176a; *ātōlə* P 176; het type *uithalen* in: L 286; *deruithalen*: *trūthōlə* L 330; *drišhoalən* Q 121; *dərūthōlə* Q 19; uit de oven halen: *ūt də ɔvə hōlə* Q 94b; *ūt də ɔvə hēlə* Q 30; uitpakken: *ūtpakə* Q 197; uittnemen: het type *uittnemen* in: Q 158; uit laten komen: *ūt lētə komə* Q 35.

VOCHT WAARMEE HET BROOD WORDT GEWASSEN

Flüssigkeit, mit der das Brot gewaschen wird — liquid used to wash the bread — liquide avec lequel on lave le pain

(N 29, 51)

[Op grond van de vraagstelling in N 29, 51 („Waarmee wordt het brood, nadat het uit de oven is gehaald, gewassen?”) vielen de antwoorden uiteen in benamingen voor een „vloeistof” en benamingen voor „borstel” of „lap”. De opgaven zijn daarom gesplitst in twee lemmata. Het opgegeven woordtype „aardappelmeel” is niet opgenomen, omdat het op een vaste substantie duidt. Volgens de informant van Q 187a bestaat de „wieks” uit water en zetmeel.]

water: *wātər* L 265; *wātər* L 290, 383, Q 117a; *wasər* Q 121, 121c; *wətar* P 56, 177; *wetar* P 176a; *wətar* P 176, 176b, Q 82, 83; *wətar* Q 193, 198; *wowātər* K 278; *wōtar* L 163, Q 198b; het type *water* in: K 314, L 269a, 270, 289b, 290, 291, 292, 312, 317, 318b, 321, 330, 331, 377, 427, Q 12, 15, 19, 30, 35, 35a, 36, 95, 97, 99*, 113, 197, 202, 203, 204; netswater: *net̥swātər* Q 117a; suikerwater: *sokər̥wōtar* L 414; wieks: *wiks* L 163, 250, 270, 432a, Q 112, 121, 187a; *weks* L 290, 292, Q 35a; water met patattenmeel: *wātər met patatəmēl* L 269; water met aardappelmeel: het type *water met aardappelmeel* in: L 321; *pap*: *pap* Q 113, 121; mengsel met zetmeel: het type *mengsel met zetmeel* in: Q 97; speciaal mengsel: het type *speciaal mengsel* in: Q 97; melk: *mēlak* Q 193; *mēlk* Q 198; suikerrij: *sokərēj* L 318b; bier: het

type *bier* in: L 291; geklopt ei: het type *geklopt ei* in: Q 197.

BORSTEL WAARMEE HET BROOD WORDT GEWASSEN

Bürste, mit der das Brot gewaschen wird — brush with which the bread is washed — brosse avec laquelle on lave le pain (N 29, 51)

[Vraag N 29, 51 luidde: „Waarmee wordt het brood, nadat het uit de oven is gehaald, gewassen?” Op grond vvan deze vraagstelling kwam er een aantal opgaven dat duidde op een werktuig. Deze opgaven zijn in dit lemma opgenomen. Vergelijk ook het lemma NETBORSTEL.]

borstel: *bjrstal* L 372; *bostal* P 176; *bqsal* Q 72, 83; netsborstel: *netstbostal* Q 35; afwasborstel: *qfwasbqstäl* Q 95; netskwast: *netstkwast* Q 35; platte borstel: het type *platte borstel* in: Q 12; handveger: *hantvęgar* L 271; natte lap: *nata lap* L 432; het volgende woordtype duidt erop dat ook de ovenpaal voor het wassen van brood gebruikt kan worden: *scheutel*: *šotal* Q 20.

BROOD UIT HET BLIK OF VAN DE PLAAT HALEN

Brot aus dem Blech oder von der Platte nehmen — to take the bread out of the tin or from the plate — enlever le pain de la tôle ou de la plaque de four (N 29, 52)

[Een eventueel opgegeven object *brood*, *weg* e.a. wordt niet gedocumenteerd.]

deruithalen: *dar üthqła* L 292; *drüt hqła* Q 35; *druthoalä* Q 112; *drüs hoalä* Q 121; uithalen: *qwithoalä* Q 180; *owathqła* L 414; *uthälä* L 250; *ythqlän* L 163; uit de plaat halen: *üt dä plät hälä* L 317; uit de pan halen: *otapan hqlä* K 314; *üt dä pan hülä* L 372; *ät dä pan hqlän* P 176b; uit de bus halen: *üt dä bqš hqlä* Q 99*; uit het blad halen: *üt at blät hqlä* L 330; uit de bakken halen: *otj dä bek hälä* L 265; *ü.t dä bek hä.lä* L 290; *üt tä bek hälä* L 291; uitdoen: *ütdön* L 271; deruitdoen: *drütdqñ* Q 21; men zegt *dön drü.t* L 383; uit de pan doen: *qt dä pan dun* P 176; *qätapandün* Q 2; uit de bus(sea) doen: *üt dä bqš dön* L 270; *üt dä bqšä düä* Q 202; uit de oven doen: *üs dar övánt du* Q 121e; uit de plaat (platen) doen: *utä plät dön* Q 12; *üt dä plätä düä* Q 28; *otä plowätän dung* K 278; *üt dä plätä dön* L 432a; uitpakken: *utpakä* Q 95; *ütpakä* Q 193; uit de bussen pakken: *üt dä bqšä pakä* Q 35a; uit de vorm pakken: *ut dä vorm pakä* Q 19; lossen: *losä* Q 15, 20; het type *lossen* in: Q 36; ontplaten: *ontplätän* Q 3; uit de pan schuiven: *ät tä pan sxqjvä* P 176a; deruitbroeien: *drüt bry-jä* Q 203; uitwasemen: *ütwäsämä* L 321;

opruimen: *oprqjma* Q 95; omschudden: *ömsöda* Q 198b; omgooien: *ömgujä* Q 72; ondersteboven gooien: *qndarstä bövąqjā* Q 82; uitkloppen: *ütqlopä* L 331; uitklappen: *ütqlapä* Q 197; omkappen: *ömkapä* L 312; pikken: het type *pikken* in: Q 187a; uitpikken: *utpekä* Q 95; omkiepen: *ömkipä* Q 113; de blikken worden *ömgäkip* L 270; kiepen: *kipä* Q 117a; uitkiepen: *ü.tkipä* L 290.

BROODREK

Brotgestell — wooden rack where the bread is put — étagère des pains (N 29, 53)

[De houten stellage waarop het brood wordt weggezet. De woordtypen „broodkar”, „broodwagen”, „moeldek”, wijzen op het gebruik van iets anders dan een houten stellage of plank om het brood op neer te leggen.] broodrek: *brötreq* L 163; *brötreq* L 331; *brötreq* L 377; *browatreq* K 278; *braqreq* Q 19; *brwodreq* Q 99*; *bröwreq* Q 72; *bröwreq* L 432; *brutreq* Q 95, 193, 197; *bruträk* L 414; *bruatreq* L 265, 270, Q 35, 112, 203; *brütreq* L 373, Q 187a; *brüatreq* L 250; *brütreq* L 269; *brü.treq* Q 117a; het type *broodrek* in: Q 180; de volgende opgaven zijn meervoud: *brötreqä* L 383; *brötreqä* Q 12; *brutreqä* Q 198; *brütreqä* Q 30; *brüatreqä* L 318b; *bruatreqar* L 269a; broodsrek: *brütsreq* Q 121e; *brütsreq* L 317; de volgende opgave is meervoud: *brütsreqä* Q 204; *rek*: *req* L 292, 330, P 177, Q 21, 95, 121, 202; *rek* L 271, Q 36; het type *rek* in: K 314, 359, L 427, 432a, P 56, 176, 176b, Q 35, 113, 198b; de volgende opgaven zijn meervoud: *reqä* L 291, 321, 387, Q 82; broodplank: *brutplank* Q 3; het type *broodplank* in: L 289b, Q 18; de volgende opgave is meervoud: *brütplankän* Q 191; broodschap: *brütsqap* L 291; broodstelling: *brütstęley* Q 35a; broodhort: *bröthqrt* L 163; hort: de volgende opgaven zijn meervoud: *hörtä* L 272; *hö.rtä* L 290; hortje: de volgende opgaven zijn meervoud: *hörtjäs* L 270; *hörtjöz* L 312; *hörtšäs* Q 95; *hörtšäs* Q 97; stabel: *stäbäl* Q 121c; bred: *bręät* Q 83; rayon (fr.): *rajqn* P 176; *rejön* Q 180; raam: de volgende opgave is meervoud: *romä* P 176a; broodkar: *brötkar* Q 15; broodwagen: *brötwägä* Q 20; moeldek: *möljädäk* L 318b; vlajan: *vlajan* Q 28.

Onvolkomenheden in het bakproces

VERBRANDEN

Verbrennen (vom Brot) — to burn (said of bread) — brûler (dit de pain) (N 29, 66a; monogr.)

II.1

[Bij een te hoge oventemperatuur zal de korst, speciaal de bovenkorst, verkolen.]

verbranden: *vərbrānda* L 250, 265; *vərbranā* L 312, Q 95, 97, 99*; *vərbranən* L 270; *vərbrānā* L 414; *vərbranja* L 331; *vərbjānā* Q 180; *vərbrēnā* Q 113; *vərbrēnā* L 432a, Q 28, 35, 121, 202; *vərbrōñ* K 278; het brood is *vərbrant* K 359, L 372, P 56, 176, Q 203; *vərbrānt* Q 82; *vərbrānt* L 163, Q 12, 197, 198, 198b, 204; *vərbranij* L 292; *vərbranij* L 377, 387; *vərbrā.nij* L 383; *vərbrānkt* Q 121; *vərbrēnt* Q 30, 36; *vərbrēnt* Q 21; het type *verbrand* in: Q 112; aanbranden: *q̄nbrānā* Q 72; *q̄nbranā* Q 95; *ānbrēnā* Q 38; het brood is *q̄ngabrōnt* Q 198b; *agabrēnt* Q 35; het type *aangebrand* in: Q 18; branden: *branā* P 176a; het brood is *gabrānt* Q 83; misbranden: het brood is *mesbranij* L 321; hartstikke verbranden: het brood is *hartstekā vərbrant* L 269; verborren: *vərborā* L 318b; *vərborā* L 290; *vərborā* L 289b, 291, Q 15; het brood is *vərborē* L 432; snappen: het brood is *gāsnapt* P 56; *gāsnapt* Q 197; *gāsnap* P 177; zwart worden: *žwart wērda* Q 99*; *zwart wērā* L 317; *šwart worā* L 299; zwart zijn: het brood is *žwart* L 383; *šwat* Q 117a; *zwat* P 176, 176b; schroeien: het brood is *gāšrūjt* L 292; aanbakken: het brood is *q̄ngabakā* Q 3; te hard bakken: *tā hart bakā* L 318b; het brood is *tā het gabakān* K 314; te hel bakken: het brood is *tā hel gabakā* Q 112b; te fors bakken: *tā fors bakā* Q 38; het volgende woordtype geeft de oorzaak aan van het verbranden: te hel stoken: *tā hel štōkā* Q 19.

GEBARSTEN EN ZWARTGEBLAKERDE KORST

Aufgeplatze und verkohlte Brotkurste – burst and blackened crust – croûte fendue et trop grillée

(N 29, 66b; N 29, 66a)

[Door een te hoge oventemperatuur ontstaat er een verkooldde korst. Een aantal benamingen duidt op het hele brood.]

verbrande korst: *vərbrandjā kqrst* L 317; *vərbrandā kors* L 270; *vərbrōnda kqst* K 278; *vərbrandā kōš* Q 19; *vərbranjt kors* L 330; *vərbjānā kqas* P 177; *vərbrēndā kōs* Q 15; *vərbrēndā kōwāš* Q 203; *vərbrāndā kuāš* Q 202; *vərbrāndā kuš* Q 198b; *vərbrēndā kuāš* Q 113; het type *verbrande korst* in: Q 3; de volgende opgave is meervoud: *vərbrānda kqrstā* Q 197; verborde korst: *vərborāda kqrst* L 291; zwarte korst: *žwartā kors* L 331; *šwartā kōš* Q 21; *zwartā kōrs* Q 187a; *zwartā kūš* Q 28; *zwatā kos* Q 180; het type *zwarte korst* in: L 312; verkooldde korst: *varkōlda kōrs* Q 95; versnaptde korst: *vārsnaptā kqrst* P 176a; gesprongen korst: *gāsprungā kqrst* K 314; hel korst: *hel kūš* Q 30; gebarsten, verborde korst: *gabōrstā*

vərborāda kō.rs L 290; gereten en zwart verbrande korst: *gārēsā en šwats vərbrēnda kuš* Q 121e; korst: *kōrs* Q 99*; *kuāš* Q 193; verbrand brood: *vərbrānt brut* Q 193; *vərbrant brūt* Q 191; *vərbranij* brūt L 330; *vərbrānkt bruat* L 269a; *vərbrānkt bruat* Q 121c; *vərbrēnt brūt* Q 121e; *gebarsten brood*: *jābaštā bruat* Q 121c; *gabarstā brūt* Q 191; *klets*: *klets* Q 20; *knaster*: *knastār* Q 204; *brandbrood*: *brānkt bruat* L 269a; *kruinvel*: *krijnvel* Q 97; *krissie*: *kresi* Q 95; *kruis*: *krōs* P 56; *blaar*: *blōr* Q 38; de volgende opgave is meervoud: *blōwrā* Q 35.

GEBARSTEN EN ZWARTGEBLAKERD

Aufgeplatzt und verkohlt (vom Brotkruste) – burst and blackened (said of crust) – fendue et trop grillée (dit de croûte)

(N 29, 66b; monogr.)

verbrand: *vərbranij* L 321; *vərbrant* L 250; verkoold: *varkōlt* Q 35; geblaard: *gablōrtj* L 292; gehobbeld: *gāhōbālt* Q 38; geschroeid: *gāšrōt* L 270; het type *geschroeid* in: Q 112; gereten: *gārētā* Q 12; gescheurd: *gāšort* Q 36; *gēšōrt* Q 83; te veel gewerkt: *tā vōl gāwērk* L 269; te hard: het type *te hard* in: K 359; te fel gebakken: *tā fel gabakā* P 176; opgejaagd: *q̄gāxiat* Q 82; versnapt: *vārsnapt* Q 12; verongelukkt: *vārōnōrāk* Q 12; vaal: *vāl* L 372; verbrande en gereten: *vərbrānkdā en jārēsā* Q 121; gebarsten en zwart: *gābaštā en šwats* Q 202; het volgende woortype is een werkwoord: uitkipperen: het brood *kepart út* L 299.

TE NAT

Zu nass (vom Brot) – too wet (said of bread) – trop humide (dit de pain)

(N 29, 67; monogr.)

[Het lemma valt uiteen in verschillende grammaticale categorieën. De eerste categorie benamingen is bijvoeglijk van aard. De tweede groep bestaat uit opgaven die een zelfstandigheid aanduiden en de derde groep bestaat uit werkwoorden.]

de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: *klef*: *klef* L 270, 271, 292, 321, Q 95, 112, 187a; *klef* Q 193; *knets*: *knets* L 318b, Q 36; *knets* Q 99*; *knets* L 387, 432a, Q 117a, 121, 202, 204; *knetsig*: *knetsēx* Q 35; *knetsix* Q 121; *knetsērig*: *knetsērax* L 292; *knats*: *knats* Q 203; *klets*: *klets* Q 15; *klets* L 427, Q 18, 38; *plakkerig*: *plekērex* L 292, 383; *nat*: *nēt* Q 83; te nat: *tā nāt* L 331; *tā nōt* Q 198; *natsig*: *netsex* L 377; *nētix* L 299; te vochtig: *tā vōxtax* Q 82; week: *wejk* L 318b; te week: *tā wejk* Q 19, 21; niet gaar: *nēt gār* L 269, 317; onrijp: *onrī-jāp* L 312; niet doorbakken: *nīdqr̄bq̄ʔān* K 278; *nīd dōrbakā* K 359; *nēt dōrbakā* Q 198;

niet uitgebakken: *ni qwtgabakə* Q 180; plat: *plat* P 176, Q 2; rot: *rot* L 330; te vlees: *tə vləs* L 291; gedreven: *gadrivə* Q 3; de volgende woordtypen duiden een zelfstandigheid aan: nat brood: *nāt brūt* Q 28; *not brōwt* Q 72; *nās brūt* Q 121e; *nat brūt* Q 191; kief brood: *klef brūt* L 163; *klef brut* Q 198b; *klef bruət* L 265; *klef bruat* Q 121; *klef brūət* Q 30; *klēf bruət* L 269a; het type *klef brood* in: L 377; knets brood: *knetš bruət* Q 113, 121c; klets brood: *klets bruət* Q 35; *kletsbrūət* Q 30; kiam brood: *klām brut* Q 197; derf brood: *derəf brut* Q 95; plat brood: *plat brut* L 414; plakbrood: *plak-brūt* P 177; sponsbrood: *sponsbrūt* P 176b; deeg: *dex* K 314; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: plakken: het brood *pleki* L 372; *plek* Q 12; slijmen: het brood *stimplt* L 289b; riemen: het brood *remt* L 290.

ONGAAR STUK DEEG

Klitschiges, schifftiges Stück Teig – underdone piece of dough – morceau de pâte insuffisamment cuite

(N 29, 68a; N 29, 68b; monogr.)

[Ongaar stuk deeg in het gebakken brood. Vaak zit er een inzinking in het brood als gevolg van dat verschijnsel. Er is een aantal benamingen dat specifiek duidt op „ongaar stuk deeg”, een ander aantal duidt op brood met een ongaar stuk deeg”, een ander aantal duidt op brood met een ongaar stuk deeg erin, en een derde groep benamingen is bijvoeglijk van aard en zegt iets over de oorzaak van het ontstaan van zo'n ongaar stuk of zegt iets over de toestand van het brood, als een ongaar stuk deeg erin zit.]

de volgende woordtypen geven een specifieke benaming voor „ongaar stuk deeg”: riem: *rēm* L 269a, 292, Q 12, 95, 97, 99*, 112, 113, 187a, 193, 198, 198b, 202, 203, 204; *riəm* L 299; *rīm* Q 72; riempje: *remkə* L 291; ziel: *zil* L 265, Q 112b; *zil* Q 121e, 204; *zīl* Q 117a; *ziel* Q 19; *zial* L 270, Q 35, 38, 121, 121c; *zīal* L 321, Q 28, 30, 113; *zēl* L 427, Q 20, 35; het type *ziel* in: Q 36; kwast: *kwast* P 176a; slijpsteen: *slipštejn* L 383; kweermat: *kwērt* L 383; *kwērt* L 331; bank: *bank* L 270; *bānk* L 163; sik: *sek* K 314; de volgende woordtypen duiden op brood met een ongaar stuk deeg erin: *wēj* L 318b; gekweermat brood: *gəkwērt brət* L 377; ondoorbakken brood: *ondurbakə brut* Q 3; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard en zeggen iets over de oorzaak (b.v. „niet genoeg gerezen”) van het ontstaan van een ongaar stuk of zeggen iets over de toestand van het brood, als een ongaar stuk deeg erin zit (b.v. „derf” of „geslijmd”): niet genoeg gerezen: *nēt gənōx garēzə* L 269; ondoorbakken: *ondurbakə* Q 82; geklonterd: *gəklontərt* K 359;

derf: *derf* P 177; *derəf* Q 2; *derf* L 317, 372, P 56, 176; *derəf* K 278; *derf* L 312; *terf* P 176b; *derf* van binnenst: *derf van bənəs* Q 83; *klef*: *klef* L 250; *klets*: *klets* Q 21; *knets*: *knetš* L 330; *knetš* L 432a; te week: *tə wēk* P 177; half gaar: *hāf gār* Q 18; niet gaar: *nēt gār* Q 191; geweid: *gawēdj* L 318b; geslijmd: *gəslimdj* L 318b.

INZAKKEN

Zusammensacken an der Stelle an der sich ein klitschiges Stück Teig befindet – to sag, caused by an underdone piece of dough – retomber, à cause d'un morceau de pâte mal cuite

(N 29, 68b)

[Het inzakken van het brood op de plaats waar een stuk onrijp deeg zit. Er komen verscillende grammaticale categorieën voor in dit lemma.] *inzakken*: *enzakə* Q 19, 113, 180, 204; *ezakə* Q 28; het brood is *engəzak* Q 95; *engəzakt* L 290; *invalen*: *envalə* L 271, P 176, Q 197; *envalə* P 176a; *ənvalə* P 56; *ənvalə* P 177; het brood is *engəvalə* L 372; *engəvalən* P 176b; *əjəvalə* Q 121; *zakken*: *zəʔən* K 278; het brood is *gazaktij* L 292; het type *gezakt* in: L 270; *ineenzakken*: het brood is *inēngəzak* Q 193; *neerslaan*: *nərslə* L 265; *nīərslən* Q 82; *nērslən* Q 95; *nērslən* Q 97; *nērslən* L 270, 291, Q 21; *nērsləə* Q 202; *nērslən* K 359; het brood is *nērgəsləgə* L 269a, Q 12; *nērgəsləgə* L 330, 331; *nērgəsləgə* Q 198; *inslaan*: *enšlən* L 290; *ənšlən* Q 72; *enšlən* Q 15; het brood is *engəsləgə* L 265; *engəsləgə* L 292, Q 121; *inslagen*: *enšləgən* P 176; *toeslaan*: *təwšlən* L 291; *ineengaan*: *enē gən* Q 35; *strippen*: *stripə* Q 95; *daal slaan*: het brood *slīx dāl* Q 2; de volgende woordtypen zijn zelfstandig van aard en duiden op een „ingezakt brood” of op het verschijnsel „het ingezakte”: *ingevallen brood*: *engəvalə brūt* Q 191; *krom brood*: *krūm brūət* L 290; *ingezakte kuil*: *engəzakətə kul* Q 203; *zak in het brood*: *zak en ət brūət* Q 112; *kuil*: *kūl* Q 121c; *zolder*: *zəldər* L 292; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard en geven oorzaak en gevolg aan van het inzakken: *half gaar*: *hāf gār* Q 95; *derf*: *derf* Q 3.

BROOD MET GATEN IN DE KRUIJ

Brot mit löcheriger Krume – bread with holes in the crumb – du pain avec des trous dans la mie de pain

(N 29, 69a; N 29, 69b)

[Wanneer de grondstoffen niet gelijkmatig over het deeg verdeeld zijn, kan dit zich wreken in de structuur van de kruim van het gebakken brood. Als de gist niet goed fijngemaakt is, kunnen er grote gaten in de kruim

II.1

ontstaan (Schoep blz. 125).

De oorspronkelijke vraagstelling in N 29, 69a luidde: „Hoe noemt u brood met gaten in de kruin?” Het feit dat dit *kruin kruim* (= „binnenste van het brood”) moest zijn heeft de beantwoording niet noemenswaardig beïnvloed. Men had immers *kruin* de betekenis „korst” kunnen geven (zie WBD II Afl. 1 blz. 126 in de vertaling) maar uit de antwoorden blijkt dat geenszins.

In het lemma komen verschillende grammaticale categorieën voor.]

gelokerd brood: *galəkart bruat* Q 203; brood met loker: *bruat met ləxər* Q 121; brood het koters: *brūt be kutars* P 176b; brood met gater: *bruat met gātər* L 292; koterbrood: *kytarbrūt* Q 180; gereten brood: *gərətə bruat* Q 202; losgebakken brood: *losgəbakə bruat* Q 30; los brood: *los brwoat* Q 21; hol brood: *hōlbruat* L 269a; licht brood: *lext brūwt* P 176a; uitgejaagd brood: *utgəjəgd brūt* L 432a; slecht bewerkt brood: *slext bəwərkt brūt* L 317; te veel gerezen brood: *tə vəl gərəzə brūt* L 163; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard en duiden soms op de oorzaak soms op het gevolg van het verschijnsel: gaterig: het type *gaterig* in: L 292; gelokerd: *galəkart* Q 204; *galəkart* Q 117a; gekoterd: *gakūtart* Q 3; gescheurd: *gəšərt* Q 36; *gəšərt* Q 193; niet goed bewerkt: *nēt gət bəwərkt* Q 113; te hard gerezen: *tə hert gəwərkt* K 278; grof gerezen: *grōf gərəzə* L 290; te grof gerezen: *tə grōf gərəzə* L 330; te hel gerezen: *tə hel gərəzə* L 299; slecht opgemaakt: *slext opgəmak* L 269; gebarsten: *gəbastə* Q 112; te locht: *tə lox* Q 99*; te hoog opgewist: *tə hōwəx opgəwəs* Q 83; overvuld: *ovərvəlt* K 278; de volgende woordtypen duiden op de oorzaak van het verschijnsel: slechte rijs: *slextə rīs* L 269a; grove rijs: *grōvə rīs* L 270; onvolledig rijsproces: *onvələdax rəjsperšəs* Q 97; de volgende woordtypen zijn gezegdes of uitdrukkingen: daar heeft de bakker zijn wijf doorgejagen: *dər he də bekər zen wif dərgəjəgə* L 265; daar is de bakker doorgekropen: *də es də bekər dōrgəz krōpə* L 270; *dər es də bekkər dər gəkrōpən* L 163; daar zit de bakker in: *də zet tən bekər en* L 291; daar is de vrouw van de bakker doorgekropen: *də. es də vrōw vanə bekər dōrgəkrōpə* L 383; boe de bakker zijn vrouw heeft doorgejaagd: *bu də bekər zin vrōw hēt dōrgəjəx* Q 95.

GATEN IN DE KRUIJN

Löcher in der Krume — holes in the crumb — trous dans la mie de pain

(N 29, 69b; N 29, 69a; monogr.)

[De oorspronkelijke vraagstelling in N 29, 69b luidde: „Hoe noemt men de gaten in de kruin van het brood?” Het feit dat dit *kruin kruim*

moest zijn, heeft de beantwoording niet noemenswaardig beïnvloed.]

gater: *gātər* L 270, 291, 383; bakkersgater: *bəkərsgātər* L 290; loker: *loəkər* Q 203; *loəkər* Q 113; *luəkər* Q 193; *ləxər* Q 121e; *ləxər* Q 121; *lōkər* Q 21, 95; *lōəkər* Q 204; *lōkər* Q 35, 38, 197 *lōəkər* Q 19; *lō.kər* Q 117a; de volgende opgave is enkelvoud: *loax* Q 121; lookjes: *lōkskəs* Q 197; muizeloker: *mūzəlōkər* Q 97; kuiltjes: *kylkəs* Q 197; broodkoter: *brūtūtər* L 317; *brūwədkōtər* L 312; luchtkoter: *loxtkōtər* K 359; koter: *kytər* Q 180; *kutər* Q 82; koters: *kutərs* P 176b, Q 3; *kūtərs* P 176a; koteren: *kōtəran* K 278; blazen: *bləzə* Q 99*; *blūzə* L 372; blaasjes: *bloəskəs* L 414; luchtbellen: *ləxbələ* Q 82; ogen: *ūgə* Q 2; builen: *būlə* Q 204; barsten: *bastə* Q 112; reten: *rītə* Q 202; derve hoek: *dervən huk* K 314; zoutplakken: *zōwtoplakə* P 177; het volgende woordtype duidt erop dat het gebruik van de grondstof „gluten” brood met gaten veroorzaakt: *gluten: glutə* P 56.

MET AFGEBARSTEN KORST, GEZEGD VAN BROOD

Abgebacken (vom Brot, d.h. so schlecht gebacken, dass sich die Kruste von der Krume löst) — peeled off (of bread crust) — avec une croûte fendue (dit de pain)

(N 29, 70; N 29, 69a; monogr.)

[De oorspronkelijke vraagstelling in N 29, 70 luidde: „Hoe noemt u brood dat tussen korst en kruin is afgebarsten?” Het feit dat *kruin kruim* had moeten zijn, heeft de beantwoording niet noemenswaardig beïnvloed.

Het lemma valt uiteen in verschillende grammaticale categorieën.]

de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: los: *los* L 265, 289b, 292, 299, 318b, 330, 372, 377, Q 21, 36, 198b; *loas* Q 121; los van de korst: *lōs van də kuəš* Q 121; los van de kap: het type *los van de kap* in: L 163; kop los: *kop los* Q 112; gereten: *gərətə* L 331, Q 20, 95; *gərətə* Q 204; afgebakken: *əfgəbakə* Q 38, 99*, 187a; *əfgəbakən* Q 15; *əfxəbakə* Q 12; *əfgəbakə* Q 35, 95, 198b; gebarsten: *gəbarstə* L 383; gescheurd: *gəšərt* L 383; gesprongen: *gəsprōngə* L 290; opengevlogen: *ōpəgəvlōgə* K 359; los gebakken: *los gəbakə* L 270; niet genoeg gevuld: *nīgəmuxəvəlt* K 278; de volgende woordtypen duiden op een zelfstandigheid: los brood: *los bruat* L 269a, Q 121c; *los brūət* Q 202; *los brūt* Q 191; *los brwot* Q 99*; los gebakken brood: *los gəbakə brūt* Q 121e; brood met een losse korst: *bruat met ən losə kors* L 270; gereten brood: *gərətə bruat* Q 203; *gərətə brut* Q 198; gescheurd brood: *gəšərt brut* Q 198; gekloven brood: *gəklōvə bruwət* K 314; afgebakken brood: *əfgəbakən brūt* L 427; *əfgəbakə brūət* Q

30; *āfgābakā brūat* Q 28; *āfgābakā brut* Q 193; opgebakken brood: *opgābakā brūt* L 317; het type opgebakken brood in: L 312; opgebarsten brood: *opgābaštā brūat* Q 113; gezakt brood: *gazak brūat* Q 19; afgezakt brood: *āfgāzak brūt* P 177; losse korst: *lō.sā kō.rs* L 290; *lōsā kōrs* Q 95; harde korst: *ārda kost* P 176; pats: *patš* Q 97; de volgende woordtypen zijn een werkwoord of een werkwoordelijke uitdrukking: bliaren: de korst *blōrt* K 359; een kapje hebben: het brood *hēt ā kepā* L 291; een rand hebben: het brood *hēt nā ranā* P 56; de volgende woordtypen zijn een woordgroep: met blaasjes: *met blāskas* Q 197; uit de korst: *ōwt dā korst* Q 3; *ōwt dā kōs* Q 83; *ōwat dā kōs* Q 82; *ōt dā kōs* Q 72; *āt dā kost* P 176b; *oātā korst* L 414.

INZAKKEN OF INZAKKING

Zusammensacken (weil die Enden des aufgerollten Teigs nicht übereinander fallen) — to sag (caused by a bad bread-lock) — retomber (à cause d'une ouverture entre les deux bouts supérieurs de la pâte)

(N 29, 71; monogr.)

[Het inzakken of de inzakking van het brood, ontstaan doordat de deegpunten niet over elkaar vallen.

In dit lemma komen verschillende grammaticale categorieën voor.]

de volgende woordtypen zijn werkwoorden of werkwoordelijke uitdrukkingen: scheuren: *šārā* Q 35, 97; het brood is *gāšōrt* Q 95; zakken: het type *zakt* in: K 314; daal slaan: *dāalslōn* P 177; neerslaan: *nīrslōn* L 318b; bederven: het type *bederven* in: Q 3; het volgende woordtype duidt op de oorzaak van het verschijnsel: te lang laten rijzen: *tā lan lōtā rejzā* Q 180; slecht opdraaien: het brood is *slax opādrīat* Q 38; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: zak: *zak* Q 112; verzakking: het type *verzakking* in: Q 19; knull: *kōjl* Q 198b; lok: *lōk* Q 21; barst: *bōrs* Q 12; reten binnen in het brood: *riātā benā in at brūt* Q 193; zadel: *zāl* L 292; zadelrug: *zālruk* L 383; *zālruk* L 299; rug in het brood: *rōk en at brūt* Q 121e; paardsrug: *pertsrōx* L 163; juffrouw: het type *juffrouw* in: L 292; ingevallen brood: *engāvalā brūt* L 317; neergeslagen brood: *nērgāslāgā brūat* L 270; de volgende woordtypen duiden op de oorzaak van het verschijnsel: slecht slot: *slēx slō.t* L 290; *slēxt slō.t* L 290; opmaakfout: *opmōkfōwt* Q 15; slechte opmaak: *slēxtā opmāk* L 269a; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: ingeslagen. *engāslāgā* L 330; ingevallen: *engāvalā* P 176; de volgende woordtypen duiden op de oorzaak van het verschijnsel: niet goed opgebeld: *nī gut opgābōlt* Q 180; niet ingewerkt: *net egāwerkt* Q 202; te sterk in gang: *tā sterk en gānk* Q 204, het volgende

woordtype duidt op een gevolg van het verschijnsel: *beschimmeld*: het type *beschimmeld* in: Q 3.

LENG

Brotfäule, infolge deren die Krume schleimig und zähfaserig wird — stringyness (of bread) — moisissure dans le pain

(N 29, 72; N 29, 68a; monogr.)

[Leng is een ziekte in het brood veroorzaakt door de „lengbacil”. De leng openbaart zich allereerst door een onaangename zoete geur tezamen met een verkleuring en kleverig worden van de kruim van het brood (Schoep blz. 117). Werkt de leng door dan wordt de verkleuring groter, de kruim wordt kleveriger en de geur wordt zeer onaaangenaam. Breekt men het brood door, dan ziet men bruine kleverige draden tussen de afgebroken delen. Het brood is dan niet voor consumptie geschikt.

Bij normale omstandigheden van vocht en temperatuur kan de leng-bacil zich niet ontwikkelen. In de zomermaanden is het ontstaan van leng het meest voor de hand liggend. Zo snel mogelijke afkoeling van het brood en het bewaren op een koele luchtige plaats bestrijdt doelmatig het euvel van de leng (Schoep blz. 147).

Het lemma bestaat uit verschillende grammaticale categorieën.]

de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: leng: *leñ* K 278, L 163, 250, 265, 269a, 270, 271, 291, 292, 321, 372, 377, 383, 432a, Q 15, 19, 21, 35, 95, 97, 112, 113, 117a, 121, 121e, 180, 187a, 193, 197, 198, 198b, 204; *leñ* Q 12, 99*; *leñ* L 290, 299, 317, 318b; *leñk* L 330; brood met leng: *brōwt met leñk* Q 72; bedorven brood: *bādorvā brōwat* Q 82; rot brood: *rōt brōwt* Q 83; *rot brūwat* L 312; onvast brood: *onvast brūt* Q 191; lang brood: *lanā brūat* L 291; zuur brood: *zur brūt* P 176b; bederf: *bāderaf* Q 2; heefsel: *ejsal* P 176; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijk van aard: slijmerig: *slīmarōx* L 292; bedorven: *bādorvā* P 177; *bādorvā* L 414; zuur: *zur* P 176; *zōr* L 292; muf: *muf* L 269; slak: *slēk* Q 204; knets: *kneš* L 331, Q 95; lems: *leñs* P 56; lijp: *lejp* P 56; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: lijmen: het brood *lejmt* L 414; slijmen: het brood *slīmt* L 289b; vemen: het brood *vēmt* L 291; *vēmij* L 318b; *vēmt* Q 38; rot worden: *rōt wējda* P 176a; schimmelen: het brood *šymalt* Q 38.

II.1

Speciale bewerkingen

Het bakken van beschuit

BESCHUITMEEL

Mehl zur Bereitung von Zwiebackteig – flour for preparing rusks – farine pour la préparation des biscuits

(N 29, 57a)

[Meel voor het bereiden van beschuitdeeg. Momenteel wordt hier het beste meel voor gebruikt, vroeger wel eens tarwe- of griesmeel.]

beschuitmeel: *bəšjtmēl* Q 121e; beschuitmeel: *bəšotjamēl* L 265; *bəšjtmēl* L 432, Q 21, 99*; *bəšj.tamēl* L 290; *masxitamēl* Q 3; zuiver meel: *zəvər miəl* Q 2; patentmeel: *patentmēl* L 270, 292; tarwemeel: *tervəmejəl* P 176a; griesmeel: *grismēl* L 292; meel: *mēl* Q 121; beschuitbloem: *bəsxjtblum* L 163; *bəšjtblōm* Q 19; *bəšjtblōm* Q 95, 203; beschuitbloem: *bəšjtblōm* Q 198b, 204; patentbloem: *patentblum* K 278; *patentblōm* Q 198; *patentblōm* Q 95, 193, 197; *patentblōm* L 269a; *patentblōm* Q 15, 97; bloem: *blum* P 177; *blōm* Q 121c; *blōm* L 271, 377; het type bloem in: P 176, 176b, Q 180; goede bloem: *gūj blūm* Q 83; patisseriebloem: het type *patisseriebloem* in: P 176; straffe bloem: *strafə blōm* Q 113; *strafə blōm* L 270; lichte bloem: *līxtə blum* Q 82; tarwebloem: *terəvəblōm* Q 12; *tervəblōm* Q 35; zeeuwse bloem: *zēwsə blōm* Q 197; *zēwsə blōm* Q 112; het type zeeuwse bloem in: L 269; extra bloem: *ekstrā blōm* L 317; eerste kwaliteitsbloem: het type *eerste kwaliteitsbloem* in: L 312; beste weitebloem: *bēstə wejtblōm* L 291; patent: *patent* L 250; *patent* L 372, Q 121; Amerikaanse patent: *amerikānsə patent* L 432a; extra: *ekstra* P 56; zeeuwse: *zēwsə* Q 187a; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: zeeuws: het type *zeeuws* in: Q 193.

VLOEISTOF VOOR HET BEREIDEN VAN BESCHUITDEEG

Flüssigkeit zur Bereitung von Zwiebackteig – liquid used to prepare rusks – liquide pour la préparation des biscuits

(N 29, 57b)

[Het beschuitmeel wordt vermengd met een vloeistof, bestaande uit water en/of melk, waaraan soms eieren worden toegevoegd. Indien voorradig wordt ook biestmelk gebruikt.]
water: *wətar* P 176, Q 83, 180; *wātar* L 250; *wowətar* K 278; *wətar* L 414; *wətar* Q 193; *wasər* Q 121, 121c; het type water in: Q 28, 35, 99*, 113, 197; warm water: *werm wətar* P 176a; melk: *mēlak* L 290, Q 95, 193; *mēlk* L 270, P

177, Q 187a; *melk* L 163, 432, Q 3; *melək* P 176, 176a; *melx* Q 121, 121e; *mələk* L 317, P 56, Q 83; *mēlk* Q 198; *mēlək* L 312; *mēlək* L 250; het type melk in: L 265, 269a, 271, 292, 372, 377, 432a, P 176b, Q 28, 35, 180, 197, 203; biest: *bis* Q 97; biestmelk: *bēsmelk* L 292; water en melk: *wətar en melək* Q 82; het type water en melk in: Q 12, melk en water: *mēlk en wātar* L 270; het type melk en water in: K 314; goede melk: *gō melk* L 291; half water half melk: *hāf wətar hāf mēlək* Q 198b; melk en eier: *melk en ejar* Q 20; eierstreuf: *ejarstrof* Q 95; water en eieren: het type *water en eieren* in: L 269.

BESCHUITGELEI

Zwiebackgelee – jelly used in baking rusks – gelée utilisée lors de la préparation des biscuits

(N 29, 57c)

[„Honingzoet, ingrediënt voor de bereiding van beschuit” (z. Van Dale 9de druk blz. 235), is beschuitgelei.

Vraag N 29, 57c luidde: „Welke andere stoffen worden aan het meel toegevoegd?” Op deze vraag kwamen allerlei verschillende antwoorden die tevens op verschillende stoffen of producten duiden. Een aantal opgaven betekent „beschuitgelei”. Hiervan is een apart lemma gemaakt, waarin ook zijn opgenomen de „zeep”-opgaven. Heel waarschijnlijk is de „zeep” een ingrediënt van de gelei. Dus moet men de „zeep”-opgaven niet synoniem beschouwen met de „gelei”-opgaven.

De antwoorden die vallen onder de woordtypen „vet”, „vetstoffen”, „boter”, „zetmeel”, „stroop”, „blanke stroop”, „honing”, „glucose”, „suiker”, „bastaardsuiker”, „Barbadosuiker”, „zout”, „eieren”, „wit van ei”, „eiwit”, „eende-eieren”, „gist”, „natte gist”, „heffe”, „potas”, zijn niet fonetisch gedocumenteerd. Uiteraard kunnen al deze genoemde stoffen ingrediënten zijn voor het bereiden van beschuit.]

beschuitgelei: *bəsxjtgəlej* L 163; *bəsxjtsəlej* L 250; *bəsxjtgəlej* L 269; *bəšjtsəlej* Q 15, 197; *bəšjtsəlej* L 292, Q 112, 203; *bəšjtsəlej* L 317; beschuitgelei: *bəšjtsəlej* Q 193; beschuitgelei: *bəšjtsəlej* Q 121; *bəšjtsəlej* L 270, Q 99*, 204; gelei: *šəlej* Q 21; het type gelei in: L 270; beschuitpasta: *bəšjtpasta* Q 95; beschuitcrème: *bəšjtkrēm* Q 35; emulsie: het type *mechanische zeep* in: L 265; *braziliaanse zeep*: het type *braziliaanse zeep* in: Q 198b; *siciliaanse zeep*: *siliānsə zejp* L 292; loog: het type *loog* in: Q 204.

BESCHUITDEEG

Zwiebackteig — dough for rusks — pâte des biscuits

(N 29, 58)

beschuitdeeg: *bəsxɔ̃tɔdɛx* K 359; *bəsxɔ̃tɔdɛx* L 163; *bəsxɔ̃tɔdɛx* L 250; *bəsxɔ̃tɔdɛjx* L 269a; *bəsxɔ̃tɔdɛx* L 269; *bəsxɔ̃tɔdɛx* Q 193; *bəsxɔ̃tɔdɛx* Q 113, 121e; *bəsxɔ̃tɔdɛx* Q 197; *bəsxɔ̃tɔdɛjx* L 292, 377, Q 95, 187a; *məsxɔ̃jtɔdɛx* P 176a; *məsxɔ̃jtɔdɛx* P 176; *bəsxɔ̃jtɔdɛx* P 176b; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* K 278; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* L 312; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* L 271; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* Q 15, 21, 97; *bəsxɔ̃jtɔdɛx* Q 121; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* Q 204; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* Q 193; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* L 270, 291, Q 12; *bəsxɔ̃jtɔdɛjx* L 290; *bəsxɔ̃jtɔdɛx* Q 121c; *bəsxɔ̃jtɔdɛx* L 265; *bəsxɔ̃jtɔdɛx* Q 35; *məsxɔ̃jtɔdɛx* Q 82; *məsxɔ̃jtɔdɛx* P 177; *dɛeg*: *dɛx* Q 180; *dɛjx* L 270, 432, Q 20, 99*; *dɛx* Q 83; *dɛjx* Q 203; *dɛx* Q 198b; *dɛjx* P 176; *dɛjx* K 314; het type *dɛeg* in: L 432a, 414, Q 28; *slappɛ dɛeg*: *slapɔ̃ dɛx* L 317; *bəslɔ̃x* Q 95.

OPBOLLEN VAN HET BESCHUITDEEG

Zwiebackteig zu Bällén formen — to roll the dough for rusks — faire des pâtons de biscuits (N 29, 59a)

opbollen: *opbɔlɔ* L 250, 265, 270, 271, 290, 291, 292, 372, 432a, P 176, Q 95, 97, 99*, 113, 180; *opbɔlɔ* P 56, Q 83; *opbɔlɔn* L 163; *opbɔlɔn* L 317; *opbɔlɔ* Q 82; *opbɔlɔ* P 177; *opbɔlɔn* K 278; het type *opbollen* in: L 269, 269a, P 176b, Q 15, 36, 112, 193; *bolletjes maken*: *bɔlkəs mɔkɔ* Q 198b; *oprollen*: *oprɔlɔ* K 314; *oprɔlɔ* Q 12; *rollen*: *rɔlɔ* Q 193; *bollen rollen*: *bɔlɔ rɔlɔ* P 176a; *beschuitrol maken*: *bəsxɔ̃tɔl mɔkɔ* Q 197; *opdegen*: *opdɛgɔ* Q 203; *opzetten*: *opzɛtɔ* Q 121e; *verdelen*: *vərdɛlɔ* L 163; het type *verdelen* in: Q 3; *opmaken*: *opmɔkɔ* Q 21; het type *opmaken* in: Q 187a; in het volgende woordtype is *fonzen* heel waarschijnlijk afgeleid van het Rijnlandse *Funz* „dikke, ijzeren knikker”: *fonzen maken*: *fonzɔ mɔkɔ* Q 204; *afstansen*: *afstansɔn* Q 35; *opwerken*: *opwɛrɔkɔ* P 176; het type *opwerken* in: L 312; *poŋjes maken*: *pɔŋkəs mɔkɔn* Q 28; *rondmaken*: *rɔŋk mɔxɔ* Q 121.

BESCHUITDOPPEN

Zwiebackformen — rusk-moulds — moules pour faire des biscuits

(N 29, 59b; N 29, 59a)

[De vormen die bij het opbollen van beschuitdeeg gebruikt worden.]

beschuitdoppen: *bəsxɔ̃tɔdɔpɔ* Q 15, 20, 95, 112, 121, 121e; *bəsxɔ̃tɔdɔpɔ* Q 97; *bəsxɔ̃jtɔpɔm* K 278; *bəsxɔ̃tɔdɔp* L 163; *bəsxɔ̃tɔdɔp* L 432a; *bəsxɔ̃tɔdɔp* L 270, 377; *bəsxɔ̃tɔdɔp* L 292; *bəsxɔ̃tɔdɔp*: *bəsxɔ̃tɔdɔp* L 269a, 271, *bəsxɔ̃tɔdɔp* L 270;

bəsxɔ̃tɔdɔp L 290; *bəsxɔ̃tɔdɔpɔ* L 317; *bəsxɔ̃tɔdɔpɔ* Q 99*; *doppen*: *dɔp* Q 187a, 193; *dɔpɔ* L 265; het type *doppen* in: Q 36; *dopper*: *dɔppɛr* Q 121; *doppjes*: *dɔpkəs* L 372; *dɔpkəs* Q 113; *bəschuitplaten*: *bəsxɔ̃tɔplɔtɔ* Q 197; *bəschuiteplaten*: *bəsxɔ̃tɔplɔtɔ* Q 198b; *bəsxɔ̃tɔplɔtɔ* Q 204; *məsxɔ̃tɔplɔtɔn* Q 3; *plaatjes*: *plɛtɔsɔs* Q 82; *bakplaten*: *bakplɔtɔ* Q 193; *plaat*: *plɔt* P 176b; *bəschuiteblikjes*: *bəsxɔ̃tɔblɛkkskəs* L 265; *bəschuitblikjes*: *bəsxɔ̃tɔblɛkkskəs* Q 203; *bəschuitevormen*: *bəsxɔ̃tɔvɔrm* L 312; *bəsxɔ̃tɔvɔrmɔ* L 383; *bəschuitvormen*: *bəsxɔ̃tɔvɔrmɔ* Q 21; *bəsxɔ̃tɔvɔrmɔ* P 56; *məsxɔ̃tɔvɔrmɔ* P 56; *vormpjes*: *vɔrmkəns* Q 113; *bəschuitbak*: *bəsxɔ̃tɔbak* Q 12; *bakken*: *bakɔ* L 269b; *opbollet*: *opbɔlɔr* Q 180; *deksels*: *dɛksɔls* Q 95; *dekseltjes*: *dɛksɔltjɔs* Q 35; *pannetje het gaters* in: *pənɔkɔ bɛ gɔtɔrs en* P 176.

DE EERSTE KEER BAKKEN

Zum erstenmal Backen — first baking — cuire la première fois (dit des biscuits)

(N 29, 60)

voorbakken: *vɔrbakɔ* L 290; *vɔjrbakɔ* P 176a; *vɔrbakɔ* L 270, Q 21; *vɔjrbakɔ* Q 35, 112, 113, 121e; *vɔjrbakɔn* Q 36; het type *voorbakken* in: L 432a; *afbakken*: *afbakɔ* K 359; *afbakɔ* L 292, 317; *aanbakken*: *ānbakɔ* Q 97; *eerste maal bakken*: *iəstɔ mɔal bakɔ* Q 121; *eerste keer bakken*: *iəstɔ kɪr bakɔ* P 176, 176b; *gaar bakken*: *gɔr bakɔ* Q 198b; *bəschuit bakken*: *bəsxɔ̃tɔ bakɔ* Q 197; *bollen bakken*: *bɔlɔ bakɔ* L 163; *bəschuitbollen bakken*: *bəsxɔ̃tɔbɔl bakɔ* L 270; in de vorm *bakken*: *ɔn dɔ vɔrm bakɔ* Q 83; *bakken*: *bakɔ* L 250, 265, 271, 291, 372, 383, P 176, Q 95, 204; *bɔʔɔn* K 278; de volgende woordtypen zijn substantivisch van aard: *voorbak*: *vɔrbak* Q 12; *eerste bak*: *iəstɔ bak* Q 95; *eerste baktijd*: *ɛstɔ baktjɔt* Q 15.

BESCHUITBOL

Zwiebackweck — kind of roll used in baking rusks — boule de biscuits

(N 29, 61; N 29, 60)

bəschuitbol: *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 163, 250; *bəsxɔ̃tɔbol* L 269, 432a; *bəsxɔ̃tɔbol* L 270, 383, Q 112; *bəsxɔ̃tɔbɔl* Q 113; *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 265; *bəschuitebol*: *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 312; *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 271; *bəsxɔ̃tɔnbɔl* L 269a; *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 317; *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 270, Q 15, 99*, 203; *bəsxɔ̃tɔbɔl* L 292; *bəsxɔ̃tɔnbɔl* L 290; *bəsxɔ̃tɔbɔl* Q 198b; de volgende opgave is meervoud: *bəsxɔ̃tɔbɔlɔ* Q 203; *bol*: *bɔl* K 278; het type *bol* in: L 377; *bolletje deeg*: *bɔlɔkɔ dɛx* Q 83; *rond wegje*: *rɔŋk wɛkskɔ* L 291; *bəschuit*: *bəsxɔ̃t* L 372; *bəsxɔ̃t* Q 35; *zwieback (du)*: *zwibak* Q 95; *bəschuitstaaf*: *bəsxɔ̃tstɔf* Q 197; *pijl*: *pɛjɔl* P 177; *bricche (fr.)*: *brjɔʃ* Q 91.

II.1

DOORMIDDEN SNIJDEN VAN BESCHUITBOLLEN

Zwiebackwecke durchschneiden – to cut the rolls into (two) slices – couper en deux moitiés les boules de biscuits

(N 29, 62a; N 29, 62b)

sniijden: *snejn* K 278; *sneja* K 359; *snēja* L 250; *šniā* Q 121c; *šni-jā* L 383, Q 113; *šni-jā* L 291; *šni-jān* Q 198b; doorsnijden: *dursneja* L 372; *dōrsneja* P 56; *dōrsnēja* L 265; *dōwrsnēan* P 176; *dōrsnēn* P 176b; *dōrsniā* L 432a; *dōrsni-jā* L 271, 312, 377; *dōrsni-jā* L 292; *dōrsniā* L 269; *dōrsnōian* Q 15; *dōrsni-jā* L 270; *dōrx šniā* Q 121; *dōrsnaja* Q 180; beschuitebollen snijden: *bāsxūtānbāļ sni-jā* L 269a; bollen snijden: *bāļ sni-jā* L 270; *bāļ sni-jā* L 317; beschuit(en) snijden: *bāsxūt sneja* L 163; *bāšūt sni-jā* Q 197; *bāšūt sniā* L 290; *bāšūtā sni-jā* Q 203; opensnijden: *ōpāšni-jā* Q 21; afsnijden: *āfsnēja* P 177; in schijven snijden: *en schōjvā snēan* P 176; kappen: *kapa* K 314, Q 112; verdelen: *vārdēla* P 176a; halveren: *halvērā* Q 97; zweien (du.): *zwīan* Q 95.

BESCHUITMES

Zwiebackmesser – rusk-knife (knife used to cut the rolls into slices) – couteau pour couper les boules de biscuits

(N 29, 62b)

[Mes dat gebruikt wordt bij het doormidden snijden van de beschuitbollen.]

beschuitmes: *bāsxōjmes* K 278; *bāsxūtmes* L 163, 250; *bāšōjmes* L 265; *bāsxōjmes* P 56; *bāsxōjmes* L 372; *bāšōjmes* Q 35; *bāšōjmes* L 377; *bāšōjmes* Q 197; beschuitmes: *bāšōtamets* Q 121c; *bāsxūtātamets* L 269a; *bāšōtamets* L 383, Q 97, 113, 198b, 203; *bāšōtamets* L 290; *mes: mēs* P 177; *mets* L 270, 292, Q 21, 112, 121; het type *mes* in: L 270, P 176, 176b, Q 180; broedmes: *brūatmets* L 291; gewoon mes: *gōwuan mes* L 312; het type *gewoon mes* in: K 359; lang mes: *lānk mets* Q 95; het type *lang mes* in: L 271; zaagmes: *zēgmets* L 317; schupje zonder handvat: *schōpkā zōndar hantvat* K 314.

BESCHUITSNIJMACHINE

Machine zum Durchschneiden der Zwiebackwecke – rusk-cutter (machine used to cut the rolls into slices) – machine à couper les boules de biscuits

(N 29, 62b)

[Machine die gebruikt wordt bij het doormidden snijden van de beschuitbollen.]

machiēntje: *māšintja* Q 112.

BESCHUITSNIJPLANK

Brett oder Block, auf dem die Zwiebackwecke durchgeschnitten werden – board on which the rolls (used in baking rusks) are cut into (two) slices – planche où l'on coupe les boules de biscuits

(N 29, 62b; N 29, 62a; N 29, 61)

[De plank of het blok waarop de beschuitbollen doormidden gesneden worden.]

beschuiteplank: *bāšūtāplanjā* L 292; beschuiteplankje: *bāšūtāplanjēkska* L 290; snijplank: *sniplanjā* L 269; blok: het type *blok* in: Q 180.

DOORMIDDEN GESNEDEN BESCHUITBOL

Durchgeschnittener Zwiebackweck – kind of roll, cut into (two) slices and used in baking rusks – boule de biscuit coupée en deux

(N 29, 62c)

[De benamingen kunnen ook slaan op de bovenste of onderste schijf van de beschuitbol.]

beschuit: *bāsxōjt* K 278; *bāsxōt* K 359; *bāsxūt* L 271; *māsxōt* P 177; *bāšōt* Q 35; *bāšūt* Q 15, 95, 97, 197, 203; de volgende opgave is meervoud: *bāsxūtā* L 432a; beschuitschijf: de volgende opgave is meervoud: *bāšūtšivā* L 270; schijf: *šif* Q 21; ongedroogde beschuit: *ongādryōgdā bāšūt* L 270; *ongādryōgdā māskōjt* P 176; beschuit voor te drogen: *bāsxōt vjē tā dryōgā* L 372; broodbeschuit: *brūtāšūt* L 317; gesneden beschuitebol: *gāsnēja bāšūtābāļ* L 292; plaat: de volgende opgave is meervoud: *plātar* Q 180; twee halve: *twi hāvā* Q 35; bovenbeschuit: *bāwvābāsxūt* L 269; onderbeschuit: *ōndarbāsxūt* L 269; bovenkorst: *bōvākōrst* L 163; *bōvākōrst* L 265, 291; *bō.vākō.rs* L 290; onderkorst: *ōndārkōrst* L 163; *ōndārkōrst* L 265; *ōnjārkō.rs* L 290; *ōnjārkōrst* L 291.

DE TWEEDE KEER BAKKEN

Zum zweitenmal baken (vom Zwieback) – second baking – cuire la deuxième fois (dit des biscuits)

(N 29, 63)

[Uit de woordtypen blijkt dat dit voor de tweede keer bakken bestaat uit twee handelingen t.w. laten kleuren en laten drogen van de beschuit.]

kleuren: *klōrā* L 290; kleuren en drogen: *klōrān en dryōgā* L 163; *klōrā en dryōgā* L 270; *klōrā en dryōgā* L 292; drogen en kleuren: *dryōgān en klōrā* Q 198b; drogen: *dryōgā* P 176, Q 180; *dryōgā* L 377, 383, 432a, Q 193; *dryōxān* K 278; *dryōgā* L 317; *dryōgā* K 359, L 269a, 372, Q 95, 112, 197, 204; *dryōgā* L 265, 270, 271, Q 203; *dryōgā* L 250, 291; *dryōxā* L 312; *dryō* Q

121; *drwəgə* Q 99*; *drigə* P 56; laten drogen: *lōtə drīgə* P 176b; drogen laten: *drōgə lōtə* Q 21; droogbakken: *drīgəbakə* Q 12; afbakken: *āfbakə* Q 97, 113; *qfbakə* Q 95; nabakken: *noabakə* Q 113; *nqbaʔə* K 314; *nabakə* P 176a; schroeien: *šrə.ə* L 290; roosteren: *rjstərə* Q 35; *rūstərə* Q 35; *rīstərə* Q 2; het volgende woordtype is substantivisch van aard: tweede bak-tijd: *twēdə bakfīt* Q 15.

Het maken van taai-taai, peperkoek en speculaas

TAAI-TAAIDEEG

Lebkuchenteig – paste used for „taai-taai” (kind of gingerbread) – pâte de couque de Dinant

(N 29, 87; N 29, 87a)

[Voor het bereiden van taai-taaideeg wordt eerst de honing gekookt en kokend onder Zeeuwse tarwebloem gewerkt met de machine, aldus de informant van L 291. In plaats van Zeeuwse tarwebloem kan ook een ander soort meel of bloem gebruikt worden. Dat mengsel van honing en meel laat men een dag rusten om het te doen zuren. Vervolgens voegt men er anijsolie, wat melk en potas bij, aldus de informant van L 321. De vaste massa laat men minstens drie weken rusten. Dan wordt weer honing bijgevoegd en begint men met het breken, dat is het deeg tussen twee planken persen, telkens weer, totdat het taai en mals is. Het deeg wordt uitgerold en in vormen gelegd. Kleine klontjes suiker worden er soms ingedrukt ter versiering.

Een aantal woordtypen duidt op „peperkoek-deeg”. Uit het feit dat een paar respondenten wel verschillende benamingen geeft voor „peperkoek” en „taai-taai” maar slechts één benaming voor het deeg van beide producten nl. „peperkoekdeeg” zou kunnen blijken dat voor beide producten dezelfde soort deeg wordt gebruikt. Een informant uit Q 95 vermeldt dat ze daar geen taai-taai hebben, terwijl een andere informant uit Q 95 wel een benaming geeft voor de taai-taai. De informant uit L 432 zegt dat men vroeger *pēperkook* zei tegen taai-taai. De „peperkoek-deeg”-opgaven binnen dit lemma blijken dus soms gefundeerd soms niet. Desalniettemin worden ze binnen dit lemma opgegeven en niet verplaatst naar het lemma PEPPERKOEK-DEEG.]

taaideeg: *tājdejx* L 271, 291; *tājdeḡ* L 265; *tājdejx* Q 21; het type *taaideeg* in: Q 28, 35a; taai-taaideeg: *tāj-tājdejx* L 269a, Q 19; koek-deeg: *kōkdejx* Q 95; koekdinantdeeg: *kuk dinant dejx* L 269a; *kukdanandejx* L 321, 331,

387; dinantdeeg: *denandejx* L 292; peperkoek-deeg: *pēparkōkdēx* L 432a; *pēparkōkdēx* Q 113; *pēparkōkdejx* Q 95; *peparkukdīx* P 176a; peperkoeksdeeg: *pēparkōksdēx* Q 203; peperkoeksedeeg: *pēparkōksandejx* Q 95; peperkotentdeeg: *pēparkōtandejx* L 432.

MEEL DAT GEBRUIKT WORDT VOOR TAAI-TAAIDEEG

Lebkuchenmehl – meal used for „taai-taai” paste (kind of gingerbread) – farine employée lors de la préparation de la pâte de couque (N 29, 87a; N 29, 87; N 29, 87b)

bloem: *blom* L 414, Q 203; *blōm* L 271, 292; *blūm* Q 2; het type *bloem* in: L 321; zeeuwse bloem: *zēwsə blūm* L 163; *zēwsə blōm* L 291; *zīwsə blom* Q 95; inlandse bloem: het type *inlandse bloem* in: Q 35; tarwebloem: het type *tarwebloem* in: Q 113; roggebloem: *rogəblom* Q 121; *rogəblōm* Q 97; *rogəblōm* Q 19; *rəka blōm* L 269a; het type *roggebloem* in: Q 99*, 113; weggebloem: *wəgəblōm* L 432a; bloem met gezeefd rogge-meel: het type *bloem met gezeefd rogge-meel* in: L 427; bloemtarwe: *blumterf* Q 3; tarwe: *tervə* Q 203; gebuild tarwemeel: het type *gebuilt tarwemeel* in: L 270; tarwemeel: *tervəmēl* Q 21; gezeefd tarwemeel: *gəzēft terfəmēl* L 372; weitemeel: *wejtən mēl* L 270; *wejtəmēl* L 290; patentmeel: *patentmēl* L 330; zeeuws meel: *zēws mēl* L 163, Q 193; taai-meel: *tājmēl* Q 28; rogge-meel: *rogəmēl* L 163; *rogəmēl* L 250; *rogəmēl* Q 20; het type *rogge-meel* in: Q 35, 35a; meel: *mēl* L 331, 432a; het type *meel* in: Q 28, 121; nui: het type *nul* in: L 269a; dubbel nui: het type *dubbel nul* in: L 269a; half rogge half tarwe: het type *half rogge half tarwe* in: Q 12.

TAAI-TAAIKRUIDEN

Lebkuchengewürze – spices used for „taai-taai” (kind of gingerbread) – des épices utilisées dans la pâte de couque (N 29, 87b)

[De kruiden die in taai-taaideeg worden verwerkt. In N 29, 87b werd gevraagd naar de „grondstoffen van taai-taaideeg”. Uit de antwoorden zijn twee lemmata gedistilleerd t.w. TAAI-TAAIKRUIDEN en ZOETSTOF VOOR TAAI-TAAI. De woordtypen „potas”, „koolzuur”, „ammoniak”, „water”, „melk”, „maagzout” zijn verder in het lemma niet fonetisch gedocumenteerd. Vergelijk het lemma PEPPERKOEKKRUIDEN.]

kruiden: *krājə* L 265; *kry-jə* Q 19; het type *kruiden* in: Q 121; peperkoekkruiden: *pēparkōkkrājə* Q 95; anijs: *anis* L 291; anijszaad: *aniszōt* L 163; *aniszōt* Q 97; *aniszowt* Q 203; het type *anijenzaad* in: Q 35; Kaneel: het

II.1

type *kaneel* in: Q 99*; muskaat: het type *muskaat* in: Q 99*.

ZOETSTOF VOOR TAAI-TAAI

Süßmittel für Lebkuchen – sweetening-matter for „taai-taai” (kind of gingerbread) – édulcorant pour la couque

(N 29, 87b; N 29, 87; N 29, 87a; N 29, 88)

[De diverse zoetstoffen die in het taai-taaid eeg verwerkt worden. Inhoudelijk zijn het verschillende zaken.]

honing: *hōney* Q 21, 203; *hōney* Q 2; *huney* L 163, 372, Q 3; *honex* L 312; *hōney* L 250; *hō.nay* L 290; het type *honing* in: L 265, 269a, 270, 271, 291, 321, 331, 432a, Q 12, 19, 28, 35, 95, 97, 113, 121; *honingmeel*: *hōneymēl* Q 93; *kunsthoning*: het type *kunsthoning* in: L 270, Q 99*; *honingstroop*: het type *honingstroop* in: Q 35a; *stroop*: *štrūap* L 290; *šruap* Q 95; *šroap* Q 21; het type *stroop* in: Q 113, 121; *blanke stroop*: *blāṅka šrōp* Q 20; *witte stroop*: *wetā šrōp* L 163; *wetā šruap* L 292; *watersuiker*: het type *watersuiker* in: Q 121; *suiker*: *sokar* Q 21; *sōkar* Q 3; het type *suiker* in: Q 28, 35a, 113; *basterdsuiker*: het type *basterdsuiker* in: L 270; *gemalen kandijnsuiker*: het type *gemalen kandijnsuiker* in: Q 12; *poeder*: *pujar* L 265; *speciale gelei*: het type *speciale gelei* in: L 270; *druivesuiker*: *druvasukar* L 250; *druvasokar* Q 97; het type *druivesuiker* in: Q 35; *glucose*: het type *glucose* in: L 163; *jodenvet*: *judavei* L 265; *massé*: het type *massé* in: L 265; *masē* L 269a.

PEPERKOEKDEEG

Pfefferkuchenteig – paste for gingerbread („peperkoek”) – pâte de pain d’épice (N 29, 88; N 29, 88a)

[Volgens de informant van L 321 laat men een mengsel van roggebloem, honing, druivesuiker, water, oude koek een dag liggen. Vervolgens worden er ammonium en koolzuur bijgevoegd en wordt het gehele mengsel goed bewerkt. Dit laat men enige weken rusten waarna men begint met het opbraken van het peperkoekdeeg, telkens weer. Als het deeg plat is, wordt het opgerold en opnieuw gebraakt, totdat het taai is. Dezelfde vormen als voor taai-taai worden hiervoor gebruikt.]

peperkoekdeeg: *pepārkukdēx* Q 82; *pep-arkūkdeṅx* L 265; *pepārkōkdēx* Q 197; *pēp-arkōkdeṅx* L 269a, Q 12; *pēpārkōkdēx* L 414; *pepārkukdāx* P 176a; *pēpārkōkdeṅx* Q 95; *pēp-arkōkdēx* Q 113; *pēpārkōkdēx* Q 198b; *peperkoeksdeeg*: *pēpārkōksdeṅx* Q 21; *pēpārkōksdeṅx* Q 203; *peperkoekedeeg*: *pēpārkōkadeṅx* Q 99*; *pēpārkōkandēx* L 270; *pēpārkōkandēx* L 290; *pēpārkōkadeṅx* L 321; *koekedeeg*: *kōkandēx* L 271, 291; *koekdeeg*: *kōkdēx* Q 35; *kōkdeṅx* Q 95; *prentedeeg*: *prentādēx* Q 121c.

134

MEEL DAT GEBRUIKT WORDT VOOR PEPERKOEKDEEG

Mehl für Pfefferkuchenteig – meal used for gingerbread – farine que l’on emploie pour faire de la pâte de pain d’épice (N 29, 88a; N 29, 88b)

roggebloem: *rogablom* Q 198b, 203; *rogablum* Q 204; *rogablōm* Q 35, 97; *rōkablōm* L 269a; *roqablōm* L 270, 290, 291; het type *roggebloem* in: P 176, Q 99*, 113; *korenbloem*: *kōwnāblum* P 176; *tarwebloem*: *tervāblum* P 177; het type *tarwebloem* in: Q 113; *bloem*: *blom* L 414; *blōm* L 271, 292, 377; het type *bloem* in: L 312, P 176a; *zeeuwse bloem*: *zēwsa blom* Q 198b; *patentbloem*: *pōtentblum* K 278; *roggebloem 1ste klas*: het type *roggebloem 1ste klas* in: L 321; *rogge*: het type *rogge* in: L 265; *tarwemeel*: *tervāmēl* Q 21; *gezeefd tarwemeel*: *gazēft terfamēl* L 372; *tarwe*: *tervā* Q 82; *tervā* Q 2; *roggemeel en zeeuws meel*: *rogāmēl en zēws mēl* L 163; *roggemeel*: *rogāmēl* L 250; *rogāmēl* Q 3; *reḱāmēl* Q 15; het type *roggemeel* in: Q 121; *meel*: het type *meel* in: Q 28; *gewoon meel*: het type *gewoon meel* in: Q 121c; *half rogge half tarwe*: het type *half rogge half tarwe* in: Q 12; *zeeuws meel*: *zēws mēl* Q 193; *honingmeel*: het type *honingmeel* in: Q 28.

PEPERKOEKKRUIDEN

Pfefferkuchengewürze – spices for gingerbread – des épices utilisées dans la pâte de pain d’épice (N 29, 88b)

[De kruiden die in peperkoekdeeg worden verwerkt. In vraag N 29, 88b werd gevraagd naar „grondstoffen voor peperkoekdeeg”. Uit de melée van antwoorden zijn twee lemmata gedistilleerd nl. PEPERKOEKKRUIDEN en ZOETSTOF VOOR PEPERKOEK. Niet in deze twee lemmata zijn opgenomen de benamingen voor ingrediënten als „potas”, „druiven”, „eieren”, „ammoniak”, „zout”, „alkali”, „mel”, „boter”, „maagzout”, „water”, „oude koek”, „bruine zemels”.]

peperkoekgekruiden: *pēpārkōḱgākriḱjā* Q 99*; *kruiden*: *krōdā* Q 2; *krōjā* L 163; *krōjā* L 265; het type *kruiden* in: Q 121; *koekkruiden*: *kōḱkriḱjā* L 290; *gekruiden*: *gākry-jā* L 291; het type *gekruiden* in: Q 28; *anijis*: het type *anijis* in: L 312; *bakfermenten*: *bakfermentā* L 291; *kaneel*: *kānēl* Q 82; het type *kaneel* in: L 312.

ZOETSTOF VOOR PEPERKOEK

Süßmittel für Pfefferkuchenteig – sweetening-matter for gingerbread – édulcorant pour le pain d’épice (N 29, 88b)

[De diverse zoetstoffen die in het peperkoekdeeg verwerkt worden. Inhoudelijk zijn het verschillende zaken. Vergelijk het lemma ZOETSTOF VOOR TAAI-TAAI.]

honing: *honey* Q 204; *honing* K 278; *honey* L 163, 372, Q 35, 198b; *howneyk* P 176; *honey* L 250, Q 21, 203; *honey* L 290; *honey* Q 2; het type *honing* in: L 265, 259a, 270, 271, 291, 312, 321, 377, P 176a, Q 12, 15, 97, 113, 121; **zeem:** het type *zeem* in: Q 121c; **druivenhoning:** het type *druivenhoning* in: Q 121; **honingmeel:** *honeymeal* Q 193; **druivesuiker:** *druvasukar* L 250; *drüvasukar* Q 35; *drüvasokar* L 290; het type *druivesuiker* in: L 321; **pruimesuiker:** *prümäsukar* P 177; **suiker:** *sukar* Q 82; *sokar* L 291, 414, Q 21; het type *suiker* in: L 312, P 176a, Q 28, 113; **basterdsuiker:** *bastartsükar* Q 204; **perlésuiker:** *perlésøjær* K 278; **bruine suiker:** *brünä sokar* L 372; **gemalen kandij-suiker:** het type *gemalen kandij-suiker* in: Q 12; **kandijstroop:** *kandjësxrüp* L 372; **stroop:** *šroap* Q 21; het type *stroop* in: Q 113, 121; **zwarte stroop:** *zwartä šruap* L 292; **witte stroop:** *wetä šrqap* Q 19; het type *witte stroop* in: L 163; **potasstroop:** *potas šrowp* P 176; **glucose:** het type *glucose* in: L 163, Q 12; **poeder:** *pujar* L 265; **massé:** *masë* L 265, 269a, 270, 291.

BRAKEN

Lebkuchen – oder Pfefferkuchenteig kneten – to knead the gingerbread paste or „taai-taai” paste until it is stiff – briser, pétrir la pâte consistante du pain d’épice (N 29, 89a; monogr.)

[Braken of breken van taai-taai- en peperkoekdeeg. Volgens de informant van L 292 worden, als het deeg klaar is na een maand liggen, werkende stoffen o.a. honing, potas en ammoniak met koolzuur in het deeg gebracht. Het deeg wordt dan met de braak gekneet en omgegooid. De ligperiode van het deeg vooraf kan variëren van een paar dagen (Q 112) tot een half jaar (Q 198b) of zelfs een jaar (L 271). Het deeg moet eigenlijk verstorven zijn.]

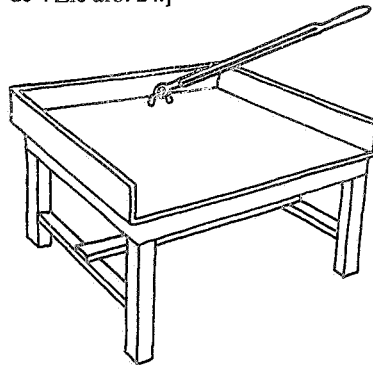
braken: *bräkä* L 265, 291, 299, 331, 372, 383, P 176, Q 12, 19, 20, 21, 95, 97, 113, 203; *bräkä* L 290; *bräkän* Q 198b; het type *braken* in: L 163, 292, 312, 377, 432a, Q 95, 99*, 112, 121; het deeg wordt *gabräktj* L 330; **breken:** *bräkä* K 359; *bräkä* Q 193; *bräkä* L 269a, 270, 271; *bräkä* P 56; *bräkä* Q 38; *bräkän* L 250; **koek breken:** *kökbräkä* L 270; **doorwerken:** *dörxwerkän* Q 121; **met een ijzer bewerken:** *met än izär bawerkän* L 163; **inlagen:** het type *inlagen* in: K 314; **invallen:** het type *invallen* in: K 314; **brutselen:** *brätšälä* Q 12; **schuren:** *schäjärä* K 314.

BRAAK

Gerät oder Maschine zum Kneten von Lebkuchen- oder Pfefferkuchenteig – wooden implement used for blending and kneading gingerbread paste or „taai-taai” paste – bri-soir

(N 29, 89b; N 29, 89a; monogr.)

[Werktuig voor het braken van taai-taai- en peperkoekdeeg. Volgens de informant van L 265 wordt er een gat in de werkbank gemaakt waarin een vierkant ijzer dat rond uitloopt, wordt vastgeschroefd. Via een hefboombeweging wordt dan het deeg gekneet. De informant van K 359 spreekt van een „houten blok waarop een ijzeren lat, ± 1m lang, scharnierde”. Zie afb. 24.]

Afb. 24. braak

braak: *bräk* Q 19, 95, 203; *bräk* L 383; **braak-ijzer:** *bräkizär* L 163, 299, 312, 330, Q 97, 113, 121; *bräkizär* L 290; **braakkluppel:** *bräkklöpal* L 432a; **breekijzer:** *briekjzär* L 372; *bräkizär* Q 38; **koekbreker:** *kökbräkär* L 270; **peperkoektrekker:** *pëparköktrëkär* L 269a; **klopper:** *klopär* P 176; **ijzeren stang:** *izärä stän* K 359; *izärä stän* Q 21; **vuist:** *vüs* Q 12; **deeg-brakemachine:** *dejxbräkämäšinä* L 292; **kneedmachine:** het type *kneedmachine* in: L 271; **schupje:** *šöpkä* L 299.

SPECULAASPLANK (zie kaart)

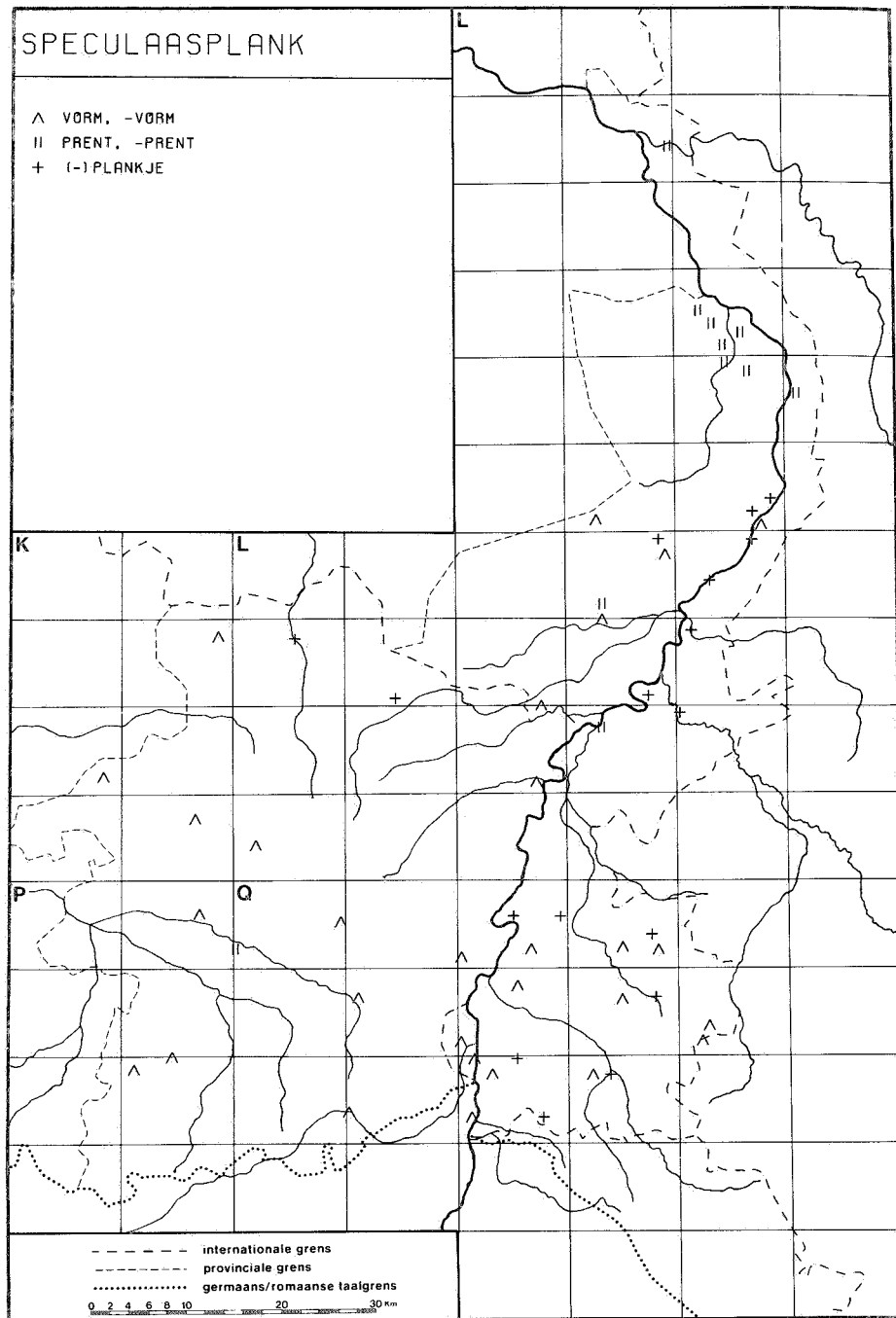
Spekulatiusbrett – wooden mould for „speculaas” (a kind of hard brown biscuit) – planche du gâteau sec qu’on mange à la Saint-Nicolas

(N 29, 90; monogr.)

[De houten koekvorm waarin het deeg voor speculaas wordt gedrukt.]

speculaasvorm: *spëkaläsvorm* Q 19; *spëkaläsvorm* Q 112; *spëkyläsvorm* Q 203; *spëklösvorm* Q 3; *spëkylösvorm* Q 97; *spëkaläsvorm* Q 187a; *spëälösvorm* K 314; *spëkaläsvöräm* Q 95; het type *speculaasvorm* in: L 321, Q 35a; **specula-**

II.1

tievorm: *spekylāsivorm* L 270; *spekalōsivorm* Q 193; *spēkylōzəvorm* K 359; *spekylāsivorm* L 292; *spekalāsəvorm* P 56; *speklasivōrəm* L 265; *spēʔəlq̄sivōrəm* K 278; *vorm*: *vōrəm* Q 12; *vorm*

L 414, P 176, 177, Q 95, 180; het type *vorm* in: L 291, Q 38, 121; de volgende opgaven zijn meervoud: *vormə* L 372; *vormən* Q 82; *speculatievormpje*: de volgende opgave is meer-

voud: *špekylšasvørmkas* Q 198; vormplank: *vørmlanĵ* P 176a; het type *vørmlanĵ* in: L 321; snijvorm: *šnivorm* Q 121; prentevorm: *prentøvorm* Q 121c; speculatieprent: *speklāsi-prent* L 250; *spekylāsi-prent* L 292; speculaasprent: *spekylāsprent* L 377; prent: *prent* Q 2; *prent* Q 198b; *prēnt* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; deegprent: *dēchprēnt* L 163; speculaasplank: *špekālāsplānĵ* L 113; *spekylāsplānĵ* L 432a; *špekylās plānĵ* Q 197; *špekālāsplānĵ* Q 21; *špekālāsplānĵ* Q 35; *spekylāsplānĵ* Q 204; het type *speculaasplank* in: Q 15; *speculaasplankje*: de volgende opgave is meervoud: het type *speculaasplankjes* in: Q 191; *speculatieplank*: *spøkłāsiplānĵ* L 269, 269a; *špekylāsiplānĵ* L 270; *špeklā.siplānĵ* L 290; *špēkylšsiplānĵ* L 312; *spøkłāsiplānĵ* L 317; *špeklāsiplānĵ* L 330; *špeklāsiplānĵ* L 331; *špekālāsplānĵ* Q 99*; *figuurplank*: het type *figuurplank* in: L 269; *plank*: *plānĵ* L 299; *mal*: *mal* Q 35.

TAAI-TAAIPLANK

Lebkuchenbrett – wooden mould used when preparing „taai-taai” (a kind of gingerbread) – planche du couque

(N 29, 91; monogr.)
[Plank die bij de taai-taaibereiding wordt gebruikt. Ten aanzien van de woordtypen die samengesteld zijn met *peperkoek(s)* zij opgemerkt dat het mogelijk is dat in de plaatsen waarvoor die opgaven gelden, de begrippen „peperkoek” en „taai-taai” samenvallen. Zie ook de toelichting bij het lemma TAAI-TAAI-DEEG.]

Wat betreft de woordtypen „speculaasvorm” en „speculatieplank” vermelden beide informanten dat het hier om een plank gaat die ook voor speculaasbereiding wordt gebruikt.]
taaiplank: *tejplānĵ* L 265, 270, 290; *tājplānĵ* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, Q 21; het type *taaiplank* in: L 271, Q 15, 19; *taai-taaiplank*: *tāj-tāj-plānĵ* L 269a, Q 99*; *taai-taaiplankje*: de volgende opgave is meervoud: het type *taai-taaiplankjes* in: Q 191; *figuurtaaiplank*: *figūrītājplānĵ* L 269; *koekplank*: *kōkplānĵ* Q 113; *koekdinantplank*: *kuk-dinanplānĵ* L 269a; *kudənanəplānĵ* L 330; *koekdinantsplank*: *kukdenānəplānĵ* L 331; *dinantplank*: *denānplānĵ* L 383; *deegplank*: *deĵxplānĵ* L 270; *snijplank*: *šniplānĵ* Q 19; *peperkoekplank*: het type *peperkoekplank* in: L 432a; *peperkoeksmannetjesplank*: *pepərkōksmenəkəsplānĵ* Q 197; *vorm*: *vørĵ* Q 193; *vørĵ* Q 12; het type *vorm* in: Q 121; de volgende opgave is meervoud: *vørĵə* L 372; *snijvorm*: *šnivorm* Q 121; *taai-vorm*: het type *taai-vorm* in: Q 35a, 112; *taai-taai-vorm*: *tāj-tājvørĵ* Q 3; *peperkoeksvorm*: *pēpərkōksvørĵ*

Q 97; *pēpərkōksvørĵ* Q 203; *peperkoeksvorm*: *pēpərkōksvørĵ* Q 95; *koekdinantvorm*: *kuk denān vørĵ* L 292; *klapvorm*: het type *klapvorm* in: L 291; *prent*: *prent* L 250; *prent* Q 2; *taai-prent*: *tejprēnt* L 163; *mal*: het type *mal* in: Q 35; *speculaasvorm*: *spekālāsvørĵ* Q 187a; *speculatieplank*: *špekylšsiplānĵ* L 312.

Het maken van kadetjes

OMKEREN

Brötchen während der Aufgangszeit wenden – to turn the rolls during proving – tourner les petits pains

(N 29, 96a; monogr.)

[Kadetjes of andere broodjes omdraaien tijdens de rijperiode. De informant van L 312 merkt op dat „kappen” is een gleuf maken in de kadetjes.]

draaien: *dreĵə* Q 19, 95; *dreĵə* L 291; *dreĵə* Q 72; *driənə* Q 121; *driənə* Q 113; *drēĵə* L 163, 250; *dri-jən* Q 198b; *driə* Q 35; *driənə* Q 203; *dri.nə* Q 117a; *omdraaien*: *ōmdreĵə* L 270, 271; *ōmdreĵə* L 292; *ōmdreĵə* Q 21; *ōmdriəĵə* Q 193; *ōmdriənə* Q 121; *ōmdriənə* Q 121c, 202; *ōmdri-jə* Q 38; het type *omdraaien* in: L 432a; *keren*: *kīərə* L 292; *ki-jərə* K 314; *kīərə* Q 121c; *kjērə* Q 97; *kīrə* L 270, Q 2, 121, 197; *kippen*: *kīpə* Q 112; *kantelen*: *kəntələn* K 278; *wentelen*: *wəntələ* Q 12; *omwerpen*: *ōmwerpə* Q 35a; *drukken*: *drōka* Q 95; *drōka* Q 187a; *plooien*: *plūĵə* Q 197; *kappen*: *kapə* L 317; het type *kappen* in: L 312; *omkappen*: *ōmkapə* L 312; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: *ōmdraaiër*: de volgende opgave is meervoud: *ōmdreĵərs* L 269a.

HANDSCHIETER

Kleine Backschaufel zum Einschienen von Brötchen – small peel used to run a number of rolls into the oven at one go – pelleron

(N 29, 96b)

[Dun plankje waarop de kadetjes of andere broodjes, met twintig tegelijk, de oven worden ingeschoven. Woordtypen als „lange schieter” en „grote zwouw” wijzen erop dat hiervoor ook wel de gewone ovenpaal wordt gebruikt. Vgl. dit lemma met dat van OVENPAAL.]

broodschieter: *brūtšētərəkə* Q 35a; *broodjes-schieter*: *brūtĵəsšētər* Q 35, 112; *brūtĵəsšētər* Q 117a; *brūtĵənsšesər* Q 121; *brūtšəsšētər* Q 203; *handschieter*: *hāntšxītər* L 163; *hanĵšētər* L 291; *inschieter*: *ensxītər* L 312; *schieter*: *šētər* L 292, Q 21; *lange schieter*: *lanĵ šētər* Q 99*; *scheutel*: *šətəl* L 270, 292, Q 35; *šxətəl* L 271; *šĵətəl* Q 113; *šəsəl* Q 121; *broodjesscheutel*: *brūtĵəsšĵətəl* Q 202; *handscheutel*: *hanĵšətəl*

II.1

L 270; handscheuter: *hantsxytər* L 432a; scheuter: *sōtər* Q 197; kleine scheuter: *kleṇə sītər* Q 198b; kadetjesscheut: *kadetšassōt* Q 97; sleutel: *slōtəl* Q 204; schietplankje: de volgende opgave is meervoud: *šejtpleṇkskəs* Q 193; inschietplankje: *insxitpleṇskən* K 278; kadetjesplankje: *kadetjəspṇkskə* Q 187a; plankje: *pleṇkskə* P 176; de volgende opgave is meervoud; *pleṇkskəs* Q 95; pistoletplankje: *pestalēpleṇskə* P 176a; plaat: *plōt* K 314; *plōt* P 176; de volgende opgaven zijn meervoud: *plōtə* Q 72; het type *platen* in: L 377; pistoletplaat: *pestōlēplōt* K 359; zwoelde: *zwołt* Q 3; schietzwoelde: *sētzwōl* Q 12; pistoletszwoelde: *pestalēszwōlj* L 372; grote zwouw: *grūta zwō* Q 2; kleine handpaal: *klēnə hantpəl* L 317; paal: *pōal* P 56; hartje: de volgende opgave is meervoud: *hrtjəs* Q 28; vloertje: de volgende opgave is meervoud: *vlōrkəs* L 269a.

Overige speciale bewerkingen

OPBAKKEN

Altes Brot aufbacken — to rebake (stale bread) — recuire

(N 29, 97a; N 29, 97b; monogr.)

[In N 29, 79b werd gevraagd naar de wijze waarop men oud brood opbakte. De antwoorden op deze vraag zijn verwerkt in deze semantische toelichting.

Een veel voorkomende methode van opbakken is het brood nat maken met b.v. een borstel. Vervolgens wordt het in de oven gelegd totdat het doorwarmd is. Dit duurt zo'n 5 à 10 minuten.

Men kan het brood ook opstomen. Als de oven tamelijk warm is, gooit men er een pot water in. Het water verdampt en het brood zet men 5 à 10 minuten in de oven.

Men kan het brood ook vóór of na het gewone bakken, wanneer de oven niet zo heet is, in de oven leggen gedurende tien minuten. Na het eruihtalen legt men het brood onder een doek, zodat men de warmte en de wasem erin laat dringen.]

opwarmen: *opwermə* L 250, 292, 331, 432a, P 176, Q 21, 35, 113, 117a, 121, 187a, 198, 202; *opwerəmə* Q 99*; *opwerəmə* Q 2, 12; *opwermə* L 317; *opwermən* Q 15, 198b; *opwerəmə* Q 95, 204; *opwerəmən* K 278; *opwə.rmə* L 290; *opwermə* Q 35a; het brood wordt *opgəwermt* Q 3, 203; verwarmen: *vərwermən* P 176b; opbakken: *opbakə* L 271, 290, 291, 318b, 321, P 176a; Q 35, 121c, 191; *qbakə* Q 82; terug opbakken: *tərox obbakə* L 312; nabakken: *nojbakə* Q 180; dobbelbakken: het brood wordt *dəbəlqəbakə* Q 97; vers maken: *virə mākə* L 372; terug inschieten: *trix ənsxītətə* P 56; terug in de oven

zetten: het type *terug in de oven zetten* in: K 359; oppijpen: *oppipə* L 265, 270, 292, Q 193, 198; *oppipən* L 163; *oppi-ijpə* L 270; oppuffen: *oppəfən* Q 193; stomen: het brood wordt *gəstōmp* Q 97; opstomen: *opstōmə* L 299; het volgende woordtype is zelfstandig van aard: tweede bak: *twədə bak* K 314.

Het bezorgen van het brood

BEZORGEN

Brot zustellen — to deliver — porter à domicile (N 29, 99a, N 29, 99b; N 29, 100 add.; monogr.)

[Brood thuis bezorgen. Het woordtype „kremeren” duidt op het feit dat het brood niet door de rondbrenger gebakken is maar dat het door een grote bakkerij of broodfabriek geleverd wordt.

Een eventueel opgegeven object „brood” wordt niet gedocumenteerd.]

bezorgen: *bəzərgə* L 270, 330; *bəzərgə* Q 18, 35, 113, 121e, 198b, 203; *bəzərgə* L 250, 321, Q 36, 95, 97, 99*, 117a, 187a, 193, 197; het type *bezorgen* in: L 427; uitvaren: *ūtvārə* L 299, 331, 372, 383, Q 204; *ūətvārə* Q 202; *ū.tvārə* L 290; *q̄tvārə* P 177; *q̄ətvārə* P 56; *ūsvārə* Q 121c; *q̄watvārə* Q 82; *awtvārə* Q 180; uitvoeren: *ātvjārə* P 176a, 176b; venten: *ventə* L 292, Q 15, 35, 112, 191; het type *venten* in: Q 193; bestellen: *bəstjələ* L 387; *bəstələ* Q 198b; aan huis bestellen: *q̄n hōws bəstələn* Q 3; serveren: *servərə* Q 95; leveren: *ləjvərə* P 176; brengen: *breyə* L 269a; *breyə* Q 12; rondbrengen: *rondbreyə* L 271; *ronkbreyə* L 269, 270, 291, Q 121; *ronkbreyə* Q 121c; *rontjbreyə* L 318b, 377; *rōndbreyən* L 163; *rōndbreyə* Q 94b; *runtjbreyə* Q 33; uitbrengen: *ūtbreyə* Q 19, 28, 38; *ūtbreyə* Q 21, 95, 112b, 197, 198; rondvaren: *rontvārə* L 265; *rontvārə* Q 72; ronddoen: het type *ronddoen* in: K 359; ronddragen: *rondrāgən* P 176; *rontrāgə* L 414; *rondrāgə* Q 2; met brood rondgaan: *mət brūt rontgūn* L 317; de ronde doen: *də rōndə duən* P 56; de (mijn) toer doen: *dən tūr dūə* L 312; monən tuwər duy K 278; broodtoer maken: *bruəttūr mākə* Q 197; kremeren: *kriəmərə* L 290.

BROODKAR

Fahrzeug, mit dem man Brot zustellt — bread-cart; baker's van — charrette de boulangier

(N 29, 99b; monogr.)

[Kar waarmee de bakker of bakkersknecht het brood bezorgt. Vroeger gebeurde dat rondbrengen met de hondekar, aldus de informanten van L 292 en L 377.]

broodkar: *brȳatkar* Q 19; *brōtkār* Q 180; *brōt-*
kar Q 18; *brōwtkar* L 432; *brōwæt-kār* Q 82;
brōtkē̄r P 177; *brutkar* L 372, Q 35a, 198, 198b;
brutkār Q 95; *bruæt-kār* L 265; *bruwæt-kār* K
314; *brūæt-kār* Q 2; *brutker* Q 193; *bruætker* L
269a, 271, 292; *brütker* L 318b, Q 94b; *brūætker*
L 250, 290, 291, 321, 330; *brutkēr* L 414;
brutkē̄r P 56; *brüt-kē̄r* P 176b; het type *brood-*
kar in: L 163, Q 20, 191; **broodskar:** *bruætskar*
Q 35, 113, 197, 203; *brütskar* L 317, Q 121e,
204; **bakkerskar:** *bekārskar* Q 12, 197; *bekāš-*
kar Q 20, 21, 112b; *bekārskar* Q 97, 99*; *bek-*
ārsker L 331, P 176; *bekārskejār* P 176a; het
type *bakkerskar* in: K 359; **wegkar:** *wēkkar* L
163; **hondskar:** *hunšker* L 377; **stootkar:** het
type *stootkar* in: Q 36; **kar:** *kāwār* K 278; *kār* L
299; **broodswagen:** *brutwāgə* L 432a, Q 35;
bruæt-wāgə L 270; *brüt-wāgə* L 269; *brüt-wæt-wāgə*
L 312; **broodswagen:** *bruætswān* Q 121, 121c;
brūætswān Q 202; **bakkerswagen:** *bekārs-wāgə* L
270, Q 15, 187a; *bekāš-wāgə* Q 28, 33; *bekāšwān*
Q 117a; **bakkerwagen:** *bekār-wān* Q 121; **vent-**
wagen: *ventwāgə* Q 112; **broodwagel:**
brutwāgəl Q 95; **bakkerswagel:** *bekārs-wāgəl* L
383; *bekāš-wāgəl* Q 99*; **broodmandel:**
brutmāndəl Q 198b; *fiets met een korf:* *fits met*
ən kerf Q 3.

huisslachter II.1

HUISSLACHTER

A

- aaksdarm 40
aaneenhangen, de poten ~ 27
aangegaan, er te vers ~ zijn 47
aangeslagen goed 6
aangeven 6
aangeven, geslacht gewicht ~ 6
aangifte 4
aanhangen, loodje ~ 4
aanslaan 6
aansteken, in stro leggen en ~ 25
aansteken, stro ~ 25
aanstijven 46
aanvoelen 22
aanvullen 50
aanzetten 50
aars 40
aarsdarm 40
accijnsgewicht 4
accijnzen halen 10
achternabranden 25
achterste, de ~ poten omhoog-
trekken 17
achterste, pezen aan de ~ poten
opensnijden 35
ader 16
ader openmaken 20
ader opkorten 20
ader uitsnijden 20
ader, in de ~ steken 15
aderen 19
aderen doorsnijden 16
aderen, uitpersen met de ~ mee
17
aders afkoten 20
aders afsnijden 20
aders doorsnijden 20
aders korten 20
aders openmaken 20
aders opensnijden 20
aders tussenuitsnijden 20
afbinden 17
afbinden, slokdarm ~ 17
afbinden, strot ~ 17
afborren 25
afbranden 25, 32
afbranden, broelingen ~ 20
afbranden, hingerblijveren ~ 25
afbreken, doorsnijden en ~ 32
afbroeien 22
afdoen 26, 31
afdoen, het vel ~ 23
afdoen, horens ~ 32
afdoen, klauwen ~ 33
afdoen, klauwtjes ~ 31
afdoen, kop ~ 32
afdoen, kroon ~ 32
afdoen, nagels ~ 31
afdoen, stoppels ~ 23
afdoen, vel ~ 26
afdraaien 31, 54
afdraaien, met de hand ~ 31
afgaat, proberen of er het vel ~ 22
afgedaan, niet goed ~ 26
afgedaan, niet goed het vel ~ 26
afgedaan, slecht ~ 26
afgedaan, slecht ~ zijn 26
afgehuide, slecht ~ 26
afgeslachte 4
afgeslepen mes 7
afgesteken, slecht ~ 20
afgestoken, het hart ~ 20
afgestorven, niet ~ 47
afgestorven, niet goed ~ 47
afgestorven, nog niet ~ 47
afgetrokken, slecht ~ 26
afgewerkt, slecht ~ 26
afgieten 23
afhakken 32, 33
afhakken, hoeven ~ 33
afhakken, horens ~ 32
afhakken, poten ~ tot de hak 33
afhakken, tenen ~ 33
afhalen 22, 46
afhalen, bloed ~ 20
afhalen, (nagels) ~ 31
afhangen 46
afhouwen 11, 32
afhouwen tot onder de knieën 33
afhouwen, de schoenen ~ 33
afhouwen, hoeven ~ 33
afhouwen, horens ~ 32
afhouwen, in het gewricht ~ 33
afhouwen, klauwen ~ 33
afhouwen, kop ~ 32
afhouwen, met bijlen ~ 33
afhouwen, met de bijl ~ 32, 33
afhouwen, poten ~ 33
afhouwen, tenen ~ 33
afhuiden 26
afhuidmes 7
afkappen 32, 33
afkappen, hoeven ~ 33
afkappen, horens ~ 32
afkappen, kop ~ 32
afkappen, (poten) ~ 32
afkappen, rugstrang ~ 48
afkappen, tenen ~ 33
afkappen, voeten ~ 33
afketsen 11
afkeuteren, het vas ~ 16
afkloppen 26, 33
afknopen 17, 20
afkoelen 23, 46
afkoelen, laten ~ 46
afkorten, aders ~ 20
afkrabben 23
afkrassen 23
afkratsen 23
afmaken 14
afpellen 23
afpitsen, tenen ~ 32
afpompen 17
afraseren 23
afruimen, steek ~ 20
afrussen 25
afschampen 11
afscheren 23
afschrabben 23
afschrapstel 25
afschrobben 23
afschrobben met koud water 23
afschroeien 25
afschudden 23
afschuren 23
afslaan 11, 33
afslaan, bet een stek ~ 26
afslaan, horens ~ 32
afslaan, met de bijl ~ 32
afslachten 2, 26
afslachten, zich ~ 2
afslag 4
afslaggewicht 4
afsnijden 20, 25, 31, 32, 33, 47
afsnijden, aders ~ 20
afsnijden, bulles ~ 32
afsnijden, een centimeter ~ 20
afsnijden, gewerf ~ 32
afsnijden, hals ~ 15, 20, 32
afsnijden, hem de knik ~ 32
afsnijden, hoeven ~ 33
afsnijden, horens ~ 32
afsnijden, kop ~ 32
afsnijden, loloren ~ 31
afsnijden, nek ~ 15
afsnijden, organen ~ 41
afsnijden, strot ~ 15
afsnijden, stukje van de bloed-
aders ~ 20
afsnijden, stukje van de slagader
~ 20
afsnijden, tenen ~ 33
afsnijdsels maken 51
afspoelen 23
afsproeien 23
afspuiten 23
afsteekmes 7
afsteken 15, 47
afsteken, het vas ~ 16
afsteken, kop ~ 32
afsterven 46
afsterven, laten ~ 46
afsterven, moeten ~ 47
afstropen 22, 23, 26
aftappen, bloed ~ 17
aftasten, het vel ~ 22
aftrek, een slechte ~ 26
aftrekken 26, 31
aftrekken, hoeven ~ 31
aftrekken, nagels ~ 31
aftrekken, pens ~ 26
aftrekken, tenen ~ 31
aftrekken, vel ~ 26
aftrekmes 7
afval 25, 39
afval uithalen 40, 41
afval uitsnijden 41
afval uittrekken 41
afvalbak 44
afvaltafel 44
afvullen 26
afvullen, pens ~ 26
afvullen 54
afwassen 23
afwringen, tenen ~ 32
afzagen 32, 33
afzagen, horens ~ 32

II.1 huisslachter

- afzetten 32
 aks 13, 34, 46
 alles scheeftrekken 47
 alles uithalen 40
 aluinsteen 9
 anger, over de ~ houwen 48
 aparts, prachtig dier get ~ 10
 arm, de ~ 44
 artist, schatting door de ~ 4
 atlas 16
- B**
- baar 55
 baar, ijzeren ~ bet twee pinnen 38
 baast 44
 badelusz(?) 41
 bak 28, 30, 44, 55
 bak, ijzeren ~ 28
 bak, voor een ~ komen 10
 balein 59
 balein op een plankje 59
 balk 30, 36, 37
 balk, aan een ~ 36
 balk, koorden over ~ 38
 balk, touw over een ~ 38
 balk, zelen over een ~ 38
 basculeur, komen zien van de ~ 6
 bassin 28, 44
 bassin, grote ijzeren ~ 28
 bederven 50
 bedorven 50
 bedorven pekkel 50
 bedrusj(?) 41
 bedwelmelen 11
 been uitsnijden 48
 beenhouwersmes 7
 beenmes 7
 beest uithalen 40
 beest, het ~ vlijmen 16
 beest, vette ~ 2
 beetje, een ~ laten spartelen 47
 begieten 21
 behandelen, met stro ~ 25
 bek 30
 bekwaam 2
 bel 28
 benaderd gewicht 6
 benaderen 6
 berrie 30
 besace (fr.) 9
 beschudden 21, 23
 beslag deropleggen 6
 beslag, in ~ nemen 6
 beste, het ~ 11
 beste, het ~ stuk 11
 besterven 46
 besterven, laten ~ 46
 bestorven, niet ~ 46
 bestorven, nog niet ~ 46
 bestuuten 10
 beteuben 11
 beuling 39
 beurs 9
 bevriezen 48
 bewegen, voorpoot ~ 17
 bewerkt, te vers ~ 47
- bezem 28
 bibbelen 15
 bibber 15
 bijbetalen 6
 bijebrengen, de poten ~ 27
 bijeendoen 27
 bijeendoen, vel ~ 27
 bijeenleggen 51
 bijeenrollen 27
 bijeenschabben 23
 bijentrekken 27
 bijentrekken met haak 27
 bijentrekken, de poten ~ 27
 bijeenzetten, poten ~ 27
 bijl 13, 34, 45, 58
 bijl, een groot ~ 34
 bijl, ijzeren ~ 13
 bijl, klein ~ 58
 bijl, lang ~ 58
 bijl, lange ~ 46
 bijl, met de ~ afhouden 32, 33
 bijl, met de ~ afslaan 32
 bijl, zware ~ 13
 bijlen, met ~ afhouden 33
 bijltje 34, 46, 58
 binnen, naar ~ fietsen 19
 binnenbloeder 19
 binnenkant, oren aan de ~ uitsnijden 31
 binnenlopen, naar ~ 20
 binnenschieten, naar ~ 20
 binnenste 39
 binnenste eruithalen 31
 binnenste gehoor uitsnijden 31
 binnenste uithalen 41
 binnenvet 41
 blaas 42
 blanke, geen ~ huid 26
 blauw slachten 26
 blijven 32
 blijven steken 12
 blijven, in het vel ~ zitten 26
 blinde darm 41
 bloed 19
 bloed afhalen 20
 bloed aftappen 17
 bloed inhouden 19
 bloed pitsen 19
 bloed pompen 17
 bloed roeren 19
 bloed slachten 26
 bloed steken 15
 bloed uitpompen 17
 bloed, de ziel uit het ~ trekken 19
 bloed, geronnen ~ 19
 bloed, gestold ~ 19
 bloed, gestolten ~ 19
 bloed, (het) ~ kloppen 18
 bloed, (het) ~ ophouden 19
 bloed, (het) ~ slaan 18
 bloed, in zijn ~ stikken 19
 bloed, klonter ~ 19
 bloed, kwabbel ~ 19
 bloed, nog ~ inhebben 19
 bloed, stijf ~ 19
 bloedader 19
 bloedaderen inkorten 20
- bloedaders opkorten 20
 bloedaders, stukje van de ~ afsnijden 20
 bloeddrupje 10
 bloeddrupje, op het ~ komen 10
 bloeden, niet goed genoeg ~ 19
 bloeden, niet goed willen ~ 19
 bloedklodders 19
 bloedklonteren 19
 bloedklonters 19
 bloedkluit 19
 bloedkoek 19
 bloedkwallen 19
 bloedspons 19
 bloeditdrukken 17
 bloedvliezen 19
 bloedworst maken 51
 bloedzenuwen 19
 blok 10, 28, 56
 blokmes 7, 58
 body, kokend water over zijn ~ schudden 20
 boemel 13
 bok 30
 boog, ronde ~ 7
 borrel, een ~ drinken 10
 borrel, een ~ vanaf kunnen 10
 borren 25
 borrende strowis 30
 borst 16
 borstel, ijzeren ~ 28
 borstel, metalen ~ 28
 borstel, stalen ~ 28
 borstel, stijve ~ 28
 borstelen 25
 borstels 25
 borsteltrekker 30
 borstknook, voor de ~ 16
 bos stro 30
 bot 9, 10
 bot mes 59
 bot, houten ~ 10
 bot, leren ~ 9
 bovenkeelpijp 16
 braadworst maken 51
 braam, gespleten ~ 60
 branden 4, 25
 brandend stro 30
 brandend strobundeltje 33
 brander 30
 breken, aan het ~ zijn van het hart 15
 breken, ruggemerg ~ 16
 brit 30
 brits 30
 broeibak 28
 broeibuut 28
 broeien 20, 22
 broeien, poten ~ 22
 broeiketel 28
 broeikuip 28
 broeipan 28
 broecipot 28
 broelen 20
 broelingbak 28
 broelingen 19, 20
 broelingen afbranden 20

huisslachter II.1

broezen 50
brokjes, eerste ~ 11
broodmes 58
brug 30
brussels, op zijn ~ doordoen 44
buik 39
buik doorsnijden 39
buik opensnijden 39
buik opsnijden 39
buikvet 41
buiten laten hangen 46
buiten, pezen naar ~ halen 35
buiten, toeklappen met de haren
naar ~ 27
buitenkogel 12
bulles afsnijden 32
bulles, voor de ~ 12
bulles, voor de ~ houwen 11
burn 30
bus 9, 28
bussel stro 30
busseltje stro 30
buurten 10
buut 28, 44

C

cachet opzetten 4
carré, de ~ uittrekken 47
carrés, twee ~ 48
caspistool 13
centimeter, een ~ afsnijden 20
crochet (fr.) 33
cutter 58

D

daaraan, nog liesvet ~ zijn 26
daaraanzitten, nog kwabbelen vet
~ 26
dabben 23, 54
dabmes 7
dak, aan de worm van het ~ 36
darm 43
darm van de vuile maag niet uit-
snijden 17
darm, blinde ~ 41
darm, dikke ~ 40
darm, dunne ~ 40
darm, kleine ~ 40
darm, kromme ~ 40
darm, rechte ~ 40
darm, snakke ~ 40
darm, twaalfvingerige ~ 41
darmen 39, 40
darmen deruithalen 40, 41
darmen dunspoelen 54
darmen en maag eruittrekken 41
darmen en pensel deruithalen 41
darmen keren 54
darmen krabben 54
darmen kuisen 54
darmen schoonmaken 40, 52
darmen schrabben 54
darmen schrappen 54
darmen slijmen 54
darmen spoelen 54

darmen stoppen 54
darmen uithalen 39, 41
darmen volstoppen 54
darmen vullen 54
darmen wegpakken 41
darmen zuiver maken 54
darmen, fak en ~ eruithalen 40
darmen, vette ~ 40
darmenbak 44
darmenkist 44
darmenmes 7
darmenvet 41
darmkrans 40
darmvet 41
delen 44
delen, verschil ~ 6
den 36
deraanblijven, wat veel vet ~ 26
derafdoen, de pel ~ 23
derafslaan 32, 33
derafslaan, horens ~ 32
derafsnijden, kop ~ 32
derafsnijden, poten ~ 32
deringeven, een slag ~ 51
deringooien, wrong ~ 17
derinkrijgen, de zomersmaak ~
50
derinleggen, plat ~ 51
derinmetsen 50
derophouwen, bet de hamel ~ 48
deropkratsen 22
deropleggen, beslag ~ 6
deropmaken, ene knoop ~ 17
deropschudden, heet water ~ 20
deropslaan, met de handen ~ 19
deruitdoen 41
deruithalen, darmen ~ 40, 41
deruithalen, darmen en pensel ~
41
deruithalen, fak ~ 40, 41
deruithalen, ingewanden ~ 40
deruithalen, pens ~ 40
deruithalen, pezen ~ 35
deruithalen, slacht ~ 41
deruithalen, de pens ~ 40
deruitsnijden 41
désosseur (fr.) 7
diep, te ~ gekeeld 20
diep, te ~ gesneden 26
diep, te ~ gestoken 20
dier, prachtig ~ get apart 10
dikke darm 40
dikke knoedelen 19
dikke, bet ~ koorden opwinden
35
disséqueurmes 7
dode, op de ~ drinken 10
doden 2, 14
doen uitbloeden 17
doen, het vel te goed ~ 27
doen, loodje in de staart ~ 4
doen, op en af ~ 17
dolgeschoten 12
dolhouwen 11
dolk 7
dolkmes 7
domineesstuk 11

dood, niet ~ 46
dood, nog niet ~ zijn van de ner-
ven 15
dooddoen 2, 14
doodhouwen 11
doodmaken 14
doodschieten 11
doodskrampen 15
doodslaan 11
doodslagen 14
doodsteek geven 16
doodsteken 15
door twee houwen 44
doordoen 47
doordoen, half ~ 44
doordoen, op zijn brussels ~ 44
doordringen, niet ~ 12
doorgekapt, slecht ~ 12
doorgeslagen, te hel ~ 12
doorgesneden, te rap ~ 47
doorgestoken 20
doorgestoken, te wijd ~ 20
doorhakken 44, 47
doorheergeschoten 12
doorhouwen 16, 44, 47
doorhouwen, ribben ~ 47
doorkappen 33, 44, 48
doorkappen in de midden 44
doorkappen, in de middent ~ 48
doorkappen, ribben ~ 48
doorkappen, ruggestreg ~ 16
doormalen 51
doormalen, fijn ~ 51
doormiddensnijden 44
doorpitsen 19
doorslaan 44
doorslippen 25
doorsnijden 16, 25, 39, 44, 48
doorsnijden en afbreken 32
doorsnijden in de knik 32
doorsnijden, aan de knie ~ 32
doorsnijden, aderen ~ 16
doorsnijden, aders ~ 20
doorsnijden, buik ~ 39
doorsnijden, de nek ~ 16
doorsnijden, haas ~ 48
doorsnijden, hals ~ 15
doorsnijden, halswervel ~ 32
doorsnijden, hartader ~ 15
doorsnijden, huid ~ 25
doorsnijden, in het ruggemerg ~
16
doorsnijden, koteletten ~ 47
doorsnijden, kruis ~ 16
doorsnijden, langs de wervel ~ 48
doorsnijden, lissen ~ 35
doorsnijden, peesje ~ 16
doorsnijden, pens ~ 39
doorsnijden, pezen ~ 34
doorsnijden, schuin ~ 48
doorsnijden, slagders ~ 20
doorsnijden, slagader(s) ~ 15
doorsnijden, strot ~ 15
doorsnijden, vel ~ 25
doorsteken 35
doorsteken, geel haar ~ 16
doorsteken, genik ~ 16

II.1 huisslachter

doorsteken, halswervel ~ 16
 doorsteken, het vas ~ 16
 doorsteken, merg ~ in de nek 16
 doorsteken, nek-wervel ~ 16
 doorsteken, ruggemerg ~ 16
 doorzagen 26, 44, 48
 doorzagen, de rugstrang ~ 48
 doorzagen, ribben ~ 48
 doos 9
 doppen 48
 draad 19
 draagboom 36
 draaibalk 36
 draaien 17, 51
 draaien, door het hoorntje ~ 54
 draaien, door het vleesmachtje ~ 51
 draaien, koorden ~ 35
 draaien, worsten ~ 51
 draaisteen 9
 dries 30
 drinken, een borrel ~ 10
 drinken, een drupje ~ 10
 drinken, op de dode ~ 10
 drinkenstuitje voor poten 28
 drinkstrot 43
 drogen 48, 54
 drogen, laten ~ 46
 drop, een ~ geven 10
 drupje, een ~ drinken 10
 druppelen, laten ~ 46
 dunne darm 40
 dunspoelen, darmen ~ 54
 duts, voor de ~ houwen 11
 duwen, poten op en af ~ 17
 dwarshout 36

E

eens, er niet goed mee ~ zijn 15
 eerste brokjes 11
 eetdarm 43
 eetlepel 59
 eetpijp 43
 effen schrabben 23
 eiken stek 36
 eiken waskuip 54
 eindetoe 41
 emmer 28
 emmer met tuitel 28
 endeldarm 40
 erafgaan van de rabat 4
 erafgaat, voelen of de haar ~ 22
 erindoen, vlees ~ 54
 eruithalen, binnenste ~ 31
 eruithalen, fak en darmen ~ 40
 eruittrekken, darmen en maag ~ 41

F

fak 39
 fak deruithalen 40, 41
 fak en darmen eruithalen 40
 fak uithalen 40
 fakkelt 30
 fakkelt stro 30

fakkelt, papieren ~ 30
 fakkelen 25
 fel, te ~ geschouwd 22
 fel, te ~ geweekt 22
 fibrine 19
 fietsen, naar binnen ~ 19
 fijn doormalen 51
 fijn maken 51
 fijn snijden 51
 flabbie, een ~ geven 10
 flank uithouwen 26
 flankemes 7
 flanken, in de ~ voelen 22
 flietsen 26
 foedraal 9
 foeteldarm 41
 foetelen 48
 frauderen 6
 frietvet 41

G

gaan schanden 50
 gaan schannen 47
 gaan stinken 50
 gaan, er niet door ~ 12
 gaan, met ene poot op en af ~ 17
 gaar, te ~ 22
 gaat, kijken of ie ~ 22
 gaat, proberen of het (hij) ~ 22
 gaffel 38
 galdarm 41
 galg 36
 garst worden 50
 gas 30
 gasbrander 30
 gasvlam 30
 gatdarm 40
 gateind 40
 gats 47
 gebloed, slecht ~ 19
 gebogen mes 7
 gebrand, te hard ~ 22
 gebrand, te hel ~ 22
 gebroeid, kijken of het goed ~ heeft 22
 gebroeid, te heet ~ 22
 gebroeid, te strang ~ 22
 gebruikt, te veel heet water ~ 22
 gebusseld stro 30
 gedaan zijn door een vilder 26
 gedaan, te rouw ~ zijn 26
 gedarm 39
 gedarms 39
 geel haar doorsteken 16
 geel, op het ~ haar 16
 geelhaar 34
 geen blanke huid 26
 geen gladde huid 26
 geen vetvrije huid 26
 gehakt maken 51
 gehaktmolen 58
 gehing 39
 gehing uithalen 40
 gehoor uitsnijden 31
 gehoor uitsteken 31
 gehoor, binnenste ~ uitsnijden 31

gekapt maken 51
 gekeeld, te diep ~ 20
 gekluit uithalen 41
 geknoot worden 10
 gekookt 22
 gekrimp 23
 gelegd, in de pekelt ~ 50
 gelid spannen 27
 gelijkleggen 51
 gemest, goed ~ zijn 10
 gemook 39
 gemook uithalen 40, 41
 gemoord 50
 genabbeld 20
 genik 16
 genik doorsteken 16
 genoeg, niet ~ gerijpt 47
 genoeg, niet ~ verstorven 47
 genoeg, niet goed ~ bloeden 19
 genoeg, niet koud ~ 46
 genoeg, niet stijf ~ 46
 genoeg, niet wijd ~ de kop ingaan 12
 genoeg, niet zat ~ 50
 genoeg, nog niet ~ uitgestorven 46
 genoeg, vet ~ 2
 gepekeeld 50
 gepuuts uithalen 41
 geraakt zijn 20
 geraakt, half ~ 12
 geraakt, niet ~ 12
 gereed 2
 gereed voor te slachten 2
 gerei 39
 gerei uithalen 40
 gereietas 9
 gerijpt, niet genoeg ~ 47
 geronnen bloed 19
 geschandaliseerd 47
 geschat 4
 gescheertas 9
 geschikt, zich goed ~ hebben 10
 geschlegels (du.) 39
 geschoten, niet goed ~ 12
 geschoten, slecht ~ 12
 geschoten, verkeerd ~ 12
 geschouwd 22
 geschouwd, te fel ~ 22
 geschouwen, te heet ~ 22
 geschraps 25
 geschrobd, te veel ~ 22
 geschroeid, te hard ~ 22
 geslacht 2
 geslacht gewicht 4
 geslacht gewicht aangeven 6
 geslacht, slecht ~ 26
 geslachts, get van het ~ 11
 geslagen, te hel ~ 12
 gesloten laten 48
 geslung 39
 geslung 39
 geslungs 39
 gesneden, te diep ~ 26
 gespannen, niet goed ~ 26
 gespleten braam 60
 gesteken varken 19

huisslachter II.1

gesteken, slecht gestoken/~ 20
gestoken, slecht ~/gesteken 20
gestoken, te diep ~ 20
gestoken, te hel ~ 47
gestoken, verkeerd ~ 20
gestold bloed 19
gestolten bloed 19
get van het geslachts 11
get, nog ~ inhebben 19
get, prachtig dier ~ aparts 10
getroffen, niet ~ 12
getrokken, half ~ 12
geven, doodsteek ~ 16
geven, een drop ~ 10
geven, een flabbie ~ 10
geven, een halve ~ 10
geven, een hele ~ 10
geven, stempel ~ 4
gevild, niet goed ~ 26
gevild, scheef ~ 26
gevild, slecht ~ 26
geweekt, te fel ~ 22
geweer 13
geweertje 13
gewerf afsnijden 32
gewicht verliezen 4
gewicht, benaderd ~ 6
gewicht, geslacht ~ 4
gewicht, geslacht ~ aangeven 6
gewicht, koud ~ 4
gewicht, netto ~ 4
gewicht, rauw ~ 4
gewicht, rein ~ 4
gewoon slachtersmes 59
geworden, te heet ~ 22
gewricht, in het ~ afhouden 33
gezet, in de kuip ~ 50
gezouten 50
giel 7
gieten 21
gieter 28
gladde, geen ~ huid 26
goed 2
goed gemest zijn 10
goed placeren 51
goed soppen 22
goed vet 10
goed voor de slacht 2
goed voor het slachthuis 2
goed voor te slachten 2
goed, aangeslagen ~ 6
goed, er niet ~ mee eens zijn 15
goed, het vel te ~ doen 27
goed, kijken of het ~ gebroeid heeft 22
goed, lichte ~ 40
goed, niet ~ afgedaan 26
goed, niet ~ afgestorven 47
goed, niet ~ genoeg bloeden 19
goed, niet ~ geschoten 12
goed, niet ~ gespannen 26
goed, niet ~ gevild 26
goed, niet ~ het vel afgedaan 26
goed, niet ~ uitgebloed 19
goed, niet ~ willen bloeden 19
goed, niet te ~ uitgebloed 19
goed, proberen of dat ie ~ is 22

goed, te ~ leggen 51
goed, zich ~ geschikt hebben 10
goed, zich niet ~ snijden 47
goede, een ~ zijn 10
goedleggen 51
goot 30
greul 28
grof, in ~ zout 50
grond, op de ~ 30
groot mes 7, 59
groot, een ~ bijl 34
grote ijzeren bassin 28
grote spier vrijmaken 35
grup 30

H

haak 28, 29, 33, 38, 56
haak aan de schel 29
haak, bijentrekken met ~ 27
haak, de ~ door de pees steken 35
haak, de poten met een ~ ophan-
gen 27
haakje 33
haal 28
haan 36
haar 25
haar plukken 22
haar, geel ~ doorsteken 16
haar, op het geel ~ 16
haar, pel met ~ 25
haar, voelen of de ~ erafgaat 22
haar, vuil ~ 25
haarpluk 22
haarspang 59
haarspangel 59
haarspeld 59
haartrekker 30
haas doorsnijden 48
hachette (fr.) 34
hak lossnijden 35
hak, poten afhakken tot de ~ ~ 33
hakbak 56
hakbijl 34, 46, 58
hakbijtje 58
hakblok 56
hakbred 56
hakken 51
hakkepezen 34
hakla 56
haklade 56
hakloop 56
hakmachien 58
hakmachientje 58
hakmes 34, 46, 58
hakmolen 58
hakpezen 34
hakpezen lossnijden 35
hakpezen oopsnijden 35
hakovloot 44, 56
hakovlootje 56
halen, accijnzen ~ 10
halen, de stoppen uit de oren ~ 31
halen, pezen naar buiten ~ 35
half doordoen 44
half geraakt 12
half getrokken 12

half verdoofd 12
halfstukken 44
hals 16
hals afsnijden 15, 20, 32
hals doorsnijden 15
hals, onder de ~ 16
hals, slagader in de ~ 16
halsader 16
halskuil 16
halslagader 16
halswervel doorsnijden 32
halswervel doorsteken 16
halve, een ~ geven 10
halven 44
halveren 44
halveren, ribben ~ 47
hamel 13
hamel, bet de ~ derophouwen 48
hamel, houten ~ 13
hamel, houteren ~ 13
hamel, ijzeren ~ 14
hamelhout 36
hamer 13, 34
hamer, houten ~ 13, 34
hamer, houteren ~ 13
hamer, ijzeren ~ 13
hand 60
hand, kloppen met de ~ 18
hand, met de ~ 33
hand, met de ~ afdraaien 31
hand, met de ~ over de huid strij-
ken 22
handen, bet de ~ 33
handen, met de ~ deropslaan 19
handen, met de ~ proberen de
haren uit te trekken 22
handrevolver 13
hangen laten 46
hangen, aan een ladder ~ 35
hangen, buiten laten ~ 46
hangen, in de koelplak ~ 48
hangen, laten ~ 46
hangen, op de ladder ~ 35
hangen, op een leer ~ 35
hangen, op leer ~ 35
hangen, vlees ~ 46
hanghout 36, 38
hangkluppel 36
hangkoord, katrol bet een ~ 38
hangladder 35
hangsproot 36
hangstek 36
hard, te ~ gebrand 22
hard, te ~ geschroeid 22
hardhout 38
haren 25
haren uittrekken 22
haren, aan de ~ trekken 22
haren, kijken of de ~ losgaan 22
haren, met de handen proberen
de ~ uit te trekken 22
haren, proberen de ~ uit te trek-
ken 22
haren, toeklappen met de ~ naar
buiten 27
haren, vel met ~ 25
hart 16

II.1 huisslachter

- hart, aan het breken zijn van het ~ 15
 hart, het ~ afgestoken 20
 hart, naar het ~ schieten 20
 hart, nog leven van het ~ 15
 hartader 16
 hartader doorsnijden 15
 hartader oversnijden 20
 hartader, de ~ niet hebben 19
 hartkuil 16
 hartslag uithalen 41
 hartstreek 16
 heel, nog niet ~ kapot 19
 heep 58
 heet water deropschudden 20
 heet, schampen met ~ water 21
 heet, te ~ gebroeid 22
 heet, te ~ geschouwen 22
 heet, te ~ geworden 22
 heet, te veel ~ water gebruikt 22
 heet, veel te ~ hebben 23
 heetwaterketel 27
 hel, te ~ doorgeslagen 12
 hel, te ~ gebrand 22
 hel, te ~ geslagen 12
 hel, te ~ gestoken 47
 hele, een ~ geven 10
 helft, vel voor de ~ van de waarde 26
 helften 44
 hem sanguineren 19
 hengelen 17
 herleven 47
 hersenen 12
 hersenen, op de ~ 12
 hersen, voor de ~ 12
 hersenpan 12
 hersens 12
 hersens inslaan 11
 hersens, schieten op de ~ 11
 hersens, voor zijn ~ 12
 hersenschudding veroorzaken 11
 herstel 34, 56, 58
 hiep 34, 46
 hiep, kapothakken met de ~ 51
 hijsboom 36
 hinderste 40
 hingerblijveren afbranden 25
 hingerblijveren uittrekken 23
 hoed 11
 hoeven afhakken 33
 hoeven afhouden 33
 hoeven afkappen 33
 hoeven afsnijden 33
 hoeven aftrekken 31
 hoeven uittrekken 31
 holchter 9
 hoorn 28
 hoorntje 28
 hoorntje, door het ~ draaien 54
 hoorntje, ijzer ~ 28
 hoos 9
 horens afdoen 32
 horens afhakken 32
 horens afhouden 32
 horens afkappen 32
 horens afslaan 32
 horens afsnijden 32
 horens afzagen 32
 horens derafslaan 32
 horens wegdoen 32
 horentje 58
 houden, zich niet ~ 47
 hout 34, 36, 38
 hout, klomp ~ 13
 hout, klompje ~ met nagel 30
 houten bot 10
 houten hamel 13
 houten hamer 13, 34
 houten kapbak 56
 houten koker 9
 houten kraan 60
 houten kuip 54
 houten schede 9
 houteren hamel 13
 houteren hamer 13
 houthamer 13
 houtje 60
 houtje met touwtje 30
 houwblok 56
 houwbred 56
 houwen 11, 51
 houwen, de knik ~ 16
 houwen, door twee ~ 44
 houwen, in zwijm ~ 11
 houwen, nog ~ 15
 houwen, over de anger ~ 48
 houwen, rugstrang ~ 48
 houwen, slachtvee ~ 11
 houwen, verduizeld ~ 11
 houwen, voor de bulles ~ 11
 houwen, voor de duts ~ 11
 houwen, voor de kop ~ 11
 huid 25
 huid doorsnijden 25
 huid insnijden 20
 huid opsnijden 25
 huid opvouwen 27
 huid spannen 27
 huid villen 26
 huid, die ~ oprollen 27
 huid, geen blanke ~ 26
 huid, geen gladde ~ 26
 huid, geen vetvrije ~ 26
 huid, met de hand over de ~ strijken 22
 huid, minderwaardige ~ 26
 I
 ijzer hoorntje 28
 ijzer, met het ~ keuteren 16
 ijzeren baar bet twee pinnen 38
 ijzeren bak 28
 ijzeren bijl 13
 ijzeren borstel 28
 ijzeren hamel 14
 ijzeren hamer 13
 ijzeren pin 14, 38
 ijzeren punt 14
 ijzeren schietmasker 13
 ijzeren schietpin 14
 ijzeren, grote ~ bassin 28
 ijzertjes, met pikjes 38
 in beslag nemen 6
 in twee snijden 44
 in twee verdelen 44
 inbermen 50
 indoen, knoop ~ 17
 indraaien 27, 54
 indrijven, pin ~ 11
 indrogen 3
 ineenzouten 27
 ingaan, er niet ~ 12
 ingaan, niet wijd genoeg de kop ~ 12
 ingebrand 22
 ingesneden 26
 ingewand 39
 ingewand uithalen 40, 41
 ingewanden 39
 ingewanden deruithalen 40
 ingewanden uithalen 40, 41
 ingewands 39
 ingewands uithalen 40
 ingewands, het ~ uithalen 41
 ingewicht 4
 ingezouten 49
 inhaken 27
 inhebben, nog bloed ~ 19
 inhebben, nog get ~ 19
 inhoud 39
 inhouden, bloed ~ 19
 inkerven 35
 inkerven, strepen ~ 25
 inkorten 20
 inkorten, bloedaderen ~ 20
 inkorten, slagader ~ 20
 inleggen 51
 inleggen, knoop ~ 17
 inmaakkuip 54
 innaken 48
 innaken, knoop ~ 17
 inpekelen 48
 inslaan, hersens ~ 11
 inslaan, knoop ~ 17
 inslaan, kop ~ 11
 insnijden 48
 insnijden, huid ~ 20
 insnijden, knoes ~ 48
 insnijden, pezen ~ 35
 intassen 50
 inwegen 3
 inweken 21
 inzetten, knoop ~ 17
 inzouten 48, 51
 K
 kaars 30
 kabel, aan een stalen ~ 36
 kabels, met stalen ~ ophangen 35
 kafbot 44
 kakdarm 40
 kalebas 9
 kan 28
 kanis, oh wat ene ~ 10
 kant, aan de taaie ~ 46
 kapbak 56
 kapbak, houten ~ 56
 kapbakje 56

huisslachter II.1

- kapberd 56
kapbijl 34, 46, 58
kapbijlke 46, 58
kapblok 56
kapbred 56
kapbredje 56
kapdoodje(?) 56
kapla 56
kapmes 7, 34, 46, 58
kapmesje 58
kapot 46, 50
kapot slaan 48
kapot, nog niet ~ zijn 15
kapot, nog niet heel ~ 19
kapotdoen 47
kapotgaan 50
kapotgestoken 20
kapothakken met de hiep 51
kapothouwen 11
kapotmaken 2, 14
kapotslaan 11
kapotsnijden 47, 51
kapotsteken 15
kapotte pekel 50
kappen 32, 33, 44, 48, 51
kappen, ribben ~ 48
kappen, rug ~ 48
kapplank 56
kaproen 13
kapstel 58
kapvlood 56
karbonaden 47
karbonadevisite 10
kardoes 9
karretje 44
kasserol 28
kastje 9
kastrol 28
katrol 30, 38
katrol bet een hangkoord 38
katrol, opdraaien aan ~ 35
keel 16
keel, neven de ~ 16
keeldarm 43
keelmes 7
keelstrot 16
kelen 15
kellen 28
kepernagel 30
keren 54
keren, darmen ~ 54
kerfmes 7
kerven 25
kerven, rug ~ 48
ketel 27, 28
ketel, door ~ trekken 22
ketsen 11
kettelen 38
kettezug 38
keuren 4, 10
keuteren, met het ijzer ~ 16
kijken of de haren losgaan 22
kijken of het goed gebroeid heeft 22
kijken of ie gaat 22
kijken, naar het varken komen ~ 10
- kip 30
kipkap maken 51
kist 9
klaar 2
klauwen afdoen 33
klauwen afhouden 33
klauwtjes afdoen 31
klein bijl 58
klein steekmes 7
kleine darm 40
kleine, voor een ~ komen 10
kleinhakken 47
kleinkappen 51
kleinmaken 51
kleinsnijden 51
klieven 44
kling 30
klinkdarm 41
klok 28
klokhaak 33
klomp 36
klomp hout 13
klompje hout met nagel 30
klonter 19
klonter bloed 19
klon'eren 19
klonters 19
klophamer 13
klophout 13
kloppen 11, 17, 48
kloppen met de hand 18
kloppen, (het) bloed ~ 18
klopper 13
klos 28, 38
klot 19
kloten 42
klots 13, 28
klotsdarm 41, 44
kloven 44
kluiven 44, 47
kluppel 36
kluppels, vastdraaien met ~ 35
kluwentjes 19
knabbelen 19
knie, aan de ~ doorsnijden 32
knieën, afhouden tot onder de ~ 33
knik 16
knik, de ~ houwen 16
knik, de ~ steken 16
knik, doorsnijden in de ~ 32
knik, hem de ~ afsnijden 32
knik, in de ~ steken 16
knikken 16
knikmes 7
knikwervel 16
knobbel 12
knodden 19
knoedelen, dikke ~ 19
knoes insnijden 48
knoes loshouden 48
knoesten uitsnijden 20
knokezaag 59
knook losschillen 48
knoop 38
knoop in de kuldarm leggen 17
knoop in slokdarm leggen 17
- knoop indoen 17
knoop inleggen 17
knoop inmaken 17
knoop inslaan 17
knoop inzetten 17
knoop, ene ~ deropmaken 17
knopen 6
knots 13
knots lossnijden 48
knots wegdoen 48
knuppel 38
koe, vette ~ 2
koedelen 41
koek 19
koekoord 38
koelen 46, 48
koelplak, in de ~ hangen 48
koezen 2, 11
kogel 13
kogel met vertinde kop 12
kogeltje 13
koken 21
koken, worst ~ 51
kokend water over zijn body schudden 20
koker 9
koker voor messen 9
koker, houten ~ 9
koker, leren ~ 9
kol 12
kolder 9
kom 28, 58
kom, leer met ~ 30
komen ruiken 10
komen zien van de basculeur 6
komen, naar het varken ~ kijken 10
komen, op het bloeddruipje ~ 10
komen, op penskermis ~ 10
komen, voor een bak ~ 10
komen, voor een kleine ~ 10
komen, voor een witte ~ 10
koning 36
kont 40
kontroleren 22
kookketel 27
koord 38
koord omsmijten 35
koorden 38
koorden draaien 35
koorden over balk 38
koorden, bet dikke ~ opwinden 35
koosjer mes 7
koosjer slachten 15
koot, een ~ in de poot maken 35
kop 12
kop afdoen 32
kop afhouden 32
kop afkappen 32
kop afsnijden 32
kop afsteken 32
kop derafsnijden 32
kop inslaan 11
kop uitslachten 32
kop, achter de ~ 16
kop, kogel met vertinde ~ 12

II.1 huisslachter

- kop, kruis van de ~ 12
 kop, niet wijd genoeg de ~ ingaan 12
 kop, op de ~ 16
 kop, rijp voor de ~ af 2
 kop, voor de ~ 12
 kop, voor de ~ houwen 11
 kop, voor de ~ slaan 11
 kop, voor de ~ slagen 11
 kop, voor op de ~ 12
 kophamer 13
 korenwan 44
 korf 9, 44
 korf, platte ~ 9
 korten 20, 51
 korten, anders ~ 20
 kortmes 7
 kortslaan 51
 koteletten doorsnijden 47
 koteletten maken 47
 kotelettenbijl 58
 koten uittrekken 31
 kotteren 51
 koud gewicht 4
 koud laten worden 46
 koud worden 46
 koud, afschrobben met ~ water 23
 koud, nagieten met ~ water 23
 koud, niet ~ genoeg 46
 kouden 46
 koudmaken 14
 kraag 41
 kraagvet 41
 kraan, houten ~ 60
 krabben 22, 23
 krabben, darmen ~ 54
 krabben, opnieuw ~ 23
 krabber 28, 60
 krabbusscherper 28
 krabhaak 33
 krabmes 7
 krabsel 25
 kramen 50
 krans 41
 kransdarm 40
 kransel 41
 kransvet 41
 krabbuscherper 8
 kratsen 4, 23
 kratsen, zich niet meer ~ 23
 kratser 28
 kratserhaak 33
 krib 30, 44
 krijgen, zich laten ~ 2
 krimpen 47
 kringel 19
 kripjeskermis 10
 kromhout 36
 kromme darm 40
 kromme, mes met ~ punt 7
 krommes 7
 kromschi 36
 kroon 12
 kroon afdoen 32
 kruidachtig 46
 kruikar 44
 kruin 16
 kruin, voor de ~ slaan 11
 kruis doorsnijden 16
 kruis van de kop 12
 kruiwagen 44
 kuil 38
 kuiltje 16
 kuip 28, 44 54
 kuip, houten ~ 54
 kuip, in de ~ gezet 50
 kuip, in de ~ leggen 51
 kuisen, darmen ~ 54
 kuiten 39
 kuiten, om de ~ 36
 kuldarm, knoop in de ~ leggen 17
 kunnen, een borrel vanaf ~ 10
 kwabbel bloed 19
 kwabbelen 19
 kwabbelen, nog ~ vet daaraan zit-
 ten 26
 kwag, te ~ 46
 kwak, te ~ 46
 kwaps, te ~ 46
 kwapsachtig 46
 kwarrelachtig 46
 kwartieren 47
 kwartiermes 7
 kwartjes, in ~ snijden 47
 kweb, te ~ 46
 kwikken 10
 L
 la 9, 56
 laatste stuipen zijn 15
 laatste stuip trekking 15
 laatste, de ~ stuipen trekken 15
 ladder 30, 35
 ladder, aan een ~ hangen 35
 ladder, op de ~ 35
 ladder, op de ~ hangen 35
 ladder, ophangen aan de ~ 35
 lamp 30
 lang bijl 58
 lange bijl 46
 lange darm 41
 laten afsterven 46
 laten besterven 46
 laten drogen 46
 laten druppen 46
 laten hangen 46
 laten opdrogen 46
 laten uitdruppen 46
 laten uitlopen 46
 laten verslaan 46
 laten zwellen 48
 laten, buiten ~ hangen 46
 laten, gesloten ~ 48
 laten, hangen ~ 46
 laten, koud ~ worden 46
 laten, uitsterven ~ 46
 laten, versterven ~ 46
 laten, ze aan het vel ~ 32
 latje 38
 latnagel 30
 lebendig (du.) 4
 leegbloeden, niet ~ 19
 leegmaken en spoelen 54
 leegpompen 17
 leer 35
 leer met kom 30
 leer, met de rug op de ~ 35
 leer, op ~ hangen 46
 leer, op een ~ hangen 35
 leer, op een ~ vastbinden 35
 leerhout 36
 leertje 35
 leggen 51
 leggen, in de kuip ~ 51
 leggen, in de pekel ~ 48
 leggen, in de tijd ~ 51
 leggen, in stro ~ en aansteken 25
 leggen, knoop in de kuldarm ~ 17
 leggen, knoop in de slokdarm ~ 17
 leggen, op zijn plak ~ 51
 leggen, te goed ~ 51
 lepel 59
 lepel, oude ~ 59
 leren bot 9
 leren koker 9
 leren schede 9
 leren tas 9
 leren valies 9
 leren valiesje 9
 leven, nog ~ 15
 leven, nog ~ erin hebben 15
 leven, nog ~ in zijn 47
 leven, nog ~ van de zenen 15
 leven, nog ~ van het hart 15
 levendig, te ~ 46
 lichte goed 40
 lichten 4
 lichter worden 4
 lichthout 36
 lier 38
 lier, opdraaien met een ~ 35
 lies 25, 42
 liesdarm 43
 liest 26, 42
 liest, net van de ~ 41
 liesvet 42
 liesvet, nog ~ daaraan zijn 26
 lissen 34
 lissen doorsnijden 35
 loden 4
 loden in de staart 4
 loloren afsnijden 31
 lood aan de stutz (du.)/stots 4
 lood aan de zwans 4
 loodje 4
 loodje aan een staart 4
 loodje aan staart 4
 loodje aan/in de staart 4
 loodje aanhangen 4
 loodje in de staart doen 4
 loodmerk in de staart 4
 loopbrug 30
 los vet 41
 losbranden 25
 losdoen, pezen ~ 35
 losgaan, kijken of de haren ~ 22
 loshouwen, knoes ~ 48
 loskloppen, rug ~ 48

huisslachter II.1

losmaken, pens ~ 39
losmaken, pezen ~ 34
losmaken, rugschenken ~ 48
losmaken, spieën ~ 48
losmaken, vel ~ 26
losmaken, vliezen ~ 34
losschillen, knook ~ 48
lossen 17
lossen, pezen ~ 34
lossnijden 26, 39
lossnijden, hak ~ 35
lossnijden, hakpezen ~ 35
lossnijden, knots ~ 48
lossnijden, pezen ~ 35
lossnijden, wervels ~ 48
lostrekken 26, 40
losweken 22

M

maag 39
maag, darm van de vuile ~ niet
uitsnijden 17
maag, darmen en ~ eruittrekken
41
maagdarm 43
maalmachien 58
maalmolen 58
maken, afsnijdsels ~ 51
maken, bloedworst ~ 51
maken, braadworst ~ 51
maken, darmen zuiver ~ 54
maken, een koot in de poot ~ 35
maken, fijn ~ 51
maken, gehakt ~ 51
maken, gekapt ~ 51
maken, kipkap ~ 51
maken, koteletten ~ 47
maken, pens(en) ~ 51
maken, rein ~ 41
maken, ribjes ~ 47
maken, saucisse ~ 51, 54
maken, spectie ~ 6
maken, spuchten ~ 15
maken, trip ~ 51, 54
maken, worst ~ 54
maken, worst(en) ~ 51, 54
maken, zuiver ~ 23, 41
malen 51
malen in de worstmolen 51
mallette (fr.) 9
mand 44
mandel 44
mangel 44
mankracht 38
markeren 6
marmiet 28, 44
masker 13
mastdarm 41
matrikeleren 4
mazzelen 10
meesnijden, zich niet ~ 47
mengbak 56
mengelen 19
mengmoelde 56
merg doorsteken in de nek 16
merg, in de ~ steken 16

merken 4
mes 7, 59
mes bet scherpe punt 33
mes met kromme punt 7
mes met ronde punt 7
mes met scherpe punt 7
mes, afgeslepen ~ 7
mes, bot ~ 59
mes, de niet scherpe zijde van een
~ 59
mes, gebogen ~ 7
mes, groot ~ 7, 59
mes, koosjer ~ 7
mes, met (het) ~ nagaan 23
mes, openhouwen met een ~ 20
mes, recht ~ 7
mes, rond ~ 7
mes, rug van ~ 59
mes, rug van een ~ 59
mes, rug van het ~ 59
mes, rugzijde van een ~ 59
mesje 59
mesje, scherp ~ 7
mesrug 59
messen, koker voor ~ 9
messen, snijden met twee ~ 51
messenbak 9
messenbus 9
messenhoos 9
messenhouder 9
messenkoker 9
messenschede 9
messentas 9
mestdarm 41
mestvaardig 2
metalen borstel 28
meteen trekken 47
middeldoorsnijden 44
midden over de rug openslagen 44
midden, doorkappen in de ~ 44
middendoordoen 44
middendoorhakken 44
middendoorhouwen 44
middendoorkappen, ribben ~ 48
middendoorsnijden 44
midden, in de ~ doorkappen 44
minderwaardige huid 26
misgeschoten 12
mis(ge)stoken 20
mislukt 12
misschieten 12
missteek 20
misstekken 20
moekmes 7
moel 28
moeten afsterven 47
moeten versterven 47
moeten, opgekookt ~ worden 50
moker 14
molen 58
molentje 58
mooi, zich niet ~ snijden 47
mook 39
mook uithalen 40
mook, de ~ uitpakken 41
mookkruiel 44
mookwan 44

mookzak 39
moor 27
moor, scheel van een ~ 28
muur, ring in de ~ 38

N

nabranden 23, 25
nagaan, met (het) mes ~ 23
nagel 30
nagel, klompje hout met ~ 30
nagelhaak 33
nagels afdoen 31
(nagels) afhaken 31
nagels aftrekken 31
nagels met een tod uittrekken 31
nagels uittrekken 31
nagels wringen 32
nagieten 23
nagieten met koud water 23
nakijken 22
nakratsen 23
nascheren 23
naschrabben 23
naschuddelen 23
nasnijden 20
naspoelen 23
nat schouwen 20
natrekken 15
neerhouwen 11
neerleggen 14
neerslaan 11
nek 16
nek afsnijden 15
nek, de ~ doorsnijden 16
nek, in de ~ slaan 11
nek, merg doorsteken in de ~ 16
nek, slagader van de ~ 16
nekken 16
nekpees 16
nekspier 16
nekwervel doorsteken 16
nemen, in beslag ~ 16
nerf 25
nerven die nog werken 15
nerven, nog niet dood zijn van de
~ 15
nerven, nog trekken van de ~ 15
net 19, 41
net van de liest 41
netselachtig 19
netten 42
netto gewicht 4
netz (du.) 41
neusdarm 41
neusdoek 41
niet afgestorven 47
niet bestorven 46
niet dood 46
niet doordringen 12
niet genoeg gerijpt 47
niet genoeg verstorven 47
niet geraakt 12
niet getroffen 12
niet goed afgedaan 26
niet goed afgestorven 47

II.1 huisslachter

- niet goed genoeg bloeden 19
niet goed geschoten 12
niet goed gespannen 26
niet goed gevild 26
niet goed het vel afgedaan 36
niet goed uitgebloed 19
niet goed willen bloeden 19
niet koud genoeg 46
niet leegbloeden 19
niet opgedroogd 46
niet opstijven 47
niet rijp 46
niet schieten 20
niet stijf 46
niet stijf genoeg 46
niet stroppen 26
niet te goed uitgebloed 39
niet uitbloeden 19
niet uitgebloed 19
niet uitgestorven 47
niet verduizeld 12
niet verstorven 47
niet wijd genoeg de kop ingaan 12
niet zat genoeg 50
nikken 16
nikmes 7
nog bloed inhebben 19
nog get inhebben 19
nog houwen 15
nog kwabbelen vet daaraan zitten 26
nog leven 15
nog leven erin hebben 15
nog leven in zijn 47
nog leven van de zenen 15
nog leven van het hart 15
nog liesvet daaraan zijn 26
nog met de poten trekken 15
nog niet afgestorven 47
nog niet bestorven 46
nog niet dood zijn van de nerven 15
nog niet genoeg uitgestorven 46
nog niet heel kapot 19
nog niet kapot zijn 15
nog niet uitgestorven 47
nog trekken 15
nog trekken van de nerven 15
nog vettig zijn 26
nuts 41
- O
- ochteren 10
oliesteen 9
om zijn 50
omhoogdraaien 35
omhooghangen 48
omhoogtrekken, de achterste poten ~ 17
omhoogtrekken, met een rolkop ~ 35
omhouwen 48
omsmijten, koord ~ 35
onderhals 16
onderhouden, de pan ~ 17
onderstoken 22
- onmacht, in ~ slaan 11
ontbeenmes 7
ontleggen 47
ontoren 31
onttenen 32
ontvellen 23
ontvetten 54
ontwervelen 48
ontwringen 32
oopenmaken 41
oopenschulpen 25
oopenknijden 39
oopenknijden, hakpezen ~ 35
oopenknijden, pens ~ 39
oor, aan een ~ trekken 22
oor, ring in het ~ 4
oormerk 4
oormerken 4
oormosselen uitsteken 31
oorstoppen uitsnijden 31
op de poot schatten 6
op zijn brussels doordoen 44
opbinden 27
opdraaien 27, 35
opdraaien aan katrol 35
opdraaien met een lier 35
opdrogen 3, 46
opdrogen, laten ~ 46
oopenrollen 27
oopenrollen, vel ~ 27
opendoen, het varken ~ 39
openhouwen met een mes 20
openkappen 44
openklieven 48
openmaken 39
openmaken, ader ~ 20
openmaken, aders ~ 20
openmaken, pens ~ 39
openslachten 40
openslagen 39
openslagen, midden over de rug ~ 44
openslijpen 25, 39
opensnijden 25, 39, 40, 44
opensnijden, aders ~ 20
opensnijden, buik ~ 39
opensnijden, pens ~ 25, 39
opensnijden, pezen ~ 35
opensnijden, pezen aan de achterste poten ~ 35
opensnijden, varken ~ 39
opensnijden, vel ~ 25
opgedroogd, niet ~ 46
opgegoten, te veel ~ 22
opgekookt moeten worden 50
opgelegd 50
opgieten, water ~ 21
ophaken 27
ophaken, poten ~ 27
ophangen 46
ophangen aan de ladder 35
ophangen, de poten met een haak ~ 27
ophangen, met stalen kabels ~ 35
ophelpen 10
ophogen 6
ophouden 20
- ophouden, het bloed ~ 19
opkerven 25
opklappen 27
opkoken en schuimen 50
opkorten 20
opkorten, ader ~ 20
opkorten, bloedaders ~ 20
opkrampen 27
opkroppen 48
oplichten 35
oplichten, vastbinden en ~ 35
opmaken 17
opnieuw krabben 23
opplooiën 27
oproeren 19
oprollen 27
oprollen, die huid ~ 27
oprollen, toevouwen en ~ 27
oprollen, vel ~ 27
oprollen, vouwen en ~ 27
oprollen, zouten en ~ 27
opschudden 23
opslijpen 25, 39
opsplitsen 17
opsnijden 25, 35, 39
opsnijden, buik ~ 39
opsnijden, huid ~ 25
opsnijden, pens ~ 39
opspannen 27
opsplijten 26
opsplitsen 26
opspliten 25, 26
opstapelen 50
opsteken 27
opstijven 46
opstijven, laten ~ 46
opstijven, niet ~ 47
opstropen 20, 50
optakelen 35
optrekken, poten ~ 27
opvouwen 27
opvouwen, huid ~ 27
opvouwen, vel ~ 27
opvullen, 50, 54
opwinden 35
opwinden, bet dikke koorden ~ 35
opzetten, cachet ~ 4
oren aan de binnenkant uitsnijden 31
(oren) uitsnijden 31
oren uitsteken 31
oren, de stoppen uit de ~ halen 31
organen afsnijden 41
ossezak 41
oude lepel 59
overbranden 25
overbroeid 22
overgieten 21
overhakken 47
overschroeid 22
oversnijden 32, 35
oversnijden, hartader ~ 20
oversnijden, poten ~ 32
oversnijden, slagaders ~ 20
oversnijden, strot ~ 15

huisslachter II.1

P

- paal 13
pan 12
pan, de ~ onderhouden 17
pannetje 28
papieren fakkel 30
partageren 50
passavant 4
pastoorshoed 11
pastoorskarbonade 11
pastoorsstuk 11
patroon 13
patroon, verlegen ~ 12
pees 42
pees uithalen 35
pees, de haak door de ~ steken 35
peesderik 42
peesje doorsnijden 16
pekkel 50
pekkel, bedorven ~ 50
pekkel, in de ~ gelegd 50 s
pekkel, in de ~ leggen 48
pekkel, in de ~ zetten 48
pekkel, kapotte ~ 50
pekkel, rotte ~ 50
pekkel, slechte ~ 50
pekkel, verdorven ~ 50
pekkelbak 55
pekelen 48, 51
pekkelkuip 54
pekeltijn 54
pekeltion 55
pel met haar 25
pel, de ~ derafdoen 23
pelmee 7
pens 39
pens aftrekken 26
pens afvullen 26
pens deruithalen 40
pens doorsnijden 39
pens losmaken 39
pens oopsnijden 39
pens openmaken 39
pens opensnijden 25, 39
pens opsnijden 39
pens uithalen 40, 41
pens, de ~ deruitrijten 40
pens, onder de ~ snijden 47
pens, op hun ~ uit zijn 10
pensbak 44
pens(e)darm 41
pensel, darmen en ~ deruithalen 41
pens (en) maken 51, 54
pensenkak 44
pensenkak 44
pensenschraag 44
pensenvet 41
penserij 39
penskermis 10
penskermis, op ~ komen 10
pensmandel 44
pensvet 41
penswerk 39
penszak 39
pezel 42
pezen 34
pezen aan de achterste poten
  opensnijden 35
pezen deruithalen 35
pezen doorsnijden 34
pezen insnijden 35
pezen losdoen 35
pezen losmaken 34
pezen lossen 34
pezen lossnijden 35
pezen naar buiten halen 35
pezen opensnijden 35
pezen slippen 35
pezen snijden 34
pezen uithalen 35
pezen uitsnijden 35
pezen uittrekken 35
pezen vrijmaken 34
pezen, aan de ~ 36
pezenkluppel 36
pezerik 42
picot 7
piezel 42
pijl 8
pik 14
pikjes, ijzertjes met ~ 38
pin 14, 42
pin indrijven 11
pin, ijzere ~ 14, 36
pinhamel 14
pink 42
pinnen, ijzere baar bet twee ~ 38
pisblaas 42
pisbuis 42
pissel 42
pistool 13
pistooltje 13
pitsen 19
pitsen, bloed ~ 19
plaat 4
placere, goed ~ 51
plak, op zijn ~ leggen 51
plakken 47
plank 60
plankje 59
plankje, balein op een ~ 59
plat derinleggen 51
plat, te ~ 46
platte korf 9
platte zaag 59
platzpatroon 13
plomberen 4
plukken 22
plukken, haar ~ 22
poche (fr.) 9, 10
poepdarm 40
poetesekermis 10
poetsen 54
pompen 17
pompen, bloed ~ 17
ponjaard 7
poot, een koot in de ~ maken 35
poot, met ene ~ op en af gaan 17
poot, op de ~ schatten 6
poot, trekken met de voorste ~ 17
portefeuille 20
porties, in ~ snijden 47
pot 28
poten afhakken tot de hak 33
poten afhouden 33
(poten) afkappen 32
poten bijeenzetten 27
poten broeien 22
poten derafsnijden 32
poten op en af duwen 17
poten ophaken 27
poten optrekken 27
poten oversnijden 32
poten schroeien 22
poten snijden 32
poten spannen 27
poten, bij de ~ schudden 22
poten, de ~ aaneenhangen 27
poten, de ~ bijeenbrengen 27
poten, de ~ bijentrekken 27
poten, de ~ met een haak ophan-
  gen 27
poten, de achterste ~ omhoog-
  trekken 17
poten, drinkenstuitje voor ~ 28
poten, met de ~ werken 17
poten, nog met de ~ trekken 15
poten, pezen aan de achterste ~
  opensnijden 35
poten, slagader tussen de ~ 16
poten, tuitje voor de ~ 28
poulain (fr.) 36, 38
prachtig dier get aparts 10
priem 7
priemen 16
prijzen, het varken ~ 10
prik 42
proberen 22
proberen de haren uit te trekken
  22
proberen of dat ie goed is 22
proberen of er het vel afgaat 22
proberen of het (hij) gaat 22
proberen, met de handen ~ de
  haren uit te trekken 22
procent, de ~ verslaan 4
proef 11
pruik 19
prul uithalen 40
prullen 39
prullen uithalen 40, 41
pugmes 59
puit 41
puitdarm 41
pummel 42
punt, ijzere ~ 14
punt, mes bet scherpe ~ 33
punt, mes met kromme ~ 7
punt, mes met ronde ~ 7
punt, mes met scherpe ~ 7
puntmes 7, 58

R

- rabat 4, 6
rabat, erafgaan van de ~ 4
rangeren 51
ransel 9

II.1 huisslachter

ranzig worden 50
 rap, te ~ doorgesneden 47
 raseren 23
 ratel 38
 rauw gewicht 4
 recht mes 7
 rechtdarm 40
 rechte darm 40
 ree 2
 rein gewicht 4
 rein maken 41
 reinspoelen 23
 rek 36
 resem 19
 reuzel 42
 revolver 13
 ribben doorhouwen 47
 ribben doorkappen 48
 ribben doorzagen 48
 ribben halveren 47
 ribben kappen 48
 ribben middendoorkappen 48
 ribben vaneensnijden 47
 ribben verdelen 47
 ribben zagen 48
 rib(ben), onder de ~ steken 19
 ribjes maken 47
 riet 60
 rijp 2
 rijp voor de kop af 2
 rijp voor de slacht 2
 rijp, niet ~ 46
 rijp, te ~ zijn 26
 rijpe, een ~ zijn 10
 rimpelen 47
 ring 4, 56
 ring in de muur 38
 ring in het oor 4
 ringen 4
 roeren 19, 22
 roeren, bloed ~ 19
 roetje 60
 roken 48
 rolhout 36, 38
 rolkop 38
 rolkop, met een ~ omhoogtrekken 35
 rond mes 7
 ronde boog 7
 ronde vijl 9
 ronde, mes met ~ punt 7
 rot 50
 rot zijn 20
 rotte pekel 50
 rouw, te ~ 50
 rouw, te ~ gedaan zijn 26
 rug kappen 48
 rug kerven 48
 rug loskloppen 48
 rug van een mes 59
 rug van het mes 59
 rug van mes 59
 rug, in ~ wervelen 48
 rug, in de ~ steken 16
 rug, met de ~ op de leer 35
 rug, midden over de ~ openslagen 44

ruggemerg breken 16
 ruggemerg doorsteken 16
 ruggemerg, in het ~ doorsnijden 16
 ruggestreng doorkappen 16
 rugschenken losmaken 48
 rugstrang afkappen 48
 rugstrang houwen 48
 rugstrang, de ~ doorzagen 48
 rugstrank uitsnijden 48
 rugstuk uitsnijden 48
 rugzijde van een mes 59
 ruiken, komen ~ 10
 rundshamel 14
 rundsvet 41
 rusten 46

S

sanguineren, hem ~ 19
 saucisse maken 51, 54
 saucisse vullen 54
 saucissedarm 41
 schaar 36
 schaarsmes 7
 schakelen 33
 schalmen 44, 47
 schalpmes 7
 schampen 11
 schampen met heet water 21
 schampschot 12
 schanden, gaan ~ 50
 schannen, gaan ~ 47
 scharren, der eens over ~ 22
 schatten 6, 10
 schatten, op de poot ~ 6
 schatting 4
 schatting door de artist 4
 schede 9
 schede, houten ~ 9
 schede, leren ~ 9
 schedel 12
 schedelpin 14
 scheef gevild 26
 scheeftrekken, alles ~ 47
 scheel van een moor 28
 scheer 38
 scheermes 7, 28
 scheiden 44
 scheilvet 41
 schel 28
 schel, haak aan de ~ 29
 schelfthout 36
 schelhaak 33
 schelpen uitsnijden 31
 scheper 36
 scheppan 28
 scheren 23
 scherp mesje 7
 scherpe, de niet ~ zijde van een mes 59
 scherpe, mes bet ~ punt 33
 scherpe, mes met ~ punt 7
 scherpmes 7
 schetsen 10
 scheuren 39
 schietapparaat 13

schieten 11, 16
 schieten op de hersens 11
 schieten, naar het hart ~ 20
 schieten, niet ~ 20
 schietgerei 13
 schietgetuig 13
 schietgeweer 13
 schietkap 13
 schietmasker 13
 schietmasker, ijzeren ~ 13
 schietpin, ijzeren ~ 14
 schietschijf 13
 schillen 32
 schinkehaak 56
 schoen trekken 31
 schoenen uitdoen 31
 schoen(en) uittrekken 31
 schoenen, de ~ afhouden 33
 schoentjes uittrekken 31
 schoepelen 22
 schokkelen 22
 schokken 17
 schone, een ~ zijn 10
 schoon, een ~ varken hebben 10
 schoonmaken 23, 40, 41, 53
 schoonmaken, darmen ~ 40, 52
 schop 28
 schopje 7
 schotel 41
 schoudmes 7
 schouw 9
 schouwbak 28
 schouwdoos 28
 schouwen 20, 22, 33
 schouwen, nat ~ 20
 schouwkuip 28
 schraag 30
 schrab 60
 schrabben 22, 23, 54
 schrabben, darmen ~ 54
 schrabben, effen ~ 23
 schrabber 28, 60
 schrabberhaak 33
 schrabmes 7
 schrap 28
 schrapbus 28
 schraphaak 28
 schraphoortje 28, 33
 schrapijzer 28
 schrapmes 7, 59
 schrappen 23
 schrappen, darmen ~ 54
 schrapsel 25
 schraptoot 28
 schrikken, zich ~ 19
 schrillen 25
 schrobben 23
 schroeien 20, 22, 25
 schroeien, poten ~ 22
 schrompelen 23
 schrouwsel 25
 schudden 20, 23
 schudden, bij de poten ~ 22
 schudden, kokend water over zijn body ~ 20
 schuimen 50
 schuimen, opkoken en ~ 50

huisslachter II.1

- schuin doornsijden 48
schuiven 17
schuren 23
schurken 48
schurpen 26
schurpmesje 8
sikkel 8
slaan 11, 18
slaan, (het) bloed ~ 18
slaan, in de nek ~ 11
slaan, in onmacht ~ 11
slaan, kapot ~ 48
slaan, van zijn sus ~ 11
slaan, verduisterd ~ 11
slaan, verduizeld ~ 11
slaan, voor de kop ~ 11
slaan, voor de kruin ~ 11
slaap 12
slacht deruithalen 41
slacht, goed voor de 2
slacht, rijp voor de ~ 2
slachtader 16
slachtbank 10
slachtbeest 2
slachtberrie 30
slachtbijl 8, 13, 34, 46
slachten 2, 14
slachten, blauw ~ 26
slachten, bloed ~ 26
slachten, gereed voor te ~ 2
slachten, goed voor te ~ 2
slachten, koosjer ~ 15
slachten, vaardig voor ~ 2
slachtermes 8
slachtersmes 8, 59
slachtersmes, gewoon ~ 59
slachtersschede 9
slachterszaag 34
slachtfeest 10
slachtgewicht 4
slachthaken 33
slachthaken, spannen met ~ 27
slachthamel 13
slachthamer 13
slachthout 36, 37
slachthoutje 36
slachthuis, goed voor het ~ 2
slachtigmes 8
slachtkluppel 36
slachtkuip 54
slachtladder 30, 35
slachtleer 35
slachtleertje 35
slachtlier 38
slachtmangel 44
slachtmes 8, 58
slachtpin 14
slachtrevolver 13
slachtrijp 2
slachtschade 9
slachtas 9
slachttijn 28, 54
slachtvaardig 2
slachtvee houwen 11
slachtvee verdoven 11
slachtvet 2, 41
slachtvloot 56
- slachtzak 9
slag, een ~ deringeven 51
slagader 16
slagader in de hals 16
slagader inkorten 20
slagader tussen de poten 16
slagader uithalen 20
slagader van de nek 16
slagader, stukje van de ~ afsnijden 20
slagader(s) doorsnijden 15, 20
slagaders oversnijden 20
slagen, voor de kop ~ 11
slagpin 14
slap, te ~ 46
slecht afgedaan 26
slecht afgedaan zijn 26
slecht afgehuid 26
slecht afgesteken 20
slecht afgetrokken 26
slecht afgewerkt 26
slecht doorgekapt 12
slecht gebloed 19
slecht geschoten 12
slecht geslacht 26
slecht gestoken/gesteken 20
slecht gevild 26
slecht uitgeslacht 26
slechte pekel 50
slechte, een ~ aftrek 26
slede 30
slee 30
slierten 19
slijmdarm 41
slijmen 54
slijmen, darmen ~ 54
slijmer 59
slijmmes 59
slijper 8
slijpgerei 8
slijpijzer 8
slijpstaal 8
slijpsteel 8
slijpsteen 9
slikdarm 43
slipmes 8
slippen, 15, 25, 26
slippen, pezen ~ 35
slitsmes 8
sloek 42
slokdam 42
slokdam afbinden 17
slokdam toebinden 17
slokdam wegsnijden 17
slokdam, knoop in ~ leggen 17
slokkerdam 43
slons 44
sluitsdam 43
smeedhaak 456
snakke darm 40
snakken 15
snelbranden 25
snelbrander 30
snerken 25
snijden 15, 25, 32, 48, 51
snijden met twee messen 51
snijden, fijn ~ 51
- snijden, in het vel ~ 26
snijden, in kwartjes ~ 47
snijden, in porties ~ 47
snijden, in stukken ~ 47
snijden, in twee ~ 44
snijden, in vierels ~ 47
snijden, onder de pens ~ 47
snijden, pezen ~ 34
snijden, poten ~ 32
snijden, voor soep ~ 47
snijden, zich niet goed ~ 47
snijden, zich niet mooi ~ 47
snijmes 8, 58
snijplank 58
soep, voor ~ snijden 47
soepdag 59
soeplepel 69
sopketel 27, 28
soppen 22
soppen, goed ~ 22
sorteren 51
spalken 38, 48
spalten vasthaken 27
spanbalkje 37
spang 59
spangriet 38
spanhaak 38
spanhout 36
spanijzer 38
spankluppels 37
spannen 27
spannen met slachthaken 27
spannen, gelid ~ 27
spannen, huid ~ 27
spannen, poten ~ 27
spanner, vel ~ 27
spanner 37
spanscheer 38
spansels 37
spanstek 36
spanstok 36
spanstuk 37
spanthout 36
spartelen 15, 17
spartelen, een beetje laten ~ 47
spectie maken 6
spekhaak 33, 38, 56
spekkuip 54
spektijn 54
spekton 55
speld 59
spieën losmaken 48
spier, grote ~ vrijmaken 35
spier trekken 15
spiertrekken 15
spil 38
spiritus 30
spitsmes 8
spleten 25
splijten 44
splijten, wervel ~ 48
splitsmesje 8
splitten 25
spoelen 22, 23, 54
spoelen, darmen ~ 54
spoelen, leegmaken en ~ 54
spons 19

II.1 huisslachter

- spouwsele 11
 spreier 36, 38
 spreits 36
 spreitsen 38
 sproot 36
 spuchten maken 15
 spuit 28
 staal 8
 staalbus 9
 staart, loden in de ~ 4
 staart, loodje aan ~ 4
 staart, loodje aan een ~ 4
 staart, loodje aan/in de ~ 4
 staart, loodje in de ~ doen 4
 staart, loodmerk in de ~ 4
 staartlood 4
 stalen borstel 28
 stalen, aan een ~ kabel 36
 stalen, met ~ kabels ophangen 35
 stampen 4
 stamper 58
 stapelen 50
 steek 16
 steek afruimen 20
 steek, valse ~ 20
 steek, verkeerde ~ 20
 steekmes 8, 58
 steekmes, klein ~ 7
 steekmesje 8, 14
 steen 9
 stek 36
 stek, bet een ~ afslaan 26
 stek, eiken ~ 36
 steken 14, 35
 steken, blijven ~ 12
 steken, bloed ~ 15
 steken, de haak door de pees ~ 35
 steken, de knik ~ 16
 steken, in de ader ~ 15
 steken, in de knik ~ 16
 steken, in de merg ~ 16
 steken, in de rug ~ 16
 steken, onder de rib(ben) ~ 19
 steker 8
 stekje 30
 stekjes, twee ~ 60
 stempel 4
 stempel geven 4
 stempelen 4
 stempelen 4
 ster 12
 steunbalken 37
 stijf bloed 19
 stijf worden 46
 stijf, niet ~ 46
 stijf, niet ~ genoeg 46
 stijpen, zich nog ~ 15
 stijve borstel 28
 stijven 46, 47
 stikken, in zijn bloed ~ 19
 stinken 50
 stinken, gaan ~ 50
 stoeken 15
 stok 36
 stok, toegespitste ~ 37
 stoomketel 27
 stoppelen 23
 stoppels afdoen 23
 stoppen 51, 54
 stoppen, darmen ~ 54
 stoppen, de ~ uit de oren halen 31
 stoppen, worst ~ 51, 54
 stoppen, borsten ~ 54
 stots, lood aan de stutz (du.)/ ~ 4
 strang, te ~ gebroeid 22
 stremmen 19
 strepen inkerven 25
 strijken, met de hand over de huid ~ 22
 stro 30, 44
 stro aansteken 25
 stro, bos ~ 30
 stro, brandend ~ 30
 stro, bussel ~ 30
 stro, busseltje ~ 30
 stro, fakkeltje ~ 30
 stro, gebusseld ~ 30
 stro, in ~ leggen en aansteken 25
 stro, met ~ behandelen 25
 stro, op ~ 30
 stro, wis ~ 30
 strobbe 23
 strobundeltje, brandend ~ 33
 strobussel 30
 strontdarm 40
 strooies 30
 stroopmes 8
 strop 38
 stropen 26
 stropersmes 8
 stropen om de tenen 38
 stropen, met twee ~ 38
 stropen, niet ~ 26
 strot 16, 44
 strot afbinden 17
 strot afsnijden 15
 strot doorsnijden 15
 strot oversnijden 15
 strot, neven de ~ 16
 strot, onder de ~ 16
 strotader 16
 strotpijp 16
 strowis 30
 strowis, borrende ~ 30
 stuiken 22
 stuipen 15
 stuipen trekken 15
 stuipen, de laatste ~ trekken 15
 stuipen, laatste ~ zijn 15
 stuiptrekken 15
 stuiptrekking, laatste ~ 15
 stuiptrekkingen 15
 stuiten 10
 stuk hout 36
 stuk, het beste ~ 11
 stukje van de bloedaders afsnijden 20
 stukje van de slagader afsnijden 20
 stukken 47
 stukken, in ~ snijden 47
 stukkeren 47
 stukkermes 8
 stukmes 58
 stutz (du.), lood aan de ~ /stots 4
 sus, van zijn ~ slaan 11
 T
 taaie, aan de ~ kant 46
 tafel 44
 takel 38
 tang 30, 33, 34
 tangetje 30
 tap 38
 tas 9, 10
 tassen 50
 taxatie 4
 te-eindtoe 41
 teen 56
 teen trekken 31
 teil, zinken ~ 44
 tek 34, 46
 tekenen 4, 26
 tekje 58
 tenen 32
 tenen afhakken 33
 tenen afhouwen 33
 tenen afkappen 33
 tenen afpitsen 32
 tenen afsnijden 33
 tenen aftrekken 31
 tenen afwringen 32
 tenen trekken 31
 tenen uittrekken 31
 tenen, stropen om de ~ 38
 tenenhaak 33
 tenentrekker 33
 terugketsen 11
 theeketel 27
 tijd 28, 54
 tijd, in de ~ leggen 51
 t-ijzer 38
 tipmes 8
 tob 44, 55
 tod, nagels met een ~ uittrekken 31
 toe-eind 41
 toebinden 17, 20
 toebinden, slokdarm ~ 17
 toeëdarm 41
 toegespitste stok 37
 toegooien 27
 toehouden 17
 toeklappen met de haren naar buiten 27
 toepitsen 20
 toevouwen en oprollen 27
 toot 9, 28
 top 28, 38
 top met tuitel 28
 topmes 8
 touw over een balk 38
 touwen, twee ~ 38
 touwtje, houtje met ~ 30
 trappelen 15
 trechter 28
 trekbalk 36, 38
 trekhaak 30, 33
 trekken 17
 trekken met de voorste poot 17

huisslachter II.1

trekken, aan de haren ~ 22
trekken, aan een oor ~ 22
trekken, aan het varken ~ 22
trekken, de laatste stuipen ~ 15
trekken, de ziel uit het bloed ~ 19
trekken, door ketel ~ 22
trekken, met de handen proberen de haren uit te ~ 22
trekken, meteen ~ 47
trekken, nog ~ 15
trekken, nog ~ van de nerven 15
trekken, nog met de poten ~ 15
trekken, proberen de haren uit te ~ 22
trekken, schoen ~ 31
trekken, stuipen ~ 15
trekken, teen ~ 31
trekken, tenen ~ 31
trekken, zich nog ~ 15
trekker 34
trekkertje 30
trekpezen villen 35
trekschaar 30
trektang 33
trip maken 51, 54
tripsop 10
trog 28
tuerhamel 13
tuerhamer 13
tuit 28
tuitel 41
tuitel, emmer met ~ 28
tuitel, top met ~ 28
tuiteldarm 41
tuiteltop 28
tuites 41
tuitje 28
tuitje voor de poten 28
tussenuitsnijden, anders ~ 20
twaalfvingerige darm 41
twee carrés 48
twee stekjes 60
twee touwen 38
twee, door ~ houwen 44
twee, in ~ snijden 44
twee, in ~ verdelen 44
twee, met ~ stroppen 38
twee, snijden met ~ messen 51
tweeën, in ~ verdelen 47
tweeën, in ~ zagen 48

U

uit, op hun pens ~ zijn 10
uitbeender 8
uitbeenmes 8, 58
uitbenen 47
uitbener 8, 58
uitbloeden, doen ~ 17
uitbloeden, niet ~ 19
uitbloeden, zich niet ~ 19
uitdarm 40
uitdoen, schoenen ~ 31
uitdraaien 32
uitdrogen 3, 46
uitdruppen 46
uitdruppen, laten ~ 46

uiteendoen 47
uiteensnijden 47
uitereendoen 47
uitereengedaan, te warm ~ 47
uitereensnijden 47
uiterehalen 47
uitgebloed, niet ~ 19
uitgebloed, niet goed ~ 19
uitgebloed, niet te goed ~ 19
uitgeslacht, slecht ~ 26
uitgesneden, te warm ~ 47
uitgestorven, niet ~ 47
uitgestorven, nog niet ~ 47
uitgestorven, nog niet genoeg ~ 46
uithalmes 8
uithalen 20, 40, 41
uithalen, afval ~ 40, 41
uithalen, beest ~ 40
uithalen, binnenste ~ 41
uithalen, darmen ~ 39, 41
uithalen, fak ~ 40
uithalen, gehing ~ 40
uithalen, gekluit ~ 41
uithalen, gemook ~ 40, 41
uithalen, gepuits ~ 41
uithalen, gerei ~ 40
uithalen, hartslag ~ 41
uithalen, het ingewands ~ 41
uithalen, het varken ~ 41
uithalen, ingewand ~ 40, 41
uithalen, ingewanden ~ 40, 41
uithalen, ingewands ~ 40
uithalen, mook ~ 40
uithalen, pees ~ 35
uithalen, pens ~ 40
uithalen, pezen ~ 35
uithalen, prul ~ 40
uithalen, prullen ~ 40, 41
uithalen, slagader ~ 20
uithouwen, flank ~ 26
uitkappen 48
uitkloppen 48
uitknippen, vezels ~ 19
uitknoken 47
uitkookmes 8
uitlichten 4
uitlopen 3
uitlopen, laten ~ 46
uitnemen 40, 41
uitpakken, de mook ~ 41
uitpersen met de aderen mee 17
uitpitsen 17, 32
uitplukken 22, 23
uitpompen 17
uitpompen, bloed ~ 17
uitschrabben 23
uitslachten 23, 26
uitslachten, kop ~ 32
uitslachter 8
uitslachtsmes 8
uitsnijden 17, 40, 41, 47
uitsnijden, ader ~ 20
uitsnijden, afval ~ 41
uitsnijden, been ~ 48
uitsnijden, binnenste gehoor ~ 31
uitsnijden, darm van de vuile

maag niet ~ 17
uitsnijden, gehoor ~ 31
uitsnijden, knoesten ~ 20
uitsnijden, oorstoppen ~ 31
uitsnijden, (oren) ~ 31
uitsnijden, oren aan de binnenkant ~ 31
uitsnijden, pezen ~ 35
uitsnijden, rugstrank ~ 48
uitsnijden, rugstuk ~ 48
uitsnijden, schelpen ~ 31
uitsnijmes 8
uitspoelen 54
uitsteekmes 8
uistekken, gehoor ~ 31
uistekken, oormosselen ~ 31
uistekken, oren ~ 31
uisterven 46
uisterven laten 46
uistoten 48
uistrijken 54
uistukken 47
uittrekken 23, 31, 32, 40, 41
uittrekken, afval ~ 41
uittrekken, de carré ~ 47
uittrekken, haren ~ 22
uittrekken, hingerblijveren ~ 23
uittrekken, hoeven ~ 31
uittrekken, koten ~ 31
uittrekken, nagels ~ 31
uittrekken, nagels met een tod ~ 31
uittrekken, pezen ~ 35
uittrekken, schoen(en) ~ 31
uittrekken, schoentjes ~ 31
uittrekken, tenen ~ 31
uitwasemen 46
uitweteren 54
uitwringen 32
uitzakken 47

V

vaardig 2
vaardig voor te slachten 2
valbijl 34
valies 9
valies, leren ~ 9
valiesje, leren ~ 9
valse steek 20
vaneensnijden 47
vaneensnijden, ribben ~ 47
varken opensnijden 39
varken, aan het ~ trekken 22
varken, een schoon ~ hebben 10
varken, gesteken ~ 19
varken, het ~ opendoen 39
varken, het ~ prijzen 10
varken, het ~ uithalen 41
varken, naar het ~ komen kijken 10
varken, op het ~ zuipen 10
varkensbak 55
varkensblaas 42
varkenschrabber 28
varkensfeest 10
varkenshaak 38, 56

huisslachter II.1

volstoppen, darmen ~ 54
voorhamel 14
voorhamer 14
voorhoofd 12
voorkop 12
voorpoot bewegen 17
voorst, trekken met de ~ poot 17
voortsnijden 20
vouwen 27
vouwen en oprollen 27
vree 46
vrijmaken, grote spier ~ 35
vrijmaken, pezen ~ 34
vroeg, te ~ 47
vuil haar 25
vuile, darm van de ~ niet uitsnijden 17
vuiligheid 25
vuiligheid wegdoen 23
vuiligheids 25
vulkoren 54
vullen 54
vullen, darmen ~ 54
vullen, saucisse ~ 54
vullen, worst ~ 51, 54

W

waarde, vel voor de helft van de ~ 226
wagel 44
wagen 44
wan 44, 56
want 44
wapen 46, 58
warm, te ~ uitereengedaan 47
warm, te ~ uitgesneden 47
warselen 36
warshout 36
waskuip, eiken ~ 54
wat veel vet deraanblijven 26
water opgieten 21
water, afschrobben met koud ~ 23
water, heet ~ deropschudden 20
water, kokend ~ over zijn body schudden 20
water, nagieten met koud ~ 23
water, schampen met heet ~ 21
water, te veel heet ~ gebruikt 22
waterbak 28
waterketel 27, 28
watermoor 27
watersteen 9
waterstrop 38
weekkuip 28
wegbranden 25
wegdoen, horens ~ 32
wegdoen, knots ~ 48
wegdoen, vuiligheid ~ 23
wegpakken, darmen ~ 41
wegschouwen 23
wegslijden, slokdarm ~ 17
wegtrekken 47
weipaal 36
weken 21
welboom 36

wellen 22
werken, de zenuwen ~ nog 15
werken, met de poten ~ 17
werken, nerven die. nog ~ 15
werken, zenuwen ~ 15
wervel splijten 48
wervel, langs de ~ doorsnijden 48
wervelen, de rug ~ 48
wervels lossnijden 48
wervelsteek 16
weteren 22
wetstaal 8
wetsteen 9
wieg 56
wiegblok 56
wiegeblok 56
wiegemes 58
wiegemes 58
wijd, niet ~ genoeg de kop ingaan 12
wijd, te ~ doorgestoken 20
win 30
wind 38
wipjes 30
wis 56, 60
wis stro 30
wisje 60
witte, voor een ~ komen 10
worm, aan de ~ 36
worm, aan de ~ van het dak 36
worst koken 51
worst maken 54
worst stoppen 51, 54
worst vullen 51, 54
worstdarm 41
worstehorentje 58
worsten 51, 54
worsten draaien 51
worst(en) maken 51, 54
worsten stoppen 54
worsthoren 58
worsthorentje 58
worstkermis 10
worstmachien 58
worstmachientje 58
worstmolen 58
worstmolen, malen in de ~ 51
worstmolentje 58
wringen, nagels ~ 32
wrong deringooien 17

Z

zaad 42
zaadstreng 42
zaag 34, 58, 59
zaag, platte ~ 59
zagen, in tweeën ~ 48
zagen, ribben ~ 48
zak 9
zakdarmen 41
zakeind 41
zandsteen 9
zat, niet ~ genoeg 50
zeikblaas 42
zelen over een balk 38
zenen, nog leven van de ~ 15

zenuwen 15,19
zenuwen hebben 15
zenuwen werken 15
zenuwen, de ~ werken nog 15
zenuwen, het zijn de ~ 15
zenuwtrekken 15
zenuwtrekkingen 15
zenuwwerken 15
zessel 58
zetten, in de pekel ~ 48
zetten, in zout ~ 48
zich afslachten 2
zich goed geschikt hebben 10
zich laten krijgen 2
ziel 19
ziel, de ~ uit het bloed trekken 19
zien 4
zien, komen ~ van de basculeur 6
zijde, de niet scherpe ~ van een mes 59
zinken teil 44
zitten, er langs ~ 19
zitten, het vlies op het vlees laten ~ 26
zitten, in het vel blijven ~ 26
zoetsteen 9
zomersmaak, de ~ derinkrijgen 50
zoom, vet ~ 41
zotschieten 11
zout, in ~ zetten 48
zout, in grof ~ 50
zoutbak 55
zouten 48, 51, 54
zouten en oprollen 27
zoutkuip 54
zouttijn 55
zouttob 55
zoutton 55
zuipen, op het varken ~ 10
zuiver maken 23, 41
zuiver vlees 4
zuiver, darmen ~ maken 54
zuiveren 23
zuur 50
zwaan 30
zwaard 25
zwaardmes 8
zwaards 25
zwaars 25
zwaarte 4
zwak, te ~ 50
zwan, lood aan de ~ 4
zwarte bijl 13
zwart 50
zwellen, laten ~ 48
zwijs, in ~ houwen 11
zwijsnerij 25
zwaard 25
zwoors 25

II.1 bakker

BAKKER

A

aanbakken 126, 131
aanbranden 126
aangaan 99, 110
aankomen 100
aankomen, moeten ~ 110
aanlengen, oude deeg ~ 99
aanmengen 99
aanpunten 116
aanrijzen 99, 199
aansmeren 112
aanvangen te gaan 100
aanwakkeren 78
aanzet 94, 100
aanzet maken 99
aanzetsel 94
aanzetten 99, 100
aanzetten, brood ~ 99
aanzetten, deeg ~ 100
aanzetten, het zuur ~ 99
aanzetten, zetsel ~ 99
aanzetten, zuur ~ 99
aanzetten, zuurdeeg ~ 99
aanzetten, zuursel ~ 99
aanzuren 99
aanzuurtijd 99
aardappelmeel, water met ~ 124
aadappelswater 115
aardhout 77
afbak 119
afbakken 123, 124, 131, 133
afdouwen 111
afduwen 107
afduwen, bet de hand ~ 108
afgaan 123
afgebakken 103, 128
afgekeerde bezem 82
afgemaakt 116
afgeslaan 103
afgewerkt brood 116
afgewerkt, slap ~ 105
afgewogen kunnen worden 102
afgezakt brood 129
afhouwen 107
afkappen 108
afkapsel van doornenhagen 77
afknijpen 108
afknijpen, droogslaan en ~ 106
afkoelen 124
afmaken 116
afnetten 114
afpitsen 108
afrollen 108
afslappen 88
afsmeerborstel 114
afsmeersel 114
afsmeren 114
afsnijden 108, 132
afsteken 108
afsteker 95
afstrijken 114
aftrekken 79

afval 77, 86, 94
afvalruimte 74
afwaag 117
afwagen 108
afwasborstel 114, 125
afwassen 114
afwegen 108
afzetten 110
altijd, nog ~ plat 101
amelen 79
amerbak 81
amerbus 81
ameren 74, 79
amerenbak 81
amerenbus 81
amerenhaak 80
amerenhok 73
amerenijzer 80
amerenketel 81
amerenpot 81
amerenrooster 74
amerenton 81
amerentrog 81
amerhaak 78, 80
amerijzer 80
amerikaans bloem 87
amerikaans meel 87
amerikaanse 87
amerikaanse bloem 87
amerikaanse patent 130
amerlok 73
amerpot 81
amerspot 81
amerten 79
amertenbak 81
amertenhaak 80
amertenijzer 80
amertenketel 81
amertenpot 81
amerton 81
amertrom 81
anijs 133, 134
anijszaad 133
appel, trul met ~ 83
appelbol 83
appelenbol 83
appelkoekje 83
as 79
asbak 73, 81
asemmer 81
asgat 73
askot 73
aslok 73
asoven 73
assehaak 80
assen 79
assenbak 81
assengat 73
assenkelder 73
assenkot 73
assenlok 64, 73
assenschoude 73
auge (fr.) 106

B

baal 102

bak 89, 93, 111, 117
bak, eerste ~ 131
bak, houteren ~ 93
bak, ijzeren ~ 81
bak, plaatstalen ~ 111
bak, tweede ~ 138
bakblik 112
bakbloem 87
bakdeeg 102
bakfermenten 134
bakgeraamte 72
bakhits 79
hakhitte 79
bakhuis 62, 63, 68, 69, 74
bakhuiszolder 63
bakjas 61
bakkamer 62, 64
bakken 117, 124, 131
bakken, beschuit ~ 131
bakken, beschuitbollen ~ 131
bakken, bollen ~ 131
bakken, eerste keer ~ 131
bakken, eerste maal ~ 131
bakken, gaan te ~ zetten 100
bakken, gaar ~ 124, 131
bakken, grijs brood ~ 89
bakken, het ~ doen uitscheiden 124
bakken, in de vorm ~ 131
bakken, inschieters ~ 117
bakken, laten ~ 124
bakken, pungelen ~ 117
bakken, te ~ zetten 89, 94, 99, 100
bakken, te fors ~ 126
bakken, te hard ~ 126
bakken, te hel ~ 126
bakken, uit de ~ halen 125
bakker, boe de ~ zijn vrouw heeft doorgejaagd 128
bakker, daar heeft de ~ zijn wijf doorgejagen 128
bakker, daar is de ~ doorgekropen 128
bakker, daar is de vrouw van de ~ doorgekropen 128
bakker, daar zit de ~ in 128
bakkerij 62, 64, 69
bakkersboks 62
bakkersbroek 62
bakkersbuis 61
bakkersdasje 62
bakkersgater 128
bakkershansen 62
bakkershemd 61
bakkersjas 61
bakkersjasje 61
bakkerskar 139
bakkerskegel 66
bakkerskiel 61
bakkerskolen 79
bakkerslijfje 62
bakkersmuts 61
bakkersoven 68
bakkerspantoffels 62
bakkerspats 61
bakkersplakje 62
bakkerspots 61

II.1 bakker

- bakkersscholk 61
bakkerssloof 61
bakkerssloofje 62
bakkerstegels, vuurvaste ~ 73
bakkerstobje 62
bakkerswaag 109
bakkerswagel 139
bakkerswagen 139
bakkerwagen 139
bakkes 71
bakklaar 102
baklamp 74
bakloon 119
bakmeel 86, 107
bakmoel 91
bakmoelde 89, 91
bakmou(de) 91
bakmou(de), houten ~ 91
bakoven 68, 69
bakplaat 112, 123
bakplaten 131
bakruimte 72, 73
baksel 117
bakspaan 123
baksteen 69, 73, 109
baksteen en leem 69
baksteentichels 73
bakstenen, vuurvaste ~ 72
baktijd, eerste ~ 131
baktijd, tweede ~ 133
baktrog 92
baktrog, houten ~ 93
baktrog, houteren ~ 93
bakverlies 124
bakvloer 72
bakvorm 112
balans 109
balanswaag 109
bank 105, 110, 113, 127
bank van de tafel 105
bank, de ~ strouwen 107
bank, op de ~ rijzen 100
bankmeel 107
bankrijs 100
baret 61
barst 129
barsten 128
baskuul 109
bassin 81
bastels 84
basterdsuiker 134, 135
bazeroel 62
bed 73
bederf 129
bederven 129
bedorven 129
bedorven brood 129
bedorven deeg 103
beginnen leven in te komen 100
beginnen los te komen 100
beginnen op te gaan 100
beginnen te gaan 100, 101
beginnen te werken 100
bekleedsel maken 116
bekorsting 105
bekwaam 103
- bergplaats 64
berk 77
berkehout 77
beschimmeld 129
beschuit 131, 132
beschuit bakken 131
beschuit voor te drogen 132
beschuit, ongedroogde ~ 132
beschuitbak 131
beschuitblikjes 131
beschuitbloem 130
beschuitbol 131
beschuitbollen bakken 131
beschuitcrème 130
beschuitdeeg 131
beschuitdoppen 131
beschuiteblikjes 131
beschuitebloem 130
beschuitebol 131
beschuitebol, gesneden ~ 132
beschuitebollen snijden 132
beschuitedeeg 131
beschuitdoppen 131
beschuitegelei 130
beschuitemeel 130
beschuitemes 132
beschuit(en) snijden 132
beschuiteplank 132
beschuiteplankje 132
beschuiteplaten 131
beschuitevormen 131
beschuitgelei 130
beschuitmeel 130
beschuitmes 132
beschuitpasta 10
beschuitplaten 131
beschuitrol maken 131
beschuitschijf 132
beschuitsgelei 130
beschuitstaaf 131
beschuitvormen 131
beslaan 99, 100
beslag 100, 101, 117, 131
beslagen deeg 117
beste weitebloem 130
bestellen 138
bestellen, aan huis ~ 138
bestomen 114
bestrooien, met bloem ~ 107
bestrooien met meel ~ 107
bestrouwen, meel ~ 107
bestuiven 107
beurt, laatste ~ 113
bewerken 106
bewerken, met een ijzer ~ 135
bewerkt brood 116
bewerkt, niet goed ~ 128
bewerkt, slecht ~ brood 128
bezem 82
bezem van strooi 82
bezem, afgekeerde ~ 82
bezorgen 138
bier 115, 124
biergist 97
biest 130
biestmelk 130
bijbak 119
- bijbakken 117
bijeenschrapel 94
bijeenslaan 106
bijrijzen 113
binnenmuur 72
binnenst, derf van ~ 127
binnenste 72
binnenwanden 72
blaar 126
blaasjes 128
blaasjes, met ~ 129
blad, uit het ~ halen 125
blanke stroop 134
blaren 129
blauwe jas 61
blauwe kiel 61
blauwe scholk 61
blazen 128
bleek 88
bleke bloem 88
blik 111, 123
blikken plaat 112
bloedlauw 103
bloedwarm 103
bloem 86, 87, 107, 130, 133, 134
bloem deropsmijten 107
bloem gooiën 107
bloem mengen 89
bloem met bezeefd roggemeel 133
bloem strooien 107
bloem van meel 86
bloem, amerikaans ~ 87
bloem, amerikaanse ~ 87
bloem, bet ~ stuiven 107
bloem, bleke ~ 88
bloem, buitenlandse ~ 87
bloem, extra ~ 130
bloem, fijne ~ 86, 87
bloem, gebleekte ~ 88
bloem, gebuilde ~ 87
bloem, gewone ~ 86, 87, 107
bloem, goede ~ 87, 130
bloem, grijze ~ 86
bloem, grove ~ 85
bloem, inlandse ~ 133
bloem, koude ~ 88
bloem, lichte ~ 130
bloem, met ~ bestrooien 107
bloem, scherpe ~ 87
bloem, straffe ~ 87, 130
bloem, te grauwe ~ 88
bloem, uitlandse ~ 87
bloem, vreemde ~ 87
bloem, witte ~ 86, 87
bloem, zeeuwse ~ 130, 133, 134
bloem, zuivere ~ 87
bloembak 89
bloemen maken 116
bloemkamer 63
bloemkar 89
bloemkist 89
bloemkuij 89
bloemtarwe 133
bloemton 89
bloemzak 102, 106
bloemzeef 85
bloemzolder 63

II.1 bakker

- blok 132
 blokken 62, 77
 blusbak 81
 blusketel 81
 bluspot 81
 bodem 66, 67, 73, 123
 bodem van de oven 73
 boerenbaksel 119
 boerendeeg 119
 boerenmik 119
 boerenoven 69
 boezem 62
 boezeroen 61
 boggesmeelzeef 85
 bokkesmeel 86
 boks 62
 bol 131
 bol, in de ~ zetten 109
 bol, op de ~ zetten 109
 bol, snijden en ~ maken 108
 bollen bakken 131
 bollen maken 109
 bollen rollen 131
 bollen snijden 132
 bollen wegzetten 110
 bollen, het deeg vormen tot ~ 109
 bollerijs 110
 bolletje deeg 131
 bolletjes maken 109, 131
 bolrijs 100, 110
 bolrijs lang maken 110
 bolrijstijd 110
 boonstaak, bos stro met ~ 82
 bord 77
 bord(e) hout 77
 bordje 77
 borstel 82, 112, 114, 125
 borstel met steel 114
 borstel, platte ~ 125
 borsteltje 112
 bos 77
 bos schansen 77
 bos stro met boonstaak 82
 bot maken 111
 boter 112
 boter, gesmolten ~ 115
 botermelk 115
 boulteû (wa.) 87
 bousters 84
 bovenbeschuit 132
 bovenkant 66, 67
 bovenkorst 66, 67, 132
 bovenkorstje 66, 67
 bovenop 63
 bovenste 67
 bovenste korst 66
 bovenste zolder 63
 braak 135
 braakijzer 135
 braakkluppel 135
 braggelijzer 78, 80
 braken 135
 bramen 117
 brandbrood 126
 branden 126
 brandhout 74, 77
 braziliaanse zeep 130
 bred 125
 bredje 123
 breekijs 78, 135
 breken 135
 breken, koek ~ 135
 brem 77
 brembezem 82
 bremmenbezem 82
 bremwis 82
 brengen 138
 brengen, op de juiste hits ~ 78
 brengen, op hits ~ 78
 brengen, op temperatuur ~ 78
 brengen, op warmte ~ 78
 brengen, op zijn graden ~ 78
 brik 109
 brikken 69, 72, 73
 brikken en leem 69
 brikken, gebakken ~ 69
 brikken, vuurvaste ~ 69, 72, 73
 brikkenstenen 69
 brioche (fr.) 131
 broek 62
 broek, witte ~ 62
 brok 117
 brokkelig 105
 brood 116, 117
 brood aanzetten 99
 brood bet koters 128
 brood maken 110, 111
 brood met een losse korst 128
 brood met gater 128
 brood met leng 129
 brood met loker 128
 brood stoppen 116
 brood treden 94
 brood, afgebakken ~ 128
 brood, afgewerkt ~ 116
 brood, afgezakt ~ 129
 brood, bedorven ~ 129
 brood, bewerkt ~ 116
 brood, derf ~ 127
 brood, gebarsten ~ 126
 brood, gehakkeld ~ 116
 brood, gekloven ~ 128
 brood, geknipt ~ 116
 brood, gekweerd ~ 127
 brood, gelokerd ~ 128
 brood, gereten ~ 128
 brood, gescheurd ~ 128
 brood, gesneden ~ 116
 brood, gezakt ~ 129
 brood, grijs ~ bakken 89
 brood, hol ~ 128
 brood, ingevallen ~ 127, 129
 brood, klam ~ 127
 brood, klef ~ 127
 brood, klets ~ 127
 brood, knets ~ 127
 brood, krom ~ 127
 brood, lang ~ 129
 brood, licht ~ 128
 brood, los ~ 128
 brood, los gebakken ~ 128
 brood, losgebakken ~ 128
 brood, met ~ rondgaan 138
 brood, moel ~ 117
 brood, nat ~ 127
 brood, neergeslagen ~ 129
 brood, ondoorbakken ~ 127
 brood, onvast ~ 129
 brood, opgebakken ~ 129
 brood, opgebarsten ~ 129
 brood, oven ~ 117
 brood, plat ~ 127
 brood, reten binnen in het ~ 129
 brood, rot ~ 129
 brood, rug in het ~ 129
 brood, slecht bewerkt ~ 128
 brood, te veel gerezen ~ 128
 brood, uitgejaagd ~ 128
 brood, vaardig ~ 116
 brood, verbrand ~ 126
 brood, zak in het ~ 127
 brood, zuur ~ 129
 broodbak 93, 111
 broodbakkerij 62
 broodbeschuit 132
 broodblik 112
 broodbloem 87
 broodborstel 114
 brooddeeg 102, 117
 brooddesem 97
 broodhok 63
 broodhort 125
 broodhuis 63
 broodje, klein ~ 83
 broodjesscheutel 137
 broodjesschieter 137
 broodkamer 63
 broodkar 125, 139
 broodkast 113
 broodkever 66
 broodkot 63
 broodkoter 128
 broodlager 63
 broodmachine 90, 95
 broodmagazijn 63
 broodmandel 139
 broodmanege 95
 broodmeel 86
 broodmengmachine 95
 broodmes 108, 132
 broodmes, oud ~ 108
 broodmoelde 91
 broodmou(de) 91
 broodoven 68
 broodpalet 123
 broodpan 112
 broodplaat 123
 broodplaats 63
 broodplaatsje 63
 broodplak 63
 broodplank 106, 123, 125
 broodplankje 123
 broodrek 63, 125
 broodsbus 111
 broodschap 63, 125
 broodschep 123
 broodscheutel 120
 broodschiertertje 137
 broodschoep 123
 broodschoffel 123
 broodschuif 123

bakker II.1

broodschup 90, 122
broodskamer 63
broodskar 139
broodsee 123
broodsmengmachine 95
broodspaan 123
broodspade 123
broodspan 112
broodspots 63
broodstrek 125
broodsteker 108
broodstelling 125
broodstempel 115
broodswagen 139
broodszimmer 63
broodtoer maken 138
broodtrog 92
broodvorm 112
broodwaag 109
broodwagel 139
broodwagen 125, 139
broodzimmer 63
broodzwouw 120
brotschieber (du.) 123
bruine suiker 135
brutselen 135
buiik 67
builen 85, 128
buis 61
buitenlands 87
buitenlands meel 87
buitenlandse 87
buitenlandse bloem 87
buitenlandse patent 87.
buitenlandse tarwe 87
bulk 86
bus 111
bus, gesloten ~ 81
bus, uit de ~ halen 125
busketel 81
busrijs 113
bussel 77, 82
bussel krik 77
busselhout 77
bus(sen), uit de ~ doen 125
bussen, uit de ~ pakken 125

C

canada 77, 87
canadahout 77
canadamutsaard 75
canadees 87
carré-en 116
cement 73
cendre (fr.)-oven 69
chamotte 70, 73
chamotte-plavuizen 73
chamotte-stenen 73
chamotte, vuurvaste plavuizen met ~ 73
chamottesteen 70
cichorei 115
clown 61
cotonnade (fr.) boks 62
cotonnade (fr.) scholk 61
coupe-pâte 95, 108

D

daal geslaan 103
daal slaan 127, 129
daar zijn 102
deeg 94, 99, 117, 119, 127, 131
deeg aanzetten 100
deeg delen 108
deeg lopen 94
deeg maken 89, 94
deeg mengen 93
deeg met stukken doorslaan en het een op het ander duwen 107
deeg omzetten 94
deeg onderenmaken 94
deeg onderen zetten 94
deeg trekken 94
deeg zetten 94
deeg, bedorven ~ 113
deeg, beslagen ~ 117
deeg, bolletje ~ 131
deeg, (de) ~ heeft een korst op 105
deeg, derf ~ 101, 103
deeg, dode ~ 101, 103
deeg, dove ~ 101
deeg, droog ~ 105
deeg, gegangen ~ 102
deeg, gejaagde ~ 101
deeg, gekorste ~ 105
deeg, gekorsten ~ 94
deeg, gerezen ~ 102
deeg, goed gevuld ~ 102
deeg, groen(e) ~ 101
deeg, het ~ vormen tot bollen 109
deeg, ingevallen ~ 101
deeg, kapotgegaan ~ 101
deeg, kapotgerezen ~ 101
deeg, kapotte ~ 101, 103
deeg, klont ~ 117
deeg, klot ~ 117
deeg, met ~ mengen 99
deeg, mottel ~ 117
deeg, nog niet uitgegaan ~ 101
deeg, ongegaan ~ 103
deeg, onrijpe ~ 101
deeg, opgezette ~ 102
deeg, oude ~ 99
deeg, oude ~ aanlengen 99
deeg, platte ~ 101
deeg, rot(te) ~ 101
deeg, schone, frisse ~ 103
deeg, schrale ~ 105
deeg, slappe ~ 105, 131
deeg, stuk oud ~ laten liggen 99
deeg, te zeer uitgegaan ~ 101
deeg, te zure ~ 101
deeg, uitgedroogde ~ 105
deeg, uitgegaan ~ 101
deeg, uitgelopen ~ 101
deeg, vaardig gegangen ~ 102
deeg, vaardige ~ 102
deeg, verdroogde ~ 94
deeg, verloren ~ 103
deeg, verrekte ~ 101
deegappel 83

deegbak 93, 106
deegbrakemachine 135
deeghok 64
deegkamer 64
deegkleed 102
deegkleedje 102, 106, 112
deegklot 117
deegkorst 94
deegkrabber 95, 108
deegkrats 95, 108
deegkuip 93
deegmachine 90, 95
deegmengmachine 90
deegplank 137
deegplets 90
deegprent 137
deegschup 90, 95, 108
deegschupje 95, 108
deegsem 97
deegsemen 99
deegsnijder 95
deegsteker 108
deegtafel 106
deegtemperatuur, goede ~ 103
deegtrog 92
deegvlood 93
dek 102
dek van de kneedtrog 106
deken 102
dekje 102, 106
deksel 66, 67, 71
deksel van de moelde 106
deksel van een oven 71
deksels 131
dekseltjes 131
delen, deeg ~ 108
den 77
dennehout 77
dennemutsaard 75
denneschans 75
dennesnoeisel, schans van ~ 75
derde toer 113
derf 103, 105, 127
derf brood 127
derf deeg 101, 103
derf van binnenst 127
derf, nog te ~ 101
derf, te ~ 103
derin, met zemelen ~ 88
derindoen, desem ~ 99
derindoen, zuurdeeg ~ 99
derin slaan van de kou 103
deronderstrooien, stuifmeel ~ 107
deropsmijten, bloem ~ 107
deropstrooien, get meel ~ 107
deruitbroeien 125
deruitdoen 125
deruithalen 79, 124, 125
deruitrakelen 80
deruitschieten 124
derve hoek 128
desem 94, 97
desem derindoen 99
desem maken 99
desem, geen goede ~ 103
desem, goede ~ 102

II.1 bakker

desem, knoedel ~ 117
 desem, te droge ~ 105
 desem, verse ~ 101
 desemen 99
 desemen, laten ~ 99
 deugen, niet ~ 103
 deur 71
 deur van de oven 71
 deurtje 71
 deurtje, ijzere ~ 71
 dikhout 77
 dikke kluppels 77
 dikke sprengels 77
 dinantdeeg 133
 dinantplank 137
 dis 106, 111
 dobbel vouwen 111
 dobbelbakken 138
 dode deeg 101, 103
 doek 102, 106, 112
 doek, linnen ~ 102
 doek, vette ~ 112
 doekje 102
 doen, de (mijn) toer ~ 138
 doen, de ronde ~ 138
 doen, uit de bus(sen) ~ 125
 doen, uit de oven ~ 125
 doen, uit de pan ~ 125
 doen, uit de plaat(platen) ~ 125
 dons 87
 doofpot 81
 doofton 81
 doorbakken 124
 doorbakken, niet ~ 126
 doorgejaagd, boe de bakker zijn vrouw heeft ~ 128
 doorgejagen, daar heeft de bakker zijn wijf ~ 128
 doorgekropen, daar is de bakker ~ 128
 doorgekropen, daar is de vrouw van de bakker ~ 128
 doornhagemutsaard 75
 doorhouwen 107
 doorkneden 107
 doornemutsaard 75
 doornenhagen, afkapsel van ~ 77
 doornenhagen, takken van ~ 77
 doornheetsel 77
 doornhaag, mutsaard van ~ 75
 doornhaaghout 77
 doornmutsaard 75
 doorslaan 106
 doorslaan, de rijs ~ 106
 doorslaan, deeg met stukken ~ en het een op het ander duwen 107
 doorslaan, rijzen en ~ 106
 doorsnijden 132
 doorwerken 107, 135
 dop 67
 dopjes 131
 doppen 131
 dopper 131
 douche 74, 81
 douwen, kotter ~ 116
 dove deeg 101

draaien 137
 draf 97
 dref, te ~ 105
 driepikkel 74
 driepikkel, open ~ 74
 driepoot 74
 drietand 78
 drijven 105
 drijverig 88
 droge eik 77
 droge, te ~ desem 105
 drogen 132
 drogen en kleuren 132
 drogen, beschuit voor te ~ 132
 drogen, kleuren en ~ 132
 drogen, laten ~ 133
 droog 103, 105
 droog deeg 105
 droog, te ~ 105
 droogbakken 133
 drooghok 73
 droogkast 74
 droogkloppen 107
 droogkneden 107
 droogoven 63, 69, 73
 droogruimte 73
 droogslaan 107
 droogslaan en afknijpen 106
 droogwerken 107
 droogzolder 63
 droogzoldertje 63
 druivenhoning 135
 druivesuiker 134, 135
 drukken 107, 137
 dubbel nul 133
 dubbele zero 87
 duivel 74
 duiveltje 74
 duwen, deeg met stukken doorslaan en het een op het ander ~ 107
 dweil 82
 dweil op de scheuter 82
 dweilen 79, 83
 dweilen, schoonmaken en ~ 83

E

ecken (du.) 67
 edelweis 87
 eerlijkheid 114
 eerste bak 131
 eerste baktijd 131
 eerste keer bakken 131
 eerste kwaliteitsbloem 130
 eerste maal bakken 131
 eerste oven 117
 eerste rijs 100, 110
 ei, bet geklopt ~ insmeren 114
 ei, geklopt ~ 125
 eier, melk en ~ 130
 eieren, water en ~ 130
 eierstreuf 130
 eik 77
 eik, droge ~ 77
 eikedunsel 77
 eikehout 77

eikehout, mutsaard van ~ 75
 eikeloof 77
 electricke lamp 74
 electriche looplamp 74
 elzemutsaard 75
 emmer 81
 emulsie 130
 eruitziften 85
 eventjes laten rusten 100
 eventjes, nog ~ laten rijzen 106
 extra 87, 130
 extra bloem 130

F

fabrieksmeel 87
 faggenlok 74
 faggenoven 69
 fagot (fr.) 77
 fak 76
 fakkel 74
 fantasiebrood 116
 fel, te ~ gebakken 126
 fel, te ~ opgaan 101
 fieteraar 66
 fiets met een korf 139
 figuurplank 137
 figuurtaaiplank 137
 fijn zeef 85
 fijn zift 85
 fijne bloem 86, 87
 fijne tarwebloem 87
 fijnmeelzeef 85
 firmastempel 115
 flinter 82
 floes 82
 fond 66, 73, 123
 fonzen maken 131
 forket, met de ~ inprikken 115
 forket, prikken met ~ 115
 fors, te ~ bakken 126
 fractairstenen 69
 franse knip 116
 frisse, schone, ~ deeg 103

G

gaan 99, 100, 101, 106, 110, 113
 gaan laten 100, 101, 110
 gaan leven 100
 gaan te bakken zetten 100
 gaan, aan het ~ zijn 100
 gaan, aanvangen te ~ 100
 gaan, beginnen op te ~ 100
 gaan, beginnen te ~ 100, 101
 gaan, goed ~ ~ 100, 101
 gaan, het ~ 99
 gaan, laten ~ 99, 100, 101, 106, 110, 113
 gaan, moeten ~ 110
 gaan, niet ~ 103, 105
 gaan, niet willen ~ 103
 gaan, nog get laten ~ 113
 gaan, nog laten ~ 113
 gaan, tijd van ~ 110
 gaan, tijd voor het ~ 99
 gaan, uit laten ~ 113

bakker II.1

gaantijd 110
 gaar bakken 124, 131
 gaar laten worden 124
 gaar maken 124
 gaar worden 124
 gaar (zijn) 124
 gaar, half ~ 127
 gaar, niet ~ 126, 127
 gaffel 79
 galettebrood 116
 gang, de ~ uithouwen 107
 gang, geen ~ hebben 103
 gang, geen ~ in zitten 103
 gang, goed op ~ 103
 gang, in ~ komen 113
 gang, nog niet genoeg aan de ~ 101
 gang, te sterk in ~ 129
 gangen, niet ~ 103
 gans, nog niet ~ uitgegaan 101
 gasbeest 66
 gater 128
 gater, brood met ~ 128
 gaterig 128
 gaters, pannetje bet ~ in 131
 gebakken brikken 69
 gebakken, los ~ 128
 gebakken, los ~ brood 128
 gebakken, te fel ~ 126
 gebaksel 117
 gebakt 117
 gebakte 86, 117
 gebarsten 128
 gebarsten brood 126
 gebarsten en zwart 126
 gebarsten, verborde korst 126
 geblaard 126
 gebleekt meel 87, 88
 gebleekte 87, 88
 gebleekte bloem 88
 gebuild 86
 gebuild graan 86
 gebuild koren 86
 gebuild meel 86
 gebuild tarwemeel 133
 gebuilde bloem 87
 gebuilde tarwe 86
 gedreven 127
 gedroogd 105
 geen gang hebben 103
 geen gang in zitten 103
 geen goede desem 103
 geen stand in 105
 geerd 78, 80
 geerkast 84
 geerschrank 113
 gegaan 102
 gegaan, niet ~ 101, 103
 gegangen 102, 103
 gegangen deeg 102
 gegangen zijn 101
 gegangen, genoeg ~ 102
 gegangen, goed ~ 102, 103
 gegangen, niet ~ 103
 gegangen, niet genoeg ~ 101
 gegangen, niks ~ 103
 gegangen, nog niet lang genoeg ~

101
 gegangen, te kort ~ 101
 gegangen, te lang ~ 101
 gegangen, te veel ~ 101
 gegangen, vaardig ~ deeg 102
 gegist, niet genoeg ~ 103
 gehakkeld brood 116
 geheng 72
 gehobbeld 126
 gejaagde deeg 101
 geklonterd 88, 127
 geklopt ei 125
 geklopt, bet ~ ei insmeren 114
 gekloven brood 128
 geknipt brood 116
 geknipte mik 116
 geknipte weg 116
 gekorst 105
 gekorste deeg 105
 gekorsten deeg 94
 gekoterd 128
 gekruiden 134
 gekweerd brood 127
 gelachter 77
 gelegen, te lang ~ 101
 gelei 130
 gelei, speciale ~ 134
 gelokerd 128
 gelokerd brood 128
 gemalen kandijnsuiker 134, 135
 gemalen meel 86
 gemalen weit 86
 gemalen, grof ~ 86
 gemengd, te slap ~ 105
 gemengd, te warm ~ 105
 genoeg gegangen 102
 genoeg gewarmd 103
 genoeg hebben 102
 genoeg opgegaan 102
 genoeg, heet ~ zijn 103
 genoeg, juist ~ gerezen 102
 genoeg, niet ~ gegangen 101
 genoeg, niet ~ gegist 103
 genoeg, niet ~ gevuld 101, 128
 genoeg, nog niet ~ aan de gang 101
 genoeg, nog niet ~ hebben 101
 genoeg, nog niet lang ~ gegangen 101
 genoeg, warm ~ 103
 genoeg, warm ~ zijn 103
 gereed 102
 gereed voor af te wegen 102
 gereed voor in de oven te steken 102
 geren 99, 100
 gereten 126, 128
 gereten brood 128
 gereten en zwart verbrande korst 126
 gereten, verbrande en ~ 126
 gerezen 102
 gerezen deeg 102
 gerezen, goed ~ 102
 gerezen, grof ~ 128
 gerezen, juist genoeg ~ 102
 gerezen, niet ~ 103

gerezen, schraal ~ 105
 gerezen, te grof ~ 128
 gerezen, te hel ~ 128
 gerezen, te veel ~ brood 128
 gerezen, te zeer ~ 101
 gerezen, vol ~ 102
 gescheurd 126, 128
 gescheurd brood 128
 geschroeid 126
 geslaan, daal ~ 103
 geslacherhout 77
 geslijmd 127
 gesloten bus 81
 gesmolten boter 115
 gesneden beschuitedbol 132
 gesneden brood 116
 gesprongen 128
 gesprongen korst 126
 getricëerd 86
 getuigkeet 74
 gevuld, goed ~ deeg 102
 gevuld, niet ~ 101
 gevuld, niet genoeg ~ 101, 128
 gewarmd, genoeg ~ 103
 geweer 123
 geweid 127
 gewelf 72
 gewerf sel 72
 gewerkt, niet ~ 103
 gewerkt, te hard ~ 128
 gewerkt, te veel ~ 126
 gewicht 109
 gewicht verliezen 123
 gewicht, verlies aan ~ 124
 gewichten 72
 gewichtssteen 109
 gewichtssteen, koperen ~ 109
 gewichtsverlies 124
 gewone bloem 86, 87, 107
 gewone metselstenen 69
 gewone vldovensteen 69
 gewoon meel 107, 134
 gewoon mes 132
 gezakt brood 129
 gezeefd meel 86
 gezeefd tarwemeel 133, 134
 gezeefd, bloem met ~ roggemeel 133
 gezet, te nat ~ 105
 gezift 86
 gezift meel 86
 giël 97
 ginsterbezem 82
 gist 95, 97, 99
 gist, natte ~ 97
 gisten 99, 100, 101
 gisting 99
 gisting, tweede ~ 110
 gisttijd 99
 glacé 67
 glaceren 114
 gleuf trekken 116
 gloeiendig stoken 78
 glucose 134, 135
 gluten 128
 goed 102, 103
 goed gaan 100, 101

goed gegangen 102, 103
 goed gerezen 102
 goed gevuld deeg 102
 goed op gang 103
 goed, juist ~ 103
 goed, niet ~ bewerkt 128
 goed, niet ~ opgeboid 129
 goed, nog niet ~ los 101
 goede bloem 87, 130
 goede deegtemperatuur 103
 goede desem 102
 goede melk 130
 goede, de ~ maat 103
 goede, geen ~ desem 103
 goedkope olie 112
 gooien, bloem ~ 107
 gooien, daar get meel onder ~ 107
 gooien, ondersteboven ~ 125
 gooien, stubmeel ~ 107
 graad, de ~ hebben 103
 graan, gebuild ~ 86
 graan, ongebuild ~ 85
 graden, op zijn ~ brengen 78
 graden, zijn ~ hebben 103
 grauw worden 105
 grauwe, te ~ bloem 88
 greetje 83
 gremelen 94
 gremelingen 94
 grendel 72
 grendel met pin 72
 griesmeel 130
 grijs brood bakken 89
 grijze bloem 86
 grint 84, 107
 groen 101
 groen, nog ~ 101
 groen, nog te ~ 101
 groen(e) deeg 101
 grof gemalen 86
 grof gerezen 128
 grof hout 77
 grof zeef 85
 grof zift 85
 grof, te ~ gerezen 128
 groot meelzeef 85
 grote marmiet 81
 grote muurstenen 69
 grote zwouw 138
 grove bloem 85
 grove rijs 128

H

haagdoorn 77
 haagdoornsnoeisel 77
 haak 72, 78, 80, 123
 haakijzer 80
 haard 73
 haardstenen 73
 hagedoorn 77
 hagedoorn, mutsaard van de ~ 75
 hagedoornmutsaard 75
 hakkelen 117
 halen, uit de bakken ~ 125
 halen, uit de bus ~ 125
 halen, uit de oven ~ 124

halen, uit de pan ~ 125
 halen, uit de plaat ~ 125
 halen, uit het blad ~ 125
 half en half 89
 half gaar 127
 half rogge half tarwe 133, 134
 half water half melk 130
 half, half en ~ 89
 half, half rogge ~ tarwe 133, 134
 half, half water ~ melk 130
 halsdoek 62
 halsplak 62
 halve stekken 77
 halve, twee ~ 132
 halveren 132
 hampel meel 107
 hand 108
 hand, bet de ~ afduwen 108
 handborstel 114
 handdoek 102
 handen, kneden bet de ~ 93
 handen, kneden met de ~ 93
 handen, mengen met de ~ 94
 handen, ondereenmaken met de ~ 94
 handgreep 72
 handpaal, kleine ~ 138
 handscheut 123
 handscheutel 123, 137
 handscheuter 138
 handschieter 137
 handschupje 108
 handvat, ovenscheel met ~ 71
 handvat, schupje zonder ~ 132
 handveger 114, 125
 hangar 64
 hangerig 105
 hangwaag 109
 hansen 62
 hard, te ~ 216
 hard, te ~ bakken 126
 hard, te ~ gewerkt 128
 harde korst 117, 129
 harden 78
 hardsteen 109
 hart 67
 hartstikke verbranden 126
 hebben, nog niet genoeg ~ 101
 heef 97, 98
 heef, natte ~ 97
 heefsel 97, 129
 heefsel maken 99
 heefsel zetten 99
 heefseltijd 99
 heeft 98
 heet genoeg zijn 103
 heet, te ~ worden 105
 heetmaken 78
 heetsel 77
 heetseltjes 77
 heetstoken 78
 heffe 96, 98
 heffe, natte ~ 97
 heffen 97
 heibezem 82
 heilig, op het ~ oog 109
 hel 103

hel korst 126
 hel, te ~ 105
 hel, te ~ bakken 126
 hel, te ~ gerezen 128
 hel, te ~ stoken 126
 hemd 61
 hemdje 61
 hemel 72
 hendel 72
 het gaan 99
 heteluchtoven 69
 heten 78
 hevel 97
 hevel indoen 99
 hevel maken 99
 hevelbrood 98
 heveltijd 99
 hever 97
 hits, op ~ brengen 78
 hits, op ~ zijn 78
 hits, op de juiste ~ brengen 78
 hoddel 82
 hoek, derve ~ 128
 hol brood 128
 hondskar 139
 hondsrad 95
 honing 134, 135
 honingmeel 134, 135
 honingstroop 134
 hoog, te ~ op 101
 hoog, te ~ opgewist 128
 hoos 62
 hort 125
 hortje 125, 138
 hout 77, 103
 hout, bord(e) ~ 77
 hout, grof ~ 77
 hout, lang ~ 77
 hout, schans van ~ 75
 hout, zwaar ~ 77
 houtamerten 79
 houtassen 79
 houten bakmou(de) 91
 houten baktrog 93
 houten moel 91
 houten moelde 91
 houten mou(de) 91
 houten schup 90
 houten trog 92
 houten zeef 85
 houteren bak 93
 houteren baktrog 93
 houteren moel 91
 houteren schupper 90
 houtjes, strooiwis met ~ 74
 houtoven 68, 69
 houtskool 79
 houtskoolpot 81
 houtskooltob 81
 houtspanen 74
 houtsplinters 74
 huiden 105
 huis, aan ~ bestellen 138
 huisbak 119
 huisbakken 117
 huismik 119
 huiswegen 117

bakker II.1

I

ijzer, met een ~ bewerken 135
ijzeren bak 81
ijzeren deurtje 71
ijzeren ketel 81
ijzeren oven 69
ijzeren plaat 71
ijzeren schoep 80
ijzeren schup 95
ijzeren stang 135
ijzeren ton 81
ijzeren vat 81
ijzerton 81
in kunnen 102
inbakken 123
indoen 119
indoen, hevel ~ 99
indrogen 123
ineengaan 127
ineenhouden 107
ineenzakken 127
ingaan 119
ingeschoten kunnen worden 102
ingeslaan 103
ingeslagen 103, 129
ingevallen 129
ingevallen brood 127, 129
ingevallen deeg 101
ingewerkt, niet ~ 129
ingezakt 103
ingezakte kuil 127
inhouden 106
inkerven 116
inkloppen 107
inlands 88
inlandse bloem 133
inleggen 117, 119
inprikken, met de forket ~ 115
inscheuter 120
inschiet 119
inschietdeur 71
inschieten 117, 119, 123
inschieten, terug ~ 138
inschieter 119, 120, 137
inschieters 62
inschieters bakken 117
inschietplankje 138
inschuiven 119
inschuiver 123
in slaan 106, 127
in slaan 127, 135
insmeren 112
insmeren, bet geklopt ei ~ 114
insnijden 116
insteken 119
insteker 123
instrijken 112, 114
intrekken 79
invallen 127, 135
invetten 112
invouwen 111
inwerken 111
inzakken 127
inzetten 119

J

jacht 72
jagen 78
jas 61
jas, blauwe ~ 61
jasje 61
jodenvet 134
juffrouw 129
juist genoeg gerezen 102
juist goed 103
juiste temperatuur 103
juiste, de ~ warmte 103
juiste, op de ~ hits brengen 78
jute 106
jutezak 102, 106

K

kaars 74
kadetjesplankje 138
kadetjesscheut 138
kaf 84
kakkerlak 64
kam 117
kandijstroop 135
kandijsuiker, gemalen ~ 134, 135
kaneel 133, 134
kant 66, 67
kant van de oven 72
kant, lamme ~ 67
kant, platte ~ 67
kant, schone ~ 66
kantelen 137
kanten 68, 72
kanten, scherpe ~ 117
kantkoek 68
kap 61
kap, los van de ~ 128
kapje 61, 66, 67
kapje, een ~ hebben 129
kapot 101, 103
kapotgegaan 101
kapotgegaan 101
kapotgegaan deeg 101
kapotgerezen 101
kapotgerezen deeg 101
kappotte deeg 101, 103
kappen 132, 137
kapsel 77
kar 139
karbiedlamp 74
karelen 69
karnoffelen 94
kartels 117
karton 106
kast 110, 113
kattkop 83
keep 66
keer, eerste ~ bakken 131
keer, ene ~ laten opgaan 99
keerbezem 82
keerdek 82
keerwis 82
kegel 61
kelder 74
kelder voor korstdeeg 64

keren 79, 82, 137
keren met de wis 79
kerfjes 117
kerven 116
ketel 81
ketel, ijzeren ~ 81
kettingdeur 71
kettingvod 82
keuter 78
keuteren 78
keuterhaak 78
keuterijzer 78
kever 66
kiebel 93
kiel 61
kiel, blauwe ~ 61
kiel, witte ~ 61
kieltje 61, 62
kieltje, wit ~ 62
kiepen 125
kijkgat 71
kinderbroodje 83
kippen 137
kist 89
klaar 102, 116
klaar voor de oven 102
klaar, nog niet ~ 101
klad, te ~ 103
klam brood 127
klapvorm 137
klas, roggebloem 1ste ~ 134
klaauw 109
kleed 102
kleedje 102
klef 126, 127
kleien 83, 107
kleien strooien 107
kleien, meel met de ~ 85
kleien, ongebuild meel met de ~ 85
kleien, tarwe met ~ 85
kleientarwe 84
kleienzeef 85
klein broodje 83
kleine handpaal 138
kleine scheutel 123
kleine scheuter 138
klep 71, 72
klepje, overslaand ~ 72
klepjes 72
klets 103, 105, 126, 127
klets brood 127
klets, te ~ 105
kleuren 114, 132
kleuren en drogen 132
kleuren, drogen en ~ 132
kleurkant 67
klink 72
klomp 77, 117
klompen 62, 77, 94
klompjes 77
klont deeg 117
kloppen 107
klopper 135
klot 117
klot deeg 117
kluitjes maken 110

II.1 bakker

- kluppel 72
 kluppelen, mutterd met ~ 75
 kluppels 77
 kluppels, dikke ~ 77
 knabben 77
 knap, te ~ 101
 knapkoekplaat 123
 knaster 126
 knats 126
 kneden 93, 94, 107
 kneden bet de handen 93
 kneden bet de voeten 94
 kneden met de handen 93
 kneden met de voeten ~ 94
 kneden, met de voeten ~ 94
 kneder 90
 kneebak 93
 kneedbak 93
 kneedbank 105
 kneedmachine 90, 95, 135
 kneedmachine voor zwartbrood 95
 kneedsel 117
 kneedtrog 91
 kneedtrog, dek van de ~ 106
 kneemachine 95
 kneetrog 91
 knekel 66
 knets 105, 126, 127, 129
 knets brood 127
 knetsurig 126
 knetsig 126
 knijp 86, 87
 knip, franse ~ 116
 knipbrood 116
 knipmik 116
 knipmikje 116
 knippebrood 116
 knippen 116
 knipweg 116
 knobel 67
 knoedel dessem 117
 knoei 105
 knoesthout 77
 knol 83
 knotsen 77
 knotshout 77
 koddevod 82
 koek breken 135
 koek, vast als een ~ 103
 koekbreker 135
 koekdeeg 133, 134
 koekdinantdeeg 133
 koekdinantplank 137
 koekdinantsplank 137
 koekdinantvorm 137
 koekendeeg 134
 koekjes 117
 koekkruiden 134
 koekplaat 112
 koekplank 137
 koelkamer 64
 koelplak 64, 110
 koets 61
 koffie 115
 koffie, lochte ~ 115
 kolenhok 64
 kolenkot 64
 kolenschap 79
 kolenschoep 79
 kolenschup 79
 komen, beginnen leven in te ~ 100
 komen, beginnen los te ~ 100
 komen, in gang ~ 113
 komen, uit laten ~ 124
 königswinter 69
 königswinter-stenen 73
 königswinter-tegels 73
 königswinteroven 68, 69
 königswinters 73
 königswintersteen 69
 konijnskop 83
 koningsoven 69
 kont 67
 kookoven 69
 koolschoep 79
 koolschup 79
 koordensloffen 62
 koornemeel 107
 kop 66, 67
 kop los 128
 koperen gewichtssteen 109
 kopje 67
 kopjes 67
 koren 86
 koren, gebuild ~ 86
 korenbloem 134
 korenmeel 86
 korf, fiets met een ~ 139
 korst 66, 67, 94, 105
 korst, bovenste ~ 66
 korst, brood met een losse ~ 128
 korst, daar zit een ~ op 105
 korst, de deeg heeft een ~ op 105
 korst, gebarsten, verborde ~ 126
 korst, gereten en zwart verbrande ~ 126
 korst, gesprongen ~ 126
 korst, harde ~ 117, 129
 korst, hel ~ 126
 korst, krom ~ 66
 korst, los van de ~ 128
 korst, losse ~ 129
 korst, onderste ~ 66
 korst, uit de ~ 129
 korst, verborde ~ 126
 korst, verbrande ~ 126
 korst, verkoalde ~ 126
 korst, versnapte ~ 126
 korst, zwarte ~ 126
 korstdeeg, kelder voor ~ 64
 korsten 68, 105
 korsten krijgen 105
 korstendeeg 94
 korsterig 105
 korstje 66, 67
 korstmes 94
 kort, te ~ gegangen 101
 kot 71, 74
 koter 128
 koterbrood 128
 koteren 128
 koters 128
 koters, brood bet ~ 128
 kotjes steken 116
 kotter douwen 116
 kou, derinslaan van de ~ 103
 koud, te ~ 103
 koude bloem 88
 kraaiestenen 69
 krabber 78, 80, 95, 108
 krabbertje 95
 krabmes 95
 krals 95
 krats 80, 95, 108
 kratsen 79
 kratser 80
 kratsje 95
 krekel 66
 kremeren 138
 kretser 95, 108
 krichelkolen 79
 krichelskolen 79
 krichelskolenton 81
 krichelskolentrom 81
 kriel 84, 87
 krijgen, korsten ~ 105
 krijgen, leven in ~ 100
 krijgen, volume ~ 100
 krik 76
 krik, bussel ~ 77
 krikkehout 77
 krikken 79
 krikkenbak 81
 krikkenhaak 80
 krikkesprenkels 77
 krinsel 86
 krissie 126
 krog 81
 krollebedol 83
 krollebol 83
 krollemol 83
 krom brood 127
 krom korst 66
 krom ovenijzer 80
 krommes 95
 krophout 77
 kropmeel 85
 kruiden 133, 134
 kruin 66, 67, 72
 kruinvel 126
 kruis 126
 krul 67
 kuil 74, 127, 129
 kuil, ingezakte ~ 127
 kuiltjes 128
 kuip 89, 83
 kuisstok 82
 kunnen, afgewogen ~ worden 102
 kunnen, ingeschoten kunnen ~ 102
 kunsthoning 134
 kwaliteitsbloem, eerste ~ 130
 kwast 82, 112, 114, 127
 kweddelen 94
 kweernt 127
 kweken, zuur ~ 99
 kwispel 114

bakker II.1

L

laadruimte 64
laatste beurt 113
laatste rijs 113
lader 64
lager 63
laken 102
lamme kant 67
lamp 74
lamp, electricie ~ 74
lampegek 74
lang brood 129
lang hout 77
lang maken 111
lang mes 132
lang opmaken 111
lang rakelijzer 80
lang, bolrijs ~ maken 110
lang, nog niet ~ genoeg gegangen 101
lang, te ~ gegangen 101
lang, te ~ gelegen 101
lang, te ~ laten rijzen 129
lange priem 80
lange schieter 137
lange, natte vod aan ~ stok 82
lange, plankje met ~ nagels 115
lange, te ~ opgegangen 101
langzaam, te ~ 103
lantaarn 74
lap 82, 112
lap, natte ~ 125
lapje 112
laten bakken 124
laten desemen 99
laten drogen 133
laten gaan 99, 100, 101, 106, 110, 113
laten liggen 100
laten opgaan 99, 110
laten rijzen 100, 110
laten rusten 106
laten rusten in de onderoven 110
laten staan 110
laten uitgaan 124
laten, door ~ rijzen 110
laten, ene keer ~ opgaan 99
laten, eventjes ~ rusten 100
laten, gaan ~ 100, 101, 110
laten, nog ~ gaan 113
laten, nog get ~ gaan 113
laten, uit ~ gaan 113
leeghalen 79
leegmaken 79
leegrochelen 80
leem 70
leem, baksteen en ~ 69
leem, brikken en ~ 69
leem, vuursteen en ~ 69
leemoven 69
leemplavuizen 70
leggen, in de opbol ~ 109
leggen, in een rek ~ 110
lemmet, olielampje met ~ en tuitje 75
leng 129

leng, brood met ~ 129
lens 129
lepel 90, 123
leren voorschoot 61
leven 100
leven in krijgen 100
leven, beginnen ~ in te komen 100
leven, gaan ~ 100
leveren 138
licht brood 128
lichte bloem 130
lichter 88
lichter worden 123
liggen, laten ~ 100
liggen, stuk oud deeg laten ~ 99
lijfje 62
lijmen 129
lijmkant 67
lijp 129
likemutsaard 75
linnen doek 102
linnen zak 102, 106
linnen, stuk ~ 102
locht maken 116
locht, te ~ 128
lochte koffie 115
lok 74, 129
loker 128
loker, brood met ~ 128
lommel 113
lommel, stek met ~ 82
lommelje 113
lood 109
lood, stukken ~ 109
loodje 109
loog 130
lookjes 128
loonbak 119
loonbakken 117
looplamp 74
looplamp, electricie ~ 74
looplamp, staande ~ 74
lopen 101
lopen, deeg ~ 94
los 128
los brood 128
los gebakken 128
los gebakken brood 128
los van de kap 128
los van de korst 128
los zijn 101
los, beginnen ~ te komen 100
los, kop ~ 128
los, nog niet goed ~ 101
losgebakken brood 128
losgekomen, nog niet ~ 101
losgekomen 100, 110
loskomen, aan het ~ zijn 100
losse korst 129
losse, brood met een ~ korst 128
lossen 125
lucht 74
luchtbellen 128
luchter worden 123
luchtkoter 128
luchtlamp 74

luspot 81
luxe 116

M

maal, eerste ~ bakken 131
maat, de goede ~ 103
maat, op ~ 103
machientje 132
machine 106
magazijn 63, 64
maken, aanzet ~ 99
maken, bekleedsel ~ 116
maken, beschuitrol ~ 131
maken, bloemen ~ 116
maken, bollen ~ 109
maken, bolletjes ~ 109, 131
maken, bolrijs lang ~ 110
maken, bot ~ 111
maken, brood ~ 110, 111
maken, broodtoer ~ 138
maken, deeg ~ 89, 94
maken, desem ~ 99
maken, een tak daarop ~ 116
maken, fonzen ~ 131
maken, gaar ~ 124
maken, heefsel ~ 99
maken, hevel ~ 99
maken, kluitjes ~ 110
maken, lang ~ 111
maken, locht ~ 116
maken, nat ~ 114
maken, pofjes ~ 108, 131
maken, rond ~ 110, 111
maken, snijden en bol ~ 108
maken, strepen ~ 116
maken, vers ~ 138
maken, zuiver ~ 80, 83
maken, zuur ~ 99
maken, zuurdesem ~ 99
mal 137
malood 117
malse 88
manege 95
mangel 85
maniok 87
margarine 112
marmiet 81
marmiet, grote ~ 81
marmiet, oude ~ 81
massé 134, 135
m.b.-stempel 115
mechanische zeep 130
meebak 119
meel 86, 107, 130, 133, 134
meel bestrouwen 107
meel met de kleien 85
meel strooien 107
meel strouwen 107
meel, amerikaans ~ 87
meel, bloem van ~ 86
meel, buitenlands ~ 87
meel, daar get ~ onder gooien 107
meel, gebleekt ~ 87, 88
meel, gebuild ~ 86
meel, gemalen ~ 86
meel, get ~ deropstrooien 107

II.1 bakker

meel, gewoon ~ 107, 134
 meel, gezeefd ~ 86
 meel, gezipt ~ 86
 meel, hampel ~ 107
 meel, met ~ bestrooien 107
 meel, ongebuideid ~ 85
 meel, ongebuideid ~ met de kleien 85
 meel, roggemeel en zeeuws ~ 134
 meel, rouw ~ 85
 meel, uitlands ~ 87
 meel, vreemd ~ 87
 meel, wit ~ 86, 87
 meel, zeeuws ~ 133, 134
 meel, zuiver ~ 130
 meelbaal 102
 meelbak 89, 93
 meelbloem 86
 meelborstel 114
 meelhok 63
 meelhuis 63
 meelkamer 63
 meelkelder 63
 meelkever 65
 meelkist 89
 meelkot 63
 meelkuip 89
 meelmengsel 89
 meelpap 115
 meelplaats 63
 meelschoep 90
 meelschup 90
 meelsmolder 63
 meelstal 63
 meelton 89
 meeltrog 89, 92
 meelvat 89
 meelwormen 64
 meelzak 102, 106
 meelzeef 85
 meelzeef, groot ~ 85
 meelzolder 63
 melk 115, 124, 130
 melk en eier 130
 melk en water 130
 melk, goede ~ 130
 melk, half water half ~ 130
 melk, water en ~ 130
 melkbrood 116
 mengen 89, 94
 mengen, weg ~ 94
 mengelmoelde 91
 mengen 89, 93, 107
 mengen met de handen 94
 mengen, bloem ~ 89
 mengen, deeg ~ 93
 mengen, met deeg ~ 99
 mengen, weg ~ 93
 mengsel met zetmeel 124
 mengmachine 90, 95
 mengschup 90
 mengsel 117
 mengsel, speciaal ~ 124
 mengschup 90
 mengspan 90
 mengtrog 92
 mengvloot 93

mergelsteen 69
 merk 115
 merkstempel 115
 mes 94, 108, 132
 mes, gewoon ~ 132
 mes, lang ~ 132
 metbakken 117
 meterhout 77
 metersdennehout 77
 metershout 77
 metselstenen 69, 72
 metselstenen, gewone ~ 69
 midden 67
 midden, in de ~ 67
 mik 116
 mik, geknipte ~ 116
 mikbak 111
 mikkebak 93, 111
 mikkeplaat 112
 mikmachine 90
 mikmengmachine 90
 mikpan 112
 mikplaat 123
 misbranden 126
 missen 89
 moel 89, 91
 moel brood 117
 moel, houten ~ 91
 moel, houteren ~ 91
 moelde 89, 89, 91, 117
 moelde, de ~ treden 94
 moelde, deksel van de ~ 106
 moelde, houten ~ 91
 moeldedek 125
 moeldedeksel 93
 moeldegenschrap 94
 moeldegenschrapel 94
 moeldeschupje 95
 moelie 91
 moelje 89
 moeten aankomen 110
 moeten gaan 110
 moeten, wit ~ uitslaan 79
 moeten, wit ~ zien 79
 molen 95
 mond 71
 mond van de oven 71
 monsgat 71
 mottel deeg 117
 mou(de) 91, 89
 mou(de), houten ~ 91
 mou(de)bak 91
 mou(de)deksel 106
 moutje 91
 mouw 89
 mouwgelei 94
 muf 88, 129
 muil 71
 muil van de oven 71
 muilborstel 82
 muildeur 71
 muiltje 67
 muizeloker 128
 mulder 66
 mulder, zwarte ~ 66
 muren 72
 muskaat 134

muts 61
 mutsaard van de hagedoorn 75
 mutsaard van doornhaag 75
 mutsaard van eikehout 75
 mutschaad 75
 mutsel 75
 mutsem 75
 mutsemenoven 69
 mutsemhout 77
 mutser 75
 mutserhout 77
 mutserhout 77
 mutsing 75
 mutter 75
 mutterd 75
 mutterd met kluppelen 75
 mutterdennenhout 77
 mutterdhout 77
 mutterhout 77
 muttermijt 64
 muursteen 69
 muurstenen, grote ~ 69

N

na-gaan 113
 na-opgaan 113
 naad 67
 naam 115
 naamstempel 115
 naasplak 62
 nabakken 133, 138
 nagelplankje 115
 nagels, plankje met lange ~ 115
 narijs 100, 110, 113
 narijzen 113
 nat 88, 126
 nat brood 127
 nat maken 114
 nat, te ~ 101, 105, 126
 nat, te ~ gezet 105
 natsig 105, 126
 natte gist 97
 natte heef 97
 natte heffe 97
 natte lap 125
 natte vod aan lange stok 82
 natte zak 82
 neef 97
 neerdouwen 111
 neerduwen 107
 neergeslagen 103
 neergeslagen brood 129
 neerhouwen 106
 neerslaan 106, 127, 129
 net 114
 netborstel 114
 netborsteltje 114
 neten 64
 nethemd 61
 netkwast 114
 netsborstel 125
 netsel 114
 netskwast 125
 netwater 124
 netten 114
 netter 114

bakker II.1

- niet deugen 103
niet doorbakken 126
niet gaan 103, 105
niet gaar 126, 127
niet gangen 103
niet gegaan 101, 103
niet gegangen 103
niet genoeg gegangen 101
niet genoeg gegist 103
niet genoeg gevuld 101, 128
niet gerezen 103
niet gevuld 101
niet gewerkt 103
niet goed bewerkt 128
niet goed opgeboid 129
niet ingewerkt 129
niet opgaan 103
niet opgegaan 103
niet opgegangen 103
niet opgewerkt 101
niet rijp 101
niet uitbakken 127
niet uitgerezen 101
niet willen gaan 103
niknakje 83
niks gegangen 103
niks opgegangen 103
niks week 103
nog altijd plat 101
nog eventjes laten rijzen 106
nog get laten gaan 113
nog groen 101
nog laten gaan 113
nog niet gans uitgegaan 101
nog niet genoeg aan de gang 101
nog niet genoeg hebben 101
nog niet goed los 101
nog niet klaar 101
nog niet lang genoeg gegangen 101
nog niet losgekomen 101
nog niet rijp 101
nog niet uitgebroeid 101
nog niet uitgegangen deeg 101
nog niet uitgerezen 101
nog te derf 101
nog te groen 101
nog te vast 101
nul 133
nul, dubbel ~ 133
- O
- oberländer (du.) 116
ogen 128
olie 112
olie, goedkope ~ 112
olie, zoete ~ 112
olielamp 74
olielamp op een scheer 74
olielampje 74
olielampje met een tuit 74
olielampje met lemmet en tuitje 75
oliën 112
oliepiddel 75
oliestookoven 69
- olievlam 74
oligslamp 74
oligslampje 74
omdraaien 137
omdraaier 137
omgooien 125
omhoogkomen 100
omkappen 125, 137
omkiepen 125
omschudden 125
omwerpen 137
omzetten 89, 100
omzetten, deeg ~ 94
onbekwaam 103
onden 66, 67
onderbeschuit 132
ondereendoen 89, 94
ondereendoen, weg ~ 94
ondereenmaken 94
ondereenmaken met de handen 94
ondereenmaken, deeg ~ 94
ondereenroeren 89
ondereenzetten 89
ondereenzetten, deeg ~ 94
onderkant 66, 67
onderkorst 66, 67, 132
onderkorstje 67
ondermengelen 89
onderoven 73, 111, 113
onderoven, laten rusten in de ~ 110
onderste 67
onderste korst 66
ondersteboven gooien 125
ondoorbakken brood 127
ongebuideld meel 85
ongebuid 86
ongebuid graan 85
ongebuid meel met de kleien 85
ongedroogde beschuit 132
ongegangen deeg 103
ongezift 86
onrijp 101, 126
onrijp(e) deeg 101
ons 109
ons, twee ~ 109
ontplaten 125
ontrollen 111
onvast brood 129
onvolledig rijnsproces 128
oog, op het heilig ~ 109
op zijn 102, 103
opbakken 138
opbakken, terug ~ 138
opbol, in de ~ leggen 109
opbollen 109, 111, 131
opboller 131
opdegen 109, 131
opdraaien 109, 110, 111
opdraaien, slecht ~ 129
open driepikkel 74
open oven 73
open ruimte 73
opengeknijpt 116
opengevlogen 128
opensnijden 132
- opgaan 99, 100, 101, 110, 113
opgaan, aan het ~ zijn 100
opgaan, ene keer laten ~ 99
opgaan, laten ~ 99, 110
opgaan, niet ~ 103
opgebakken 103
opgebakken brood 129
opgebarsten brood 129
opgeboid, niet goed ~ 129
opgegaan, genoeg ~ 102
opgegaan, niet ~ 103
opgegaan, te fel ~ 101
opgegangen, niet ~ 103
opgegangen, niks ~ 103
opgegangen, te lange ~ 101
opgejaagd 126
opgemaakt, slecht ~ 128
opgewerkt 102
opgewerkt, niet ~ 101
opgewist, te hoog ~ 128
opgezette deeg 102
ophangwaag 109
opkeuteren 78
opkomen 100
opkottieren 78
opmaak, slechte ~ 129
opmaakfout 129
opmaken 109, 111, 131
opmaken, lang ~ 111
opmaken, rond ~ 111
oppijpen 138
oppoken 78
opporren 78
oppuffen 138
oprammelen 78
opringelen 78
oprechelen 77
oprechelen, het vuur ~ 78
oprokelen 77
oprokelen, het vuur ~ 77
oprokkelen 78
oprollen 109, 131
opruimen 125
opslagplaats 63
opsnijden 116
opstijven 88
opstochelen 78
opstoken 78
opstomen 138
opvoeren 78
opwarmen 138
opwerken 101, 109, 111, 131
opwrijven 114
opzetten 107, 109, 110, 111, 131
oud broodmes 108
oud, stuk ~ deeg laten liggen 99
oude deeg 99
oude deeg aanlengen 99
oude marmiet 81
oude pot 81
oude schup 122
oude sok 113
oude zak aan ene stek 82
ouwel 115
oven 62, 66, 67, 68, 69, 72, 117
oven brood 117
oven, bodem van de ~ 73

II.1 bakker

oven, deksel van een ~ 71
 oven, deur van de ~ 71
 oven, een ~ vol 117
 oven, eerste ~ 117
 oven, gereed voor in de ~ te steken 102
 oven, ijzeren ~ 69
 oven, kant van de ~ 72
 oven, klaar voor de oven, 102
 oven, mond van de ~ 71
 oven, muil van de ~ 71
 oven, onder de ~ 74
 oven, onder gen ~ 74
 oven, op een ~ 63
 oven, open ~ 73
 oven, terug in de ~ zetten 138
 oven, uit de ~ doen 125
 oven, uit de ~ halen 124
 oven, vloer van de ~ 72
 ovenbed 73
 ovenbeest 66
 ovenbezem 82
 ovenborstel 82
 ovendek 71
 ovendeksel 71
 ovendeur 71
 ovendeurtje 71
 ovendevel 82
 ovenere 73
 ovengat 71
 ovengeerd 78, 80, 82
 ovengewelf 72
 ovenhaak 78, 80
 ovenhandvat 72
 ovenhemel 72
 ovenhok 64
 ovenhout 77
 ovenijzer 78, 80
 ovenijzer, krom ~ 80
 ovenkant 72
 ovenkelder 74
 ovenkeuter 78
 ovenklep 71
 ovenkoek 83
 ovenkoekje 83
 ovenkot 73
 ovenkrabber 80
 ovenkrekel 66
 ovenkuiser 82
 ovenlamp 74
 ovenlap 82
 ovenluik 71
 ovenmond 71
 ovenmuil 71
 ovenmuur 72
 ovenpaal 121
 ovenpeg 72
 ovenplaat 71, 123
 ovenborstel 82
 ovenschaalde 120
 ovenscheel 71
 ovenscheel met handvat 71
 ovenscheut 120
 ovenscheutel 78, 120
 ovenscheuter 120
 ovenscheutsel 120
 oven schoelde 120

ovenschoep 123
 ovenschoot 120
 ovenshop 69
 ovenshotel 120
 ovenschrepel 80
 ovenschuif 72
 ovenschup 79, 121
 ovenseur 71
 ovensgaard 82
 ovengeerd 78, 82
 ovenshaak 80
 ovenijzer 78
 ovenkelder 74
 ovenleutel 121
 ovenslot 72
 ovensluiting 72
 ovensmuil 71
 ovensmuren 72
 ovenplaat 71
 ovenstaak 78
 ovenstek 78
 ovenstenen 73
 ovenstopseel 71
 ovenvloer 72
 ovenwis 82
 oventegels 73
 oventrekker 80
 ovenveger 82
 ovenvloer 72, 73
 ovenvloer van witte pijpaaide 72
 ovenwis 82
 ovenwormen 64
 ovenzolder 63
 ovenzoldertje 63
 ovenzwaalde 120
 ovenzwoelde 120
 ovenzouw 120
 overrezen 101
 overrijp 101
 overschot 94
 overslaand klepje 72
 overslag 67
 overvuld 101, 128
 overzetten 110

P

paal 121, 138
 paardshaar, zeef van ~ 85
 paardsrug 129
 pakken, uit de bussen ~ 125
 pakken, uit de vorm ~ 125
 palen 77
 pan 112
 pan, uit de ~ doen 125
 pan, uit de ~ halen 125
 pan, uit de ~ schuiven 125
 pannetje bet gaters in 131
 pantoffelen 62
 pap 115, 124
 papborstel 114
 pappen 114
 patattenmeel, water met ~ 124
 patent 86, 87, 130
 patent, amerikaanse ~ 130
 patent, buitenlandse ~ 87
 patentbloem 86, 87, 130, 134

patentmeel 87, 130, 133
 patisserie 63
 patisseriebloem 87, 130
 pats 61, 129
 pemmer (?) 109
 peperkoekdeeg 133, 134
 peperkoekedeeg 134
 peperkoekgekruiden 134
 peperkoekkruiden 133
 peperkoekmannetjesplank 137
 peperkoekplank 137
 peperkoeksdeeg 133, 134
 peperkoeksedeeg 133
 peperkoeksvorm 137
 peperkoektrekker 135
 peperkoekvorm 137
 peperkotendeeg 133
 perléuiker 135
 pers 95
 pétrin 90, 93, 95
 petroleumlampje 74
 petrollamp 74
 petrollucht 74
 petrolslamp 74
 petrolslampje 74
 petsen 94
 peutebak 78
 peuteren 77
 pezerik 112
 pijl 131
 pijpaaide 70
 pijpaaide, ovenvloer van witte ~ 72
 pijpaaide, steen van ~ 70
 pikkelhaak 78
 pikken 116, 125
 pikkerig 105
 pin, grendel met ~ 72
 pinnen 72
 pinsel 112, 114
 pinselen 114
 piqueur 115
 pistoletplankje 138
 pistoletszwoelde 138
 pitsen 116
 pitslamp 74
 plaat 71, 112, 117, 123, 131, 132, 138
 plaat, blikken ~ 112
 plaat, ijzeren ~ 71
 plaat, uit de ~ halen 125
 plaatjes 131
 plaat(platen), uit de ~ doen 125
 plaatrand 67
 plaatstalen bak 111
 plaatvet 112
 plafond 72
 plakbrood 127
 plakken 94, 127
 plakkerig 105, 126
 plamuurmes 108
 plank 106, 111, 113, 137
 plank(en), op de ~ zetten 110
 plankje 123, 138
 plankje met lange nagels 115
 plankje, rond ~ 123
 plankje, weegschaal met ~ 109

bakker II.1

plat 66, 105, 127
plat brood 127
plat, nog altijd ~ 101
plat, te ~ 105
platakoewan 87
plattendouwen 111
plattendrukken 111
plattendouwen 107
plathouwen 107, 111
platkloppen 107
platslaan 106, 111
platslagen 106
platte borstel 125
platte deeg 101
platte kant 67
platte rijs 113
plaveien 73
plavuizen 70, 73
plavuizen, vuurvaste ~ 73
plavuizen, vuurvaste ~ met cha-
motte 73
plavuienvloer 72
plets 123
pletten 107
plooiën 137
poeder 134, 135
poederen 107
poetsen 83
pofjes maken 108, 131
poker 78
pols, slaan over de ~ 106
pond 109
ponder 109
pook 78, 80
pookhaak 78, 80
pookhaak 78, 80
pookijzer 78
pot, oude ~ 81
potasstroop 135
pots 61
potsen 80
potsgeerd 82
prenkelen 77
prent 67, 137
prentedeeg 134
prentevorm 137
priem 78
priem, lange ~ 80
prikkelen 115
prikken 115
prikken met forket 115
produkt, vaardig ~ 102
pruimesuiker 135
pundel 117
pungelen bakken 117
punt 67
punt, in de ~ zetten 110
punt, op ~ 103
punt, op zijn ~ 103
punten 117
punter 117
puntje 117
puntjes 117
puntjes, scherpe ~ 117

R

raam 125
radenburgertegels 73
rakelen 77, 80
rakelgeerd 78, 80
rakelijzer 80
rakelijzer, lang ~ 80
rand 67
rand, een ~ hebben 129
rayon (fr.) 125
rebel 72
refractairsteen 73
refractairstenen 69, 73
refractairtiegels 73
reinmaken 79, 83
rek 111, 113
rek, in een ~ leggen 110
reken 77
rekken 64
remise 63, 64
reserve 63
resten 94
reten 128
reten binnen in het brood 129
reubolie 112
reubolie 112
reukelijzer 78
richtige temperatuur 103
richtige, zijn ~ temperatuur heb-
ben 103
riek 78, 79
riem 67, 127
riemen 127
riempje 127
rijking 68
rijp 102, 103
rijp, niet ~ 101
rijp, nog niet ~ 101
rijpen 99, 100, 110
rijptijd 110
rijs 100
rijs, de ~ doorslaan 106
rijs, eerste ~ 100, 110
rijs, grove ~ 128
rijs, in de ~ zetten 110
rijs, laatste ~ 113
rijs, platte ~ 113
rijs, slechte ~ 128
rijs, tweede ~ 100
rijskast 74, 106, 110, 113
rijskast, in de ~ zetten 110
rijsoven 73
rijspplaats 110
rijsproces, onvolledig ~ 128
rijsschrank 111
rijstbloem 107
rijsttijd 99, 100, 110, 113
rijzen 99, 100, 106, 110, 113
rijzen en doorslaan 106
rijzen, door laten ~ 110
rijzen, laten ~ 100, 110
rijzen, nog eventjes laten ~ 106
rijzen, op de bank ~ 100
rijzen, te lang laten ~ 129
rochel 78, 80
rochelaar 82

rochelen 78, 80, 83
rochelgeerd 78, 90, 82
rochelhaak 78, 80
rochelhout 80
rochelijzer 78, 80, 82, 123
rochelstek 78
roede 80
roetborstel 82
rogge 86, 134
rogge, half ~ half tarwe 133, 134
rogge, uitgezeefde ~ 86
roggebloem 87, 133, 134
roggebloem 1ste klas 134
roggebroodmachine 95
roggebroodmenger 95
roggebroodpers 95
roggekneeder 95
roggemachine 95
roggemeel 86, 133, 134
roggemeel en zeeuws meel 134
roggemeel, bloem met gezeefd ~
133
rogmenger 95
rokelgeerd 78
rokelijzer 78, 80
rokelstek 78
rokje 61
rokkelen 78
rokkelgeerd 80, 82
rollemedol 83
rollen 107, 109, 131
rollen, bollen ~ 131
rond maken 110, 111
rond opmaken 111
rond plankje 123
rond wegje 131
rondbrengen 138
ronddoen 138
ronddragen 138
ronde, de ~ doen 138
ronden 110
rondgaan, met brood ~ 138
rondmaken 131
rondvaren 138
rondzift 85
rooster 74
roosteren 133
rot 101, 127
rot brood 129
rot worden 129
rot, te ~ 105
rotte 101
rot(te) deeg 101
rouw meel 85
rug 66, 67
rug in het brood 129
ruimte, open ~ 73
ruiten trekken 116
ruitjesboks 62
rusten 100
rusten, eventjes laten ~ 100
rusten, laten ~ 106
rusten, laten ~ in de onderoven
110
rusttijd 99
ruwgoed 85

S

- saai 102
 salade-olie 112
 sandalen 62
 schaal 109
 schaalde 120
 schans 74, 75
 schans van dennesnoeisel 75
 schans van hout 75
 schansen, bos ~ 77
 schansenhok 64
 schansenoven 68, 69
 schansenschop 64
 schanshout 77
 schansje 75
 schansoven 69
 scharnier 72
 scharnieren met slot 72
 scharren 80
 scheel 71
 scheer 80
 scheer, met de ~ snijden 116
 scheer, olielamp op een ~ 74
 scheerkoek 83
 schepper 90
 scherpe bloem 87
 scherpe kanten 117
 scherpe puntjes 117
 scheuren 129
 scheut 120
 scheutel 120, 125, 137
 scheutel, kleine ~ 123
 scheuter 120, 138
 scheuter, dweil op de ~ 82
 scheuter, kleine ~ 138
 scheutsel 120
 schieren 77
 schieten 119
 schieten, vaardig voor in te ~ 102
 schieter 90, 120, 137
 schieter, lange ~ 137
 schieters 77
 schietplank 123
 schietplankje 138
 schietschop 122
 schietschup 122
 schietsel 117
 schietspaan 123
 schietweg 119
 schietzwoelde 138
 schijf 132
 schuiven, in ~ snijden 132
 schimmelen 129
 schoeflijzer 78
 schoelde 120
 schoenen 62
 schoep 79, 123
 schoep, ijzeren ~ 80
 schoffel 123
 schol, te ~ 105
 scholk 61
 scholk, blauwe ~ 61
 scholkje 61
 schone kant 66
 schone, frisse deeg 103
 schoonmaken 79, 82
 schoonmaken en dweilen 83
 schoonvegen 79, 83
 schoot 61, 120
 schop 64, 90
 schortel 61
 schotel 90, 120
 schoude 72
 schraal 105
 schraal gerezen 105
 schraal worden 105
 schraapijzer 80
 schrale deeg 105
 schralen 105
 schrank 111
 schrapsel 94
 schrepel 80
 schroeien 126, 133
 schromp 66
 schrot 86
 schuif 72, 123
 schuit 123
 schuiven, uit de pan ~ 125
 schup 789, 80, 90, 95, 122
 schup, houten ~ 90
 schup, ijzeren ~ 95
 schup, oude ~ 122
 schupje 95, 108, 135
 schupje zonder handvat 132
 schuppe 90
 schupper 90
 schupper, houteren ~ 90
 schuren 135
 serge 102
 serveren 138
 siciliaanse zeep 130
 sik 127
 silo 63, 89
 sjaal 62
 sjilper 66
 slaan 94, 106
 slaan over de pols 106
 slaan, daal ~ 127, 129
 slag 67
 slak 129
 slamet 112
 slaolie 112
 slap 88, 103, 105
 slap afgewerkt 105
 slap, te ~ 103, 105
 slap, te ~ gemengd 105
 slappe 88
 slappe decg 105, 131
 slappe, te ~ 88, 105
 slapper 88
 slecht bewerkt brood 128
 slecht opdraaien 129
 slecht opgemaakt 128
 slecht slot 129
 slechte 88
 slechte opmaak 129
 slechte rijs 128
 sleutel 120, 138
 slijmen 127, 129
 slijmerig 129
 slijpsteen 127
 slob 61
 sloffen 62
 sloof 61
 sloofje 61
 sloop 72
 slot 66, 67, 72
 slot, scharnieren met ~ 72
 slot, slecht ~ 129
 sluiting 67
 sluitstuk 67
 smeerborstel 114
 smeerlap 112
 smeerlapje 112
 smeerlommel 113
 smeersel 114
 smeren 112
 smok 82
 smout 112
 smoutlampje 74
 smoutlap 112
 smoutvet 112
 snappen 126
 snelweger 109
 snelzeiker 109
 snijden 108, 116, 132
 snijden en bol maken 108
 snijden, beschuitebollen ~ 132
 snijden, beschuit(en) ~ 132
 snijden, bollen ~ 132
 snijden, in schijven ~ 132
 snijden, in stukken ~ 108
 snijden, met de scheer ~ 116
 snijden, stukken ~ 108
 snijder 116
 snijkant 68
 snijplank 132, 137
 snijvorm 137
 snotnaas 74
 snotneus 74
 snuifplak 62
 snuitjes 67
 soepel 87
 soirée 102
 sok, oude ~ 113
 spaan 74, 123
 spalcken 77
 spanen 77
 spatel 90, 123
 speciaal mengsel 124
 speciale gelei 134
 speculaasplank 137
 speculaasplankje 137
 speculaasprent 137
 speculaasvorm 135, 137
 speculatieplank 137
 speculatieprent 137
 speculatievorm 135
 speculatievormpje 136
 spekwwaard 112
 spiegel 67
 spillen 77
 spons 113
 sponsbrood 127
 sprenkels, dikke ~ 77
 staak 82
 staan, laten ~ 110
 staande looplamp 74
 stabel 125
 stal 63

bakker II.1

- stallamp 74
stallantaarn 74
stallucht 74
stamp 115
stampen 94
stampen 115
stand, geen ~ in 105
stang 72
stang, ijzeren ~ 135
stapelplaats 63
steek 123
steekmes 108
steekschopje 123
steekschup 108
steel, borstel met ~ 114
steen 109
steen van pijpaaarde 70
steen, vuurvaste ~ 69
steenoligspot 74
steentje 109
stek bet vodden 82
stek met lommel 82
stek, oude zak aan ene ~ 82
steken 115, 119
steken, gereed voor in de oven te ~ 102
steken, kotjes ~ 116
steken, stukker ~ 108
steker 95, 108
stekken, halve ~ 77
stekkenoven 69
stempel 115
stempel 115
stempelen 116
stemper 115
stempsel 115
stenen 72, 73
stenen vloer 72
stenen, vuurvaste ~ 72, 73
sterk, te ~ 101
sterk, te ~ in gang 129
sterke 87
stevelen 116
stijf 88
stijf, te ~ 88
stijve 83, 88
stippelaar 115
stippelen 115
stippen 115
stochelen 78
stochelijzer 78
stof 97, 98
stofmeel 107
stok 72
stok, natte vod aan lange ~ 82
stoken 78
stoken, gloeiendig ~ 78
stoken, te hel ~ 126
stokijzer 80
stomen 114, 138
stompen 77
stoof 64
stoofknabben 77
stookgat 64
stookhok 64
stookhout 77
stookhuis 64
stookijzer 78, 79
stookkot 71
stookplaats 64
stookschup 79
stoom 113, 115
stoomkast 113
stootkar 139
stop 71
stoppen, brood ~ 116
stopsel 71
stove-ijzer 78
stovenijzer 78
straf 87
straffe 87
straffe bloem 87, 130
strepn 116
strepn maken 116
strepn trekken 116
strijkborstel 114
strijken 114
strijken, met water ~ 114
strijpen 127
stro, bos ~ met boonstaak 82
strobezem 82
strontslap 105
strooi 74
strooi, bezem van ~ 82
strooibezem 82
strooibloem 107
strooien 107
strooien, bloem ~ 107
strooien, kleien ~ 107
strooien, meel ~ 107
strooien, stubmeel ~ 107
strooimeel 107
strooisel 107
strooiwis 74, 82
strooiwis met houtjes 74
stroop 134, 135
stroop, blanke ~ 134
stroop, witte ~ 134, 135
stroop, zwarte ~ 135
strouwen 107
strouwen, de bank ~ 107
strouwen, meel ~ 107
strouwmeel 107
strowis 82
struikhout 77
stub 61, 62, 95, 107
stubben 107
stubbloem 107
stubjas 61
stubje 61, 62
stubmeel 87, 107
stubmeel gooien 107
stubmeel strooien 107
stubwormen 64
stug 88
stuifmeel 107
stuifmeel deronderstrooien 107
stuitjes 67
stuiven 107
stuiven, bet bloem ~ 107
stuk linnen 102
stuk oud deeg laten liggen 99
stukken lood 109
stukken snijden 108
stukken wegleggen 99
stukken, deeg met ~ doorslaan en het een op het ander duwen 107
stukken, in ~ snijden 108
stukker steken 108
stukkeren 108
suiker 134, 135
suiker, bruine ~ 135
suikerei 115
suikerij 124
suikerwater 115, 124
superbloem 87
- ## T
- taai 88
taaideeg 133
taameel 133
taaiplank 137
taaiprent 137
taaitaaideeg 133
taaitaaiplank 137
taaitaaiplankje 137
taaitaivorm 137
taai vorm 137
taartepom 83
taddeknot 83
tafel 106, 111
tafel, bank van de ~ 105
tak 74
tak, een ~ daarop maken 116
takken van doornenhagen 77
talpen 117
tamboer 85
tarwe 84, 86, 87, 133, 134
tarwe met kleien 85
tarwe, buitenlandse ~ 86
tarwe, gebuilde ~ 86
tarwe, half rogge half ~ 133, 134
tarwe, uitgezeefde ~ 86
tarwebloem 87, 130, 133, 134
tarwebloem, fijne ~ 87
tarwemeel 86, 87, 130, 133, 134
tarwemeel, gebuild ~ 133
tarwemeel, gezeefd ~ 133, 134
tarwezemelen 87
teeg 88
teems 85
teemsen 85
teemsten 85
tegelen 73
tegels 73
tegels, vuurvaste ~ 69, 73
teil 93
teken 115
tekenbrood 116
tekenen 116
temperatuur hebben 103
temperatuur, juiste ~ 103
temperatuur, op ~ 103
temperatuur, op ~ brengen 78
temperatuur, richtige ~ 103
temperatuur, zijn richtige ~ hebben 103
temperen 94
terug in de oven zetten 138

II.1 bakker

terug inschieten 138
 terug opbakken 138
 tichel 73
 tichels, vuurvaste ~ 73
 tiekehaan 83
 tijd van gaan 110
 tijd van zuren 99
 tijd voor het gaan 99
 tijl 81, 89
 tipjes 117
 tippelen 116
 tippen 117
 toehouwen 106
 toer, de (mijn) ~ doen 138
 toer, derde ~ 113
 toeren 107
 toeslaan 106, 127
 toeslag 67
 toevouwen 111
 tompjes 117
 ton 89
 ton, ijzeren ~ 81
 tor 66
 toten 117
 traag 103
 trampelen 94
 trappen 94
 treden 94
 treden met de voeten 94
 treden, brood ~ 94
 treden, de moelde ~ 94
 trekhaak 80
 trekijzer 80
 trekken 79
 trekken, deeg ~ 94
 trekken, gleuf ~ 116
 trekken, ruiten ~ 116
 trekken, strepen ~ 116
 trekker 80
 trippen 62
 trochel 78
 troffel 79
 troffelschup 79
 trog 81, 89, 91
 trog, houten ~ 92
 trogbak 93
 trogrijs 100
 trom 89
 trommel 81
 trouwbak 93
 trul met appel 83
 trullebal 83
 trullen 109
 tuit 79
 tuit, olielampje met een ~ 74
 tuitje, olielampjes met lemmet en ~ 75
 tussenrijs 110
 twee halve 132
 twee ons 109
 tweede bak 138
 tweede baktijd 133
 tweede gisting 110
 tweede rijs 100

U

uit laten gaan 113
 uit laten komen 124
 uitbak 124
 uitbakken 123, 124
 uitbrengen 138
 uitdoen 124, 125
 uitdrogen 105
 uitdweilen 79, 83
 uiteenlopen 105
 uiteensteken, het vuur ~ 77
 uiteinde 66
 uitgaan, laten ~ 124
 uitgebakken, niet ~ 127
 uitgebroid, nog niet ~ 101
 uitgedroogd 105
 uitgedroogde deeg 105
 uitgegaan 101
 uitgegaan, nog niet gans ~ 101
 uitgegangen 101
 uitgegangen deeg 101
 uitgegangen, nog niet ~ deeg 101
 uitgegangen, te zeer ~ deeg 101
 uitgejaagd 101
 uitgejaagd brood 128
 uitgelopen deeg 101
 uitgerezen 101
 uitgerezen, niet ~ 101
 uitgerezen, nog niet ~ 101
 uitgewerkt 88, 101
 uitgezeefde rogge 86
 uitgezeefde tarwe 86
 uithalen 79, 124, 125
 uithouwen, de gang ~ 107
 uitkeren 79, 82
 uitkiepen 125
 uitkippen 126
 uitklappen 125
 uitkloppen 125
 uitkrabben 79
 uitkratsen 79
 uitkuisen 83
 uitlands meel 87
 uitlandse bloem 87
 uitlichten 123
 uitnemen 124
 uitpakken 124, 125
 uitpikken 125
 uitpoetsen 83
 uitpotsen 83
 uitrakelen 80
 uitrusten 100
 uitscharren 80
 uitscheiden, het bakken doen ~ 124
 uitschieten 124
 uitslaan, wit moeten ~ 79
 uitsteeksels 117
 uitstomen 123
 uitstrooien, werkmeel ~ 107
 uittrekken 79, 124
 uittrekoven 123
 uitvaren 117, 138
 uitvegen 79, 83
 uitvoeren 138
 uitwagen 108

uitwanden 85
 uitwasemen 123, 125
 uitwissen 79, 83
 uitzetten 110
 uitzeven 85

V

vaardig 102, 103, 116
 vaardig brood 116
 vaardig gegagen deeg 102
 vaardig produkt 102
 vaardig voor in te schieten 102
 vaardige deeg 102
 varkensvet 112
 vast 103
 vast als een koek 103
 vast, nog te ~ 101
 vast, te ~ 103, 105
 vat 81
 vat, ijzeren ~ 81
 veel, te ~ gegagen 101
 veel, te ~ gerezen brood 128
 veel, te ~ gewerkt 126
 veel, te ~ vocht 105
 vegen 79, 83
 vegeer 82, 114
 veldbrand 69
 veldbrandbrikken 69
 veldbrandsteen 69
 veldbrikken 69
 veldoven 69
 veldovensteen, gewone ~ 69
 veldsteen 69
 vemen 129
 vendel 82
 vendelen 83
 venten 138
 ventwagen 139
 verbakken 123
 verborde korst 126
 verborde, gebarsten ~ korst 126
 verborren 126
 verbrand 103, 126
 verbrand brood 126
 verbrande en gereten 126
 verbrande korst 126
 verbrande, gereten en zwart ~ korst 126
 verbranden 126
 verbranden, hartstikke ~ 126
 verdampen 123
 verdeelbak 108
 verdeelschep 108
 verdelen 108, 131, 132
 verdelen, wagen en ~ 108
 verdelen, wegen en ~ 108
 verdroogd 105
 verdroogde deeg 94
 vergaan 101
 vergangen 101
 verkoold 126
 verkoold korst 126
 verlegen 105
 verlichten 123
 verlies 124
 verlies aan gewicht 124

bakker II.1

- verliezen, gewicht ~ 123
verloren deeg 103
verluchten 77
vermengd 103
verongelukt 126
verrekt 101
verrekte deeg 101
vers maken 138
verschieten 119
verse 88
verse desem 101
verslaan 103
versnapt 126
versnapte korst 126
verwarmen 138
verwerf sel 72
verzakking 129
verzopen 105
verzuren 99
vet 112
vethoddel 112
vette 88
vette doek 112
vetten 112
vlaaiplaat 112
vlaairek 64
vlaatje 83
vlajan 125
vlamkoek 83
vlamschup 122
vlees, te ~ 127
vloer 66, 67, 72
vloer van de oven 72
vloer, stenen ~ 72
vloerhaard 73
vloerkant 66
vloerstenen 73
vloertje 138
vloot 93
vlootje 93
vocht, te veel ~ 105
vochtig, te ~ 126
vod 112
vod, natte ~ aan lange stok 82
vodden, stek bet ~ 82
vodje 112
voegen 117
voergoed 86
voermeel 86
voeten, kneden bet de ~ 94
voeten, kneden met de ~ 94
voeten, met de ~ kneden 94
voeten, treden met de ~ 94
vol 102
vol gerezen 102
vol, een oven ~ 117
vol, te ~ 101
volrijzen 113
volume krijgen 100
voorbak 131
voorbakken 131
voorbewerking 106
voordeeg 100
voordoek 61, 62
voordoek, witte ~ 61
vooreind 61
voorgaan 110
- voorgang 100, 110
voorhoofd 61
voorraadmagazijn 64
voorraadskamer 63
voorrijs 100, 110
voorrijzen 99, 100, 106, 110
voorschok 61
voorschoot 61
voorschoot, leren ~ 61
voorslag 106
voorzetsel 71
vork 115
vorm 112, 136, 137
vorm, in de ~ bakken 131
vorm, uit de ~ pakken 125
vormen 111
vormen, het deeg ~ tot bollen 109
vormpjes 131
vormplank 137
vortzetten 110
vottes 93
vouw 67
vouwen, dobbel ~ 111
vreemd meel 87
vreemde bloem 87
vreemdluidsbakken 117
vrouw, boe de bakker zijn ~ heeft
doorgejaagd 128
vrouw, daar is de ~ van de bakker
doorgekropen 128
vuilvanger 61
vuist 135
vuilkast 110, 113
vullen, zich ~ 100
vulling 113
vultijd 110
vuring 71, 72
vuur, het ~ oprochelen 78
vuur, het ~ oprokelen 77
vuur, het ~ uiteensteken 77
vuurdeur 71
vuurhaak 80
vuurhaard 71
vuurrijzer 74
vuurlok 71
vuurpot 81
vuurstang 78
vuursteen 69
vuursteen en leem 69
vuurstek 74
vuurstenen 72, 73
vuurtegels 73
vuurvast 71
vuurvaste bakkerstegels 73
vuurvaste bakstenen 72
vuurvaste brikken 69, 72, 73
vuurvaste plavuizen 73
vuurvaste plavuizen met chamotte
73
vuurvaste steen 69
vuurvaste stenen 72, 73
vuurvaste tegels 69, 73
vuurvaste tichels 73
- W
- waag 109
- waagbol 109
waagje 109
waagschaal 109
waarkamer 64
wagen 108, 110
wagen en verdelen 108
wand 72
wanden 72
wang 67
wannen 85
warm genoeg 103
warm genoeg zijn 103
warm water 130
warm, te ~ gemengd 105
warmen 78
warmstoken 78
warmte, de juiste ~ 103
warmte, op ~ brengen 78
waslokaal 64
wassen 114
water 115, 124, 130
water en eieren 130
water en melk 130
water met aardappelmeel 124
water met patattenmeel 124
water, half ~ half melk 130
water, melk en ~ 130
water, met ~ strijken 114
water, warm ~ 130
waterpap 115
watersuiker 134
weegplaats 74
weegschaal 109
weegschaal met plankje 109
week 126
week, niks ~ 103
week, te ~ 105, 126, 127
weg 116
weg mengen 94
weg mengen 93
weg onderendoen 94
weg, geknipte ~ 116
wegbak 111
wegbus 111
wegen 108
wegen en verdelen 108
wegen, gereed voor af te ~ 102
wegeschaal 109
weggebak 111
weggebak 111
weggebloem 133
weggebus 111
weggekast 113
weggeplaat 112
wegje, rond ~ 131
wegkar 139
wegleggen, stukken ~ 99
wegmachine 90
wegplaat 112, 123
wegzetten 110
wegzetten, bollen ~ 110
wei 127
weinig, te ~ op 101
weit, gemalen ~ 86
weitebloem 87
weitebloem, beste ~ 130
weitemeel 86, 133
wentelen 137

II.1 bakker

werfisel 72
 werkbank 105, 110
 werkboks 62
 werkbroek 62
 werkdis 106
 werken 100, 101
 werken, beginnen te ~ 100
 werkjas 61
 werkmeel 107
 werkmeel uitstrooien 107
 werktafel 106, 111
 wiek 74
 wicks 114, 124
 wicksborstel 114
 wijf 82
 wijf, daar heeft de bakker zijn ~
   doorgejagen 128
 wilgenhout 77
 willen, niet ~ gaan 103
 wis 77, 82
 wis, keren met de ~ 79
 wishout 77
 wissel 82
 wissen 79, 83
 wit kieltje 62
 wit meel 86, 87
 wit moeten uitslaan 79
 wit moeten zien 79
 witmaken 79
 witmeel 87
 witstoken 78
 witte bloem 87, 87
 witte broek 62
 witte kiel 61
 witte stroop 134, 135
 witte voorboek 61
 witte, ovenvloer van ~ pijpaaarde
   72

Z

zaag 80
 zaagmes 132
 zachte 88
 zadel 129
 zadelrug 129
 zak 82, 89, 102, 106, 129
 zak in het brood 127
 zak, linnen ~ 102, 106
 zak, natte ~ 82
 zak, oude ~ aan ene stek 82
 zakken 106, 127, 129
 zaklamp 74
 zalfsel 114
 zalven 114
 zeef 85, 106
 zeef van paardshaar 85
 zeef, fijn ~ 85
 zeef, grof ~ 85
 zeef, houten ~ 85
 zeem 135
 zeep, braziliaanse ~ 130
 zeep, mechanische ~ 130
 zeep, siciliaanse ~ 130
 zeer, te ~ gerezen 101
 zeer, te ~ uitgegane deeg 101
 zeeuws 88, 130

zeeuws meel 133, 134
 zeeuws, roggemeel en ~ meel 134
 zeeuwse 88, 130
 zeeuwse bloem 130, 133, 134
 zemelen 83, 107
 zemelen, met ~ derin 88
 zemelenzeef 85
 zemels 83
 zero, dubbele ~ 87
 zero, 2 ~ 87
 zero, 3 ~ 87
 zero, 4 ~ 87
 zetmeel, mengsel met ~ 124
 zetsel aanzetten 99
 zetten, deeg ~ 94
 zetten, gaan te bakken ~ 100
 zetten, heefsel ~ 99
 zetten, in de bol ~ 109
 zetten, in de punt ~ 110
 zetten, in de rijs ~ 110
 zetten, in de rijskast ~ 110
 zetten, op de bol ~ 109
 zetten, op de planken ~ 110
 zetten, te bakken ~ 89, 94, 99, 100
 zetten, terug in de oven ~ 138
 zetten, zuurdeeg ~ 99
 zeven 85
 zever 85
 ziel 127
 zien, wit moeten ~ 79
 zift 85
 zift, fijn ~ 85
 zift, grof ~ 85
 ziften 85
 zijde 66
 zijkant 66
 zijkanten 68
 zijkantvloer 72
 zijkorst 66
 zijwand 72
 zit, daar ~ de bakker in 128
 zitten, geen gang in ~ 103
 zoete olie 112
 zolder 63, 127
 zolder, bovenste ~ 63
 zonbrikken 72
 zonnebakkers 70, 72
 zonnebakkersleem 70
 zuiver maken 80, 83
 zuiver meel 130
 zuivere bloem 87
 zure, te ~ deeg 101
 zuren 99, 100
 zuren, tijd van ~ 99
 zuur 97, 129
 zuur aanzetten 99
 zuur brood 129
 zuur kweken 99
 zuur maken 99
 zuur, het ~ aanzetten 99
 zuurdeeg 97
 zuurdeeg aanzetten 99
 zuurdeeg derindoen 99
 zuurdeeg maken 99
 zuurdeeg zetten 99
 zuurdeegsel 97
 zuurdeegsem 97

zuurdegen 99
 zuurdesem 97
 zuurdesem maken 99
 zuurdesemkuip 93
 zuursel 97
 zuursel aanzetten 99
 zuurtijd 99
 zwaab 66
 zwaalde 120
 zwaar 88
 zwaar hout 77
 zwaar, te ~ 105
 zwaard 112
 zwaarder 88
 zwabber 82
 zwabberen 83
 zwak 88
 zwakke 88
 zwans 82
 zware 88
 zwart worden 126
 zwart zijn 126
 zwart, gebarsten en ~ 126
 zwart, gereten en ~ verbrande
   korst 126
 zwartbrood, kneedmachine voor
   ~ 95
 zwartbroodmachine 95
 zwarte korst 126
 zwarte mulder 66
 zwarte stroop 135
 zweetdoek 62
 zwegeltje 74
 zweien (du.) 132
 zwieback (du.) 131
 zwoel 82
 zwoelde 80, 120, 138
 zwouw 80, 90, 120
 zwouw, grote ~ 138

II. NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

INLEIDING OP DEEL II Niet-agrarische vakterminologieën

KORT VOORWOORD

Deel II van het Woordenboek van de Limburgse dialecten (WLD) inventariseert de terminologieën van beroepen of vakken die in de Limburgse samenleving een belangrijke plaats innamen en soms nog innemen. In de zestiger en zeventiger jaren kwam het traditionele ambacht zoals dat van de smid, molenaar, kleermaker, onder zware druk te staan. In een geïndustrialiseerde samenleving werd het ambacht zoals het tot dan toe werd uitgeoefend, al snel een anachronisme. Het werd de hoogste tijd om de vakterminologie van deze uitstervende beroepen vast te leggen, hetgeen o.a. door prof.dr. A. Weijnen en enkele van zijn medewerkers aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde begrepen werd. Talloze vragenlijsten, waarvan heel vele werden samengesteld door drs. P.H. Vos, gingen naar de medewerkers in het veld en kwamen in dialect ingevuld terug.

Nu, in de jaren tachtig, blijkt dat sommige beroepen de tand des tijds (nog) hebben doorstaan (b.v. timmerman, metselaar, bakker) en andere als een bezigheid of hobby terugkeren (b.v. mandenmaker, mutsenmaakster, spinner); maar of er van deze twee groepen nog dialecttermen te verwachten zijn, hangt af van het feit of deze ambachts- of bezigheidslieden dialectsprekers zijn. Voor het verzamelen van de vaktermen in dialect lijkt het echter wel kort dag te worden.

INDELING

Deel II van het Woordenboek van de Limburgse dialecten sluit aan bij deel I, dat de agrarische vakterminologie behandelt. Beide delen inventariseren dus vakterminologieën, terwijl deel III in de algemene woordenschat aan bod komt. Kleine wijzigingen voorbehouden ziet de inhoud van WLD deel II er als volgt uit:

Beroepen in verband met levensmiddelen, t.w. huisslachter, bakker, brouwer, stroopstoker, molenaar

Beroepen in verband met delfstofwinning, t.w. mijnwerker, ertsontginner, turfsteker

Lederbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. schoenmaker, zadelmaker

Textielbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. spinner, handwever, kleermaker, naaister, kantwerkster, mutsenmaakster, hoedenmaker, pettenmaker, touwslager

Houtbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. houtzager, timmerman, meubelmaker, stoel- en houtdraaier, stoelmattenvlechter, rad- en wagenmaker, kuiper, hoepelmaker, mandenmaker, borstelmaker, bezembinder, klompenmaker

Metaalbewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. smid, slotenmaker, loodgieter en koperslager

INLEIDING-II

Andere stoffen bewerkende of -verwerkende beroepen, t.w. kaarsenmaker, sigarenmaker, pottenbakker

Beroepen in verband met de huizenbouw, t.w. steenbakker en pannenbakker, metselaar, stucadoor, dakdekker, stro- en rietdekker, leidekker, huisschilder

Beroepen in verband met landbouw, veeteelt, tuin- en bosbouw, t.w. imker, groentekweker, druiventeelt, bloemkweker, boomkweker, bosbouw

Beroepen in verband met de jacht en visserij, t.w. riviervisser, jager en stroper

Restgroep van beroepen, t.w. lantaarnopsteker, kolenboer, voerman, vuilnisop-haler, schoorsteenveger, sluiswachter, stratenmaker, kantonnier, polderwerker, duikwerker, grondwerker, grindbaggeraar enz..

Bij de weergave van het dialectmateriaal in de verschillende afleveringen zullen deze groepen systematisch aan de orde komen. Een aflevering kan bestaan uit één of meer vakterminologieën. Per aflevering begint men opnieuw vooraan te pagineren. Er is dus geen dorrlopende paginering door de afleveringen heen. Hetzelfde geldt voor een nummering van illustraties: bij iedere aflevering begint men deze te nummeren met nummer 1.

METHODE VAN BEWERKING

Voor de manier van bewerking van de stof geldt wat in de INLEIDING van het Woordenboek van de Limburgse dialecten geschreven is (zie dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse dialecten, Inleiding en I Agrarische terminologie, afl. 1*, Assen 1983). Men zal in deel II rekening moeten houden met lemmata die een gering aantal dialectvarianten bevatten, omdat verschillende beroepen maar een beperkte geografische verspreiding kenden. Niet iedere plaats had een hoedenmaker, terwijl andere beroepen aan een bepaalde streek gebonden waren (b.v. turfsteker, mijnwerker).

Ten opzichte van de spelling van de dialectvarianten gelden de voorschriften zoals die in de INLEIDING van het WLD vermeld zijn (zie vooral de bladzijden 48, 49 en 55). Om de leesbaarheid van de dialectvariant visueel te vergroten zijn in deel II enkele vereenvoudigingen op die voorschriften toegepast:

1. De assimilatie-tekens (< en >) worden slechts dan gebruikt, wanneer assimilatie door de informant is aangegeven;
2. geëxponeerde klanken als *ə*, *i*, *u*, *y*, *ʃ* en *ʒ* worden in de regel geplaatst (b.v. *balək* wordt *balək*, *gōv* wordt *gōtj*);
3. de halfvocaal *ɥ* wordt als *w* gespeld en de halfvocaal *ɨ* als *j*.

Door deze vereenvoudigingen ontstaat er een minder perfecte fonetische weergave van een aantal dialectvarianten dan mogelijk zou zijn. Echter twijfelgevallen of door de informant wat betreft klank niet voldoende geïncanceerde opgaven zouden de redacteur kunnen verleiden tot een foutieve interpretatie die het gevolg is van een dwang naar perfectie. Aan een schriftelijke enquêtering kleven nu eenmaal bezwaren met het oog op een goede fonetische weergave van een woord. Niet iedere informant is een fonetisch geschoolde, integendeel. En toetsing door de redacteur van ieder op te nemen woord aan de plaatselijke uitspraak is voor een project als het WLD een onbegonnen werk. Uiteraard blijft het echter voor de samenstellers van het woordenboek een taak de klank van een dialectvariant binnen de gegeven

mogelijkheden zo goed mogelijk weer te geven.

Wat betreft de vertaling in het Duits, Engels en Frans van het lemma-opschrift valt nu niet te garanderen, dat voor iedere aflevering van deel II deze service geboden kan worden. Bezuiniging, tijdgebrek en het vinden van de juiste vertaling voor de vaak technische en gedetailleerde gegevens zijn factoren die een garantie voor vertaling van de lemma-opschriften nu bijna onmogelijk maken. Dat in aflevering I van dit deel vertalingen voorkomen is te danken aan het voorwerk bij het redigeren van aflevering I van deel II van het Woordenboek van de Brabantse dialecten.

Het ligt in de bedoeling om in deel II woordkaarten op te nemen, al zal het aantal per aflevering beperkt blijven, omdat het net van informanten voor de verschillende vakterminologieën niet steeds de dichtheid heeft die nodig is voor een verantwoord kaartbeeld van de dialectgegevens voor een bepaald begrip.

Dat deze woordkaarten geplot kunnen worden, is het werk van Jan van Schijndel die alle plaatsen in het Limburgse gebied van coördinaten heeft voorzien en die daarnaast in samenwerking met Bert Statema van het Universitair Rekencentrum te Nijmegen de benodigde programmatuur heeft ontwikkeld.

AFBAKENING VAN DE STOF

In WLD deel II streeft de redactie in principe naar een zo volledig mogelijke inventarisering van dialecttermen per beroep. Onder vaktermen verstaat zij (zie o.a. H. Crompvoets, *Veenderijterminologie in Nederland en Nederlandstalig België*, Amsterdam 1981, blz. 375) „woorden waarvan vakmensen zich bedienen om zaken, handelingen, levende wezens enz. te benoemen die tot hun vakgebied behoren, ook die woorden welke in dezelfde betekenis bekend zijn bij en gebruikt worden door niet-vakmensen m.a.w. woorden die ook tot de algemene woordenschat behoren”. Het voorkomen van een term in een bepaalde betekenis in de algemene woordenschat moet geen reden zijn om die term buiten een vakterminologie te houden en omgekeerd. Een stringente norm voor het al of niet behoren van een term tot de algemene woordenschat of tot een vakterminologie is moeilijk te geven. De benamingen voor de vakman, het bedrijf en het product horen eigenlijk in de algemene woordenschat thuis. Maar in een systematisch opgezet woordenboek zal men bij de weergave van de vaktermen om psychologische en ideologische redenen niet graag de benamingen voor de vakman en het bedrijf onvermeld laten. Producten zijn vaak het resultaat van specifieke vervaardigings- of behandelingsprocédés en als zodanig ook moeilijk uit een bepaalde gebruikssfeer los te weken. Of men de benaming voor een product in de algemene woordenschat dan wel in de vakterminologie onderbrengt, kan men per vak verschillend beoordelen. Zo zal men soorten kolen eerder bij de mijnwerkerterminologie onderbrengen dan vleesproducten bij de terminologie van de huisslachter. Het blijft echter een gevoelsmatige keuze. In deel II worden zeker de benamingen voor halfproducten behandeld.

Omdat veelal traditionele beroepen geënuquêteerd zijn, ligt het hoofddaccent meer op het ambachtelijke dan op het mechanische en machinale. Toch kunnen bij bepaalde beroepen termen in verband met moderne procédés aan

INLEIDING-II

bod komen. Dat hangt af van het feit of het beroep nu nog uitgeoefend wordt en uiteraard van de enquêtevragen.

BEWERKT GEBIED

Het gebied dat WLD deel II bestrijkt, beslaat de beide provincies Limburg en een aantal plaatsen in het noordoosten van de provincie Luik. Voor een beschrijving van de precieze omgrenzing van het onderzochte gebied zij verwezen naar de INLEIDING op het WLD (blz. 7 e.v.). Omdat met deel II een nieuw deel begint van het WLD, wordt hier mede uit het oogpunt van gebruiksvriendelijkheid de lijst van alle plaatsen volgens het *Systematisch en alfabetisch register* (zie INLEIDING op het WLD, blz. 9-31) voor de beide Limburgen nog eens gegeven. De spelling van de plaatsnamen is ook volgens die van voornoemd register.

INLEIDING-II

Alfabetische lijst van plaatsen in het WLD-gebied

De in deze lijst tussen haakjes opgenomen plaatsen konden om „plottechnische” redenen niet op de woordkaarten worden verwerkt.

Aaien, Aijen, Ayen	L 192b	Bocholts, Bocholtz	Q 211
Aalst-bij-St-Truiden	P 179	Boekend	L 269b
Achel	L 282	Boeket	L 287
Afferden	L 191	Boekhout	P 224
Aldeneik	L 372a	Boekoel, Boukoel	L 331b
Alken	P 120	Boekt	K 361a
Alt-Hoeselt	Q 77a	Bokrijk	Q 2c
Altweert	L 318d	Bolderberg	P 51a
Altweeterheide	L 318e	Bommershoven	Q 160
Ambie, Ambij, Amby	Q 102	Booien	L 423a
Amerika, America	L 244c	Boorseme	Q 11
Amstenrade	Q 38	Borgharen	Q 96a
Arsen, Arcen	L 250	Borgloon	Q 156
As	L 417	Borlo	P 218
Asselt	L 331a	Born	L 428
Astenet	Q 258	Bos	L 357
Aubel	Q 249	Boshoven	L 289*
Azenraai, Asenraij	L 333	Bree	L 360
		Bret	Q 4
Baaksem, Baexem	L 324	Broekhuizen	L 247
Baarlo	L 295	Broekhuizenvorst	L 0247
Balen, Baelen	Q 279	Broekom	Q 159
Banholt	Q 196a	Broeksittard	L 434a
Batsheers	P 221	Brunsum, Brunssum	Q 35
Bauts, Bautsch	Q 120	Brustem	P 178
Beegden	L 327	Buchten	L 426
Beek	Q 19	Buggenum	L 323
Beek (bij Bree)	L 359	Bunde	Q 96
Belveld, Belfeld	L 297	Buvingen	P 182
Bemelen	Q 106		
Benzenrade	Q 113b	C. . . zie K. . . of S. . .	
Berbroek	P 53		
Berg	Q 163	Del (bij Gulpen)	Q 203c
Berg aan de Maas	L 429a	Diepenbeek	Q 71
Berg en Terblijt	Q 103	Diergaarde	L 381c
Bergen	L 192	Dieteren	L 431
Beringen, Beringe	L 265c	Diets-Heur	Q 242
Beringen (Belg. Limb.)	K 358	Dilsen	L 421
Berkelaar	L 378*	Doenrade	Q 27
Berlingen	P 187	Donk	P 49
Beverlo	K 318	Dorne	L 415a
Beverst	Q 72	Duras	P 115
Bevingen	P 176b		
Bezel, Beesel	L 300	Echel, Egchel	L 290a
Bilzen	Q 83	Echt	L 381
Binderveld	P 113	Eigelshoven, Eijgelshoven,	
Bingelrade	Q 29	Eygelshoven	Q 119
Bisselt	L 0115	Eigenbilzen	Q 86
Bleiberg, Bleyberg,		Einatten, Eynatten	Q 262
Plombières	Q 253a	Eind	L 288c
Bleierheide, Bleijerheide	Q 121c	Eis, Eijs, Eys	Q 202
Blerik, Blerick	L 269	Eisden (Belg. Limb.)	Q 7
Blitterswijk, -wijck	L 215	Eisden, Eijsden	Q 198
Bocholt	L 317	Eckelrade, Eckelrade	Q 193a

INLEIDING-II

Eksel	L 353	Hamont	L 286
Ei, Ell	L 320a	Haren	Q 160a
Elen	L 419	Hasselt	Q 2
Ellikom	L 363	Hauset	Q 261
Elslo, Elsloo	Q 17	Hechtel	L 352
Engelmanshoven	P 185	Heek	Q 110
Engsbergs	K 353b	Heel	L 328
Enikhuizen, Einighausen	L 430	Heer	Q 105
Epen	Q 207	Heerlen	Q 113
Erpekom	L 355b	Heerlerbaan	Q 120
Eupen	Q 284	Heerlerheide	Q 112a
Eversel	K 358a	Heers	P 197
		Hees	Q 94
Gasthuis	Q 106a	Heesveld-Eik	Q 81a
Geisteren, Geijsteren,		Hegelsom	L 246c
Geysteren	L 214a	Heibloem	L 293a
Geistingen	L 371a	Heien, Heijen, Heyen	L 165
Geleen	Q 21	Heienrade, Heijenrade,	
Gelieren	Q 4	Heyenrath	Q 206a
Gelinden	P 186	Heikant	K 361a
Gellik	Q 87	Heiselt	P 219a
Gemmenich	Q 251	Heisterstraat, Heijsterstraat	L 287
Genendijk	K 314a	Heithuizen, Heijthuizen,	
Genhout	Q 19b	Heythuysen	L 292
Genk	Q 3	Heks	Q 164
Gennep	L 164	Helchteren	L 413
Genoelsederen	Q 173	Helden	L 291
Genoo(i), Ohé	L 380	Hendrieken	P 191
Gerdingen	L 360a	Hendrik-Kapelle, Henri-	
Geul, Geulle	Q 18	Chapelle	Q 254
Geverik	Q 019	Henis	Q 158a
Gingelom	P 175	Heppen	K 316
Godschei	Q 2a	Heppeneert	L 419a
Gors-Opleeuw	Q 153	Herbestal, Herbesthal	Q 278a
Gorsem	P 116	Herderen	Q 174
Goten	P 190	's-Herenelderer	Q 168
Grashoek	L 265d	Hergenraat, Hergenrath	Q 257
Gratem, Grathem	L 326	Herk-de-Stad	P 50
's-Gravenvoeren	Q 200	Herkenbos, Herkenbosch	L 384
Grazen	P 108	Herstappe	Q 243
Grevenbicht	L 425	Herten (Belg. Limb.)	P 121a
Griendsveen, Griendtsveen	L 244b	Herten (Ned. Limb.)	L 330
Gronsveld	Q 193	Heugem	Q 187a
Groot-Gelmen	P 184	Heukelom	Q 175a
Groot-Loon	Q 156a	Heusden	K 360
Grote-Brogel	L 356	Hoelbeek	Q 85
Grote-Spouwen	Q 170	Hoensbroek	Q 39
Grubbenvorst	L 249	Hoepertingen	P 188
Gruitrode	L 366	Hoeselt	Q 77
Guigoven	Q 79	Hoeven	L 314a
Gulpen	Q 203	Holtum	L 0426
Gutshoven	P 195	Holzet, Holset	Q 208b
Guttekoven, Guttecoven	L 429	Homburg, Hombourg	Q 250
		Hontem, Honthem	Q 193b
Haanrade	Q 121d	Horn	L 325
Haasdal	Q 98a	Horpmaal	Q 165
Halen, Haelen	L 322	Horst	L 246
Halen (Belg. Limb.)	P 48	Houtblerik, Hout-Blerick	L 269a
Haler	L 320c	Houtem, Houthem	Q 100
Halmaal	P 173	Houthalen	L 414

INLEIDING-II

Hulsberg	Q 109	Krawinkel	Q 16*
Hulst	K 353c	Kronenberg	L 265b
Hunsel	L 320	Kunrade	Q 112c
Hushoven	L 289a	Kuringen	P 57
		Kuttekoven	P 187a
IJselstein, IJsselsteijn, Ysselsteijn	L 244d	Kwaadmechelen	K 314
IJzeren	Q 101a	Laak	L 379
Illikhoven	L 426a	Laar	L 288b
Ingber	Q 203b	Lafelt	Q 171a
Itteren	Q 96b	Lanaken	Q 88
Ittervoort	L 321a	Lanklaar	L 422
		Lauw	Q 240
Jabeek	Q 28	Leeuwen	L 332a
Jesseren	Q 157	Lemiers	Q 208a
Jeuk	P 2199	Leopoldsburg	K 317
		Leuken	L 289b
Kaalheide	Q 121e	Leunen	L 211
Kaberg, Caberg	Q 95a	Leut	Q 6
Kadier en Keer, Cadier en Keer	Q 191	Leverooi, -roij, -roy	L 292a
Kanne	Q 188	Limbrecht	L 434
Kapel in 't Zand	L 329a	Limmel	Q 104a
Kastenraai, Castenray	L 245a	Linde	L 355a
Kaulille	L 316	Linkhout	P 46
Kaumer, Caumer	Q 120	Linne	L 376
Keent	L 318a	Loksbergen	P 47
Kelmis, Kalmis, La Calamine	Q 255	Lom, Lomm	L 0250
Kelmond	Q 019	Lommel	K 278
Kelpen	L 320b	Lontsen, Lontzen	Q 259
Kerensheide	Q 15b	Lottum	L 248
Kerkhoven	K 317a	Lozen	L 316a
Kerkom	P 180	Lummen	P 51
Kerkrade	Q 121	Lutterade	Q 16
Kermt	P 55		
Kerniel	Q 152	Maalbroek	L 333
Kessel	L 298	Maasbracht	L 377
Kesseleik	L 298a	Maasbree	L 267
Kesselt	Q 94a	Maaseik	L 372
Kessenich	L 370	Maasniel	L 332
Ketsingen	Q 176a	Maastricht	Q 95
Kettenis	Q 283	Makset, Maxet	L 292a
Kiewit	Q 2b	Mal	Q 180
Kinrooi	L 369	Margraten	Q 192
Klein-Gelmen	P 194	Martenslinde	Q 89
Kleine-Brogel	L 315	Mechelen	Q 204a
Kleine-Spouwen	Q 92	Mechelen-aan-de-Maas	Q 9
Klimmen	Q 111	Mechelen-Bovelingen	P 220
De Kluis, La Clouse	Q 249a	Meer, Mheer	Q 196
Koersel	K 359	Meerlo	L 217
Kolonie	L 281a	Meers	Q 15a
Konijnsberg	K 353c	Meersen, Meerssen	Q 99
Koningsbos, -bosch	L 432a	Meeswijk	L 424
Koningslust	L 265e	Meeuwen	L 364
Koninksem	Q 167	Meiel, Meijel	L 265
Kortenbos	P 118b	Melderslo	L 246b
Kortessem	Q 74	Meldert	P 45
Kortijs	P 215	Melik, Melick	L 383
Kotem	Q 11a	Melveren	P 176a
Kozen	P 118	Membach	Q 282
		Membruggen	Q 169

INLEIDING-II

Merkelbeek	Q 34	Ophoven	L 371
Merselo	L 209	Opitter	L 362
Mes, Mesch	Q 198a	Opoeteren	L 415
Meterik	L 245	Ordingen	P 177a
Mettekoven	P 193	Ospel	L 288a
Middelaar	L 159a	Ottersum	L 163
Mielen-boven-Aalst	P 183	Oud Valkenburg	Q 114
Millen	Q 177	Oud Vroenhoven	Q 94b
Milsbeek	L 163a	Oud-Waterschei	Q 3a
Moelingen	Q 199	Oud-Winterslag	Q 1a
Moerslag	Q 0195	Overpelt	L 314
Molenbeersel	L 319	Overrepen	Q 157a
Montenaken	P 214		
Montfort	L 382	Paal	K 357
Montsen, Montzen	Q 253	Palemig	Q 113d
Mook	L 115	Panheel	L 328a
Moorveld (Waalsen)	Q 18a	Panningen	L 290
Mopertingen	Q 90	Papenhoven	L 425
Moresnet	Q 252	Partei, Partij	Q 204
Moresnet-Eikskén, Moresnet- Chapelle	Q 252a	Peer	L 355
Muizen	P 181	Pei, Peij, Pey	L 381b
Munsterbilzen	Q 82	Piringen	Q 161
Munstergelen	Q 22	Posterholt	L 387
		Put, Puth	Q 32a
		Putbroek	L 381a
Nattenhoven	L 0427		
Nederstraat	Q 77b	Ransdaal	Q 111*
Nederweert	L 288	Rapertingen	Q 72a
Neer	L 294	Raren, Raeren	Q 263
Neerbeek	Q 19a	Raren (bij Vaals)	Q 222*
Neerglabbeek	L 367	Reimerstok, Reijmerstok	Q 203a
Neerharen	Q 96c	Rekem	Q 12
Neeritter	L 321	Remersdaal	Q 248
Neeroeteren	L 368	Reppel	L 358
Neerpelt	L 312	Retersbeek	Q 0112
Neerrepen	Q 155a	Reuver	L 299
Nerem	Q 182	Riemst	Q 175
Niel-bij-As	L 418	Rijkel	P 189
Niel-bij-St.-Truiden	P 213	Rijkholt, Rijckholt	Q 194
Nieuw-Moresnet, Neu- Moresnet	Q 256	Rijkhoven	Q 168a
Nieuwenhagen	Q 117	Riksingen	Q 158
Nieuwerkerken	P 117	Rimburg	Q 117b
Nieuwstadt, Nieuwstadt	L 433	Roermond	L 329
Nijswijler, Nijswiller	Q 205*	Roggel	L 293
Noorbeek	Q 197	Romershoven	Q 76
Nunem, Nunhem	L 322a	Roosteren	L 373
Nut, Nuth	Q 36	Het Root, 't Rooth	Q 106a
		Rosmeer	Q 93
Oler	L 326*	Rotem, Rothem	Q 99*
Onderspekholt, -holz	Q 121e	Rotem (Belg. Limb.)	L 420
Oorlo, Oirlo	L 216	Rukkelingen-Loon	P 223
Oorsbeek, Oirsbeek	Q 33	Rukker	Q 120
Oost-Maarland	Q 198b	Rummen	P 107a
Oostham	K 315	Rumpen	Q 35a
Oostrum	L 216a	Runkelen	P 114
Opbicht, Obbicht	L 427	Rutten	Q 241
Opglabbeek	L 416		
Opgrimbie	Q 10	Schaasberg, Schaesberg	Q 118
Opheers	P 222	Schakkebroek	P 58a
		Schalkhoven	Q 81

INLEIDING-II

Scheulder	Q 201a	Ubachsberg	Q 112b
Scheveimont, Chèvremont	Q 121a	Uikhoven	Q 13
Schimmert	Q 98	Ulbeek	P 121
Schin op Geul	Q 115	Ulestraten	Q 97
Schinnen	Q 32	Urmond	Q 14
Schinveld	Q 30	Vaals	Q 222
Schoonbeek	Q 72b	Vaasrade, Vaesrade	Q 37
Schoot	K 353a	Val-Meer	Q 178
Schulen	P 52	Valkenburg	Q 101
Sibbe	Q 101a	Vechmaal	Q 166
Siebengewald	L 192a	Velden	L 268
Simpelveld	Q 116	Veldwezelt	Q 91
Sinselbeek	Q 204	Velm	P 174
Sint Geertruid	Q 195	Ven-Zelderheide	L 163b
Sint-Huibrechts-Hern	Q 154	Venlo	L 271
Sint-Huibrechts-Lille	L 313	Venraai, -raij, -ray	L 210
Sint Joost	L 377a	Veulen	P 196
Sint-Lambrechts-Herk	P 119	Veulen (bij Venraai)	L 244a
Sint-Martens-Voeren	Q 247	Vijlen	Q 208
Sint Odiliënberg	L 385	Vilt	Q 107
Sint Pieter	Q 187	Vliermaal	Q 80
Sint-Pieters-Voeren	Q 247a	Vliermaalroot	Q 75
Sint-Truiden	P 176	Vlijtingen	Q 171
Sippenaken, Sippenaeken	Q 210	Vlodrop	L 386
Sittard	Q 20	Voerendaal	Q 112
Slenaken	Q 206	Voorshoven	L 368a
Sluizen	Q 181	Voort	P 192
Smakt	L 212a	Vorsen	P 227
Smeermaas	Q 96d	Vreren	Q 183
Spalbeek	P 54	Vroenhoven	Q 172
Spaubeek	Q 31	(Vrussemig, Vruschemig)	Q 113c)
(Spekholtserheide, Spek- holzerheide)	Q 121b)	Vucht	Q 8
Stal	K 359a	Waalwijler, Wahlwiller	Q 205
Steil, Steijl, Steyl	L 296	Waasmont	P 211
Stein	Q 15	Walhorn	Q 260
Stevensvennen	K 278a	Walsbets	P 210a
Stevensweert	L 378	Walshoutem	P 212
Stevoort	P 58	Waltwilder	Q 84
Stokkem	L 423	Wansum, Wanssum	L 214
Stokkem, Stockem (bij Eupen)	Q 284a	Waterloos	L 368b
Stokrooie	P 56	Waubach	Q 117a
Stramprooi, -roij, -roy	L 318	Weert	L 289
Susteren	L 432	Wel	L 213
Sw. . . zie Zw. . .		Welkenraat, -raedt	Q 278
Tegelen	L 270	Wellen	Q 78
Tenessen, Ten Esschen	Q 0112	Wellerlooi	L 215a
Terlinden	Q 197a	Welten	Q 113a
Tervant	K 358b	Werm	Q 155
Terwinselen	Q 118a	Wessem	L 375
Tessengerlo	K 353	Weustenrade	Q 0112
Teuven	Q 209	Wezeren	P 211a
Tienraai, -raij, -ray	L 245b	Widooie	Q 164a
Tongeren	Q 162	Wijchmaal	L 354
Tongerlo	L 361	Wijer	P 118a
Torn, Thorn	L 374	Wijk	Q 104
Treebeek	Q 39a	Wijler, Wijlre	Q 201
Tungelrooi, -roij, -roy	L 318b	Wijnandsrade	Q 108
		Wijshagen	L 365
		Wilderen	P 172

INLEIDING-II

Wimmertingen	Q 73	Zichen-Zussen-Bolder	Q 179
Wintershoven	Q 79a	Zolder	K 361
Wittem	Q 204	Zonhoven	Q 1
Wolder	Q 94b	Zussen	Q 179a
Wolfhaag	Q 222*	Zutendaal	Q 5
Zammelen	Q 153a	Zwalmen, Swalmen	L 331
Zelem	P 44	Zwartberg	L 417a
Zelk	P 48a	Zwartbroek, Swartbroek	L 318c
Zepperen	P 177	Zweikhuizen, Sweikhuizen,	
Zevenum, Sevenum	L 266	Sweykhuizen	Q 32b
		Zwolgen, Swolgen	L 246a

Lijst van WLD-plaatsen, gerangschikt naar codenummer

De in deze lijst tussen haakjes opgenomen plaatsen konden om „plot-technische” redenen niet op de woordkaarten worden verwerkt.

K 278 Lommel	L 214a Geisteren
K 278a Stevensvennen	L 215 Blitterswijk
K 314 Kwaadmechelen	L 215a Wellerlooi
K 314a Genendijk	L 216 Oorlo
K 315 Oostham	L 216a Oostrum
K 316 Heppen	L 217 Meerlo
K 317 Leopoldsburg	L 244a Veulen
K 317a Kerkhoven	L 244b Griendsveen
K 318 Beverlo	L 244c Amerika
K 353 Tessenderlo	L 244d IJselstein
K 353a Schoot	L 245 Meterik
K 353b Engsbergs	L 245a Kastenraai
K 353c Hulst/Konijnsberg	L 245b Tienraai
K 357 Paal	L 246 Horst
K 358 Beringen	L 246a Zwolgen
K 358a Eversel	L 246b Melderslo
K 358b Tervant	L 246c Hegelsom
K 359 Koersel	L 247 Broekhuizen
K 359a Stal	L 0247 Broekhuizenvorst
K 360 Heusden	L 248 Lottum
K 361 Zolder	L 249 Grubbenvorst
K 361a Boekt/Heikant	L 250 Arsen
L 115 Mook	L 0250 Lom
L 0115 Bisselt	L 265 Meiel, Meijel
L 159a Middelaar	L 265b Kronenberg
L 163 Ottersum	L 265c Beringen
L 163a Milsbeek	L 265d Grashoek
L 163b Ven-Zelderheide	L 265e Koningslust
L 164 Gennep	L 266 Zevenum
L 165 Heien	L 267 Maasbree
L 191 Afferden	L 268 Velden
L 192 Bergen	L 269 Blerik
L 192a Siebengewald	L 269a Houtblerik
L 192b Aaien	L 269b Boekend
L 209 Merselo	L 270 Tegelen
L 210 Venraai	L 271 Venlo
L 211 Leunen	L 281a Kolonie
L 212a Smakt	L 282 Achel
L 213 Wel	L 286 Hamont
L 214 Wansum	L 287 Boeket/Heisterstraat

INLEIDING-II

L 288 Nederweert
 L 288a Ospel
 L 288b Laar
 L 288c Eind
 L 289 Weert
 L 289* Boshoven
 L 289a Hushoven
 L 289b Leuken
 L 290 Pannningen
 L 290a Echel
 L 291 Helden
 L 292 Heithuizen
 L 292a Leverooi/Makset
 L 293 Roggel
 L 293a Heibloem
 L 294 Neer
 L 295 Baarlo
 L 296 Steil
 L 297 Belveld
 L 298 Kessel
 L 298a Kesseleik
 L 299 Reuver
 L 300 Bezel
 L 312 Neerpelt
 L 313 Sint-Huibrechts-Lille
 L 314 Overpelt
 L 314a Hoeven
 L 315 Kleine-Brogel
 L 316 Kaulille
 L 316a Lozen
 L 317 Bocholt
 L 318 Stramprooi
 L 318a Keent
 L 318b Tungalrooi
 L 318c Zwartbroek
 L 318d Altweert
 L 318e Altweerderheide
 L 319 Molenbeersel
 L 320 Hunsel
 L 320a El
 L 320b Kelpen
 L 320c Haler
 L 321 Neeritter
 L 321a Ittervoort
 L 322 Halen
 L 322a Nunem
 L 323 Buggenum
 L 324 Baaksem
 L 325 Horn
 L 326 Gratem
 L 326* Oler
 L 327 Beegden
 L 328 Heel
 L 328a Panheel
 L 329 Roermond
 L 329a Kapel in 't Zand
 L 330 Herten
 L 331 Zwalmen
 L 331a Asselt
 L 331b Boekoel

L 332 Maasniel
 L 332a Leeuwen
 L 333 Azenraai/Maalbroek
 L 352 Hechtel
 L 353 Eksel
 L 354 Wijchmaal
 L 355 Peer
 L 355a Linde
 L 355b Erpekom
 L 356 Grote-Brogel
 L 357 Bos
 L 358 Reppel
 L 359 Beek
 L 360 Bree
 L 360a Gerdingen
 L 361 Tongerlo
 L 362 Opitter
 L 363 Ellikom
 L 364 Meeuwen
 L 365 Wijshagen
 L 366 Gruitrode
 L 367 Neerglabbeek
 L 368 Neeroeteren
 L 368a Voorshoven
 L 368b Waterloos
 L 369 Kinrooi
 L 370 Kessenich
 L 371 Ophoven
 L 371a Geistingen
 L 372 Maaseik
 L 372a Aldeneik
 L 373 Roosteren
 L 374 Torn
 L 375 Wessem
 L 376 Linne
 L 377 Maasbracht
 L 377a Sint Joost
 L 378 Stevensweert
 L 378* Berkelaar
 L 379 Laak
 L 380 Genoo(i)
 L 381 Echt
 L 381a Putbroek
 L 381b Pei
 L 381c Diergaarde
 L 382 Montfort
 L 383 Melik
 L 384 Herkenbos
 L 385 Sint Odiliënberg
 L 386 Vlodrop
 L 387 Posterholt
 L 413 Helchteren
 L 414 Houthalen
 L 415 Opoeteren
 L 415a Dorne
 L 416 Opglabbeek
 L 417 As
 L 417a Zwartberg
 L 418 Niel-bij-As
 L 419 Elen

INLEIDING-II

L 419a Heppeneert
 L 420 Rotem
 L 421 Dilsen
 L 422 Lanklaar
 L 423 Stokkem
 L 423a Booien
 L 424 Meeswijk
 L 425 Grevenbicht/Papenhoven
 L 426 Buchten
 L 0426 Holtum
 L 426a Illikhoven
 L 427 Opbicht
 L 0427 Nattenhoven
 L 428 Born
 L 429 Guttekoven
 L 429a Berg aan de Maas
 L 430 Enikhuizen
 L 431 Dieteren
 L 432 Susteren
 L 432a Koningsbos
 L 433 Nieuwstad
 L 434 Limbricht
 L 434a Broeksittard
 P 44 Zelem
 P 45 Meldert
 P 46 Linkhout
 P 47 Loksbergen
 P 48 Halen
 P 48a Zelk
 P 49 Donk
 P 50 Herk-de-Stad
 P 51 Lummen
 P 51a Bolderberg
 P 52 Schulen
 P 53 Berbroek
 P 54 Spalbeek
 P 55 Kermt
 P 56 Stokrooie
 P 57 Kuringen
 P 58 Stevoort
 P 58a Schakkebroek
 P 107a Rummen
 P 108 Grazen
 P 113 Binderveld
 P 114 Runkelen
 P 115 Duras
 P 116 Gorsem
 P 117 Nieuwerkerken
 P 118 Kozen
 P 118a Wijer
 P 118b Kortenbos
 P 119 Sint-Lambrechts-Herk
 P 120 Alken
 P 121 Ulbeek
 P 121a Herten
 P 172 Wilderen
 P 173 Halmaal
 P 174 Velm
 P 175 Gingelom
 P 176 Sint-Truiden

P 176a Melveren
 P 176b Bevingen
 P 177 Zepperen
 P 177a Ordingen
 P 178 Brustem
 P 179 Aalst-bij-St.-Truiden
 P 180 Kerkom
 P 181 Muizen
 P 182 Buvingen
 P 183 Mielen-boven-Aalst
 P 184 Groot-Gelmen
 P 185 Engelmanshoven
 P 186 Gelinden
 P 187 Berlingen
 P 187a Kuttekoven
 P 188 Hoepertingen
 P 189 Rijkel
 P 190 Goten
 P 191 Hendrieken
 P 192 Voort
 P 193 Mettekoven
 P 194 Klein-Gelmen
 P 195 Gutshoven
 P 196 Veulen
 P 197 Heers
 P 210a Walsbets
 P 211 Waasmont
 P 211 a Wezeren
 P 212 Walshoutem
 P 213 Niel-bij-St.-Truiden
 P 214 Montenaken
 P 215 Kortijs
 P 218 Borlo
 P 219 Jeuk
 P 219a Heiselt
 P 220 Mechelen-Bovelingen
 P 221 Batsheers
 P 222 Opheers
 P 223 Rukkelingen-Loon
 P 224 Boekhout
 P 227 Vorsen
 Q 1 Zonhoven
 Q 1a Oud-Winterslag
 Q 2 Hasselt
 Q 2a Godschei
 Q 2b Kiewit
 Q 2c Bokrijk
 Q 3 Genk
 Q 3a Oud-Waterschei
 Q 4 Gelieren/Bret
 Q 5 Zutendaal
 Q 6 Leut
 Q 7 Eisden
 Q 8 Vucht
 Q 9 Mechelen-aan-de-Maas
 Q 10 Opgrimbie
 Q 11 Boorseme
 Q 11a Kotem
 Q 12 Rekem

INLEIDING-II

Q 13	Uikhoven	Q 91	Veldwezelt
Q 14	Urmond	Q 92	Kleine-Spouwen
Q 15	Stein	Q 93	Rosmeer
Q 15a	Meers	Q 94	Hees
Q 15b	Kerensheide	Q 94a	Kesselt
Q 16	Lutterade	Q 94b	Wolder/Oud Vroenhoven
Q 16*	Krawinkel	Q 95	Maastricht
Q 17	Elslo	Q 95a	Kaberg
Q 18	Geul	Q 96	Bunde
Q 18a	Moorveld (Waalsen)	Q 96a	Borgharen
Q 19	Beek	Q 96b	Itteren
Q 019	Geverik/Kelmond	Q 96c	Neerharen
Q 19a	Neerbeek	Q 96d	Smeermaas
Q 19b	Genhout	Q 97	Ulestraten
Q 20	Sittard	Q 98	Schimmert
Q 21	Geleen	Q 98a	Haasdal
Q 22	Munstergeleen	Q 99	Meersen
Q 27	Doenrade	Q 99*	Rotem
Q 28	Jabeek	Q 100	Houtem
Q 29	Bingelrade	Q 101	Valkenburg
Q 30	Schinveld	Q 101a	Sibbe/IJzeren
Q 31	Spaubeek	Q 102	Ambie
Q 32	Schinnen	Q 103	Berg en Terblijt
Q 32a	Put	Q 104	Wijk
Q 32b	Zweikhuizen	Q 104a	Limmel
Q 33	Oorsbeek	Q 105	Heer
Q 34	Merkelbeek	Q 106	Bemelen
Q 35	Brunsum	Q 106a	Gasthuis/Het Root
Q 35a	Rumpen	Q 107	Vilt
Q 36	Nut	Q 108	Wijnandsrade
Q 37	Vaasrade	Q 109	Hulsberg
Q 38	Amstenrade	Q 110	Heek
Q 39	Hoensbroek	Q 111	Klimmen
Q 39a	Treebeek	Q 111*	Ransdaal
Q 71	Diepenbeek	Q 112	Voerendaal
Q 72	Beverst	Q 0112	Tenessen/Weustenrade/ Retersbeek
Q 72a	Rapertingen	Q 112a	Heerlerheide
Q 72b	Schoonbeek	Q 112b	Ubachsberg
Q 73	Wimmertingen	Q 112c	Kunrade
Q 74	Kortessem	Q 113	Heerlen
Q 75	Vliermaalroot	Q 113a	Welten
Q 76	Rommershoven	Q 113b	Benzenrade
Q 77	Hoeselt	(Q 113c	Vrussemig)
Q 77a	Alt-Hoeselt	Q 113d	Palemig
Q 77b	Nederstraat	Q 114	Oud Valkenburg
Q 78	Wellen	Q 115	Schin op Geul
Q 79	Guigoven	Q 116	Simpelveld
Q 79a	Wintershoven	Q 117	Nieuwenhagen
Q 80	Vliermaal	Q 117a	Waubach
Q 81	Schalkhoven	Q 117b	Rimburg
Q 81a	Heesveld-Eik	Q 118	Schaasberg
Q 82	Munsterbilzen	Q 118a	Terwinselen
Q 83	Bilzen	Q 119	Eigelshoven
Q 84	Waltwilder	Q 120	Heerlerbaan/Kaumer/ Bauts/Rukker
Q 85	Hoelbeek	Q 121	Kerkrade
Q 86	Eigenbilzen	Q 121a	Chèvremont
Q 87	Gellik	(Q 121b	Spekholtserheide)
Q 88	Lanaken	Q 121c	Bleierheide
Q 89	Martenslinde		
Q 90	Mopertingen		

INLEIDING-II

- Q 121d Haanrade
 Q 121e Kaalheide/Onderspek-
 holts
 Q 152 Kerniel
 Q 153 Gors-Opleeuw
 Q 153a Zammelen
 Q 154 Sint-Huibrechts-Hern
 Q 155 Werm
 Q 155a Neerrepen
 Q 156 Borgloon
 Q 156a Groot-Loon
 Q 157 Jesseren
 Q 157a Overrepen
 Q 158 Riksingen
 Q 158a Henis
 Q 159 Broekom
 Q 160 Bommershoven
 Q 160a Haren
 Q 161 Piringen
 Q 162 Tongeren
 Q 163 Berg
 Q 164 Heks
 Q 164a Widooie
 Q 165 Horpmaal
 Q 166 Vechmaal
 Q 167 Koninksem
 Q 168 's-Herenelderen
 Q 168a Rijkhoven
 Q 169 Membruggen
 Q 170 Grote-Spouwen
 Q 171 Vlijtingen
 Q 171a Lafelt
 Q 172 Vroenhoven
 Q 173 Genoelselderen
 Q 174 Herderen
 Q 175 Riemst
 Q 175a Heukelom
 Q 176a Ketsingen
 Q 177 Millen
 Q 178 Val-Meer
 Q 179 Zichen-Zussen-Bolder
 Q 179a Zussen
 Q 180 Mal
 Q 181 Sluizen
 Q 182 Nerem
 Q 183 Vrerem
 Q 187 Sint Pieter
 Q 187a Heugem
 Q 188 Kanne
 Q 191 Kadier en Keer
 Q 192 Margraten
 Q 193 Gronsveld
 Q 193a Ekkelrade
 Q 193b Hontem
 Q 194 Rijkholt
 Q 195 Sint Geertruid
 Q 0195 Moerslag
 Q 196 Meer
 Q 196a Banholt
 Q 197 Noorbeek
 Q 197a Terlinden
 Q 198 Eisden
 Q 198a Mes
 Q 198b Oost-Maarland
 Q 199 Moelingen
 Q 200 's-Gravenvoeren
 Q 201 Wijler
 Q 201a Scheulder
 Q 202 Eis
 Q 203 Gulpen
 Q 203a Reimerstok
 Q 203b Ingber
 Q 203c Del
 Q 204 Wittem/Partei/
 Sinselbeck
 Q 204a Mechelen
 Q 205 Waalwijler
 Q 205* Nijswijler
 Q 206 Slenaken
 Q 206a Heienrade
 Q 207 Epen
 Q 208 Vijlen
 Q 208a Lemiers
 Q 208b Holzet
 Q 209 Teuven
 Q 210 Sippenaken
 Q 211 Bocholts
 Q 222 Vaals
 Q 222* Wolfhaag/Raren
 Q 240 Lauw
 Q 241 Rutten
 Q 242 Diets-Heur
 Q 243 Herstappe
 Q 247 Sint-Martens-Voeren
 Q 247a Sint-Pieters-Voeren
 Q 248 Remersdaal
 Q 249 Aubel
 Q 249a De Kluis
 Q 250 Homburg
 Q 251 Gemmenich
 Q 252 Moresnet
 Q 252a Moresnet-Eiksken
 Q 253 Montsen
 Q 253a Bleiberg
 Q 254 Hendrik-Kapelle
 Q 255 Kelmis
 Q 256 Nieuw-Moresnet
 Q 257 Hergenraat
 Q 258 Astenet
 Q 259 Lontsen
 Q 260 Walhorn
 Q 261 Hauset
 Q 262 Einatten
 Q 263 Raren
 Q 278 Welkenraat
 Q 278a Herbestal
 Q 279 Balen
 Q 282 Membach
 Q 283 Kettenis
 Q 284 Eupen
 Q 284a Stokkem

BRONNEN

Tussen ronde haken wordt aan het begin van elk lemma aangegeven, welke bronnen voor dat lemma zijn gebruikt. De INLEIDING op het WLD geeft een verantwoording van de voor deel I belangrijke bronnen (blz. 23-31). Per aflevering zullen er, zeker voor deel II, aanvullingen nodig zijn voor deze bibliografie. Wanneer de bronnen voor de afleveringen van deel II niet vermeld staan in de INLEIDING, zullen ze genoemd worden in het TEN GELEIDE van de betrokken aflevering.

De afkorting *monogr.* bij de bronvermelding van het lemma duidt erop dat monografisch materiaal in het lemma verwerkt zit. Een diplomatische weergave van de monografische opgave bij een bepaald woordtype met de omschrijving erbij zoals die in de monografie voorkomt, is erg tijdrovend en eigenlijk dubbel werk, omdat variant plus omschrijving te vinden zijn in de bewuste monografie. De redactie volstaat met het weergeven van de dialectvariant uit de monografie die echter omgespeld wordt naar de voor het WLD deel II gebruikelijke spelling.

MEDEWERKERS

Een aflevering van het WLD kan niet gemaakt worden zonder de steun van medewerkers in het veld. Voor deel II is het de bedoeling dat de namen van alle medewerkers c.q. zegslieden die per beroep de vragenlijsten hebben ingevuld of beantwoord, in het TEN GELEIDE van de betreffende aflevering vermeld worden. Bij de vermelding van de namen kunnen fouten ingeslopen zijn, doordat sommige niet goed leesbaar waren in de vragenlijst.

ALFABETISCH REGISTER

Per aflevering wordt achteraan een alfabetisch register van de betrokken woordtypen opgenomen. Voor WLD II. 1 heeft drs. H.H.A. van de Wijngaard het register samengesteld in samenwerking met dhr. Jan van Schijndel en het Universitair Rekencentrum te Nijmegen.

BEGELEIDING EN FINANCIËLE STEUN

Door het feit dat het provinciebestuur van Nederlands Limburg een arbeidsplaats beschikbaar stelde voor het Woordenboek en door het feit dat ze fl. 100.000,00 subsidie gaf voor niet-personele kosten, zijn de werkzaamheden voor het WLD deel II voor jaren verzekerd. Vanaf 16 mei 1983 is dr. H.J.G. Crompvoets, formeel verbonden aan het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg te Maastricht, op deze arbeidsplaats aangesteld, maar hij is gedetacheerd aan de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. Daarnaast zet drs. P. Goossens, met financiële middelen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen, zijn werkzaamheden voort aan het WLD deel I. Rondom het WLD deel II is een begeleidingscommissie gevormd uit de verschillende belangengroeperingen. Als vertegenwoordiger van Nederlands Limburg en het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg hebben in deze commissie zitting prof. dr. J. Jansen en dr. J. Tans, namens Belgisch Limburg prof. dr. J. Goossens en dr. J. Cajot, namens de vereniging V.e.l.d.e.k.e. mr.

INLEIDING-II

drs. P.W. Houben, namens de Katholieke Universiteit te Nijmegen prof. dr. A. Hagen en em. prof. dr. A. Weijnen als initiatiefnemer van het Woordenboek van de Limburgse dialecten en oud-directeur van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde. Als wetenschappelijke projectleiders fungeren uit deze commissie prof. dr. J. Goossens en prof. dr. A. Hagen.

De Katholieke Universiteit te Nijmegen stelt werkruimte en diensten beschikbaar. Hopelijk zullen ook in de komende jaren de provincie Belgisch Limburg en de Nederlandse Taalunie enige financiële steun bijdragen voor het vele werk dat nog gedaan moet worden. Daarnaast is de hoop gerechtvaardigd dat de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.) de drukkosten zal blijven behartigen. In ieder geval is dank op zijn plaats voor de daadwerkelijke en de nog te verwachten steun voor het Woordenboek van de Limburgse dialecten.

Oktober 1986

dr. H. Cromptvoets

II.1 huisslachter

- varkenshaar 25
 varkenshamel 13
 varkenshout 36
 varken(s)ketel 27, 28
 varkensklippel 36
 varkenskluppel 36
 varkenskuip 54
 varkensladder 35
 varkensleer 35
 varkensleertje 30, 35
 varkensspan 28
 varkensstijn 54
 varkensveren 42
 vars 16
 vas, het ~ afkeuteren 16
 vas, het ~ afsteken 16
 vas, het ~ doorsteken 16
 vast vel 25
 vastbinden en oplichten 35
 vastbinden, op een leer ~ 35
 vastdraaien met kluppels 35
 vasthaken, spalten ~ 27
 vaststroppen 36
 vat 55
 veel te heet hebben 23
 veel, te ~ geschrobd 22
 veel, te ~ heet water gebruikt 22
 veel, te ~ opgegoten 22
 veel, wat ~ vet deraanblijven 26
 veer 42
 veervet 42
 vegen 32
 vel 25
 vel afdoen 26
 vel aftrekken 26
 vel bijeendoen 27
 vel doorsnijden 25
 vel losmaken 26
 vel met haren 25
 vel opeenrollen 27
 vel opensijden 25
 vel oprollen 27
 vel opvouwen 27
 vel spannen 27
 vel voor de helft van de waarde 26
 vel, het ~ afdoen 23
 vel, het ~ aftasten 22
 vel, het ~ te goed doen 27
 vel, in het ~ blijven zitten 26
 vel, in het ~ snijden 26
 vel, niet goed het ~ afgedaan 26
 vel, proberen of er het ~ afgaat 22
 vel, vast ~ 25
 vel, ze aan het ~ laten 32
 vellemes 8
 velmes 8
 vemen 19
 verbloeding in het vlees 12
 verbord 22
 verbrand 22
 verbranden 23, 25
 verbroeid 22
 verdelen 47, 50
 verdelen, in twee ~ 44
 verdelen, in tweeën ~ 47
 verdelen, ribben ~ 47
 verdoofd, half ~ 12
 verdorven pekel 50
 verdoven 11
 verdoven, slachtvee ~ 11
 verduisterd slaan 11
 verduisteren 11
 verduizeld houden 11
 verduizeld slaan 11
 verduizeld, niet ~ 12
 verduizelen 11
 vereficeren 4
 verenvet 42
 vergaan 50
 verifiëren 4, 6
 verkeerd geschoten 12
 verkeerd gestoken 20
 verkeerde steek 20
 verklotten 20
 verlegen patroon 12
 verliezen 4
 verliezen, gewicht ~ 4
 verloren vlees 4
 verminderen 4
 veroorzaken, hersenschudding ~ 11
 verrekken, zich ~ 47
 vers, er te ~ aangegaan zijn 47
 vers, te ~ 46
 vers, te ~ bewerkt 47
 verschalen 50
 verschil delen 6
 verschouwd 22
 verschouwen 22
 verschrild 22
 verschroeid 22
 verslaan, de procent ~ 4
 verslaan, laten ~ 46
 verslachten 3
 versleten 50
 versmachten 19
 versnijden 26, 47
 versterven 46
 versterven laten 46
 versterven, moeten ~ 47
 verstokken 20
 verstoppt zijn 20
 verstorven, niet ~ 47
 verstorven, niet genoeg ~ 47
 vertinde, kogel met ~ kop 12
 verzopen 22
 vet 2, 41, 42
 vet genoeg 2
 vet zoom 41
 vet, goed ~ 10
 vet, los ~ 41
 vet, nog kwabbelen ~ daaraan-
 zittenden 26
 vet, te ~ 26
 vet, wat veel ~ deraanblijven 26
 vetbeest 2
 vetgemest 2
 vetlaag 41
 vetpot 10
 vette beest 2
 vette darmen 40
 vette koe 2
 vette, een ~ zijn 10
 vettig, nog ~ zijn 26
 vetvrije, geen ~ huid 26
 vetweider 2
 vezelen 19
 vezels 19
 vezels uitknipen 19
 vierelen 47
 vierels, in ~ snijden 47
 vierendelen 44
 vijfvingerdarm 41
 vijl 9, 46
 vijl, ronde ~ 9
 vilder 8, 26
 vilder, gedaan zijn door een ~ 26
 vilderen 26
 vildersmes 8
 villen 15, 26, 47
 villen, huid ~ 26
 villen, trekpezen ~ 35
 vilmes 8
 vilmesje 8
 vingerdarm 41
 visiteren 22
 vissen 10
 vlees erindoen 54
 vlees hangen 48
 vlees, het vlies op het ~ laten zit-
 ten 26
 vlees, verbloeding in het ~ 12
 vlees, verloren ~ 4
 vlees, zuiver ~ 4
 vleesbak 56
 vleesbalk 36
 vleesbeest 2
 vleesbijltje 58
 vleesbikkel 58
 vleeshaak 33, 38, 56
 vleesheep 58
 vleeshout 36
 vleeskammetje 58
 vleeskuip 54
 vleesmachien 58
 vleesmachientje 58
 vleesmachientje, door het ~
 draaien 51
 vleesmachine 58
 vleesmes 8
 vleesmolen 56
 vleesmolentje 58
 vleestijn 54
 vleesvloot 44
 vleesvlootje 56
 vleeswapen 58
 vlies 26, 42
 vlies, het ~ op het vlees laten zit-
 ten 26
 vliezen 19
 vliezen losmaken 34
 vlijm 60
 vlijmen, het beest ~ 16
 vloot 44, 56
 vlootje 44
 voelen 22
 voelen of de haar erafgaat 22
 voelen, in de flanken ~ 22
 voeten afkappen 33
 volbus 9
 volstoppen 54